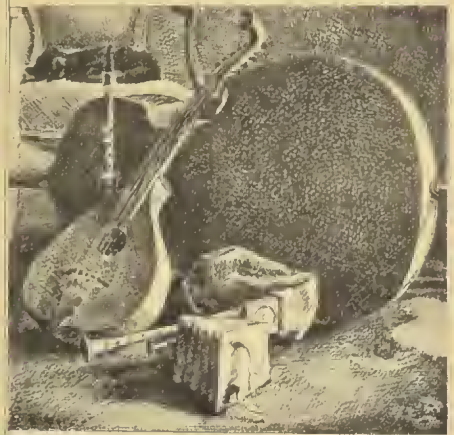

GLAREANI

ΔΩΔΕΚΑΧΟΡΔΟΝ

Plagij	Authentæ
A Hypodorius	D Dorius
Hypermixolydius Ptolemæi	
B Hypophrygius	E Phrygius
Hyperæolius Mar. Cap.	
C Hypolydius	F Lydius
	Hyperphrygius Mar. Cap.
D Hypomixolyd.	G Mixolydius
Hyperiastius uel Hyperionicus Mar. Cap.	Hyperlydius Mart. Cap.
E Hypoæolius	A Aeolius
Hyperdorius Mart. Capell.	
G Hypoionicus	C Ionicus Porphyrio
Hypoiastius Mart. Cap.	Iastius Apuleius & Mar. Cap.
* F Hyperphrygius	* B Hyperæolius
Hyperlydius Politia. sed est error	

B A S I L E Æ.

Reuerēdiſsimo in Chriſto Patri:

ILLVSTRISS. PRINCIPI, OTHONI. S. ROMAni Imperij Hæreditario Dapifero: Baroni in Vualtpurg: S. RO. E. CARDINALI, Tt. S. ALBINAE, ac Epiſcopo Auguſt. digniſsimo ac ampliſsimo.

Glareanus S. D. P.

TIMOTHEVM Mileſium, artis Muſices authorē celeberrimū, Reuerēdiſsime PATER, Athenæus lib. 14. ex Artemone tradit à Lacedæmonibus reprehēſum, ut uetuſtæ ac priſcę Muſicæ corruptorem: quoniam Syſtemate uteretur, quod chordas plureis Magadide haberet. Diuus autem Seuerinus in Muſices præfatione etiam Laconica eiectum eſſe aſſerit Timotheum, quòd ad conſuetos neruos unum addiderit neruum, ac effœminatiorem Muſicen fecerit. Conſultumq́ de eo factum Gręcis uerbis refert, in quo contineretur: Iccirco Timotheo Mileſio Spartiatas ſuccenſuiſſe, quòd multiplicem Muſicē reddens puerorum animis, quos acceperat erudiendos, officeret, & à uirtutis modeſtia præpediret. Hæc de Timotheo ex Græcis Boëthius. Quæ ſi ita habent, ut fide digni tradiderunt authores, quid de me futurum eſſe putem? qui ad octo muſicarum Cātionum Modos, tot nunc ſeculis apud omneis celebratos, quatuor ſuperaddam, ac ex Octochordo dodecachordum faciam: Omnem uetuſtatem uelut inſcitiæ accuſem, ac negligentiæ damnem, Quinetiam duos à priſcis omnibus reiectos, exploſos, in exiliū relegatos, ac uelut emortuos, nunc, ſi Dijs placet, ut in prouerbio eſt, reuocem, poſtliminio recipiam, ac in uitam reſuſcitem: dignus ſanè qui non ex una Laconica, ſed uniuerſo orbe terrarum, qua rationales habitant homines, explodar, eijciar, ac exturber. Hæc tam dura obiecta, has tam graueis accuſationes niſi purgauero, ac Lectori oſtendero rem ſecus habere atq; accuſer, quid reſtat, niſi ut uictus dem manus, ac audaciæ pœnas luam? Verum enimuero, quando, Colēdiſsime Pater, apud ęquum iudicem, indicta cauſa, nemo unquam damnatus fuit, omneis qui me ſaluum eſſe, ac reum minime cauſa ſuccumbere uelint, bonam ſpem habere iubebo. Facile enim confutabo aduerſæ partis argumenta, ſi de Pſephiſmate illo Laconico prius dixero. Athenæus ſanè loco, quem dixi, eodem ait, Timotheum, cum

Præfatio.

Lacon quidam redundãteis in eius Lyra incidere uellet chordas, indicaſſe apud ipſos etiam Laconas quẽdam eſſe, qui pari chordarum numero Lyra uteretur, hoc ita dicto, ipſum dimiſſum eſſe. Itàq; cum hoc uariatum hiſtoria ſit, neq; ſatis certum (cum tamen id multum referat) de Lyræ'ne, an de Citharæ neruis authores loquãtur, qui eum damnatũ ſcribũt: cúnq; in addendis Citharæ chordis etiam laudem meruerit, ut qui cum Heſtiæo Colophonio ex Enneachordo Hendecachordum feciſſe ab omnibus huius artis profeſſoribus prædicetur, conſulto omitti poteſt, & ad rem ipſam deueniamus. Qui nos de duodecim Modis commentationem nouam introduxiſſe clamitant: Næ illi egregiè oſtendunt ſe leuiter admodum in ueterum authorum lectione uerſatos, imò contentos uſu horum aliquot ſeculorum, quibus ad Pſalmos demodulandos octo aut nouẽ ſuffecerũt Modi. Verũ adducẽdi ſunt authores, pauci quidẽ, ſed quibus fides merito adhibenda. Plato, cum ſæpe Modorum meminerit, Harmonias uocat, Certe libro 3. de Repub. VI principes Modos nominat, quibus ſi plagios ſingulos dabimus, quis neget XII eſſe Modos? Ex eodem authore, ac eius diſcipulo, non indoctiore, Ariſtotele ſatis claret ea tempeſtate de Modis cognitionem omnibus doctis in uſu fuiſſe frequentiſsimo. Ariſtoxenum nos non legimus: Sed omnes fatentur illum XII Modorum authorem, adiecta etiam nomenclatura eorum, quam horum Commentariorum lib. 2. ſequendam eſſe ſtatuimts. Tranſeo hic innumeros Græcos, quoſdam etiam latinitate donatos. Inter Romanos ſcriptores Boëthius, uerum huius artis lumen, VII Diapaſon ſpecies conſtituit, ex quibus facile XII, aut mauis XIIII, diuiſione arithmetica ac Harmonica colliguntur Modi. Nã octauam, nõ uno dúntaxat loco, fatetur eãdem cum prima, & à Ptolemęo adiectam ad ſupplendum δὶς διὰ πασῶν maximum ſyſtema. Alioqui XVI futuros, quos nos, præter duos Nothos, XII cum Ariſtoxeno ponimus. Martianus Capella XV nobis exhibet de quibus ſuo dicemus loco. Eccleſia Romana in Pſalmorum intonationibus IX utitur: ſed Cantus tamen habet tredecim Modorum, ut eodem libro ſecundo exemplis è Choro Eccleſiaſtico ſumptis oſtendemus. Georgius Valla ſatis habuit omnium recenſere opinionem, & coaceruare quicquid uſpiã de Muſicis ſcriptum legerat. Ita ipſe etiam plureis duodecim habet. Conſtat igitur non eſſe nouam rem hanc noſtram de XII Modis aſſertionem, ſed probam antiquitatis inſtaurationem. Verum id non credat Lector, donec firmis argumentis negocium ipſum per Mathematicas rationes, ac præcepta per luculentiſſima exempla oſtendero, quod duobus poſterioribus libris nos feciſſe omnino perſuaſum habemus. Cæterum mirari ſæpius ſoleo, cum noſtra ætate Chromatico uel Enharmonico, duobus apud ueteres frequentibus Modulandi generibus nemo utatur, omneis tamen huius ætatis

ius ætatis

ius ætatis Muſicos ſubinde inculcare, & propè magis anxie de eis præcipe re, quàm de Diatonico, quo nunc ſolo utimur. Quod nos quãtum licuit, his libris cauimus, & huius artis Elementis libro uno ſimpliciter traditis Modos ipſos, quorum gratia moleſtum hũc laborem ſuſceperamus, cum exemplis, duobus inde uoluminibus adnexuimus. Sed libet magis mi- rari quoſdam ex profeſſo de Muſicis ſcribentes, quoties uel ex Apuleio Æolij ſimplicitatem: Iaſtij uarietatem, uel ex Luciano τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον· τῆς Λυδίου, τὸ βακχικόν· τῆς Δωρίου, τὸ σεμνόν· τῆς ἰωνικῆς, τὸ γλαφυρόν, prædicant, interrogati uero, ut à Dorio Æolium, à Lydio Ionicum diſtin- guant, idqꝫ aliquo exemplo Cantus oſtendant, ibi nihilo plus reſpondent, Quàm ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes, ſed ad cantores remittunt, Hi quidem ſimillimi mihi uidẽtur ijs, qui laudata aliqua ſalubri herba, interro gati uero, ut eam indicent, uel nihil reſpondent, uel ad Pharmacopolas mit tunt, ipſis, qui rogati ſunt, indoctiores. Ad idem pertinet, cum de re non tàm obſcura, quàm propèmodum deplorata, à me ſollicitati literarum etiã Principes noſtra ætate, plærunqꝫ reſpondebant, non ſuæ eſſe profeſsionis. Sed ſatis nunc de hiſce. Ad negociũ redeo. Auſus ſum fateor Auguſtiſsi- me Pater, rem, quam cum primum cæpiſſem (Nam non minus XX annis hoc ſaxum uorſo) planè ipſe conatum meum ridebam mecum, & tamen, ut fit, ſpe alliciebar nanciſcẽdi propoſiti, permotus illo potiſsimum Comi- ci dicto. Nihil tàm difficile, quin quærendo inueſtigari poſsiet, Sæpe in- uocato Chriſto, qui opus ad ipſius gloriam ceptum proſperaret, ab ipſo ſo lo auxilium petiui, ab ipſo ſolo præmium ſperans: Nam ab hominibus fermè maledicentiam licet expectare, idqꝫ quamlibet leuem ob cauſam. Alijs enim nõ ſatis terſi uidebimur, Quaſi uero hic Rhetoricẽ doceamus, Alijs culpabor haud dubiè longior, nonnullis contrà, nimis conciſus. Sed quis omnibus placere poteſt? Ego illum ſatis ſplendide loqui iudico, qua cunque tandem arte tradenda, qui rem ipſam, ut eſt, ingenuè, candidè, ac ſyncerè docet, abſtinens à fucata ac phalerata oratione, quiqꝫ magis docere cupiat quàm uideri doctus. Neque tamen interea ſordidè ac bar- barè loquentem, qui fœda balbutie inquinet artem, commendaſſe uideri uelim. At de his alibi loquemur copioſius. Hoc magis pro defenden- do hoc opere uiſum eſt admonitione dignum, neque enim parum diffi- cultatis nobis ingeſsit, quod cantus Eccleſiaſtici ſint mire hodie per diuer- ſas nationes uariati, præterea diœceſibꝰ ac ordinibus mutati, deniqꝫ, à mul tis male deprauati. Sed ni fallor Prædicatorum ordo ſynceriorem reliquis quibuſdam ordinibus habet cantũ, loquor de eo, qui ad ſubſtantialia Miſ- ſæ pertinet, eum nos plærunqꝫ libro ſecundo ſecuti ſumus, quanquã ne huic quidem ubiqꝫ accedo. Eſt cœnobiũ Benedictinæ profeſsionis in capi te Hercyniæ ſyluæ (ad S. Georgiũ uocãt) Fons alter Danubij proxime ori

 tur.

tur, Prygen appellant: Herodotus Pyrenen appellasse uidet. Situs eius est inter Friburgũ terrę Brisgoę, & Rotuilã Vilingãq; magnifica duo Hercyniæ Syluæ oppida, ita tamẽ ut magis Rotuilæ ac Vilingæ appropinquet q̃ Friburgo. Ei cœnobio Reuerẽdus Pater ac Dominus D. Ioãnes Kern Abbas tẽpestate mea præsidebat. Apud quẽ codex erat, qui omnium sciãrum tractatus uarios habebat, ἐγκυκλοπαιδείαν uocãt Græci. Inerant quinq; Diui Seuerini uolumina de Musicis: Præterea Guidonis Aretini quędã, Bernonis, Vuilehelmi, Othonis, Theogeri Episcopi, et Ioannis qui postea Põtifex Max. XXII eius nominis fuit. Per eos libros audaciorem me factum, maxime per Boëthiana opera, quę apud me ante manca fuerant, ibi utcũq; emaculata, diffiteri non possum, etiamsi in nullo totam Modorum Nomẽclaturam inueni: Quare necesse fuit præterea Græcos consulere. Nec id immeritò, cum quicquid disciplinarum uspiam est, illis acceptum referre debeamus. Et inter reliquas quidem disciplinas hæc tota græca est, græcis uerbis omnia habẽs Themata, omnia artis uocabula, Nisi quod latini postea magis compendiosa uia aggressi, multo breuioribus uerbis, & artis uocibus faciliorem fecêre, q̊d nobis in opere ipso ostendendũ est. Hæc igitur tibi Augustissime PATER, unà cum Reuerendissimo Cardinalium cętu, ut omnis Ecclesiastici iuris moderatoribus examinanda subijcio. In CHRISTI laudem hunc sanè suscepi laborem. Iudicent igitur hi, quibus CHRISTI ouile commissum est. Quod ad me attinet, ita hocce negociũ me tractasse confido, ut sentiant omnes ęqui animi iudices, Christianę pietati ac Ecclesiasticæ dignitati ex animo me consulere uoluisse. Qui affectus si uotis non potietur, certe uoluntas ad augendã sacrã religionẽ laudabilis fuerit. Sed uerborũ satis est, res ipsa loquet̃ Vale Friburgi Brisgoæ. Anno à Christi natali, M.D. XLVII.

Authorum

Authorum, qui in hoc opere citantur Nomenclatura.

Græci

Homerus
Hesiodus
Plato
Aristoteles
Dionysius Halicarnass.
Ptolemæus
Plutarchus
Iulius Pollux
Lucianus
Athenæus
Cleonides
Diodorus Sicul.
Theodor9 Gaza
Suidas

Apud alios citati.

Heraclides apud Athenæum
Aristoxenus
Nicomachus
Philolaus apud Boëthium

Hercyniæ syluæ cœnobia

Latini

M. Varro
M. Tull. Cicero
Virgilius
Terentius
Horatius
Quintilianus
Plinius
Boëthius
Diuus Augustinus
Aul. Gellius
Macrobius
Apuleius
Vitruuius
Donatus
Seruius
Porphyrio
Acro

Ab. D. annis

Hermãnus Cõtractꝰ Comes à Veringẽ
Guido Aretinus
Otho
Berno
Vuilehelmus
Ioannes Põtif. Max.
Theogerus Episcop.

A C. & infra annis

Politianus
D. Erasmus Rot.
Georgius Valla
Franchinus
Christoph. Lãdinus
Ioannes Coclæus
Sebastianus Brant
Michael Rubellus
Ioãnes Olus Heluet.
Ioannes Froschius
Sebaldus Heyden
Listenius
Rauus

Symphonetæ

à C & infra annis

Iodocus à Prato uulgo Iusquin
Ioannes Okenheim
Iacobus Obrecht Belga
Petrus Platensis
Antonius Brumel
Henricus Isaac
Ioannes Ghiselin
Ioannes Mouton
Ioannes Richafort
Feuin Aurelianensis
Vaqueras
Nicolaus Craen
De orto
Adamus à Fulda Germanus
Damianus à Goes Lusitanus
Lûtuuich Senfli Tigurinus
Gregorius Meyer
Sixtus Dietrich
Antonius à uinea
Thomas Tzamen Aquægranensis
Adamus Luyr Aquægra.
Gerardus à Salice Flandrus
Ioannes Vannius
Andreas Syluanus
Frã. Lagendre Antuacensis

Libri primi Capita XXI.

De Musices diuisione ac definitione Cap. I.
De Elementis Practices Cap. II.
Quæ in Guidonis typo rudibus huius artis consyderāda Cap. III.
De Clauibus & uocum deductionibus per easdem, de notularum item figuris Cap. IIII.
De Quinq; Tetrachordis & tribus Modulādi generibus Cap. V.
De uocum permutationibus per omneis claues Cap. VI.
De clauiū signatarū siue Characteristicarū transpositione Cap. VII.
De Interuallis Musicis & quō Interuallorū species sumēdæ Cap. VIII.
Quid Phthongus, Consonantia & dissonātia, Tū cōsonantiarum species quot apud Priscos, q̊t apud Neotericos Cap. IX.
De Toni partitione, eiusq; partium definitione Cap. X.
De Octo Modis musicis nostræ ætatis præceptio Cap. XI.
De Cantuum fine in Modis Cap. XII.
De uulgari Modorum agnitione Cap. XIII.
De Modorum expatiatione ac permixtione Cap. XIIII.
De Modorum usu in Cantantium Choro Cap. XV.
Quemadmodū Musicæ Consonantiæ indubitāter aure dijudicari posſint ex Boëthio, atq; inibi de musicorum uocabulorum abusione Cap. XVI.
Quid Magas, Monochordū. Magadis, similesq; quorundā Musicorum instrumentorum appellationes Cap. XVII.
De triplici siue chordarum siue neruorum in scala musica diuisione Cap. XVIII.
Monochordi diuisio in genere Diatonico Cap. XIX.
De inueniendis Consonantijs per Citharæ neruos Cap. XX.
Parasceue ad sequentis libri commentationem Cap. XXI.

Libri secundi,

Capita XXXIX.

Quo pacto uere Modorum discrimen sumendum Cap. I.
Quid systema, quæ Modorū nomina, qui cuiq; Diapason Modus aptandus Cap. II.

Quomodo

Quomodo ex cõnexione Diatessarõ ac diapẽte XXIIII Dia-
pason species fiãt, è qbus XII reĳcant, XII recipiant Cap. III.
Quomodo ex XII Diapason speciebus septẽ dúntaxat fiãt Cap. IIII.
Quid ætas nostra immutasse in his Modis uideatur, & quatenus
id fieri liceat. Cap. V
Quod necesse si XII ponere Modos, siquidem octauus noster
recte ab aliĳs separatus est. Cap. VI.
De Modorum ordine, eorunq́ appellatione. Cap. VII.
De chordarũ grauitate & acumine, ac secũdũ ea appellatiõe. Cap. VIII.
Quo pacto sumẽdi sint Modi, et quę prima oĩm Modorũ chorda. Ca. IX.
Authorũ aliquot loca discussa, quæ traditis à nobis hactenus præ-
ceptis contraria uidẽtur. Cap. X.
De Modorum inuicem commutatioue. Cap. XI.
Cur septenarius numerus apud Authores tã freqns in rebus musicis. Ca. XII.
De sono in cœlo duę opiniones, atq́ inibi Ciceronis Pliniĳq́ loci
excussi. Cap. XIII.
Quid per IX Musas intelligendum. Cap. XIIII.
Anacephalæosis parua de Modorum diuisione. Cap. XV.
De prima Diapason specie ac duobus eius Modis. Cap. XVI.
De Aeolio Modo. Cap. XVII.
De secunda specie diapason, ac uno eius proprio Modo. Cap. XVIII.
De tertia diapason specie, ac duobus eius Modis. Cap. XIX.
De Ionico siue Iastio Modo. Cap. XX.
De quarta Diapason specie, ac duobus eius Modis. Cap. XXI.
De Hypomixolydio siue Hyperiastio. Cap. XXII.
De quinta Diapason specie, ac duobus eius Modis. Cap. XXIII.
De Hypoæolio Modo. Ca. XXIIII.
De sexta Diapason specie, ac uno eius proprio Modo. Cap. XXV.
De septima Diapason specie, ac duobus eius Modis. Cap. XXVI.
De Hypoionico Modo. Ca. XXVII.
De Modorũ cõnexione ac per Diapente cõmunione. Ca. XXVIII.
De 1. cõnexione, quę ex prima est Diapason specie ac q̃rta. Ca. XXIX.
De 2. cõnexione, quę ex sc̃da est Diapason specie ac quinta. Ca. XXX.
De 3. cõnexione, quę ex tertia est Diapason specie ac sexta. Ca. XXXI.
De 4. cõnexione, quę ex q̃rta est Diapason specie ac septima. Ca. XXXII.
De 5. cõnexione, quę ex qnta est Diapason specie ac octaua. Ca. XXXIII.
De 6. cõnexione, quę ex sexta est Diapason specie ac nona. Ca, XXXIIII.
De 7. cõnexione quę ex septĩa est Diapasõ specie ac decima. Ca. XXXV.
Quòd Modi Diapason mediatione, quę fit per Diapente ac Dia-
tessaron consonantias, potissimum noscantur. Ca. XXXVI.
Quòd

Quod Modi nō perpetuo impleant extremas chordas, ſed phraſi
noſcantur, ac partim etiā finali claue. Cap. XXXVII.
De præſtantia Phonaſci ac Symphonetæ, ac itē de cātibus
plano ac menſurali uter utri cedat. Cap. XXXVIII.
De inueniendis Tenoribus ad Phonaſcos admonitio. Cap. XXXIX.

Libri tertij Capita XXVI.

De notarum figuris. Cap. I.
De notarum ligaturis. Cap. II.
De Pauſis. Cap. III.
De Punctis. Cap. IIII.
De Modi, Tempore, ac Prolatione. Cap. V.
De Signis. Cap. VI.
De tactu ſiue cantandi menſura. Cap. VII.
De Augmentatione, Diminutione, ac Semidiapente. Cap. VIII.
De Notularum imperfectione. Cap. IX.
De Alteratione. Cap. X.
De Syncope, & huius nouæ inſtitutionis diuerſitate querela,
cū exemplis ad eam oſtendendā opportunis. Deniqꝫ de VI
uocū Muſicaliū (quas uocāt) deductionibus exēpla. Cap. XI.
De Proportionibus Muſicis. Cap. XII.
Duodecim Modorū exēpla, ac primū Hypodorij ac Æolij. Cap. XIII.
De Hypophrygio, & Hyperæolio exempla. Cap. XIIII.
De Hypolydio, & eius exemplis. Cap. XV.
De Ionico exempla. Cap. XVI.
De Dorio Modo exempla. Cap. XVII.
De Hypomixolydio, & eius exempla. Cap. XVIII.
De Phrygio Modo exempla. Cap. XIX.
De Hypoæolio Modo exempla. Cap. XX
De Lydij Hyperphrygijqꝫ Modorum exemplis. Cap. XXI.
De Mixolydio, ac eius exemplis. Cap. XXII.
De Hypoionico. Cap. XXIII.
De binorum Modorum connexione exempla, atqꝫ inibi obiter Iuſquini
Pratenſis Encomium. Cap. XXIIII
De Tenoribus Diapaſon non explentibus. Cap. XXV.
De Symphonetarum ingenio. Cap. XXVI.

ΤΈΛΟΣ.

Cantiones Menſurales in his uo

LVMINIBVS PLVRES LXXX.

AB occultis meis 4.uocũ Sixti Dietrich. 344
Adiuua nos. Tractus finis 4.uocũ Iuſq. 248
A furore tuo Domine IIII uocũ incerti authoris. 430
Agnus Dei ex Iuſqni Miſſa Hercules. trium uocum ex una. 221
Agnus Dei ex Iuſqni Miſſa Lhome arme ſuper uoces muſicales trium uocum ex una cum reſolutione. 442
Agnus Dei duo, IIII uocum ex Iuſquini Miſſa fortuna. 388
Agnus Dei, duũm eiuſdem ex Miſſa de noſtra Domina. 305
Agnus Dei, duũ ex Miſſa δρίγξ Ant. Brumel. 430
Anima mea IIII uocum Henrichi Iſaac. 348
Attẽdite Popule meus. Ioãnis Vannij 4.uoc, 306
Aue Maria IIII Iuſquini. 358
Aue Verũ corpus Chriſti duũ ac triũ Iuſqni. 288
Auſs hertzen grũd latino cõtextu IIII uocũ. 430

B

Benedictus duũm ex una Iuſquini Miſſa Lhome arme ſuper uoceis muſicales. 441
Benedictus duũm ex Miſſa eiuſdem Gaudeamus. 220
Benedictus duũm ex Miſſa eiuſdem Lhome arme VI toni. eadem
Benedictus duũm ex Ockenheim Miſſa ad omnem tonum. 455
Benedictus duũ ex Miſſa δρίγξ Ant. Brumel. 458

C

CHRISTVS reſurgens, Richafort 4.uoc. 292
Chriſte eleeſon, ex Miſſa S. Antonij Petri Platẽſis IIII uocum. 278
Conceptio Mariæ Henrichi Iſaac IIII uocũ. 460
Cõfitebor Domino. Gregorij Meyer. 4.uocũ. 434

D

Deus meus ad te leuaui. triũ puetuſtum. 252
Deus in adiutoriũ meũ IIII uocũ Senflij. 332
De profundis IIII uocum Iuſquini. 372
Domine nõ ſecũdũ. duũ. Vaqueras. 244 ac dein.
Domine nõ ſecundum. duũm Iuſquini. 246
Domine IESV Chriſte. triũ Thomę Tzamẽ. 298
Domine ſaluũ fac Regem. IIII uocum Ioannis Mouton. 300
Domine fac mecum. ad æquales IIII uocum Sixti. Dietrichi. 342
Duũm ex una, tria exempla Iuſquini & Obrecht. 257 & 258 & 259
Duũm Gregorij Meyer. 281
Duæ ex una, Iuſquini tria exempla. 446. ac deinc.
Duæ ex una, De orto. 320
Duæ ex una, incerti authoris. uide latius Monas. (345

E

Ecce uideo cœlos aptos Nicolai Craẽ triũ. 326
Ego dormio, Antonij à uinea. IIII uocum. 254
Erue domine animam meam, duũm Sixti Dietrichi. 329
Et in terra pax ex Miſſa Iuſquini de noſtra Domina. 4.uocum. 392

F

Fuga ad minimam Iuſqni. IIII uocum. 452

I

IESV Chriſte, trium Liſtenij. 439
Iuppiter omnipotens. Adamĩ Luyr Aquægranenſis trium. 290

K

Κύριε triũ cum O ſanna Andreæ Syluani. 432
Κύριε ex Miſſa ad oẽm tonũ Ockehemij 4.uoc. 455
Κύριε de noſtra Domina 4.uocũ Greg. Meyer. 302

L

Laudate Dominum omnes gentes Leuendre IIII uocum. 284
Liber generationis IIII uocum Iuſqni. 376
Loquebar de teſtimonijs tuis IIII uocũ Iſaac. 330
Lutuichi Regis Frãciæ Iocoſa cãtio 4.uocũ. 469

M

Magnus es tu Domine Iuſqni IIII uocum. 272
Miſeremini mei 4.uocũ Ioan. Mouton. 322
Monades qnq; Gregorij Meyer. 280. 296. 304. 312 (354

N

Ne læteris, Damiani à Goes Luſitani 3.uocũ. 264
Neſciens mater Ioãnis Moutõ VIII uocum. 466

O

O Domine Ieſu Chriſte, Sixti Diet. triũ uoc. 276
Os Iuſti. Gerardi à Salice flãdri, 4.uocum. 282
O IESV fili Dauid. Iuſqui. IIII uocũ. 356
O uera lux & gloria. Adami ab Fulda. 4 uocũ. 262

P

Parce Domine Iacobi Obrechth IIII uocũ. 260
Per illud Aue duũm Ioãnis Moutõ. 347
Planxit autem Dauid Iuſqni 4 uocum. 418
Pleni ſunt, duũ ex una ex Iuſq. Herculea. 242
Pleni ſunt duũm ex una, è Petri Platẽſis Miſſa O Salutaris. 242
Pleni ſunt duũ. Pauli Vueeſt. ut qdã putãt. 313
Pleni ſũt duũ. ex Miſ. Aue Maria Anto. Feuin. 355
Pleni ſunt duũ ex MiſsaPãge lingua Iuſqni. 321
Pleni ſunt duũ ex Miſ. δρίγξ Antõ. Brumel. 457

Quaternũm

Q

Quaternûm uocum ex una Duæ cantiones Petri Platensis. fac. 445
Qui mihi ministrat, Lydij IIII uocum Gregorij Meyer. 338
Qui mihi ministrat, Ionici IIII. uocum eiusdem Gregorij. 340
Qui uenit in nomine Domini Antonij Brumel Duum. 297

S

Salue mater Saluatoris IIII uocum Ioannis Mouton. 464
Saluũ me fac, peruetustũ incerti autho. Triũ. 266
Sapphicũ carmẽ IIII. uocũ incerti authoris. 438
Seruus tuus sum ego. Duũ Sixti Dieterichi. 328
Si Deus pro nobis Trium. fac. 220

T

Tota pulchra es IIII. uocum Henrichi Isaac. 268
Trium ex una uoce incerti authoris. 259
Trium ex una Ioannis Ockenheim absque clauibus. 454
Trium ex una Lutuichi Senflij Tigurini. 444
Tulerunt Dominum meum IIII uocum Threni Magdalenes, quidam Isaac adscribunt. 314

V

Victimæ Pascali laudes IIII uocum, Iusquin. 368
Vocum Musicalium ad Fortunam cantio applicita IIII uocum Lutuichi Senflij Tigurini. 222
Vocum musicalium simplex deductio. 22

Finis.

In Dodecachordi treis

LIBROS RERVM SVMMArum index copiosissimus.

A

Acumen & graultas in neruis. fa. 83

Adã ab Fulda Germanus Symphonetes. 261

Adam Luyr Aquægranẽsis Symphonetes. 288

À Dorio ad phrygium quæ sit uera eius Adagij causa & ratio. 91

À Dorio ad Phrygiũ exẽplũ in cãtu mẽsur. 372

AEOLII Modi Systema. 70

Aeolij Modi Natura. 104

Aeolius est eiusdẽ cũ Hypodorio speciei. 77

Aeolij Modi exẽpla nõ sunt eiusdẽ generis. 104

Aeolij Modi primũ exẽplũ in cantu plano. 105

Aeolij Modi secũdũ exẽplũ in cãtu plano. 106

Aeolij Modi tertiũ exẽplũ in cantu plano. 107

Aeolij Modi quartũ exẽplũ in cãtu plano. 108

Aeolij Modi intonatio. 109

Aeolij Modi uaria exẽpla in cãtu mẽsurali. 256

Aeolij Hypoæolijq; Modorum cõnexio. 152

Aeolij Hypoæolijq; connexionis primũ exemplum incantu plano. 153

Aeolij Hypoæolijq; connexorum secundum exemplum in eodem cantu. 154

Aeolij Hypoæolijq; cnnexorum tertium exemplum in eodem cantu. 155

Aeolij Hxpoæolijq; connexorum exemplũ in cantu mensurali. 302

Agnus Dei ex Iusquini Fortuna. 365 & 388

Agnus Dei ex Iusquini Hercule. 221

Alma Redemptoris Antiphona. 16.& 17

Alteratio qd Musicis nostra ętate significet. 211

Alterationis exemplum ex Franchino. 212

Anacephalæosis omnium modorum. 101

Andreas Syluanus Symphonetes. 432

Antiphona ut declinetur. 43

Antonius à uinea Symphonetes. 253

Antonius Brumel Symphonetes. 456

Antonius Feuin Aurlianensis Symphonet. 354

Apotome, id est, semitonium maius. 27

Apulei locus emaculatus. 89

Aristoxeni & capellæ opiniones compatæ. 63

Aristoxeni XII Modorum Typus. 81

Arithmetica Mediatio Musicis recentioribus. 22 & 68

À Solis ortu in cantu plano. 164

Athenæi locus discussus. 89

Athenienses ac Lacedæmonij cõparati. fac. 118

Aue Præclara Prosa iu cantu plano. 159

Aue Præclara Prosa laudatur. 176

Aue Maria in Aeolio Modo. 107

Augmentatio in Musicis quid. 205

Authentę Modi. 30 & 79 ac deinceps. & 82

Authentæ ferè intra inferioris Diapason limites meant, ita etiã nonnunq̃ Plagij. 164

B

Basis uox omnis cõcẽtus fundamentũ. 84 & 240

Boëthij laus. 44 & 54 & 51 & 86

Boëthij demonstrationes in Musicis ad quam neruorum formam. 85

Benedicta sit Sãcta Trinitas Prosa explicata. 149

Breuis nota, qua figura pingitur. 196

♮ à nostræ ætatis Musicis inuentum. 2

C

Cabale apud Suidam quid significet 47

Calliope Musa, quid. 99

Canon Georgii Vallæ. 48

Cantio in qua communia sunt interualla. 22

Cantorum audacia de fine Cantionum. 163

Cantus trium specierum Diatessaron. 165 & 166

Cantus intra quintam cuius Modi. 165 & 166

Cantus ecclesiastici laus. 176

Cantus simplicis commoditates & mensuralis incommoditates. 177 & 178

Cæpellę Nomenclatura Modorum. 79

Characteristica uel signata clauis quæ. 6

Chromaticum modulandi genus. 11

Ciceronis locus excussus. 97 & 98

Cithara ac lyra differunt. 84

Citharæ laus. 59 & 441

Cithare Typus. 58

Clare Sanctorum. Prosa per Glareanum diligenter explicata. 134

Clauis Quid. 6

Claues in scalam ordinantur. 2 & 3

Clauis characteristica siue signata. 6

Clauium signatarum transpositio. 15

Claues essentiales septem. 3

Claues in Guidonis scala xx. 2 & 6

Color imperfectionis signum. 210

Color in imperfectis cum exemplis. 211

Comma quid. 26

b Consi.

Confinalis falsa, Item uera clauis. 31
Cõsonantia quid, duabus definitionibus. 23
Cõsonantiarum ueterum ratio & numerus. 24
Consonantiarũ diuisio apud neotericos. 25
Consonantiæ perfectæ sunt. 5. 25
Consonantiæ imperfectæ sunt. 4. 25
Consonantiæ ut inueniantur in Citharæ neruis. 59
Cratera. 43
Credo, in simplici cantu. 106

D

Damianus à Goes Lusitanus nobilis Symphonetes laudatur. 264
Deductiones VI uocum sunt septem. 6. & 7. & 8
Deductionum tria exempla in cantu mensurali. 220
Deductionum quartum exemplum in cantu mensurali. 221
Deductionum quintum exemplum in cantu mensurali. 222 ac deinceps.
Deductionum sextum exemplum simplex. 226
Demonstratio quod necesse sit ponere XII Modos. 75
De octauis idem est iuditium. Regula musica. 5
Deprauatio Dorij in Aeolium, 119
De profundis Iusquini cantio explicata. 364
Diapason quid & unde dicta. 21
Diapason Systema quid. 66
Diapason ut certo deprehendatur in dupla ratione. 45
Diapason cum diapente quo pacto indubitanter in ratione tripla esse reperiatur. 45
Diapason duplex mediatio. 21
Diapason bifariam in diatessaron ac diapente secatur. 68
Diapason quæ ueræ, quæ falsæ species. 68
Diapason XII species ad 7. rediguntur. 70
Diapason 7. species ab A ad g. 21
Diapason 7. species nõ implent disdiapason. 66
Diapason prima species cum duob. Modis Hypodorio ac Aeolio. 102
Diapason secunda species cum uno eius Modo Hypophrygio. 110
Diapason tertia species, ac duo eius Modi Hypolydius ac Ionicus. 114
Diapason quarta species, ac duo eius Modi Dorius ac Hypomixolydius. 117
Diapason quinta species, ac duo eius Modi Phrygius ac Hypoæolius. 123
Diapason sexta species, ac unus eius Modus Lydius. 127
Diapason septima species, ac duo eius Modi Mixolydius & Hypoionicus. 133
DIAPENTE quinta pfecta cũ suis speciebus. 20
Diapente ut certo in sesquipla ratione esse deprahendatur. 45
Diapente 4. species quæ quibus Modis sint communes. 139
Diapente cum annexis Tonis Semitonijsq;. 171
Diapẽte primæ speciei Re la cãtus simplices. 167
Diapẽte secũdæ speciei Mi mi cãtus simpl. 168
Diapẽte tertiæ speciei Fa fa cãtus simplices. 168
Diapẽte quartæ speciei Vt sol cantus simplic. 169
Diapente primæ speciei Re la exemplum figuratum. 430
Diapente secundæ speciei Mi mi exempla figurata. 432
Diapente tertiæ speciei Fa fa exẽplũ figuratũ. 434
Diapente quartæ speciei Vt sol in Synemmenis & cantu figurali exemplum. 438
Eiusdẽ in diezeugmenis exẽplũ figuratum. 439
Diaschisma dimidium diesеos. 28 & 27
DIATESSARON quarta, cũ suis specieb. 20 & 23
Diatessaron quõ hodie consonantia. 25
Diatessaron quomodo uere in ratione sesquitertia esse sciatur. 45
Diatessaron triũ specierum cãtus simplices. 165
Diatessaron ac diapente XXIIII connexiones efficiunt XII diapason species utiles. 68
Diatessaron 3. species, quæ quibus Modis sint communes. 139
Diatonicum primum modulandi genus. 9
Diesis, id est, Semitonium minus. 28 & 27
Dieseos duplex acceptio. 28 & 27
Diezeugmenon quartum Tetrachordum cum quatuor suis chordis. 10
Differẽtiæ formularũ in Modorũ finib⁹. 40 & 41
Digressiuncula in Cantorum mores. 113
Diminutio in Musicis quid. 205 & 206
Diminutionis uariæ præceptiones. 205 & 206
Diminutionis exemplum ex Franchino. 206
Discantus siue Cantus laudatur. 239
Disdiapason maximũ in Musicis systema. 10
Disdiapason quale systema. 66
Disdiapason ut uere in ratione quadrupla reperiatur. 45
Dissonantia quid. 24
Dissonantiæ sex intra disdiapason. 26
Ditonus tertia perfecta. 19

Ditonus cum diapente. 21
Dominus uobiscum siue Liber generationis IESV Christi in simplici cantu. 108
Domine quis habitabit in simplici cantu. 114
DORIVS Modus ex D in d. 66
Dorius quare Modorum primus. 76
Dorij Modi natura. 118
Dorium uerum esse Modum Græcum. eadem
Dorius uiro graui comparatus. eadem
Dorius ac Ionicus Modi comperati inuicem ad populorum mores unde nomina habēt. eadē
Dorius Phrygio Ionico ac Lydio, tribus Modis, comparatus à Platone. eadem
Dorius carminibus Heroicis demodulandis aptissimus Glareani experimento. eadem.
Dorij exemplum in cātu plano. 119
Dorij exemplū in cantu mensurali. 296 ac deinc.
Dorij phrasis sed ascensu, descensu ac fine licentiosa. 451
Dorij Hypodorijq́; connexio. 141
Dorij Hypodorijq́; connexionis exemplum in cantu plano. 141
Dorij Hypodorijq́; connexorum exempla in cantu mensurali. 368 ac deinceps.
Dorij Hypodorijq́; connexorum exemplum in Phrygij finitum sede. 447
Dorij Hypodorijq; connexorum exemplum cū semiditono supernè. 448
Dupla proportio. 229
Duplæ proportionis duo exempla. 229 & 230

E

Ecclesiastici in trāsponēdis cātib. audaces. 31
Egressus Iesus de torrēte Cedrôn Harmonia explicata in cantu plano cum connexis commissuris. 146 & 147
Elementa Musices Practicæ. 1
Elegiaci carminis Harmoniæ duæ. 212
Emendemus in melius Responsorium. 103
Enharmoniū, tertium modulandi genus. 11
Erasmus Roterodamus. 120 & 134 & 190
Eremus Heluetiorum. 154
Et in terra pax, Cātio de Diua uirgine MARIA explicata in cantu mensurali. 365 & 366
Euangelij Matthęi Initiū in Aeolio Modo. 108
Exēplū cōmunis Lydij Ioniciq́; in cātu pla. 131
Exēplū cōmune Lydij Ioniciq́; in cātu mēsur. 338
Exēplū cātus eiusdem sed bifariam finiti. 164
Extremum siue ultimū quō in chordis. 84 & 85

F

Fictæ uoces quæ sint. 5
Figuræ notularum cātus simplicis siue plani. 9
Figuræ notularum cantu mensuralis. 196
FRANCHINVS Gaforus Laudēsis laudatur. 2 & 44 & 195
Franchinus arguitur. 60 & 63 & 79 & 109
Franchinus Modorum rationem apud Capellā non intellexit. 60 & 61 & 63
Franchinus uerā Modorū rationē nō pcepit. 63
Franchini opus ultimum. 59
Franchini opinio de signis in cantu mēsur. 195
Franchini Harmonię in Sapphicū carmen. 180
Fugę ad minimam exēplū ex Iodoco Pratēsi. 453
Fuga triū uocū ad tres diatessaron species Olenheim exemplum cantu mensurali. 454
Fusa qualis figura in cātu mensurali. 196

G

Generalis Musices typus. 4
Genera modulandi tria. 11
Georgius Valla repræhensus. 77
Georgius Valla qualis Glareani iudicio. 86
Gerardus à Salice Flandrus Symphonetes. 280
GLAREANI præceptor MICHAEL Rubellꝰ 155
Glareani instrumentum pro inueniendis consonantijs. 48
Glareanus à Cæsare Maxęmyliano coronatus. 118
Glareani Harmoniæ in Horatij Odas. 181
Glareani iuuenile carmen in Citharæ laudē. 470
Graue, acutū, imū, extremum, ultimum, quomodo sumenda. 48 & 85
Gregorius Meyer Symphonetes. 336 & 366 & 434
GVIDO Aretinus laudatur. 2 & 46

H

Harmoniæ in Horatij Odas reiectæ. 179
Harmonia in primā Horatij oden ad Doriū. 181
Harmonia in tertiā Hora. odē ad Doriū. 181 & 182
Harmonia in 9. odē libri 3. ad Dorium. 182
Harmonia in 13 odē Horatij li. 1. ad Doriū. 183
Harmonia in 9 oden Horatij lib. 1. ad Doriū. 184
Harmoniæ in Iambica Horatij ad Dorium. 185
Harmoniæ duæ Elegiaci carminis. 187
Harmonia in quinti generis odarum Horatij ad Phrygium. 189
Harmonia in qntā odē Horatij ad phrygiū. 190
Harmonia in Phalecium carmen. 186
Harmoniæ ad Ionicum. 191
Harmonia Ionici carminis apd̄ Horat. lib. 3. ode 12. ad Ionicū Hypoionicūq́; Modos. 193 & 194
Harmonica Mediatio. 21 & 68
Heluetiorum Eremus. 154
HENRICVS Isaac Symphon. laudatur. 149
Henricus Isaac Symphonetes describitur. 460
Hērici Isaac exēplum admirabile resolutū. 462
Hermāni Cōtracti comitis à Veringen Monachi S. Galli apd̄ Heluetios laus. 16 & 118 & 176

Hermāni Cōtracti Elegātiss. Prosa. 159 ac deinc,
Hermannus Busthius Poeta nobilis. 188
Heroicorū carminū Harmonia indicata. 188
Hesiodi carmen de IX Musis. 89
Horatij locus in Sermonibus. 85
Horatianorum carminum laus. 180
Hypatō primū tetrachordum cū 4. chordis. 10
HYPERAEOLIVS Modus. 71 & 112
Hyperæolij Modi exem plum fictum. 113
Hyperæolij Hypphrygijq; cōnexionis exēpl. 157
Hyperæolij exempla in cātu mensur. 276 ac dein.
Hypbolęon tetrachordū qntū cum 4 chordis. 10
Hyperiastius cur dictus Modus. 78
Hypermixolydius, Ptolemæi inuentum, cum Hypodorio idem habet systema. 66 & 67
Hypphrygij Modi natura & exempla in cātu plano. 132 & 133
Hyperphrygij exempla in cantu mensurali. 342
HYPOAEOLII Modi Systema. 70
Hypoęolij Modi natur. ac exēp. in cā. pla. 124 & 125
Hypoæolij intonationes. 126
Hypoęolius quō corrumpatur, in Hypodorium mutatus. 103 & 125
Hypoæolij exēpla in cantu mensur. 320 ac deinc.
HYPODORIVS ex A in a systemate. 66
Hypodorij Modi natura. 102
Hypodorius in Hypoæolium. 103
Hypodorius quare secundus. 76
Hypodorij uerum exēplum in cantu plano. 103
Hypodorij uaria exēp in cātu mēsur. 242 ac dein.
HYPOIONICI siue Hypoiastij systema. 70
Hypoionici natura & exempla. 137
Hypoionici exemplum in cantu plano. 137
Hypoionici exempla in cantu mensurali. 354
HYPOLYDIVS ex C in c systemate. 66
Hypolydius quare sextus. 76
Hypolydij grauitas. 93
Hypolydij natura & exēplum in cantu plano. 114
Hypolydij exempla in cantu mensurali. 280
HYPOPHRYGIVS ex ♮ in b. 66
Hypophrygi⁹ harmonicās diuidi nō potest. 70
Hypophrygius quare quartus Modus. 76
Hypophrygij natura ac exēpl. in cātu plano. 110
Hypophrygij exēpla in cātu mensur. 234 ac dein.
HYPOMIXOLYDII siue hypiastij systema. 70
Hopomixolydij natura & nomina. 120 & 121
Hypomixolydius Modus ueteribus Ecclesiasticis gratissimus. 70 & 120
Hypomixolydij exemplum in cantu plano. 121
Hypomixolydij exēpla in cātu mēsur. 308 ac deī.
Hypotheses pro tendendis Citharę neruis. 56.

I

IACOBVS Obrechth symphonetes. 256 & 456
Iacobus Obrechth D. Eras. in musicis pcept. 296
Iambicorum carminum Harmoniæ. 185
Imperfectio qd, & qbus in notulis fiat. 207 & 208
Imperfectionis Regula. 207 & 208
Imperfectionis tria signa. 210
Imperfectio in Musicis binario cōstat. 200
Imperfectionis exemplum ex Franchino. 208
Impfectionis alterū exemplū ex eodē Frāch. 209
Impfectionis tertium exemplum ex eodem. 210
Incertitudinis musicę mēsur. 1. exēpl. 216 & 217
Incertitudinis eiusdem secūdum exēplum. 218
Incertitudinis eiusdem tertium exemplum. 219
Instrumenti Boëthiani descriptio. 44 & 45
Instrumētorū musicorum immēsa nomēclat. 46
Intonationes Modorum uulgarium. 36 & 37
Interuallum in Musicis quid. 18
Interualla XV intra diapason à nostræ tempestatis Musicis nominantur. 18
Interuallorū cōpositio ex tono ac semitō. min. 18
Interuallorum species unde sumantur. 23
IOANNES Coclęus Noricus Theologus. 196
Ioannes Olus Heluetius laudatur. 367
Ioannes Olenheim laudatur. 441 & 454
Ioannes Ghiselin symphonetes. 215
Ioannes Mouton FRANCISCI Francorum Regis Symphonetes. 16 & 296 & 320 & 464
Ioannes Richafort Symphonetes. 288
Ioannes Vannius Brisgoicus Symphon. 304
Ioannes Vernherus à Rhischach Teutonici ordinis princeps in Alschusen laudatur. 158
Iocosæ cantilenę quæ nam probentur. 468
Iodoci Pratensis laus. qui uulgo Iusquinus. 362
IONICVS siue Lastius Modus ac eius natura. 115
Ionici siue Iastij Modi Systema. 70
Ionici siue Iastij duo exēpla in cātu pla. 116 & 117
Ionici licentiosi exemplum in cantu plano. 16
Ionicus Modus Dorio comparatus. 118
Ionici ac Lydij idē aliqd exemplū esse potest. 130
Ionici Hypoioniciq; connexio. 158
Eoiūdē speciosissimū exēpl. in cātu plano. 156
Ionici siue Iastij exempla in cantu mensurali. 288
Ionici Hypoioniciq; cōnexor. exēpl. in cā. mēsu. (418
Ionici Hypoioniciq; cōnexorum exemplū cū ditono spnē, sed nō suo finitū loco. 449
Ionici Hypoioniciq; connexorum exemplum finitum ut Phrygius. 446
Isaac quære Henricus Isaac. 331 & 197
Iulij Pollucis locus. 128
Iusqni siue Iod. Pratēsis Encomiū. 243 & 302 & 441

K

Κύρι de nostra domina in cantu plano. 153
Idem in cantu figurali. 366

L

Lacedæmonij Atheniensibus comparati. 118
Liber generationis Iusqni explicata cantio. 365
Lichanos quid. 10
Loci aliquot Boëthij 85
Longa qualis figura. 197
Lutuichus Sēfli⁹ Tigur. Symphō.221 & 331&444
Luciani locus discussus. 90
Lutuichi Regis Francorum Cantio iocosa. 468
LYDIVS Modus ex F in f. 66
Lydius Mod⁹ Arithmeticῶs diuidi nō potest.70
Lydius quare quintus Modus. 76
Lydij grauitas ueterib.Ecclesiast.mire grata. 93
Lydij Modi natura. 127
Lydij mira corruptio p in Ionicū mutationē.130
Lydij cātus corrupti ac torti nostra ætate.eadem.
Lydij duplex apd ueteres Ecclesiasticos usus. 128
Lydij prioris usus duo exēpla in cāt.pla.128&129
Lydij posterioris usus uerum exemplum in cantu plano. 129 & 130
Lydij ac Ionici cōmune exēplū in cātu pla. eadē.
Lydij ac Ionici cōmune exēpl.in cātu figural.337
Lydij intonationes. 129
Lydij exempla in cantu mensur. 328 ac deinceps
Lydij Hypolydijq; connexio. 144
Lydij Hypolydijq; cōnexorū exēpl.in cā pla.145
Lydij Hypolydijq; cōnexorū exēpl.in cā.mēsur. 388

M

Macrobius notatur. 94
Μαγάς ut inclinandum nomen. 43
Magas quid nominis significet. 46
Magas quid uere significet. 47
Magas Canon dicitur Georgio Vallæ. 48
Magadis qnq; nomina ut distinguantur. 48
Magados di.masculino genere. 47
Magadis idos fœminino genere. 46 & 47
Magadis altera significatio. 48
Μαγάζειν & μαγαδίζειν quid. 48
Martiani Capellæ uerba de XV Modis. 63
Maxæmylianus Cæsar laudatur. 118
Maxima qualis figura. 196
Mediatio diapason duplex. 21 & 68
Mese & Paramese quid. 10
Meson, secūdū tetrachordū cū q̄tuor neruis. 10
MICHAEL Rubellus Glareani præceptor. 155
Minima qualis figura. 196
Missa διγύξ.Anto.Brumel & alia eius opra. 456
Missæ ad omnē tonū exemplū ex Okenheim. 455
Mixolydius Modus ex G in g. 66
Mixolydius quare sic dictus. 77
Μιξολυδιστί apud Platonem. 127
Mixolydius quare septimus. 76
Mixolydij cantiones multæ indicatæ. 134
Mixolydij natura & usus apud ueteres. 133
Mixolydij exemplum in cantu plano. 135 & 136
Mixolydij exempla in cantu mensurali, 346
Mixolydij Hypomixolydijq; Modorū cōnex.150
Eorūdē cōnexionis exēplū in cātu pla.150 & 151
Eorundē cōnexionis exēplū in cātu mēsur. 392
MODI Musici quid, nēpe diapason species. 29
Modi Musici quomodo à nostræ ætatis Musicis tractentur. 29
Modi IIII pares totidemq; impares. 29
Modi Musici Impropriе toni dicuntur. 29
Modorum VIII.typus. 30
Modorum uulgaris cognitio. 32
Modorum finis in cantibus. 31
Modorum ambitus. 34
Modus ambitu suo flumini cōparatur. 34
Modorū uulgarium formula ex Franchino. 33
Modorū cōnexio. 34
Modorum usus in cantātium Choro. 35
Modorū in intonationibus formulæ. 35
Modorū 8.intonationes in psal. minor. 35 & 36
Modorū 8. intonationes in psal maiorib.36 & 37
MODI Principes 6. 64
Modi Plagij item VI. 64
Modi tres dūntaxat apd Cantorum uulgus. 65
Modi distinguūtur ut 7.diapason species. 65
Modi apud græcos Harmoniæ uocātur. 65
Modorū VII.siue septē Diapason specierū unde Modi sumūtur Boëthiana nomenclatura. 66
Modorum per ætates mutatio. 72
Modi essentia dūntaxat sunt VII. 72
Modorum ordo in nomenclatura. 76
Modi 6. de impari nūero harmonicῶs diuisi.78
Modi VI de pari nūero arithmeticῶs diuisi. 78
Modi tres à Gentibus dicti. 76 & 77 & 78
Modorū XII.certa ac per totum librorū cōtextū obseruanda deinde nomenclatura. 79
Modorū cōmutatio quędā facilis quędā diffic.89
Modorum connexio ad longum. 138
Modorum propriе VI connexiones. eadem
Modi Authentę à Plagijs quarta distant. eadem
Modorum septima, sed impropria connexio quantum à prioribus differat. 139
Modi potissimū p diapason ac eius mediationē secūndū, diapēte ac diatessarō noscūtur. 162
Modorum duorū cōnexionis exempla in cantu mensurali. 362 ac deinceps ad longum.
Modorū occulta cognatio in cōcētu 4. uocū. 251
Modus in cantu mensurali quid. 201
Modulandi tria genera. 9

Index

Monochordum quid authore Guidone. 46
Monochordi forma apud Rheni accolas. 48 & 49
Monochordi diuisio q uetus dubitatur. 49 & 50
Monochordi diuisio ad longum. 52
Monochordi diuisio intra disdiapasō cōsistit. 51
Multiplex proportio. 227 & 228
Multiplex superparticularis proportio. 228
Multiplex superpartiens proportio quæ. 228
Musicæ definitio ac diuisio. 1
Musice practice. 1
Musices practices elementa. 1
Musica theorice triplex. 1
Musices generalis typus. 4
Musicū maxíe est de Modis erudite iudicare. 251
Musæ nouem quid significent. 98
Mutatio quid in musicis. 12
Mutationis uocum exempla. 13
Mutationes asperæ ac uitandæ. 14

N

Nerui IIII priscæ Musices. 9
Νήτη & Paranete & Trite quid. 10
Neuma quid, & ut inclinetur. 131 & 43
Nicolaus Craen Symphonetes. 320
Nicomachi opinio quo pacto fiat Cōsonātia. 24
Nos qui uiuimus Antiphona Aeolij Modi. 109
Notularum cātus simplicis figuræ ex Frāch. 9
Notarū cātus mēsuralis quę & quot numero. 196
Notularū ligaturę cautionibus 8. pdiscuntur. 197

O

Obiectiones ex Boëthio & inibi aliquot eius loci tractati. 86 & 87
Obrechth, quare Iacobus Obrechth.
Octauus Ptolemęi Mod⁹ nō est noster octau⁹. 70
Octo uocum Cantio Ioannis Mouton. 466
Orto Symphonetes. 320
Ode Diuorum Ambrosij ac Augustini ad Hypophrygium decantata Modum. 110
Octauarum eadem ratio. 5

P

Pange lingua in cantu plano. 163
Passionis Dominicæ Harmonia. 34 & 145
Pater noster in Aeolio Modo. 105
Patrem in simplici cantu. 106
Pausa & quot numero. 198
Pectis Musicum instrumentum. 47
Peregrinus dictus Modus. 42
Perfectio in Musicis ternario constat. 200
Permutatio uocum. 12 & 13
Phalecij carminis Harmonia. 186
Phonascus & Symphonetes nascuntur. 174
Phonasci laus. 174
Phrygius Modus ex E in e consistit. 66
Phrygius quare tertius dictus. 76
Phrygij natura explicata, & indicata eius exempla. 123
Phrygij Modi exemplū in cantu plano. 124
Phrygij exempla in cantu mensurali. 312 ac dein.
Phrygij phrasis ac systema, non suo finita loco. 450
Phrygij ac Hypomixolydij exempla inter D ac d, diuersa tamen phrasi. 163
Phrygij Hypophrygijq; connexio. 142
Phrygij Hypophrygijq; connexorum exemplū in cantu plano. 142
Eorundē cōnnexorū exēplū in cātu mēsur. 376
Phthongus quid. 23
PLatonis opinio decōsonātiæ generatione. 24
Platonis locus de Musis. 99
Platonis locus ē lib. 3. de Rep. tractatus. 127
Plato quomodo reiecerit Lydium. 127 & 128
Plagij Modi quō in Authentas cadant. 120
Plāxit aūt Dauid, in cātu mēsur. explicatum. 367
Plinij locus excussus. 97
Politianus nō recte rephendit Seruium. 83
Politiani locus ex Panestemone. 88
Politiani & Frāchini de Hyperphrygio reiecta opinio, 87 & 132
Porphyrionis locus discussus. 90
Præceptor Glareani Michael Rubellus. 155
Prolatio in Musicis quid. 201
Proportio quid. 227
Proportionum quinq; genera. 228
Proportionū Musicarū nimia multitudo. 228
Proslambanomene prima omnium Modorum chorda. 88
Proslambanomene quare dicta. 10
Pulchra es amica mea in cātu plano. 142
Punctum quid, & quot eius species. 199

Q

Quadrupla proportio & eius exēplū musicū. 231
Quadruplæ proportionis alia exempla, 232
Quartę diapēte speciei in diezeug. exēplum. 439
Quatuor uocum nomina noua. 239
Quęstio de pręstātia Phonasci ac Symphon. 174
Querela de incertitudine huius artis. 214
Quinq; tetrachorda. 9

R

Regnum mundi Responsoriū in cantu plan. 117
Reiecta Musicorum opinio de triplici uocum qualitate. 2
Res humanæ mari comparatæ. 177
Rotuila in Eremo Heluetiorum oppidum. 154

Salue

S

Salue Regina In cantu plano. 119
Sãctus de diua Virgine Maria in cantu pla. 116
Sancti spiritus adsit nobis gratia prosa in cantu plano. 121
Sapphici carminis Harmonia ad Ionici diap. 191
Schisma dimidium Dieseos. 27
Sebaldus Heiden Musicus. 6 & 215
Sebastianus Brant. 159
Semi quid Musicis significet. 18
Semibreuis qualis figura. 196
Semiditas quid apđ Neotericos musicos. 207
Semidiapẽte, quinta defecta. 20
Semidiapason, Octaua defecta. 21
Semiditonus, Tertia minor. 19
Semiditonus cum diapente, Septima minor. 21
Semifusa & semitonium quales figuræ. 196
Semitonium minus quid. 19
Semitoniũ minus græce diesis siue lemma. 27
Semitonium maius græce Apotome. 27
Semitonium cum diapente. 20
Semitonij minoris uis in omniũ cõsonãtiarum speciebus uariandis. 65 & 23 & 24
Semitoniorum binorum loca in VII Diapason speciebus. 68 & 11
Semitonij unius dũtaxat uariatio, & diapason speciem, & Modum uariat. 75
Septem Diapason species sunt septẽ Modi. 66
Septenarij numeri Ratio apud authores reddita. 94
Sermo qualis in disciplinis esse debeat. 3
Seruij opinio de Citharę neruis aduersus Politianum defensa. 83
Sesquipla siue sesquialtera proportio. 233
Sesquialteræ tria exempla. 233 & 234
Sesquialteræ quartum exemplum. 236
Sesquialteræ quintum exemplum. 238
Sicut Malus, Antiphona in cantu plano. 155
Signa Modi temporis ac prolationis. 101
Signa implicita Modi tẽporis ac prolationis. 203
Signata clauis siue characteristica quid. 6
Simplex siue planus cantus laudatur. 176
Sixtus Dieterich Symphonetes. 276 & 328 & 342
Sonus in cœlo ad Hypodorij systema. 95
Sonus in cœlo ac de eo duæ opiniones 95
Sonus in cœlo secũdũ Pythagoricos authore Plinio. 97
Species in interuallis quomodo sumendæ, Boëthij regula. 23
Symbolum Nicenum In Aeolio Modo. 106
Symphonetes & Phonascus quis. 164
Symphonetarum ingenia. 442
Systema, Tropus, Constitutio. quid. 67
Syncope qđ Neotericis Musicis ac eius exẽp. 213
Synẽmenõ tetrachordũ tertiũ cum 4 chordis. 10
Σωυτονολυδιsὶ apud Platonem. 128
Superparticularis proportio quæ. 228
Superpartiens proportio quæ. 228

T

Tactus qđ in Musicis & quottuplex. 203 & 204
Tactus notularum resolutione maxime cognoscitur. 204
Te Deum laudamus in cantu plano. 110
Tempus quid in noua Musica. 201
TENOR quare dicatur. 240
Tenorum, diapason non explentium exempla in cantu mensurali. 430. ac deinceps.
Te Sanctũ Dominũ Respõs. in cantu plano. 154
Terentij locus in eunucho. 85
Tetrachordũ diezeugm. ac synẽmenõ. 2. 9 & 10
Tetrachordorum ratio sesquitertia. 10
Tetrachorda V. quaternis chordis, 10
Thomas Tzamen Aquęgranensis Symphon. 296
Threni Diuę Magdalen. ad Phrygiũ Modũ. 314
TONVS secunda perfecta. 19
Tonus cum diapente, sexta maior. 20
Tonus non uere consonantia. 25
Toni partitio cum partium definitionibus. 27
Tonus in duo æqua diuidi non potest. 27
Tonus quomodo in sesquioctaua ratione certo deprehendatur. 45
Tonus nouenaria diuisione in Monochordi sectione prouenit. 50 & 51
Trãspositionis regula ac exemplũ lõgũ. 15 & 16
Transpositio signatarum clauium. 15 & 16
Tria ad perfectam Musicen necessaria. 44
Tria modulandi genera. 11
Triplex chordarum diuisio, 50
Triplex proportio. 230
Triplæ proportionis duo exempla. 230 & 231
Tritonus, quarta diatonico generi inepta. 19
Trium ætatum cantus mensurales. 240
Trochaici generis Harmonia ad Ionicũ. 191
Trochaici generis Harmonia ad Ionicum Hypolonicumq;. 192 & 193
Tropus cũ systemate & Modo & cõstituti. Idẽ. 66
Tyndarida. 43
Typus octo uulgarium Modorum. 30
Typus XV Modorum apud Martianũ Capellam ut pinxit Franchinus. 62
Typus eorũdẽ apđ eũdẽ ut pinxit Glareanus. 80
Typus XII Aristoxeni Modorum. 81

Index

Typus Authentarum ac plagiorum diuisim ac coniunctim in notulis musicis. 82
Typus octo Modorum musicorum Ptolemaica descriptione. 67
Typus omniū Modorum & XXIIII cōstitutionum Diapason ex diapente ac diatessaron connexione. 69
Typus alius omnium Modorū in lineis. 71
Typus ultimus omniū Modorū in notulis. 73
Typus cōnexionum omniū Modorum. 140
Typus Musices generalis. 4
Typus trium Modulandi generum. 12
Typus 4 Diapente, 3. diatessaron specierum. 22
Typus ueterum Consonantiarum. 25
Typus Consonantiarum ac Dissonantiarum nostræ ætatis. 26
Typus Diuisionis Monochordi in tribus modulandi generibus. 55
Typus omnium in Tono partitionum. 28
Typus duarum opinionū de sono in cœlo. 96
Typus IX Musarum. 100
Typus notularū omniū in cantu mensurali. 196
Typus ligaturarum. 197
Typus pausarum. 198
Typus Puncti diuisionis ex Franchino. 199
Typus puncti perfectionis ac additionis ex Franchino. 200
Typus Modi, Tēporis, ac prolationis. 101
Typus signorū explicitorū ac implicitorū. 203
Typus resolutionum tres in tactu. 204

V

Vaqueras Symphonetes. 243
Veni Sancte Spiritus in cantu plano. 163
Versus in Gloria Patri Responsoriorū 37 & 38
Versus introituum. 39 & 40
Victimæ Pascali, Prosa in cantu plano. 28 & 128
Eadem in cantu mensurali explicata. 363
Viginti claues in Guidonis Scala. 45
Virgilij locus de Calliope. 99
Vnisonus quid. 19
Vocum Musicarum sex sunt signa. 1
Voces superiores ac inferiores ternæ. 2
Voces fictæ quæ sint. 6
Vocum permutatio. 12
Voces duas ex una deducere. 441 ac deinceps multa exempla.
Voces treis ex una diuersis signis Iusqni. 443
Voces treis ex una diuersis signis Lutuichi Senflij. 444
Voces IIII ex una diuersis signis Petri Platensis. 445
Voces Musicales ad fortunam Senflij. 222
Vocum Musicaliū deductio in cantu plano. 6
Vocum Musicalium simplex deductio in cantu mensurali. 226
Vtilitas Musicorum Modorum. 29

Finis Indicis.

Henrichi Loriti Glareani, Patritij Claronensis apud Heluetios

Dodecachordi, Liber I.

De Musices diuisione ac definitione, Caput I.

MVSICA duplex est, Theorice ac practice. Theorice circa rerum musicarũ contemplationẽ uersatur: Ea triplex est authore Boethio lib. 1. cap. 2. Mundana, quæ de harmonia totius & partiũ mundi consyderat. Humana quæ de proportionibus corporis & animæ, atq; harum inter se partium pertractat. Tertia, quæ in quibusdam consistere dicitur instrumentis, ac de ea quidem idem author quinq; libris disputat. Practice circa executionem cantus consistit. Hæc in Rhythmis est, in metris, in sonis. Et soni quidem, alij in instrumentis, quæ et ipsa uaria sunt, alij in humana uoce reperiuntur, de quibus nunc potissimũ disserere conabimur. de regulata uidelicet musica, quæ de cantu est. Porrò cantus duplex est, alter simplex ac uniformis, quo nũc uulgo in templis utuntur, & de hoc tractat musica plana, quam Gregorianam uocant: alter uarius ac multiformis, de quo est musica quam alij figuralem, alij mensuralem nunc uocant. De hoc cantu quando apud ueteres nihil, quod equidem sciam, reperitur certi, ætatis nostræ authorũ traditionem in posterioribus prosequamur.

Definitio Theorices.

MVsica est facultas differentias acutorum et grauium sonorum, sensu ac ratione perpendens. Boethius lib. 5. cap. 1.

Definitio Practices.

MVsica est recte modulandi scientia. Diuus Augustinus.

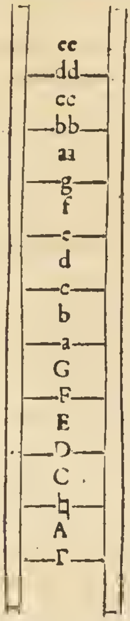
De elementis Practices, Caput II.

QVandò uero omnis mathesis in demonstratione consistit, et neq; res ipsæ in disputationem uenire, neq; uoces scribi possunt, Vocum signa inuenerunt musici, partim figuris, quas nunc notas uocant, partim syllabarum appellatione, quæ sex sunt usu receptæ, Vt, re, mi, fa, sol, la. Eas nunc frequentiore uerbo uoces appellant, signo pro re significata utentes. Sedes autem harum uocum claueis nomi-

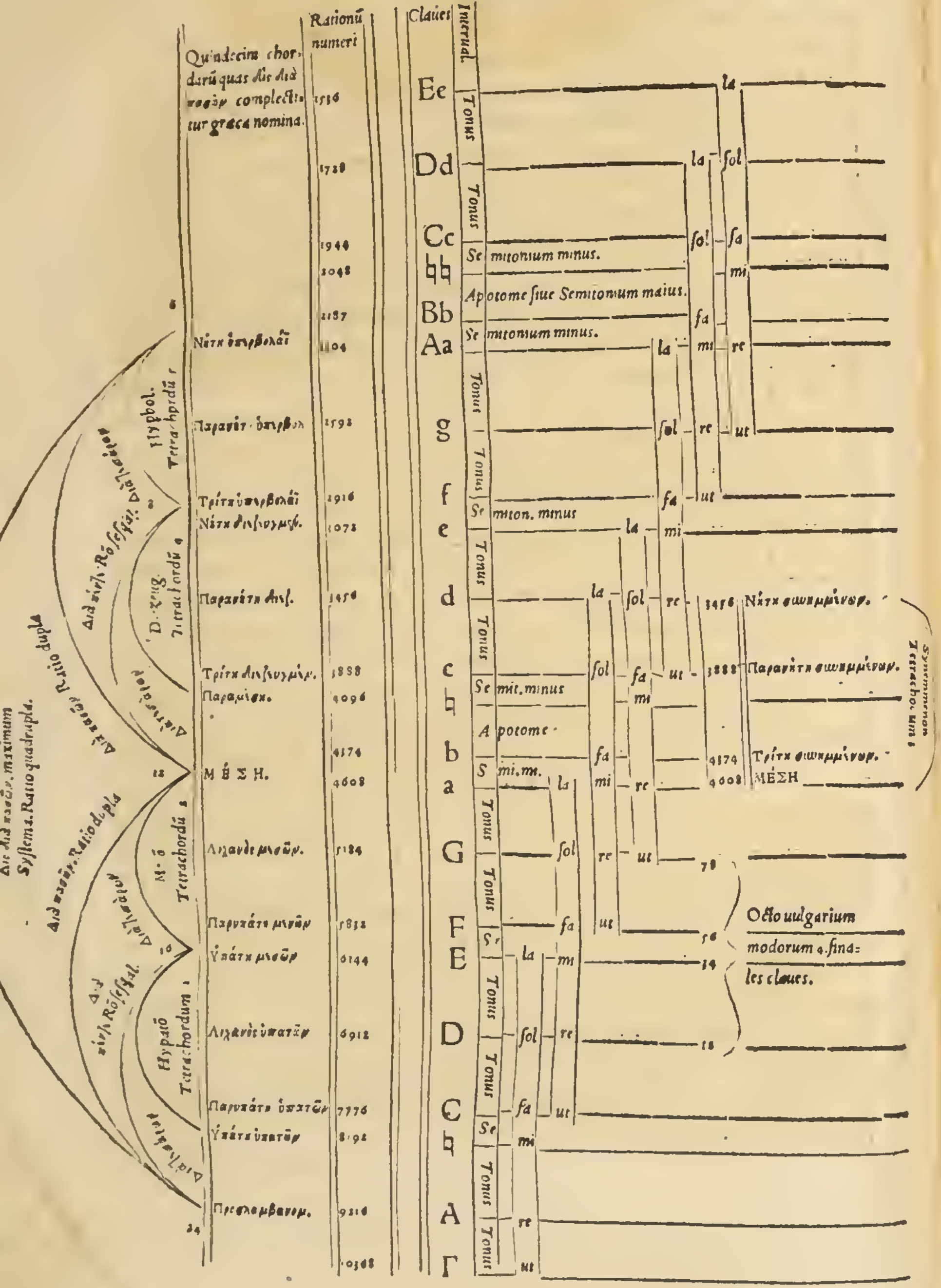
nant, distinctas linea ac spacio in cantibus, ac æquis quidem dimensioni bus linearum Parallelarum ad oculos, cum uoces tamen inter se non omnes æquo interuallo distent, ut postea de interuallis latius demõstrabit. Veteres musici uoces phthongos, claueis neruos appellabant. Has autem claueis in ordinem tanquam in scalam quandam, ad Græcam olim chordarum dispositionem redegit Guido Aretinus, eximiæ eruditionis uir, quẽ nostra ætas sequitur, ita ut infimo gradu in linea parallela poneret uocem, ut, præscripta tertia Gręcorum litera Γ. Nempe ut haud immemores essemus hanc disciplinam, ut alias omneis, à Græcis esse. Proxime deinde in spatio supra primam lineam parallelam uocem, re, præposita litera A. Rursus deinde in secunda linea uocem, mi, cum litera B. præscripta, quam nonnulli quadrato corpore pingendam censent, ita ut latus dextrum ultra basin descẽdat, sinistrum ultra hypotenusam ascendat ad hanc formã ♮. Id tradidit Franchinus Laudensis nostra ætate in hac arte præcipuus, motus hac ratione, ut esset discrimen duarum uocum, mi & fa, in octaua inde claue b fa ♮ mi. Porrò deinde in spatio supra secundam lineam duas Guido ponit uoces, fa ac ut, præposita C. litera, ut nouus hic sex uocum ordo incipiat, qui præcedentem ordinem, ascensu deficientem excipiat, nec tamẽ ad finem prioris incipiat, sed in medio, ut natura similes uoces in eadem locentur claue, aiunt nostri Musici, apud quos in confesso est, esse quandam naturæ similitudinem quartæ cuiusq; uocis hoc pacto, Vt cum fa, re cum sol, mi cum la, quanq; ego huius diuisionis causam fuisse puto ut semitonium tertio quoq; loco esset inter mi ac fa, ad generis diatonici formam, de quo postea tractabimus. Nam, ut fa, molleis uoces, re sol, naturales, mi la, duras, nescio quo authore doceant, nisi usum magis quã artem spectare malimus. Quis enim flebilior ac mollior cantus, quàm ubi mi regnat? ut in Threnos Hieremię quidam effinxêre harmoniam, & Diuæ Magdalenes querelam ad sepulchrum Domini: Tulerunt dominum meum. Fortasse autem hæc à Modorum natura nostri sumpsere Musici. Nam in Lydio, molli, ut quibusdam uisus est, Modo, sed molliori Ionico, ut fa regnãt in diatessarõ superne: In Dorio, graui ac seuero Modo, re sol, in Phrygio religioso, ac duro, mi la. Sed hæc postea explicabuntur, huic loco nimis alta. Hoc initiantibus melius præcipiunt. Inter sex hasce uoces, treis esse inferiores, ut, re, mi, Treis item superiores, fa, sol, la. Et in ascensu sumendas inferiores, in descensu contra, superiores, Reliquæ inde claues à Guidone dispositæ sic habẽt: D, in tertia parallela cũ duabus uocibus sol ac re. E, in spacio similiter duabus, la ac mi. Et F, in quarta parallela duabus, fa ac ut. G autẽ in spacio tribus, sol re et ut. Hic enim incipit sex uocũ ordo, qui διεζευγμένων, id est, disiunctarũ tetrachordũ, hoc est mi in b claue habet, cũ præcedens ordo, qui in F incipit συνημμένων, id est, cõnexarũ con

tinca

neat tetrachordum, hoc est, fa in b claue. Cæterum hactenus ab A sunt claues quas essentiales uocant, A. B. C. D. E. F. G. Reliquæ deinde claues eodem modo, ut priores repetuntur, adiectis tamen pluribus uocibus propter mi ac fa in b claue, & minutis item literis a b c d e f g. post quas deinde geminatæ sequuntur quinq;, aa. bb. cc. dd. ee. Mi tamen & fa in b claue duæ uoces, nõ ex ęquo ab a minuto distant. Mi enim ab a minuto tono semotum est, fa autem semitonio minore. Itaq; ipsæ uoces duæ in eadem, quidẽ ut uidetur, claue, plus distant inter se, quàm uel mi a fa in c paruo, uel fa à mi in a paruo, quod postea, cum de toni partitione differemus, latius demõstrabimus. Si igitur b clauem unius loco numerabimus, erunt guidonicæ scalæ claues uiginti hoc ordine: Γ ut, A re, ♮ mi, C fa ut, D sol re, E la mi, F fa ut, G sol re ut, a la mi re, b fa ♮ mi, c sol fa ut, d la sol re, e la mi, f fa ut, g sol re ut, aa la mi re, bb fa ♮ mi cc sol fa, dd la sol, ee la. Ita ut in cantu pernotando Γ ueniat in primam lineam, ut diximus. A autem in spatium supra primam lineam. Deinde uero linea ac spacium gradatim sumãt uoces in ascensu donec ad finem peruentum fuerit. Ita enim scalæ quædam, siue in ascensu siue in descensu malis, erit imago. Vt in subiecta descriptione perspicuũ fuerit. Porrò hoc loco admonitum Lectorem uelim, fieri haud potuisse, ut sermonem ex medio uulgi, ab omnibus, qui hæc tractant, receptum, prorsus effugeremus, aut enim confictis nouis nominibus, cum ad hunc modum antiqua non fuerit descriptio, arrogantiæ crimen subeundum erat, aut concedendum aliquid tot nunc annorum usui. Deniq; cum res sit aliquo pacto noua, hæc ut noua uerba, sed usu recepta, cur quis uitet, nescio. Et apud Latinos quadrans, triens, quincunx, & reliquæ assis partes quam aliam ob causam masculina sunt quã quod assis eius est generis? Eodem modo oriens, occidens, masc. propter Solem, & continens fœmininum propter terram: Ita permittatur nobis secunda, tertia, quarta, cum ad consonantiã hic fiat relatio. Vt quid enim alioqui græci potius διὰ πασῶν dicunt quàm διὰ πάντων? Deniq; oportet eum qui docet, plane loqui, atq; ad hoc niti potissimum ut intelligatur, necesse igitur est, ut non omnia ea fugiat rejiciatúe, quæ utcunq; negocio profuerint, memineritq; lector aliter Ciceronem locutum, cum Philosophica tractat, aliter cum numen suum Pop. Romanum dulci delinit oratione. Sed nunc Typũ generalem subjiciamus, in quo singulis chordis singulas adposuimus literas, designatione & græcarum & latinarum clauium ad numeros pernotata, de qua plenius huius uoluminis capite XVIII. differemus.

Musices generalis typus in genere diatonico æqualibus spacijs, alioqui Pythagorea dimensione dispositus, Guidone Aretino authore.

Quæ in Guidonis typo rudibus huius artis consyderanda Cap. III.

PRimum itaqꝫ sciendum haud abs re factum esse, cur clauiū initio literæ ponantur, addiscentibus enim id perutile. Sunt autē claues natura distinctæ septē, ac totidem literis a b c d e f g notatę: Per repetitionem uero 20 fiunt, hoc discrimine à musicis pictæ, maiusculis quidem formis primę septem post Γ ut: sequētes deinde septem, tenuibus. Porrò extremę quinqꝫ, geminatis. Atqꝫ inde dicimus A magnum siue graue, item a paruum siue acutum, Aa geminatum, & de reliquis clauibus eodem modo. Secundo consyderandæ sunt distantiæ clauium. Nam clauis à proxima distat secunda: à tertia, tertia: à quarta, quarta: & sic deinceps. Et in uniuersum eiusdem speciei literæ, quæuis à proxima, octaua distat. Vt Γ ut à G sol re ut: A re ab a la mi re, ac inde in reliquis eodem coniectandum modo. Vbi hæc regula notanda. De octauis idem esse iudiciū, quod cum de uocibus, tū non minus de natura cantus intelligitur, Quæcunqꝫ enim uoces in G sol re ut sunt, eædem et in Γ ut recte cātari possunt: Et quæ in a la mi re, eædem in A re, quæ in b fa ♮ mi, eæ itidem in ♮ mi, nec dissimiliter de supremis iudicandum. Tertio sciendum quod hæc dispositio clauium in infinitum deduci poterat, ea lege seruata, quam dicta iam regula innuit. Necesse tamen erat, ut alicubi esset initiū, alicubi item finis. Eius rei esto exemplū. Si notula aliqua, casu (ut fit sæpe) infra Γ ut ponatur, rogas quid ibi canendum? aio, respiciendam esse ab ea octauam clauē. Vt enim infra G sol re ut est F fa ut, ita infra Γ ut erit f fa ut. Ita consimili modo, si extra ee la obueniet notula, ea quoqꝫ uenit ad rationē octauæ clauis iudicanda. Humana uero uox hos limites nō egreditur. Tametsi quatuor uocum cantilenæ, & instrumenta ipsa musica sępius hanc dispositionem excedunt. Neqꝫ uero has uoces recte fictas quis uocet, quę in octauis reperiuntur, sed eas potius fictas dixeris, quas neqꝫ eæ claues, ubi licētia usurpātur, neqꝫ octauæ earum continent. Vt mi in F fa ut: Sol in E la mi: fa in a la mi re, &c. Postremo assuescendum est clauibus, ut eas memoriæ acriter cōmendemus, ut nō præmeditati etiam sciamus, quas uoces quæqꝫ teneat clauis, ne mi canamus, ubi fa cantandum est, aut contra. Reliqua usu facile perdiscentur.

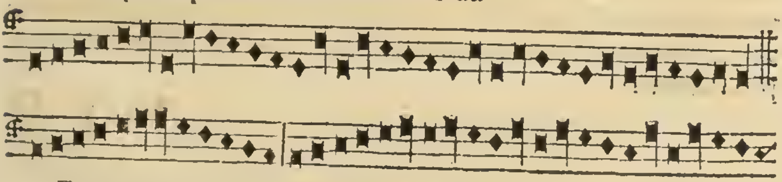
De clauibus & uocum per eaſdem deductionibus, item de notularum figuris,

Caput IIII.

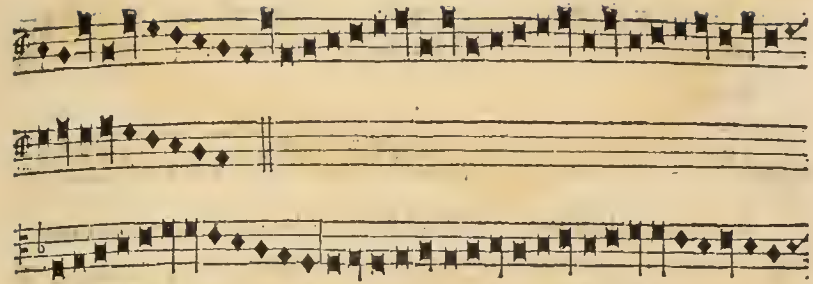
CLauis haud dubie, metaphora à claue ferrea ſumpta, dicta eſt, quod ut illa ſeram, ita hęc cantum aperiat. Cum autẽ ſanè ineptum eſſet, omneis ab initio cantus ponere literas, unam alteramúe in primis marginibus notarunt muſici, ut ex ea cæteræ dignoſcerẽtur, easq́ uocarũt ſignatas. Quidam, ut Sebaldus Heiden inſignis noſtra ætate Muſicus, characteriſticas uocant, quæ uox ſi eſſet uſu recepta, non diſpliceret. Frequentiſſime autem duas pingunt F fa ut & c ſol fa ut, quanquã & g ſol re ut nonnũquam in ſuprema cantilenarum compoſitarum uoce. Γ ut uero ſignare uel dd la ſol ſuperuacaneum eſt. Cognita itaq́ claue ſignata, uidendum qua claue incipiat cantus, & agendum ſecundum regulas iam dictas, ut aſcendẽdo inferiores uoces accipiamus, deſcendẽdo ſuperiores. Elaborandum etiam omnino, ut diſtantias ſiue interualla notemus, ac aſſueſcamus illis, ne prolatis uocibus fa re, canamus tamẽ fa mi, aut prolatis ſol ut, canamus ſol re. Quare deductiones ſimplices pueris tradi ſolent, ad os eorum formandum oppidò quàm utiles. Aſſueſcent enim ita lineis ac ſpacijs ab imis ad ſumma, ut ſepties, ut re mi fa ſol la, in ſcala repetũtur. Quicunq́ autem haſce exhibuit nobis formulas, is uere rudibus conſuluit ingenijs, ingenio ipſe haud deſpiciendo, uerus doctor, uerus in hoc negotio dux. Ita ſimplicibus ſimplicia annexuit, ita in re minuta uariauit omnia, ut pulcherrimè paulatim ducat rudem ad audendum deinde in maioribus. Eas ſatis felici euentu, cuius noſter Lutuichus Senfly, quatuor uocibus ad Tenorẽ fortuna induxit. Quare neutiquam hæ negligendæ initiantibus exercitationes, quæ ſunt huiuſmodi.

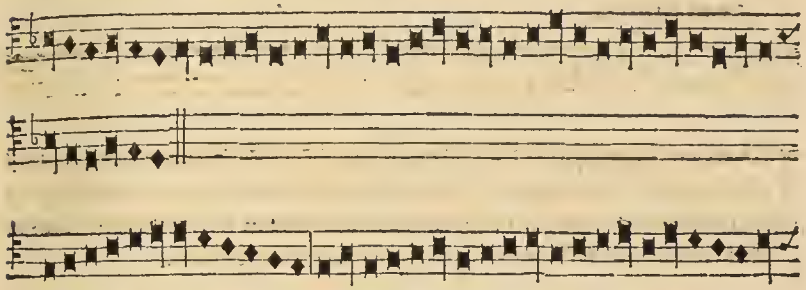
Exemplum primæ deductionis ex Γ ut.

Exemplum ſecundæ deductionis ex C fa ut.

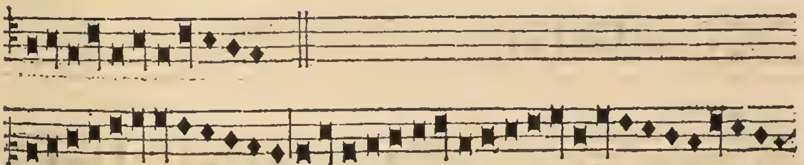
Exemplum tertiæ deductionis ex F fa ut.

Exemplum quartæ deductionis ex G ſol re ut, reſpondens

primæ

Exemplum quintæ deductionis ex C ſol fa ut reſpondens

ſecundæ.

Exemplum ſextæ deductionis ex F fa ut, reſpondens

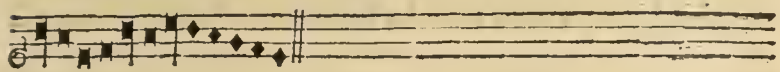
tertiæ.

Exemplum ſeptimæ deductionis ex g ſol re ut, reſpondens quar-

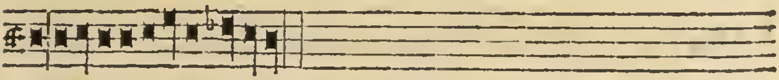
tæ ac primæ.

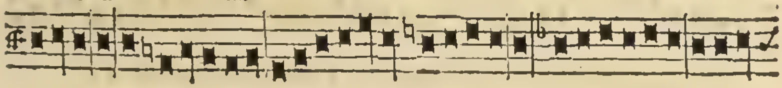
ID etiam magnopere curandum, ut tonorum ac ſemitoniorum differẽtiam recenti iuuenum memoriæ diligenter inculcemus, hoc eſt quod uulgo dici ſolet, ut noſcant differentiam inter mi ac fa. Subijciam huius unum exemplum ſed contrarijs mi ac fa pernotationibus.

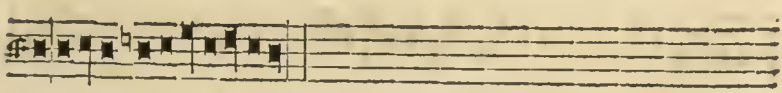

I te in orbem uniuer ſum, & prædi ca te dicen

tes alle lu ia.

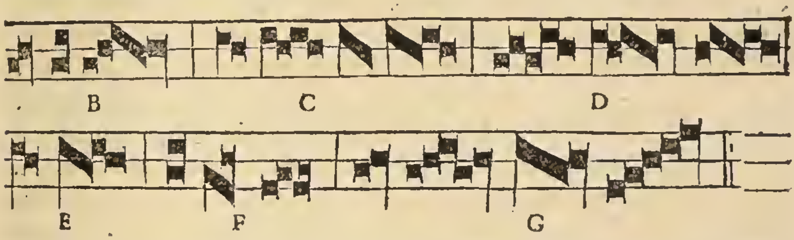

NEc inutile fuerit fortaſsis, unam aut alterã cantilenam clauibus trãſponere, ac pueris oſtendere quàm in diuerſum longe abeat harmonia, ſi ex ſuis clauibus, uelut ianua è cardine, moueatur. Vt ſi quis cantionem Requiem, in a la mi re incipiat, ſed hoc diligenti præceptori indicaſſe ſat erit. De notularum figuris opreræpretium eſt nunc differere, qua de

re

re Franchinus & diligenter & erudite præcepit, triplicem nobis exhibēs notularum descriptionem: Simplicem, compositam, ac mediocrem. Simplex (inquit) est, quæ alteri notæ non coniungitur, & quadrato corpore figuratur, hoc modo ▪ Quandoq; item cum uirgula in latere eius dextro descendente describitur ad modum longæ mensurabilis, ut hic ▪. Composita notula est (idem inquit) quæ alteri notulæ consuitur, quę tūc diuersam consequitur descriptionem. Hæc ille. Mediocrem autem uocat Rhombi forma notulam, qua specie semibreuis est in mensurabili cantu, sic ♦, quam tamen nunquam solam, sed uel duas uel plures, maxime in descensu poni arbitratur, quemadmodū in prioribus deductionibus, quoties gradatim descendebatur, uisum est. Porrò compositarum notularum triplicē ponit differentiā: Initio, medio, ac fine. Initio quidem duas. Ascendente enim secunda, prima absq; cauda pernotanda est, ut hic B. At secunda descendente, prior caudā habet à sinistro latere descēdentē, ut hic C. In medio quidē omnes absq; cauda sunt notulę, sed uel quadratæ, uel obliquę pingūtur, ut hic D. In fine autē trifariam pernotātur, aut enim ultima descendit, & tunc absq; cauda est, ut hic E. Aut ascendit, idq; bifariam, uel perpendiculo superior pingitur, ut hic F. Vel ab latere dextro, & sic semper habet caudam, ut hic G.

VErum hæc prisca quorundam usus corrupit, maximeq; Germania, quanquā apud eos cœnobia utcunq; antiquitatem seruāt. Deniq; hæ picturæ in cantorum nunc sunt arbitrio, quo uix aliud hominum genus est morosius.

De quinque detrachordis & tribus modulandi generibus, Caput V.

ADeò quondam simplex erat musica, authore Nicomacho apud Seuerinum, ut quatuor neruis tota constaret: Idq; usq; ad Orpheum durauit. Porrò tale ex quatuor chordis corpus, tetrachordū appellabant. Deinde paulatim in pentachordon, hexachordon, hepta-

heptachordon, octochordon, enneachordon, decachordō, hendecachordon, dodecachordō, deniq; in decem ac quatuor chordas excreuit. Quibus deinde addita decima quinta chorda disdiapason impleuit, quę ideo προσλαμβανομένη dicta est, ut apud eundem Seuerinum lib. 1. cap. 20. diligenter excussum est. Sed tamen prisca chordarum in tetrachorda mãsit diuisio, adeo ueterum simplicitas posteritati alicubi placuit. Quare in toto huius scalæ ordine græco quinq; tetrachorda ponuntur, quorum singulorum ratio est sesquitertia, et consonantiam habent diatessaron, id est, quartam, mi la. Primum itaq; tetrachordon post proslambanomenē incipit, & est τῶν ὑπατῶν, id est, primarum uel principalium chordarum. Sunt aũt hę quatuor: ὑπάτη ὑπατῶν. παρυπάτη ὑπατῶν. λιχανὸς ὑπατῶν & ὑπάτη μεσῶν. In Guidonis uero scala, ♮. C. D. E. Secundum tetrachordum est τῶν μεσῶν, id est, mediarum, connexum priori, quippe quæ communem habent chordam. Itaq; huius quatuor hæ sunt chordæ, ὑπάτη μεσῶν, παρυπάτη μεσῶν. λιχανὸς μεσῶν & μέση. Apud Guidonem, E. F. G. a. Tertium est τῶν συνημμένων id est, connexarum, habet autem has quatuor chordas, μέσην. τρίτην συνημμένων. παρανήτην συνημμένων, & νήτην συνημμένων. Apud Guidonē, a b c d. Quartum τῶν διεζευγμένων, id est, disiunctarum, neq; enim hoc cũ prioribus coniungitur, sed à mese tono distat. Cuius sunt hæ chordæ: παραμέση. τρίτη διεζευγμένων παρανήτη διεζευγμένων. νήτη διεζευγμένων. Apud Guidonem ♮ c d e. Quintum τῶν ὑπερβολαίων. id est, excellentium, communem cum precedente tetrachordo habens neruum. Eius hæ sunt chordæ, νήτη διεζευγμένων. τρίτη ὑπερβολαίων. παρανήτη ὑπερβολαίων & νήτη ὑπερβολαίων. Apud Guidonem, e. f. g. Aa. Tertium sanè tetrachordum synemmenon dictum, quod cũ mese connexum sit, ἀπὸ τοῦ συνάπτεσθαι, Corruptum nomē apud authores, ut apud Vitruuiũ lib. 5. cap. 4. Vbi συνέμμενον, legitur in uulgatis codicibus, pro συνημμένον. At contraria ratione διεζευγμένον dictũ quod à mese tono seiungatur, ut diximus. Interpretatur & A. Gell. lib. 16. cap. 8. hæc ad eundem modũ. νήτην autem quasi νεάτην, extremam acutissimamq; tetrachordi uocarunt musici chordam. παρανήτην uero, quod iuxta νήτην sit. τρίτην uerò tertiam à nete. μέσην deniq;, id est, mediam. παραμέσην, id est, iuxta Mesen. Lichanon, id est, distinctiuam quod nomen ἐκ τοῦ λέχω Suidas deduci existimat. Cum autem duo coniuncta tetrachorda non impleant diapason, idcirco ad duo infima tetrachorda, uidelicet μεσῶν ac ὑπατῶν annexus est tonus inferius, nempe ab hypate hypaton ad proslambanomenen, ad duo item suprema hyperbolæon ac diezeugmenon alter tonus à paramese ad mesen, itaq; utrinq; diapason systema completum est, quæ simul cõnexa disdiapason à proslambanomene ad netē hyperbolęon constituunt, maximum in musica systema. Præterea in Guidonis scala numerus in medio positus, chordarum rationes explicat. Nam προσλαμβανομένη, ad mesen duplam

plam habet rationem, per hos numeros ostensam 9216. & 4608. Eandē & Mese ad neten hyperbolæon his numeris, 4608. & 2304. Quare à prosslambanomene ad neten hyperbolæon ratio est quadrupla. Id in minoribus numeris, ut Typo quoque adscripsimus facilius uideri potest. Ipse aūt Seuerinus tam magnis numeris utitur propter schismata Commatis partes, quod in posterioribus, quando de toni partitione tractabimus, latius discutiemus. Cæterum haud sum nescius multis uideri, hunc chordarum ordinem à Guidone positum, inuersum, ac prorsus cōtra naturalem cœli cursum, unde hęc formula desumpta est, institutum. Cum superiora cœlestium orbium corpora grauiorem ædant sonū, quippe quæ maiora. Idque etiam Diuus Seuerinus ubique in demonstrationibus obseruasse uidetur. Ad quę breuiter respondere poteramus, aliter alijs uisum. Et corpora cœlestia superiora minorē ędere sonum, quippe quæ uelocius moueātur, quę ratio fuit (ut idem Seuerinus lib. 1. cap. 27. tradit) M. Tullio Ciceroni de repub. lib. 6. Quidam hæc, authore Aristotele, ut friuola somnia rident, Ego propter tot eximiorum authoritatem uirorū, quę de cœlestiū Sphærarum sono uel finxit, uel docuit antiquitas, neque affirmasse, neque refellisse uideri uelim, sed quæ nostro negotio magis necessaria sunt persequar. Siue igitur ea inuertas, ut grauiora sint superiora, nempe ut hypaton tetrachordon supremo cum proslābanomene ponamus loco, id quod Seuerinus aliquoties instituit, uel propter nomē ὕπατος, uel quod primis huius artis doctoribus ita uisum. Nam & instrumenta multa uetera ut trichorda, tetrachorda, hexachordaque etiamnum ita habent: Siue contra ordinemus, ut grauiora sint inferiora, quemadmodū Guidonis scala deposcit, & citharę nerui, organaque nostra ætate ostendunt, certe ad rationem musicam nihil referet, procedent enim nihilominus, quę hic demonstrātur, omnia. Meo tamen iuditio hominis uox non à supremo, sed ab imo frequentius orditur, quod de uocis firmitudine Rhetores præcipiunt, & ipsa magnorum oratorum exordia hoc indicant. Cuius rei uel Vlyssis, contra Aiacē apud Ouidiū, oratio exemplo esse potest. Multa rudis adhuc uetustas inuenit, quæ posteriores deinde emendarunt. At sępius fieri uidemus, ut nō modo non recipiantur, quæ melius postea inueniuntur, ut etiam explodantur, adeò quæ mundus semel recepit mordicus tenet. Ideoque lectorem minime turbari oportet ob hunc Guidonis ordinē, si antiquitati nō prorsus respondere uidebitur. Nos etiam hac de re postea plura dicemus. Idē admonēdum de tribus modulandi generibus, de quibus hodie unum in usu habemus, atque haud scio, an ea integritate qua olim fuit. Diatonicum, id est quod semitonio minore, tono ac tono incedit. Alterum chromaticum, quod semitonio minore, semitonio maiore, ac tribus semitonijs, siue, quod idem est, semiditono constat. Tertiū Enharmonium, quod dia-

schismate

ſchiſmate ac diaſchiſmate (quam dieſin etiam uocat Boëthius) & ditono conflatur. Vocatur autem diaſchiſma dimidium ſemitonij minoris. Poſteriora igitur duo interiêre, quantũuis Seuerinus ac alij muſici de eis cauerint. Nec quiſquam mihi uiſus noſtra ætate, qui cantum aliquem ad ea dirigere uel poſsit, uel tentarit uerius. Nam res eſt non admodum difficilis, ſi quis ſemitonia inuenire queat, quod prompte ſciũt qui hodie organa diuidunt. Sed trium generum hic ſit Typus in tetrachordo ὑπατῶν, quando in omnibus tetrachordis eadem ratio.

		6144.		6144.		6144.
E	Tonus	Hypate meſon. 6912.	Semiditonus	Hypate meſon. 7296	Ditonus	Hypate meſon. 7776
D	Tonus	Lichanos hyp. 7776.	Semitonium maius	Lichanos hyp. 7776.		
C	Semitonium minus.	Parhypate hypaton. 8192.	Semitonium minus.	Parhypate hyp. 8192.	Diaſchiſma	Lichanos hyp. 7988.
					Diaſchiſma	Parhypate hyp. 8192.
♮		Hypate hypaton.		Hypate hypaton.		Hypate hypaton.
		Diatonicum,		Chromaticum,		Enharmonicum.

Tetrachordum hypaton.

De uocum permutationibus per omneis claues, Caput VI.

MVtationem hic uocamus conſonam uocis in aliam uariationẽ. Voces autem (ait Franchinus) ipſas hexachordarum ſyllabas intelligo. Non igitur uox mutatur in uocem per intentionẽ aut remiſ-

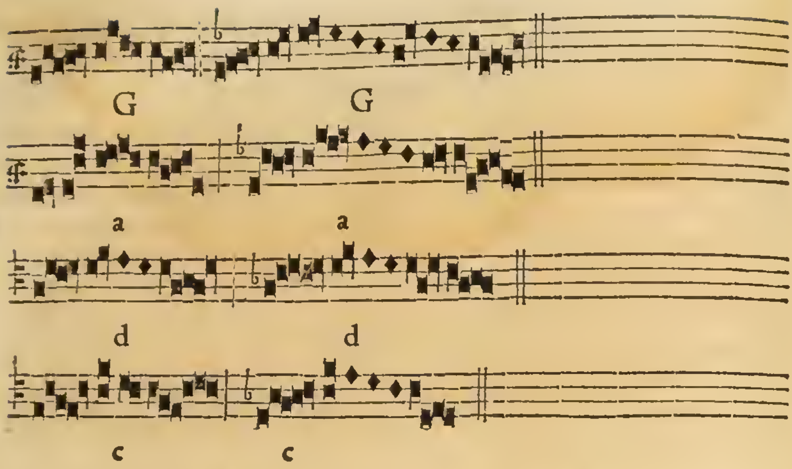
missionem, sed syllaba in syllabam. Ea autem de causa mutationem inuenêre Musici, quod unica deductio, hoc est, sex syllabarum progressio, nō sufficit ad ascensum, ac descensum quem habent cantilenæ. Ideoq; septem deductiones hoc pacto dispositæ sunt, ut mutuis ipsæ se officijs leuent, atq; aliæ alijs succenturient. Ita tamen ut uocibus obuiam ueniant uoces eiusdem utraq; naturæ. Sic prima deductio in E la mi desinit, ubi obuenit uox mi, eiusdem cum la naturæ, distat enim ab ea quarta, diximus autem quartam quanq; uocem eiusdem esse à quarta naturæ. Neq; uero uelim rem nō admodum difficilem, tot præceptionibus confundi, ut uidere licet apud quosdam nostra ætate musicos, monstrosa propemodum præcipientes. Sed omnino mutationes fiunt, ascensu uocis superioris in inferiorē, descensu contrà inferioris in superiorem. Vt in C fa ut, ascensu fa in ut, descensu, ut in fa, sic in D sol re, sol in re, & re in sol. In E la mi, la in mi, & mi in la. In F fa ut prorsus ut in C fa ut.

Exempla clauium duarum uocū

C D E F

IN clauibus uero ternas habentibus uoces unica cantio est, ut diligenter inspiciamus b fa ♮ mi clauem, ad eam sanè omnia dirigēda. Habet enim aliquando fa, quoties b tenue à marginibus pingitur, aliquando mi, cum nullum b adpingitur. Et secundum ea quidem necesse est reliquas disponere uoces. Nam si ascendas, ac in b fa ♮ mi claue mi canatur, in G accipiendum est Vt, non Re, quod Vt in descensu, rursus in sol mutatur. Contra si in b fa ♮ mi canatur fa, tum eadem in claue G, re sumendum, non ut. Ideq; re in descensu in sol uertetur: Consimili modo de a dicendm. In superioribus autem clauibus, d la sol re, la habet, siquidem fa in b fuerit, Sol uero, si mi, in eadem. Pari modo de e considerandum. At dicet aliquis, unde sciam quando fa, quando mi in b fuerit claue? aio musicos nostri seculi (quàm uetustus hic mos sit, mihi parum liquet) consuesse b tenue ab cātilenarum initio ponere, quoties fa cantandum in b claue, quoties uero mi, nihil nota reconsuesse. Codicum autem errorem, modorum peritus facile pernoscet, sed id postea docebimus. Sint autem hæc exempla clauium ternas habentium uoces.

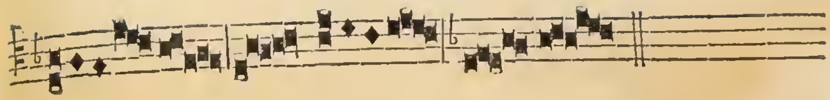
HÆc quidem exempla ſunt, ubi cantus eiuſdem eſt naturæ, & cantandi nulla difficultas. Cæterum aliquando qualitates cantuum permutantur, ut aſpero cantui mollis immiſceatur, quod Ambroſianos ſæpius feciſſe Franchinus teſtatur, & hodie uidemus in ijs canticis, quæ gradualia uocant, ubi aliquandiu inter c, ac, F, tertia diapente ſpecies fa fa canitur, deinde ad finem cantus quarta efficitur, ut ſol, mutatione mi in fa, in b claue. Eius hoc eſt exemplum.

ET ad euitandum tritonum, uno quidem ſaltu, in genere diatonico inauditum inſuauemq́, ſæpe eadem mi in fa permutatio contingat, neceſſe eſt, ut in his exemplis.

CÆterum qualia mox ſubnectemus, dura illa fugienda exiſtimo, & ad extremos Garamantas releganda, niſi ſubſit certa ratio, quam in Gradualibus eſſe diximus. Sed ſint hęc Franchini exẽpla eam rem oſtendẽtia.

IN b fa ♮ mi autem fieri mutationem, cũ non ſit eadem uocum altitudo, plane ineptum eſt. Et cantus ita inſtitutus ut nullum ſit mutandi alibi quàm in b refugiũ & ipſe ineptus eſt, genus enim diatonicũ, quo ſolo nũc utimur, minime hoc patitur. Eſt huius etiam exemplum ex Franchino.

ILlud poſtremo notandum in longis ſaltibus ut octauis, ſeptimis, ſextis, nullam fieri mutationem. Item in quintis mi mi: fa fa. Nam hæ hexachordorum ordinem egrediuntur, ſed ſimpliciter uoces ſunt appræhendendæ, ut in clauibus inueniuntur. Exempla.

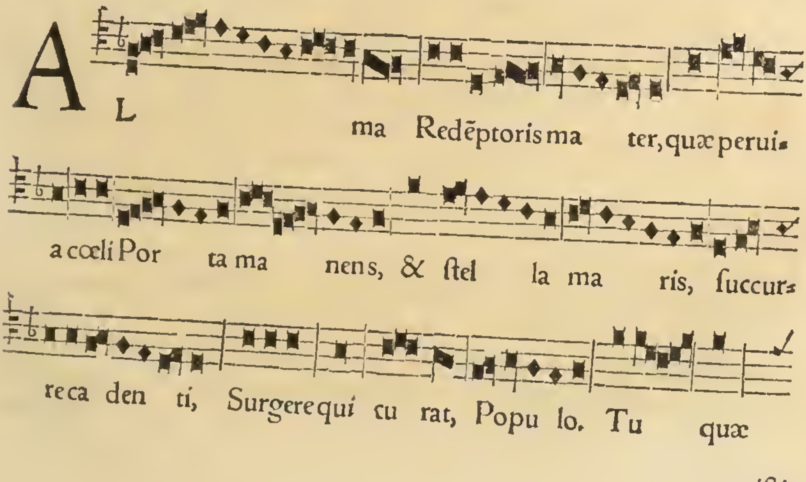

De clauium ſignatarum tranſpoſitione, Caput VII.

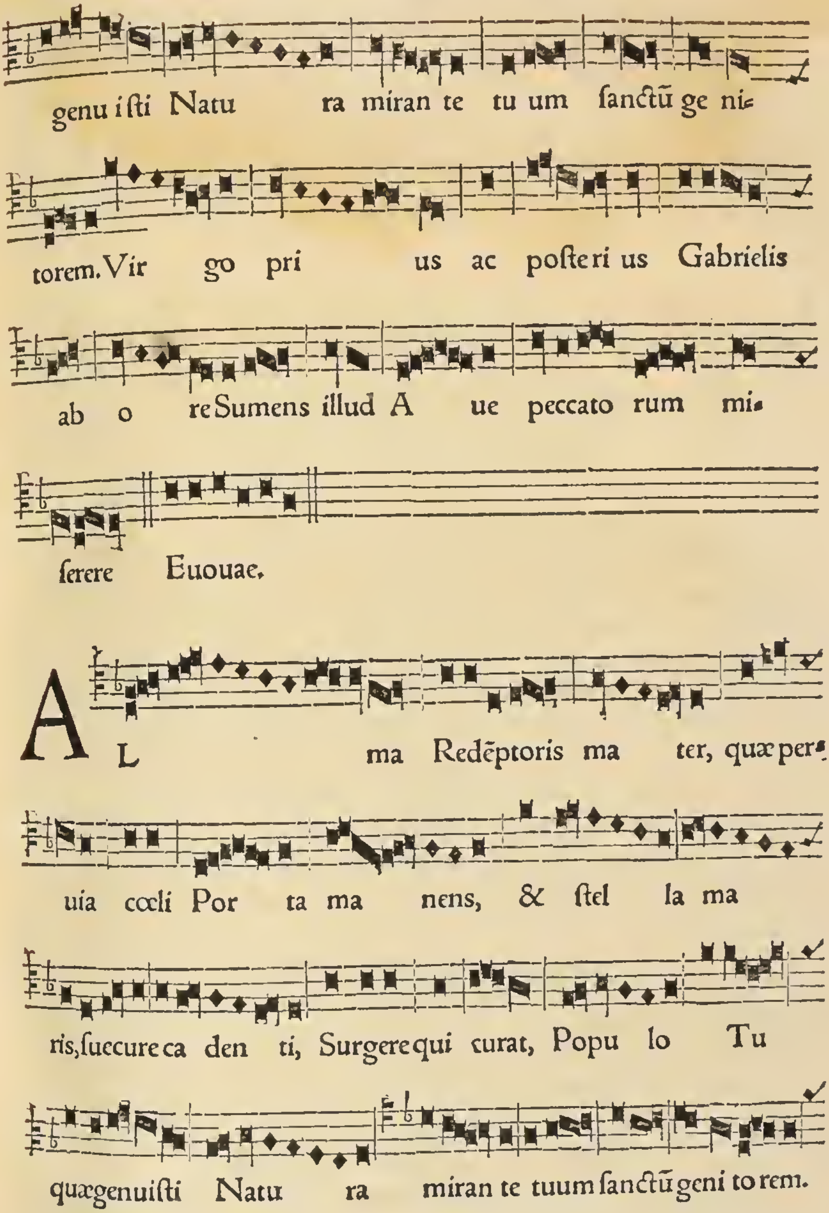
MOs hactenus apud Muſicos huius ſeculi manſit, ut nõ plus quinque lineis cantum notarent, ſæpius etiam quatuor. Atqui cantus has aliquando excedit. Ergo inuenta eſt tranſpoſitio per claueis, hæ enim in lineis mutantur, & ut ipſæ cedunt, ita cum eis notulæ uariant. Hic autem unicè hoc obſeruandum, ut reſpiciamus, qua in claue prior notula ſteterit, atque ex æquo, ubi poſterior. Deinde facta comparatione, diſtantia facile dinoſcetur. Vt ſi prior notula in F fa ut fuerit, poſterior uero in c ſol fa ut, certum eſt illas diſtare quinta. Cautius tamen agunt, quoties fieri poterit, qui à marginibus claueis tranſponunt. Nam ita abſq; errore cantantis ipſe cantus tranſcurritur. Eſt item noſtratium Muſicorum regula ad eam rem non inutilis, ſi quem non obtundat. Quantum

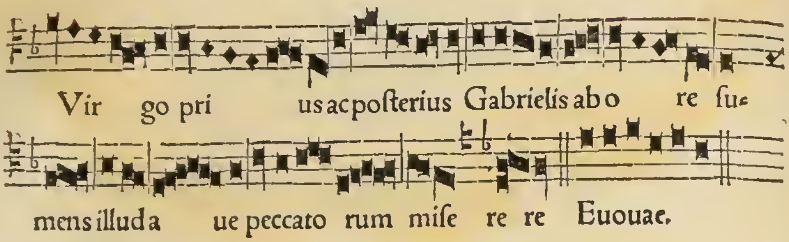
 clauis

clauis (inquiunt) aſcendit, tantum notula deſcendit. Et contrà, quantum deſcendit clauis, tantum aſcendit notula. Quod planè de harmonia ſiue ſono, non de figuris intelligunt, hoc eſt, tanto altius preſsiúsue cani debere notulam. Porrò hæc nunc propemodum deſijt apud noſtros, malūt enim uel ſubijcere infernè, uel adijcere ſupernè lineam, quàm tranſpoſitionem facere. Nos autem tantillum dicere uoluimus, ſi ſors alicubi obueniret, ut ſtudioſo non deeſſet, quod ad eam rem reſponderet diceretq́. Proinde exemplum unum ſubiungendū, ſed duplici forma, altera ſimplici, ac cum lineis adiectis ſupernè infernéq́, altera tranſpoſitis clauibus, ut mos habuit ante aliquot annos, nec adhuc prorſus aboleuit. Eſt autē cantio hæc ad Ionicū ſiue Iaſtium facta modum, nunc quintum uulgo, habens in medio quartã diapente ſpeciem, uidelicet, ut ſol, ſupernè tertiam diateſſarō annectens ſpeciem, ut fa, infernè ſemiditonum. Cæterum à Ioanne Mouton Gallo Symphoneta noſtra ętate excellenti, per quàm eleganter quatuor inſtituta uocibus, à nobis ob initiantium profectum exercitiumq́ ſimplex, ut primum eſt ędita, adducta. Sublata autem eſt à uetere Ionici loco, per quartã, ſedes enim eius propria erat, C. Sed nunc ob Synnemenō tetrachordum in F etiam locum habere poteſt, ut pleraſq́ eius generis cantiones hac ætate tranſpoſitas uidemus. Cauſa uero poſtea, cum de Modis agemus, plenius narrabitur. Carmen eſt Heroicum eius ſeculi quo plures fuêre Muſici q̃ Poëtę. Quidam aiunt Hermanni Contracti eſſe inuentum, de quo ſequente libro plura. Deniq́ hæc cantio, ſi in F ordiemur, ut nunc receptum eſt, ſex lineis continetur, quinq́ autem ſpacijs. At ſi principium in C, ſumat, quod nunc aboleuit, quinq́ lineis pernotabitur, adiecta unica ſupernè infernéq́ notula.

genuiſti

genu isti Natu ra miran te tu um sanctũ ge ni-
torem. Vir go pri us ac posteri us Gabrielis
ab o re Sumens illud A ue peccato rum mi-
serere Euouae.
A L ma Redẽptoris ma ter, quæ per-
uia cœli Por ta ma nens, & stel la ma
ris, succure ca den ti, Surgere qui curat, Popu lo Tu
quæ genuisti Natu ra miran te tuum sanctũ geni to rem.

De interuallis muſicis & quomodo conſonantiarum ſpecies ſumendæ, Cap. VIII.

MAgnum hoc eſt negotium, & in quo maior muſicæ cogitationis eſt portio, utpote de elementis ac principijs huius diſciplinæ, quę nos tamen breuiter recenſebimus. Primum quid noſtra ętas de his præcipiat, deinde aliquam ſaltem priſcæ traditionis deguſtationem faciemus. Interuallum igitur, definitore Boëthio, eſt ſoni acuti grauiſq; diſtantia, quemadmodum ut re, ut mi, ut fa, & cæ. Vtile autem fuerit, ſi interuallorum ſingulorum nomina aperiamus, & ſecundum nomina, quid unumquodq; eorum ſit, explicemus. Quindecim igitur ſunt interualla, quemadmodum noſtra ætate docent muſici. Vniſonus: Tonus: Semitonium minus: Ditonus: Semiditonus: Tritonus: Diateſſarō: Diapente: Semidiapente: Tonus cum diapente: Semitonium cum diapente: Ditonus cum diapente: Semiditonus cum diapente: Diapaſon: Semidiapaſon. Hi uniſonum ita interuallum uocant, ut Arithmetici monáda, numerum. Reliqua omnia bina, perfectum ac imperfectum, ipſa uoce ſemi non medietatem, ſed impefectionem notante. Compoſitio omniū interuallorum ex tono, ac ſemitonio minore conſtat inter ſeptem eſſentialium clauium, ac ipſius Diapaſon limites manente theoria. Loquimur autem hic de genere diatonico, in quod non uenit Apotome, id eſt, ſemitonium maius. Sed de his poſtea clarius. Nunc ipſa interualla ordine recenſebimus.

Vniſonus

I.

VNiſonus eſt quando eadem uox iterum atq; iterum repetitur, ut ſi ſæpius ut ut ut, re re re, mi mi mi, & cæt. repetamus. Pſallendo ſanè hoc nunc in templis maxime utũtur, totus enim uerſus uniſonum habet, præter mediæ pauſæ unã alterámue notulas, et caudam, ut uocant, finalem.

Vniſonus

I I.

TOnus, ſecunda perfecta, de proxima quaq; notula in proximam, udut ex ut in re, ex re in mi, demptis duntaxat mi fa ſimul connexis, hæ enim uoces non faciunt tonum, ſed minus quàm toni dimidium: At diuiſę inter ſe, ac cum alijs nexę, tonum non minus faciunt, quàm aliæ, ut mi cum re, fa cum ſol.

Tonus

III.

SEmitoniũ minus, ſecunda imperfecta, ex mi in fa, ut iam diximus. Porrò ex his duobus interuallis tono ac hemitonio minore, reliqua omnia conficiuntur, itaq; primum memoriæ commendanda, pręcipue minorum hemitoniorum loca. Nam ex eis, interuallorum ſpecies potiſsimum ſumuntur.

Semitonium minus

IIII.

DItonus, tertia perfecta, ex duobus conflata tonis, eius duæ ſunt ſpecies, ex ut in mi, & ex fa in la. Hoc interuallo diſtant nete ac paranete in Enharmonico.

Ditonus

V.

SEmiditonus, tertia imperfecta ac mollior, ex tono ac hemitonio minore. Eius item duæ ſpecies, ex re in fa, & ex mi in ſol, hac etiã conſonãtia ſeparant̃ nete ac paranete chordæ in chromate, ut antea diximus.

Semiditonus

VI.

TRitonus, quarta dura, & generi diatonico planè inepta, ex tribus tonis conſtat, quo uno ſaltu nemo in cantu utitur, ſed in ſecunda atq; tertia diapente ſpeciebus eſt, ſemitonio minore inferne ſuperneq; connexo, ab F fa ut in mi, quod eſt in b claue.

Tritonus

VII.

DIateſſaron, quarta mollior, & quæ omnibus modulandi generibus apta eſt, uidelicet qua omniũ tetrachordorum extremæ diſtant chordæ, magnitudo uero hæc ex duobus tonis ac ſemitonio minore eſt, ut ut medij inſtituantur nerui. Tres eius ſunt ſpecies, ſecundum tria hemitoniorum loca, ex re in ſol. ex mi in la, ex ut in fa.

Διὰ τεσσάρων.
id eſt, ꝑ quatuor.

VIII.

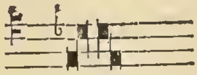
DIapente, quinta perfecta ex tribus tonis ac hemitonio minore. Eius quatuor ſunt ſpecies ſecundum 4. hemitoniorum loca, re la, mi mi, fa fa, ut ſol: Videlicet quæ uel diateſſaron ſpeciebus addunt tonum, uel tritono hemitonium minus. Vix alia eſt conſonantia ſuauius in aure hominis tinniens, ſi ſuo ponatur loco.

Διὰ πέντε.
id eſt, per quinq;

IX.

SEmidiapẽte, quinta imperfecta, ex duobus tonis, totidẽq; hemitonijs minoribus, ut ſæpe ex E claue in fa quod eſt in b claue. Hęc in cantu non admittitur uno ſaltu, ſed continuato uel deſcenſu uel aſcenſu. Et cum ſit quinta, deficit tamen cõmate à tritono, & diateſſaron ſemitonio dúntaxat minore uincit.

Semidiapente.

X.

TOnus cum diapente (duobus hic nominibus, quemadmodum & in ſequẽtibus, unum circum loquimur interuallum) ſexta perfecta, ex quatuor tonis ac hemitonio minore, & hæc uno ſaltu uix admittitur, eſt enim oppidò quàm dura, hac inductiones ſuas Guido conſtituit.

Tonus cum diapente.

XI.

SEmitonium cum diapente, ſexta imperfecta ex tribus tonis, & duobus hemitonijs minoribus, quẽadmodum mi fa ex E la mi, ad c ſol fa ut, & alijs item ſimilibus locis. Hęc Phrygio modo per quàm familiaris, miram habet gratiam, ſi ſuo adhibeatur loco.

Senitonium cum diapente.

Ditenus

XII

DItonus cum diapente, ſeptima maior ex quinqꝫ tonis, ac hemitonio minore, quemadmodum ut mi ex Cfa ut ad b fa ♮ mi, & plæriſqꝫ alijs locis, hæc uno ſaltu euitanda eſt, deficit à diapaſon ſemitonio minore, Superat ſemidiapaſon commate.

Ditonus cũ diapente.

XIII

SEmiditonus cũ diapente, ſeptima minor ex quatuor tonis, ac duobus ſemitonijs minoribus ut ex D ad c: Vel ex E ad d: Et hæc quoqꝫ uno ſaltu raro eſt in uſu, deficit à diapaſon tono.

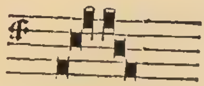
Semiditonus cũ diapente.

XIIII

DIapaſon omnium conſonantiarum regina, octaua perfecta ac integra, ex quinqꝫ tonis, ac duobus hemitonijs minoribus. Eius ſeptem ſunt ſpecies, uidelicet ex ſeptem maioribus literis ad ſeptem minores. Hæc conſonantia ex dia teſſarõ ac diapente commixtione fit, medioqꝫ diuiditur per eaſdem bifariam. Aliquando enim diapente infra diateſſaron locatur, aliquando contra, diateſſaron infra diapente, prior diuiſio uocat̃ Harmonica mediatio à noſtræ ætatis Muſicis, poſterior Arithmetica. Cuius cauſa poſtea dicetur cum de Modis tractabimus. Sanè διὰ πασῶν dicta eſt, quod omneis eſſentiales (ut uocant) chordas cõpræhendat. Quicquid enim ultra ſeptem claueis eſt, in priora recidit ut haud temere dictũ ſit uulgo, quod antea quoqꝫ meminimus, de octauis idem eſſe iudiciũ.

Διὰ πασῶν, id eſt, per omneis

Harmonica mediatio. Arithmetica mediatio.

XV

SEmidiapaſon, octaua imperfecta eſt, ex quatuor tonis ac tribus hemitonijs minoribus, eodem modo de litera ad eiuſdem ſpeciei literam, ſed ut mi contra fa ponatur, ſicut ex ♮ mi ad fa in b fa ♮ mi, hæc nuſquam inuenitur: Et cum dicatur octaua, deficit tamẽ, ut dictum eſt, commate à ſeptima maiore, hoc eſt à duodecimo interuallo, uidelicet à ditono cum diapente, cuius ſimile antea etiam de ſemidiapente ac tritono diximus.

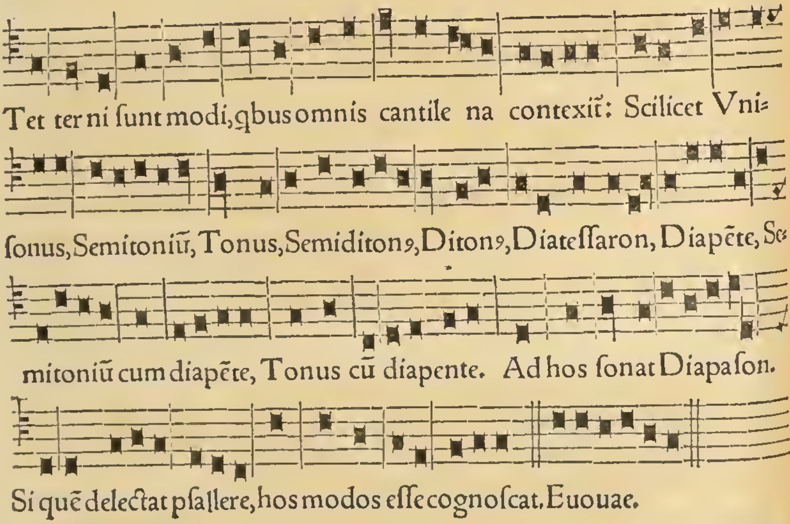

Semidiapaſon.

Quare

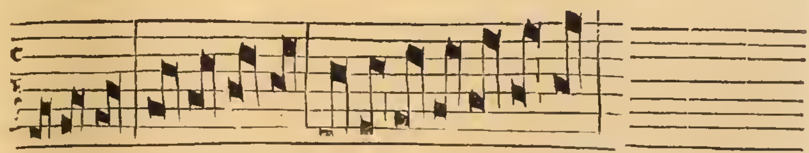
Quare satis luculenter patet, dimensiones hasce notularum ad oculos tantummodo in lineis esse, non æquo interuallo, ut capite secūdo obiter indicauimus. Porrò si ultra has iam enumeratas intercapedines alia eueniant interualla, facile ex his iam enumeratis iudicabuntur, componendo cum diapason tonum, ditonum & cætera, usq; ad disdiapason, quod maximū est omnium phthongorum consonantium systema.

Atq; hæc est nostræ ætatis musicorum præceptio, quam ut non prorsus friuolam, ita nec omnino absolutam iudicamus. Volumus & ob rudium profectum uulgatam subnectere cantilenam, ad memoriam addiscentium oppidò utilem, uidelicet quæ ea dúntaxat commemorat interualla, quæ in frequentiore sunt usu. Idcirco autem ter ternos ait modos, cū tamen quindecim sint interualla, quod neq; tritonum, neq; semidiapente, neq; ditonum cum diapente, neq; semiditonum cum diapente enumerat, ut quæ uno saltu prope in nullo sint usu, sed neq; semidiapason, ut quæ prorsus euitanda. Vnisonum numerat quidem, sed interuallum esse non putat. Impropriè autem modos uocat interualla, cum Modi sint, quos nostra ætas tonos uocat, quanquam etiam hoc ipsum impropriè, cum toni uox si perfectæ secundæ data, ut satis ex superioribus liquet, à perfectè sonando appellata, ut nonnulli tradiderunt.

Species

SPecies uero interuallorum, authore Cleonida, in harmonico introdu- ctorio potiſſimum ſumuntur ex uario hemitoniorum poſitu, ut in Di ateſſaron prima ſpecies re ſol, ſemitonium habet in medio: Secunda mi la, in principio, tertia ut fa, in fine. Ita diapente prima ſpecies ſemitonium ha- bet loco ſecundo. At ſecunda, primo: tertia, ultimo: quarta, tertio loco. Dia paſon uero ex diateſſaron atq; diapente ſpeciebus conflata, eodem modo bina in ſeptem ſuis ſpeciebus uaria t hemitonia. Vbi generalis eſt canon Omne interuallum unam ſemper minus habere ſpeciem quàm ſit nume- rus phthongorum, quod Diuus Seuerinus lib. 4. cap. 13. his uerbis aſſe- rit. Conſonantiarum, inquit, ſemper una minus ſpecies erit, quàm fuerint uoces, ita diateſſaron, quæ quatuor habet uoces, treis habet ſpecies, Dia- pente quinq; uoces, quatuor ſpecies, Deniq; diapaſon octo uoces, ſed ſep tem ſpecies, quæ ut liquidius appareant, hoc typo oculis ſubijcere placuit.

3. diateſſarō ſpēs. 4. diapēte ſpēs. Septem Diapaſon ſpecies.

Quid phthongus, conſonantia, & diſſonantia, tum conſonantia rum ſpecies quot apud priſcos, quot apud neotericos, Caput IX.

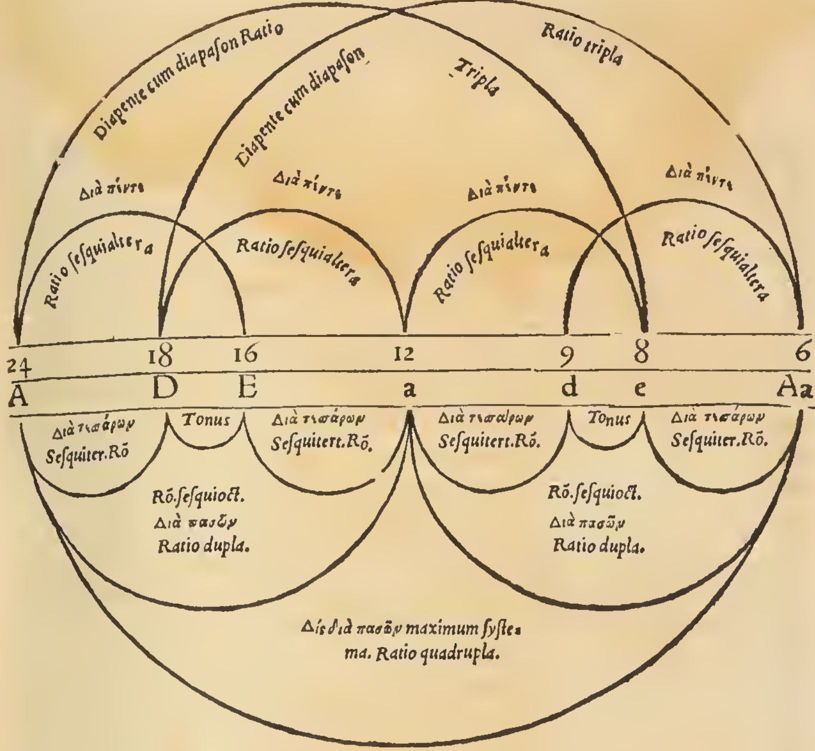
SEuerinus libro primo cap. 8. Phthongus, inquit, eſt uocis caſus em- meles, id eſt, aptus melo in unam intenſionem. Alij phthongum de- finiunt, unam quandam minimam partem meli. Alij nerui unius certum quendam ſtrepitum. Nonnulli ſonum, unum & eundem tenentem tonum, ut Ptolemæus. Sanè ſicut numeri, unitas: lineæ: pun- ctum, et momentum temporis: ita harmoniæ principium eſt phthongus, uox quidem indiuidua, elementi hoc in negocio fungens uice, ex quo o- mne melos conſtat, & in quem reſoluitur. Emmeles uero phthongi ſunt, qui inuicem uocem reddūt auribus aptam: quod ſi contra, ecmeles uocan tur. Conſonantia uero apud eundem Seuerinum definitur, acuti ſoni, gra- uisq; mixtura, ſuauiter uniformiterq; auribus accidens. Idem conſonan

tia eſt,

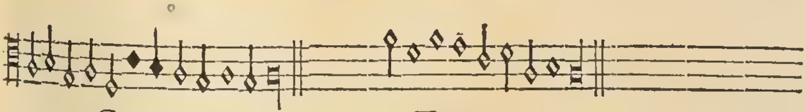
tia eũ (inquit) diſſimilium inter ſe uocum in unum redacta concordia. Sunt, qui putent Seuerinum illic Platoni, hic uero Nicomacho aſſenſum. Plato enim apud eundem hoc modo fieri in aure conſonantiam dicit. Neceſſe eſt, inquit, ueſociorem quidem eſſe acutiorem ſonum, hic igitur cum grauem præceſſerit, in aurem celer ingreditur, & iam laſſior factus, quaſi pulſus, iterato motu reuertitur grauior, & proinde cum graui mixtus, ſimilis occurrit, unamq́ conſonantiam miſcet. Sed id Nicomachus non arbitratur dictum ueraciter. Neq́ enim ſimilium eſſe conſonantias, ſed diſſimilium potius in unum, eandemq́ concordiam uenientium, grauem uero ſi graui miſceatur, nullam facere conſonantiam: Quoniam hanc Phthongorum concordiam ſimilitudo non efficit, ſed diſſimilitudo. Atq́ ſic ipſe conſonantiarum naturam inueſtigat. Si nanq́ duo nerui diſſimiles pulſantur, ſoni illi ſibi obuiam fiunt: quod ſi commenſurabiles fuerint, hæc ipſa cõmenſuratio ſibimet miſcetur, unamq́ uocum conſonantiam facit: Dũ uero incommenſurabiles, & ſimul pulſis ſibi quiſq́ ire cupit, tunc diſſonantiam fieri neceſſe eſt. Hinc & Diſſonantiam definit Seuerinus. Diſſonantia, inquit, eſt duorum ſonorum ſibimet permixtorum ad aurem ueniens aſpera atq́ iniucunda percuſſio: Nam dum ſibimet miſceri nolunt, & quodammodo integer uterq́ nititur: cúnq́ alteri alter officit, ad ſenſum uterq́ inſuauiter tranſmittitur.

Mirum uero quàm non conuenit ætati noſtræ, cum antiqua traditione de conſonantiarum numero, uix enim ultra ſex nominatas apud probatiſſimos quoſq́ authores ueteres reperias. Seuerinus ipſe li. 2. cap. 16. & ſequẽtibus duobus cap. ubi de conſonantiarum ordine diſputat, quinq́ dúntaxat numerat. De quarum ratione paucula ſubiungere placuit, ut & iuuentus aliquid de his guſtet. Pythagorici itaq́ Diapaſon omnium conſonantiarum primam dicebant, ac in dupla ratione eſſe, uel ut 12 ad 6: uel 24 ad 12: Diapẽte uero cũ diapaſon in tripla, ut 18 ad 6: uel 24 ad 8: Diſdiapaſon in ratione quadrupla ut 24 ad 6. Poſt has Diapente in ſeſquipla, ut 9 ad 6: 12 ad 8. Vel 18 ad 12. 24 ad 16. & diateſſaron in ſeſquitertia, ut 8 ad 6. 12. ad 9. Vel 16 ad 12: 24 ad 18. Hæ ſunt quinq́, de quibus Seuerinus diſſerit, conſonantię. His adijcitur Tonus, non ob id tamen conſonantia, ut idem ait lib. 1. cap. 16. Qui eſt in ratione ſeſqoctaua, ut 9 ad 8. & 18 ad 16. Vt hoc exẽplo patẽt omnia, numeris rationũ ac literis clauiũ ex Guidonis ſcala adiectis.

Et hæc

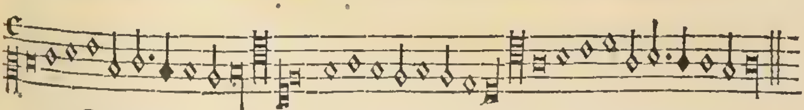

ET hæc quidem priscorum uirorum est traditio, cuius hic tenuem degustatiunculam adposuimus. Nostra uero ætate, quem ueterum quidam posuerunt, Tonus ex consonantiarum numero excidit, nec admittitur, nisi in Syncopis, ut uocant (nam id nouæ rei nouum est nomen) ubi tamen non auditur, ut in hoc concentu Cōtratenoris ante penultimæ notulæ dimidium, cum penultima Tenoris consistit.

Contratenor Tenor

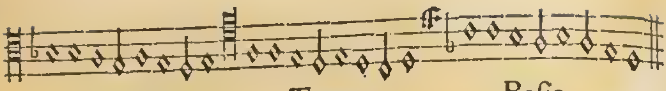
Diatesseron etiam reijcitur, nisi subtentam habeat, uel diapente, uel ditonum semiditonúmue. Cuius ex Franchino hoc sit exemplum.

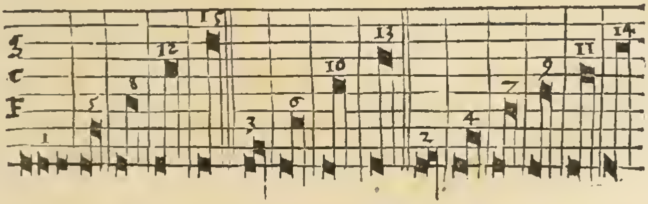
Cantus Tenor Contratenor

C Etadhuc

Et adhuc ſimplicius hoc exemplũ eſt.

COnſonantiarum autem ordinem ita diuidunt Neoterici, ut aliæ ſint perfectæ, aliæ imperfectę conſonãtiæ: Reliquæ intercapedines omnes diſſonantiæ potius appellandæ. Perfectæ ſunt quinqꝫ: Vniſonus, diapente, diapaſon, diapente cũ diapaſon, ac diſdiapaſon, uel, ut nunc loquimur, Vniſonus, quinta, octaua, duodecima, ac decimaquinta. Quæ in menſurabili cantu binæ eiuſdem ſpeciei nunqꝫ ſeſe ſequuntur, cæterum cantum, tanqꝫ uocibus labore feſſis, ac in pacatum tranquillumqꝫ receptis, plærunque claudunt. Imperfectæ ſunt quatuor, tertia, ſexta, decima, ac decimatertia, quas neſcio an apud ueteres uſpiam reperias. Sunt autem ad fugam in uocibus duabus ſimul colludentibus aptiſſimæ, multumqꝫ habent gratiæ, ſi in perfectas tandem finiant conſonantias, ac uelut auiæ relabantur. Præterea inuentæ ſunt, poſtquam uoces quaternæ ſimul inſtitutæ, ut certè tædium ex iteratione perfectarum conſoſonantiarum natum, leuarent. Plura de his dici poterant, ſed alterius negotij hoc eſt. Diſſonãtiæ, quæ auditum uehementer turbant offenduntqꝫ, ſunt ſex, Secunda, quarta, ſeptima, nona, undecima, ac decimaquarta. Loquimur autem de interuallis quæ intra diſdiapaſon limites continentur. Nam quæ ultra eueniunt intercapedines, ueram Phthongorum craſin ac commixtionem non habent, etiamſi aliquæ conſonent, ut decimaſeptima, decimanona, ac uiceſima, quarum triũ mediã inter perfectas numerant conſonantias, extremas inter imperfectas: Et decimamſeptimam noſtra ætate doctiſſimi Symphonetæ ſæpius uſurpant, rarius autem decimamnonam ac uiceſimam, imò, quantum ego iudico, magis hac de cauſa aliquando adſciſcũt, ut in ſublimi celſiſſimæ uelut colludent uoces, quàm ut conſtet concentus ratio, atque ſonorum uera cõmixtio, Sed omnium harum ſit hæc deſcriptio.

Quinq; cõſonantiæ pfectæ. Quatuor impfectæ Sex diſſonantiæ.

De ton

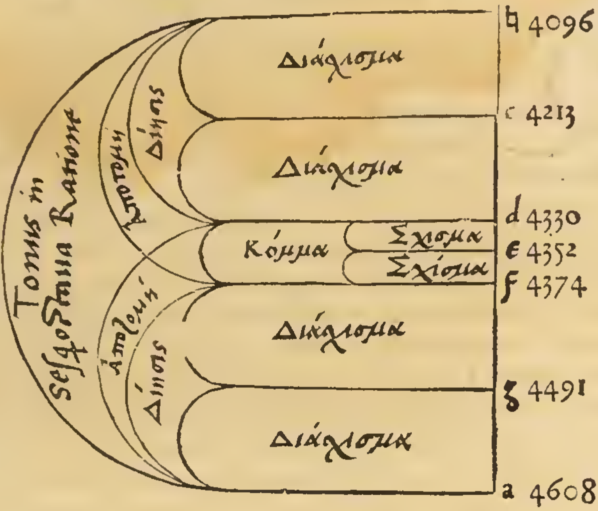
De toni partitione eiusque partium definitione, Caput X.

QVando autem octauo capite cõmatis, in superioribus etiam sæpe hemitoniorum mentionẽ fecimus, operæ pretium est ut nũc hæc, quemadmodum antea promisimus, clarius explicemus. Toni igitur partitionem, ut est apud Diuum Seuerinum, breuibus uerbis, nudisq́ꝫ descriptionibus ponamus. Demonstratum sanè est certis rationibus apud musicos, tonum in duo æqua diuidi non posse, propterea quod nulla superparticularis ratio, in quo & tonus est, in duo æqua diuidi possit, ut luculenter idem ostendit libro tertio ab initio. Tonus itaque in sesquioctaua ratione constitutus, in maius minusq́ꝫ semitonium diuiditur. Græci maius semitonium Apotomen uocant, minus uero Diesin siue Lemma. Diuiditur autem minus semitonium in duo diaschismata. Excessus uero, quo maius semitonium uincit minus, uocatur comma, quod & ipsum in duas parteis diuidunt, quæ schismata uocat Philolaus apud Boëthium. Idem Philolaus apud eundem, harum partium omnium definitiones ponit. Diesis (inquit) est spacium quo maior est sesqui tertia proportio duobus tonis. Comma uero est spacium quo maior est sesquioctaua proportio duabus diesibus, id est, duobus semitonijs minoribus. Schisma est dimidium cõmatis. Diaschisma uero dimidium dieseos, id est, semitonij minoris. Hæc ille, ex quibus definitionibus, ac item ex Typo sequenti, facile est colligere in quot diaschismata, reliquaq́ꝫ minutiora spacia Tonus diuidatur. Nam multis id modis fieri posse idem Boëthius ostendit lib. 3. cap. 8. unde nos hæc descripsimus. Nostri instituti nõ est extrema quæqꝫ huius artis persequi, sed ea dúntaxat, quę magis uisa sunt necessaria. Itaqꝫ ea oculis subijcimus, demonstrantes quia ita se habent, propter quid uero ita habeant, altioris est negotij. Hoc tamen hic considerandum Dieseos appellationem hoc loco propriam esse, cum uero pro diaschismate usurpatur, ut in Enharmonico ueteres nominarunt, impropriam.

Lemma

Sed nunc Typum ſubijciamus.

Ἀποτομὴ in fig. Semitonium maius. Δίεσις, id eſt, Semitonium minus.

SIt a ♮ tonus. ♮ d, uel fa ſemitonium minus, ſiue, ut Græci uocant, authore Boëthio libro 2. cap. 27. λεῖμμα ſiue δίεσις. ♮ f. uel d a ſemitonium maius, quod græcè ἀποτομὴ dicitur. ♮ c & c d: item f g, & g a, diaſchiſmata, partes Dieſeos. d f Comma, cuius partes duo ſchiſmata d e & e f. Sed hæc ad uſum noſtrum oſtendenda ſunt. Sit a μέση ſiue a la mi re. f uero τρίτη συνημμένων, ſiue fa in b fa ♮ mi. ♮ ſit παραμέση, uel mi in b fa ♮ mi. Vox igitur re in a la mi re diſtat à fa in b fa ♮ mi hemitonio minore, à mi autem in eadem claue tono. Sequitur ergo ut duæ uoces in b fa ♮ mi, quæ eiuſdem uidentur clauis, plus inter ſe diſtent quàm ab extremis, hoc eſt, ſupernè infernecꝫ à uicinis clauibus, uidelicet mi à c ſol fa ut, et fa ab a la mire. Ipſę enim inter ſe ſemitonio maiore ſeparantur, ab externis autem utrincꝫ minore dúntaxat ſemitonio, quapropter haud quaquam aſpernanda eſt huiuſmodi Theoria. Cæterum id haud ſilentio tranſmittendum quod idem Seuerinus libro 3. capite 14. & 15. docet. Semitonium minus non prorſus 4. haberre commata, ſed tria ſuperare. Ita ſemitonium maius non prorſus habere 5. commata, ſuperare 4. Indecꝫ factum, ut tonus ſuperet octo commata, nonum nõ impleat.

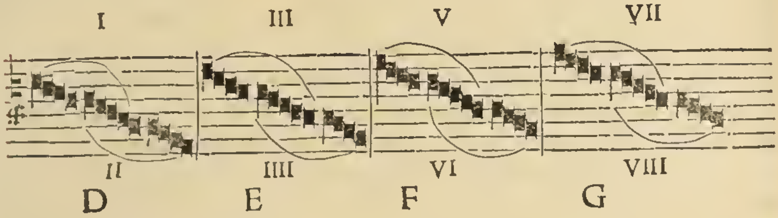
De octo

De octo Modis musicis nostræ ætatis præceptio, Cap. XI.

Vix aliam Musices ullam partem æquæ dignam relatu, æque necessariam, denique æque iucundam existimamus, atque ea est, quã nunc dicturi sumus, de Modis musicis tractatio. Quippe quæ naturæ humanæ adeò conuenit, ut haud abs re multis hominibus innata uideatur, nec modo ad omnem cantum dijudicandum utilissima, sed etiam ad Poëtarum carmina modulanda, multosque in eximijs authoribus intelligẽdos locos aptissima. Ideoque omneis studiosos plurimum hortamur, ut hic acriter animum intẽdant, percepturi fructum, cuius profecto nunquam pœniteat, postquam hæc penitus perspecta habuerint. Sed nũc institutum ipsum aggrediamur.

Modi musici nihil aliud sunt quàm ipsius Diapason consonantiæ species, quæ & ipsæ ex uarijs diapente ac diatessaron speciebus conflantur, ut supra de interuallis diximus. Quare si quis ea, quæ ibi tradidimus, bene perspecta habuerit, nullo negocio modorum naturam pernoscet. Quanquam nos alias quoque agnitiones postea docebimus. Sed nunc more nostro primum, quæ nostra ætate musici docent, exequemur: Deinde priscorum traditionem altero uolumine subnectemus, ut quàm hæc nostra ad illam ueterum congruat, quiuis facile uidere queat. Inter quatuordecim igitur modos, qui ex septem diapason speciebus nascuntur, nostra ætas octo dúntaxat nouit, etiam si tredecim, alij perpetuo, alij rarius utatur, ut postea declarabimus. Nec illos octo tamen uera ratione discriminat, nec certis legibus, sed regulis quibusdam ὀυδὲ καθολικῶς, ὀυδὲ πρὸς ἔπος circumscribit. Tonos item nominat, tam constanti pertinaciaque appellatione, ut, nisi etiam nos ita loquamur, uideamur quibusdam musices ignorare principia. At ea de re cum nemine certauero, mihi sanè placet, ut modos uocemus, quemadmodum ueteres omnes appellarunt. Videri tamen potest tonorum appellatio Boëthij tempore nata. Ipse enim libro quarto capite decimo quarto ita inquit: Ex diapason igitur consonantiæ speciebus existunt qui appellantur modi, quos eosdem Tropos uel Tonos nominant, quibus uerbis non admodum probare uidetur hanc innouationem. De octo autem modis nostri præceptiones ita ordiuntur. Modorum alij, inquiunt, sunt de numero impari, ut Primus, tertius, quintus, & septimus. Alij de numero pari, ut secundus, quartus, sextus, & octauus: Illos authentas, hos uero placaleis uel subiugaleis uocãt, Græci plagios, quod nos sequemur, appellant. Omnes autem diapason specie consistunt: sed hoc discrimine, quod qui de impari numero sunt, totã diapason supra chordã finalem habent, qui uero de pari

numero, diapente quidem ſupra finalem clauem, diateſſaron autem infra eandem conſtituunt. Pro cuius rei memoria Verſiculũ hunc ſubnectũt: Vult deſcendere par, ſed ſcãdere uult modus impar. Itaq; καθολικῶς uerum eſt quod à muſicis omnibus præcipi ſolet, omnium modorũ ſinem in infima diapente chorda ſtatui. Sunt autem hę claues ſiue chordæ finales D. E. F. G. dictæ, q̊d in his omnis cantus non anomalus, nec trãſpoſitus, ſuũ ſortitur finem. Singulis autem his chordis bini accõmodandi ſunt modi, & primę quidem D, primus ac ſecũdus: E, tertius & quartus: F, quintus & ſextus: G, ſeptimus & octauus. Primus itaq; modus eſt ex D magno ad d paruum. Tertius ex E magno ad e paruum. Quintus ex F magno ad f paruum, Poſtremo ſeptimus ex G magno ad g paruum. Cum his autẽ placales communes habent diapente, ſupra finalem clauem, at diateſſarõ ſub eadem. Sic ſecundus modus eſt ex A magno ad a paruum: Quartus ex ♮ magno ad b paruum: Sextus, ex C magno ad c paruũ. Octauus deniq; ex D magno ad d paruum, ut primus, à quo natura ſyſtematis nõ differt, ſed illud inuertit, diapente ſupra diateſſaron collocans. Eſt autem horum hæc deſcriptio.

Quidam etiam quartas ac quintas omnium modorũ per uoces diſcriminant, non inutili me hercule ad memoriam inuento, cæterum ſupernè appellatione cœpta, in imparibus diateſſaron prius nominant, poſterius uero diapente. Contra in paribus prius diapente, poſterius diateſſaron, ad hãc formam. Primum modum, ſol re, la re: Secundum, la re, ſol re: Tertium, la mi, mi mi: Quartũ, mi mi, la mi: Quintum, fa ut, ſol ut: Sextum, ſol ut, fa ut: Septimum, ſol re, ſol ut: Octauum, ſol ut, ſol re.

De fine

De fine cantuum in Modis, Caput XII.
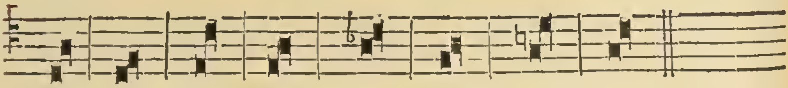
DE fine autem cantilenarum in omnibus modis, iȷ̈dem ita præcipiunt: Omnis cantus desinit aut in re, aut in mi, aut in ut, & in ut quidem uel connexo, uel disiuncto. Connexum appellant, quod fa habet in b fa ♮ mi, Disiunctum quod mi. In re finiuntur cantus primi atque secundi modorum: in mi, tertiȷ̈ ac quarti: in ut connexo, quinti & sexti, ut nunc utũtur: Disiũcto, septimi & octaui. Quisquis igitur diapason species probe pernoscet, facile cuiusuis modi cantum diiudicabit. Quod ideo libenter toties inculcamus, quoniã cantus positionibus uariantur. Quamuis enim primi ac secundi modorum sedes sit D sol re, tamen sæpius etiam G sol re ut, præsertim in quatuor uocum cantilenis, non tamen absq; fa in b claue. Quod fit, ut ima uox, quæ cum media octauam sonat, intra Guidonis scalam permaneat. Et quanquam id necessarium non est, tamen quorsum attinet extra uagari uoces, cum in scala commode locari possint? Aliquando etiam alamire, sed dúntaxat in cãtibus quæ diapente non egrediuntur, alioqui neq; primus modus supernè, neque secundus infernè suam diatessaron seruarint, denique la mi, pro sol re eueniet, contra horum modorum naturã. Ecclesiastici sanè in transponendis cantilenis immodica utuntur licentia, qua utique carere poterant. Quid enim necesse est propter unam, alterámue fictam uoculam totum trãsponi cantum? præsertim cum hæc consuetudine magis quàm ratione introducantur. Item tertius & quartus in E fines suorum cantuum habent, poterunt tamem etiam in alamire, si fa in b fa ♮ mi cecinerîmus: At in b claui non poterunt, ut maneat systematis natura, quanquam hoc quidã scripserunt: Quintus & sextus quibus nunc utimur in utroq; Cc, ubi olim sedes propria illorum fuit, nũc uero Ffaut. Septimus & octauus nusquam cõmodius quàm in G solreut, quanquam etiam in c paruo, sed cum fa in b claue. Unde quidam καθολικῶς canonem prodiderunt. Omnem modum posse in quinta supra finalem clauem, aliam habere cõfinalem; quã finalem appellant. Uerum illud prorsus in nullo modo uerum est, ubique enim diatessaron repugnat. Atqui hic erat uerus canon, ac magis ponendus. In quarta quaque claue per diatessarõ cuiusuis modi cantum supra finalem finiri posse, siquidem fa in b claue fuerit, & de primis quidem duobus iam ostendimus. De tertio uero ac quarto ex typo præcedente satis constat. Manebit enim ex mi in E magno ad la in aalamire idem duorũ systema, quod est ex mi in ♮ magno, ad la, in e paruo. Quintus & sextus etiamnum trnspositi per diatessaron uulgò habentur. Uera alioqui ipsorum sedes erat C ut diximus.

De ſeptimo & octauo idem dico q̄d de tertio ac quarto. Et Iodocus à Prato in Miſſa de noſtra domina Dei genitrice cantionem: Sanctus, quę eſt octaui modi, haud obſcure in c paruum emouit, non abſqꝫ fa in b clauí.

De uulgari modorum agnitione, Caput XIII.

POterunt & cantus notitia quadam à poſteriore, ut Philoſophi loquuntur, pernoſci, regulis quibuſdam leuioribus, ac omnino uulgatis, quæ tamen, quod iuuant memoriam, atque à non indoctis huius artis præceptoribus traditæ ſunt, non omittendæ uidentur. Sunt autem huiuſmodi: Cantilenæ primi modi frequenter ex re in la ſaliunt. Exempla ſunt: Gaudeamus omnes. Salue regina. Aue maris ſtella. Secundi ex re in fa. Exempla: Salue ſancta parens. Terribilis eſt. Emendemus in melius. Tertij ex mi in fa, quod ab eo diſtat ſexta, ut in Pange lingua. Diſcubuit Ieſus. Omnia quæ feciſti nobis domine. Quarti ex mi in la. Exempla: Tota pulchra es. Reſurrexi. Spiritus ubi uult ſpirat. Quinti ex mi in ſol. Exempla: O ſacrum. Regnum mundi. Illuminare Hieruſalem. Sexti ex fa in la. Exempla: O quàm admirabile. Homo quidam fecit. Septimi ex ut in ſol. Exempla: Puer natus eſt nobis. Viri Galilæi. Summæ Trinitatis. Octaui ex ut in fa. Exempla: Veni ſancte Spiritus. Spiritus domini. Veſpere autem ſabbati. Pro memoria etiam adijciunt hæc incondita uelut carmina, neutiquam reijcienda.
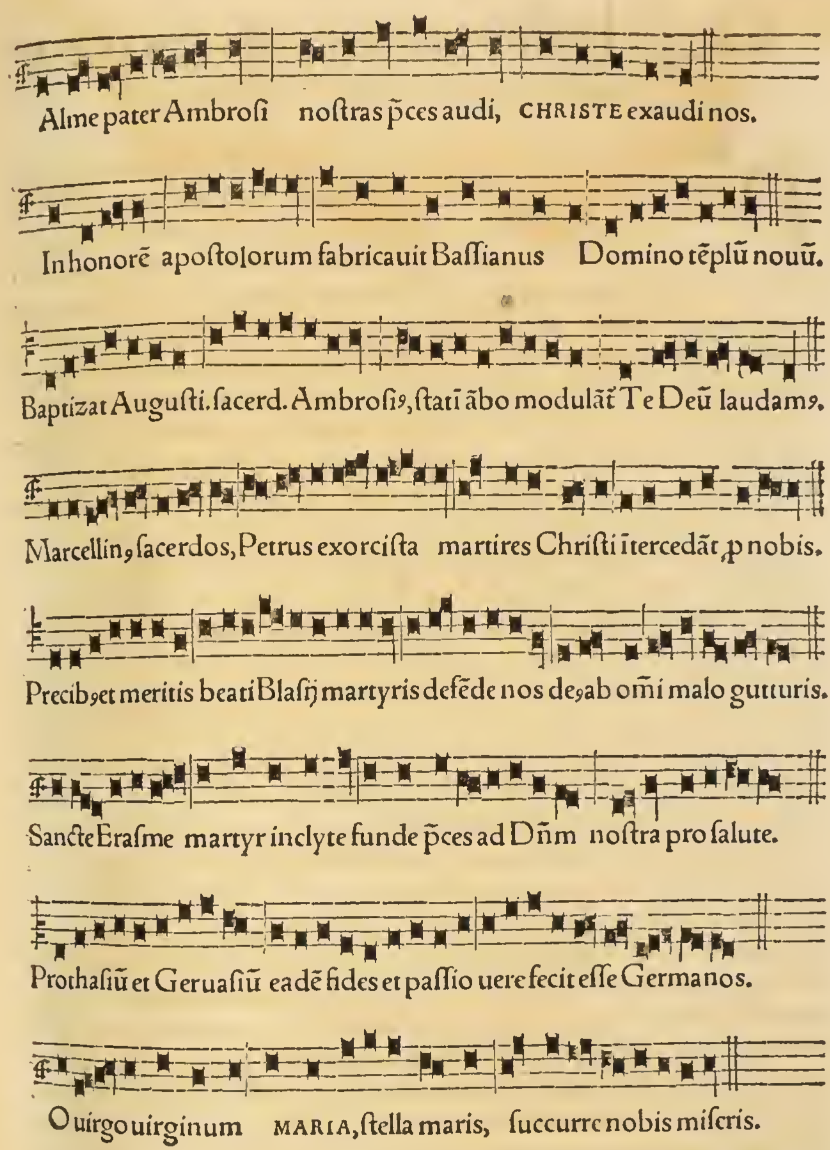
Pri. re la. Se. re fa. Ter. mi fa. Quart quoqꝫ mi la.
Quint. mi ſol. fa la Sext. Sept. ut ſol. Oct. tenet ut fa.

I II III IIII V VI VII VIII

Vt autem hæc luce clarius appareant, adijciendæ ſunt formulæ omniū modorum ex Franchino Laudenſi haud unquam mihi abſque honoris præfatione nominando, qui proxime Ambroſianam modeſtiam per hoſce modos acceſſiſſe uidetur. Sunt autem huiuſmodi formulæ, quæ & principium, & medium, & finem luculenter oſtendunt, & ad cantilenarum iudicium plurimum conferunt.

Alme pater

Alme pater Ambroſi noſtras p̃ces audi, CHRISTE exaudi nos.
In honorẽ apoſtolorum fabricauit Baſſianus Domino tẽplũ nouũ.
Baptizat Auguſti. ſacerd. Ambroſi9, ſtatĩ ãbo modulãt̃ Te Deũ laudam9.
Marcellin9 ſacerdos, Petrus exorciſta martires Chriſti ĩtercedãt ꝓ nobis.
Precib9et meritis beati Blaſij martyris defẽde nos de9ab om̃i malo gutturis.
Sancte Eraſme martyr inclyte funde p̃ces ad Dñm noſtra pro ſalute.
Prothaſiũ et Geruaſiũ eadẽ fides et paſſio uere fecit eſſe Germanos.
O uirgo uirginum MARIA, ſtella maris, ſuccurre nobis miſeris.

De modorũ

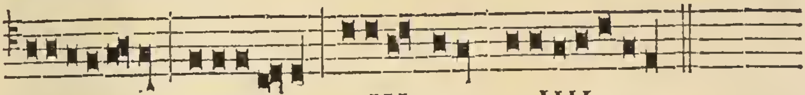
De Modorum expatiatione ac permixtione, Caput XIIII.

PRincipio cantilenæ adeò ſimplices fuêre apud primores Eccleſiæ, ut uix diapente ἄρσει καὶ θέσει, Vel (ut alij loqui malunt) προλήψει καὶ ἐκλήψει, hoc eſt, aſcenſu ac deſcenſu implerent. Cui cõſuetudini proxime acceſsiſſe dicuntur Ambroſiani. Deinde paulatim ad Diapaſon deuentum, uerum omnium Modorum ſyſtema. Porrò deinde, ut alijs in rebus fieri ſolet, ne his quidem permanſêre limitibus, ſed supernè infernèq; illam exceſsêre, ut id paſſim uidere licet. Quare non inepte, meo quidem iudicatu, Modi ipſi intra Diapaſon limites incedentes ſimilimũ quiddam, cum flumine intra aluei ripas labente obtinere uidentur, ut enim flumen uel calore, uel alia de cauſa imminutum non ſemper implet alueum, nõnunq; uel niue uel imbribus auctũ etiam egreditur, ita Modi ipſi, quoties forte Phonaſcis placuit, Diapaſon nõ ſemper implent, nonnunq; pro cantus qualitate etiam ſuperant atq; egrediuntur. Ad Diapaſon autem eccleſiaſtici cantus Modis imparibus frequenter adijciunt infernè tonum, ut patet in primo ac ſeptimo. Tertio nonnunquã Ditonum. Quinto uero ſemitonium minus. Contra uero, paribus ſupernè tonum, ut ſexto ac octauo. At in ſecundo ſemitonium, ſed rarius, in quarto autem idem frequentiſſime ut patet in plæriſque eius Modi cantibus, & Threnis Hieremiæ ad eũ ipſum Modũ cõpoſitis. Nõnunq; connectuntur duorum Modorum ſyſtemata. ut primi & ſecundi in cantico Victimæ paſcali laudes, ubi primus uerſus diapente habet, re la, communem duobus Modis. Secũdus autem uerſus ac tertius eiuſdem proſæ, initio ſtatim, primi Modi diateſſaron habent re ſol, cum ſequentes continuo duo uerſus itidem ab initio habeant, ſecundi Modi diateſſaron re ſol. Duo item ultimi, ut ſecundus ac tertius, rurſus primi Modi diateſſaron, omnes tamen diapẽte habent, re la, duobus, ut diximns, Modis communem. Tertij autem ac quarti Modorum ſyſtemata connexa ſunt in Antiphonis, Pulchra es amica mea. Quinti uero & ſexti ueterum, qui mi in b claue habebant, in harmonia qua paſſionem dominicam magna Germaniæ pars decantat & Galliæ ad Rhenum. In ea enim diapente tertiam ſpeciem fa fa duobus communem Modis Euangeliſtes obtinet, ut narrationi aptam. Superiorem uero diateſſaron, ut fa, Iudæi, & alij à CHRISTO loquentes, inferiorem ipſe CHRISTVS. At quinti & ſexti recentium, qui fa habent in b claue, in Proſa: Aue præclara maris ſtella. Porrò ſeptimi ac octaui in proſis: Lauda Sion Saluatorem. Et: Benedicta ſit ſancta Trinitas. Deniq; fermè Antiphonæ, quæ ex Salomonis cãticis deſumpta ſunt, multæq;, quas poſt Alleluia Germani cantant,

cantant, proſæ, permixtos habent Modos. Sed de his libro ſequente copioſius dicturi ſumus. Quoties igitur duorum Modorum ſyſtemata cōnectuntur, dicuntur permiſceri Modi, quos quidam plagijs aſſcribi putant. At ego duorum Modorum naturam inſpiciendam puto, permixtos enim Modos, inficias ire nemo poteſt.

De modorum uſu in cantantium Choro, Caput XV.

NVnc quod ad uſum attinet, præcipue uero in Choro cantantiū, hoc in primis conſyderandum, Quo intonationibus ſiue Modorum formulis facilius aſſueſcere iuuentus poſſit, uerſuum finis (Euouae appellant) firma tenendos eſſe memoria. Nam his perceptis, & comparatione facta ad Antiphonorum initia, interuallum iudicandum eſt, atq; ita cantus exordiendus. Adiuuabit autem & hunc conatum ipſa natura, ſcilicet, cui non eſt omnino hebes ingenium. Formulæ ipſæ apud diuerſos aliæ atq; aliæ reperiuntur. Nobis nudæ proponendæ ſunt uiſæ, neque de ijs cum quoq; depugnabimus, quippe quæ res propemodum ſit arbitraria.

I II III IIII

V VI VII VIII

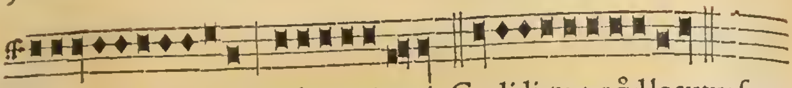
Quando autem, quod hactenus de Modis docuimus, aliorum eſt, non meum præceptum, age proſequamur reliqua quę huius ſunt negotij, nempe omnium Modorum formulas, tum in integris, tum in corruptis, ut uocant, hoc eſt, & minorum, & maiorum pſalmorum intonationes, deinde Reſponſoriorum ac Introituum uerſus ſubiungamus, quod à Franchino quoque, quāquam alio modo, obſeruatum uidemus. Qua in re etiam hoc cauimus, ut in medio uerſuum luculentum eſſet omnium Modorū diſcrimen, ad euitandam, quæ ſæpius accidere ſolet inter cantantes cōfuſionem.

Intonationes Pſalmorū minorū.

Dixit dñs dño meo, ſede à dextris meis. Credidi ꝓpter q̃d locutus ſum.

Dixit

Dixit dn̄s dn̄o meo, ſede à dextris meis. Credidi ꝓpter q̊d locutus ſum.

Dixit dn̄s dn̄o meo, ſede à dextris meis. Credidi ꝓpter q̊d locutus ſum.

Dixit dn̄s dn̄o meo ſede à dextris meis. Credidi ꝓpter q̊d locutus ſum.

Dixit dn̄s dn̄o meo, ſede à dextris meis. Credidi ꝓpter q̊d locutus ſum.

Dixit dn̄s dn̄o meo, ſede à dextris meis. Credidi ꝓpter q̊d locutus ſum.

Dixit dn̄s dn̄o meo, ſede à dextris meis. Credidi ꝓpter q̊d locutus ſum.

Dixit dn̄s dn̄o meo, ſede à dextris meis. Credidi ꝓpter q̊d locutus ſum.

In integris. In corruptis.
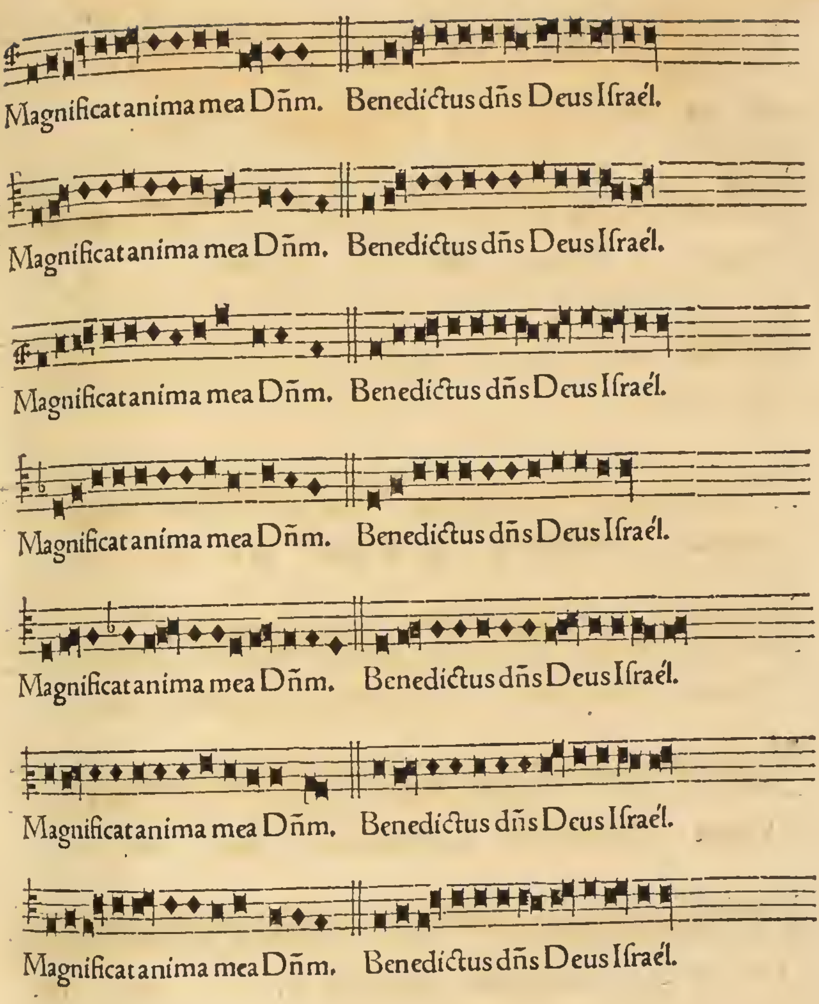
Intonationes Pſalmorum

Maiorum.

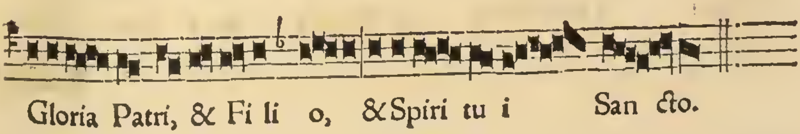

Magnificat anima mea Dn̄m. Benedictus dn̄s Deus Iſraél.

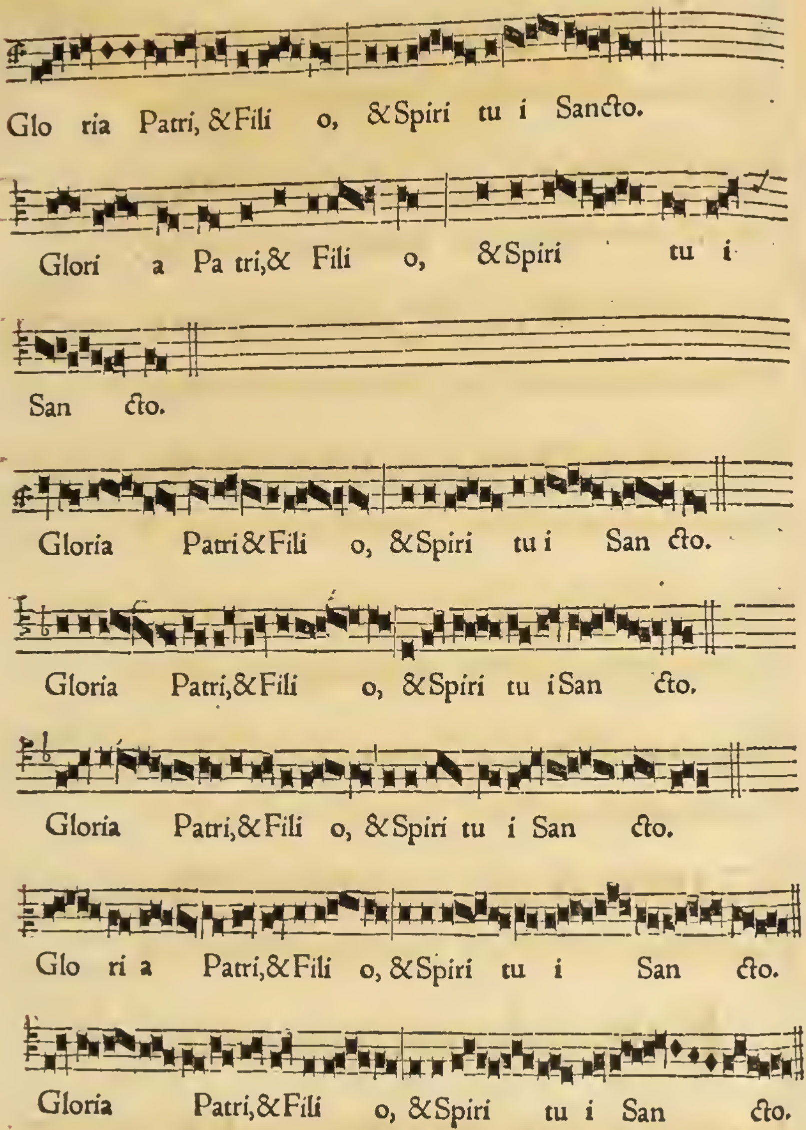
Magnificat

Reſponſoriorum uerſus.

D Gloria

Glo ria Patri, & Fili o, & Spiri tu i Sancto.
Glori a Pa tri, & Fili o, & Spiri tu i
San cto.
Gloria Patri & Fili o, & Spiri tu i San cto.
Gloria Patri, & Fili o, & Spiri tu i San cto.
Gloria Patri, & Fili o, & Spiri tu i San cto.
Glo ri a Patri, & Fili o, & Spiri tu i San cto.
Gloria Patri, & Fili o, & Spiri tu i San cto.

Eructauit

Introituum uerſus.

Eructauit cor meũ uerbũ bonũ, dico ego opera mea regi.

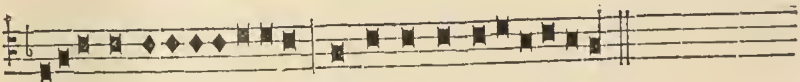
Sentiãt omnes tuum leuamen, quicunq; celebrãt tuã commemorationem.

Benedic anima mea Dño, & omnia quæ intra me ſunt nõi ſãcto eius,

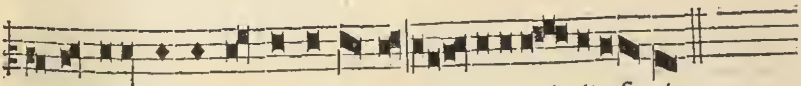
Attendite popule meus legẽ meã, inclinate aurẽ ueſtrã in uerba oris mei.

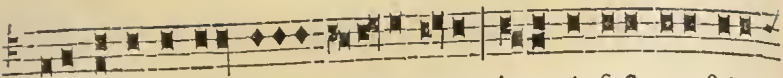
Beati immaculati in uia, Qui ambulant in lege Dñi.

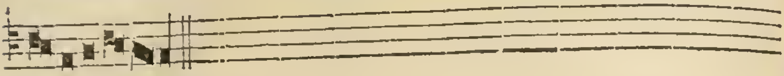
Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris faciẽtes iniquitatem.

Cantate Domino canticum nouum, quia mira bi li a fe cit.

Confirma hoc Deꝰ q̃d operatus es in nobis, à templo sãcto tuo q̃d est

in Hierusalem.

HÆc pluribus fortaſsis quàm neceſſe fuit, egimus. Sed dandum hoc erat uulgarium affectui, quibus nihil ſatis explicatur. Multo uero moleſtius negocium eſt de modorum differentijs, res, meo quidem iudicatu, ſuperuacanea. Quam ego inde natã arbitror, uel q̃d in principibus formulis inter doctos, primóſq; huius negotij authores non conueniebat, ideoq; & differentias pro formulis, et contra formulas pro differentijs uſurpatas. Vel, quod uériſimilius eſt, ob immodicã quorũdam ſubtilitatem, qui facilitatem intonandorum (ut recte dicam) Antiphonorum quærentes, rem ſatis per ſe lucidam, oppidò obſcuriorem fecerunt. Longum fuerit enarrare qua ratione inuentæ, & quæ quibusq; Antiphonis differentia aptanda, curioſorum hominum negocium, ne dicam ocioſorum. Quippe quas nõ modo diuerſæ nationes, diuerſæq; eccleſiæ diuerſas habent, ſed unum aliquando oppidum diuerſiſſimas unumq; templum ſæpius & libris & conſuetudinibus uariat. Itaq; illas ita ponemus, quaſi ipſius modi uariȩ ſint formulȩ pro doctorum hominum arbitrio excogitatæ. Quas quia Franchinus non eſt aſpernatus, uir eruditus & haud mali iudicij, ne nobis quidem in totum negligendæ uiſæ, utatur qui uelit. Neq; enim iritandum cantorũ uulgus, quod omnino propitium mihi uelim. Ideoq; Lector etiam hoc boni conſulat. Sunt autem huiuſmodi.

Primi modi Euouae Differentiæ

Secundi modi Euouae Tertij modi Euouae. Differentiæ

Quarti

Quarti Euouae Differentiæ

Quinti Euouae Differentiæ Sexti Euouae.

Differentia Septimi Euouae Differentiæ

Octaui Euouae

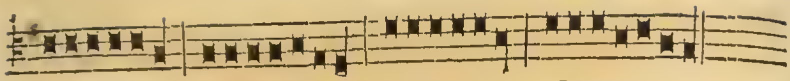

Differentiæ

SEd ut ætas nostra uideat qnantum ab illa ueterum simplicitate degenerarit, placuit nobis Ambrosianam modulationem, ut apud eundem Franchinum habetur, hîc lectori sub oculos ponere, quæ tamen ipse in septimo ac octauo modis differentiam habet, hoc est binas formulas, in cæteris singulas. In nostris quidem formulis primi ac octaui cum his consentiunt, in cæteris prope nihil.

Euouae primi Secundi Tertij Quarti

Quinti Sexti Septimi Septimi

Octaui Octaui.

PEregrinum adijciunt tonum, qui paſcatis die ad Babtiſterium ſuper pſalmum centeſimum decimum tertium in his regionibus canitur. De quo multa Franchinus, non ſatis accurate ut ſequente libro dicturi ſumus. Nos ut uulgo cantatur eum adponemus, ne etiam hoc loco deſimus harum rerum ſtudioſis.

In exitu Iſraël de Ægypto domus Iacob de populo barbaro.

MVlta alia annexenda erant, ſed ne, aliorum affectui pluſquàm neceſſe eſt inſeruire cupiens, ineptus ac ridiculus merito uidear, quieſcendum omnino hic puto. Cæterum de monochordi partitione paucula ſubnectemus, partim ex Boëthio, partim ex alijs authoribus, rem non minus iucundam quàm neceſſariam.

Quemadmodum conſonantiæ Muſicæ indubitanter aure dijudicari poſſint ex Boëthio, atque inibi de muſicorum uocabulorum abuſione. Caput XVI.

PEruētum iam erat ad operis huius, in quo aliorum ſcita magis quā noſtra tractamus, optatum finem. Sed placuit nobis, ut auctior cōmentatio hæc incederet, de multiplici monochordi partitione, rem oppidò neceſſariam addere. Quo in negocio id præfari mihi uiſum eſt admodum neceſſe, ne candidus lector nobis uel uitio uertat, uel arrogantiæ adſcribat, quod aliter, quàm plærique noſtra ætate Muſici cōſueuêre, uerbis

uerbis quibusdam utamur. Nam ut inficias ire nemo potest, ab octingen tis plus annis id calamitatis omnibus accidisse disciplinis, ut multa corrũperentur, plæraque mutilarent: ita in Musicis multa perperã tradita ab annis aliqt, multa etiã in uulgus falsò edita quæ nemo nõ uidet. Nõnullos quoque fuisse cõstat, qui huius disciplinæ ne nomina quidẽ inclinare potuerint, & tamẽ editis libris artẽ docere conatos esse, nõ absque rigida Aristarchi ferula, & philosophico supercilio, quæ res mihi sæpe risum, sed sæpius bilem mouit, homines tam stolidè gloriã petere uoluisse. Nã utcunque ea interpretabimur, bono zelo (ut aiunt) ac prompto in publicam utilitatem animo eos scripsisse, non carebit (meo quidem iudicatu) uitio, qui, quam neque nouit, neque tractare pro dignitate potest, rem docendam temere aggredit. Neque enim ad solos Poëticen professos Horatius clamat in arte:

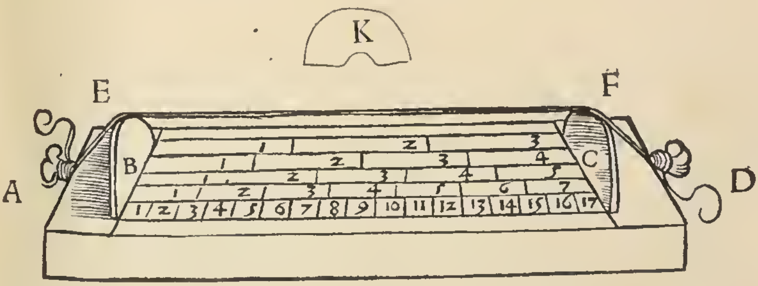
> Sumite materiam uestris, qui scribitis, æquam
> Viribus, & uersate diu, quid ferre recusant,
> Quid ualeant humeri.

NOn postulat quisquam insignem hic eloquentiam, & phaleratum dicendi genus, quando Ornari res ipsa negat, contenta doceri, sed certe, ut ipsis scientiæ uocabulis, aut ut ipsi loquũtur, terminis recte uterentur, utique postulat optimus quisque. Nam quid ego dicã de ijs, qui Neuma neumæ, & Antiphona, næ. Item Magada, dæ, in prima usurparunt declinatione: quæ apud Græcos τὸ νεῦμα τοῦ νεύματος, τὰ ἀντίφωνα τῶν ἀντιφώνων, καὶ ἡ μαγὰς τῆς μαγάδος, inclinantur. Sed hi accusatiuo græco decepti sunt. τὸ νεῦμα, τὰ ἀντίφωνα, τὴν μαγάδα. Atqui nec satis est quod quidam ignorantiæ suæ prætẽdunt, etiam Latinos in quibusdam huiusmodi nominibus quædã à græca forma uariasse, ut datiuos ac ablatiuos neutrorum in α, poëmatis pro poëmatibus usurpantes, & ab cratera acusatiuo græco masculino, factum fœmininũ nominatiuũ hæc cratera. Item ab acusatiuo græco fœminino Tyndarida, nominatiuum Latinum fœmininum Tyndarida, dæ. Vnde, fortissima Tyndaridarũ, apud Horatium. Ad quæ paucis respondeo. Neque enim hic est locus ea tractandi, quæ sunt ueteribus licentia maxime poëtica usurpata, ad ea conniuendum fortassis esse. Sed nõ ita in tradẽdis disciplinis, quarũ uocabula incõcussa ac propria esse debent, alioqui inextricabilis ac infinitus ubique nascet error. Poggij sunt hæ defensiones cõtra Diuũ Vallãcum decadarũ pro decadũ dixisset. Absit aũt ut hæc καθολικῶς admittamus. Porrò q hæc ita pperã usurpãt, facile ueniã impetrabũt, quãdo eo tẽpore uixerunt, q oẽs honestæ disciplinæ unà cũ bonis literis plusque sopitæ iacebãt. In quorũ numero sunt Guido, Otto, Berno, Theogerus Episcopus, Vuillehelmus et Ioannes Põtifex postea factus, & alij eiusdẽ ætatis uiri. At

nostra ætate qdam, qui sibi adeò splendidè ac elegãter (cũ nihil minus possin) loqui uidentur, excusationem hercules istam non habẽt. Parco hîc nominibus, contentus rem ipsam ob studiosorũ utilitatẽ uno notasse uerbo. Hoc unũ doleo horum balbutie plurima obteri ingenia, quæ scite & ingenue docentẽ à fucato præceptore dignoscere non possunt. Qnando bona pars hodie studiosorũ unum aliquẽ orationis flosculũ pluris faciũt, quàm floridissimos aliquot disciplinarũ campos. Boëthio nemo doctius Musica, nemo diligentius docuit. Nec uidi quenquam qui planè assequatur. Vnus Franchinus paucos ante annos egregiè, lõgo tamẽ interuallo, se gessit plurimúmq; hanc disciplinam sedulitate sua adiuuit. Sed & ipse non castigate loquitur. Diapente enim diapẽtes inclinauit ut Apotome, es, quod equidem miror à nemine eius tempestatis admonitum, quando plurimi tunc in Italia, ut semper, florebant eximia doctrina uiri. Quin eadem ratione diatessaron diatessaontos, & diapason diapasontos inclinat? Sed sic ulciscitur nos Græcæ linguæ neglectus, ut uere doctis simus ridiculo. Itaq; optimum quenq; adolescentem adpello, hortor atq; admoneo, quicunq; huius scientiæ sacris initiari cupis, atq; adeò dignus huius disciplinæ Mystes fieri uelis, tria præcipua huc adferas, sine quibus hæc disciplina perfecte haberi non potest, quantumuis speculeris, & ipsa contemplatione superes etiam Promethéa. Primum est, ut Arithmetices præcepta in prompta habeas memoria & quæ Theorices sunt, & quæ Practices. Deinde græcæ linguæ non sis prorsus ignarus. Vocabula enim huius artis pleraq; græca sunt. Tertium ut instrumentum aliquod ad manum habeas, quo sonos omneis etiam aure metiri queas. Arithmeticæ pręcepta hîc à nobis exiguntur, non docentur. De gręca lingua idem dicimus: sed instrumẽti alicuius usum utiq; docere possumus, ut tamen huius disciplinæ non egrediamur limites. Quapropter nunc de his ordiamur, sed simplici modo ut cætera. Boëthius huius negotij & uerus & unicus artifex lib. 4. capite ultimo, Quo pacto indubitanter consonantiarum ratio colligatur breuissimo ac simplicissimo instrumento docet per chordam à Magáde ad Magáda (de qua paulo post latius differemus) extentam, ita ut duæ ab extima utrinq; chordæ parte sint immobiles, tertia uero in medio magas mobilis, quæ pro numerorum ratione, quo quis uelit, moueri queat. Si enim medium spacium, per quod tenta est chorda, quodq; immobiles interiacet magádas, diuisum fuerit in treis partes, deinde posita mobili Magade ad utrã uoles sectionem, ita ut unam diuisi spacij ab altero latere, ab altero duas relinquat partes (sic enim dupla seruabitur ratio) diapason consonantiam duæ ipsius chordæ partes plectro concussæ sonabunt. Idem spacium inter immobiles magádas si in quatuor secetur partes, & mobili magade in sectionum pũctis ita posita, ut ab latere altero unã, ab altero treis relinquat

parteis

parteis (sic enim poscit tripla ratio) diapason cum diapente consonantiam eædem duæ ipsius chordæ partes plectro pulsæ tonabunt. Porrò si idem spacium in 5. parteis sectum fuerit, relictis 4. ab altero latere partibus, ab altero uero una (ut sit ratio quadrupla) sonabunt disdiapason omnium consonantiarum maximam in quadrupla ratione eædem chordæ partes. Atque ita ueterum consonantiæ omnes, quæ quidem in multiplici sunt genere, habebuntur. Rursus eadem manente quinaria sectione, relinque ab altero latere parteis treis, ab altero duas, & inuenies diapente primam in superparticulari genere consonantiam, nempe in ratione sesquialtera. At si spacium idem immobilibus interiacēs Megadibus, in septem parteis diuisum fuerit, Magas mobilis secet 4. à tribus, ut sesquitertia sit ratio, & duæ ipsius chordæ partes diatessaron consonantiam sonabunt. Postremo si totum spaciū in 17. parteis diuisum, in altero latere 9. in altero 8. parteis per mobilem Magáda habuerit, tonum in sesquioctaua ratione ostendet. Quæ, ut clarius intelligantur, literarum positionibus, ut ille fecit, demonstrabimus. Sit A, D regula super quam chordam intendere uelimus. Magádes autem immobiles, quæ hemisphería idem uocat Boëthius, duæ E, & F, cum regula in B, & C, ad angulos rectos erectæ. His neruus intendatur A, E, F, D. Sed K sit magas mobilis, qua ad quaslibet in spacio, B, C, consonantias inquirendas utamur. Hanc diuiso in tria spacio, si ita posuero, ut una eius ab altero latere, duæ ab altero relinquantur partes, duæ ipsius chordæ partes, plectro admoto, sonabunt diapason, consonantiarum Reginam. Sin in spacio per quatuor diuiso, trium ad unum diuisio fiat, nascetur consonātia diapason cum diapente. Porrò ubi spacium per quinque diuisum fuerit, quatuor ad unum dabunt disdiapason, at tria ad duo, diapente, ubi uero spacium per septem, ibi tum 4. ad 3. diatessaron creant. Denique ubi pe 17. spacium sectum est, ibi 9. ad 8. tonum ædunt. Huius typum subiicere placuit.

Quid

Quid Magas, monochordum, Magadis, ſimileſque quorundam muſicorum inſtrumentorum apellationes, Caput XVII.

MOnochordi appellatio haud dubie ab una chorda nomen habet, ut trichordum à tribus chordis, à quatuor tetrachordum, pētachordum à quinq;, ac deinceps. Sed per monochordum tamen non modo ipſam unam chordam, uerum totum inſtrumētum, ſuper quod unica chorda intenta eſt, intelligimus. Ita μαγὰς hemiſphęrium illud eſt, à quo chordæ & incipit & deſinit ſonus. Neceſſe enim eſt, ut chorda duas habeat extremitates. Quippe quæ infinita eſſe non poteſt, eæ magádes appellantur. Sed nihilominus totum inſtrumentum, ſuper quo conſiſtunt magádes, Magàs nominatur, ſi Suidæ credimus, qui ita inquit. Μαγὰς. Σανὶς τετράγωνος ὑπόκυφος, δεχομένη ἐφ' ἑαυτῆς τὰς τῆς κιθάρας νευρὰς, καὶ ἀποτελοῦσα φθόγγον. Quæ uerba Guido ita uertiſſe uidetur: Monochordum eſt (inquit) lignum longum quadratum, intus concauū ſuperducta chorda, cuius ſonitu uocum uarietates appræhendimus. Hæc haud dubie ab aliquo, qui Græce nouit, inaudiuit, neq; enim Suidæ uerba ex equo uertit. Quod enim Suidas pluratiuo numero τὰς νευρὰς uocat, hic chordam ſingulari dixit numero, omiſſo τῆς κιθάρας uerbo, quanquam hoc ipſum τῆς κιθάρας, quod Suidas ait, nō eſt neceſſe addere, quare id iudicio omiſiſſe uideri poteſt Guido. Sicut illud ἀποτελοῦσα φθόγγον, magis docte ſecndum artem expoſuit, quàm ſecundum græci ſermonis proprietatem. Video apud Græcos ingentem muſicorum inſtrumentorum nomenclaturam, ac non modo rerum, ſed nominum etiam inſignem confuſionem. Quot, Dīj boni, unus Athenæus, & nomina, & organa commemorat, cum lib. 4. cum 14. Quot authores, qui eorum meminerint, citat. Nullum tamen exacte, & ad Lectoris non omnino ſtupidi animum explicat, cuius fuerit formæ, cuius uſus, præter unum aut alterum, ut Pythagoræ zacyntij tripoda uix intelligibilem. Fortaſsis quod illo tempore quædam nimis nota erant, quædam iam exoleuerant. Quæ nimis ſunt nota, plærunq; à ſcriptoribus contemnuntur, ut deſcriptione indigna, quæ autem aboleuerunt ac ignorātur, minus ad ſcribendum quoſdam inuitant. Quod ſi pergam narrare, quoties Magadin (ut alia nunc omittam) uocet iam αὐλῶν, id eſt, fiſtularum, iam κιθάρας εἶδος, id eſt, citharæ ſpeciem, ὄργανον etiam, iam ἐντατόν, iam ψαλτικόν, res nullū inueniet finem. Adeò uariata omnia, adeò impedita, ac inuoluta ſunt.

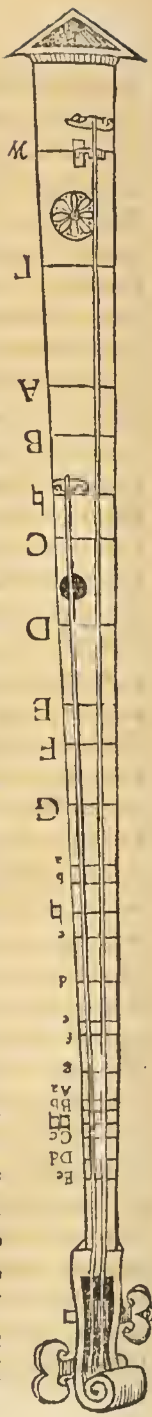
Inue-

Inuenias pro fistula apud eundem genere masculino, in nominandi casu, ὁ μάγαδις καὶ ὁ μάγαδος. Pro organo autē fœminino, ἡ μάγαδις, & datiuū τῇ μάγαδι καὶ μαγάδιδι. Necq; enim hæc omnia codicum culpa, quod quis causari queat, acciduntopinor. Dubium autem & hoc, idémne sit cum Pectide, quod Aristoxenus ac Menæchmus uoluerunt, an differens, ut uoluit Diogenes Tragicus, & Phillis Delius, quod uerisimilius uidetur, siquidem lib.4. ex Sopatro idem Athenæus recte ostendit Pectida dichordon esse, libro autem 14. ex Teleste Magadin pentachordon. Id non minus dubium, quando fistulā significat, quo pacto, ἐν ταὐτῷ ὀξὺν καὶ βαρὺν φθόγγον, id est, in eodem acutum & grauem sonum ædat, ut apud eundē Tryphon ait, citans ex Alexandride Poëta hunc uersum, μάγαδιν λαλήσω μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν. Quem uersum D. ERASMVS Præceptor noster bis uertit: Grāde ac pusillum Magade proloquar simul. Vel: Magnum ac pusillum proloquar Magadin simul. Vt uero Organū significat, à multis idem cum Sambuca creditur, quam paulo ante hæc uerba tetrachordō ex Euphorione idem ostēdit Atheneus. A Pindaro uero dici ψαλμὸν ἀντίφθογγον, propterea q̄d simul concinant uiri ac pueri impuberes in διὰ πασῶν, ait idem Erasmus, interpretatus opinor hæc Athenei uerba. διὰ τὸ δύο γενῶν ἅμα, καὶ διὰ πασῶν ἔχειν τὴν συνῳδίαν ἀνδρῶν τε καὶ παίδων. Magadin ipse δίφωνον uocat organum, id est, geminā emittens uocem, in adagio μαγαδίζειν, illud Pindaricum ἀντίφθογγον exponens, cū chorda inter duas magádas immobiles, per mobilē diuisa magáda binos creet sonos. Idem Athenæus apud Anacreonta Poëtam Lyricū, 21 chordas Magadin habuisse commemorat. Etiam si ille dicat, ψάλλω δ' εἰκοσιχόρδαισι μάγαδιν ἔχων. Sed parem pro impari posuisse numerum. Apollodorum denicq; dicere Magadin esse Psalterion. Sed hac de re omnia eius authoris prosequi, quę multis modis pugnāt, non uideo, quid utilitatis Lectori adferat. Quapropter tempus nūc esse existimo, ut lectori iudicium nostrum explicē petita prius ab eo uenia, in tanta non modo uerborum, sed etiam rerum confusione. Dicā itacq; ingenue quod sentio. Primum, Magas mihi quidem uidetur hemisphæriorum nomen, ut tradit Diuus Seuerinus, ac Suidas item cum ad iam allegata uerba de magade ita subnectit: ἡ τῆς κιθάρας καβάλη καὶ τῆς λύρας ἡ τὰς κρούσεις βαστάζουσα, quibus uerbis ad id quod iā ostendimus, nihil significantius dici poterat. καβάλην autem puto Suidam dicere, quod Boëthius Hemisphærium, quidam fulcrum nominant, ut Ioannes Froschius insignis hac ætate Musicus, quidam soni retinaculum, ut Franchinus, uulgus Lyricorū ponticulos hodie uocat, atque hæc uidetur prima uerbi significatio. Ab hac puto dici græcis μαγάζειν (nam ita quidam codices, maxime Hesychij, cōstantes habent) ad eū modum quo præcedēte capite ex Boëthio declarauimus, cōcentus duabus chordæ partibus inquirere.

Deinde

Deinde eodē Suida authore, ut initio huius capitis demō-straui mus, Magàs dicetur ipſum inſtrumētum fulcris duobus chordam tenens. Quia uero Suidas non ſatis grauis quibuſdam author uidetur, utpote collectaneorum conſarcinator, non admodum repugnauero ijs, qui hocce inſtrumentum in nominandi caſu non magàs, ſed μάγαδις, dici putant. Atq; inde alterum uerbum μαγαδίζειν, hoc eſt, in magadide ludere, cuius uerbi uſus eſt apud Ariſtot. in problematis, quanquam quidam & apud Heſychiū μαγαδίζειν nō μαγάζειν legendum exiſtimant. Sunt qui quinq; hæc nomina, prorſus differentia exiſtimant. ἡ μαγὰς τοῦ μαγάδος, pro fulcro. ἡ μάγαδις τοῦ μαγάδιδος, pro organo Cithariſtrio. ὁ μάγαδος τοῦ μαγάδου pro fiſtula. ὁ μαγάδης, τοῦ μαγάδου, ἀντὶ τοῦ ὁ συνάδων τῇ μαγάδι, ait Heſychius, hoc eſt, qui magadi accinit. Quintum nomē μαγάδης αὐλοὶ κιθαριστήριον, ut inquit Heſychius, at hoc corruptum puto, ſono uulgatæ pronuntiationis, quæ ει, ι, υ, & η, eodem profert modo. Sed hæc ſtudioſis latius inquirenda remitto. Nam ego me hic planè non explico, haud grauate quæ diximus emendaturus, ſi quid melius apud probatos authores inuenero, lubensq; in aliorum ſententiam pedibusq; manibusq;, ut dicitur, iturus, ſi quis certiora candidè docuerit. Magàs igitur, ut Suidas, uel Magadis, ut alij uocant, canō atiā à Georgio Valla dictus inſtrumentum muſicum uarijs modis fieri poteſt. Georgius ipſe tabellam ponit quam chordotonō nonminari ait, quod ſuper ipſa chordæ explicentur intendanturq;. In ea parallelogrāmum rectangulum altera parte longius deſcribi iubet, longum decem, latum quinq; palmos, ut longitudo dupla ſit ad latitudinem. Quidam mōſtroſæ longitudinis faciūt, quidam duarum ulnarum, binorum uero digitorum latū, ſpiſſumq;. Ego cum primum eam rem tentare animo cōſtituiſſem, nec quicquā tale ad manum haberem, iuſſi mihi à fabro fieri, craſsiore Minerua (ut aiunt) triū pedum longū, quadrantali craſſitudine, trictali latitudine, duabus immobilibus à lōgitudinis utrinq; extremitate magadibus, magade una mobili. Huic quaternas chordas induxi, ut una uelut thema eſſet, ad quā reliquas pro ſectionū partibus in tribus modulādi generibus, imminutas referrē, quaq̄ inueni poſtea duas ſufficere, eo ſatis cōmode ad hoc, q̄d inquirere uolebamus, ſumus uſi, atq; adhuc utimur. Porrò Germani

atq;

atq; Galli, Rheni acce lę instrumēta proxime ad eam formā ex ternis asserculis conglutinata in modū Trigonię. Pyramides leniter & in longū acuminata hodie in usu habēt, Tympani Schizā uocant, chorda super una superficie inter magádas tenta, arcu, quo Lyræ chordas hodie equinis setis, pice illitis, radunt uerius quā uerberant, pulsatur aut uerritur potius. Quidam alteram duplo breuiorem huic addunt chordam, ut in finalibus fortius illa altera sonet octauam. Est apud Athenæū Trigoni mentio, si quis forte hoc esse suspicetur. Etiā si Plato in 8. de Rep. inter πολύχορδα enumerat sicut & pedida. Nam de quo dixi, ego omnino uetustum credo. Circūferūt per plateas ludiones acumine in pectus defixo, qua parte claui sunt, quibus chordæ intenduntur, altera parte antrorsum lata, qua cauitas patet ac basis Trigonia, leua tenent instrumentū tangēte leniter pollice chordam in sectionum punctis (nam ea quoq; habēt, sed in quartis ac quintis, aliquando & in tertijs) dextra arcus trahitur. Chordæ grauitas à basi incipit, tenditq; acumen uersus quod pectori adplicant. Sinistra manus, digito, maxime pollice, identidem chordam tangente portenditur. Dextra arcum intra limites tactus continet, ita ut perpetuo minor chordæ pars sonet, quæ intra cōtactum est. Sonū à longe propèmodum gratiorem quā ex propinquo ædit. Duos omnino Modos Ionicum ac Hypoionicū in eo aptissime ludunt, alios non item, quēadmodum Tubicines, ut libro sequente de Hypoionico dicemus. Ipsi qui eo ludunt, diapason habent per diatessaron ac diapente ut iam dictum est, distinctas. Semitonia ac tonos ægre inueniunt, utpote ignari artis musices. Mihi quidē primum persuadere conati sunt, ea in hoc organo non inueniri, quod cum uehemēter admiratus essem, experientiaq; id perdiscere uellem, accepto abs quodam huiuscemodi organo, rem absq; arbitro tentaui, inueni tādem ipsis hoc partim imperitia rerum musicarum accidere, qui diuidere spacia nisi crasso digito nescirent, partim q̄d chorda longior in eo organo stridulum quiddam reddit. Non Hercules ad omnem chordę sectionem, sed maxime ad quintas tertiasq;, ad secundas, id est, tonum hemitoniumq; non item: in quo illos uerum dixisse inueni. Stridorē illum excogitarunt magáde quadam arcuata, cuius alter pes & latior & crassior chordā sustinet ad basim Trigoniam, alter protensus in coluri modum, cui solidum subiecere, uel ex ebore, uel alia dura lucidaq; materia, hunc tremulum efficit sonum. Risi ego machinamentū hominum. Causam tamē ueram, cur non omnes diuisiones stridorem admittant, adhuc quæro. Nonnunq; huius protenti pedis extremo calcaneo tenuissimum infigunt clauum ut tremor fortius in solido tinniat, uelut in cithera chordæ strident attingente inferiore clauo, quo corpori citharæ, ex quo procedunt, connectuntur. Citharizare chordam uocat uulgus horum triangulorum monochordorū lōgitudo

hodie ferè est quinûm pedum, trium autem asserculorum, singuli latitudo quadrantalis est ac semuncialis à Basi, à cono uero sescuncialis. De hoc itaque tantum sit nobis dictum præter nostrum morem, tum quia existimauimus esse proximũ ueteri monochordo, si quidẽ illius ullus fuit uulgi usus, & non potius apud doctos tantum: tum, quod ex æquo Chroma, & Enharmonion in eo inueniri queant, atque ipsum diatonon, oculari etiam, ut uocant, ostensione, quod in alijs instrumentis non omnibus imò quibus hac ætate utuntur, propè modum nullis fieri potest. Multa alia apud Athenæum de instrumentis musicis leguntur, quæ quia hoc negocium nihil iuuant, doctis discutienda relinquimus, nos ad reliqua pergamus.

De triplici siue chordarum, siue neruorum in scala musica, diuisione, Caput XVIII.

TRiplex omnino est chordarum pro inueniendis, & cõsonantijs, & phthongis, siue certis neruorum sedibus, quas claueis uocãt, diuisio. Vna quam ex Boëthio paulò ante docuimus de consonantijs aure dijudicandis. Ea fit cõparatione duarũ chordæ partium per magáda, secundum in subiecto plano diuisionem, separatarum, deinde simul pulsarum. Quæ omnium est simplicissima. Altera qua proxima duntaxat spacia inter se comparantur, uidelicet cum tonorum semitoniorumq; per totam chordã coæquatio quædam fit, ut enim à Γut ad Are, tonus est, ita à G, ad a, & à g, ad Aa. Item ut à ♮ magno ad C magnũ est semitonium minus, ita à b paruo in c paruum, & à ♮ ♮ gemino in cc geminum, ideoq; eædem distantiæ pinguntur, ut nos superius in typo generali exhibuimus. Quæ diuisio non est uere unius chordæ sed ad hoc inuenta, oculisq; subiecta, ut uno intuitu omnia spacia conspicerentur, non ut credamus ullam unam chordam ita diuisam, dare nobis phthongos in quibus diapason, aut ulla alia cõsonantia constet. Boëthius sanè illam nobis exhibuisse uidetur numeris per æquas proportiones designatis, nec typis differentibus. Tertia cum tota chorda ad parteis comparatur. Vt in una chorda omnes ordine in scala musica nerui siue claues, ab una duntaxat chordæ parte audiantur. Magáde enim ab altera parte promota, Tonus nona totius relicti ad alterã magáda spacij, parte perpetuo minuitur. Vnde frequens est nunc musicorum dictum, omnem tonum nouenarium prouenire diuisione. Vt si à magáde ad magáda sit chorda tenta, ea in nouem parteis

uem parteis diuisa, si magáda, una promouebis nona parte, reliqua chordæ pars imminuta ædet sonum, tono altiorem, ut poscit sesquioctaua ratio. Hæc tamen diuisio melius percipitur, si quis duas accipiat chordas, & alteram pro infimo scalæ phthongo relinquat stabilem, ac deinde ascendendo secundum spacia, quæ posteriore capite explicabuntur, imminutã chordam ad stantem comparet, sic enim inuenientur omnes facilime totius scalę musicæ uoces. Hęc sectio ad eum modum, quo nũc tradit, facta, quàm uetus sit, non equidem pronuntiauerim, certe docta est, & ratione musica, quam Boëthius nobis tradidit, planè constat, à nullis propè musicis, qui ab quadringentis & infra annis fuêre, non exhibita. Sed in ea diuisione quidam (ut & Franchinus libro primo de musicorum instrumentorum harmonia capite quinto, ac deinceps) intra græcam δὶς διὰ πασῶν constitere, quidam, ut Guido, certis aliquot, maxime uero superne, chordis adiectis eam superauêre, qua in re hoc mirum uideri potest, cum sint tot, uarijs designationibus, descriptiones, in idem tamen redire omneis, quantumuis discrepare uideantur. Quid enim referam Othonis, Guidonis, Theogeri, ac aliorum diuersas sectiones? Cum tres hi primi duas nouenarias initio ponant diuisiones, nos tres ex recentioribus non absque causa, ut mox dicetur, posuerimus. Quaternarias nos duas ex sententia nostra, ex aliorum treis. Cum Theogerus septem, Guido ac Ioannes eius discipulus, præceptorem secutus, treis. Franchinus à quaternaria incipit, ut Boëthius, tametsi per duo eadem fieri potest sectio, ut à neotericis obseruari uidemus. Et ipse Boëthius libro quarto ad finem (quanquàm is locus in plærisque codicibus deprauate legitur) fatetur multos huius diuisionis esse modos, & una chorda & pluribus, ipse certe ad hãc formam, ut nunc describitur, nullam nobis exhibuit. Vnde multis uehemens fuit suspitio, ueteribus, qui fuêre ante mille annos, prorsus fuisse ignotã, quanquàm ex Boëthio hæc habetur. Ego de ea re cum nemine pugnauero. Vna ex multis eligenda nobis uisa est, qua organarij maxime utuntur, quæ cum diezeugmenis Synemmena coniungat, & quę maxime generalis extentissimáque, uocis humanæ extremos complectatur terminos. Denique quæ nouenaria partitione procedat pro eliciendis tonis, quaternaria pro semitonijs, quod Otho sæpius inculcat, ἀποδείξει μὲν ὅτι, οὐ διότι ἀποτελοῦσι, quod toto hoc opere fecimus, secus certo atque quidam hac tempestate fecêre, qui omneis, quas ipsi intellexisse uidebantur, Boëthij demonstrationes, sæpe ne nominato quidem authore, in suos transtulêre libros, quasi ipsi hæc iam nuper inuenta primi memoriæ prodidissent, Æsopicæ corniculæ male feriatæ. Ego quæ apud Boëthium demonstrata sunt, mihi probata esse uolo, nec ea in opus meum adducere parabo, nisi & citato

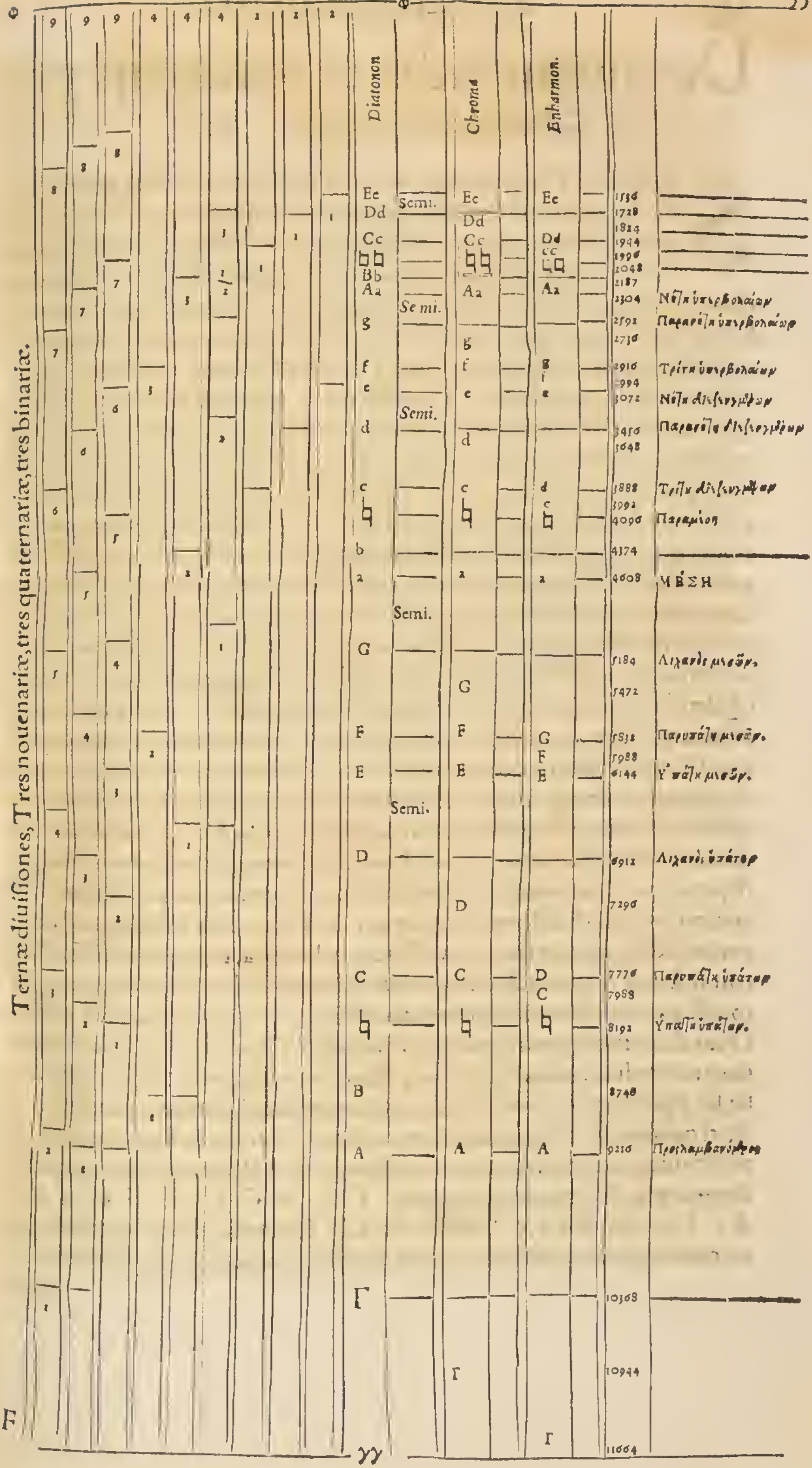
eiús nomine, & explicata etiam ratione quam ob rem adduxerim. Non paruæ authoritatis est apud me solida huius uiri clarissimi doctrina adamantinis fundata substructionibus, ad quam hæc nostra, qualiacunque lectoribus uidebuntur, ordinamus. Sicut etiam clariora nuper in lucem prodierunt ipsius opera, cura & industria Henrichi Petri, in authoribus ueteribus restituendis primarij uiri. Sed nunc propositũ ordiamur opus.

Monochordi diuisio in genere diatonico, Caput XIX.

Disposito itaque monochordo ligneo, quadróque, quemadmodũ supra docuimus, ab eius extremitatibus duæ immobiles ponantur magádes, quibus chorda intẽdatur, quarum prior sit ϒ digamma Aeolicum, altera φ. Quod uero his interiacet spacium, in nouem æquas primum diuidatur parteis. Quo secto in primũ post ϒ punctum ponito Γ, & habebis ex hac prima nouenaria sectione primum tonum extra Guidonis scalam, quem nos ideo præter ueterũ (ueteres hic uoco ab quadringentis & infra annis) consuetudinem posuimus, quod Ionici semper, plærunque etiam Dorici cantus in basi eam desyderant. In secundum post Γ punctum nihil ponimus. In tertium C magnũ, in quartum rursus nihil, in quintum G magnum, in sextum c paruum, in septimum g paruum, octauum punctum egreditur hanc constitutionẽ, quemadmodum & altera magas φ. Atque hæc est prima nouenaria sectio, quam omittunt Guido, Otho, ac Theogerus, qui duas duntaxat (ut diximus) nouenarias, quæ iam sequuntur, ponunt diuisiones. Secunda autem partitio, nona parte prioris sectionis breuior, ab Γ erit in φ, rursus nouem æquis partibus, ubi in primum punctum post Γ, A magnũ constituamus, tonum initio rursus, ut priore sectione factũ est, elicientes, nona parte breuiorem priore, ut sectio sequens priore erat breuior. In secundum nihil, in tertium D magnum, in quartum rursus nihil, in quintum a paruum, in sextum d paruum, in septimum Aa geminum, octauum punctum rursus constitutionem hanc nostram egreditur, quemadmodum & priore sectione factum est, unà cum extima φ. Hanc diuisionem ita orsus dicit Guido, ut tonum infra proslambanomenẽ, extra græcam disdiapason constitueret. Sequitur tertia nouenaria diuisio, rursus à præcedẽte nona desecta parte, ubi tertium eliciemus tonum, eadem parte breuiorem, ab A magno in ♮ ma-

in ♮ magnum. ♮ enim in primum post A punctum constituendum est, in secundum nihil, in tertium E magnum, in quartum nihil, in quintum ♮ quadrũ siue paramese, in sextum e paruum, in septimũ ♭ ♮ quadrũ geminum, octaua ad paramesen, quæ disdiapason græcam egreditur, quemadmodum quatuor deinde reliquę. Octauum pũctum cõstitutionem hanc & ipsum superat, ut bis antea factum est. Hactenus nouenarię diuisiones, quæ tonos nobis produxêre, enumeratę sunt. Sequuntur nunc quaternariæ, quæ semitonia nobis elicient partitiones. Quarum prima totum spacium inter magádas γγ & φ, in quatuor secat parteis. Et in primũ quidem eius sectionis punctum ponito B, non illud quadrũ antea positum, sed quod ad triten synemmenon sonat octauam, & in basibus Ionici modi fa habet, ad illud Vt, quod est in γγ æolico. In secundũ F magnũ, in tertium f paruum. Altera diuisio nõ totum inter magádas, sed à B, cuius iam mentionem fecimus, usq; ad φ, spacium in quatuor æquas secat parteis. Qua sectione facta, In primum post B punctum ponito semitonium inter D & E magna (Nam id non modo Ionici, sed aliorum quoq; Modorum cantus, quoties è suis transferuntur sedibus, postulãt.) In secundũ b minutũ, quæ est trite synemmenon, in tertium eius octauam bb. Atq; hæ duæ quaternariæ diuisiões suffecerant ad communem neruorum siue clauium in scala musica dispositionem, sed quidã hic adĳciunt tertiam, nempe ut quatuor præterea semitonia habeant. Inter G magnum, & a paruum, inter d & e parua, inter Dd & Ee geminata, denique inter g paruum ac Aa geminum, organarĳs, ut puto, inseruientes, nam alioqui rarissime usu ueniũt. Nos ĳs utemur ad Chroma ostendendum, alioqui omissuri. Hæc sectio ita habet: Initium est à semitonio inter D & E magna, à quo ad φ in quatuor parteis secandum est spacium, primumq; (post initium quidem) punctum erit inter G magnum ac a paruum. Secundum erit inter d ac e parua. Tertium inter Dd & Ee geminata, de quibus mox dicemus. Eam tertiam partem, quæ est à semitonio inter d & e parua usque ad semitonium quod est inter Dd ac Ee gemina, si in duas æquas parteis diuiserimus, emerget semitonium inter g paruum ac Aa geminum. Hactenus diuisiones quaternarias diximus, sequuntur nunc binarię tres. Prima, à c paruo spacium in φ diuidito in ęqua duo, emergetq; Cc geminum. Secunda, spacium à d paruo in idem φ eodem pacto diuidito, & nascetur dd geminũ. Tertia, ab e paruo ad φ rursus in duo æqua spacium diuidito, & in medio erit Ee geminum, quæ diuisio in longum durare queat. Huius rei nũc Typum subnectere placuit, nudum quidem literis, quantum spacĳ iniquitate conclusi dare potuimus. Lector ipse sua industria ex certa hac iam dicta descriptione sibi spacium longissimum desumere potest, ut paulò ante docuimus,

cuimus, clariusq́ uidebit omnia, quod nos non ſemel experti ſumus. Poſt ternas in Typo diuiſiones primus quidē ordo in diatonico genere eſt, cū ſemitonijs ubique interpoſitis, atque eius quidem generis gratia hæc deſcriptio à nobis ſuſcepta eſt. Quod ſi tamen Chroma quoque habere uolueris, remitte paranetas ac lichanos Dd. g. d. G. D. Γ. Semitonio & totus Chromatis ordo conſtabit. Sin Enharmonion quoq; habere deſyderas, eoſdem neruus à diatono remitte tono, ut in parhypatas tritasq́ cadant, ſed proxima tamen ſubtus ſemitonia in binas ſecato parteis, quæ diaſchiſmata Boëthius appellat, ut capite decimo de toni partitione oſtendimus, & emerget Enharmonion, ſatis certa ad auditum diuiſione, quamuis tanta poſſent eſſe ſpacia ut eas diuiſiones diligentius ſecare neceſſe eſſet. Sed hæc rudis ac uulgaris partitio eā ſecandi tam exactam curam non expoſcit.

Ternæ diuisiones, Tres nouenariæ, tres quaternariæ, tres binariæ.
Diatonon
Chroma
Enharmon.
Semi.
ΜΕΣΗ
1536
1728
1824
1944
2048
2187
2304
2592
2736
2916
3072
3456
3648
3888
4096
4374
4608
5184
5472
5832
6144
6912
7296
7776
8192
8748
9216
10368
10944
11664

De inueniendis cõſonantijs per Citharæ neruos, Caput XX.

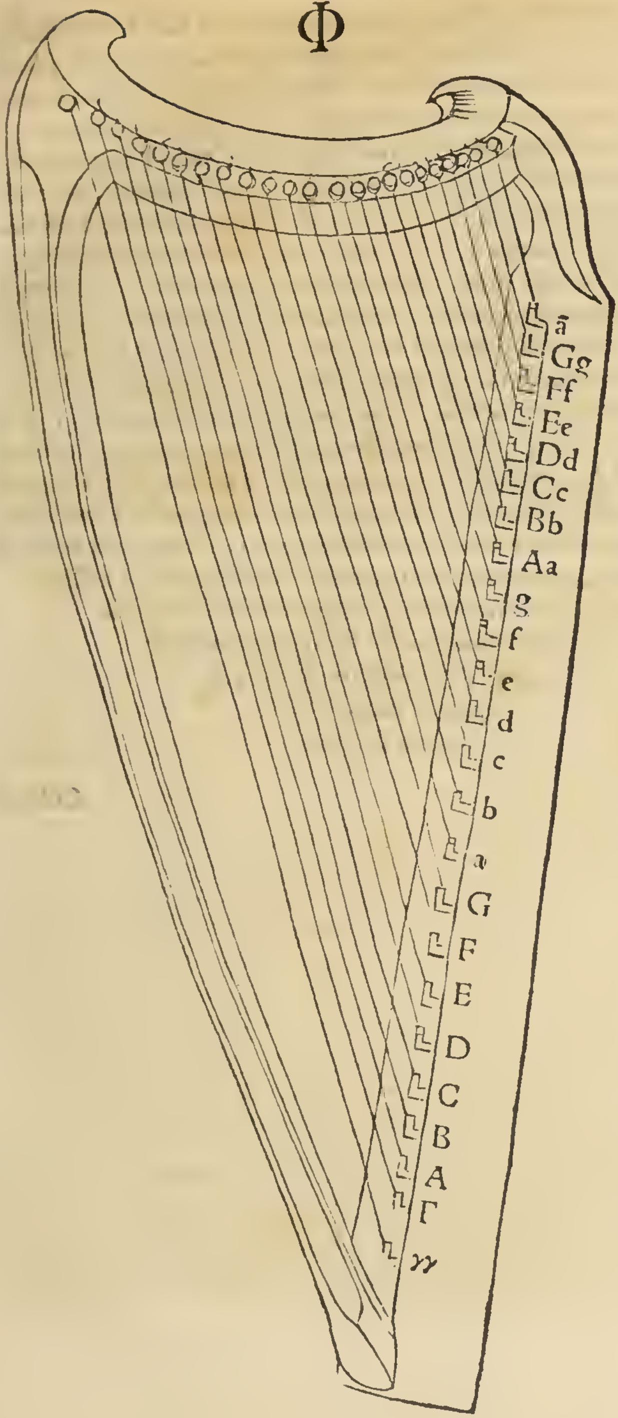
SEd de hac Theoria alium modum lectori non minus certum utilemq́;, imò multo etiam faciliorem uſu oſtendamus. Nempe quo pacto omneis citharæ neruos ſecundum ſcalæ muſices formulam conſtituere uere queat, eo etiam ordine, quem iam præmiſſa monochordi deſcriptione indicauimus, nempe ut ab Vt, incipiat primus ordo, ſed per ſynemmena procedens, hoc eſt, ut in B claui ubique ſit fa, non mi, perinde atq; à tertia diapaſon ſpecie C incipiat, nam ita hodie plærunque citharæ chordas inſtituunt. Quo loco hoc mihi præfari neceſſe habui. Quemadmodum alijs in rebus euenire uidemus, ut lõgo uſu, multiplicíq; exercitio quædam à poſteris felicius inueniantur, atq; à priſcis tradita fuerint (quarum rerum exempla cum facilima cuiq; inuẽtu ſint, non exiſtimauimus inculcanda) ita in muſicis multa hodie feliciſſimè inuenta conſpicimus, quę ueteres latuêre, multa item longe facilius docentur, quàm olim priſci potuêre. Nam ut obiter de clauium ſiue neruorum appellatione dicam, quorſum attinet unicam chordam ſeſquipedali, imò bipedali aut mauis tripedali uerbo nominare? προσλαμβανόμενος, παρανήτη διεζευγμένων quam portentoſa uocabula pro A re, & dlaſol re, ac de reliquis chordis ad idem. Quàm facile hodie ſemitonia minora inueniuntur in Citharę neruis, quę olim tam longa ac operoſa demonſtratione inquirebantur, ut uidere eſt apud Boëthiũ libro tertio capite decimo. Habita enim octaua, ac ea apte in quintas quartasq́; diuiſa, deinde rite tonis per quintas duas, ut iam docebimus, elicitis, non poſſunt non neceſſario ſequi & ſemitonia toto chordarum ordine. Sed antequã rem ipſam ordiamur, Muſicorum exemplo & præcipue diui Seuerini, Hypotheſes quaſdam ponemus. Primam: Diapaſon proprie diuidi per diapente ac diateſſaron, idq́; bifariam, uel ut ſuperior ſit diapente, inferior diateſſaron, uel contra, ut ſuperior ſit diateſſaron, inferior diapente. Secũda, ablata à diapaſon diapẽte, relinqui diateſſaron, & contra, ablata à diapaſon diateſſaron, relinqui diapente. Tertiam, Duas diapente ſuperare uno tono diapaſon. Quartam. Nullas conſonantias aure melius iudicari poſſe, atq; diapaſon ac diapente. His ita præmiſſis, ſic ꝓgrediamur. Sint in Cithara chordæ aut uiginti, aut plures, nam uiginti quatuor ferè ſimplices habent citharæ. Prima ac infima chorda à γγ æolico incipiat. Deinde reliquæ ordine per fa in B litera ad formam præcedente capite deſcriptam procedant Γ A B C D E F G a b c d e f g Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg & cætera. Nam ulteriores per accentum grauem, aliámue notam diſcriminare poſſumus. Sed nunc ut

etiam

etiam ex ſecundum diapaſon ſyſtemata ordine ſonent, hoc demum ita inueniendum. Siſte infimã chordã, qua ꝓfunditate altitudine ue, & ipſam, & ſequenteis chordas durare poſſe putabis, qua tenta, eius octauam inde chordam F magnum tende in ſuperiora ea utique auditu iudicatur, ut nulla alia melius, Rurſus ab ima tende C quintam (nam & eam non minus clare iudicant aures,) à qua C, rurſus quintam G magnum. Binæ autem diapente ſuperant tono diapaſon. Ergo à G magno tende in inferiora rurſus octauam, nempe Γ Græcum, & emerget tonus inter γγ ęolicum et Γ græcum. Porrò à Γ græco tende in ſuperiora quintam D magnum, à quo rurſus quintam in a paruum, à quo in inferiora tende A magnum, & emerget alter tonus, à Γ græco ad A magnum. Rurſus ab A magno ad E magnum tende in ſuperiora quintam. Deinde ab F magno in inferiora tende quintam in B, & habebis pulchro ordine totam octauam γγ Γ A B C D E F. Quid reſtat porrò quam omneis deinceps octauas ad finem uſque ex inferioribus tendas? Vt enim ex γγ ad F eſt octaua, ita ex F magno ad f paruum, & in uniuerſum de litera ad proximam eiuſdem ſpeciei literam, quemadmodum initio huius libri diximus. Emendatur autem octauæ ex quintis contrarijs ſi quando fortaſſis auditum fefellerint. Inferiorem enim ipſius diapaſon chordam inferior emẽdabit quinta, ſuperiorem uero ſuperior, ut experiẽtia id facile percipitur. Huius rei hic ſequens ſit typus.

Citharæ

Φ

Citharæ forma 24. chordis, quæ in diatono ad eũ modũ ordine succedũt, quo uidemus unicam in monochordo identidẽ ad sectionũ rationem minorem fieri chordam.

Qua

Qua in re Lector frustra expectabit, quã uidit præcedente capite in unius chordæ diuisione, spaciorum rationem. Causa est, quod hic multę sunt chordæ, nec crassitudinis, nec longitudinis unius. Proinde hoc consyderet, quãtum illi rationi forte defuerit, id facile suppletum iri per hoc, quod chordæ omnes intendi remittiq́ possunt. Porrò ad ueram Musicen perdiscendam uix aliud instrumentum æque iuuat, atq; ipsa Cithara, quod & uisum Diuo Seuerino, qui de eius chordis in uetoribusq́ tã accurate scripserit. Quod autem in tam raro usu ea hodie est, cum difficultatem eius arbitror in causa esse, tum quod uulgus magis amat clamosa, minusq́ artis habentia. Atqui doctum hominẽ, qui populi plausum non curat, sed doctorum hominum de se iudicium expectat, potissimum uero huius artis professorẽ decere in primis existimo, ut pro uera ac perpetua laude acquirenda, addat & laborem. Sed de Cithara satis.

Parasceue ad sequentis libri commentationem, Caput XXI.

CVm iam hunc librum, extrema adiecta manu, ad umbilicum usq́ deduxissem, quod antea me facturum citius promiseram, ecce insperato, quod multis quidẽ annis desyderauimus, nec tamen unq̃ assequi potuimus, opera ac industria D. Bartolemæi Libys amici nostri summi, uenit in manus nostras Franchini illud de Harmonia instrumentorum musicorum opus (ita enim inscripsit) nunq́ in his regionibus mihi, quod equidem sciam, uisum. Quod ex eius quidem uiri lucubrationibus ultimũ existimo. Anno enim à Christi natali M. D. XVIII. Ioanni Grolierio Lugdunensi, qui Francisci Francorum Regis Quęstorem tum Mediolani agebat, eos labores dedicauit, cum actiuę Musices opus annis plus uiginti antea in lucem dedisset, gauisus eram hercules magis quàm dicere uel ausim uel queam, speraram enim authorum aliquot, præcipue Græcorum, locos, qui animum meum multis annis sollicitum habuerant, atq; adeò mire torserãt, erutos ab eo a tq; discussos, maxime uero id sperabam, cum primum caput legerem, ubi ipsius opera ait Bryennium, Baccheum, Aristidem, Quintilianum, ac Ptolemæum è Grȩco in Latinum conuersos sermonem. Cœpi reuoluere studiosius, uideoq́ solitam in eo uiro diligentiam, maxime in eis quæ Boëthius tractat in tribus modulãdi generibus per 5. tretrachorda. Item de proportionibus ac proportionalitatibus (ita enim nunc omnes appellant) tandem ultimo eius operis libro de Modis musicis operosam illam tractationẽ aggreditur. Tum uero cupidus sperabam me Franchinum sibi similem inuẽturum, quippe

qui aliquid

qui aliquid prȩter Boëthiũ, ex tot claris authoribus lectũ ac scitu dignum proderet, atqui uoti mei nequaquam compos factus sum. Et legit ille quæ apud Apuleium 4. Floridorũ de Antigenida sunt uerba, item quæ apud Martianum Capellam, Platonem, Lucianum, Athenæum, & Porphyrionem, quantum conijcio legisse nõ uidetur, neq; enim eos locos quos libro sequẽte tractabimus usq; citat, quod equidem ammiratus sum uehementer. Platonẽ quidem aliquoties citat, at non ijs locis, quibus lector torquetur, quemadmodum is est libro 3, de Rep. de sex Modorum principibus, quem in Lydio postea referemus. Profecto quæ in eo Frãchini libro sunt extra Boëthium (dicam absque felle & inuidia, nam uiro summè faueo). Verba sunt ex uarijs commentarijs sedula lectione coaceruata, sed rem nihil adiuuantia. Quemadmodũ cõparatio illa quatuor Modorũ ad 4. cõplexiones, colores & pedes poëticos, tribus alijs Modis exulantibus præter meritum. Quàm mallem illum ingenue fassum, uel horum Modorum discrimina se nõ nosse, uel Aristoxenia esse paradoxa, cuius authoris opiniones & Boëthium & Ptolemæum, huius disciplinæ proceres, irrisisse, abiecisse, explosisse. Ipse Hercules Frãchinus de octo uulgatis Modis nõ minus quàm uulgus dubitauit. In hoc enim libro, laborum suorum ultimo Hypomixolydium non est ausus nominare, quem libro 1. Practices cap. 8. & 14. utiq; nominauit, sed aliorum, inquit, imitatione. Verũ si non licet repetere diapason species, id enim impedimenti ipse hoc ultimo opere adferre uisus est, ne hypermixolydius quidẽ πτολεμαίου τὸ εὕρημα erit Modus, cum eius diapason sit prorsus Hypodorij, ut sequenti libro ostendemus. At in hoc opere Franchinus, omisso Hypomixolydio, qui cum Dorio eandem habet octauam, & noster octauus est, Hypermixolydium cõmemorat, scilicet, ut cum uulgata omnium opinione octonarium modorum numerũ colligat ac authoritate sua firmet. Cum reuera, ut septẽ duntaxat sunt diapason species, ita septem tãtum ad eam formam sunt Modi, quos adhuc seruat Ecclesia, cum octauo, qui primi Modi habet in uersum systema, quemadmodum libro sequente dicturi sumus. Septem itaq; Boëthij Modis, Hypodorio, Hypophrygio, Hypolydio, Dorio, Phrygio, Lydio, ac Mixolydio, & uni Ptolemæi Hypermixolydio, Aristoxenum ait Franchinus, quinq; hos adiecisse modos: Hypoiastiũ, Hypoæolium, Iastium, Æolium ac Hyperiastium, atque ita tredecim effectos, sed in his quinq;, authoritate Bryennij, reiectis, cum Hypomixolydij nomen non inueniret, ignorans eundem esse cum Aristoxeni Hyperiastio, cõfugit ad Ptolemæi Hypermixolydiũ, ut sic saltem pulchellus ille octonarius Modorum numerus non periret. Verum de his Lector nostrũ iudicium suo audiet loco. Nunc Franchini ex eodem, quem diximus, libro, uerba subijciamus, ut lector ipse dispiciat huius uiri de Modis iudicium, postq̃ enim

dese

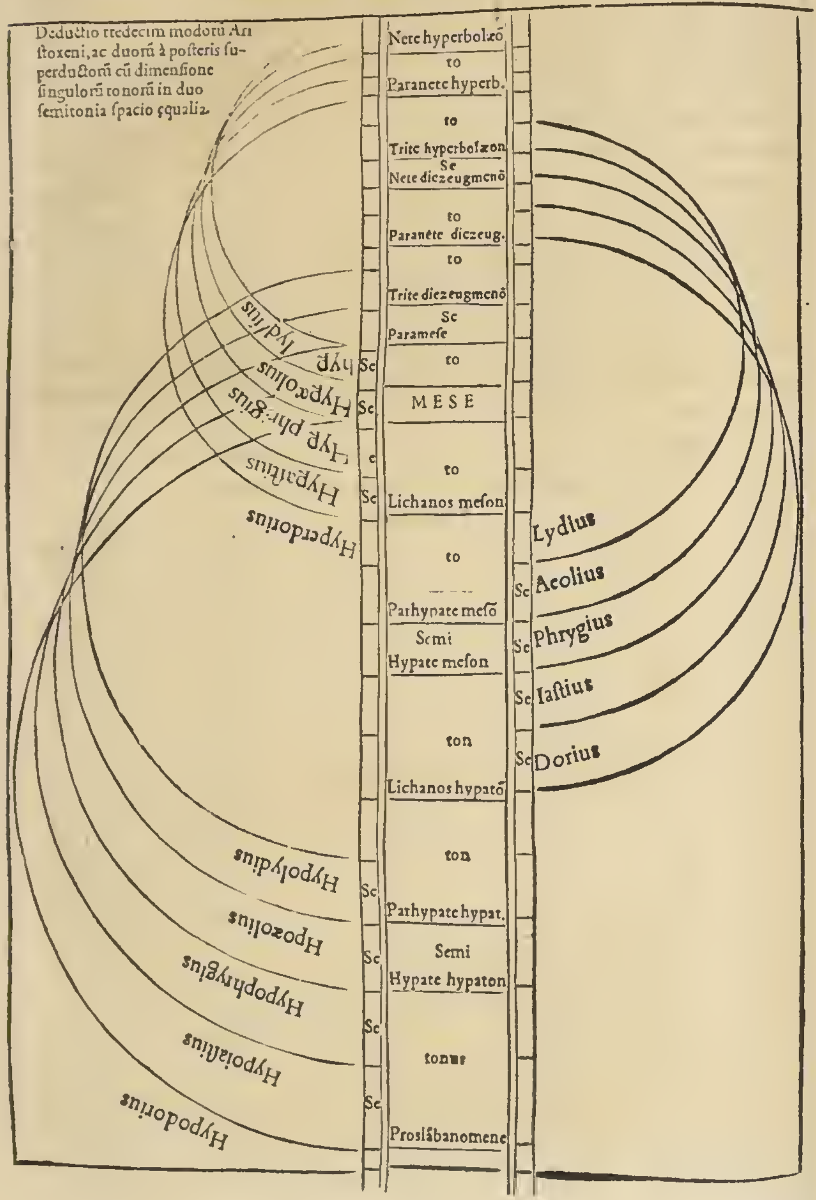
de septem Boëthij, ac octauo Ptolemæi Modis diapason species numerasset, continuo hæc subnectit. Hos tantum octo Modos posteritas noscitur celebrasse, quoniam in gyrum ducti immutabilis & perfecti quindecim chordarum systematis integram diatonice cõpræhendunt extensionem, quo fit ut reliquos quinq; Modos, quos Aristoxenus commemorat, Hypoiastium, Hypoæolium, Iastium, Aeolium & Hyperiastium, ad sensibilem pleni et integri systematis harmoniã inutileis (ut Briyncij uerbis utar) uanam solum Harmoniæ demonstrationẽ afferentes existimauerint. Sed hos quidem Modos Martianus quindecim numerat, quos secundo Institutionum diuinarum & humanarum rerum Cassiodorus ita disposuit, ut singulorum constitutiones à se inuicem sola semitonij intensione remissioneue superentur. At cum unaquæq; constitutio diapason æquisonantiã duodecim semitonijs secundum Aristoxenũ perficiat, duo ipsi acutiores Modi Hyperæolius & hyperlydius & diminuti sunt, quippe qui in pleno quindecim chordarum systemate diapason non uidẽtur implere, & superflui comperiuntur. Nam duobus semitonijs ipsum disdiapason systema superuadunt. Verum cum hæc auditui perceptu difficilia uideantur, ut prę oculis discentibus appareant, diagrammatis dimẽsionem hoc ordine subijcimus.

Hæc ille.

F Typus

Typus xv Modorũ Mar. Capellæ

secundum Franchini opinionem.

Hæc

HÆc Franchinus. Qua in tractatione planè oſtendit ſe nihil certi adfer
re potuiſſe, ut lectori difficultatem hanc luculẽtis aperiret rationibus,
quoniã nomina ita cõfundit, ut altera pro alteris uſurpet, nũc Bryennij au
thoritate quinq; Ariſtoxeni Modos inutiles uocãs, nũc Martiani Cappel
læ duos & ſuperfluos & diminutos taxãs. Cũ enim Ariſtoxeni treſdecim
enumeraſſet Modos, hoc eſt octo, quos ipſe ait omnẽ antiquitatẽ celebraſ-
ſe, Hypodorium, Hypophrygium, Hypolydium, Dorium, Phrygiũ, Ly
dium, Mixolydium, ac Hypermixolydium, et quinq;, quos ipſum Ariſto
xenum adieciſſe dicit, Hypoiaſtium, Hypoæolium, Iaſtium, Æoliũ, & Hy
periaſtium, deniq; duos à poſteris adiectos, Hyperæolium & Hyperlydiũ
(Hyperlydium omnes legũt, nos hyperphrygium, ſed id poſtea explicabi
tur) quos & diminutos eſſe, & ſuperfluos probat. Mox in typo, quem hic
adpoſuimus, non hos Ariſtoxeni XIII. Modos & duos ſuperductos, ſed
Capellæ XV enumerat, etiamſi titulum de Ariſtoxeni & duobus adiectis
Modis præſcripſerit deductionem. Quod Lector inde colligere poterit,
quoniam apud Capellam princeps Mixolydius non eſt, neq; Ptholemæi
Hypermixolydius, ſed neq; noſter hypomixolydius. Apud Ariſtoxenũ
uero quinq; de Martiani numero deſunt Modi, nempe omnes cum τῶ ὑπὸ
compoſiti, excepto uno Hyperiaſtio, qui eſt noſter octauus Hypomixoly
dius, pro quo Martianus Hypermixolydiũ Ptholemæi neglexit. Duo igi
tur Modorum nomina de numero Ariſtoxeni omittit Capella, Myxoly-
dium & Hypermixolydium. Ariſtoxenus autem quinq; de Martiani nu-
mero, ut diximus. Quare non oportebat, propoſito Ariſtoxeni Modorũ
numero, Martiani continuo adijcere in typo numerum, cum in tot diſcõ-
uenirent. Quod ingens argumentum eſt Frãchinum, quæ apud authores
tam frequentia uiderit, nec ipſe explicare potuerit, ne ignorantia prçterijſſe
tàm uulgata uideretur, rem propè deploratam, & quam nemo in poſterũ
intellecturus eſſet, utcunq; Lectori indicaſſe ſatis eſſe ratum. Alioqui qua
eſt diligẽtia, nõ taciturũ fuiſſe certũ habeo, neq; negotiũ, ſi modo intellexiſ
ſet, neglecturũ. Sed nos altero uolumine, Deo fauẽte, oſtẽdere conabimur
hanc oẽm difficultatẽ non tã ex re ortã, atq; ex multiplici nominum appel
latitione, plura enim q̃ 20. ſunt horũ Modorũ nomina quibus ſeptẽ diapa
ſon ſpecies adpellãt. Ariſtoxeni tñ nomenclaturã potiſſimũ imitabimur,
quæ q̊d ad Modos attinet, nobiſcũ nõ pugnat. Sed neq; cũ Boëthio, etiãſi
in alijs inter eos nõ cõuenit. Porrò neq; Frãchinus, neq; Capella, meo q̃dẽ
iudicatu, Ariſtoxenum intellexiſſe uidẽt. Caſſiodori aũt cõſtitutio in totũ
cũ Boëthio pugnat, ut eq̃dẽ miror Frãchinũ, optimũ Boëthianç eruditio
nis aſſertorẽ, eã rep̃hẽdere nõ auſum. Sed et nos, qñ huiuſce negocij funda
mẽta nondũ iecimus, multis uerbis eã refellere nõ duximus faciundũ, luce
clariora omnia facturi, poſteaq; ſerio, & ex noſtra opinione hæc tractare ce
pimus. Hoc interim Lectorẽ ſerio admonemus, Quãuis ingentẽ nominũ
coaceruationẽ nihil mutare de Modorũ natura. Nec fieri poſſe ullo pacto

ut plures reuera sint Modi q̃ diapason species, quõcũq; .n. instituat Harmonia, necessario in has septẽ diapason incidet species, Hic cardo est, hęc sũma totius negocij. Ideoq; nomina nõ turbẽt nos, manet certè, manet inq̃ rerũ immutabilis ordo in infinitũ multiplicatis nõibus. Vnde haud immerito, idẽ Frãchinus arguit, cũ alia tàm argute tractauerit, sedulaq; cura adiuuerit, hęc nõ animaduertisse. Neq; .n. ipsum latuit diuisio Arithmetica Harmonicaq; in diapasõ speciebus, qppe quã ipse in prioribus opibus docuerit. Sed illud quoq; rep̃hẽsione dignũ, q̃d cũ uulgo quatuor finaleis ponit claueis in septẽ diapason modulis, reiectis tribus, cũ una dũtaxat ♮ reijciẽda esset. Verũ enimuero, q̃n q̃dẽ Franchinus Martianũ Capellã citat authorẽ, omissis eius uerbis, ea hic subijcere placuit, ut lectori integrũ hac de re sit iudiciũ, simulq; uideat q̃ bene, imò q̃ male Cassiodorus ea ad hãc, quã Frãchinus descripsit formã adaptauerit. Tropi uero sũt (inquit Martian9) 15. Sed pricipales 5. qbus bini cohęrẽt. Lydius, cui adhęrẽt ὑπερλύδιος et ὑπολύδιος. Secũdus Iastius, cui sociat̃, ὑποιάσιος & ὑπεριάσιος. Itẽ Æolius, cũ ὑποαιολίῳ et ὑπεραιολίῳ. Quartus Phrygius cũ duob9, ὑποφρυγίῳ et ὑπερφρυγίῳ. Quintus Dorius cũ ὑποδωρίῳ et ὑπερδωρίῳ. Hęc Martianus. Principales 5. posuit cũ binis cohęrẽtibus, ut omnino essent 15. At nos sex principes cũ singulis plagijs, ut Aristoxenus, ponemus, ut sit nũrus 12. Omissis hypmixolydio, q Ptolemæi est, & hypęolio hypphrygioq; q̃s posteri adiecerũt. Sunt autẽ principes ñri sex. Dorius, Phrygius, Lydius, Mixolydius, Aeolius et Iastius, siue (utroq; .n. modo reprias) Ionicus. Plagij item 6. cũ τῷ ὑπὸ cõpositi, Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius, Hypomixolydius, Hypoęolius, Hypoiastius q & Hypoionicus. Hi sunt ueri indubitati 12 Modi, de qbus sequẽtis libri cõmẽtationẽ suscepimus. Hypomixolydiũ Aristoxenus Hypiastiũ uocat ad exẽplũ aliorũ cũ τῷ ὑπὲρ cõpositorũ Modorũ. Nã eosdẽ principes cũ τῷ ὑπὲρ, si qs cõponat, sex p̃terea inueniet Modos, sed qui in alios ita recidãt, ut Aristoxeni hypiastius in Hypomixolydiũ, & Ptolemęi Hypmixolidius in Hypodoriũ, nõ secus Hypodori9 in Hypoæoliũ, Hypphrygius in Lydiũ, Hiperlydius in Hypoionicũ uel mixolydiũ, & Hypęolius in Hypophrygiũ cadũt. Cõstat itaq; hãc difficultatẽ totam in nõibus esse, non in rebus. Sed nulla necessitas nos cogit ad multiplicanda nõia, quę minuere q̃ augere malimus, qppe quę ingẽs errorũ chaos huius disciplinę p̃fessoribus peperũt. At q̃n hęc nõdũ certis sunt substructionibus firmata, ne Lectori tenebras offundere uidear, omissis aliorũ opinionibus, ac multis alijs, quę in hac arte pręterea dici poterãt preceptionibus, ad nostra seq̃nti uolumine felici auspicio p̃peremus. Quod bonũ faustũ felixq; sit toti Christianæ religioni, omnibus uotis p̃camur. Hic .n. unicus noster est scopus. Testis est mihi, in cuius honorem hunc molestũ suscepimus laborem, CHRISTVS Deus Opt. Max. Dei Opt. Max. filius. Quibus unà cũ Sancto Spiritu iugis ac sempiterna sit gloria. Amen.

Dodecachordi libri I. Finis.

Henri-

Henrichi Loriti Glareani, Patritij Claronenſis apud Heluetios, Dodecachordi, Liber II.

Quo pacto uere Modorum diſcrimen ſumendum, Cap. I.

HACTENVS omnia, quæ uiſa ſunt neceſſaria, huius ſcientiæ principia, partim quę Theoricen, partim quæ Practicen attingebant, breuiter atq;, ut puto, dilucide enarrauimus. Reſtat nunc pars laboris noſtri altior atq; ſublimior explicãda, quæ uelut promiſſionis ſcopus, & huius moleſtæ nauigationis portus uideri debet. Nempe de duodecim priſcorum muſicorum Modis, ut dignam tractationem noſtræ ætatis hominibus oſtendamus, doceamúſq;, non temere initio horum librorum dodecachordon hanc commentationem à nobis appellatam. Multis ſanè eruditis uiris hac tempeſtate παράλογον uiſum eſt, cū de duodecim Modis à nobis fieret mentio. Qui ipſi octo duntaxat norant, alij etiam tres ſufficere clamitabãt, ut, re, mi, quemadmodũ ludionum uulgus habet, eiusq; opinionis præter Athenæum afferebant authorem nō hercle malum Porphyrionem ſuper Horatium duobus id locis docentem. Verum enimuero, nō fraudabunt̃ digna reſponſione, ſimul atq; eam rem tractare poſtea cœperimus. Hoc potius mecum merito quis mirari poterit, qui fiat, cum plures ſibi uideantur egregij muſici, cæterum rogati quo pacto ipſi Modos diſcriminent, ne unum quidem uerbum reſpondere digne queant. Nam quod alij propter finalem clauem, alij propter uarias diapente ſpecies ſeparatos contẽdunt, nō ſatisfaciunt cordato Lectori. Finalis enim clauis poſtea inuẽta eſt, nec ſemper eodem ſeruata modo, ut uſus conuincit, & nos priore libro cap. 12. ſatis clare oſtendimus. Et duorum Modorum eadem finalis clauis, cōmunisq; diapente idem redarguunt. Quare neceſſarium eſt, ut altiora hac de re ueritatis ueſtigia inquiramus. Modi igitur muſici quas Gręci harmonias (ut Plato lib. 3. de re pub.) uocant, nō aliter diſtinguuntur, atq; ipſæ ſeptem diapaſon ſpecies ex quibus conſtituuntur. Diapaſon autem ſpecies ſumunt̃ ex uario hemitoniorum loco, quod et ipſum ſuperiore uolumine cap. 8. de omnibus conſonantiarum ſpeciebus ex Boëthio docuimus. In diateſſarō enim conſonantia, cum ſint quatuor chordæ, & tria interſtitia, tria ſemito-

niorum loca cum binis tonis eueniunt. In diapente quinqꝫ nerui, quatuor interualla, quatuor itē hemitoniorū loca efficiunt, cū ternis tonis. Deniqꝫ in diapason cum sint octo Phthōgi siue uoces, ac septem interualla, septies bina hemitonia, cum quinis tonis loca uariāt, tanta uis est hemitoniorum minorum in diatonico. Quare non parum errant qui octauum nostrum Modum à primo separant natura, cum eadem sit utriusqꝫ Modi diapason species, uidelicet quarta. Sed id postea clarius.

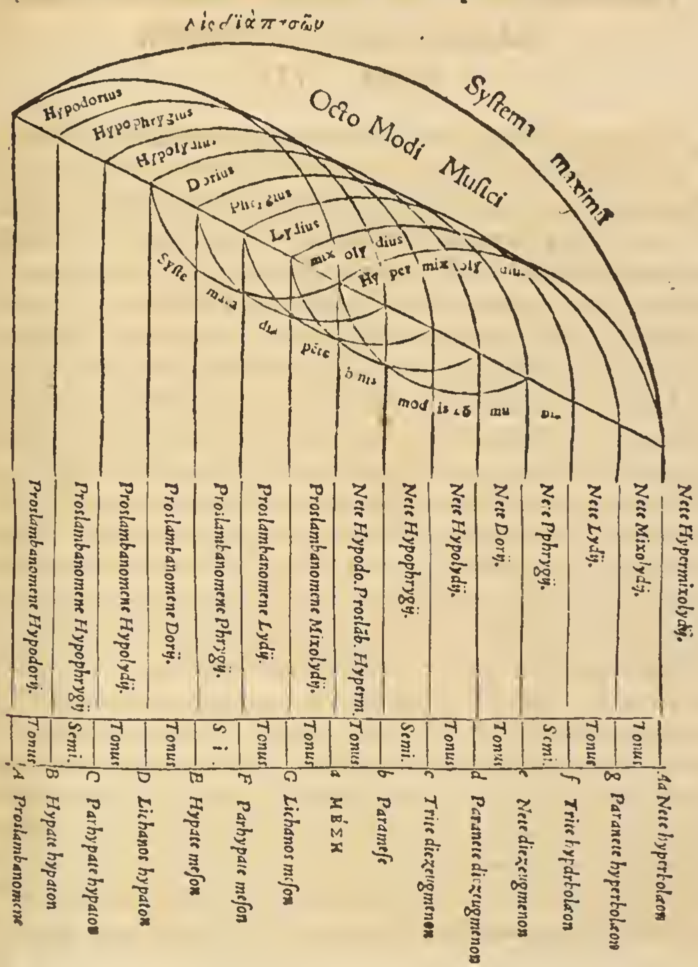
Quid systema, quæ Modorum nomina, qui cuique diapason speciei Modus aptandus, Cap. II.

VEteres igitur Græci eosdem & tropos & systemata, & harmonias: Latini & Modos & constitutiones uocabant. Boëthius autē lib.4.cap.14. Constitutio (inquit) est, plenum ueluti modulaminis corpus ex consonantiarū coniunctione consistens. Quale est Diapason uel diapente, & diatessarō uel disdiapason. Est enim diapason cōstitutio à Proslambanomene in mesen, cæteris, quę sunt medię, uocibus annumeratis. Vel à mese rursus in neten hyperbolæon cum uocibus interiectis. Disdiapason autem à proslambanomene in neten hyperbolæon, cū his quæ in medio sunt interpositæ, consyderatur. Si quis igitur septem diapason species quæ sunt à proslambanomene ad paraneten hyperbolæon (hoc est ab A, magno, ad g, paruum) totas faciat acutiores uel in grauius remittat, septē efficiet à proslambanomene in altum Modos, quorū nomina sunt hæc: Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius, Dorius, Phrygius, Lydius, ac Mixolydius. Hæc ferè ex Boëthio. Sed id latius explicandū est, à proslambanomene enim ad Mesen, hoc est in Guidonis scala ab A, ad a, Modus uocatur hypodorius, qui est omniū grauissimus. Rursus ex hypate hypatō in paramesen, hoc est à B, ad ♮, Hypophrygius. Ex parhypate hypaton ad triten diezeugmenon, hoc est à C, ad c, Hypolydius. Ex lichano hypaton in paraneten diezeugmenon, id est, ex D, in d, Dorius. Ex hypate meson in neten diezeugmenon, hoc est, ex E, in e, Phrygius. Ex parhypate meson in triten hyperbolęon, id est, ex F, in f, Lydius. Ex lychano meson in paraneten hyperbolæon, hoc est, ex G, in g, Mixolydius. Hæ sunt, quæ totū negotium uersant, septem illæ diapason species, quæ tamen disdiapason, maximū in musicis systema, non implent, sed tono deficiunt. Quod Ptolemæus uidens, à mese in neten hyperbolæon, hoc est, ab a, ad

Aa, ge-

Aa, geminatũ, ſyſtema, natura cum primo, quod hypodorij eſt, prorſus idem, adiecit, conſtituitq́ octauum Modum, ab Hypodorio nihil differentem, eum autem Hypermixolydium uocauit, atq; totum ſyſtema diſdiapaſon hoc pacto completũ eſt. Sua uero cuiuſuis Modi proslambanomene eſt infima chorda, ſua item nete, ſuprema, de meſe duplici ſtatim ſumus dicturi. Bini item Modi diapente habent communem. Eſt autem hic ordo abſq; ſynemmenon tetrachordo ſimplex ac uniformis. Neq; ulla omnino eſt cantilena quæ non in aliquam iſtorum Modorum formulã cadat. Cantilenæ enim quę hodie ſynemmenon tetrachordon cum meſis iungunt, olim in tertia diapaſon ſpecie à C, ad c, inſtituebant, ut priore libro diximus.

Sed huius rei hæc ſit deſcriptio.

Ex hoc igitur typo plane apparent hemitoniorum loca in singulis diapason speciebus. Prima enim species Aa, quæ hypodorij est, sua semitonia habet tum secundo, tum quinto loco. Secunda uero Bb, Hypophrygij, primo & quarto. Tertia Cc, Hypolydij, tertio ac septimo. Quarta Dd, Dorij, secundo ac sexto. Quinta, Ee, Phrygij, primo ac quinto. Sexta Ff, Lydij, quarto ac septimo. Septima Gg, Mixolydij tertio ac sexto, nec in diatonico plures dispositiones intra quatuordecim chordas inueniri possunt.

Quomodo ex cõnexione diatessaron ac diapente XXIIII diapason species fiant, è quibus XII reijciuntur, XII recipiuntur, Caput III.

SEd id quosdam mire angit, ac me quoq; olim sollicitum habuit, quo pacto fieret, ut ex quatuor ac uiginti diapente ac diatessaron cõnexionibus (tot enim sunt, si quidẽ uel singulis diapente speciebus superne inferneq; singulas diatessaron species, uel contra, singulis diatessaron speciebus superne inferneq; singulas diapente species, utrunq; enim fieri cõmode potest, connectemus) septẽ duntaxat nascantur diapason species. Quod ut Lectori luce clarius appareret, totũ negociũ sub occulo crassiore minerua posuimus, ut unico aspectu iudiciũ inde sumere queat, quomodo hæ nascant̃, ac uelut sub pullulascãt, tũ quę utiles, quæ reijciendę in diatonico species. Sed hoc antea monendus est lector, Diuisionẽ diapason in diapẽte ac diatessaron, ut priore libro admonuimus, bifariã fieri, priore quidem modo ut diatessaron supra diapente locet̃, ac tum uocari à musicis mediationem (nam ita nouo uerbo hanc uocant diuisionem) harmonicã, quod eã harmonia admittat, sonat enim optime hæc constitutio, si treis in chordas ponatur. Altero modo, ut diatessaron infra diapente ponatur, tũ uero à musicis arithmeticam dici mediationem, quippe quæ numero constet, nõ harmonia, si enim in treis constituatur chordas hæc constitutio, nõ sonat. Cæterum inter has sequentis typi connexiones diatonicum genus 12. accipit, totidemq; abijcit. Porrò quatuor de causis totidnm abijcit, uel quod quatuor tonos habeant continuos, ut si quis primæ speciei diapente re, la connectat, superne tertiam daitessarõ speciem ut, fa. Vel quod quinq; etiam tonos continuos, ut si quis secundæ diapente speciei mi mi superne eandem diatessaron speciem ut, fa annectat. Vel quod unũ duntaxat tonũ inter duo hemitonia minora habeant, ut si tertię speciei diapẽte fa fa, superne adijcias primam diatessaron speciem re, sol. Vel postremo quod duo habeant

beant hemitonia minora continua. Vt si eidẽ tertiæ diapente speciei, fa fa, cõnectemus superne secundam diatessaron speciẽ, mi, la. Itaq; relinquuntur duodecim connexiones, reliquæ 12. reijciuntur. Ac inter priores duodecim sex arithmeticè, sex itẽ Harmonicè diuiduntur. Sed huius rei hic est typus.

Typus XXIIII constitutionũ diapason ex diapente ac diatessaron connexionibus, è quibus 12. ꝓbantur, totidemq; reijciuntur.

VI	Reiectus propter quatuor tonos continuos. Nonus. Secundus inuersus, hoc est, harmonice diuisus. Primus	Reiectus propter quinq; continuatos tonos. Tertius Reiectus propter quatuor tonos continuos.	Quintus Vetus qui mi habet in b. Reiectus propter duo hemitonia continua. Reiectus propter unũ dũtaxat tonũ inter duo hemitonia.	Vndecimus. Quintus nouus, uel sextus uetus inuersus, id est, harmonice diuisus. Reiectus quod unum duntaxat tonũ habet inter duo hemitonia. Septimus	Impares
Ternæ	sol la fa	sol la fa	sol la fa	sol la fa	
diatessa-	fa sol mi	fa sol mi	fa sol mi	fa sol mi	
ron spe-	mi fa re	mi fa re	mi fa re	mi fa re	
cies.	re mi ut	re mi ut	re mi ut	re mi ut	Harmo-
	la	mi	fa	sol	nica di-
IIII. dia-	sol	re	mi	fa	uisio hęc
pente spe-	fa	sol	re	mi	
cies.	mi	fa	sol	re	
	D re	E mi	F fa	G ut	Arithme-
Ternæ	sol la fa	sol la fa	sol la fa	sol la fa	tica diui-
diatessa-	fa sol mi	fa sol mi	fa sol mi	fa sol mi	sio.
ron spe-	mi fa re	mi fa re	mi fa re	mi fa re	
cies.	re mi ut	re mi ut	re mi ut	re mi ut	
VI.	Reiectus quod unum duntaxat tonum habet inter duo hemitonia. Decimus Tertius inuersus, hoc est, arithmetice diuisus. Secundus sub quo Ptolemæi octauus.	Reiectus propter duo hemitonia minora continua. Quartus Reiectus quod unũ duntaxat tonum habet inter duo hemitonia.	Sextus Vetus qui mi habet in b fa ♮ mi. Reiectus propter quinq; continuatos tonos. Reiectus propter quatuor cõtinuatos tonos.	Duodecimus Sextus nouus uel septimus inuersus, id est, arithmetice diuisus. Reiectus propter quatuor cõtinuatos tonos. Octauus, uel primus inuersus, id est, arithmetice diuisus.	Pares

Quomodo

Quomodo ex duodecim diapason speciebus septem duntaxat fiant, Cap. IIII.

QVanqam aũt ex his quatuor ac uiginti cõnexionibus duodecim sunt diapason formulæ, reuera tamẽ septẽ dũtaxat sunt species diapason natura distinctæ. Ex his enim duodecim quinq; in septẽ recidunt, q̊d breuiter ostendendũ est in omnibus. Si enim quis accipiat primã diapente speciẽ re, la, ac superne ei annectat secundã diatessarõ speciẽ mi, la, efficiet systema Hypodorij, hoc est, uulgo secũdi Modi, sed diuisum harmonicôs cũ in secũdo Modo diuidatur arithmeticôs. Hic Modus Æolius dicit̃ Aristoxeno, quo Modo Adam ab Fulda usus est in tenore: O uera lux et gloria. Et ecclesia in plærisq; cãtilenis, ut postea ostẽdemus. Itẽ si eidem speciei diapente re la, eandẽ secũdã diatessarõ speciẽ mi, la, cõnectes inferne, Phrygij, hoc est, uulgo tertij Modi nascet̃ systema, sed diuisum arithmeticôs, cũ tertius harmonicôs diuidat̃. Hic Modus ab eodẽ Hypoæolius dicit̃. Ad quã formã est Responsoriũ: Circundederũt me, & multa, ut uocãt, Gradualia pascali tẽpore. Tertio, si quis accipiat quartã diapente speciẽ, ut, sol, ac inferne ei annectat primã diatessarõ speciẽ re, sol, efficiet Doriũ diuisum Arithmeticôs, hoc est nũc nostrũ octauũ Modũ, quo ueteres Ecclesiastici mirè delectati sunt, hic ab eodẽ Hyperiastius nominatur, nos Hypomixolydiũ nominamus. Nostra ætate paucos uulgo tenores ad eũ Modũ effingere possunt symphonetæ: à ueteribus tamẽ sumptos elegãtissimè tribus adiectis uocibus cõponũt. Vt uidere licet in plurimis cãticis. Quarto, si rursus acceperis quartã diapente speciẽ, ut, sol, ac superne ei tertiã diatessarõ speciem, ut, fa, adieceris, emerget Hypolydij systema, hoc est, quinti, ut nũc utimur, Modi, qui fa, habẽt in b, claue, diuisum harmonicôs, hic Aristoxeno Iastius, Porphyrioni in Horatiũ Ionicus dicit̃. Eidem quartæ speciei diapẽte, ut sol, cõnecte inferne eandẽ tertiã diatessarõ speciẽ ut fa, effices, sextũ quo nunc utimur Modũ, qui fa habet in b, claue, sed systema est Mixolydij, hoc est, nunc septimi uulgo Modi, diuisum arithmeticôs. Atq; hic est Hypiastius apud Aristoxenũ nobis Hypoionicus. Porrò Hypophrygius, hoc est, noster quartus harmonicôs, & lydius, hoc est, uetus quintus arithmeticôs ꝓprie ita diuidi nõ possunt in diatonico, q̊d uoces in cõfinio diapente ac diatessarõ sibi inuicem ita obuiam ueniãt, ut altera ex parte semidiapente, altera tritonus relinquat̃. Et octauus noster nõ est ille Ptolemæi octauus. Nã hic cũ Hypodorio idẽ habet systema, nempe primã diapason speciẽ, ille aũt cũ Dorio quartã quanq̃ diuisus arithmeticôs. Hoc pacto quatuordecim futuri erãt Modi ex septẽ diapason speciebus harmonicôs arithmeticôsq; diuisis, si secunda sextaq; ita bifariã, ut aliæ diuidi, potuissent. Quod cũ fieri neqt, manserunt nobis duodecim Modi

proprie ex septem diapason specicbus. Sed huius rei alium typum ponere placuit, ad lectoris memoriã fortius iuuandam. Si modo hoc prius admonuerimus. Hosce duos Modos improprie diuisos, iuniores post Aristoxenum adiecisse Hyperæolium ac hyperlydium uocatos (quanq̃ ego alterũ non Hyperlydium sed Hyperphrygium nominandum existimo, ut postea adnotabimus.) Qui quod diuisionẽ istam per diapente ac diatessaron nõ habeãt, tũ quod Aristoxenus, cuius nomẽclaturã hic sequimur, eos neglexisse uisus sit, ne nobis q̃dẽ in eũ ordinẽ recipiẽdi uidebãt. Dabimus tamẽ suũ eis locũ in enarrãdis 7 diapasõ speciebus. Hoc lectorẽ semel admonuisse sat est, ne sit opus denuo postea admonere. Sed nũc typũ ponamus.

Species / Annotatio	Modus	Diuisio	Nomen
Prima diapason species ex A, in a.			Hypodorius
	Secundus.	Arithmemon.	
Hic est Aeolius modus apud Aristoxenum.	Nonus.	Harmon.	
Secunda diapason species ex B, in b.			Hypophryg.
	Quartus	Arithmemon.	
Hæc diuisio in diatonico non habet locum, propter tritonum ac semidiapente. Hyperæolius.		Harmon.	
Tertia diapason species ex C, in c.			Hypolidius
	Sextus. Vetus.	Arithmemon.	
Hic nostra ætate quinti nomen habet, apud Aristoxenum Iastius, apud alios Ionicus.	Vndecimus.	Harmon.	
Quarta diapason species ex D, in d.			Dorius
Hic Hyperiastius ab Aristoxeno nominatur. Hypermixolydius.	Octauus.	Arithmemon.	
	Primus.	Harmon.	
Quinta diapason species ex E, in e.			Phrygius
Hic est hypoæolius modus apud Aristoxenum.	Decimus.	Arithmemon.	
	Tertius.	Harmon.	
Sexta diapason species ex F, in f.			Lydius
Et hæc diuisio diatonico inepta est propter Semidiapente ac tritonũ.	Hyperphrygius.	Arithmemon.	
	Quintus. Vetus.	Harmon.	
Septima diapason species ex G, in g.			Mixolydius
Hic nostra tempestate sexti nomen habet apud Aristoxenum Hypoiastius.	Duodecimus.	Arithmemon.	
	Septimus.	Harmon.	
Ptolemæi octauus, cum secundo natura Idem.			Hypermixo.

Quid ætas nostra immutasse in his Modis uideatur, & quatenus id fieri liceat, Caput V.

EX his liquet omnem ætatem aliquo pacto recte usam Modis, etiāsi id non statim apparet. Neq; enim natura eorū facile mutari potest apud industrios. Cæterum commutatione fieri potest, ut ex altero in alterum abeatur, sępe unius duntaxat semitonij mutatione, natura prorsus mutata. Ita nostri sexto uetere ac septimo inuersis. Quintum ac sextum nouos fecere duos Ionicos, in maiore nunc usu quā Lydios, quēadmodum ueteres Ecclesiastici, inuerso primi Modi systemate octauū fecêre Modū elegantissimum sanè ac suauissimum, hoc est, Hyperiastium Siue Hypomixolydium. Vetus enim sextus ex tertia diapason specie, Cc, mi habebat in b, claue, quam duritiem, ut euitarent nostri musici, sextum nouum fecerunt, sed ita ut inciderent in septimi Modi systema, diuisum arithmeticôs, cum septimus sit Harmonicôs. Eodem modo de quinto uetere dicendum, cuius dum asperitatem mollire uellent, ut ex diezeugmenon tetrachordo in synemmenon deflecterēt, factum est, ut in sexti ueteris hoc est Lydij systema inciderent diuisum harmanicôs, cum sextus Arithmeticôs esset diuisus. Hæc ideo tot uerbis egimus ut ostenderemus Lectori, quā nihil certi docere potuerint, qui hac tempestate multis uerbis octo nobis Modos, siue tonos, ut ipsi apellant, exhibuerunt, nec tamen cōnumerato eo, quem Ptolemæus adiecit, sed inuerso primo. Cum eadem de causa, qua noster octauus alius est Modus à primo, quem inuertit, duodecim iure esse possint Modi. Quid enim non etiam secundus ac tertius inuersi nomina Modorum habent? Cum sextus uetus ac septimus inuersi, hodie nomina quinti ac sexti Modorum uulgo obtinuerint? quibus tamen nos alia dedimus nomina, nō certa omnino ratione ordinis seruata, quippe quem nec ueteres seruarunt, ut postea enarrabimus, sed ut duodenarius in appellandis Modis numerus, rebus ipsis responderet. De quarto ac quinto Modis alia ratio est, quod inuerti uere, ut alij nō possunt, ut antea dictum est. Essentia igitur siue natura septem duntaxat sunt Modi, quia septem dūtaxat diapason species, at si diuidere liceat Modos arithmeticôs ac harmonicôs, qui quidem uere diuidi possunt, duodecim erunt Modi, quibus multi eximij uiri usi sunt, tantum abest ut hæc παράδοξα uideri debeant. Quinto sanè uetere ac item sexto nostra ætas non tam frequenter utitur, ut nunc nouis eisdē hoc est undecimo ac duodecimo, siue Iastio ac Hypoiastio, ut omni prorsus repræhensione careāt, qui secundo tertióue inuersis, hoc est, nono ac decimo

cimo

cimo siue Æolio ac Hypæolio utantur. Sed nunc eadem de re tam multa locuti ueniam à candido lectore petimus, ut boni consulat, quod impetu quodam, rei scitu dignissimæ explicationem longiorem, quàm forsitan decuit, instituerimus. Vnicum adhuc typum adijciemus in quo lineis notulas aptantes, seruatis nihilominus septem diapason specierum locis, omneisq; Modos bifariam secantes, adiecto etiam Ptolemæi Modo, sexdecim constitutiones unico aspectu proponimus. De quibus duæ reijciuntur, altera de secunda diapason specie, altera de sexta, ut sæpe iam dictum est. Ptolemæi autem in primam recidunt speciem. Manent igitur rursus 12.

A a.

Hypodorij duo modi.

Arithmeticῶs. Harmonicῶs.

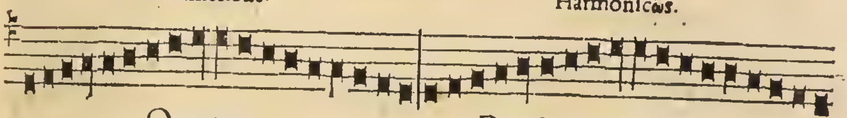

Secundus. Nonus siue Aeolius.

B b.

Hypophrygius unus.

Arithmeticῶs. Harmonicῶs.

Quartus. Reiectus. Hyperæolius.

C c.

Hypolydij duo modi.

Arithmeticῶs. Harmonicῶs.

Sextus uetus. Vndecimus: uel Quintus nouus, uel Iastius siue Ionicus.

D d.

Dorij duo.

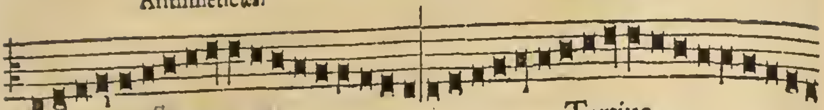
Arithmeticῶs. Harmonicῶs.

Octauus. Vel Hyperiastius, uel Hypomixolydius. Primus.

E e.
Phrygij duo.

Arithmeticῶs. Harmonicῶs.

Decimus. Tertius.
Vel Hypoæolius.

F f.
Lydius unus.

Arithmeticῶs. Harmonicῶs.

Reiectus. Quintus.
Hyperphrygius. Vetus.

G g.
Mixolydij duo.

Arithmeticῶs. Harmonicῶs.

Duodecimus Septimus.
Vel sextus nouus, uel Hypoiastius,
siue Hypoionicus.

a A a.
Hypermixolydius.
Ptolemæi octauus.

Arithmeticῶs. Harmonicῶs.

Secundus. Nonus.

Quod necesse sit ponere duodecim Modos, siquidem octauus noster ab alijs recte separatus est, Caput VI.

VErum enimuero, quid pertinacia possit, cum multis sciolis, & qui in Musicis magnam sibi uendicant eruditionem sæpe experti sumus. Qui propter unũ alterúmue semitonij mutationem neutiquam totum systema mutari contendunt. Nam Synemmenon hũc esse cantum aiunt, ac uelut aduenticium, de substantia Modi nihil mutantem. Ineptius autem esse, propter systematis inuersionem, alium aut effingere, aut existimare Modum. Itaq; undecimum ac duodecimũ nostros à quinto ac sexto ueteribus nullo pacto, propter unius semitonij in diapente eorum immutationem separandos esse. Et quos nos nonum decimumq; fecimus, illi non dubitant primo ac secundo Modis annumerare. Primum quidẽ q̃d de semitonij uariatione aiunt, si de unius notulæ mutatione intelligunt, nihil est q̃d cum illis pugnemus. Fatemur enim talem uocẽ sæpe in usu esse sed aduentitiã. Sin de toto cantu intelligunt, declinanda est hæc opinio. Quam inde falsam facile ostẽdemus. Si enim septimus Modus in sua diapente de tertio loco semitonium in secundum deiecerit, ut ex ut sol fiat re la, prorsus incidet in primũ Modum. Quo pacto Petrus Platensis Missam: Puer natus, licenter immutauit. Ita consimiliter tertius Modus, si semitonium in diapente unico leuauerit loco, ut ex mi mi fiat re la, in secundi Modi systema incidet. Sed id etiam apud eos absurdum est, uel septimũ cum primo, uel tertium cum secundo eosdẽ esse Modos. Quare nec quintus ac sextus noui, nobis undecimus duodecimusq;, cum quinto ac sexto ueteribus ijdem sunt Modi. Quippe qui ex diapente fa fa fecêre diapente sol ut, hoc est, ex tertia diapente specie quartam, semitoniumq; in diapente habẽt loco tertio, quod in ueteribus erat loco quarto. Quod autẽ de systematis inuersione reprehendunt, absurdũ esse uel ipsorum testimonio conuincimus, qui octauum uulgo Modum à primo alioqui separare nõ possunt. De claui enim finali, quod clamant, ineptum est nugamentum, ut supra ostendimus. Neq; enim finalis clauis systema ipsum mutat, sed cõtra, finalis clauis alia atq; alia fit, propter systematis inuersionem. Quare si octauus uulgò alius est Modus ab septẽ illis ueris atq; indubitatis, idq; ob unicum systematis inuersionem, necesse est quatuor reliquos Modos, nonũ, decimum, undecimum, ac duodecimum, quos nos ita nominamus, etiam in Modorum numerum admittere, quod erat ostendẽdum. Quanq; aũt ꝓ nono Modo dicere possumus secundus Hypodorius, aut Æolius: pro undecimo, secundus Hypolydius, aut Ionicus: pro decimo secũdus

Phrygius, uel Hypoæolius: deniq; pro duodecimo, secũdus Mixolydius, uel Hypoionicus, secuti tamẽ sumus octaui, qui secũdus erat Dorius, aut Hyperiastius, secundũ numerum appellationẽ iam uulgo receptã.

De Modorum ordine, eorũque appellatione, Caput VII.

SEd hoc quoq; notandũ, non esse adeò certã causam de Modorum ordine presertim ut nunc uulgo habemus. Nam cum Hypodorius primã obtineat diapason speciẽ, uidetur quibusdã non iniuria esse primus, ac deinceps alij hoc ordine, Hypophrygius secundus, Hypolydius tertius, Dorius quartus, Phrygius quintus, Lydius sextus, denique Mixolydius septimus. Apud Grecos autem Modorũ nomina nuda sunt absq; numero quantũ memini, idq; cap. 2. huius lib. secuti sumus. Sed mihi uidet̃ appellatio hæc Modorũ primum à gentibus nata, postq; quarta diapason specie Dores oblectati sunt, Phryges quinta, Lydij sexta. Ita Doriũ, Phygium ac Lydiũ tres factos esse Modos, eosq; Principes in hac classe, qui etiãnum apud eos qui instrumẽtis ludunt, nisi q̃d Lydiũ in Ionicum mutãt, manet. Et in uniuersitate cõcentuum Plinius ait Saturnum Dorio moueri. Iouẽ Phrygio. Mercuriũ Lydio. Inter quos Doriũ nostri musici primum nominarunt, potius q̃ uel Phrygium uel Lydium, etiam à gẽtibus nomina habẽteis, q̃d eius diapason species prior erat. Rursus ijdem his tribus postea Plagios potius q̃ tres reliq̃s duces Mixolydiũ, Æolium ac Ionicum annexuerunt, q̃d cum ipsis cõmunes haberẽt diapente, inferne autẽ annexas diatessaron, queãdmodum Authentę superne habebant. Ideoq; uulgus Hypodorium nominat secundum, q̃d primi, hoc est, Dorij esset Plagius, siue, ut nunc uocãt, subiugalis. Eadẽ est ratio de Phrygio, cur tertius diceretur, quod eius diapason proxima esset post Dorium, sed tamẽ à Dorij Plagio loco secundo motus. Cõsimiliter ipsius tertij Plagius Hypophrygius, quartus est dictus, qui tamẽ effecit ut Lydius hoc loco motus, Quintus diceretur, eiusq; Plagius Hypolydius sextus. Ita autẽ sex diapason species suos habent modos. Quibus septimus Mixolydius propter septimã diapason speciem iure superadditus est. At ipse Plagium habere non potuit ab alijs disiunctum. Si enim diatessaron, quã supra diapẽte habet, ei inferne adnectes, recidet in systema Dorij, ut sæpe iam dictũ est. Eaq; causa fuisse uidetur primis Ecclesiasticis, cur hunc Modum octauum nominarint, eumq; septẽ alijs adiecerint Modis, ne Mixolydius solus inter quatuor apud eos principes Plagio careret. Cum uero eundẽ octauum à primo natura separare nõ possent, necessitate coacti ad systematis conuersionẽ confugerunt. Quod cum feliciter cessisse uiderent, de alijs item

item Modis uertendis arithmeticôs harmonicôsq́ cogitarunt. Sic ad hos octo Modos, quatuor præterea inuenerunt, ſed ſyſtemata eadẽ manſerũt, uidelicet, ut in octauo Dorij, ita in nono Hypodorij ſyſtema, in decimo Phrygij, in undecimo Hypolydij, in duodecimo Mixolydij manſit. Hypophrygius autem ac Lydius ſic uerti non poterant: ut antea oſtẽſum eſt, manet tamen in eis, etiamſi impropriè uertuntur, eadem diapaſon ſpecies. Cæterum hi quatuor ultimi, cum non minus eſſent ueri Modi, ex ſyſtematum inuerſione nati, atq́ eſt octauus Modus, minus tamen curæ fuêre uulgo, neglectiq́ uidentur, uel quod nõ omnibus noti, uel quia priores octo ſatis uidebantur ad omneis cantilenas conſtituendas, præſertim cum uulgò etiam treis dúntaxat habeamus in frequẽtiore uſu. Nos autem nouos hos, ut quibuſdam uiſum eſt, cum nihil minus ſint, Modos, ita ordinauimus, ut impari numero appellaremus Nonũ undecimumq́, qui harmonicôs diuiduntur, pari uero numero qui Arithmeticôs decimum duodecimumq́. Iam de eorũ appellationibus quid opus eſt pluribus? Nã Dorium à Doribus, Phrygiũ à Phrygibus, Lydium à Lydis dictos, ſiue q̃d illos maxime in uſu habuerint, ſiue quod primi inuenerint, notius eſt quã quod explicari multis oporteat, ita Hypodorium, Hypophrygium, Hypolydium quod illorum eſſent plagij uel ſubiugales cõſimiliter nominatos, quippe qui cum ipſis cõmunes habeant diapẽte, cæterum diateſſaron infernè, quas eorũ authentæ ſupernè annexas habent. Mixolydius, quod cum Lydio habeat communionem, nominatur. Nam ipſe priore ſpecie, quem nos duodecimum appellamus Modum, eandem habet infernè diateſſaron, quã habet ſuperne Lydius in ſecunda ſpecie, uidelicet, ut fa,. Georgius Valla aſſignat rationem, quia à Lydio ſeparetur ſemitoniæo ſpacio, quod nos non ſequimur. Reliqui quinq́ Modi apud Ariſtoxenum, ut idem Valla refert, ita nominantur. Hypoiaſtius, Hypoæolius, Iaſtius, Æolius, Hyperiaſtius. Ego Æolium puto noſtrum nonũ ſiue Hypodorium ſecundum, authoritate motus Heraclidæ Pontici, quem citat Athenæus lib. 14. ubi de Hypodorio locutus continuo hæc ſubnectit uerba: ἅυτη γὰρ δή φησιν ὁ Ἡρακλείδης ἣν ἐκάλουν αἰολίδα. Hypoæolium autem noſtrũ decimum ſiue priorem Phrygium, qui re la diapente primã ſpeciem, communem cum Aeolio habet. Deinde ſecundam diateſſaron ſpeciem mi la, ille quidem ſupra diapente, hic infra habet. Iaſtium autem (quem Porphyrio in Horatium, & Lucianus in Harmonide Ionicum nominant) nos undecimum, ſiue Quintum nouum, ſiue Hypolydium ſecundum putamus. Hypolydium autem duodecimum noſtrũ ſiue ſextum nouum, habent enim diapente quartam ſpeciem ut ſol cõmunem, Diateſſaron uero ut fa tertiã ſpeciem, ille ſupernè, hic uero infernè, pulchra mehercle in his quatuor connexione, ut priorum octo in binis. Dorij cum Hypodorio,

Phrygij cum Hypophrygio, Lydij cum Hypolydio, Deniq; mixolydij cum Hyperiastio, Et ut in his octo diuisio Arithmeticôs Harmonicôsq;, ita hic Aeolius ac Iastius harmonicôs, Hypoæolius ac Hypoiastius Arithmeticôs diuisi. Restat Hyperiastius qui hanc appellationem ita accepit, quod esset super Iastiũ, ut Hypermixolydius à Ptolemæo quod esset supra Mixolydium, Estq; noster octauus, siue Dorij prior species diuisa Arithmeticôs, ac Mixolydij plagius, à nobis Hypomixolydius, quippe cum quo habeat diapente ultimam speciem ut sol cõmunem. Deinde diatessaron primam speciem re sol, Mixolydius superne, Hyperiastius autem inferne. Et ex his quinq; Aeolius ac Iastius ab Aeolibus ac Ionibus nomina habent, quorum Plagij sunt Hypoæolius ac Hypoiastius. Quintus uero Hyperiastius, ut iam diximus, à positu nomen quemadmodum Hypermixolydius inuenit. Sex igitur Modi harmonicôs diuisi Aeolius, Iastius, Dorius, Phrygius, Lydius ac Mixolydius, apud nostros de impari numero, sex item Arithmeticôs Hypoæolius, Hypoiastius, Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius & Hyperiastius, apud nostros de pari numero, longe alium ordinem hac ętate habẽt, q̃ meritò habere debebant secundũ septem illas, è quibus manant, diapason species: quibus quidem sua manserunt nomina, quemadmodum supra capite secundo huius libri ex Boëthio, nominauimus. Deniq; sex priores totam diapason supra finalem habent clauem, posteriores uero sex, diapente quidem supra, diatessaron autẽ infra, quod priore libro & de paribus & imparibus satis copiose dictũ est. Duo uero reiecti & improprie diuisi Modi nomina eodem habent pacto, quo Hypmixolydius & Hyperiastius. Nã Hypæolius, qui utcunq; Hypophrygium inuertit, cum nullum aliud habeat nomen, ita dictus uidetur, quod proximè sit supra Æoliũ, ita Hyperphrygius quod proximè supra Phrygium, quem Politianus ac Franchinus Hyperlydium, haud scio quibus authoribus appellatum scribunt, quod ego planè non intelligo, nisi dicant alio pacto Hyperlydium dictum, q̃d ad Lydij systema uertat, quanq; improprie, ad q̃d exẽplar nullũ aliũ Modũ appellatũ inuenio.

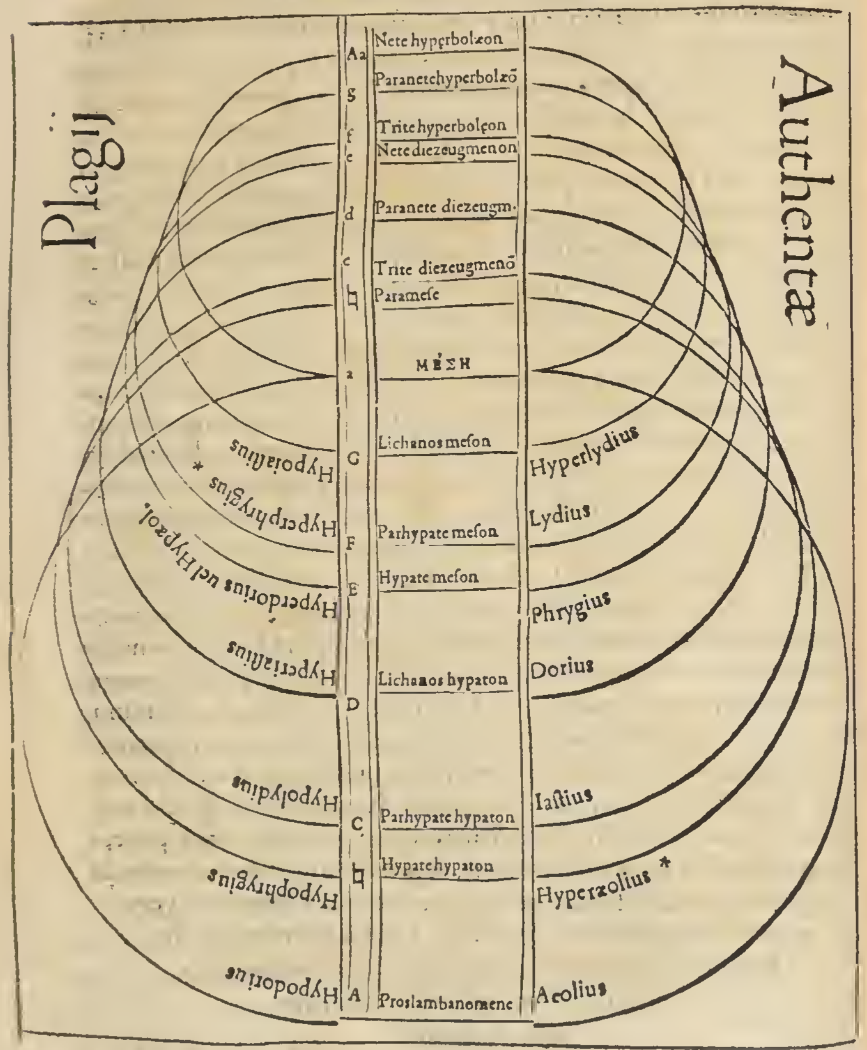
Hactenus sanè omnem mouisse lapidem, atq; strenuè luctati uidemur, cum tam portentosa tot nominum turba, ceu quibusdam monstris, quæ authorum usus ac proinde necessitas nobis expressit. Verum ne diutius lectorem moremur, neue unà nobiscum hãc molestiam ferre cogatur, bonis auibus nunc conabimur ea Modorum nomina ad certam aliquã formulam constringere, quæ & arti sit commoda, & qua nobis in posterioribus omnino standum, ut ut apud authores deinde appellationes obuenerint, Quod nisi fecerimus, nõ uideo quid solidi fructus lector à nobis sperare queat, cum nuspiam alibi, in ulla disciplina maiorem difficultatẽ cernamus, quæ tamen ipsa non re quidem, sed maximè nominum uario usu

orta

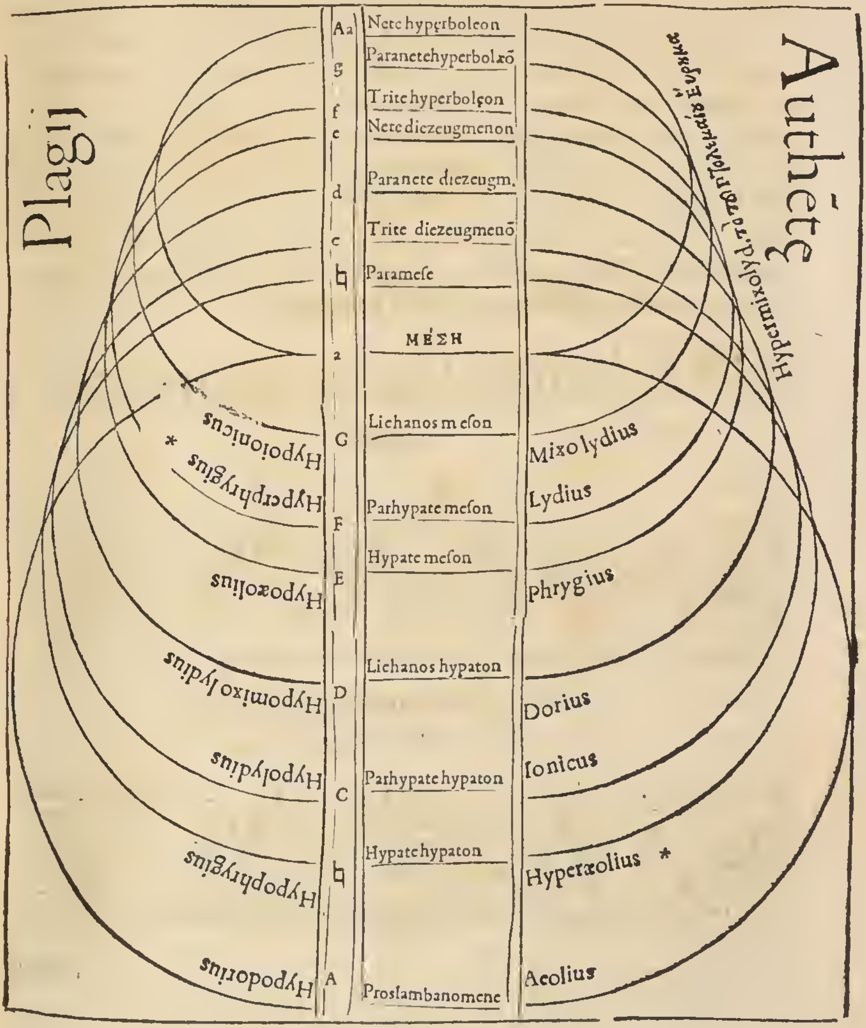
orta sit. In primis autem, ne uel disciplinam, uel disciplinæ præcipuum decus Boëthium ipsum negligere uideamur, incōcusse septem diapason species eisdem nominibus nobis nominabuntur, quibus ille Cap. 14. libri 4. eos nominat, & nos superius Cap. 2. huius uoluminis recensuimus. Sunt autem hæc nomina Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius, Dorius, Phrygius, Lydius, Mixolydius, ab A magno ad g paruum, quibus Aristoxenus, cōuersis quinq; diapason speciebus, adiecit Aeolium, Iastium, Hyperiastium, Hypoæolium, & Hypoiastium, ita facti sunt Modi XII. Alij duos præterea, à nobis reiectos, addiderunt Hyperæolium ac Hyperphrygium. Nos VI. principes harmonicôs diuisos, quemadmodum priore libro diximus, Dorium, Phrygium, Lydium, Mixolydium, Aeoliū, ac Ionicum constituemus, cum VI. plagijs Hypodorio, Hypophrygio, Hypolydio, Hypomixolydio, Hypoæolio, ac Hypoionico. Eamq; nomenclaturam toto deinde, quantum poterimus, seruabimus librorū contextu, atq; adeò in ipsorum exemplorum ordine. Frāchinus certe, cui hæc disciplina plurimum debet, quo pacto tamen Martiani Capellæ quindecim Modos septem diapason speciebus applicaret, ignorauit, prætexens Cassiodori ordinationem, quam nō tātilli fecisset, certo scio, si negocium ipse intellexisset. Verum ne nihil dixisse uideretur, Typum exhibuit nobis, de quo præcedente diximus libro, non modo contra artem musicam, ac artis uerum Præsidem Boëthium, sed contra suam ipsius adeò traditionem. Lydij enim primam ac infimam chordam semitonio supra parhypaten Meson ibidem constituit, Cum ipse, unà cum Boëthio ubiq; fateatur in eadem parhypate Meson locari Lydium, ut taceam quòd Aeolium eo in loco posuerit, ubi aliâs Lydium solet. Sed non est diutius hic immorandum. Nunc huius rei, ut promissis satis faciamus, duos typos ponemus, nihil quòd ad situm attinet euariantes ab eo quem Frāchinus nobis exhibuit, sed intra septem diapason species priore typo Martiani nomenclaturam comprehendentes, altero Aristoxeni, qua utiq; nobis standum, ut diximus. Porrò Martianus, quæ ab hypate Meson ad neten diezeugmenon diapason est, eam tribus nominibus appellat, alias species binis tātum. Quod ideo accidit, quod principibus binos dedit collegas. Id autē fieri non potuit, nisi in Phrygij systema caderent τὸ ὑπὸ καὶ τὸ ὑπὲρ, pro eodem quidem Modo, in alijs non item, ut proximo typo inter duos facile cognosci potest. Posteriori uero typo adiecimus Ptolemæi Hypermixolydium idq; Boëthij exemplo. Placuit autem magis Aristoxeni nomenclatura, quod apud authores cum Latinos, tum Græcos est celebratior, nobisq; magis usui.

XV Modorum apud Martianum Capel. Typus ad VII diapason

species à Proslambanomene ad Paraneten hyperbolæon, hoc est ab A ad g.

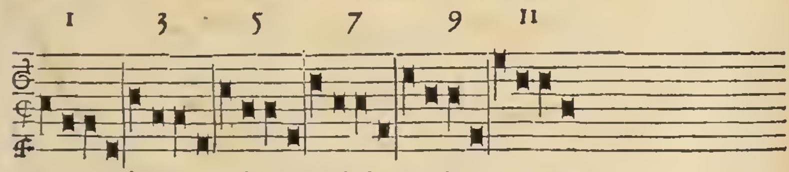
Ariſtoxeni XII. Modorum Typus cum Ptolemæi uno ac duobus poſteriorum muſicorum à nobis iuſta de cauſa non receptis.

Verum

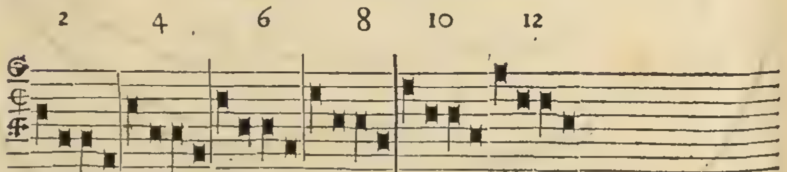
VErum enimuero, quoniã res uelut noua est, & rudibus nihil satis dici potest, denicꝫ alium alia iuuant, alios alia excitant, uidebor operæ pretium facturus, si, quę diximus, multis ac uarijs modis tractentur. Sic enim fore confidimus, ut Lectoris animus facilius ea percipiat, deinde percepta, roborata iam memoria, fortius teneat. Faciamus igitur duplicẽ Modorum, ut antea indicauimus, ordinem. Alterum authentarum, alterum Plagiorum, quæ uocabula nunc sunt, & uulgò, & apud huius artis professores recepta, nec inepta huic negocio, ut ego arbitror. Harmonicῶs igitur diuisi. Authentæ γνήσιοι sunt sex, Dorius, Phrygius, Lydius, Mixolydius, Æolius ac Ionicus. Vnus Nothus Hyperæolius. Sex item Phrygij γνήσιοι, arithmeticôs diuisi. Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius, Hypomixolydius, Hypoæolius, ac Hypoionicus. Vnus item nothus Hyperphrygius. Apud me nõ referet quo pacto quis uel hos, uel illos appellet. Quidam Authentas δεσπότας, Plagios δούλους, hoc est, latinè dominos, ac seruos uocant. Quidam modestius, illos magistros, Patronos triumphanteis, Plagios uero famulos, clientes ac ouantes appellant, sit unicuicꝫ, per me licebit, liberum, ut uolet nominare.

Authentæ sex harmoniacos diuisi.

Dorius. Phrygius, Lydius, Mixolydius, Aeolius, Ionicus.

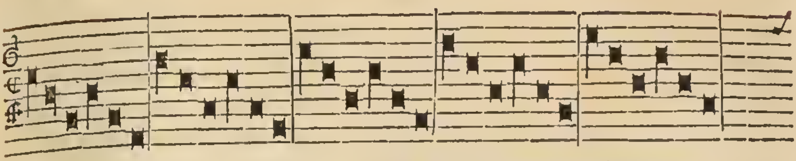
Plagij item sex arithmeticῶs diuisi.

Hypodorius, Hypophryg. Hypolydo. Hypomixol. Hypoæl. Hypoioniaus.

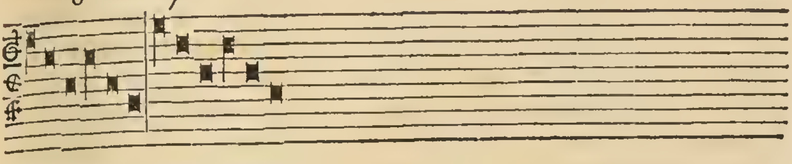
Septem diapaſon ſpecies binis modis Harmonicôs ac Arithmeticôs diuiſis.

3 4 5

Dor. Hypod. Phry. Hypop. Lyd. Hypol. Mixol. Hypom. Aeol. Hypoæol.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

6 7

Hyper-æol. Hyper-phrygius. Ionicus Hypoion.
11 12

De chordarũ grauitate & acumine, ac ſecundum ea appellatione, Caput VIII.

SEd nunc tempus eſt, quẽadmodum antea promiſimus, ut de chordarum ordine ſecũdum acumen ac grauitatem diſſeramus, re non tam dubia ac difficili, quàm controuerſa ac uarijs authorum opinionibus tradita. Seruius Honoratus Grammaticus in hoc Virgilij: Tacitæ per amica ſilentia Lunæ. Tacitæ Lunæ (inquit) aut more poëtico noctem ſignificat, aut Phyſica ratione dixit. Nam circuli ſeptem ſunt: Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunę. Et primus, hoc eſt, Saturni, uehementer ſonat, reliqui ſecundum ordinem minus. Sicut audiuimus in Cithara, cuius ultima chorda minus ſonat. Hęc Seruius. Quæ uerba Angelus Politianus miſcellaneorum capite ultimo reprehẽdens. Hoc itaq; deniq; (inquit) procedet ſi ultimam nõ iam pro ima ſed pro ſumma capiat, quæ gręcè Hypate uocatur, unde grauior excitatur ſonus, ſicuti ab extima altera & tenuiſſima, quam equidem libẽtius ultimam dixerim, acuta uox profertur, quia prorſum tenditur. Hæc ille. Ego Seruium & uerè & ſecundum naturam locutum exiſtimo, nec ſolum ſecundum cœleſtium orbium (ſi quis illic ſonus eſt) ſeriem, ſed etiam ſecundum Citharæ neruos. Nec Hypaten ſummã eſſe in Cithara ut Angelus exponit, ſed infimam chordam. Vltimam autem chordam in Cithara accipiendam acutiſſimã, quæ etiamſi maximè tẽditur, non ob hoc tamen maximè auditur. Nam

Nam acumen & grauitas in diuersis neutiquam eandem rationem, quam in uno quodam ac eodem, habent. Siquidem in uno quopiam acumen magis auditum ferit, in diuersis secus est, queadmodum exempli causa. Unius chordæ sonus, ut magis intēditur chorda, ita magis auditum ferit: Sed in diuersis chordis, quarum quæ maior est, esto disdiapason ab acutiore, atque adeo etiam minore uincatur, non tamen minus audietur. Neque enim pueri clamantis uox, quantumuis acuta, superabit uiri bene uocalis sonū. Inde etiam uidemus quàm nihil efficiant uoces superiores absque inferiorum uocum Basi, ut uocat Iulius Pollux, à qua uulgo nomen Bassum temerè in usum uenisse existimo. Neque uero iucundior alius cantus est, quā in quo firma sonabit infima uox, etiamsi suprema suauius auditū permulcet, sed omnino in garritum ueniunt omnes superiores uoces, si robore infimæ uocis destituantur. Hoc idem satis cōmonstratur in diatessaron consonantia, quæ non admittitur hodie, nisi subtus fulciatur, uel diapēte, hoc est, quintæ subsidio, uel tertiæ nonuunque. Quare non est necesse, si Lunæ sonitus est acutissimus, ut continuo etiam maximè audiatur, sicut nec in Citharę neruis necesse est, netehyperbolæon magis feriat auditum, quàm proslambanomene, etiemsi eam acumine disdiapason superet. Sed hęc ad Politianum. Atqui huic opinioni nostræ cōtrarius uidetur Boëthius qui ferè ita ordinare uidetur chordas, ut proslambanomenen supremo ponat loco, neten hyperbolæon infimo, ut libro quarto capite decimo toto chordarum ordine: Et libro primo capite uicesimo. Neaten exponit inferiorē: Et eodē capite Meson tetrachordi superiores quatuor uocat chordas, ad tetrachordi diezeugmenon item quatuor chordas. In nostro autem ordine, quem ad Guidonis scalā disposuimus, cōtraria omnia uidentur. Multa hercules alia & his haud dissimilia apud authores reperias, quę quosdā male torquent. Sed hic scrupulus amouendus est. Igitur in primis notandum, antiquitus ita fuisse tetrachorda, ut etiamnum nostra ętate conspiciuntur, quatuor chordis instrumēta, ubi grauissimus neruus et maximus, imò crassissimus, erat supremus, acutissimus uero ac minimus, sanè infimus. Quam ego Lyræ formam puto, nec Citharam cum Lyra idem instrumentum, ut quidam male (de licentia tamen non loquor) exponunt. In Cithara enim nerui sunt 24. ut superiore libro ostendimus. Et contrario ordine atque in Lyra dispositi, nam in Cithara grauissima quæque atque maxima chorda est infima, acutissima uero suprema. At in Lyra, siue illa trichordos, siue tetrachordos, siue hexachordos sit, cōtraria omnia. Hinc illa uaria appellatio, grauissimæ, extremæ, imæ, ac ultimæ chordæ. In tetrachordo enim suprema est grauissima, ideoque dicta hypate, acutissima uero est infima, & eadem ultima. Neque uero uoces illæ, extremum, primum, ultimumque nos turbare debent. Nā ascendēdo in Cithara, grauissima chorda est

dã est prima, acutissima ultima ac extrema: cõtra descendendo suprema est prima, & grauissima est ultima siue extrema, quod in cælestium sphærarũ ordine luce clarius patet, ut postea enarrabimus, & multis alijs in rebus. Et ipsi authores sæpe ita locuti sunt. Vt Terentij illud probat. Certe extrema linea amare haud nihil est, ubi per extremam lineam intelligit primam, nẽpe uidere. Nam quod Donatus in commentario addẽs ait. An sic dixit extrema linea, quemadmodum dicitur longis lineis fieri? Id est, delõginquo, nimis argutum est. Item Horatius cum in sermonibus de Tigellio diceret: modo summa Voce, modo hac resonat quę chordis quatuor ima. Per imã grauissimam innuit, hoc est supremã in tetrachordo, quæ, quod ad sonos attinet, grauissima est, sed si ad locum conferas, est suprema. Quod & Porphyrio innuens, A tetrachordo (inquit) hoc sumptum uidetur, in quo est grauissimi soni chorda, quæ hypate dicitur. Non me latet, quid eum in locum garriat Acro, ea in annotationibus, quę in Horatium publicauimus, breuiter attigimus. Ad hanc igitur formam, quæ ueteribus ita in usu erat, Boëthius plæraseque disposuit demonstrationes. At ubi negocium magis arduum tractat, præsertim numeris cõmonstrandum, tum uero non acutioribus, sed grauioribus chordis maiores apponit numeros, quod ipse lib. 4. his testatur uerbis: Nec lectorem (inquit) res illa conturbet, quod intendẽtes sæpe spacia proportionem, numero maiore signauimus, remittentes uero minore, cum intensio acumen faciat, remissio grauitatem. Illic enim tantum proportionum spacia signabamus, nihil de grauitatis, aut acuminis proprietate laborantes, atque ideo & in acumen maioribus numeris intendimus, & minoribus in grauitatem sæpe remisimus. Hic uero, ubi chordarum spacia, sonosque metiemur, naturam rerũ sequi necesse est, maiorique lõgitudini chordarũ, ex qua grauitas existit, ampliores, minori uero, ex qua uocis acumẽ nascitur, dare breuiores. Hæc ille. Nec multum abest quin sit exemplum eius quod dixit, libro 1. cap. 24. apud eundem. Vbi hypaton ac meson tetrachorda ad eundem cõnectens neruum κατὰ συναφὴν, superius hypaton tetracordon facit, posterius meson: Sed chordam hypatõ meson, superioris acutissimam uocat, posterioris uero grauissimã. Superius dicit, non soni acumine, sed quia prius numerauerat, alioqui deinde dixisset inferioris, non posterioris. Quod autem Boëthius hypatas grauissimas, hyperbolæas uero extremas & dicat & existimet, multis ex ipsius libris testimonijs clarũ euadet. Nam lib. 1. cap. 20. Ita ait: Inque his quę grauissima quidem erat, uocata est Hypate, quasi maior atque uenerabilior. Vnde Iouẽ etiã Hypaton uocant, Consulẽ quoque eodem nuncupãt nomine propter excellentiã dignitatis, eaque Saturno est attributa propter tarditatẽ motus, & grauitatem soni. Item postea in eodẽ capite, de Hyperbolæõ tetrachordo, quod eæ chordæ prædictas omneis netas superuadebant acumine, hyperbolæas

bolęas dictas asserit. Rursus lib.4.cap.11. Hypatō tetrachordū primū atq; grauissimum ait, Hyperbolæon autem neten extremā. Rursus cap.13.eiusdem libri, ubi de speciebus diapēte, grauiorem partē bis uocat, ut nos cū Guidone appellamus. Multa alia sunt apud eundē loca, quę breuitatis gratia à nobis omittuntur. Hæc aūt obiter adduximus, ne quis mihi, eius authoritatem uiri obijciat, quem ego absq; controuersia in hac arte principē facio. Nam Macrobium, Acronem, Georgiū Vallam, & similes nihil moror. Quanquam Georgius Valla magnifica præstitisse in portentoso illo de rebus fugiendis ac expetendis uolumine uideri potest, homo haud dubie doctus, sed non satis ingenuus, meo quidē iudicio. Cum enim maiorē huius disciplinæ partē ex Boëthio haberet, ne semel quidem, quod sanè miror, dignatus est hūc nominare. Interim Anshelmos Bryennios, & nescio quos alios obscuros uiros frequenter in ore habens. Sed scilicet tū docti uidemur, quoties authores allegamus, quos uel ipsi nunq; legimus, uel quos alij non legerunt. Nā de antiquis nihil dicam, quos coaceruatim ita allegat perinde atq; ipse legerit, cum ante multa sæcula illorum lucubrationes perierint. Audio tamen illi eximiam fuisse bibliothecam, quā ipse moriens eilegauerit, qui hoc opus excuderet. Aldus excussit, de bibliotheca nihil certi audimus. Ipse codex corruptissimus est, ut cū iudicio legenti facile patebit. Cuius uero culpa, id uero nescio. Hoc in uniuersum de eo opere dictū mihi sit, coaceruationem uideri multarū rerū, quas nō intellexerit, cōmixtionemq; sæpe contrariorum, quæ haud dubie emendaturus, si licuisset, erat.

Quo pacto sumendi sint Modi & quæ prima omnium Modorū chorda, Caput IX.

HIc uero ingens difficultas sese nobis offert. nec parua nauigationis nostræ mora, qui trāsmissis tot scopulis, omni periculo iam defuncti uidebamur, ac tutum omnino cepisse portum. Ecce quem minime rebamur, rursus adest Boëthius ipse, nostra Helice, nostra Cynosura, ac retro propèmodum acto nauigio à cursu instituto nos cohibuit. Hic enim lib.4.cap.13.longe aliter diatessaron diapenteq; ordinat species, atq; nos ordinauimus. Nos enim sol re, primā, mi la, secundam, tertiā ut fa, posuimus, cum ille hoc ordine, mi la, ut fa, re sol, ponat diatessarō species, atq; ita ueteres plærîq;. Similiter diapente nos primam re la, secundam mi mi, tertiam, fa fa, quartam, ut sol, fecimus. Cum apud Boëthiū sint hoc ordine mi mi, fa fa, ut sol, re la. Ita quas nos primas, ille ultimas instituit.

Sed

Sed quod magis nos turbat ac propè retrouersis uelis ire prohibuit est, quod eodm libro, capite statim sequente, de Modorum exordijs ait, Hypolydium tono altiorem quàm Hypophrygium, quē nos semitonio dúntaxat sublimiorem instituimus. Quod si hæc nostra falsa sunt, & Boëthij codex bene habet, omni deposita tergiuersatione stylus nobis uertēdus est, ac maior huius commentationis pars retexenda, quam magno labore hactenus construximus. Sed de specierum ordine in consonantijs sumendo (ut priorem amoueamus scrupulum) difficultas hoc pacto soluit̄, Quod Boëthius eo in loco non alia de causa, mi la, primam ponit diatessaron speciem, quàm quod ea inter immobiles phthongos constituatur, cum aliç intermobiles. Quapropter si consonantiarum species per se consyderemus, non uideo cur alia alia sit prior, nisi ex semitoniorum locis primatum illis dare uelimus, Ut, mi la, primo loco semitonium hebeat, τὴν πρόληψιν, hoc est, secundum ascensum. Eadem de causa, mi mi, in diapente. At si ad scalæ ordinem, quem Græci à proslambanomene ad neten hyperbolæon, Latini uero ab A, ad Aa, instituerunt, hæc referamus, certe, re sol, primum obtinebit locum à proslambanomene ad Lichanon hypaton, mi la, secundum, ab hypate hypaton ad hypaten meson primi ac grauissimi tetrachordi, in qua indubitanter prima chorda hypate hypaton à parhypate hypaton distat semitonio minore in diatonico (nam de alijs duobus generibus, tanquam deploratis, nihil hic tractamus) Deinde sequntur tonus ac tonus, ut clare patet in omnibus libri quarti demonstrationibus apud eundem Boëthium. Hæc ratio etiam Franchino fuit homini docto, & qui recte hæc initia iecit. Eadem Berno in sua Isagoge oppido diligenter tractauit. Nec ab hoc scopo quisquam nos dimouebit. Et ipse Boëthius hic aderit nobis omnibus de musica uoluminibus, quare specierum in cousonantijs ordo, si quindecim chordarum in immutabili systemate cōsyderemus seriem, nullus melior, nec aptior instituetur, atq; ille est, quem nos superiore libro ex Franchino docuimus. Quod si hoc euicimus, ut planè puto, altera de Modorum exordijs dubitatio facilius dissoluetur. Neq; enim dubium est, si Modos musicos secundum quindecim chordarum seriem ordinauerimus, quin hic ordo fuerit secundum Modorum naturam (quæ in semitoniorum positu maxime consistit) quem huius libri capite secundo, etiam typo ostendimus. At si, ut Citharæ neruis aptantur, posuerimus, alius ordo esse poterit. Nam Boëthij constitutio lib. 4. cap. 14. si codex non errat quod tamen Franchinus nō dubitauit dicere, ultimo suorum operū uolumine. cap. 11. alium habet ordinē. à proslambanomene enim in Mesen, Hypodorium quidem ponit, ab hypate hypaton ad paramesen, Hypophrygium, tono distanteis, quod & nos fecimus. At à parhypate hypaton ad triten diezeugmenō, Hypolydium, eodē tono, quē nos semitonio

dúntaxat ab Hypophrygio distare credimus. Nam parhypate hypatõ ab hypate hypatõ distat semitonio. Quare eo in loco uel Boëthij codex errat, uel Citharæ infimum ac grauissimũ neruum proslambanomenen appellauit, ac deinde chordas ita aptauit, ut adhuc hodie conspiciunt à C, ad c. Vel ab F, ad f, in Synemmenis. Magis adhuc diuersa partitio illa est, codẽ libro cap.4. quam ait ad Lydium Modum institutam, cum magis ad Hypolydium ac etiam ad Hypodorium quadret, si quis diligenter eam legerit. Quãquam mihi ad finem suspecta & mutila est uisa, librariorum, ut puto, culpa. Porrò Politianus in suo Panepistemone: Toni (inquit) apud Aristoxenum tredecim. Hypodorius, et Hypophrygij duo, Hypolydij duo: Dorius: Phrygij duo, Lydij duo: Mixolydij duo, Hypmixolydius unus. Quæ si uera sunt, à tritono ille modorum ordinem incepit, (ut hodie sunt organa quędam ut nos uidimus) ubi nos Lydium in F litera incipimus, quasi à parhypate meson orsus ad paramesen conscẽdas, deinde in G Hypophrygium, ubi nos mixolydium, neq; enim alioqui illæ modorum monas ac Dyas locum habent. Hæc omnia cò tendunt, ut planè uideamus uariatum hoc quoq; apud ueteres, mansisse tamen semper septem diapason specierum maiestatẽ, ut ut alia eccidcrint. Denominationis enim ius facile mutari potest. Cui rei testimoniũ esse potest Cleonides qui ab hypate hypaton incipit Modos, ac ex ea chorda in Paramesen cõstituit Mixolydiũ, qđ cum nostra traditione minime quadrat. Sicut nec eius sequẽtes cũ nostris Modi, ac ne cũ Boëthij qdẽ. Prima igit (ut tandẽ finiamus) omniũ Modorũ chorda erit Proslambanomene, Hypodorij ꝓpria sedes ad mesen, secũda Hypate hypaton ad Paramesen, Hypophrygij: tertia parhypate hypatõ ad tritẽ diezeugmenõ, Hypolydij: & deinceps, ut cap.2. huius libri ostẽdimus, ipsa uero semitoniorũ loca erunt secundum tetrachordorum ordinationem ab ipso Boëthio lib.4. institutam demõstratámq;, ut iam dicto capite nos quoq; ꝓbauimus. Manet igit incõcussus hic noster ordo, ut ab initio instituimus. Et Modorum natura, apud omneis authores indicata, hoc pacto pulchre procedit, Æolium simplex, ut Apoleius, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίου τὸ βακχικόν. τῆς δωρίου τὸ σεμνόν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν, ut Lucianus inquit, quæ uerba paulo post latius explicabimus. Aristoxenum, à Ptolemeo ac Boëthio redargutum, nos non legimus. Et Politianus hoc in negotio rerum nõ intellectarum coaceruator à quibusdam merito nominatur. Legerat enim hæc apud Græcos, sed non intellexit. Georgius etiã Valla tam uaria uarijs in locis nobis prodidit, nunc Aristoxenium, nunc Ptolemaicum semitonium usurpans, ut sæpe ipse sibi parum constare uideatur. Nobis hic nihil excidet, cuius non exemplum uiua uoce, & certa comprehẽsum ratione dare, ac oculis auribusq; subijcere poterimus, si opus fuerit.

Authorum

Authorum aliquot loca diſcuſſa quæ traditis a nobis hactenus prę ceptis contraria uidentur, Cap. X.

Minus urgent quidẽ, ſed ſollicitos tamen nos habent, quę alia ſuper alia ſubinde nobis irrepũt, noſtris propemodum traditionibus pugnantia, apud authores haud pœnitẽdos. Quorũ primus eſt, Athenæus qui lib. 14. δειπνοσοφιστῶν ex Heraclide pontico treis dũtaxat Modos aſſerit Dorium, Æolium ac Ionicum, quod Gręci ipſi in tria diuiſi ſint genera Dores, Æoles & Iones. Idẽ ſed aliquanto diuerſius tradit quàm Porphyrio doctus homo, qui in Horatiũ nobis reliquit cõmẽtarium, ſed ab Acrone cõpilatum, ab temporũ iniuria etiam mutilũ. Is ode ultima libri quarti carminum ad illud: Lydis remixto carmine tibijs. Aiũt (inquit) treis Modos tibiarum eſſe, Ionicũ, Lydium, Barbarũ. Et epodõ ode 9. ad illud: Hac Dorium, illis barbarũ. Diximus autem (inquit) & ſupra treis eſſe ſpecies aqud Græcos omniũ carminũ Ionicum, Lydium, Barbarum. Hæc ille. Acro exponit barbarũ, id eſt, phrygium, quod placet: Cæterum pro Lydiũ in Porphyrione legendũ puto Dorium. Lydius enim in Ionico facile intelligitur. Et noſtra ætas pené omnẽ Lydij cantũ in Ionicũ mutat, ita cognata ſunt natura horũ modorum ſyſtemata. Quod olim eiſdem, quas iam citauimus, in Horatiũ annotationibus editis latius proſecuti ſumus. Et paulo poſt eadẽ de re quædã alia adnectemus. Verũ quod ad priorem attinet, breuiter (neq; enim negotium eſt arduũ, ut multis uerbis ſit opus) reſpondemus. Athenæũ quidem treis non inaſſe Modos. Sed principes, ſed maxime celebreis apud Græcos. Quippe qui Lydij ac Phrygij mẽtionem quidẽ facit. Sed barbaros eſſe exiſtimet, alios item uel obſcuros, uel priorũ ſubditos ac ſpecies. Quanquã ea diſputatione eò tandẽ uenit, ut ne Ionicũ quidem Harmoniam credat, ſed harmoniæ quandã ſpeciem admirandam. Διόπερ (inquit) ὑπολαμβάνω οὐχ ἁρμονίαν εἶναι τὴν ἰαστί. τρόπον δέ τινα θαυμαστὸν σχήματος ἁρμονίας. Itaq; ex hoc authore nihil ſatis certi cõſtare, mihi quidem uidetur, quemadmodum nec ex Iulio Polluce, ut in Lydio referemus. Sed q̃d Porphyrio, ut ad hũc quoq; aliquid dicamus, treis ſiue Modos ſiue ſpecies carminum ait, de uulgari loquitur uſu, quemadmodũ hoc quoq; tempore Tibicines fidicineſq; in uſu habent. Sex enim Modos Ionicum, Hypoionicum, Lydium, Hypolydiũ, Mixolydiũ, Hypomixolydiũ, qui & Hyperiaſtius, in ut modulant̃. Quatuor uero Doriũ, Hypodoriũ, Æoliũ, Hypoæoliũ, & ſi addere licet Hypmixolydiũ, in re. Deniq; in mi

in mi Phrygium & Hypophrygium, ut numerus duodecim Modorum, aut XIII, si Hypermixolydium non excludemus, expleatur. Hęc ad Porphyrionem. Tertius Lucianus est, qui in Harmonide quatuor Modorū nomina memorat, ac cuiusq; Harmoniæ proprietatem (Nam ita Modos nominat, conformiter cū Platone) explicat his uerbis. Καὶ ἑκάστης ἁρμονίας διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τὸ φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίου τὸ βακχικὸν, τὸ δωρίου τὸ σεμνὸν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. Hæc D. Erasmus Rot. præceptor noster docte, ut omnia, ita uertit. Vniuscuiusq; harmonię seruare proprietatem. Phrygię impetū, Lydiæ furorem, Doricæ seueritatem, Ionicæ iucunditatē. Porphyrio treis nominauit, Lucianus quatuor. Sed non uidetur hoc egisse Lucianus ut omneis nominaret Modos, uerum præcipuos dúntaxat. Ionicū aūt quod ille ex Lydio primus emergit, mutato di(e)zeugmenon tetrachordo in synēmenon, principibus adiecit. Sic & Apuleius Floridorum libro I. quinq; enumerat. Æolio adiecto, Iulius Pollux lib. 4. λοκρικὴν adiecit & alibi συντονολυδιστί, ut Plato li. 3. de re pub. ubi & μιξολυδιστί. Verū de his in Lydio latius disseremus. Apulei uerba sic habent. Tibicen quidam fuit Antigenidas omnis notulæ melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu uelles Aeolion simplex, seu Iastium uarium, seu Lydium querulum, seu phrygium religiosum, seu Doriū bellicosum. Apuleius simplices, quod ad appellationem attinet, nominat, uidelicet à Gentibus nomina habentes. Et Iastium uocat quem Lucianus Ionicū, quod nomē in uulgatis Apulei codicibus corrupté, ut paulo post ostendemus, Asiū legitur. Hęc & similia apud authores passim reperiuntur, quæ nullo negotio ad hunc modum dissolui poterunt ab mediocris etiam ingenij Lectore.

De Modorum inuicem commutatione, Caput XI.

COmmutātur item Modi alteri in alteros sed haud ęquali felicitate. In alteris enim fit mutatio sæpe uix sentiēte aure etiam arguta, imò sæpe cum magna audientium gratia, quod peruulgatum hodie esse ex Lydio in Ionicum non semel iā testati sumus. Norūt hoc qui instrumētis ludūt, & qui Poëtarū carmina prōpté cantare sciūt ad musicā rationē. Nēpe q laudē hoc modo, si cōmode faciūt, sæpenumero merent. Maximé si Ionicū in Doriū cōmutent: In alteris aūt dura fit cōmutatio, & uix unq̄ absq; graui auriū offensione, ut ex Dorio in Pphrygiū. Ideoq; qui in tēplis hodie organa pulsant, q̄ties in id difficultatis incidūt, cogentibus ad hoc Ecclesię cātibus, nisi exercitati ac prōpti sint, sępe se deridēdos auditoribus eruditis ꝓpināt. Inde adagiū natū puto, A Dorio ad Phrygiū de naturali in minus naturale, aut de bene cōposito, ad absurdū aut de placido ad in

Iudicer.

ad insuauius. Denique de eo, quod uulgo aiunt, quod non manet in proposito, et ex eodem labiis in diuersum. Haud clam me est, quod nostra ætate de hoc Adagio scriptis prodiderint multi eximij uiri, inter quos duo tamen maxime mihi colendi, nunquam absque honoris præfatione nominantur, Franchinus & D. Eras. Roter. alter mutus, alter uocalis mihi doctor, quibus tantum me debere fateor, quantum qui maxime. Franchinum sane nunquam uidi. Quanquam ante annos duos et 20, cum Mediolani essem, ille quoque tunc adfuisse dicitur, sed nondum hoc agebam, posterioribus autem annis (ut ingenue quod uerum est, fatear) eius uiri scripta multum profuêre mihi, atque adeo ansam dedêre, ut Boëthianam Musicen legere, relegere, ac deuorare etiam uoluerim, quæ longo tempore à nemine attingebatur, imò à nemine intelligi credebatur. Cum Erasmo uero familiariter multis uixi annis, non in ijsdem quidem ædibus, sed ita prope, ut alter alteri in negocio literario quotidiana consuetudine, in laboribus quos simul immensos pro communi studiosorum utilitate tolerauimns adesset quoties libuisset. Itaque licuit inter nos admonere, dubitare, corrigere. Ego, ut Iunior, concedebam illius ætati. Ille, ut senior, tolerabat mores meos, nonnunquam castigabat, assiduus erat adhortator studiorum meorum. Denique effecit, ut auderem aliquando & ipse in publicum prodire, & scriptis, quæ sentirem, prodere. Quæcunque ille tot annis (Nam opinor non minus xx, fuisse) scripsit, uoluisset à me antea uideri. Et hercules, si præ occupationibus rerum mearum perpetuo adesse potuissem, non defuissem uiro, plerisque tamen opibus adfui. Non ægre ferebat, ut nunc morosuli quidam faciunt, reprehendi, si quis hoc commode faciebat, imò admoneri maxime petebat, & agebat subinde gratias, denique nonnunquam admonentem muneribus donabat. Tanta in illo uiro erat modestia. Itaque in eius scriptis reprehendere quædam dum uiueret, maximè illo uolente, non sumus ueriti. Quod in Franchino quoque utinam licuisset, ostendissem certe illi non pauca, quæ ad publicum disciplinarum usum multis profuissent. Hæc eò tendunt, ut nemo mihi succensere iure uel queat, uel debeat, si post illorum fata nunc audeam quædam reprehendere, quæ uiuentibus illis cum gratia etiam facturus eram. Prior itaque Franchinus in postremo illo opere (quod sero in manus nostras uenisse priore libro conquesti sumus) de Harmonia musicorum instrumentorum li. 4. ca. 2. ubi de proprietatibus quatuor Modorum, ac de præstantia Dorij disserit, facta huius Adagij mentione, hæc adponit uerba: Cum autem (inquit) ex constantissimis & seueris actibus ad ea quæ læte atque iucunde dicenda aut optanda essent, sese conuerterent, ueluti prouerbij loco à Dorio dicebant in Phrygium. Hæc ille. Quibus uerbis innuit lætis ac iucundis rebus conuenire Phrygium, cum tamen statim eodem in lib. ca. 5. dicat Phrygium Modum ad bellum excitandum esse aptum, ideoque igneo colore pingi, & Anapæsto declarari. Atque nemo non idem de Dorio affirmat, quare propter hac ratione non eruimus huius adagij sensum. Ego. n. Phrygium potius tristibus, ac diuinis conuenire puto, ut Threnis, ut fletibus, ut sepulturis. Quanquam quis Modus est, qui non ad diuersa applicari queat? modo sit ingenium ad eam rem felix, quale aut Iodoci Pratensis, aut Petri à Platea, aut similium.

Id circo omnia, quæ per totũ illũ quartũ librũ, præter Boëthiana, adfert de modis musicis, ꝑfecto Modorũ uerã naturã neutiq̃ nobis aperiunt. Neq; ille ultra septem recte nouit, quod cum ex eo opere, tũ ex actiua ipsius Musica planè apparet. Et quæ ex uarijs authoribus cũ latinis tũ Græcis collegit, negocium nihil adiuuant, ut priore quoq; libro attestati sumus. D. Erasmus autẽ in Adagiorũ illo prestãtissimo opere nihil plus affert ad uerum sensum huius Adagij. Tribus annis, aut circiter ante eius mortẽ admonitus fuit à me. Nam totum illud opus sæpe eo poscente relegeram, & sicubi aut librariorum culpa, quæ sanè non minima, quid corruptũ erat, aut etiã ipsius incuria neglectum, ut nõ illibenter sua agnoscebat errata, continuo notabam. Locus erat Apuleij, de quo præcedente capite, ubi ille Asiũ pro Iastium legerat, eum locum ante postremam editionem, me præsente ac admonente, emendauit. Emendaturus & alia, si morte præuentus nõ fuisset. Nam cum de ipso hoc adagio, longe aliam ex me audiret rationem, atq; ipse adferre potuit, rogat ut scriptis id explicẽ latius ac diffusius, ita enim fore, ut Lector fructum haberet, ego gratiam. Enimuero, quòd ibi non admodum ualebam, grauatim me hoc facturum ostndi, paratus tamen erã hoc in Modorum cantibus cõmonstrare palàm, quod ego primũ hac in re puto, & à paucis id fieri posse. At ille nõ destitit, donec peruicerit. Itaq; scripsi tunc ea, quæ hic statim subijciam. Verum cum ultimam editionem iam moriturus adornaret, operi nõ adfui, è Friburgo enim q̃d ad caput Herciniæ syluę est, ubi tũ habitabã, Basileam ierat (distant ea loca unius diei itinere.) Ideoq; & charta tunc perijt, & locus ille, cũ alia tã multa illi curanda essent, neglectus est. Quapropter nũc hoc ope, ubi talia ex ꝓfesso doceo, id uero neutiq̃ mihi negligendum existimaui. Est igit̃ sensus huius adagij à Dorio ad Phrygiũ, ut diximus quoties à ꝓposito aliquo in lõge diuersum labimur. Huius rei apud Musicos cũ recentiores tũ ueteres nullã, quod equidẽ sciã, reperias causam, quã cãtus naturam ac auriũ iudiciũ. Ideoq; rẽ altius repetere placet, breuibus quidẽ uerbis & in diatonico, quod nunc in usu est. Notum aũt est ex superioribus, totũ inter Modos discrimen esse ex uariatione diapẽte ac diatessarõ in diapason, qua omnes, cõstant Modi. Hanc aũt uariationẽ esse ex uario semitoniorũ loco, quæ totũ uersant negotiũ. Notum hoc quoq; est Lydiũ Hypolydiũq; Modos cõmunẽ habere diapẽte, tertiã uidelicet speciẽ, Phrygiũ Hypophrygiũq; secundã, quarũ utraq; tritonũ cõplectitur, durũ interuallũ, & à diatonico nõnihil abhorrẽs. Vnde factũ est, ut Lydij ac Hypolydij asperitatẽ in diapente nostra ætas ꝓpe aboleuerit, ac unius semitonij immutatione eos ex diezeugmenõ tetrachordo in Synẽmenõ deiecerit, effeceritq; Ionicũ Hypoionicũq; qui molliorẽ habẽt incessum, nẽpe diapente nacti absq; tritono, quartã uidelicet speciẽ. Porrò Dorius Hypodoriusq;, primã habent diapẽte speciẽ, quæ itẽ nullũ habet tritonum,

tritonū. Ideoq; si rursus Ionicum Hypoionicumq; in Doriū Hypodoriúmue mutabis, uariatur diapēte sed absq; tritono, quare aures nō offendūtur, imò gratiā senties ex uariatione Modi. Et est sanè auditus ex omnibus sensibus maxime morosus, qui nisi uariatione iucunda mulceat, illico tædiū cōcipit. At si rursus ex dorio aut Hypodorio in phrygiū Hypophrygiúmue cōcedere uelis, iā incides in Modos, quorū diapēte tritonū habet, asperā, ut diximus, intercapedinē, ita ut alia uelut natura cātus nasci uideatur. Quapropter auditus rei nouitate cōmotus sentit alterationē incōmodam ac uelut stupescit. Hæc ita habere re ipsa inueniet qui Modis assuefactas habet aures. In Guidonis autē scala Lydius inter F, & f, Hypolydius inter C, ac c, cōstituti habēt mi, in b clavi, q̊d si in fa cōmutabit, efficit continuo Ionicū ac Hypoionicū molliores Modos, & qbus aures libētius acquiescāt. Veteres sanè ecclesiastici Lydio ac Hypolydio delectati sunt propter diapēte seueritatē, præsertim in Gradualibus quę uocāt. Itē in passiōe Dominica, quæ sacra illa hebdomada canit. Vbi Euangelista, ut grauis historicus cā habet diapēte, narrationi aptā. At nostra ætas pleraq; mutat temere, aut uiciat uerius, dum quærit mollia potius quā grauitatē obseruare curet. Mutatis igit his Modis, ut ex fa fa, diapēte fiat sol ut, aures suauiorē mete sonum, nō offendunt. Nec rursum si ex sol ut diapente paulatim pcedendo labaris in la re, ac in Doriū uenias, si cōmodè hoc feceris & suo loco. At rursus si ex re la, quæ Dorij est diapēte, in mi mi, quæ Phrygij est, deflectere uoles, uix effugies tædium quoddam auriū, aut stuporē quendam animi ammirātis, cur in diuersum abeat. Sed satis nunc Philosophatū. A Dorio ad phrygiū, et cōmodè, & absq; aurium offensione trāsire feliciter ausus est Iodocus à Prato super psalmum de profundis, quod exemplum unà cum Iudicio nostro prodemus. lib. 3. cap. 24.

Cur septenarius numerus apud authores tā frequēs in rebus musicis, Cap. XII.

Est aūt & hoc cōsyderatione non indignū. Quid sibi uelit septenarius ille numerus toties authoribus nominatus, & tam uarie item, cū rerum musicarum incidit mentio, quemadmodum apud Homerū secundo (qui est ad Mercurium) hymno.

Ἑπτὰ δὲ συμφώνους ὀΐων ἐτανύσσατο χορδάς. Et apud Virgilium in Alexi.
Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula. Et Aeneidos 6.
Obloqtur numeris septē discrimina uocū. Et Horatius lib. 3. Car. ode. 11
Tuq; testudo resonare septem. Callida neruis.
Macrobius lib. 1. Saturnaliū scribit Apollinis lyrā septem fuisse chordarū per quas tot cœlestium sphærarum motus præstet intelligere. Sphærarum pro

per Planetarum accipi uult opinor, sed ea ratio frigida est. Nam si Poëtæ octo prodidissent neruos, hic tam subtilis speculator continuo subiunxisset, per eos totidem Sphærarum motus intelligi, q̃ppe quę apud omnes sint octo. Rursus si nouẽ cõmemorassent, octo haud dubie motus q̃dẽ esse dixisset, atq; adeo totidẽ ex illis sonos: Nonũ aũt intelligi oportere, cõflatã ex his octo Phthõgis symphoniã, atq; ob hoc dictã Calliopen, ut de musis Plato in re pub. philosophatur, non temere omniũ doctorũ iudicio. Eadẽ est Ciceronis de Sõnio Scipiõ. tractatio, de qua paulo post. Diodorus aũt Mercuriũ ait lyrę reptorẽ fuisse, atq; eã tribus instituisse chordis, instar triũ anni tẽporũ, Treis itẽ uoces desũptas, grauẽ ab hyeme, acutã ab ęstate, à Vere mediã, magna Autũni iniuria, q̃ hic indignissimè fructibus onustus exulat. Orpheũ aũt quatuor chordis lyrã instituisse tradũt uel ad eadẽ anni tẽpora, ut iniuria affectus Autũnus, postliminio rediret, uel ad q̃tuor elemẽta, ut alij scripsẽre. Hæc ad huius difficultatis nodũ explicãdũ à cõmẽtatoribus adducta, tãtũ ad rẽ faciũt, atq; enarrare, quã quisq; chordã in Cithara addiderit, donec ad 15. deuentũ sit chordã. Lectoris. n. mẽs omnibus his lectis & intellectis nõ minus dubia hęret. Effugia hęc sunt nostræ ignorãtię, quæ nimiũ fœcũda est, q̃ties extricare se neq̃t. Atq; hoc explicãdũ erat, quã ob causam toties apũd authores septẽ chordarũ fit mẽtio, tũ q̃d per has intelligi oporteat. Hic leuiter trãsiliũt oẽs, tanq̃ re bene nota, & septẽ Planetarũ Sphæras adducunt quasi hoc nemo sciat. Ego igit̃ uno uerbo dicã quę sentio, per septẽ siue chordas, siue neruos, siue cicutas, siue uocũ discrimina intelligi ab authoribus septẽ illas Diapason species, de q̃bus tã multa hactenus diximus, quæ nõ minus in trichordo Mercurij, tetrachordo Orphei, ac reliq̃s deinceps chordarũ instrumentis habent̃, quã in Cithara 24. chordarũ. Per hos omnis cãtus regit̃, per has incedit, intra has cõcludit̃, quẽadmodũ per pedes carmina. Hę disdiapason nõ explẽt, sed tono deficiũt. Ideóq; à Ptolemæo octaua species adiecta est, sed quæ eadẽ sit cũ prima, ut late hæc cap. 2. huius libri ostẽdimus. Neq; enim ullus est cãtus, uel Citharę, uel alij instrumẽto habilis, qui nõ in aliquã septẽ diapason specierum cadat. Quod si forte hoc alicui nimis argutũ uisum fuerit, meminerit obsecro, q̃ hæc nostra ætas rudis sit ac ἄμουσος prorsus, ut inter eximiè doctos, etiã qui mathematica ꝓfitent̃, nõ uicesimus quisq; hæc ꝑspecta habeat, quiq; huic disciplinæ medicã manũ adhibere uelit, imó uerius qui possit, Rursus cogitet quã priscorũ cũ Romanorũ, tũ Græcorũ ætas docta ac omnibus instructa disciplinis. Vt certe dubitari non possit, cũ Horatius carmina ad lyrã cecinerit, & Modorũ toties mẽtionẽ faciat, quin eos optimè nouerit, negociũ certe nõ admodũ difficile si à teneris ea in re docti magistri nobis cõtigissẽt, ut in alijs disciplinis, nõ tã ad hõim uitã utilibus atq; ipsa musica esse ab oĩbus priscis uno ore ꝑhibet̃. Sed nũc q̃relarũ sat est, ad alia ꝓperem⁹.

De sono

De ſono in cœlo duæ opiniones, atque inibi Ciceronis Plinijque loci excuſsi, Cap. XIII.

QVi in cœlo ſonum eſſe putarunt, ad primam diapaſon ſpeciem, quæ Hypodorij eſt, eum diſtinxiſſe uidentur, ut patet apud Boëthium, lib. 1. cap. 27. Cæterum quod ipſe ibidem Solem Meſen facit, ad priſcorum retulit opinionem, quæ nobiſcum non pugnat. Interualla enim eadem ſunt in diatonico à nete Synemmenon ad lichanon hypaton, in qua diſpoſitione Sol erit Meſe, quę à Meſe eſt ad proſlambanomenen, ut nos diſponemus, atq; adeò etiam eadem diapaſon ſpecies, quæ ex primis diateſſaron atq; diapente ſpeciebus cōflatur. Atqui in ſonorum conſtitutione quod ad grauitatem & acutiem pertinet, in diuerſum authores abierunt, quemadmodum priore quoq; libro obiter tractauimus. Quidam enim ſuperioribus corporibus acutiores dederūt ſonos, inferioribus grauiores, quod ea quæ uelocius mouētur, ut ſunt ſuperiora, etiā acutius ſonare uideāt, in qua opinione uidet fuiſſe Cicero in lib. de re pub. 6. Alij cōtra acutiores inferioribus corporibus aſcripſere ſonos, ſuperioribus grauiores ſiue maiores, quod corpora maiora, maiorē etiam ędāt ſonum, minora minorem, quę opinio mihi multo probabilior uidetur. Si quidem ita in cœlo, ut in hoc ſenſili mundo habent corpora. Sed huius rei typum ſubijcere placuit, qui utrorumq; opinionem Lectori ſub oculos ponet. Habebunt enim in altera parte maiora corpora cœleſtia breuiores chordas, minora longiores. In altera autem maiora corpora longiores, minora breuiores. Res non admodum difficilis ſi recte tradatur.

M. Tullij

M. Tullij Ciceronis ordo in sonis, quos cœli orbibus dedit antiquitas.

Boethij ordo in digerendis cœlestium Sphærarum sonis.

Quicquid uelocius mouetur, id acutiorem facit sonum.
Superiora corpora uelocius mouentur inferioribus,
Superiora igitur corpora acutiorem faciunt sonum.
Συλλογισμός.

Maiora corpora maiorem edunt sonum.
Superiora corpora sunt inferioribus maiora,
Superiora igitur corpora inferioribus maiorē edūt sonū
Ratiocinatio,

Cæterum

CÆterum interualla orbium cœleſtium in ipſo cœlo, eá ne ratione conſtent, qua in diapaſon phthongi, mihi non fit uerisſimile, quocunque tandem modulandi genere conſtituerimus. Plinius autem lib. 2. Cap. 22. Pythagoricam tradens præceptionem, ſic ait: Sed Pythagoras interdum ex muſica ratione appellat tonũ, quantũ abſit à terra Luna. Ab ea ad Mercurium, ſpacij eius dimidium, & ab eo ad Venerem, ferè tantundẽ. A qua ad Solem ſeſquiplum. A Sole ad Martem tonum, id eſt, quantum ad Lunam à terra. Ab eo ad Iouẽ dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde ſeſquiplum ad Signiferum: Ita ſex tonos effici, quã diapaſon harmoniam uocant, hoc eſt, uniuerſitatem concentus. Hæc Plinius. Quę uerba non omnes æquè intelligunt. Georgius Valla lib. 1. cap. 2. Muſices, illud ſeſquiplum apud Plinium refert non ad tonum, ſed ad dimidium toni, ut toni, inquit, ſint quartæ partes tres, quod ego dodrantem toni intelligo. Qua tamen ratione non ſex toni fierent, ſed quinꝙ & ſemis. Alij ſeſquiplum ad tonum referentes, colligunt ex Plinij uerbis ſeptem tonos in diapaſon conſonantia, quod nec rationem habet, nec quiſꝗ̃ Muſicorum uſpiam tradidit, & ueteres Plinij codices omnes ſex habent, non ſeptem. Præterea ſex propius uero eſt, Ariſtoxeni ſententia, quem Plinius ſecutus uidetur. Reuera autem diapaſon ſex propèmodum habet tonos, deeſt enim comma, ut ſuperiore libro oſtendimus. Cicero autem ſexto de Rep. libro, ita habet: Quam ob cauſam ſummus ille cœli ſtelliferi curſus, cuius conuerſio eſt concitatior, acuto & excitato mouetur ſono, grauiſſimo autem hic lunaris, atꝙ infimus. Nam terra nona immobilis manẽs, ima ſede ſemper hæret, complexa medium mundi locum. Illi autem octo curſus, in quibus eadem uis eſt duorum Mercurij & Veneris Modorum, ſeptẽ efficiunt diſtinctos interuallis ſonos: Qui numerus rerum omnium ferè nodus eſt. Hæc ille. In qua præceptione omittit quam Plinius refert interuallorum rationem, ex octo tamen curſibus ſeptem ſonos fieri collegit, extremos pro eodem intelligens ſono, ut fit in diapaſon. Et cõſonat uulgatum muſicorum dictum: de octauis idem eſſe iudicium. Quanquam, ut dicam quod ſentio Ciceronis locus haud dubiè corruptus eſt, & Macrobius exacte eum non intellexit, tametſi quatuor longiſſima ſcripſit in eum capita. Theodorus Gaza, eximiæ eruditionis uir, cum eum locum in Græcum ſermonem uerteret, & ipſe quædam, quæ in uulgatis Ciceronis codicibus ſunt, omiſit, ut hæc uerba: Mercurij & Veneris Modorum. quædã aliter uertit, ut ὧν διπλῆ αὐτοῖς πρόσεσι δύναμις, quod in uulgatis quibuſdam latinis codicibus frequenter ita legitur: Illi autem octo curſus, quibus eadem uis eſt Modorum. à Theodori uerbis longe diſcrepans lectio. Quidã in his Ciceronis uerbis: Septem efficiunt diſtinctos interuallis ſonos. uerbum ſeptẽ ad ablatiuum interuallis cõiungendum exiſtimant hoc ſenſu.

Octo hi cursus efficiũt sonos distinctos septem interuallis. Sed hoc haud dubiè coactum est, à Ciceronis phrasi longè alienum. Ego locum Ciceronis ita legendum puto: Illi autem octo cursus, in quibus eadem uis est extremorum, septem efficiũt distinctis interualla sonis, qui numerus rerum omnium ferè nodus est. Hæc uerba, si quidem ita legãtur, & secundum naturam prolata uidentur, & traditioni Musicorum consentanea erunt. Natura enim ita habet, ut octo phthongis, secundum rationem musicam dispositis, certoq; modulandi genere dimensis, octauus sit eiusdem naturæ cum primo. Et cum sint octo phthongi, septem tamen dúntaxat sint interualla, quæ septies uariata quouis modulandi genere, septem efficiunt diapason species, quarum frequentissime omnes authorum libri meminêre, ut paulò ante disseruimus. Boëthius huius negocij uerus iudex, cum apud ueteres hæc ita mirè uariata uideret, & Plinium non ueritum dicere iucundam magis quàm necessariam subtilitatem, hæc ita temperauit, ut tamen utranque opinionem sub oculos lectori poneret, quemadmodum paulò ante locum indicauimus. Vt autem tãdem, quod certo sentimus, fateamur, dicimus in genere. Non absque ratione commentum hoc uisum esse Aristoteli, et dictu iucundius quã uero similius. Quippe si quis ea applicare, ut ita dicam, uoluerit, neque hercules Planetarum interualla, musicis intercapedinibus conuenire reperiet, neq; ullam certam soni rationem uel subiecto uel efficiente causa, ut Physicis placet, adesse deprehendet. Sed datur hæc uenia antiquitati, quæ quoquo modo humanas mentes ad cœlestium contemplationem erigendas existimauit. Ego nisi ab authoribus magnis hoc tractatum uidissem, silentio transire, quantum ad artem pertinet musicã, absq; omni, ut puto reprehẽsione potui, sed non sunt prorsus cõtemnenda, quæ tanta authoritate antiquitas memoriæ cõsecrauit, nihilominus res ipsa ut habet, duce ueritate, nobis prosequenda est.

Quid per nouem Musas intelligendum, Capur XIIII.

SEd neq; hoc silentio prætereundum est, quando ad Musices cognitionem, ut ex nomine apparet, nõnihil pertinet, Quare apud authores nouem Musæ dicantur. Apud ueteres tres dúntaxat fuisse Musas M. Varro tradidit, & Diuus meminit Augustinus in lib. cõfessionum, ea certe de causa, quod omnis sonus triformis sit. Nempe qui edatur uel uoce, ut faucibus, uel flatu, ut tubarum, uel pulsu, ut in cithara. Quidam quatuor etiam Musas faciunt, quidam septem à diapason septem speciebus, quæ opinio, si recepta esset, placeret. Sed nouenarius in Musis numerus,

merus, apud omneis ueteres, præſertim Homerum atq; Heſiodum, fabularum & antiquitatis principes peruicit. Qui tamen eodem, quo ſeptenarius, modo ad muſicen ſpectat. Verum non lubet nunc referre, unde dictæ ſint Muſæ, cur puellæ fingantur, quæ earum cognomina, neque enim hæc huius ſunt negocij. De nouenario numero nobis dicendum. Plato libro decimo de Rep. ſingulis Sphæris ſingulas ſirenas appoſitas tradit, per quas Sphærarum motum, aut ſonum potius ex motu natum, ſignificat. Quapropter octo hos ſonos octo uocat Muſas, neque antiquitas pluꝛeis poſuit cœleſtium corporum ſphæras. Ex his autem conflatã ſymphoniam nonam uocat Muſam, quam & ideo Calliopen dictam cõtendunt, & ab Heſiodo reliquarum omnium excellentiſſimam. Quod optimus Poëtarum Virgilius (ut nullius Philoſophiæ partis ignarus) uno carmine ſignificaſſe uidetur 9. Æneidos: Vos ô Calliope, inquit, precor aſpirate canenti, haud abſq; ratione plurali uſus numero ad unam Muſam, quanquam ad eam, quæ omneis alias comprehenderet Muſas. Quod in Erato libro ſeptimo non eſt auſus. Cæterũ hunc ex 9 Æneidos locum Chriſtophorus Landinus rectius doctiusq; enarrat quàm Seruius, ad eum quem iam diximus ſenſum. Poëtæ autem hoc ænigmate innuere uolebant, à ſuperis, hoc eſt, aſtrorum influxu dari, ut ſis Poëta, alioqui nihil artem efficere poſſe. Sed non eſt apud me certum, aſcendendó ne an deſcendendo ſonis Sphærarum aut ipſis Sphæris nomina congruant. Videtur autem uerisimilior ordo, ſi quis aſcendendo his Muſarum nomina adaptet. Nempe ut Luna ſit Clio. Mercurius Euterpe. Thalia Venus. Melpomene Sol. Terpſichore Mars. Erato Iupiter. Polymnia Saturnus. Cœlum ſtellatum Vrania & ultima omnium Calliope. Quem ordinem ſi ſeruabimus, habebunt latum commentandi campum Grammatici. Nam Muſarum nomina Syderibus probè conuenire uidentur. Quæ diſcutienda relinquimus eis, qui exponendorum authorum prouinciam ex profeſſo ſuſcipiunt, ad hanc enim commentationem non pertinent. Nũc ipſum Heſiodi carmẽ apponamus & Muſarum ad cœleſteis orbes typum, ut ſi quid ex eis utilitatis ad lectorem manare poteſt, quemadmodum nos confidimus, non deſimus etiam hac parte ſtudioſis.

Κλειώ θ', Εὐτέρπη τε, Θάλειά τε, Μελπομένη τε,
Τερψιχόρη τ' Ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ', Οὐρανίη τε,
Καλλιόπη θ' ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.

Nouem Musæ.

Anacephalæosis

Anacephalæosis parua de Modorum diuisione, Caput XV.

VErũ iam huius extraordinariæ cõmentationis satis est, ad ipsam rem redeamus. Dictum est nobis antea, septem esse diapason species à proslambanomene ad paraneten hyperbolæon, his apud Boëthium nominibus: Hypodorium, Hypophrygiũ, Dorium, Phrygium, Lydium, ac Mixolydiũ. Dictum item est, ex his septẽ, quinq; bifariã diuidi, proprie arithmeticôs ac harmonicôs, Hypodoriũ, Hypolydium, Dorium, Phrygiũ ac Mixolydium. Hypophrygium autẽ arithmeticôs tãtum, Lydium harmonicôs tantũ: Atq; ideo duodecim esse proprie Modos, nõ quatuordecim: Et tribus quidẽ primis speciebus Hypodorio, Hypophrygio, ac Hypolydio nomina manere diuisione arithmetica, sequẽtibus autẽ quatuor Dorio, Phrygio, Lydio, ac Mixolydio diuisione harmonica. At reliquis quinq; Modis inuersa esse horum iam dictorum systemata, E tribus quidẽ primis duo harmonicôs, è quatuor autẽ sequẽtibus tria arithmeticôs. Duo itaq; deficiũt altera parte systemata, quia secũda diapason species harmonicôs, sexta arithmeticôs uerti proprie nõ possunt, ut sæpius dictum est. De ordine autẽ horum Modorum multis ante disseruimus uerbis. Nunc hoc saltẽ adijciendũ: Modos diuidi posse in principes & subditos, q̃s nunc subiugaleis uocant, uetustiores Plagios. Principes esse, qui diuisi harmonicôs, cãtus finẽ infima diapason chorda cõstituunt, quorum sint numero sex. Æolius, Ionicus, Dorius, Phrygius, Lydius, ac Mixolydius. Subiugaleis uero, qui diuisi arithmeticôs, cantus finẽ infima diapente chorda cõstituunt, eadẽ cum suis principibus, q̃rum itidem sint numero sex, Hypoælius, Hypoionicus, Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius, ac Hyperionicus, siue Hypomixolydius. Finales igĩt duodecim Modorum chordæ ita habẽt secundum ipsorum naturã. Æolij ac Hypoæolij in A. Ionici ac Hypoionici in C. Dorij ac Hypodorij in D. Phrygij ac Hypophrygij in E. Lydij ac Hypolydij in F. Mixolydij ac Hypomixolydij in G. B clauis omissa est, q̃d in ea rarius cantus finiunt. Si tamẽ in ea inueniantur, ut postea exẽplis ostendere conabimur, ij cantus erunt Hyperæolij ac Hypphrygij, duorũ Modorum à posteris adiectorũ, habebuntq; suum quoddã ius ut alij, nẽpe ut authentes sit Hypæolius, Plagius uero Hypphrygius. Idq; in simplici scala absq; tetrachordo synemmenon. Verũ quia Hypoæolius & Hypoionicus extra scalam græcã expatiarent, tum si aliquot uocum cantilenæ instituant in quatuor sequentibus Modis, Basis & ipsa extra eandẽ uagaretur, sex Modi infimarum clauiũ suis sedibus per diatessaron loco moti sunt, manẽte tamen immobili diapason systemate. Ita Æolius ac Hypoæolius in D. cũ fa tamẽ in

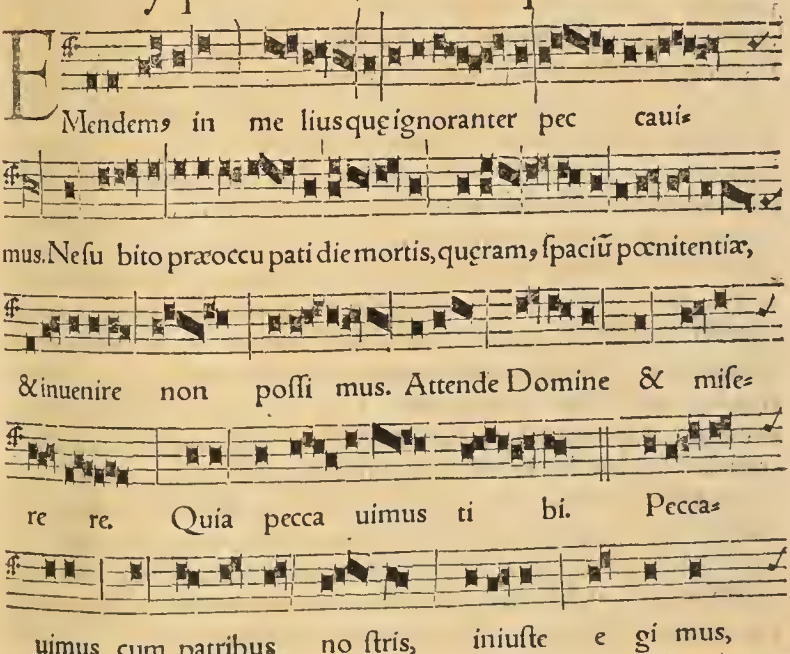
b claui, cantus suos finierũt, quanq; in a cõmodius potuissent. Ionicus & Hypoionicus in F. Dorius ac Hypodorius in G, sed itidẽ cum fa in b claui, ad hoc enim inuentũ est tetrachordum synẽmenon, ut systemata infima in superioribus quoq; clauibus locũ haberent, & uoces omnes potius intra scalã continerent, q̃ extra temerè uagarẽtur, quod superiore uolumine admonuimus, & tertio deinde exẽplis cõmonstrabimus. Habent itaq; ex septẽ diapason speciebus quinq; binos Modos, uidelicet, Prima Hypodoriũ atq; Æolium, Tertia Hypodorium ac Ionicum, Quarta Doriũ ac Hyperionicũ, Quinta Phrygium ac Hypoæoliũ, Septima Mixolydium ac Hypoionicũ. Duæ uero reliquæ species singulos, nempe secunda Hypophrygiũ, Sexta Lydiũ. Duo em̃ reiecti sunt, de quibus nunc sæpissime. Hæc Modorũ tam intricata ordinis ratio, ac sedium tãta diuersitas in causa fuit, cur uera de his traditio tot annos doctissimos latuerit, nemoq; rogatus, quis esset Ionicus Modus, aut q̃modo à Lydio distingueret, quis Aeolius aut quomodo à Dorio differret, planè definire potuerit, cũ apud authores frequens illorum esset mentio, & in canticis Ecclesiasticis multæ mutationes ex Lydio in Ionicum, ex Dorio in Aeolium fierent, haud cognita apud homines causa, quo pacto id accideret.

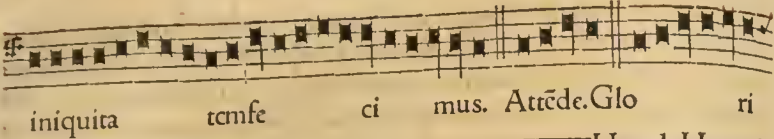
De Prima diapason specie & duobus Modis, Caput XVI.

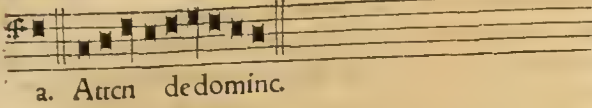
At nunc locus expostulare uidet̃, ut lectori, quod toties ꝓmisimus tandẽ præstemus, duodecim nempe Modorũ exempla. Qua in re id præfari mihi licebit, eorum Modorũ exẽpla, qui noti sunt, paucis me indicaturũ, at eorum qui ignoti tot annis nomine latuêre latius explicãda suscepisse, ut lector planè perspiciat, à nobis nihil noui cõfictum, sed quod uel hominũ negligentia, uel tẽporum iniuria tandiu propémodum sepultũ fuit, id nos pristino splẽdori restituisse. Primæ igitur speciei diapason à proslãbanomene in mesen, hoc est, ab A in a, duo sunt Modi, alter qui ipsius diapason apud Boëthiũ habet nomen, Hypodorius, & diuisus arithmeticôs in D. uulgo nunc secundus dicit̃, quia Dorij, qui primi nomen obtinuit, Plagius est, quippe cum quo cõmunem habet diapente re la, & eandẽ diatessaron re sol, infernè, quã ille supernè. Alter diuisus harmonicôs, olim Aeolius magna cum Dorio cõmunione, sed de hoc paulò post. Hypodorius sanè, diuisus arithmeticôs, ac nũc noster Secundus, ut diximus, nomẽ diapason ut proprium obtinens, tetricã quandam habet grauitatẽ, minimeq; adulatoriã, quo primi Ecclesiastici usi uidentur in rebus mœstis ac tristibus, quod Tractatus, qui diebus piacularibus (quadragesimã nunc uocant) canunt̃, planè ostendunt. Tum respon

ſoria uetera & Antiphona aductus Domini. Modus eſt omnibus notus ex A graui ad a acutum. Finalis clauis eſt D, quæ & principis eius eſt Dorij. Attingunt tamen cantus eius infernè aliquando Γut, & supernè c, ſed licentia, Id quod plenius libro priore explicuimus. Nos unum Reſpõſori um exempli gratia apponemus, dignum cantatu, quod doctus uir noſtra ætate Ioannes Richafort quatuor uocibus elegantiſſimè cõpoſuit, quanq̃ licentia Symphonetarum uſus, per diapente loco mouit ſurſum, quod per diateſſaron oportuit, ut in alijs quoq; Modis omnibus facere ſolent, itaq; ex Hypodorio fecit Hypoæolium, cum uulgus contra ex omnibus Hypoæolijs fecerit Hypodorios. Deinde & deſcẽſum à finali claue per quintam fecit, quæ natura eſt per quartam, ſed ſecutus eſt uulgi uſum, qui hęc ferè in quintam detorquet, quemadmodum in hoc Reſponſorio in uerbo miſere re, uerus deſcẽſus eſt ad Are, ut nos exhibemus, uulgus autem ad Γut uſq; detrudit, nec hic ſolum, ſed in omnibus propè modum Reſponſorijs ad hanc formulam conpoſitis. Verum id nos, qui artem tradimus, commouere non debet. Cantio autem eſt huiuſmodi.

Hypodorij exemplum.

Hæc de Hypodorio. Sequitur Aeolius.

De Aeolio Modo,

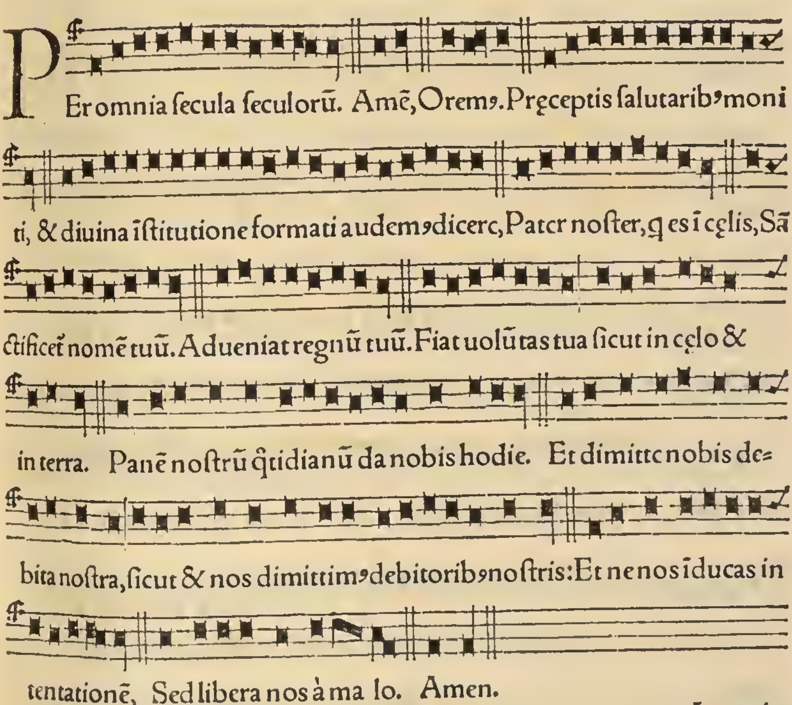
Caput XVII.

ALter primæ diapason Modus Aeolius dicitur, diuisus harmonicôs, Ideoq; in hac classe Princeps, uetus quidem, sed multis annis nomine exulās simplex, ut uocat Apuleius, apertus, tersusq;, aptissimus cū alijs cantibus, tum maximè modulandis lyricis uersibus. Hic cum iucunda, ac supra modum dulci suauitate gratam habet seueritatem, quod non tam facit diapente re la, cum Dorio cōmunis, quippe quæ utrosq; cōcludit Modos, quàm diatessaron mi la, supernè huic Modo annexa, mirè auribus grata, cum in Dorio sit re sol, non ingrata illa quidem neq; in concinna, sed magis cū re la uulgo celebrata, Ideoq; minus mirāda. Porrò quod Dionysius Halicarnasseus libro antiquitatum primo sub finem planè testatur in lingua Romana Aeolida uocē dominari. Id doctis quibusdam uiris haud abs re mirum uidetur, quādo doricæ dictionis uerba, atq; adeò mutatio τῶ ᾱ, in œ apud Latinos ob uicinitatē Siciliæ & magnæ Græciæ, quæ doricè loquebantur, maximè familiaris fuerit. At ego Dionysium non de dictionibus, sed uoculatione locutum existimo. Quāuis ea de re cum nemine contenderim, Hanc autem nostram de Dionysij uerbis opinionem nonnihil adiuuat, quod Romani ita Aeolium adamarunt Modum, ut cum primi Ecclesiastici Romæ cantus in templis ad uulgi aureis demodulandos conceperint, hunc Modum primum usurparint, sed modestè sanè ac temperate. Primum enim dominicam orationem cum præfatiuncula, symbolumq; Nicenū ad eum Modum instituerunt. Secuti deinde alij, sed annis aliquot elapsis, qui angelicam salutationem, adiecto infernè tono, ad hoc qui Euangelium Matthei ad eundem Modum, quanquam lōgius in superiora euagati, demodulati sunt. Finalis eius est A, quanquam etiam D. si quidem in b claui est fa, quod nunc usus obtinuit, ut in alijs quoque Modis. Ea tamen res effecit, ut apud ignaros, quo pacto Modorum systemata natura distinguerentur, creditus sit

hic
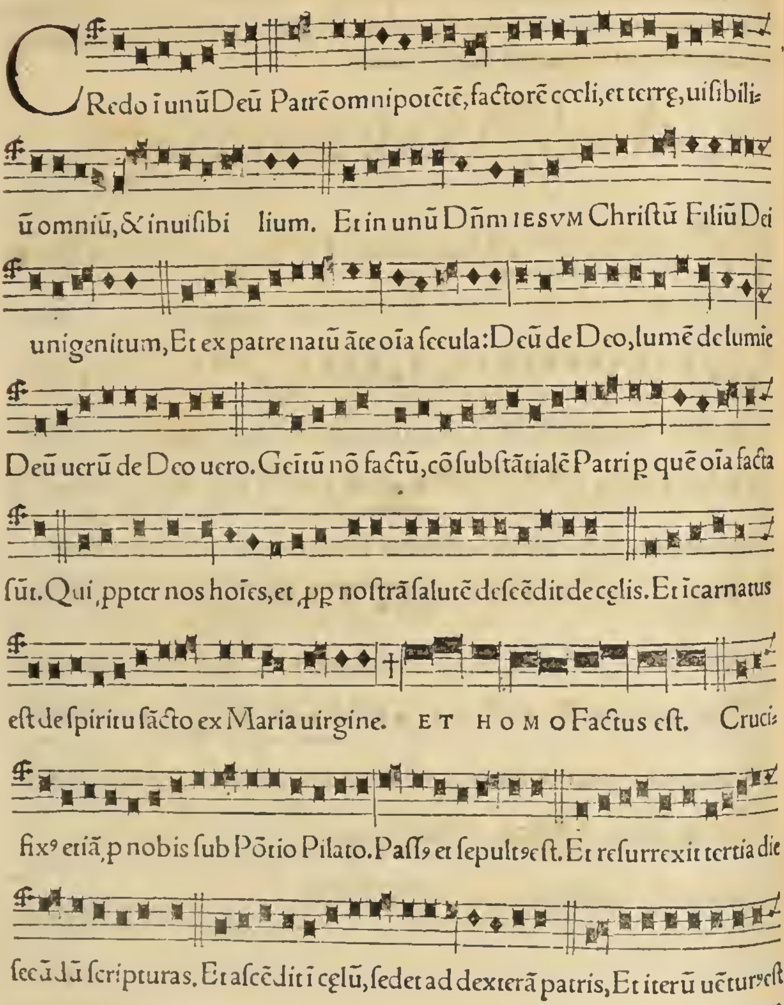
hic Modus Dorius, & uulgus cantorum etiamnum in ea eſt opinione, ut ſupra quoq; teſtati ſumus. Præterea eadē licentia eſt in Aeolio, quæ in Dorio aſcenſus ac deſcenſus, nēpe ut ſuperne Semiditonus cū multa gratia, inferne Tonus adijciatur. Nūc exēpla ipſa diuerſa ſubnectere placet, altera quæ diapaſon neutiquam impleant, ſed diapente dūtaxat, adiecto ſuperne ſemitonio minore, altera quæ huius quidem modi totam expleant diapaſon, ut habet eius natura. Atqui in prioribus operæ precium eſt uidere, quanta ſimplicitate, quanta item grauitate primi eccleſiaſtici cantus ſint orſi, ſepoſita omni prorſus pompa, excluſa omni leuitate, Tanta deniq; gratia ut nemo non probare poſſit, niſi qui non habeat aureis. Vt merito nos pudere debeat, tantum ab ea degeneraſſe. Sed nunc ad rem potius tractandam, omiſſa inutili querela, deſcendamus.

Aeolij Modi exempla.

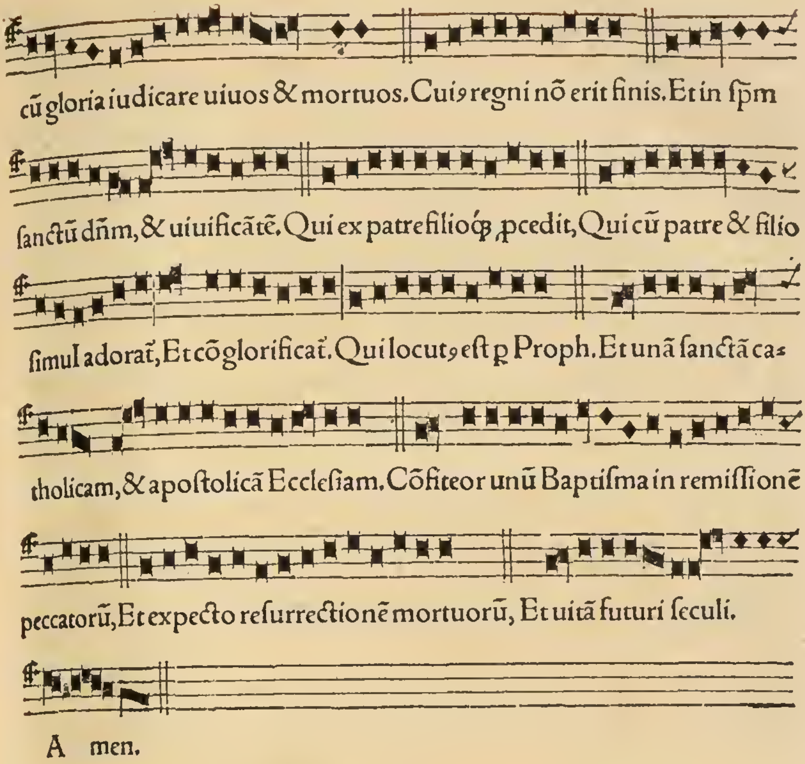

Inuenies alibi frequenter huius cantus caudam semiditono curtatam, q̃d ignorabant hunc Modum, dubitabantq́;, essetne sol mi, an fa re. ac ꝓinde incerti cuius esset Modi, omiserunt ultimam notam. At id nos, qui artem tradimus morari non debet, in multis enim alijs idem uitij increbuit.

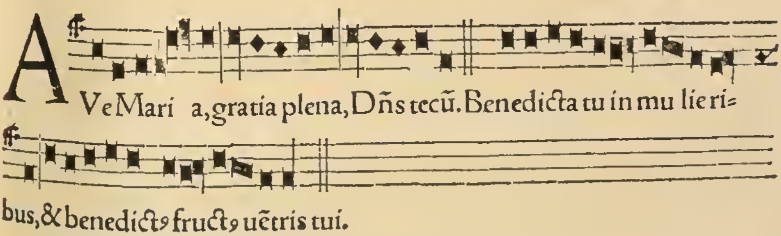
Symbolum Nicenum in Aeolio Modo.

cum
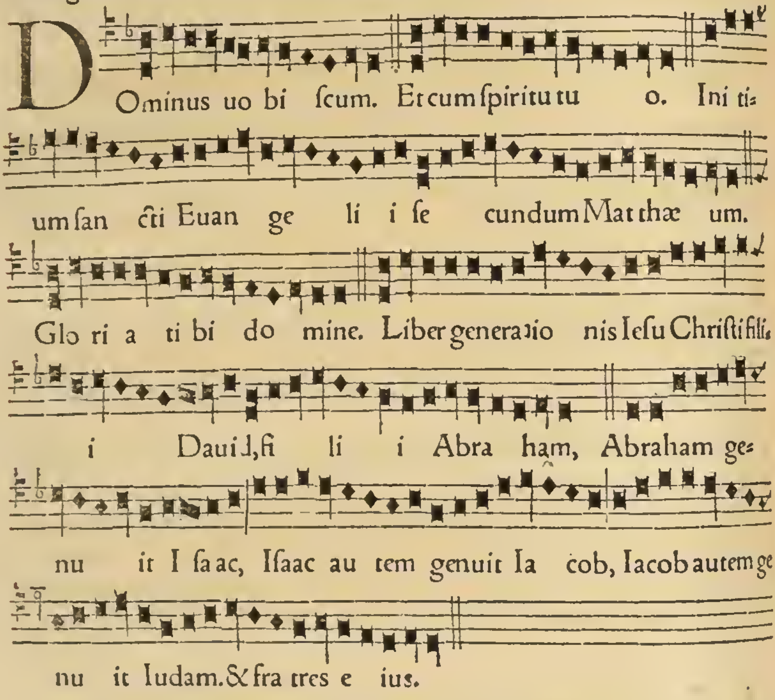

HIc non poſſum ſatis ammirari publicam in huius cantus fine hallucinationem, quæ ultimam notam in mi torſit, contra & naturam Modi, qui in re deponit cantuum finem, & aurium iudicium, quę ſol quidem in clauſulis finalibus ut uocant audiunt, mi uero nunquam, ſed re, eſt huius diapente, atq; adeò Modi finis. Sequitur nunc Angelica ſalutatio, tono inferne ut eſt mos principum ad diapente adiecto, his notulis.

Hactenus

HActenus huius Modi exempla posuimus quæ diapason non explēt. Sed diapēte dúntaxat, adiecto supernè semitonio minore, infernè uero in aliquibus tono. Nūc exemplum ponemus quod totā diapason percurrat, ut natura Modi exposcit. Est autē Euangelij Matthæi initium oppidò eleganter ad huius Modi formulam exaratum. Quod uel in A re, uel in D sol re, sed non absq; fa in b claui, ut ante diximus, uel in alamire incipere poterimus, manente nihilominus immutata Systematis natura. Verum quia nunc tres huius Modi cantus in A re cepimus, ex qua sede, alamire etiam facile intelligitur, cum de octauis idem sit iudiciū. Nunc in D sol re degustationem eiusdem dabimus, ut lectoris industria exacuatur ad huius elegantissimi Modi naturam diligentius intuendam.

Non uisum est operæ precium ea longius prosequi, quādo quæ hic posita sunt, satis luculenter ostendunt huius naturam Modi, itaq; ad alia progrediamur.

ID quoq; explicandum est, qualem in psalmos huic Modo tam uetusto dederint intonationem prisci illi Ecclesiastici. Eam rem mihi cogitāti sæpius, nec facile quid ueri esset comminiscenti, tandem in mentem uenit peregrini denominatio Modi, quem cur ita uocatum putem, non hercules habeo quod

beo quod dicam, ſed eã appellationẽ huius eſſe Modi & à uulgo uſurpatã non dubito, quippe qui hunc ignoraret Modũ, cuius ueſtigiũ tamen uideret nondum prorſus obliteratum. Porrò cum Frãchini noſtri de Antiphonis: Nos qui uiuimus benedicimus dominum, tam prolixa præter ipſius conſuetudinẽ uerba, in negocio nõ admodũ arduo, legerẽ, nunc Ambroſianos, nunc Gregorianos cõmemorantis, nec tamẽ cantus naturã exacte explicantis, uideo planius quod priore libro diximus, illi non, ut decuit, Modorum naturam perſpectam fuiſſe. Antiphona enim illa non Mixolydij ſunt Modi, ut ipſe exiſtimauit, ſed Æolij, non ſuo quidem terminata loco, ſed in quarta ſupra finalem clauem, ut omnes fermè clauſulæ in Symbolo Niceno. Niſi quis putet & his caudam decurtatam, quod in plæriſq; cãtilenis huius Modi accidiſſe ſupra teſtati ſumus. Certe ipſa intonatio ſup Pſalmum centeſimum decimum tertium diebus paſcatis ad Baptiſterium cantari ſolita, de qua ad finem præcedentis libri diximus, huius eſt Modi, non adeò abſimilis differentiæ ultimæ Dorij, quam eodem loco libri prioris poſuimus. Dorium uoco, quem uulgus primum nominat. Vt ſint antiphonæ Æolij ad hanc formulam.

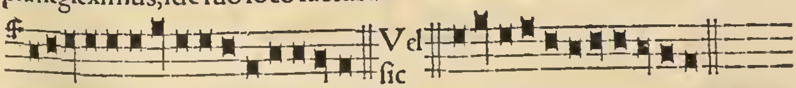

NOs qui uiuimus benedicimus Dom̃. In exi tu Iſrahel de

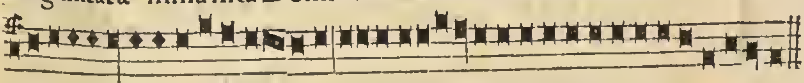

Ægipto. dom⁹ Iacob de pop. barbaro. de populo barbaro.

In Pſalmis autem maioribus, ut uocant, intonatio eſt non multum à Dorio differens, quam etiamnum in quibuſdam cœnobijs Hercyniæ ſyluæ decantant, ut ipſi ſæpe audiuimus, eas hic ſubnectere placuit, quando aliorum Modorum formulas ſuperiore libro exhibuimus, de cæteris, quos ſupra neglex imus, idẽ ſuo loco facturi.

Magnificat a nima mea Dominũ. anima mea dominum.

Benedictus Dñs Deus Iſra el. quia uiſitauit, & fecit redẽtionẽ plebis ſuæ

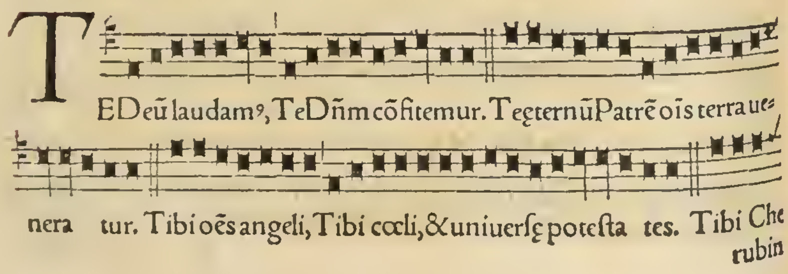
Reſponſoriorum Gloria Patri, patebit poſtea in Reſpõſorio: Te ſanctũ Dominum. In introitibus non ſuccurrit aliud à Dorio.
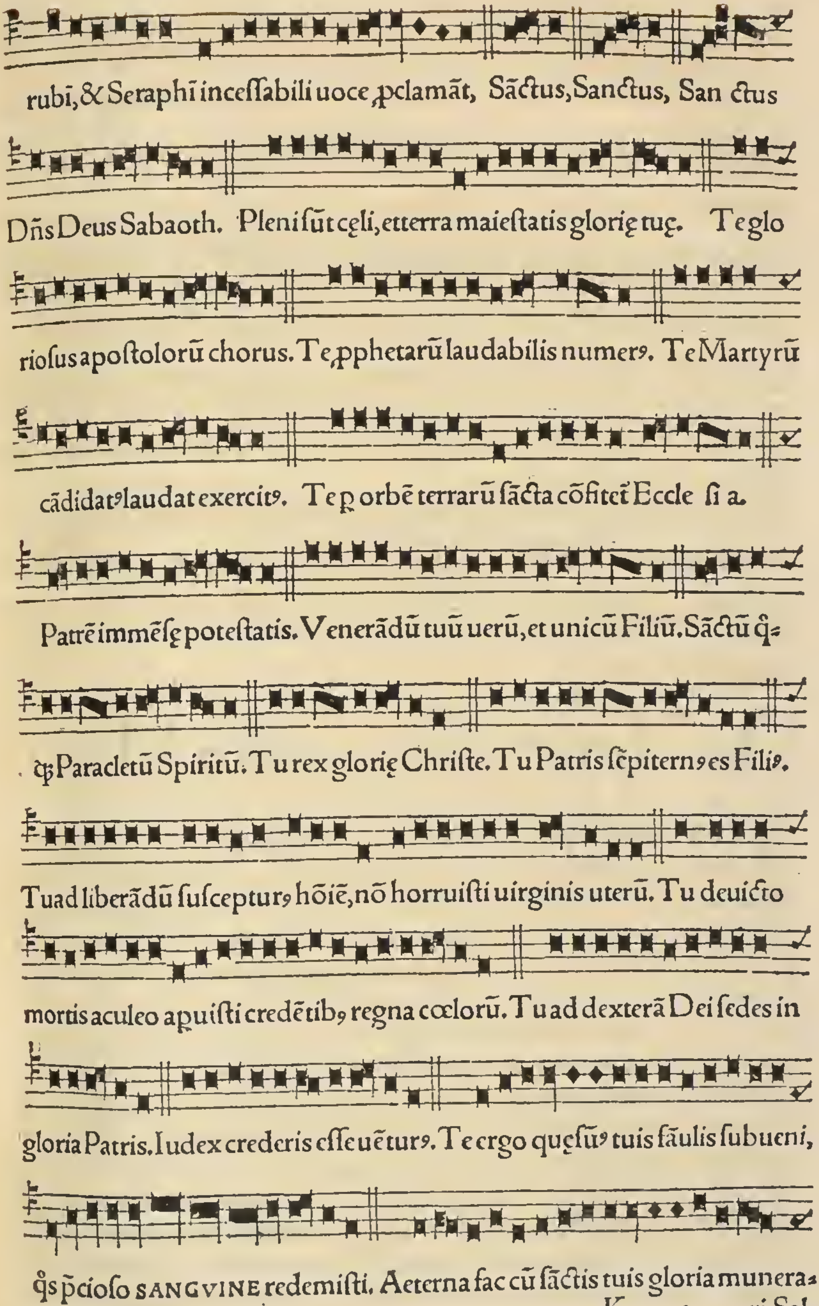
K De ſecunda
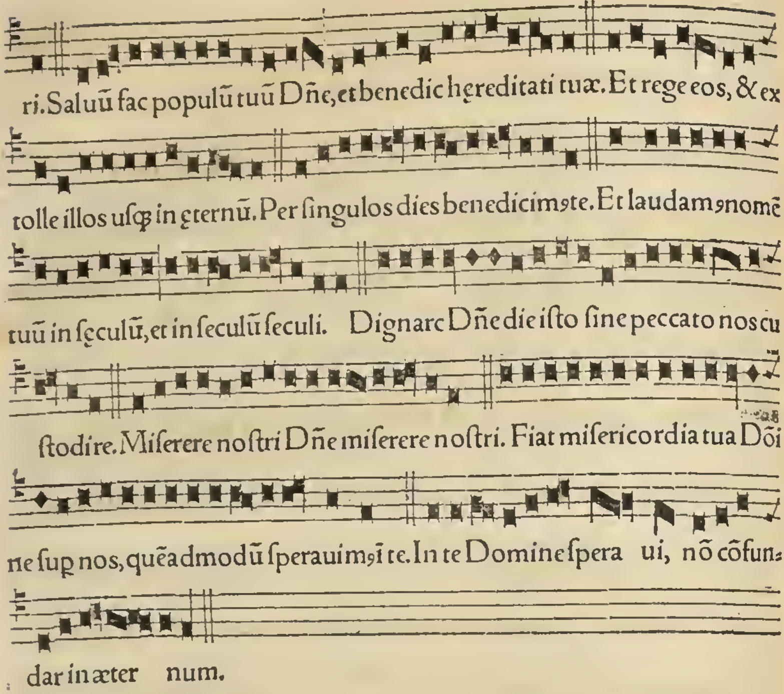
De secunda diapason specie, atq; uno eius proprie Modo, Cap. XVIII.

SEcundæ diapason speciei, quæ est ab hypate hypaton ad paramesen, hoc est à ♮ ad b, unicus est proprie Modus, ipsius diapason nomine Hypophrygius, diuisus Arithmeticôs in E. Vulgo nūc Quartus, qa Phrygij, qui nunc tertius uocat̄, subiugalis est, qppe cum quo cōmunē habet diapentemi mi, & eandem diatessarō la mi infernè, quā Phrygius supernè. Hic modus tristem quandā habet querimoniā, ac supplicem lamētationē, aptissimus sacris cantilenis, ad quē Threni Hieremiæ aliquot in locis Germaniæ ac Galliæ suauissimè canunt̄, sed ad alia quoq; adhibet̄. Finalis eius clauis est E, quæ & Principis ipsius est Phrygij. Cæterū huic Modo hoc familiare ac peculiare est, ut cantus eius raro contingāt infimā chordam ♮. nam ferè in C manent, uitantes illud semitoniū minus ex C in ♮. Cōtra uero superne adijciūt semitoniū ex b in c. Ita ut intra C ac c, maneant, perinde atq; Ionici cātus, quanq̄ ab Ionicis in immēsum differūt phrasi ac claui finali, ut in exemplis utriusq; modi clarū euadit. Cū aūt hic Modus satis sit uulgo notus, de eo plura dicere supersedemus. Vnū dúntaxat exemplū ponere placuit, nempe Diuorū Ambrosij ac Augustini elegātissimam illam, & à tota decantatam ecclesia oden: Te Deū laudamus, In qua huius natura Modi oppidò eleganter expressa est. Scio autem eam à diuersis ecclesiis mirè uariatam, nos simplicissimam formam secuti sumus, Lectores, quod cuiq; uisum fuerit, sequātur. Nam omniū ecclesiarum formas prosequi, neq; possumus, neq; aut necesse aut utile uisum est.

Diuorum Ambrosij ac Augusti ni ode ad Hypophrygium decantata Modum.

rubĩ, & Seraphĩ inceſſabili uoce ꝓclamãt, Sãctus, Sanctus, San ctus
Dñs Deus Sabaoth. Pleni ſũt cęli, et terra maieſtatis glorię tuę. Te glo
rioſus apoſtolorũ chorus. Te ꝓphetarũ laudabilis numer⁹. Te Martyrũ
cãdidat⁹ laudat exercit⁹. Te ꝑ orbẽ terrarũ ſãcta cõfitet̃ Eccle ſi a.
Patrẽ immẽſę poteſtatis. Venerãdũ tuũ uerũ, et unicũ Filiũ. Sãctũ q̃-
ꝗ Paracletũ Spiritũ. Tu rex glorię Chriſte. Tu Patris ſẽpitern⁹ es Fili⁹.
Tu ad liberãdũ ſuſceptur⁹ hõiẽ, nõ horruiſti uirginis uterũ. Tu deuicto
mortis aculeo apuiſti credẽtib⁹ regna cœlorũ. Tu ad dexterã Dei ſedes in
gloria Patris. Iudex crederis eſſe uẽtur⁹. Te ergo queſũ⁹ tuis fãulis ſubueni,
q̊s ꝑcioſo SANGVINE redemiſti. Aeterna fac cũ ſãctis tuis gloria munera-

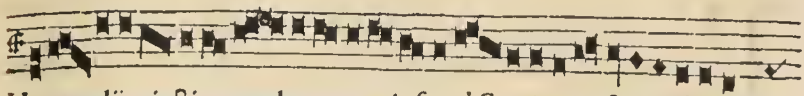

De Hyperæolio reiecto Modo.

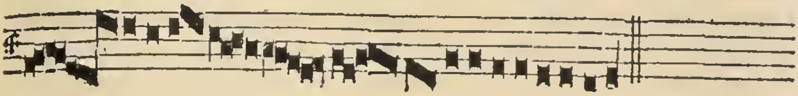
ALter huius diapason Modus esse potest ijsdem quidem extremis limitibus, quibus continetur Hypophrygius, Hyperæolium nominant, quòd proximè super Æolium sedem habeat, neq; enim aliud inuenit nomen, sed mediatio obstitit, quo minus in usum uenerit. Nam authētarum lege infernè diapente, supernè diatessarō habere debebat, quod hic fieri nequit, ex ♮ enim in F semidiapente est, ex F autem in mi, quod est in b claue, tritonus est, sed de hoc in superioribus sæpe dictum est. Quod si argutulus aliquis dicat, tritono adimendam esse Apotomen, ac semidiapente adijciendam, ut apta fieri queat mediatio, Dicimus tum non fieri nouū Modum, sed hunc recidere, uel in Phrygium, uel in Lydium, uel in alium quempiam modorum, quare hoc ineptum est. Non imus tamen inficias, si supernæ chordę semitonium, infimæ tonum, ut in alijs modis ferè fit, adijci concedamus, posse aliqua ratione, præsertim ab ingenio exercitato, cātum aliquem ad eam formam institui, sed quem omnes docti merito contemnant, cum satis sit alioqui Modorū. Etsi hæc nostra ætas, quasi omniū

tædio

tædio affecta, & noua quacunq; ratione quærens, huiuſmodi cantus, cum plures uoces inſtituuntur, nobis nonnunquam effingit, ingenioſum exiſtimans inueniſſe aliquid, quod ueteres latuerit, cum uetuſtas hæc, non ut incognita, ſed ut indigna doctis auribus contempſerit. Nemo tamẽ quod equidem ſciam, in cãtu ſimplici hoc tẽtauit, ſed plurium uocum dúntaxat, ut dixi, compoſitores, ſic enim nunc uocantur. Exemplum ſit huius modi.

Hyperæolij reiecti exemplum, tono inferné, Semitonio superné adiecto.

SEd in hunc cantum & ſimileis merito exclamauerit quiſpiã illud Horatij:

Amphora cœpit.

Inſtitui, currente rota, cur urceus exit?

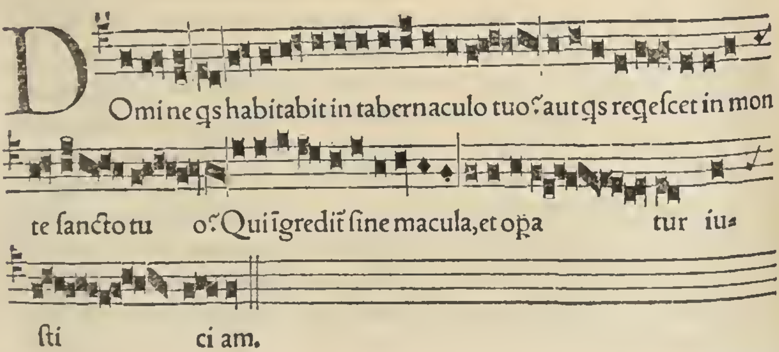
Reperias nihilominus tamen apud Symphonetas huiuſmodi cantus, qui immodica famę ſiti ad taleis ineptias delabuntur. Cuius erroris cauſam puto, quod ueteribus contemptis, ſola noua placent, atq; ita nunc gloriã quęrimus, non eo hercle modo quo debemus. In Poëtica pulchrum eſt eximios ſequi uates, ita Virgilius Theocritum Heſiodum ac Homerum ſequi non dubitauit. In muſicis uero, Dij boni quàm hoc quibuſdam turpe uidetur, ſi quis uel Iodocum Pratẽſem, in hoc negocio prope Virgilium, uel Ioannem Ockenheim eruditiſſimũ uirum, uel Petrum Platenſem ſuauiſſimum modulatorem ſequi conetur. Cum illi tamen cantus naturam ingenio ac arte imitati, egregiam laudem iure meruerint. Noſtra uero tẽpeſtate ſint, qui nullam cantilenam, niſi iam recẽs ab authore, uelut incude adhuc ferueſcente proueniat, probent, ueteres omneis cõtemnant. Cæterum cum turpe putent ullum, quantumuis doctum imitari, ueteribus Modis occupatis omnibus, ad noua confingenda neceſſario uertuntur, ſed inepta atq; inſulſa, cum ueterum ſint docta atq; feliciter nata, naturę præterea, quod in muſicis maximum eſt, cõformia. Ego ſané eius ſum opinionis, ut carmen Poëtæ doctum ſemper placet, ita cantum doctum non debere unquam diſplicere, atq; ideo immerito contemni. Secundum illud frequens apud Platonem, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν. Veterum cantus nunc uoco, quales ante annos ſeptuaginta plus minus finxerũt Muſici, neq; enim ante annos cẽtum hæ compoſitiones quatuor uocum fuêre, ut mea fert opinio, Sed de his in poſterioribus plura.

De tertia Diapaſon ſpecie & duobus eius Modis,

Caput XIX.

TErtia Diapaſon Species à Parhypate hypatō ad tritē diezeugmenon, hoc eſt à C ad c, duos habet Modos, Alterū ipſius diapaſon nomine, Hypolydium, qui diuiſus arithmeticôs in F, apud ueteres eccleſiaſticos in haud infrequenti uſu fuit, nunc autem eius mi in b claui, uulgo in fa mutatur, ut recidat in ſeptimā diapaſon ſpeciem, nēpe in Mixolydiū, diuiſum arithmeticôs, qui apud ueteres Hypoionicus dictus eſt. At uetus hic Hypolydius mi in b claui habet ut Lydius, non fa, ut nunc mutatus canitur. Alter Ionicus ſiue Iaſtius, diuiſus harmonicôs, magna cum Lydio cōmunione, de quo paulo poſt. Hypolydius ſanè de quo cepimus, Lydij eſt Plagius, quippe cum quo cōmunem habet diapēte fa fa, & eandem diateſſaron fa ut inferne, quam Lydius habet ſuperne. Sextus uetuſtus dici poteſt, atq; ita nobis ſuperius nominatus. Mediocris iucunditatis eſt Modus, nihil eximiæ elegantiæ habens, propter mediationem ſub tritono factam. Ideoq; ueteres Eccleſiaſtici in grauibus cātilenis eo uſi uidentur: Quæ hodie tamen, ut iam ſæpe admonuimus in Hypoionicum plæræq; mutatæ conſpiciuntur, deiecto è ſupremo, quem in Hypolydio obtinebat, loco, ſemitonio minore, in ſecundū locum. Eſt autē Hypolydius ex C graui ad c acutum. Finalis clauis eſt F, quæ & principis eſt Lydij. Eius ſimplex exemplū eſt hoc, ad q̄d facile alia intelligi poſſunt. Ex Pſal. 14.

Hypolydij exemplum.

HVius item Modi sunt Introitus: Esto mihi. Et. Os iusti, quanq; codices ubiq; uariant. Alij enim notulas quæ e paruum in his attingunt, in b torquent, ut id quis uidere poterit, qui codices inspicere uolet. In gradualibus uero, ut uocant, id longe apertius uidere licet, in quibus reperias ex Lydio non factum Ionicum, saltem ubi torquere licebat, Est autem ubi non liceat: Nempe ubi cantus ad e paruum conscendit, & in b uno relabitur saltu, obstat enim Tritonus. Cæterum in ea sum opinione, conspirasse quosdam, ut ex omnibus Lydijs Hypolydijsq; facerent Ionicos Hypoionicosq;, at id parum feliciter processisse. Ideoq; nunc tam tortos esse cantus, præcipue in gradualibus. Quod Lector simulatq; diligẽtius introspexerit, uerum esse facile iudicabit, quare ut id latius explicaremus, non est ui sum operæpreciũ. Huius aũt Modi Intonationes ab Hypoionico discretas nõ memini me uspiã aut inuenisse aut reperisse. Et nouas cõfingere, quãdo ueteres hoc omiserũt, non est necessariũ, satis enim superq; est Modorũ. Idem iudico de Respõsoriorũ ac Introituũ uersibus. Qđ si quispiam uspiam inuenerit. utatur per nos licebit. Iam ad secundũ huius speciei Modum progrediamur.

De Ionico siue Iastio Modo,
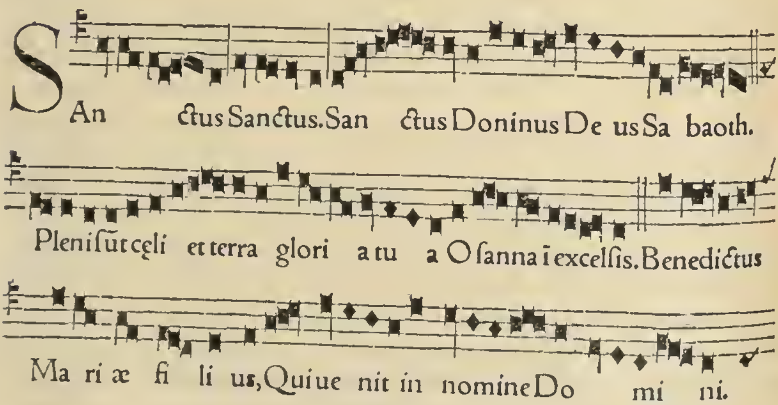
Caput XX.

ALter tertiæ Diapason Modus Ionicus dicit̃, diuisus harmonicôs, Ideoq; in hac classe princeps, omnium Modorũ usitatissimus. Sed nostra ætate sede propria exulans per diatessarõ in Lydij finali claui, hoc est, F, nõ tamen absq; fa in b claui cãtus finit. γλαφυρός, à Luciano in harmonide dictus, hoc est, iucũdus, ab Apuleio uero uarius, qui non Ionicum sed Iastium Græcis sanè appellat, ut supra diximus. Porrò hic Modus saltationibus aptissimus est, quem pleræq; Europæ regiones, quas nos uidimus, adhuc in frequenti habẽt usu. Apud ueteres Ecclesiasticos perraro ad hunc Modum cantilenã reperias. At à proximis quadringentis, ut opinor annis, etiam apud Ecclesiæ cãtores ita adamatus, ut multas Lydij Modi cantiones, ut iam sæpe diximus, in hunc mutarint, suauitate ipsius ac lenocinio illecti. In Trochaicis magnam habet gratiam, & in Iambicis Catalecticis, ut apud Horatium ode 18. lib. 2. Carminum patet. Ionici etiam pedes huic Modo facilime aptãtur, qđ Horatius semel dúntaxat exhibuit ode 12. lib. 3. Car. Quidam huic Modo lasciuam petulantiam tribuunt, uidelicet ad quem in saltationibus petulãtes fiant motus, atq; inde ab eodẽ Poëta in corruptos sui sęculi mores hoc scripto ꝑditum: Motus doceri gaudet Ionicos Matura uirgo. Nota est apud omneis historicos Ionũ leuitas etiam prouerbijs celebrata. Non me latet quæ apud Athe-

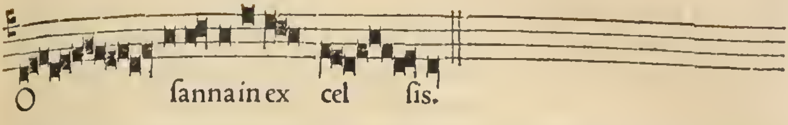
 næum

næum lib.14. de hoc Modo produntur, mihi nequaq̃ probabilia uiſa, qui motus & maiorum authorum ſcriptis, & ipſa re, quæcunq; adeò incerta à ſcriptoribus ſcribuntur, cum hic tum alibi toto hoc opere lubens ac ſciens prætereo. Satis erat Athenæo dicere, hoc ille ſcribit dum authores quæ quærimus ſæpe nominent tantum, non explicent, utpote eo tempore notiſſima. Sed id nobis, qui artem docemus, non ſatis eſt uiſum. Hac tempeſtate omne Vt, ad hūc conferunt Modum Cantores, quemadmodum omne Re, ad Dorium, & mi ad Phrygium, nullum Vt quàm huius Modi cognoſcentes, q̃d ſuperius quoq; admonuimus. Natiua clauis finalis huius eſt C. ſed nunc perraro ullam cantilenā in ea poſitam reperias, adeò uicit Tetrachordi Synemmenon affectatus uſus. Porò huius item Modi exemplum habitum eſt libro priore, ubi de clauium tranſpoſitione diſſerebamus, poſitumq; à nobis fuit in Ffaut. Nunc uero aliud ponamus in propria ſede, ut ueteres pernotaſſe ueriſimile eſt. Cum autem in alijs principibus ferè infernè tonus apponatur, in hoc ſemitonium, non tonus eueniet. Quod quidam adeò non euitarunt, ut illud affectaſſe uideantur. Ego hercules non ponerem. Nam mire huius naturā Modi in auribus deformat, At nihilominus ſi ſuo in loco ponatur minus offendit. Hic Modus Quintus uulgo nominatur, qui & in noſtro ordine Quintus eſt. Sed nūc exempla eius ponamus, & primo ſimplex illud de Beata uirgine canticum, Sanctus. quod noſtra demū ætate Antonius Brumel etiam quatuor uocibus elegantiſſime inſtituit, à Leone Pontifice Max. eius nominis decimo approbatum. Sed Tenor ſic habet.
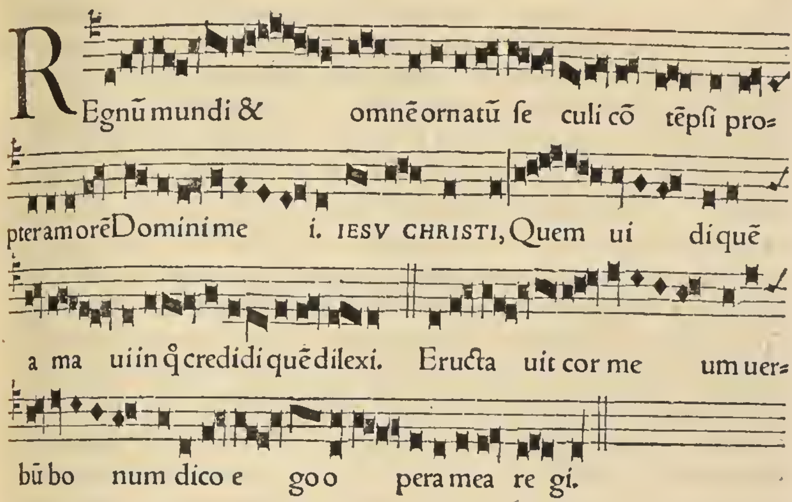
Ionici ſiue Iaſtij exempla.

O ſanna

Nunc aliud exemplum ponamus, quod ſemitonium infra finalem habet clauem, quod in hoc Modo rarum eſt, ut iam diximus.

Intonationes huius à Lydio per mi ac fa diſtinctas credimus. Introituum uero ac Reſponſoriorum uerſus ijdémne ſint in utriſq; an diuerſi, nihil definio. Sed in Lydio de his plura, ut ſpero dicemus.

De quarta Diapaſon ſpecie, ac duobus eius Modis,
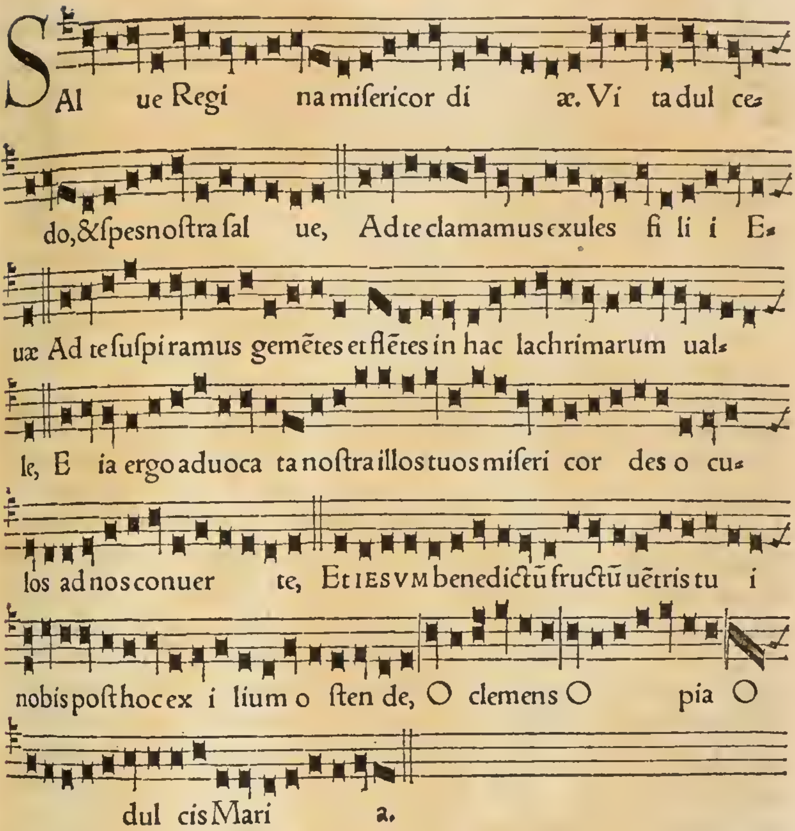
Caput XXI.

HActenus eas diapaſō ſpecies executi ſumus, quę Plagiorū obtinuêre nomē, Hypodoriū, Hypophrygiū, ac Hypolydiū. Reſtat nūc ut reliqs q̄tuor, principū nominibus appellatas, pſeq̄mur. Quarū prima eſt, quę Doriū ac Hypomixolydiū ſiue Hypiaſtiū duos cōtinet Modos, ex Lichano hypatō ad Paranetē diezeugmenō, hoc eſt ex D magno ad d paruum

d paruũ. Prior Modus, quo nomine ipsa diapason uocaẽ, Dorius est, har monicôs mediatus in a paruo, primus nunc uulgo habeẽ, omniũ Modorũ celeberrimus, à Luciano σεμνός, id est, seuerus, ab Apuleio bellicosus, ab a= lijs, prudentiæ largitor, castitatis effector (ita enim illi loquunẽ) dictus. Qui dam adhuc elegantius scilicet, cum morose ac curialiter procedere aiunt. Hinc Plato in Lachete Virum de uirtute ac sapientia digné, ac ut uirum decet, differentem, cuius sermo operibus non dissonat, δωριστὶ loqui putat, non ἰαστί. Sed neq; φρυγιστὶ, neq; λυδιστί. Solam enim doricam Harmoniam esse græcam. Quid si mihi concedatur rudi iudicio de hoc atq; præcedenti pronunciare Modis, breuibus me absoluam. Aio utrunq; Modum uide= ri mihi populi mores, unde nomina sumpsere, pulchre referre. Athenienses sané Iones fuêre: Lacedæmonij Dores: illi tametsi iucunditatis amatores, ac eloquentiæ studiosi, leues tamen semper habiti sunt. Lacedæmonij uero bello clari, militari disciplina ac seueris Licurgi legibus constricti, tetricos mores à maioribus acceptos diutius seruarunt. Ita hi Modi habent. Ioni= cus in totum saltationibus addictus, suauitatis ac iucunditatis multũ ha= bet, seueritatis propé nihil. Dorius contra Maiestatem quandam ac graui tatem præse fert, quam admirari facilius sit, quàm explicare. Heroicis car= minibus aptissimus, q̊d ipse olim iuuenis corám Maxæmyliano inclyto Cæsare expertus sum Agrippinæ in præsentia multorum principum, non absq; meritæ lauri (absit uerbo inuidia) præmio. Finalis huius certe Mo= di clauis est D. quæ & hypodorij, Mediatio autem ut iam diximus in a par uo. Præterea huic modo peculiare est supra diapason semiditono exultare cum magna hercle gratia, quod præter Symphonetarum usum in uulga= tis etiam linguæ Celticæ cantionibus uidemus. Sed hoc Aeolius quoq; ha bet & nonnunquã Hypodorius, ut libro sequente exemplis declarabitur. Cuius quoniam notissimus est, unicum dúntaxat ac planum exemplum ponamus, nempe Diuæ Virginis salutationem à tota decãtatam ecclesia. Authorem eius ferunt Hermannum Contractum comitem à Veringen cuius mentionem faciemus in sequentibus. Quanq̃ in ea cantione quidã descensum hypodorij faciant in gementes, Alij in IESVM, ut mixtus uideri queat duorum Modorũ Dorij ac Hy= podorij cantus. At nos eum nõprobamus, sed simpliciter Dorij Modi formulã exeque mur, ac breuius q̄dem illud, quam ulla decantet ecclesia.

Diuæ

Diuæ Virginis ſalutatio
ad Dorium.

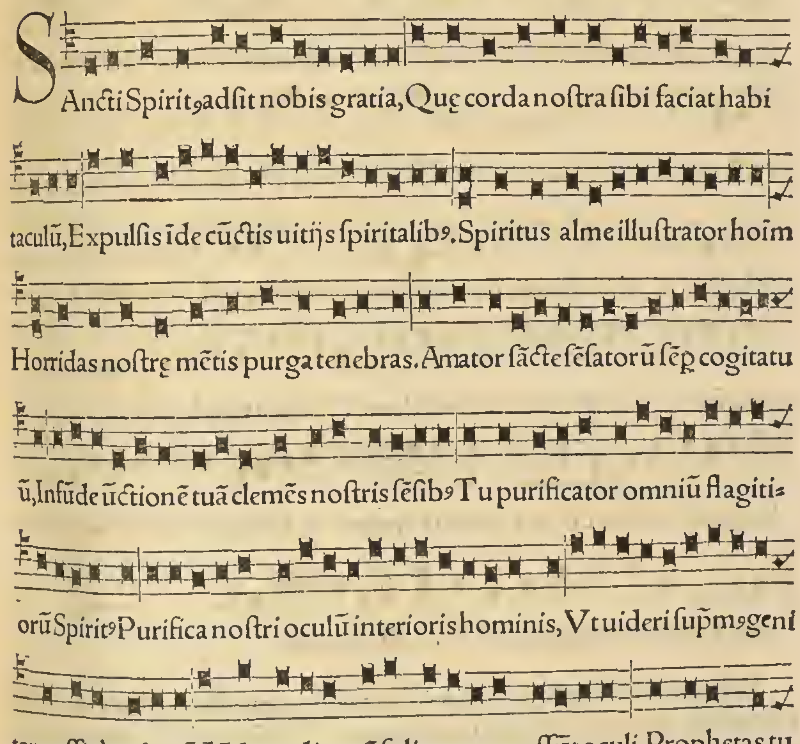
Quod autem ſuperius de Æolio diximus Modo, maximam eum cũ Do-rio habere conuenientiam, adeo uerum etiam in hac cantione apparet, in uerbis inquam, miſericordes, & nobis. Quidam etiam plura in his depra-uant, ita ut rarum Dorij cantum inuenias, quem non alicubi per ſynemme non tetrachordum in Aeolium flectãt, quod ſi iudicio fiat, non improbo. At ſi ignauia ac libidine omnia confundendi ac immutandi, non poterit ea res cuiquam cordato placere. Sed ualeat hic error cum cæteris. Nunc ad alterum huius ſpeciei Modum.

De Hypomixolydio siue Hyperiastio, Caput XXII.

ALter quartæ diapason Modus, quòd proximè super Iastium sedē habet, nec aliud, ut Dorius, speciale nomen agnoscit, Hyperiastius dicitur siue Hypoionicus. Potest & Hypomixolydius uocari, q̃d Mixolydio sit Plagius, quippe cum quo habet cōmunem diapēte ut sol, tum quam Mixolydius diatessarō re sol, supernè adhibet, hic habet, infernè, quanquam sic in Dorium cadit, quod enarratis hactenus plagijs omnibus accidit, ut Hypodorius in Aeoliū, Hypophrygius in Hyperæolium, qui propter ineptam mediationem reiectus dicitur, Hypolydius in Ionicum. Porrò hic Hyperiastius siue Hypomixolydius arithmeticôs in G mediatus nunc Octaui nomen uulgo obtinet, ac in eadē claue cum principe suo Mixolydio cātus finit. Apud ueteres Ecclesiasticos in magno fuit usu, ad quem elegantissimas sanè, ac suauissimas cantilenas effinxerunt, nostra uero ætate, ut supra testati sumus, Cantores ad eam formam rarissimè Tenores nouos instituunt, à ueteribus tamen desumptos elegantissimè quatuor concludunt uocibus. Probatum autem est superius, si hunc Modum addendum putent septem illis uulgaribus, necesse omnino esse, ut reliquos etiam quatuor addant, Aeolium, Hypoæolium, Ionicum, Hypoionicum, quanq̃ posteriores hosce duos, Lydio Hypolydioq; reiectis, habeant, atq; planè ignorant eorū nomina. Hic certè Hyperiastius præter phrasin mediationemq;, ac finalem item clauem, reliqua cum Dorio, quantū ad diapason naturā, omnia eadem habet, cū quatuor iam nominati etiā semitonio uarient cum ijs Modis, quibus cantores eos adnumerant. Vt Aeolius à Dorio, & Ionicus à Lydio. Idem dico de eorum Plagijs. Sed de his satis in superioribus. Est in hoc Modo suauitas naturalis & uelut Rhetori commoda, per quintam ex F in c, qua ad Proœmia utatur, sine fuco iucunditas & auribus affluens dulcedo, quam sæpe quærit per fa in b claui, quemadmodum & Dorius, cum quo etiam hoc habet cōmune, patet hoc in plærisq; huius Modi cantibus, præsertim in Responsorijs, quorum ad hunc Modum plurima à ueteribus composita in matutinis potissimū canuntur. Sed eius exemplum ponamus, prosam, quæ in die Pentecostes canitur: Sancti Spiritus adsit nobis gratia. quā impensè placuisse D. ERASMO Roterodamo, et ab eo eximiè olim laudatam memini. In qua, uersibus ultimo ac penultimo ascensus est uulgo ad f paruum, more aliarum ferè, p̃sarum huius Modi, sed eum in ueteribus codicibus non inuenio. Item in uersibus: Tu animabus uiuificandis. &, Tu aspirādo. quidā in a paruum assurgunt, leuatis omnibus eorum notis plus diapente, quod nobis non probatur.

probatur. Deniq; in iſtis duobus uerſibus. Tu diuiſum. &c. Idolatras, mira eſt in omnibus codicibus uariatio. Quidā in f paruum uſq; leuant, q̊d neſcio quàm probem, In alijs codicibus detortum uideo in Tetrachordō Synemmenon cantum, quod nos ſecuti ſumus propter uetuſta exemplaria, quāquam dura eſt poſt eos uerſus inceptio in Ergo nos ſupplicantes. Quam duritiem ſi quis euitare uolet, leuet iam dictos uerſus omnibus notulis tono, & Modus inconcuſſa manebit qualitate. Habet hæc proſa miram modeſtiam, inenarrabilemq; grauitatem, In qua operę pretium eſt uidere authoris ingenium, quàm uarias in uno Modo inuenerit formulas, quàm limitibus Modi cantum coërcitum exhibuerit, quàm eleganter uerba numeris acommodarit, ſed nunc ipſam audiamus;

Hypomixolydij exemplum.

Repenas autem plurima Antiphona huius modi inter F magnum & e paruum, quemadmodum uetuſtus apud Eccleſiaſticos Lydius aut Hypoæolius, de quibus poſtea.

De
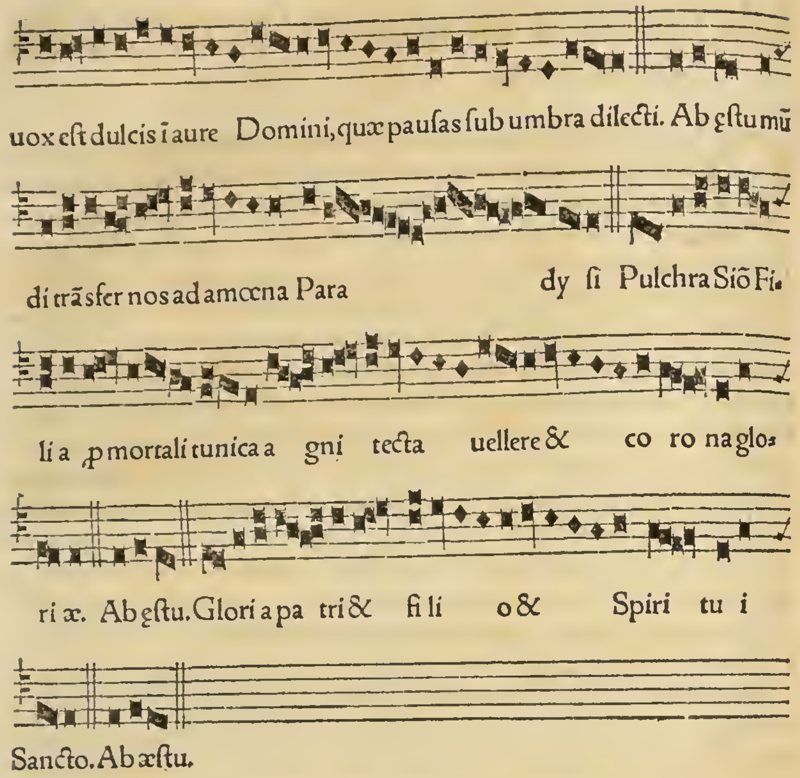
De quinta diapason specie ac duobus eius Modis, Cap. XXIII.

QVinta diapason species, ab hypate meson ad neten diezeugmenō hoc est, ab E magno ad e, paruum duos habet Modos, Alterum ipsius diapason nomine Phrygium, harmonicôs diuisum in Paramese, hoc est, in mi b clauis. Alterum Hypoęlium diuisum arithmeticôs in a paruo, de quo paulo post. Phrygius uulgo Tertius dicitᷣ, celebris in primis, & uetus Modus. Horatius barbarum uocat ode 9 Epodon, ubi & Dorij meminit. Barbarum Acro exponit Phrygiū, Lucianus uocat ἔνθεον, Apuleius religiosum, quod hic Modus habeat nescio quid lachrymabile et quod animos ad fletum excitet, quo modo Diuam Magdalenen ad sepulchrum flentem quidam oppidò elegāter finxit, cuius cantū postea libro sequente referemus. Quidam aiunt eum habere indignantis seueram insultationem, alij pugnas excitare, & uotum furoris inflammare, Vnde & σκολιὸν à Græcis dictum. Et Phrygij τὸ ἔνθεον D. ERASMVS, ut supra diximus, impetum uertit. Nota est fabula Adolescentis Taurominitani, Phrygio modo ad expugnandas pudicæ (ut apud Boëthiū ait Cicero) mulieris ædes excitati, & à Pythagora, qui mutato Modo, Spondeos succini iusserit, ab audaci facinore sedati. Accipit hic Modus libenter tonum inferne, aliquādo & ditonum, ad quem sunt, multarum dominicarū Introitus, & Responsoria. Benedictio Cærei elegantissimè ad hunc cōposita Modum. Nos uno exemplo, quod Modum belle repræsentat, cōtenti erimus, cū sit omnibus notus. Quanq̄ haud scio quàm uetusta sit ea cātio, canitᷣ frequēs de sancta uirgine Catharina in diocœsi Constātiensi, in qua descensus est in D magnū tono infra clauē finalē, quod alij quoq; principes patiuntᷣ, ut Aeolius, Dorius ac Mixolydius. Talis est & in Responsorijs. Visita quæsumus, &, Discubuit IESVS, q̄rum alterum in Templorum dedicationibus canitur, in his regionibus, alterū diebus Iouis in Dominici corporis honorem. Vtraq; nō ualde uetusta cantilena, ut puto, sed quæ Modi naturam mire exprimant, Id quod nūc quærimus. Neq; enim hic exemplorum est defectus.

Phrygij Modi exemplum.

SVrge Virgo & nostras spōso pre ces a pe ri. Tua uox est dulcis

De Hypoæolio Modo,
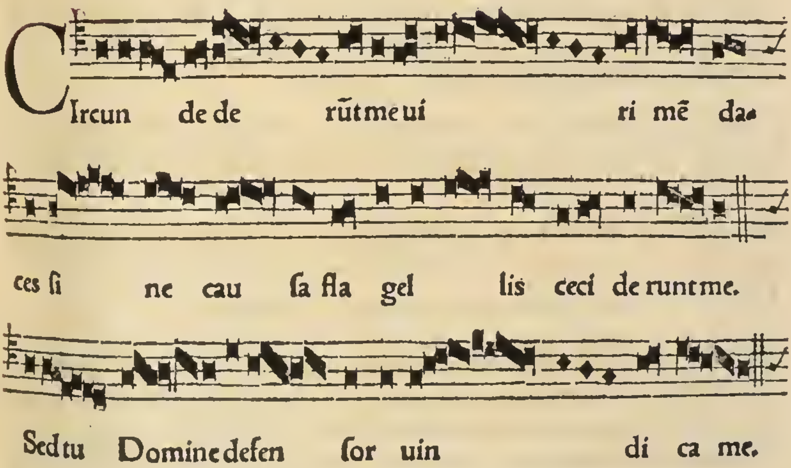
Caput XXIIII.

ALter quintæ diapaſon Modus Hypoæolius dicitur, quod Aeolij ſit plagius, quippe qui cum communem habet diapente la re, ſed diateſſaron la mi, quam Aeolius ſuper diapente habet, hic inferne annectit. Mediatur arithmeticôs in a paruo, ac cum principe ſuo eadem claue cantus finit, ſed ſupra per diapaſon, ne extra ſcalam diateſſaron eius deſcenderet. Hic Modus rarus eſt in uſu noſtra ætate, ad quem paucas in choro cantilenas reperias, prẹter Gradualia quẹdam, u t uocant, quorũ

quorum multa in aduentu, multa diebus paſchalibus canuntur, quędam alijs item temporibus: quod factum exiſtimo ignorantia diſcriminandi Modos. Nam quoties huius Modi formulam uulgus inuenit, continuo eam corrupit, ac pro la mi diateſſaron inferne huius Modi propria, cecinerunt ſol re diateſſaron Hypodorij, Ita factũ eſt, ut omnes Hypoæolij Modi cantus in Hypodorium ceciderint. Ea cauſa Phonaſcis etiam fuit noſtra ætate, ut hunc Modum non niſi ignorantes inſtituerent, Inter quos eſt Richafort qui Hypodorium cõtra, atq; uulgus ſolet, in Hypoæolium uertit, ut ſupra diximus in Hypodorio. Porrò hunc item Modum Iacobus Hobrechth aliquoties tractauit ſuauiſſime, ut ſequente libro oſtendemus. Admittit & hic Modus inferne tonum, ſuperne autem ſemitoniũ, ut Princeps eius Æolius, quod pulchre apparet in cãtu Collegerũt. Quod quidam ignorantes, atq; huius Modi cantum ad Hypodorij formam, ac ſedem [illegible]ſtringentes, ſemiditono aſcenſum per quam ineptum fecerunt, ut in exemplo ſubiecto, in uerbo: ſine cauſa, quidam fecerunt. Hobrechth ſemitonium ſuperne adiecit, inferne ditonum, ut poſtea oſtendemus. Sed exemplum nunc ſubnectemus.

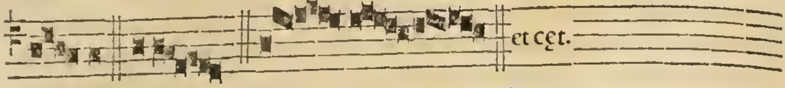
Hypoæolij Modi

exemplum.

Quo ni am tribula ti o proxima est,et non est qui ad-

iu uet. Sed tu Glo ri a. &cet.

INuenitur etiam hic Modus inter e paruum & F magnum, defecto inferne semitonio,quod in Lydio superne deficere solet,ut capite sequente mox ostendemus. Ita fit, ut hic Modus eisdem sæpe limitibus ingrediatur,quibus apud ueteres Ecclesiasticos Lydius,à quo phrasi in immensum distat, finiatur tamen propria sede in a paruo, cum Lydius in F magno. Eius rei exemplum ponemus Antiphona illa quæ Diuæ Virginis MARIAE assunmptionis die canuntur,ea ita habent.

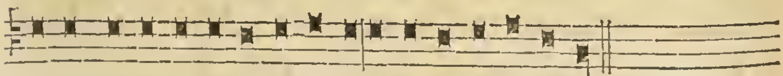
EX al tata es Sãcta Dei genitrix sup choros angelorũ ad cœlestia

a regna. Euouae.

Ita quæ proximè sequntur: Paradysi portæ, & de diuo Michaële archangelo Gloriosus apparuisti in cõspectu Domini. Item in aduentu plurima & alijs item temporibus & maxime in xl.

INde & minorum psalmorum Intonatio colligitur, ad hunc Modum, quæ phrasi quidẽ haud multũ,at positu sanè ab Hypophrygio differt.

Dixit Dominus Domino meo Se de à dextris meis.

MAiorum psalmorrm intonationes nondum inueni. Responsoriorum puto eum esse uersum, quem in Circundederunt iam exhibuimus. Sed neq; Introituum uersum uspiam me uidisse memini. Atqui ea de re nolim anxium esse Lectorem,cum alioqui satis sit Modorum.

De

De Sexta diapason specie ac uno eius Modo

Caput XXV.

SExtæ diapason speciei, quæ est ex parhypate meson ad triten hyperbolæon, hoc est ab F magno ad f paruum, Vnicus est Modus ipsius Diapason nomine Lydius, diuisus harmonicôs in c paruo. Ideoq; Princeps in hac classe, quippe qui Plagium habet Hypolydium, de quo antea. Communis duorum Modorum diapente fa fa. Clauis finalis. F magnum. Diatessaron ut fa, hic superne adnectit, cum Plagius inferne. Porrò hic Modus apud ueteres Ecclesiasticos in magno fuit usu, ut ex cantibus uetustioribus satis liquet, sed tetricus uidetur Modus, quem Lucianus, βακχικὸν uocat, Apuleius querulum, Horatius uero Lydium pro Ionico, ut Persas pro Parthis usurpasse uidetur. Plato in Republica libro tertio, ter binas Harmonias numerat. Alteras θρηνώδεις, hoc est, lugubres siue querulas μιξολυδιστὶ καὶ συντονολυδιστὶ, id est, Mixolydias & Syntonolydias, quas ne mulieribus quidem utiles ait, nedum uiris. Alteras μαλακὰς τε καὶ συμποτικὰς, id est molleis ac temulentas, ἰαστὶ καὶ λυδιστὶ, id est, Ionicas & Lydias, quotcunq; χαλαραὶ, hoc est, relaxæ, remissæq; & resolutæ (ita enim copiose exponit interpres) uocantur. Sed neq; has bellicosis uiris utiles existimat. Relinquuntur igitur duæ, δωριστὶ καὶ φρυγιστὶ, id est, doricæ ac Phrygiæ, De quibus tamen nihil certi pronunciat. Sed adhibendas omnino eas harmonias præcipit, quæ animum uirilem ad generosa decora inflammant ac excitant. Hæc tamen obiter Glaucus apud Platonem Socrati, nescire se Harmonias fasso, refert, Itaq; Plato tanq̃ ipsi nõ satis nota disserit, quanquam illum hæc perspecta habuisse puto, ut erant illo doctissimo sæculo omnia mathematica. Quo Pacto autem ab interprete sint intellecta, haud facile dixerim, Illud certe μιξολυδιστὶ, uertendum erat mixolydiæ, quomodo omnes musici composito pro simplici utuntur, atq; adeo pro Septimæ diapason speciei nomine. Idem de συντονολυδιστὶ sentio, quod haud scio an pro Aeolio posuerit Modo, Quod si esset, Platonis nomeclatura in sex Modorum principibus prorsus nobiscum conueniret. Fieri autem potest ut Plato Syntonolydium intentum Lydium intellexerit, ut musici uocãt Syntonũ diatonum, quo pacto et Cleonides in introductorio & alij musici tetrachorda per tria secãt genera. Iulius aũt Pollux lib. 4. cap. 9. Sex item principes ponit his uerbis. ἁρμονίαι δὲ, (inqt)

Καὶ φρύγιος δὲ, καὶ λύδιος ἢ λοκρικὴ, Φιλοξένου τὸ εὕρημα
Δωρὶς, Ἰὰς, Αἰολὶς, αἱ πρῶται,
Apud quē Mixolydius abeſt, ut apud Platonē Aeolius, Niſi qs λοκρικὴν, pro Miyolydio poſitā cōtendat, cū Cleonides Hypodoriū ita uocatū ſcribat. Idē Pollux paulo poſt ca. 10. ubi de tibiarijs Harmonijs differit ita ait. Καὶ ἁρμονία μὲν αὐλητικὴ δωρισὶ φρυγισὶ. λύδιος ἢ ἰωνικὴ καὶ σύντονολυδισὶ, ἣν Ἄνθιππος ἐξεῦρε. Nec me fugit apud eundem Pollucē paulo poſt inter ſaltationis ſpecies & Syntonon enumerari, uerum ibi de Harmonijs non loquitur, Et σύντονος, uox ex appellatiuo multis rationibus ꝓpria fieri poteſt. Sed ad Platonem redeo, quem uno ore aiunt Lydium reieciſſe Modum ut leuem, q̊d mihi quidem non uidetur. Nam Mixolydium & Syntonolydium cum Lydio eundem eſſe, non puto exiſtimabunt. Et Plato ita uidet̄ de ijs Modis locutus, ut in uniuerſum nihil certi affirmet. Sed eos eligendos præcipit, ut iam admonuimus, qui maſculum retineant animum & ad uirilia facta ſtimulent. Verum enimuero, quod prius nobis dictum eſt, negari non poteſt, antiquitatem hos uariaſſe, ſed neq; dubium eſſe Modorum naturā alio torqueri poſſe, ut q uideat̄ leuis Modus, eum ad grauia adhiberi perdifficile non eſſe, modo accedat felix ingenium, Et contra grauem ad leuia quoq;. Quod in carmine Elegiaco apud Ouidium contra generis eius naturam factum grammatici contendunt. Ego itaq; Lydium egregiū Modum exiſtimo, ſi quis ita tractet quemadmodum ueteres Eccleſiaſtici. Sed nunc uerborum ſatis eſt. Apud ueteres igitur Eccleſiaſticos uideo duplicem huius Modi fuiſſe uſum, alterum inter F et e paruum, ut ipſi diapaſon ſuperne deeſſet ſemitonium minus, Alterum inter duo F f, integra diapaſon: ſed eum plerunq; eſſe corruptum. Prioris uſus breue eſt hoc exemplū.

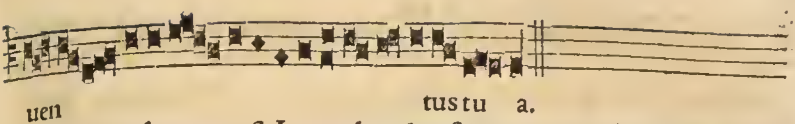

BEnedic a nima mea Domino & noli ob li ui ſci o-

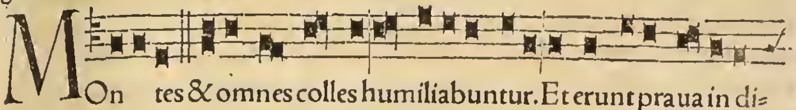
mnes retributiones e ius et renouabit̄ ſi cut a qui le iu-

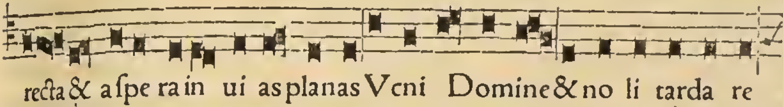
uentus

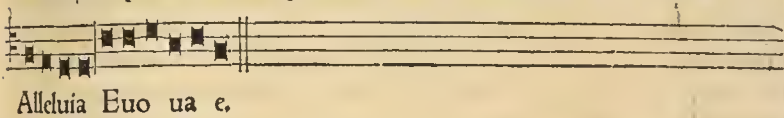

Ad hanc formam eſt: Loquebar de teſtimonijs tuis. Introitus de Virginibus, & plurimi ueterum cantus.

Reperias eundem hunc ueterem Lydium deſcendere in E graue, quemadmodum ſuperius de Ionico diximus in ♮ graue, aut in Synemmeno in E graue. Cuius hoc exemplum eſt.

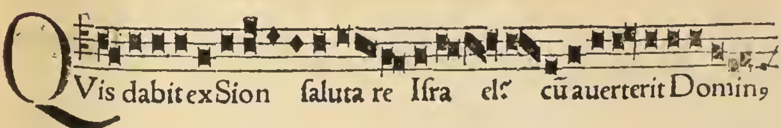

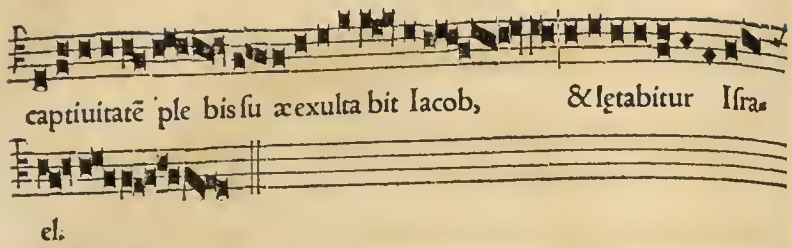

HVius aũt Modi alias uel minorum uel maiorũ pſalmorũ intonationes, Item Reſpõſoriorũ Introituũq; Verſus alios quã priore libro de quinto uulgi Modo exhibuimus, haud eqdẽ inueniſſe me memini. Imò in ea ſum opinione, quas intonationes, quosq; Introituum Reſpõſoriorũq; Verſus uulgus habet in quinto ſuo Modo, hoc eſt Ionico, ea omnia olim Lydij fuiſſe. Verũ poſteaquam ſolum uerterit Lydius, etiam hæc ſucceſſoris facta uel belli, uel mauis delatoris iure. Admonuimus hoc etiam ſuperius de Modi huius plagio, nempe Hypolydio, atq; adeo etiam de Hypoæolio. Nec hæc corruptio difficilior eſt quàm in Gradualibus, ut mox dicturi ſumus, ubi ex mi fit fa in b claue, quę mutatio tortos ſanè nobis dedit cantus.

Lydij Modi exemplum.
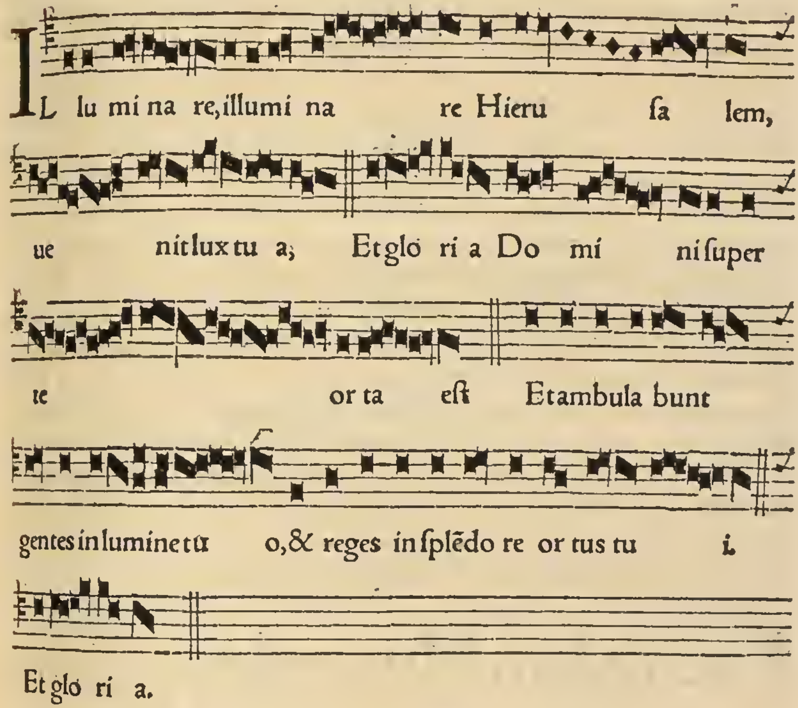

captiui

Diximus autem in superioribus hunc Modum nostra ætate apud Cātores in nullo esse usu, cuius omneis cantus in Ionicum deflectunt, pro mi in b claue fa substituētes. Quæ consuetudo ita inualuit, ut purum Lydium nunc raro inuenias, cui non alicubi fa sit insertum, quasi cōspiratione in eum facta, de exilio eius publice sit decretum. Haud quaquā tamē negauerim eam cōmutationem aliquando cōmode fieri, aliquando necessitate urgente: Commodè fit in una alteráue nota, quæ tamen Modum non mutat. Necessitate uero propter Tritonum in genere diatonico uitandum. Atqui ea mutatio corruptos nobis fecit, ut iam diximus, cantus, ut in gradualibus potissimum uidere licet, præsertim facta iam aliquot locis mutatione mi in fa. Deinde uero cum more suo hic Modus in a paruum ascendat, ac descensus fiat subitus in b clauem, necesse est remeare mi: Neq; enim ibi fa cani potuit, ut in reliqs præcedentibus notulis: fieret enim Tritonus. Cæterum in F magnum delatus, ac rursus in b clauem assurgens, necessario mutat mi in fa, alioqui rursus tritonus interueniret. Inuenies autem quosdam huius Modi cantus, qui in a paruum neq; ita subito conscendunt, nisi etiam f paruum attingant, neq; rursus subito ac uno lapsu ex a in b re labuntur, sed ex f in c: Quos omnino in Ionicum deflectere queas, bifariámq; cātare uel p diapēte Lydij fa fa, ascendēdo fa re fa, descēdēdo fa la fa uel per diapente Ionici in Synēmenō tetrachordo ut sol, ascendēdo, ut mi sol, descendendo sol mi ut. Quanquam haud scio, qui fiat, ut cum uoluptate quadam libentius Ionico acquiescamus, tinniatq; suauius illud fa quam mi in auribus nostris, sed puto uel assuetudinem per omnē uitam Ionico obnoxiam in causa esse, uel, quod uero similius est, Ionicum Lydio naturaliorem esse, grauiorem aūt Lydium. Sed huius Modi exemplū ponamus, quod bifariam cani poterit.

Exemplum

Exemplum cõmune Lydij ac Ionici, ſed alterius in diezeugmenõ, alterius in ſynemmenon tetrachordo.

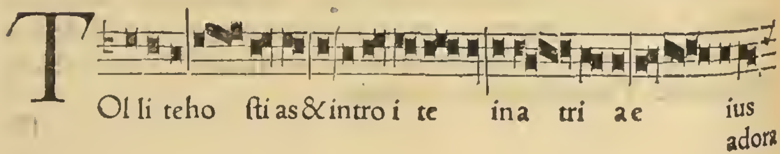

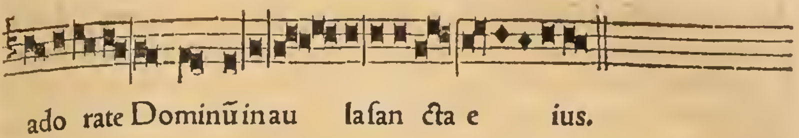
NEumatis huius (nã ita uocant unius ſyllabæ plurimas notulas certo iterationis agmine incedenteis) quartam ab fine notulam, item decimam, alij in b dúntaxat leuant, ut Ionico ſoli fiat apta cantio, alij in c ſuſtollunt, utrique aptum Modo, quod nos, etſi rarius ita inuenitur, ſecuti tamen ſumus, ut res ipſa, cuius gratia exemplum adduximus, clarior eſſet. In fine etiam uerſus omnes in fa libentius inclinant, poteſt tamẽ & mi cani, ſed duriuſcule ſonat. Verum hæc de Lydio ſatis.

De Hyperphrygio reiecto altero.

ALter huius diapaſon Modus eſſe debebat ijſdem quidem limitibus quibus hic Lydius, ſed mediatio obſtitit, quo minus in uſum ueneſrit. Nam plagiorum lege, inferne diateſſaron, ſuperne diapente habere debebat, quod hic fieri nequit. Ex F enim magno, in mi quod eſt in b claue Tritonus eſt. Ex eodem autem mi, in e paruū ſemidiapente eſt. Hic Hyperæolij, de quo in Hypophrygio diximus, plagius eſt, quapropter cum τὸ ὑπό, nominandus erat, ſed Hypohyperæolius nemo ſanus dixerit, quando Hypomixolydium etiam quidam dicere non audent, Sed Hyperphrygius non incommode à quibuſdam dicitur, nempe ad formam Hyperiaſtij, Hypermixolydij ac Hyperæolij. Eſt enim hic proxime ſupra Phrygium, nec aliud habet nomen, ut habet, cuius ſyſtema obtinet, Lydius. Quod autem Politianus ac Franchinus Hyperlydium uocatū ſcribant, ſcire uelim, quibus authoribus tradant. Ego hercle codicum errore deceptos crediderim, ita enim omnes corrupti noſtra ſunt ætate, ut ijs, quoties res contrarium clamat, prorſus nihil ſit confidendum. Niſi forte quis nouo more, τὸ ὑπὲρ ἀντὶ τοῦ ὑπό, accipi putet. Hic enim Modus & ſi male uerſus, ad Lydij tamē ſyſtema conſiſtit. At neq; Ptolemæus Hypermixolydiū, neq; Ariſtoxenus Hyperiaſtium ſic intellexêre, quare mendum in libris eſſe exiſtimo, non nouam appellationem. Hunc Modum apud Eccleſiaſticos ſemel atq; iterum celebratum reperio, ſed aliquādo nō pleno ſyſtemate, Cuius duo hic exempla ſubijcere placuit.

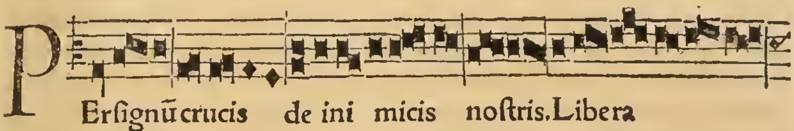
Exemplum Hyperphrygij ſemitonio minore defectum ſuperne, ad formam Lydij.

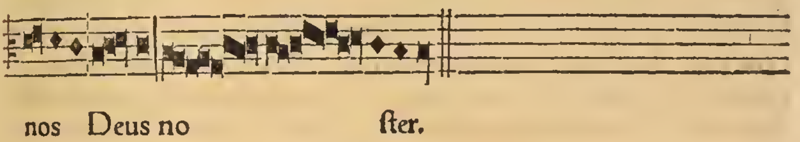

EST huic ſimilis aſcenſu ac deſcenſu cantio Domine fac mecum miſericordiam tuam, quam referemus libro ſequente in Lydio, ubi de Hyperphrygio exempla adducemus, atq; adeo huic etiam ſequenti prorſus ſimile alterum, ut hoc præcedens ſuum habet alibi.

Eiuſdem Modi exemplum tono ſuperans diapaſon.

De Septima diapaſon ſpecie, & duobus eius Modis, Caput XXVI.

VLtima diapaſon ſpecies ab Lichano meſon ad Paraneten hyperbolæõ, hoc eſt, à G magno ad g paruũm, duos habet Modos, alterum ipſius diapaſon nomine, Mixolydiũ, harmonicôs diuiſum in paranete diezeugmenon, hoc eſt, in d paruo. Alterum Hypoionicum diuiſum arithmeticôs in c paruo, de quo paulo poſt. Mixolydius igitur, uulgo ſeptimus dictus, inde ut puto nomen habet, quod cum Lydio permixtus ſit, quippe cuius ſeptem poſſideat chordas, quanquam aliam quoq; cauſam huius denominationis ſuperius aſſignauimus.

Apud veteres Ecclesiasticos in maximo erat usu, nostra uero tempestate in nouis thematis, quemadmodum & eius Plagius, Mixolydius, atque adeo Lydius cum suo Plagio Hypolydio, prope ignotus. Quod inde accidisse reor, Quod Ionicus celebrior Modus, & ut puto, antiquior hominũ usu, ut sol habeat diapẽte, & si nõ positu specie tamẽ cũ Mixolydio communẽ, Cæterum assuefactio ea effecit, ut cantores ad eam perpetuo adiecerint ut fa, quæ diatessaron est Ionici, superne adiecta, non re sol, quæ Mixolydij est diatessaron. Porrò ad hunc Modnm multæ sunt iucundissimæ cantiones, ut in mille Responsorijs Introitibusque patet. Viri Galilæi huius est Modi, Intritus. Item: Puer natus est nobis, quem Petrus Platensis Gallus elegantissime quatuor instituit uocibus, ex Mixolydio tamen Doriũ instituens non absque licentia, sicut postea Ioannes Mouton in Ionicum eundem mutauit: Responsoria, ut Ciues Apostolorum: &, Summæ Trinitati, Vtrunque oppido eleganter hunc Modum referẽs. Quæ exempla, ubique obuia studiosis, examinanda ueniunt. Nos Prosam illam omnium elegantissimam, & ab D. ERASMO Roterodamo præceptore nostro mire olim probatam, in medium adducemus, Quæ est ad Apostolorum Senatum precatio, omni referta ornatu, omnibus decorata floribus. In qua primus quidem uersus loco Proẽmij est. Secundus uersus petitionem breuissimam cõtinet, Tertius iustę petitioni reationem subijcit, Quartus Diui Petri Apostolorum principis Encomium, Quintus Pauli, Sextus septimusque Mathæi. Octauus ac nonus reliquorum Apostolorum nomenclaturam, Decimus congratulationem habet. Vltimus Conclusionem. Qua in re etiam atque etiam cõsyderandum, quàm sobrie exordium, quisquis hic fuerit author, sumat à Diapente Rhetorica, de qua in Hyperiastio diximus, quàm aptos & minime fucatos titulos, nulla superlatione, nulla quæsitos pictura ponat. Deinde petitio qualis est? ut ditescant Ecclesiæ? minime, Sed ut earum uitam ac mores clarus ille Senatus moderetur. Petri autem ingenium, ut mitissimi Apostoli uno uerbo, Concedunt, expressit, & Antiochum ac Remum pro Antiochia ac Roma figurate quidem, sed apte posuit. Nec dignatus Romulum, nt fratricidam, nominare, Remum innocenter trucidatum posuit. Diuum uero Paulum ut egregium pugilem designatis etiam uerbis pingit, inuasisti inquit, & non quam libet nationem, sed Græciam. Tirannidem autem ἐπιξήγησις est. Illud uero ingenij specimen uide in Mathæi laudibus, ut Periphrasi immaculati agni, ut antitheto candidi uelleris ad horridos Aethiopas pie ludit, quam pulchre, & plusquam succincta enumeratione euitat tædium nimis longæ orationis futuræ, siquidem omnium Apostolorum præconia singulatim, referre uoluisset. Atqui id haud immerito quis stomachetur, quonam pacto acciderit, ut tot nunc seculis Mathiam omiserint plærique codi-

ces,

ces, acephalo etiam uerſu facto, nec priore reſpondente, cum nihil facilius notatu eſſet. Et author ipſe uerſuum parilitate (ut ita loquar) cauiſſe uideri poteſt, ne corrumperetur. Eum igitur pro honore optimi Apoſtoli reſtituimus. Decimi item uerſus compendium conſyderatione dignum eſt. Cum enim orientem ac occidentem nominaſſet, ne Septentrionem ac Meridiem longiora uocabula ponere cogeretur. Imò inquit, teres mũdi circulus, quo uno uerbo plura complexus eſt, quàm illis duobus. Rurſus illud, Gaudet habere patres, de Romano more tractum eſt, quoties patribus plebes blandiri ſolebat. Expectat autem iudices, ex Matthæi capite 19. & Lucæ capite 22. Poſtremo concludit merito laudes illis & honorẽ deberi, ſed ut Sanctis. Nunc ipſam Proſam audiamus, nimis euagati, in re aliena quanquã optarim, multa ad hunc modũ declarata, ſed ab eo qui doctius hæc oſtendere poſſet, merebatur certe Procerum Eccleſiæ maieſtas, & ingens hæc uigilia, qua Eccleſiam illuſtrare conati, tam elegantes nobis peperêre cantiones, Cum noſtra ætas nihil noui dignum auditu excogitet, uetera non modo non intelligat, ſed rideat etiam. Merebatur inquam conatus ille tam pius Ciceronẽ aliquem, qui pro dignitate ea & laudaret & narraret. Mihi ſanè labor ille grauis non eſſet, ſi tam poſſem quam uellem. Habent illi haud dubie apud Seruatorem noſtrum ſuum præmium. Nos noſtræ ignauiæ & ingratitudinis meritas luemus pœnas ualde uereor.

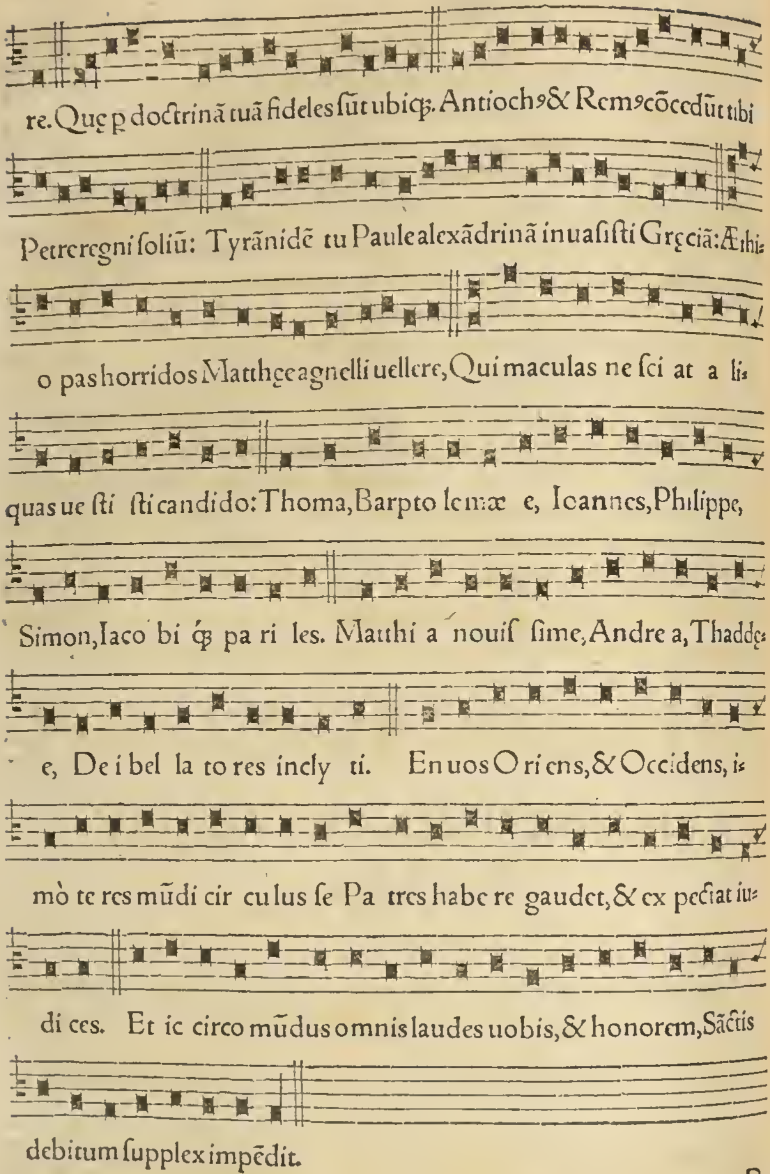
Ad Diuorum Apoſtolorum Senatum oratio in Mixolydio Modo.

CLa re Sanctorũ Senatus Apoſtolorum, Prĩceps orbis terra-

rum, Rectorq́; regnorum. Ec cle ſi arum mores & uitam modera-

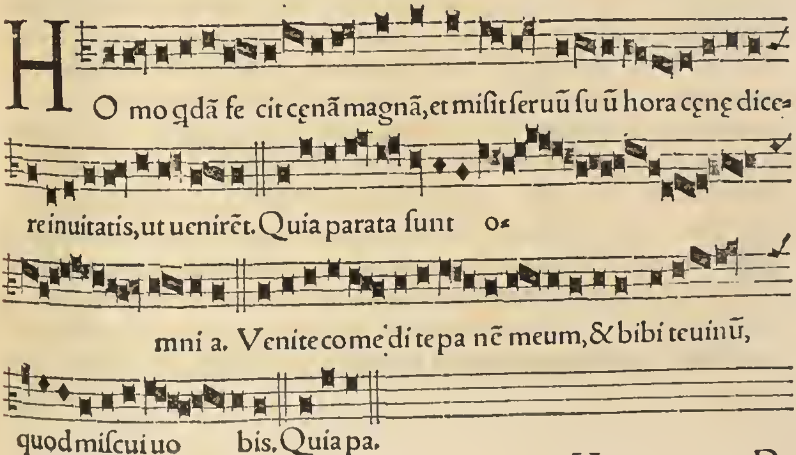

re. Quę p doctrinā tuā fideles sūt ubiq;. Antiochꝰ & Remꝰ cōcedūt tibi
Petre regni soliū: Tyrānidē tu Paule alexādrinā inuasisti Gręciā: Æthi-
o pas horridos Matthęe agnelli uellere, Qui maculas ne sci at a li-
quas ue sti sti candido: Thoma, Barpto lemæ e, Ioannes, Philippe,
Simon, Iaco bi ꝙ pa ri les. Mathi a nouis sime, Andre a, Thaddę-
e, De i bel la to res incly ti. En uos O ri ens, & Occidens, i-
mò te res mūdi cir cu lus se Pa tres habe re gaudet, & ex pectat iu-
di ces. Et ic circo mūdus omnis laudes uobis, & honorem, Sāctis
debitum supplex impēdit.

De

De hypoionico Modo, Caput XXVII.

ALter Septimæ ac ultimæ diapason Modus, est Hypoionicus siue Hypoiastius, Ionici Plagius, Communem enim diapente habent ut sol, Sed diatessaron ut fa, Ionicus superne, hic inferne ad diapente adnectit. Mediatur arithmeticôs in c paruo, ac cum principe suo eadem claue cantus finit, quanquam id uel in octaua, ne scalam græcã una exeat chorda, uel in F magno cum fa in b claue, ut nunc mos est cũ in Ionico, tum in hoc eius Plagio. Hic apud ueteres Ecclesiasticos præter Respõsoria in matutinis & uesperis, in raro fuit usu, nisi quatenus ex Hypolydio Hypoionicum fecêre, commutatione mi in fa, in b claue, de qua in Lydio Hypolydioq; abũde dictum est. Hic uulgo Sextus dicitur, ex G in g. aut ex C in c. siquidem fa est in b claui, ab annis quingentis plus minus recipi ceptus, ut cum in alijs multis, tum in cãtibus de corpore CHRISTI patet. Multum Gratiæ habet in Orthrijs & amatorijs, lingua potissimũ Celtica, qua Heluetij utuntur, nec minus Germanica transrhenana. Tubarũ sonitus hodie inter huius Modi limites constat, integra omnibus chordis diapente, sed diatessaron extremis potissimum. Certe ætas nostra, non minus hoc Modo quam Ionico ad omneis leuitates utitur. Threnos item ad hunc Modum institutos elegantissime decantant. Sed eius, cum sit nimis notus, unum hoc sit ex Luca cap. 14. Exemplum simplex.

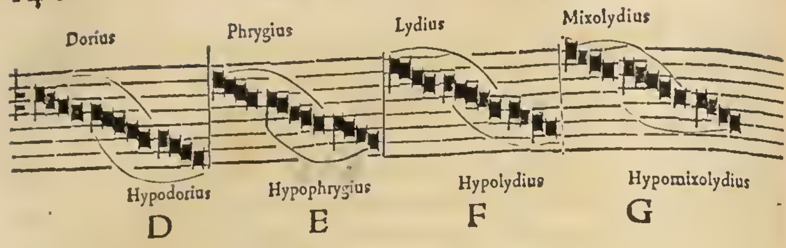
Hypoionici Modi exemplum.

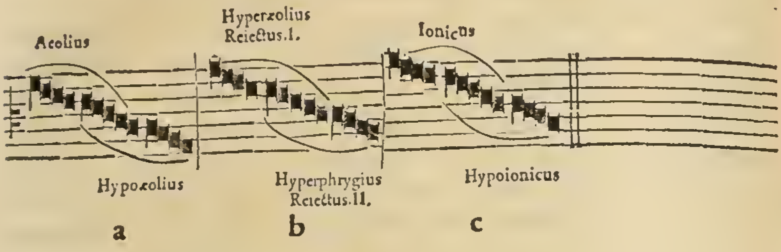

De Modorum connexione ac per Diapēte communione, Caput XXVIII.

IAm hoc duodecim fuſorum penſum, tanto labore hactenus tractatū, ac uelut ab inferis erutum planè abſoluiſſe, fidemq́ꝫ promiſſionis factæ abunde præſtitiſſe uideri poteram optime Lector, ſed iuuat in operoſa hac commentatione, ut clarior res ſub lucem ueniat, antequam extremum Colophonem imponamus, Coronidem ſiue auctarium quoddam addere de Modorum inuicem connexione, rem ſcitu dignam, & relatu nō iniucundam, certe utilem & fructuoſam in primis, ni improbe mea fallar opinione. Eam quidem libro priore capite 14. attigimus, ſed leui, ut dici ſolet, brachio. Ideoq́ꝫ hoc loco altius nobis repetenda uenit. Vtigitur ex ſeptē illis diapaſon ſpeciebus harmonicôs arithmeticôſq́ꝫ diuiſis duodecim emerſêre Modi, quos huc uſq́ꝫ recenſuimus, ita ex ijſdem ſeptem ſpeciebus ſex binorum Modorum connexiones oriuntur, diapente communes habentes, ſed diateſſaron differentes, ſeptem etiam futuræ, ſi ſecunda diapaſon ſpecies commode harmonicôs, aut ſexta arithmeticôs diuidi potuiſſent. Apparet autem hoc in negotio ingens naturæ miraculum, quod bini Modi, poſitu ac diapaſon ſpecie diuerſi, unius tamen pope ſint corporis. Quippe diapente eadem eſt, diateſſaron poſitu dúntaxat non natura alia, atq́ꝫ inde porrò nata eſt principum Modorum ac Plagiorum appellatio. Omnes autem principes à Plagijs in quarta cōſiſtunt diapaſon ſpecie, duabus interiectis. Ita Hypodorius, cum de prima ſit ſpecie, Dorius de quarta eſt. Hypophrygius autem, cum de ſecunda ſit ſpecie, Phrygius de quinta eſt. Rurſus cum Hypolydius de tertia, Lydius de Sexta. Deniq́ꝫ Hypomixolydius cum de quarta ſit, Mixolydius de ſeptima erit. Atqui dicet aliquis, ſecundum hanc deſcriptionem, cum Hypoæolius ſit de quinta, Hypoionicus de ſeptima, oportebit eorum principes, Aeolium quidem de octaua, Ionicum uero de decima, quę nullæ ſunt, diapaſon ſpeciebus eſſe. Sed ad remouendam hanc dubitationem, notandum eſt eandem eſſe primam & octauam ſpeciem, authore Ptolemæo, quippe qui eum modum Hypermixolydium nominarit, quem à Meſe ad Neten Hyperbolæon conſtituit, eundem quidem natura cum Hypodorio ſiue Aeolio. Eandem igitur & ſecundam cum nona exiſtimare oportebit, & tertiam cum decima, ſiquidem octauas repetere licet. In tertia ergo,

tia ergo, ubi Ionicus consistit, perinde est atq; dicas in decima. Constat igitur singulos Plagios à principibus distare diatessaron cõsonantia. In reiectis duobus, Hyperæolio ac Hyperphrygio, siue inuersis Hypophrygio & Lydio, idem aio. Est enim Lydius Sexta species, nona uero, quæ respondet secundæ, Hypophrygius, quam nonam cum sexta connecti intelligimus, Vt Principis locum obtineat. Nona, hoc est, Hyperæolius siue inuersus Hypophrygius, Plagius uero sexta species, hoc est, Hyperphrygius siue Lydius inuersus. At hæc communio longe differens est ab alijs modis. Semidiapẽte enim communem habent in medio pro diapente, pro diatessarõ uero Tritonum. Cum autem Tritonus commate uincat semidiapente, maior erit, quæ à marginibus ponitur superne atq; inferne consonantia, quàm ea in qua communicant, quãquam neutra uera est consonantia. Ideoq; ut simplices hi Modi propter ineptam mediationem à nobis reiecti sunt, ita et hæc commixtio. Enormitas ea accidit, quod huius cõmixtionis termini superant reliquorum Modorum connexiones Apotome. In alijs enim Modis ad communem diapente, & superne, & inferne, adnectitur diatessaron, siue, quod idem est, ad diapason additur diatessaron. Hic uero ad diapason Lydij quę est ab F ad f, additur Tritonus pro diatessaron, nempe ab f acuto ad mi quod est in gemino bb. Hoc quoq; consyderatione dignum, primam diapente re la, quatuor modis esse communem, Aeolio, Hypoæolio, Dorio, Hypodorio. Secundã uero mi mi duobus dúntaxat, Phrygio ac Hypophrygio. Tertiam fa fa rursus duobus Lydio ac Hypolydio. At quartam, ut sol, itidem quatuor, ut primam, Ionico, Hypoionico, Mixolydio ac Hypomixolydio, de qua re nonnihil attigimus capite septimo. Annexiones autem diatessaron nõ esse ad eũ modum uariatas, sed tres eius species quaternûm esse Modorũ. Et primam quidem re sol his quatuor communem, Dorio, Hypodorio, Mixolydio, ac Hypomixolydio. Secundam autem speciem mi la his quatuor, Aeolio, Hypoæolio, Phrygio, ac Hypophrygio. Tertiã deniq; ut fa hisce, Lydio, Hypolydio, Ionico ac Hypoionico. Sed duodecim Modorũ sex connexiones, & duorũ reiectorũ unà, hocce patescunt typo.
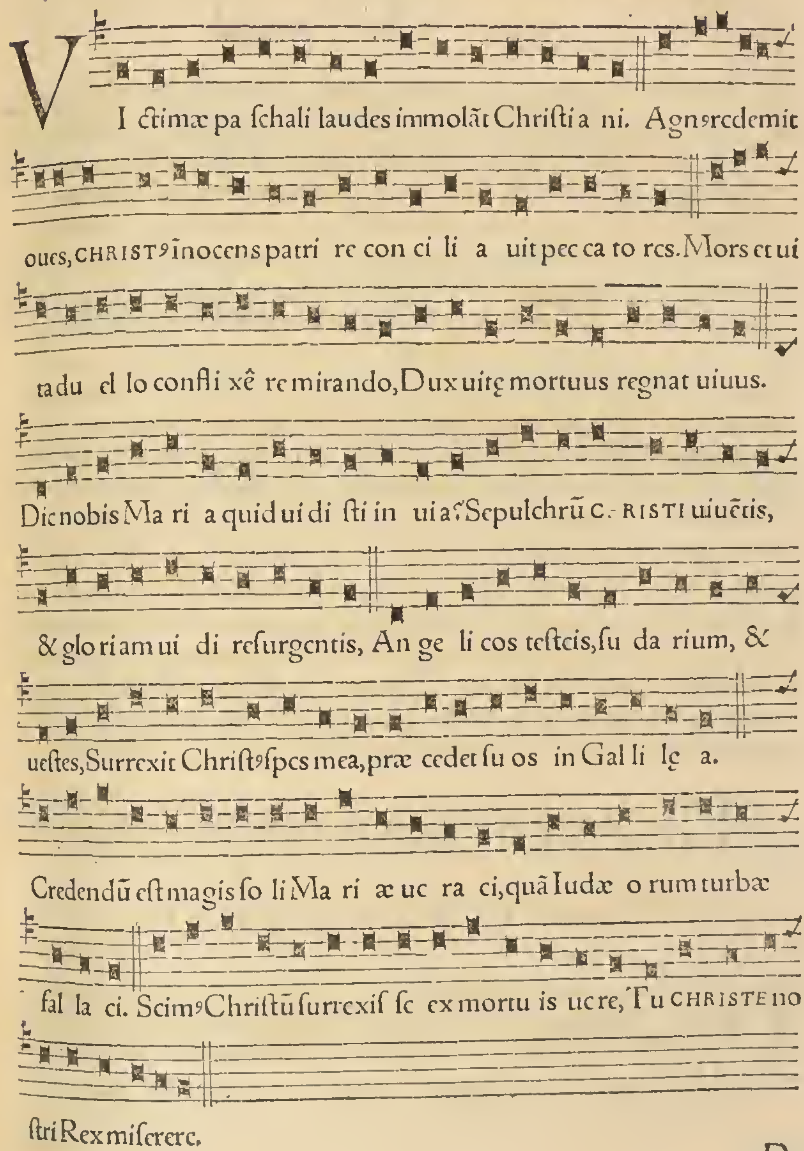

De prima connexione quæ ex prima eſt diapaſon ſpecie ac quarta, Cap. XXIX.

PRima diapaſon ſpecies ex Proſlambanomene ad Meſen, hoc eſt, ex A magno ad a paruum cõnectitur cum quarta diapaſon ſpecie, quæ eſt ex Lichano hypaton ad Paraneten diezeugmenõ, hoc eſt, ex D magno ad d paruum, communi diapẽte re la ex Lichano hypaton in Meſen, hoc eſt, ex D magno in a paruum. Inferne autem ex A in D, annexa diateſſaron re ſol, quæ Hypodorij eſt, & ſuperne ex a in d eadẽ, quæ Dorij eſt. Quæ connexio oppidò elegans eſt, ſed quæ indigeat uoce eximia & bonis lateribus, nec ſola hæc, uerum aliæ quoq; connexiones. Ideoq; non temere ubiq; ponendæ, ſed cum lætitia aut gaudium expoſcit. Huius autem primæ cum alia ſint multa exempla, unum hoc de Sancta IESV Chriſti, Seruatoris noſtri reſurrectione, quod impenſe placuit nobis, poſuimus, de quo priore quoq; libro mentionem fecimus, ad quem nunc Lectorem remittimus. Quippe res nullam prorſus habet difficultatem. Quiſquis enim ſimplicium Modorum naturam intelligit, non poteſt in his cõnexionibus ullo pacto hæſitare. Breuitatis igitur noſtræ facile ueniam, ut ſpero, apud optimos quoſq; Lectores obtinebimus, dum præceptioni ſuum adeſſe uiderint exemplum, & breue, et dilucidum. Nunc Proſam ipſam audiamus.

Dorij
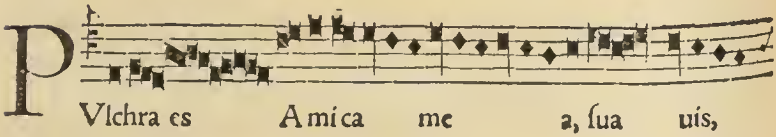
Dorij Hypodorijq; connexorum exemplum.
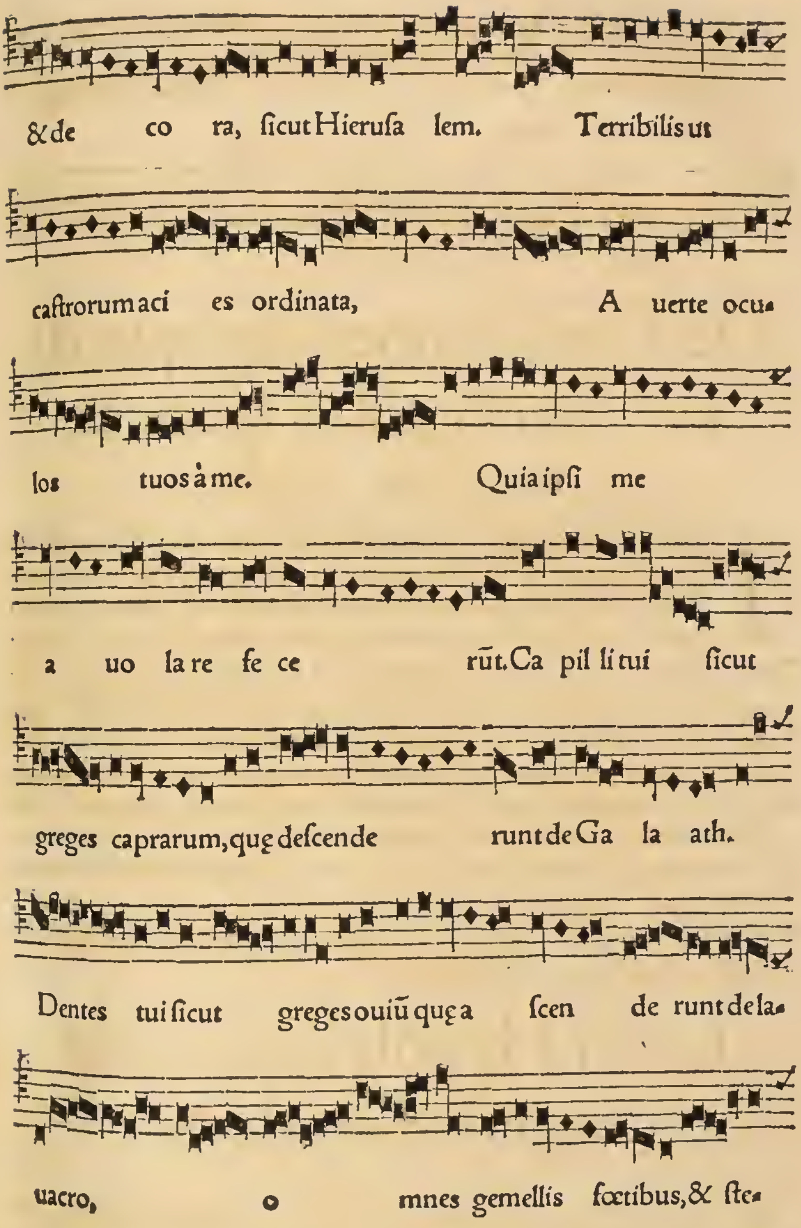

De ſecunda connexione, quę eſt ex ſecunda diapaſon ſpecie ac quinta, Cap. XXX.

SEcunda diapaſon ſpecies ex Hypate Hypatō ad parameſen, hoc eſt, ex B graui ad mi in b acuto, connectitur cum quinta diapaſon ſpecie, quæ eſt ex Hypate meſon in Neten diezeugmenon, hoc eſt, ex E magno ad e paruum, communi diapente mi mi, ex Hypate meſon in Parameſen, hoc eſt, ex E magno in mi quod eſt in b claue. Inferne autē ex B in E annexa diateſſaron mi la, quæ Hypophrygij eſt, & ſuperne ex b in e, eadem, quæ Phrygij eſt. Hoc tamen in hac connexione anxie obſeruatum uidemus, ut raro infra Cfaut deſcendatur in mi quod eſt in B magno, imò quoties hoc contingit, additur tonus, ita ut ad A magnum deueniatur. Rari deſcenſus cauſam puto ſecundæ deductionis principium, quę deſcendēdo à Meſe in C fa ut finiī, ubi aſcendendo inceperant. Semitonium igitur inferne à Diateſſaron tollitur, quod in uulgatis celticæ linguæ cantibus ſuperne additur. Limites igitur huius connexionis frequentiſſimi ſunt e paruum & Cfaut, qui & ſolius Phrygij eſſe poterant, Cuius intercapedinis multa ſunt exempla & paſſim obuia. At eius deſcenſus qui in A re uſq;, rara ſunt exempla. Ponemus tamen tam monſtroſæ expatiationis unum exemplum, quod quidem non tam probo, quam miror, quid uenerit in mētem ei qui talem cantum ordiri uoluerit, in quo neumata ludunt per diapaſon ſaltus. Eſt autem huiuſmodi ex Canticis Solomonis capite 6. deprompta, quam olim Rotuilæ in Hercynia Sylua iuuenis deſcripſeram, & in Sleſia, nobili Germaniæ regione, antea uideram.

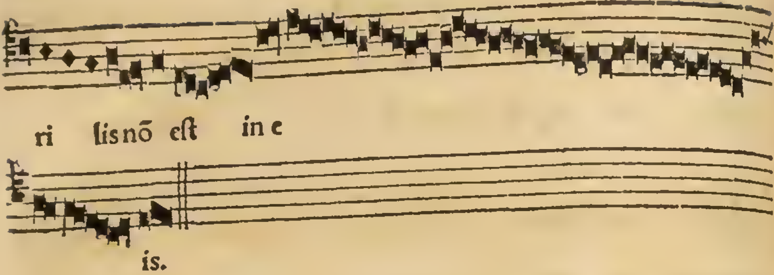
Phrygij hypophrygijq; connexorum exemplum.

&de

&de co ra, ſicut Hieruſa lem. Terribilis ut
caſtrorum aci es ordinata, A uerte ocu-
los tuos à me. Quia ipſi me
a uo la re fe ce rũt. Ca pil li tui ſicut
greges caprarum, quę deſcende runt de Ga la ath.
Dentes tui ſicut greges ouiũ quę a ſcen de runt de la-
uacro, o mnes gemellis fœtibus, & ſte-

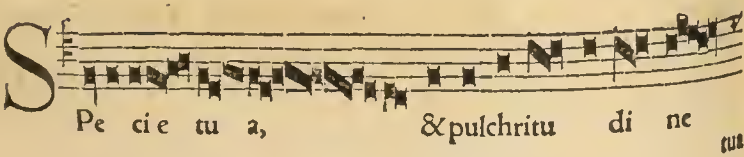
rilis
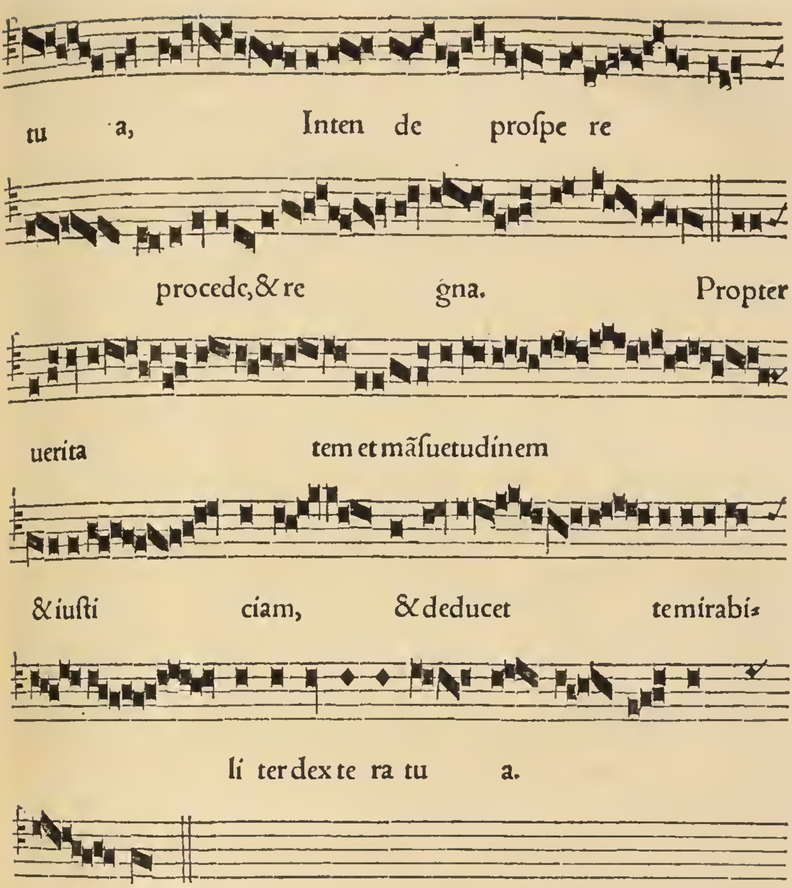

De Tertia connexione quæ eſt ex tertia diapaſon ſpecie ac ſexta, Cap. XXXI.

TErtia Diapaſon ſpecies ex Parhypate hypaton ad Triten diezeugmenon, hoc eſt, ex C magno ad c paruum, cõnectitur cum ſexta diapaſon ſpecie, quæ eſt ex Parhypate meſon ad Triten hyperbolæon, hoc eſt, ex F magno in f paruum, cõmuni diapente fa fa ex Parhypate meſon, ad Triten diezeugmenon, hoc eſt, ex F magno ad c paruum: Ita ut mi ſit in b claue. Inferne autem ex C in F annexa diateſſaron ut fa, quæ Hypolydij eſt, ſuperne uero ex c in f, eadem, quæ Lydij eſt. Hæc connexio apud ueteres in magno fuit uſu, præcipue uero in Gradualibus, in quibus prior uerſus ferè eſt Hypolydij, alter Lydij. Atqui quod in ſimplicibus antea conqueſti ſumus, non minus hoc in loco de commixtionibus conqueri poſſumus, nempe prope omneis horum Modorum cantus eſſe corruptos, & in Ionicos mutatos, quęrẽte leuitate noſtra molliciem. Eius tamen commixtionis adhuc integræ in pleriſq; codicibus hoc ſit exemplum, è Pſalmo 44. depromptum.

Lydij Hypolydijq; connexorum exemplum.

QVartam hic à fine notulam in b clauem tortam ferè inuenias, ut in Ionicum cantio delabatur, Idem in quarta notula ante uersum. Sed id licentia factum est, ut in alijs omnibus horum Modorum cantibus, quod nimium sæpe conquesti sumus. Sed neque hoc silentio transeundum, quod ad horum Modorum commixtionem conflata est, quæ in passionem Domini canitur Harmonia, ubi communem duobus Modis diapente obtinuit Euangelistes, tanquam narrationi aptam, Hypolydij autem diatessaron CHRISTO dederunt, Lydij Iudæis, ac alijs à CHRISTO loquentibus. Id superiore quoque uolumine admonuimus. Hic

commissuras duarum diatessaron cum diapente prosequamur. Ego sane eam harmoniam primum simplicem, ac, ut alia primitiuæ Ecclesiæ, sine fucis ac lenocinijs compositam fuisse puto. Cuius rei argumentum esse potest, quod ipsa Narratio magna ex parte in Lydio mansit, & dúntaxat commissurarum altera, quæ ad inferiorem est diatessaron, in Ionicum declinauit. Commissuras uoco, noua quidem uoce, sed necessitate expressa, quoties ex diapente narratio tendit in diatessaron alteram, siue superiorem, quam habent Iudæi, & alij à Christo loquẽtes, siue inferiorem quam ipse CHRISTVS obtinet. In Ionicum autem ideo, ut puto, altera commissurarum declinauit, ut attentiorem auditorem faceret ad CHRISTI uerba commiserationemq; moueret. Quod quàm probem, uix equidem dixerim, simplicitate prisca semper magis arridente. Quanquam fieri potest, ut hæc sit uera, & germana institutio. Neq; enim una alteráue nota totũ immutare potest Modum. Quod si in Dorio ac Hypomixolydio Synẽmeni extraordinariam aliquam admittimus uocem, ut superius etiam exemplis proditis ostendimus, conuenit hercules & hic ad unam alterámue conniuere notulam. Cæterum nec in superiore diatessaron pariter ab omnibus ascenditur, nec in inferiore æque descenditur: Sed neque narrationis commata atque Periodi ab omnibus eodem pacto accinuntur. Quæ omnia latius prosequi, cum non uideam quid utilitatis Lectori adferre queat, aliquot dúntaxat formulas proponemus ex Diui Ioannis Euangelio, ex quibus & narrationis, & diatessaron utriusque ambitus patescet. Reliquum eius harmoniæ, Ecclesiarum consuetudine, & Modi natura, à mediocri ingenio facile percipientur.

Narratio passionis dominicæ in diapente Lydij Hypolydijq;.

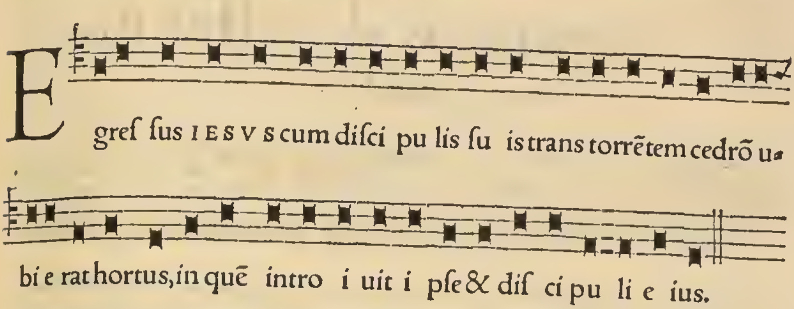

E gres sus IESVS cum disci pu lis su is trans torrẽtem cedrũm

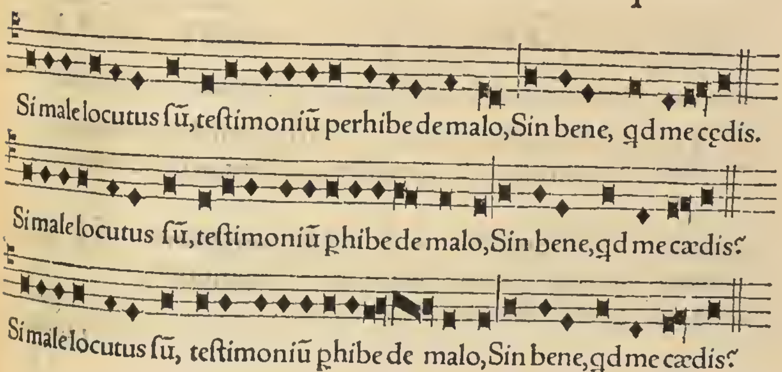
ubi e rat hortus, in quẽ intro i uit i pse & dis ci pu li eius. Atq;

ATque hæc quidem ſimplex ac primum inuenta eſſe uidetũr pronunciatio, ſed noſtra ætas longe aliter uariat in his atq; alijs ſequentibus periodis, Sit autem eorundem uerborum hoc uariationis exemplum.

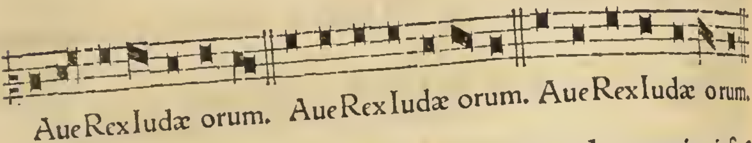
SEd ut in narratione uariatio accidit, ita in ima diateſſarõ quam CHRISTO dederunt, quod in una ſententia, aut, ut uocant, clauſula oſtendere placuit. Nam eam trifariam diuerſis in locis cantari audiuimus. Harum prima, quod alteri diateſſaron in diapaſon interuallo reſpondet, mihi maxime probatur, quanquam ſecunda euicit publica conſuetudine, unius toni detractione de diateſſaron, cui non admodum reclamo. alioqui in interrogationibus, ut prior, tono deſcendit, ut patet in, Quid me cædis? Tertia uero, ut ingenue fatear mihi diſplicet, Et incompoſita uidetur. Sed ſequatur Lector quod uolet, per nos licebit, neq; enim dubito multas præterea eſſe uariationes, at ego de Modo diſputo, quem hæ nõ multum impediunt.

Inferioris diateſſarõ exemplum.

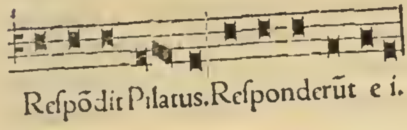
SVperioris item diateſſaron, quæ Lydij eſt, tres ſunt formulæ, de quibus Idem eſt iudicium noſtrum, quod de tribus iam dictis formulis, Quæ breuiter ita habent.

Superioris diateſſaron exemplum.

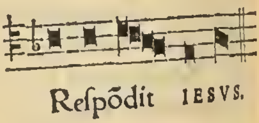

HÆc cum ita habeant, ſciendum, non eodem modo narrationis finē iungi duabus iam dictis diateſſaron, Sed ſuperiori per diapente Lydij Hypolydijq́;. Inferiori uero per diapēte Ionici Hypoionicíq́;, adiecto ſuperne tono, ut hæc ſubiecta indicat deſcriptio.

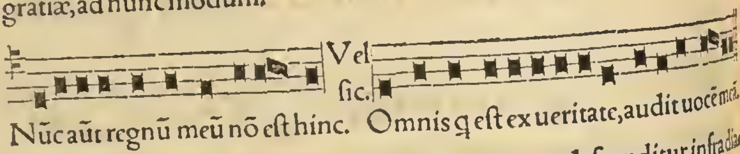
Narrationis commiſſura ad ſuperiorem diateſſaron.

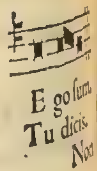
Eiusdem cōmiſſura ad inferiorem in Ionicū delapſa Modū.

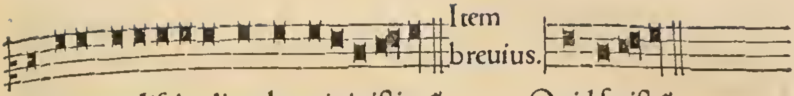
IN longioribus autem CHRISTI uerbis, quæ interrogationem in fine non habent, commiſſura fit ad narrationem, oppido multum habēs gratiæ, ad hunc modum.

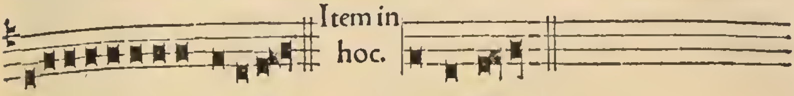

AT ubi pauciſſima ſunt CHRISTI uerba, non deſcenditur infra diateſſaron, ſed in diapente narrationis manent, ut in hoc exemplo.

Eſt autem ammiratione dignum, ut diateſſaron ipſæ in octauis laudant, aliquādo propémodum paribus notulis, Cuius rei fragmenta dúntaxat proponemus.

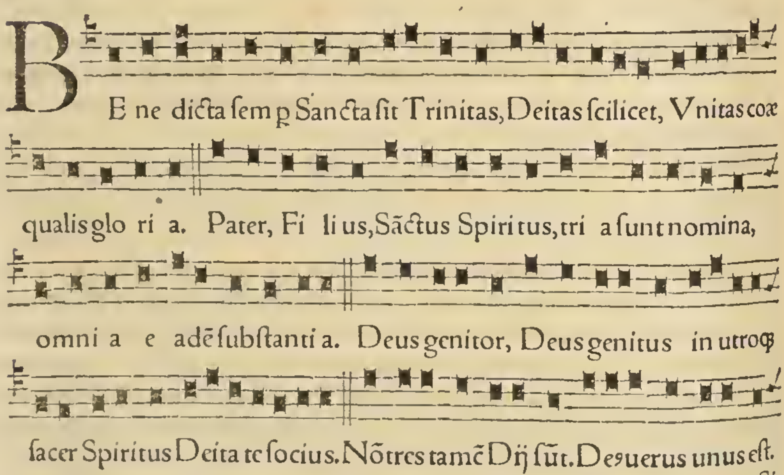
Qui uolet plurimas huius cantus formas ordine concipere, Incipiat ab his uerbis: Introiuit ergo iterum in Pretorium Pilatus, usq; ad periodum, Omnis q; est ex ueritate, audit uocem meam, Nobis ad alia properãdum.

De quarta cõnexione, quę est ex quarta diapason specie ac septima, Cap. XXXII.

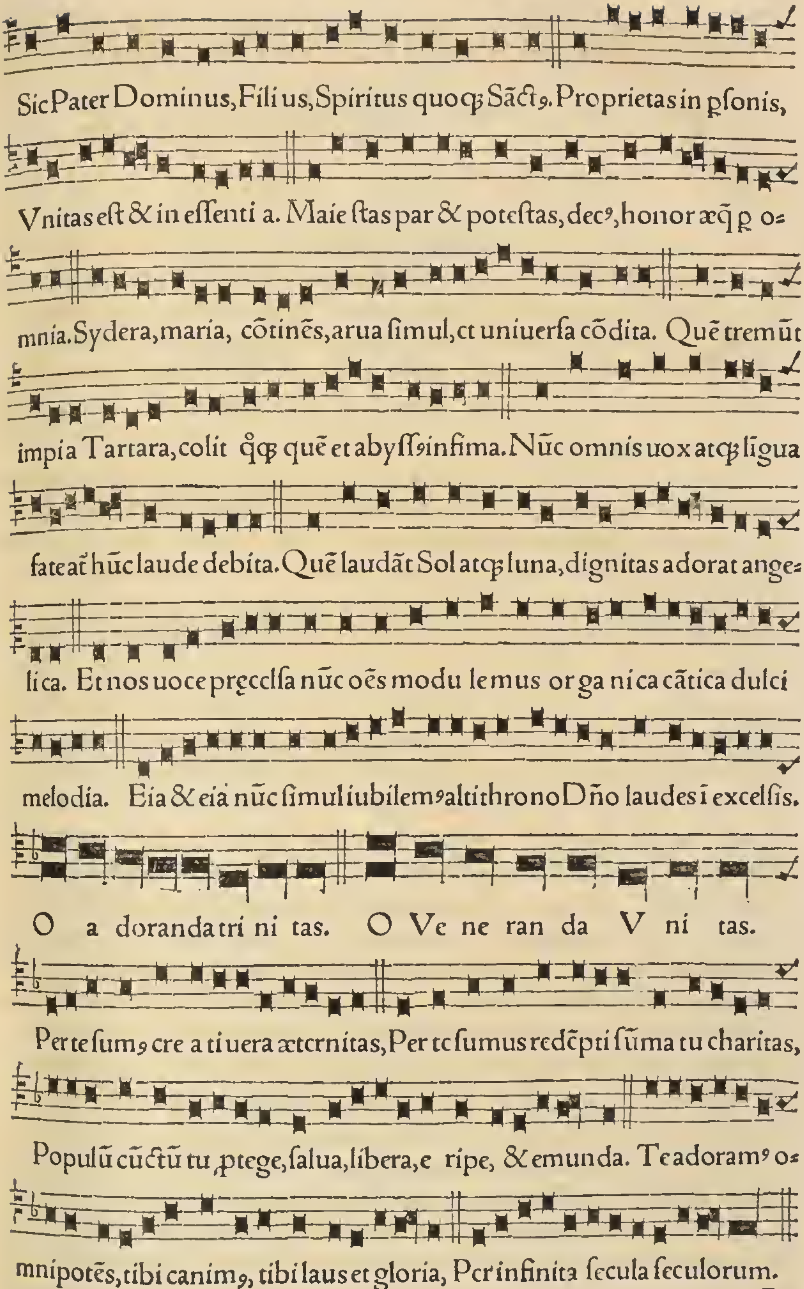
QVarta Diapason species ex lichano hypaton ad paranetẽ diezeugmenon, hoc est, ex D magno ad d paruum connectitur, cum septima diapason specie, quæ est ex lichano meson ad paraneten hyperbolæon, hoc est, ex G magno ad g paruum, communi diapente Vt sol, ex lichano meson ad paraneten diezeugmenon, hoc est, ex G magno ad d paruum. Inferne aũt ex D in G annexa diatessarõ Re sol, quæ Hyperiastij est, superne uero ex d in g eadem, quæ Mixolydij est. Hæc cõnexio iucundissima est, siquidem bene instituatur ad Modi naturam. At ut ipsi Modi iam ab aliquot sæculis à nemine feliciter tentati, ita connexio ipsa rarior est. Eius unicum ponemus exemplum, Prosam illam de Sacro sancta TRINITATE compositam, quam Henricus Isaac, paulo ante ætatem nostram Symphonetes argutissimus, aliquot uocibus oppidò elegan ter instituit. Meminit eius uiri Angelus Politianus alicubi, sed corrupto nomine. Arrighum enim inepte uocat pro Hẽrico. In prosa illa, quod ad Harmoniã attinet, hoc singulare est artificium, quod narratio (siue præfationem nominare oporteat) maxima ex parte duobus Modis communem seruat diapente. septimo demum uersu prorsus in diatessaron Hypomixolydij descendit. Nihil autem festiuius, nihil quod animum magis inflammet, atq; est exhortatio illa uersibus undecimo duodecimoq;, quæ in

Mixolydij fastigium tam animose insurgit. Illud autem Dij boni quàm iucundũ, quàm suaue, quã dulciter aureis deliniens, ubi TRINITATEM adorandam inuocat, quam eleganter in Synemmenon deflexit Tetrachordum, quod quidem postea ad finem usq; obseruat, clauditq; cantum in horum quidem Modorum claue finali, sed in diapente Dorij, id quod eã rationen nihil impedit. De uerborum contextu nihil dicam, Theologorũ enim hoc est negociũ. Id miror, quo pacto acciderit, ut quartus uersus nullum habeat respondentem uersum (nam de primo ac ultimo nihil mirum, consuetudine enim aliarum etiam prosarum hoc admittitur) Quidam suspicantur, quintum aliquem, qui quarto responderet sub,latum, ut in Clare Sanctorum, illud, Matthia nouissime. Quidam putant hunc quartum uersum abs quopiam alio, nõ ab ipso authore, ex Athanasij symbolo adiectum, uelut anthypophoriolam. Sunt qui existiment in eo uersu formulas esse colludentes, ut illam. Non tres tamen Dij sunt, illi. Deus uerus unus est. Item illam. Sic pater Dominus, Filius, ad illam, Spiritus quoq; Sãctus. Ego nisi tam pertinaciter in omnibus codicibus eũ uersum pernotatum inuenissem, planè amouissem, ut adiecticium, atq; ὀυ γνήσιον. Sed qualis qualis est, nunc ipsam adducamus in medium prosam.

Mixolydij Hypomixolydijq; connexorum exemplum.

Sic

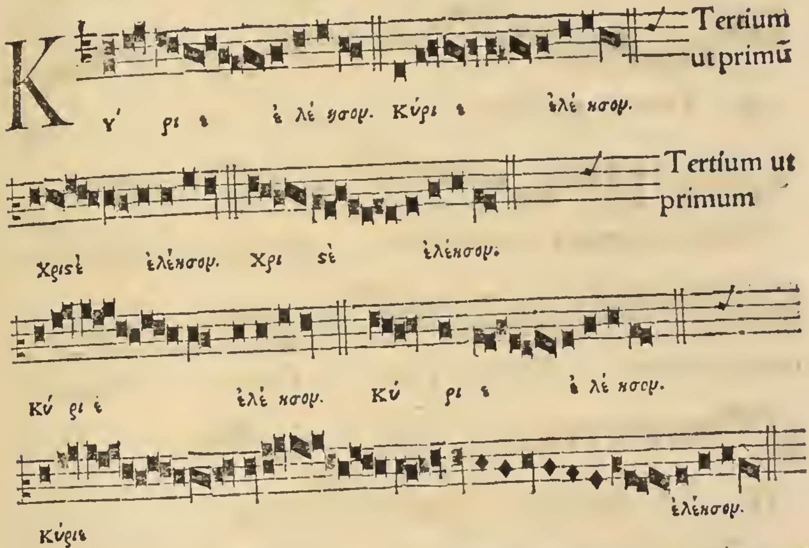

Sic Pater Dominus, Fili us, Spiritus quoq; Sãct9. Proprietas in p̱sonis,
Vnitas est & in essenti a. Maie stas par & potestas, dec9, honor æq̃ p̱ o=
mnia. Sydera, maria, cõtinẽs, arua simul, et uniuersa cõdita. Quẽ tremũt
impia Tartara, colit q̊q; quẽ et abyss9 infima. Nũc omnis uox atq; lĩgua
fateat̃ hũc laude debita. Quẽ laudãt Sol atq; luna, dignitas adorat ange=
li ca. Et nos uoce p̱ecelsa nũc oẽs modu lemus or ga ni ca cãtica dulci
melodia. Eia & eia nũc simul iubilem9 alti throno Dño laudes ĩ excelsis.
O a dorandatri ni tas. O Ve ne ran da V ni tas.
Per te sum9 cre a ti uera æternitas, Per te sumus redẽpti sũma tu charitas,
Populũ cũctũ tu p̱tege, salua, libera, e ripe, & emunda. Te adoram9 o=
mnipotẽs, tibi canim9, tibi laus et gloria, Per infinita secula seculorum.

De quinta connexione, quæ est ex quinta diapason specie & octaua, Cap. XXXIII.

QVinta diapason species ex hypate meson ad neten diezeugmenō, hoc est, ex E magno ad e paruum connectitur cum octaua diapason specie, quę est ex Mese ad neten hyperbolæon, hoc est, ex a paruo in Aa geminatum, communi diapente ex Mese ad neten diezeugmenon, hoc est, ex a paruo ad e paruum. Inferne autem ex a paruo in E magnum annexa diatessaron mi la, quæ Hypoæolij est, superne uero ex e in Aa eadem, quæ Aeolij est. Diximus autem initio huius commentationis de Modorum commixtione, omneis Principes à Plagijs in quinta consistere diapason specie, duabus interiectis. Deinde nihil referre si nominabimus pro prima diapason specie, Octauā, pro Secunda, Nonā, Denicꝫ pro tertia Decimam, siquidem octauas repetere licet exemplo Ptolemęi, quod ideo rursus admonēdū duximus, ne quis, contra atcꝫ libro priore docuimus, plureis quàm septem diapason species esse credat. Ad inferiorem autem Scalæ partem id ostēdere nolebamus, quod hæc connexio eam excedeeet. Verum enimuero ut ipsi Modi Aeolius Hypoæoliusqꝫ, uulgo crediti sunt Dorius Hypodoriusqꝫ, ita ipsorum commixtio credita est Dorij Hypodorijqꝫ, propterea quod la mi diatessaron à sol re non distinxerunt, Vt supra de Aeolio Hypoæolioqꝫ questi sumus. In utrisqꝫ igitur error ita inualuit ut Modos ipsos prorsus obliterauerit, Nec quisqꝫ fuerit multis iam seculis, de musicis etiam ex professo scribens, qui de eis quicquam certi adducere potuerit, quidam etiam, quorum nomina lubens prętereo, ne nominare quidem. Nunc huius cōmixtionis exempla ponamus, ac primum Canticum illud solenne de nostra Domina, diua Virgine MARIA. quod multi symphonetæ (inter quos Antonius Brumel in extrema iam senecta, & Iodocus Pratensis, quem Iusquinum uulgo uocāt) nostra demū ætate oppido eleganter, nec sine quadā æmulatione, quatuor uocibus instituerunt, quanquam illi Modorum expatiationem temperarunt, ascensus ipsos ac descensus non tenori tantum, sed alternis alijs concedentes uocibus. Idqꝫ iudicio factum uidetur. Etiamsi ea Iodocus in plęrisqꝫ cantibus leuiter curasse uidetur, ut in Et in terra, eiusdē de nostra Domina Missæ uidere licet, quem cantū sequente libro referemus. In hac uero cantione primum κύριε, (nam ita cogimur nunc loqui) diapente habet duobus communem Modis, cum consueto inferne tono, Secundum autem in dia-

in diateſſaron Hypoæolij modeſte delabitur. Χριστὲ uero uno ſemitonio diapente ſuperat ſuaui admodum aſcenſu, ut oſtendat la mi diateſſaron huic congruere modo, non ſol re. At ſecundum Χριστὲ in diapente manet, ut primum κύριε. Vltimum autem κύριε in Aeolij diateſſaron ſplendide aſſurgit, rediens in diapente tandem, ad finalem clauem.
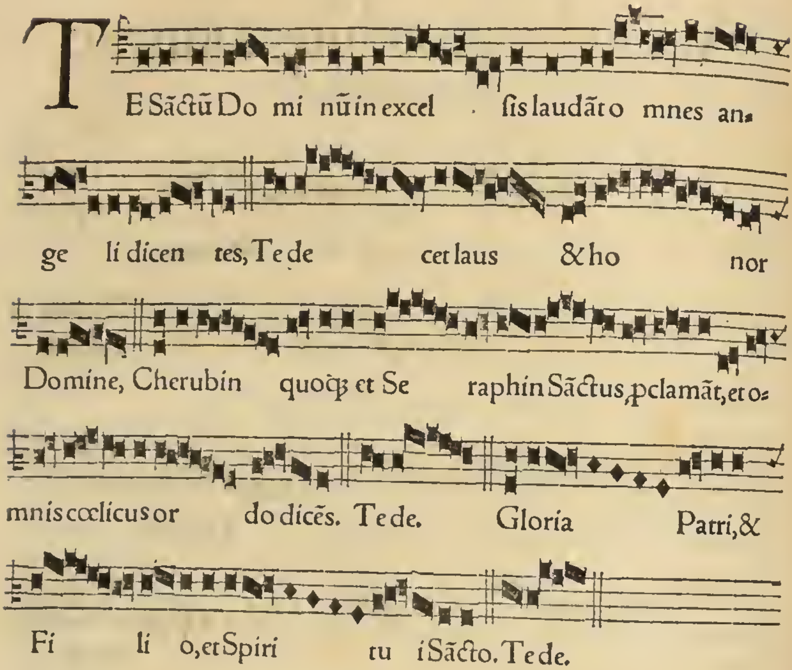
Aeolij hypoæolijq; connexorum exemplum.

EIuſdem rationis eſt Reſponſorium Te Sãctum Dominum, de Diuo Michaele archangelo, quãquam unum dúntaxat habet in Hypoæolij diateſſaron deſcenſum. Quod autem hi cantus Dorij Hypodorijq; uiſi fuerint, in cauſa fuit, cum Tetrachordon Synemmenon, tum communio horum Modorum cum illis, de qua in ſuperioribus abunde dictũ eſt. Reſponſorium ipſum iccirco appoſuimus, quod eius uerſus uidetur formula in alijs huius Modi reſponſorijs. Patet idem in reſponſorijs Iſti ſunt ſancti, &, Sint lumbi ueſtri præcincti. Item Quæ eſt iſta, quod in diocæſi Conſtantienſi frequens canitur. Sed in formula Hypophrygij, ad quam ab Henrico Iſaac quatuor uocibus conflatum memini me uidere, ſi nomẽ non mentiatur authorem. Sed nimis uetus eſt hæc querela, iam ipſum audiamus Reſponſorium.

Eorũdem
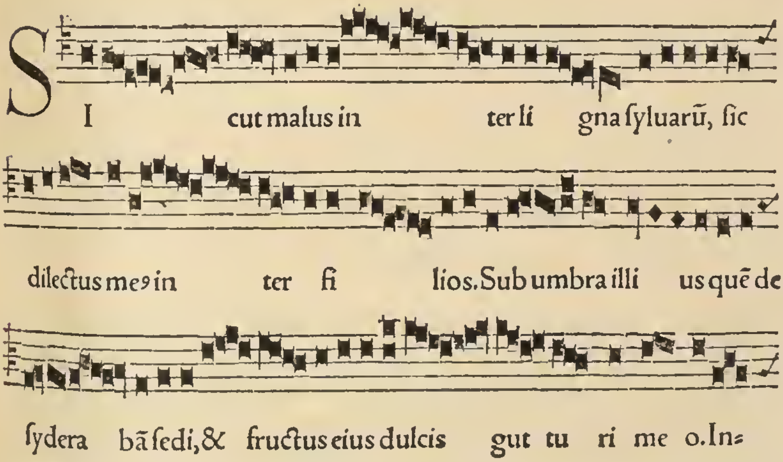
Eorundem connexorum aliud exemplum.
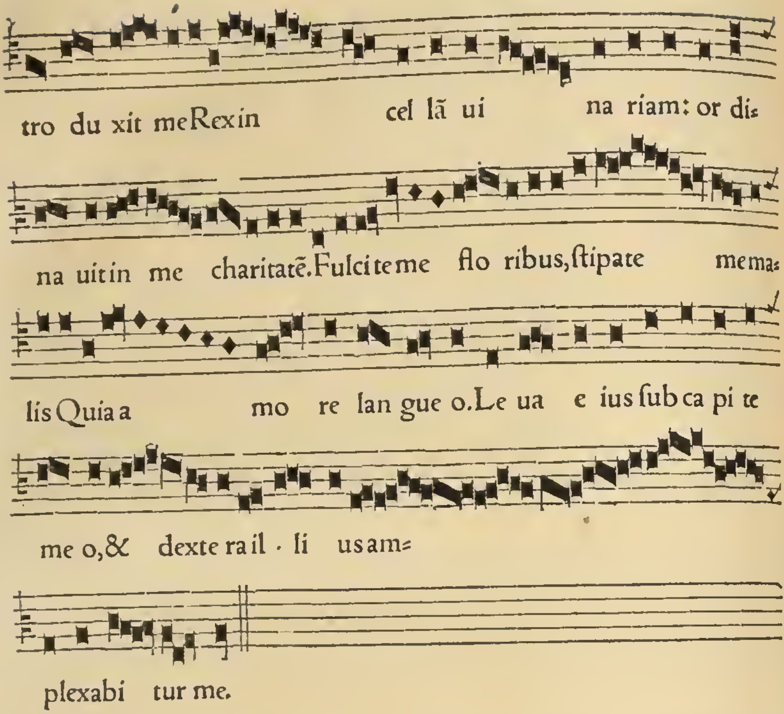

HOs cantus in a, quæ litera Aeolij Hypoæolijq; Modorū est propria, & initio & fine constituimus, ita ut nihil cum tetrachordo synemme non negocij habeant. Quod si quis nolet omnino in D fines eorum habere, quod uulgo nunc receptum est, pro c claue signata, ponat F & fa in b clauem, quod nos fecimus in Euangelio Diui Matthæi, cum de Aeolio superius dissereremus. Nunc uero licentiosam horum Modorum expatiationem unico exemplo declarabimus. Est in Eremo Heluetiorum, ut uocat Ptolemæus, siue in capite Hercyniæ syluæ, ut Cæsar describit, XII millibus, plus minus, passuum à Danubij fontibus, magis tamen ad septentrionem, oppidum Rotuila, in quo aliquot iam ætatibus, propter ciuium omni tempore egregiam uirtutem, quam rebus asperis sæpe ostenderunt, ac insignem Rempub. multis eximijs rebus gestis celebrem, Imperatores Germano-

Germanorum iudicium habent uelut Areopagitarum graue et ſeuerum. Ex eo oppido mihi præceptor fuit Michael Rubellus, uir perpetua memoria digniſſimus. Is nos bonas literas, & Muſices elementa bona fide, primum Bernæ in Heluetijs ante annos iam Triginta, deinde in ſua item patria docuit. Cum uero ſub eo adoleſcens militarem, incidit mihi lis cum cantore quodam de Antiphonis quæ ſubiungemus, de quibus ille, quod ea ſuis ſedibus mota, ac in medio etiam male tranſpoſita, ita ut à nemine cantari poſſent, perperam iudicaret, à nobis reprehenſus, cum argumenta refellere nequiret, indignum ratus adoleſcenti cedere, nos cum ſodalitio irriſit, quæ res ut erat per quoſdam præceptori noſtro indicata, haud paſſus ille eſt nos diutius ab æmulis irrideri. Denique ſecundum nos litem dijudicauit, effecitq; ut ea cantio ad noſtram emendationem poſtea & à Choro & Schola Rotuilana frequens decantaretur. In qua horum Modorũ connexioni Semiditonus ſuperne adiectus eſt ut Dorio ac Aeolio adijci ſolet. Inferne autem Tonus, quod in Hypoæolio fieri ſupra docuimus. Ea ita habet.

Eorundem licentius exemplum.

tro duxit

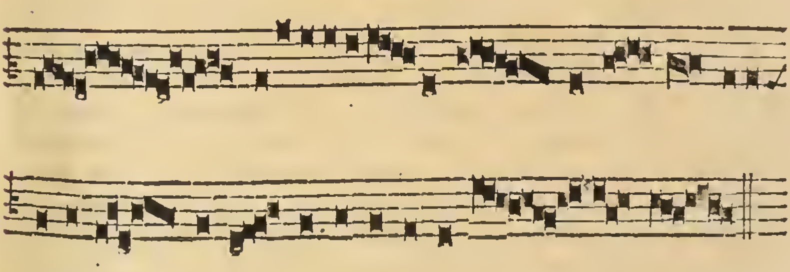
Hæc ex Canticorum capite 2. Expatiatio eſt ex D magno ad cc geminatum, uno deficiens tono à diſdiapaſon, qua licentia hercules ego non uterer, ſed nunc ſatis de hac connexione.

De ſexta connexione, quę eſt ex Sexta diapaſon ſpecię & Nona, Cap. XXXIIII.

SExta Diapaſon Species ex parhypate meſon ad tritẽ hypbolęõ, hoc eſt, ex F magno ad f paruũ, cõnectit̃ cũ nona diapaſon ſpecie, quę eſt ex Parameſe, hoc eſt, ex mi in b claue ad mi, q̃d eſt in eius octaua, nẽpe in Bb claue, communi ſemidiapente ex parameſe, hoc eſt, ex mi in b claui ad triten hyperbolæon. Inferne autem adiecto Tritono ex F magno

gno ad mi in b claue, qui est Hyperphrygij, hoc est, posterioris reiecti, de quo cap.25. Superne uero ex f paruo ad mi in Bb claue eodē Tritono, qui Hyperæolij, hoc est, prioris est reiecti, de quo capite dxcimo octauo. Hęc connexio nihilo plus ualet atque simplicium eius Modorum constitutio, quam, ut illos, inutilem atq; ineptam existimamus, Nisi quis ita in hac intercapedine aliorum Modorum phrasin torqueat, ut huius ne uestigium quidem appareat, sed id affectatum est, non naturale. Cæterum multa de hac capite uicesimo octauo diximus, atq; inter cætera, ut hæc connexio reliquos superet Apotome, Quippe cum horum communio semidiapente sit, una dúntaxat apotome deficit ab aliorum communione quæ est diapente, At latera ipsa singulis apotomis aliarum connexionum latera superant, uidelicet quæ pro diatessaron tritonos habent. Ergo hæc connexio una apotome uincit reliquas omneis. Sed huius nunc nudū hoc sit exemplum. In quo tamen Tritonum uno saltu, Quod diatonicum genus hūc abhorret, nusquam posuimus, quemadmodum nec in superioribus exemplis, Ad Semidiapente autem ut phrasis aliqua esset, nonnunquam tonū adposuimus inferne. Reliqua ex ipso exemplo, quod non tam imitationis quàm ostensionis gratia posuimus, patescunt.

Hyperæolij ac Hyperphrygij, Modorum Reiectorum, connexorum Exemplum fictum.

O De

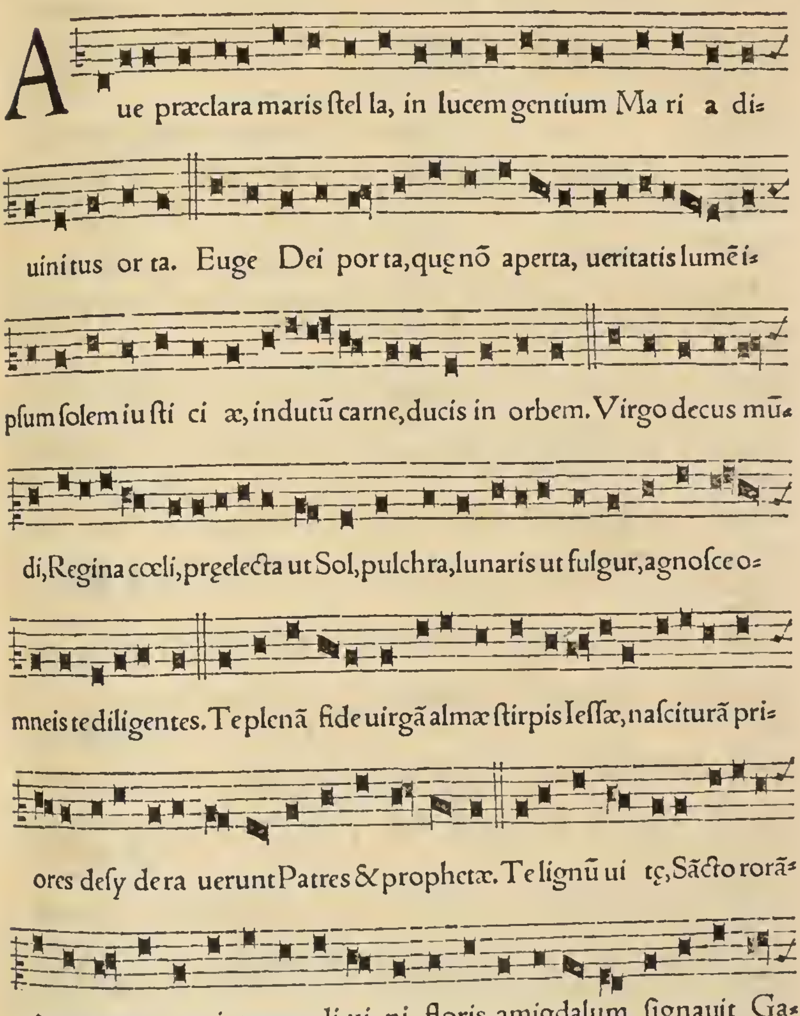
De Septima connexione quę est ex ſeptima diapaſon Specie & decima, Cap. XXXV.

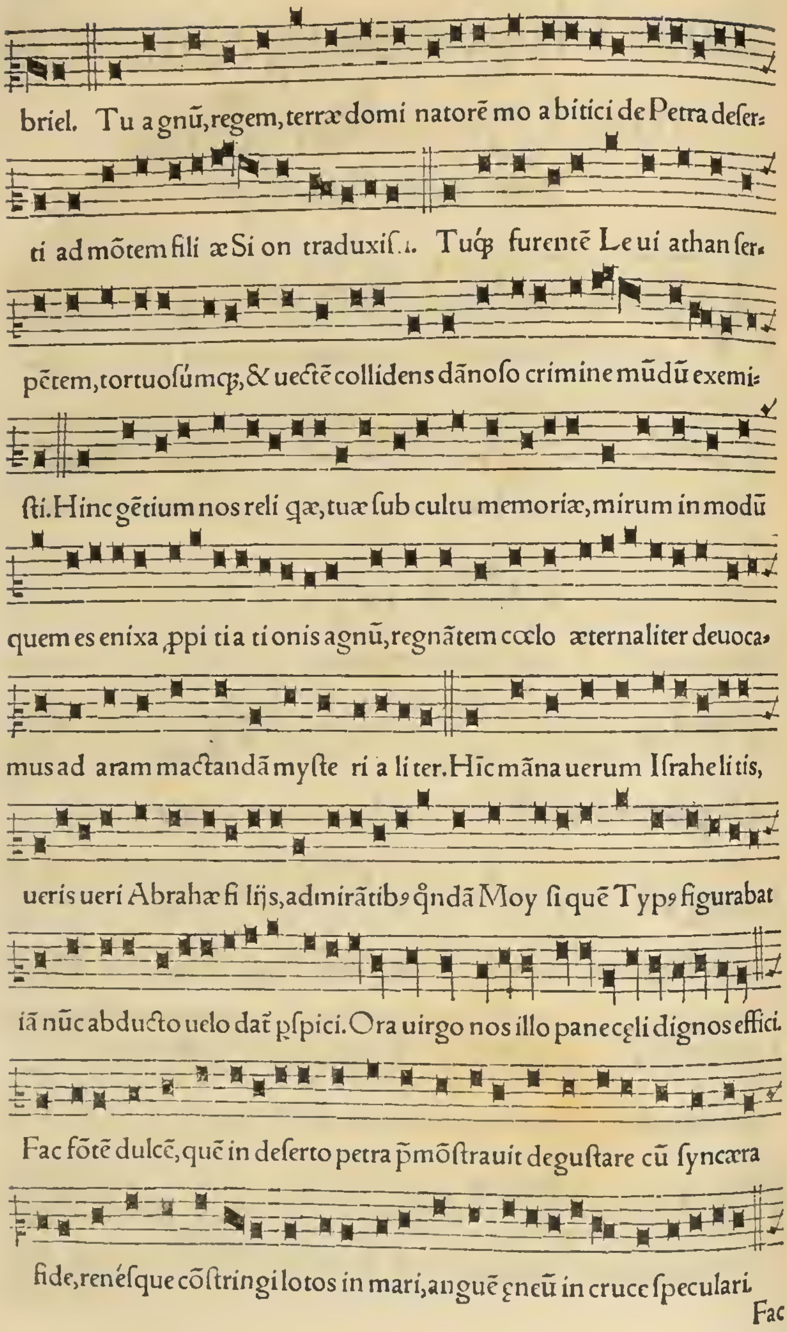
SEptima diapaſon ſpecies, ex Lichano meſon in paraneten hyperbolæon, hoc eſt, ex G magno in g paruum connectitur cum decima diapaſon ſpecie, quæ eſt ex trite diezeugmenon, hoc eſt, ex c paruo ad Cc geminatum, Communi diapente ex trite diezeugmenon in paraneten hyperbolæon, hoc eſt, ex c paruo ad g paruum, Inferne autem ex G magno ad c paruum annexa diateſſaron, ut fa, quæ Hypoionici eſt, ſuperne uero ex g in Cc eadem, quæ Iaſtij ſiue Ionici eſt. Horum Modorum cantus ſiue ſimplicium ſiue connexorum, raro ſuis locis reperias, cũ omne c ſit eorum locus, At hi nunc in F magno, non abſque fa in b claue omnes locantur. Quod priore libro Antiphonis Alma redemptoris mater, oſtendimus. Hic nulla eſt difficultas, Nam duo hi modi adeo hodie in uſu ſunt frequenti, ut de eis plura dicere, neque uelimus, neque debeamus, In prioribus enim omnia attigimus. Exempli, quod ſubnectemus, authorem, Hermannum Contractum ferunt, Comitem à Veringen, Qui fuit monachus Cœnobij S. Galli in Heluetijs, q̃d plurimis Eximijs uiris multis nunc ſeculis claruit, Hunc addunt in diuinis literis eruditiſſimum fuiſſe, nec minus in profanis diſciplinis, ut in mathematicis, Oratorijs, & Poëticis, Linguarum deniq; peritiſſimum, Et de Muſica ac Monochordo quædam non indigna lectu ſcripſiſſe, Nos nihil eius ſcriptorum uidimus, præter Chronicorum ſupplemẽtum, ex quibus conſtat uixiſſe eum annos ante quingentos, Nempe poſt Milleſimum à CHRISTI natali annum. Admonuit nos eius rei Nobiliſſimæ proſapiæ Inclytus ille uir D. Io. Vuernherus à Rhiſchach, qui eò tempore, quo hæc ſcripſimus, Teutonici ordinis Principis locum in Alſchuſen, ubi Comes ille ſepultus eſt, tenebat. Et ipſe Vuernherus magni iudicij homo, de honeſtis ſtudijs, de diſciplinę profeſſoribus, de ipſa deniq; Chriſti philoſophia ita meritus, ut ueræ nobilitatis, quæ à Virtute pendet, locum, etiam in altero mundo, adiutore Chriſto, indubitato expectare debeat. Sed ad rem. Certe hæc harmonia, cuiuſcunq; ſit, eiuſmodi eſt, ut nihil lepĩdius fingi, nihil ſuauius dulciúſue excogitari potuerit. Verba ſunt apta, ac è ſacris deprompta literis, quæ in Celticam linguam, qua multum pollebat, Sebaſtianus BRANT, noſtra ætate eximius uir, & Cæſari Maxęmiliano à conſilijs, elegantiſſime uertit, ſeruato etiam cum accentibus ſyllabarum numero.

Ionici
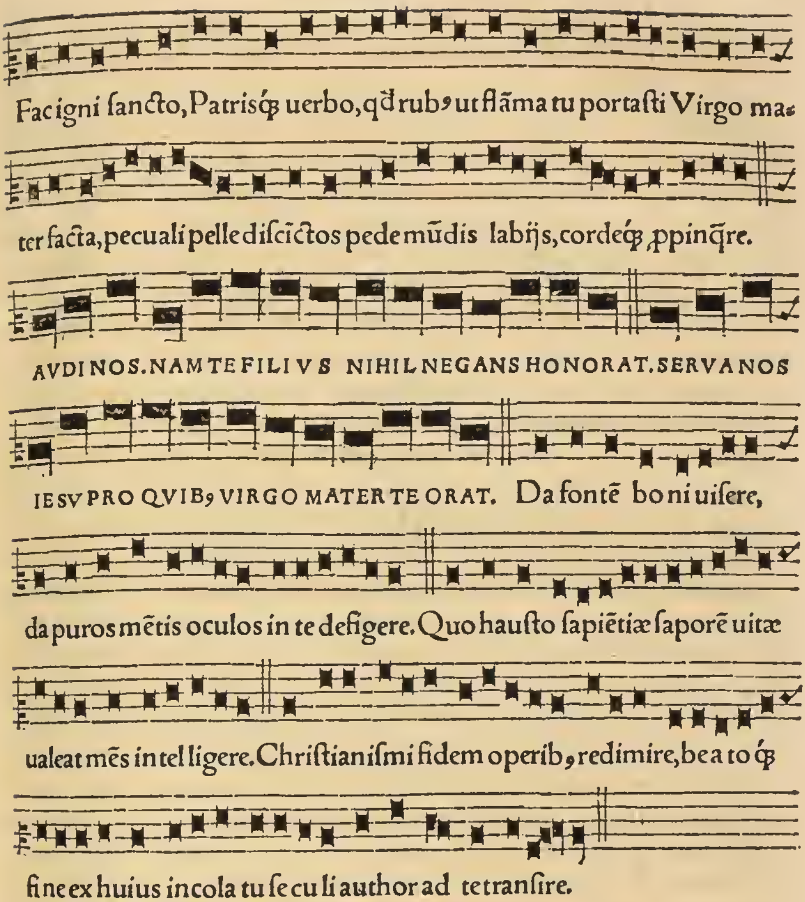
Ionici Hypoioniciq; connexorum Exemplum, Proſa

de diua Virgine elegantiſſima.

briel. Tu agnũ,regem,terræ domi natorẽ mo abitici de Petra deſer=
ti ad mõtem fili æ Si on traduxiſti. Tuꝗ furentẽ Leui athan ſer=
pẽtem,tortuoſúmꝗ,& uectẽ collidens dãnoſo crimine mũdũ exemi=
ſti.Hinc gẽtium nos reli quæ,tuæ ſub cultu memoriæ,mirum in modũ
quem es enixa ꝓpi tia ti onis agnũ,regnãtem cœlo æternaliter deuoca=
mus ad aram mactandã myſte ri a li ter.Hĩc mãna uerum Iſrahe li tis,
ueris ueri Abrahæ fi lijs,admirãtibꝰ q̃ndã Moy ſi quẽ Typꝰ figurabat
iã nũc abducto uelo dat̃ pſpici.Ora uirgo nos illo pane cœli dignos effici.
Fac fõtẽ dulcẽ,quẽ in deſerto petra p̃mõſtrauit deguſtare cũ ſyncæra
fide,renéſque cõſtringi lotos in mari,anguẽ ęneũ in cruce ſpeculari.

Fac

Quod Modi diapaſon media tione, quæ fit per diapente ac diateſſaron conſonantias, potiſſimum noſcantur,

Cap. XXXVI.

AT q́ eccum tibi nunc Colophonem, hoc eſt ſecundum penſum de Modorum commixtione perſolutum, Candide Lector. Supereſt ut de uera Modorū cognitione paucula, ac de humilibus item cantilenis uelut ultimam Coronidem adiungamus, ut eo inſtructius opus in manus hominum perueniat. Modorum natura potiſſimū ex

 Syſtema-

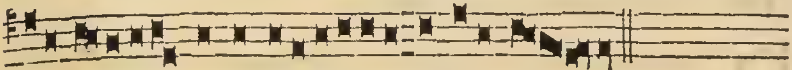
Systematum natura, quæ in consonantia diapason cõsistit, pendet. Verum systemata ipsa, cum per diapente ac diatessaron consonantias medientur omnia, uarias ex ijs accipiunt formas, & uelut nouas subinde ascensu ac descensu species, Quod in ipsa statim prima diapason formula quæ ex A, est ad, a, uidere licebit. Nam si arithmetice mediata fuerit, Inferiore cãtilenæ parte primã diatessaron speciem sol re, frequenter audies, superne uero la re primam diapente speciem diuisam per fa in medio, ut in Hypodorio fieri solet. Sin Harmonice diuisa fuerit, superne secundã diatessaron speciem la mi audies frequenter, inferne autem la re, ut in Aeolio fieri consuetum est, quod latius prosequi non est necesse, copiose enim ea luculẽtis item exemplis ostendimus. Sed id ea causa hic referimus, quòd cantus ex lapsu, qui fit secundum arsin ac thesin, plurimum noticiæ nobis præbet. Quemadmodum superiore item uolumine aliorum opinione docuimus. Quanquam hic error accidere potest, quod ipsæ diapente, quaternis sæpe Modis communes, ita aliquando annexas habent diatessaron, ut contingat sæpe utrasq; mutari, quod in Dorij Hypodorijq;, Aeolij item ac Hypoæolij cantibus contigisse sæpe uidemus, ac superius exemplis aliquot ostendimus. Idem dicimus de Lydij Hypolydijq; cantionibus in Ionicum Hypoionicumq; mutatis, & de cantibus quibusdam Mixolydij Hypomixolidijq; in eosdem delapsis Modos. Tantum momenti fecit Cãtorum ignorantia, & ingenium audacia sola fretum ac fultum, quis enim hæc à multis iam seculis emendaret, imò quis de eis cogitaret potius? cum omnes bonæ literæ unà cum disciplinis exularent. Ponemus itaque exempla duo, quorum limites sunt D ac d, sed ubi alterum phrygij sit modi, ad quem illi termini nihil attinent, alterum hyperiastij, ut Lector ex his considerer, quantũ discriminis cuiusque modi phrasis in cantu habeat. Nec temere ficta esse, quę priore libro retulimus Primũ re la. Secundũ re fa. Tertiũ mi fa. &cæ. Nec tamen prorsus reijcimus finalem ut uocant, clauem, maxime quando communes diapente ita sunt in cantu ancipites, ut non facile perspiciatur, cuiusnam modi phrasis dominetur. Et ipsæ quidẽ finales claues ad phrasin aptari debebant, at multi nunc cantores ipsius cãtus phrasin ad ipsas claueis aptant. Ideoq; modi natura sæpe cõfunditur. Ita sunt res mortalium, quid facies? οὐδὲν ὑγιές. Nouis gaudemus, sæpe etiam ineptis. Sed iam ipsa audiamus exempla.

Phrygij

Phrygij exemplum inter D & d.

PAngelĩgua glorioſi corporis myſterium, Sãguiniſq; p̃tioſi, quẽ

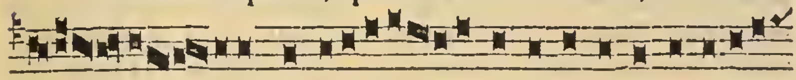
in mũdi pretium fructꝰ uẽtris generoſi Rex effudit gẽtium.

Hyperiaſtij exemplum

inter D & d.

VEni Sancte Spiritus, reple tu orum corda fideliũ, & tui amo=

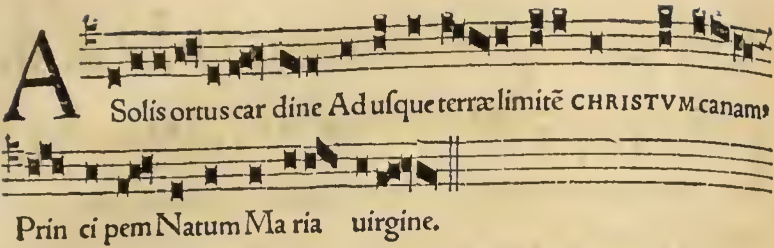

ris in e is ignẽ accẽde. Qui p̃ diuerſitatẽ linguarũ cũctarũ gen tes in u=

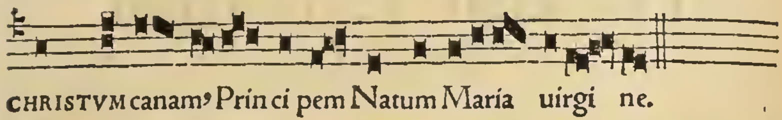

nitate fide i congrega ſti. Alleluia. Alleluia.

SÆpe etiam accidit ut cantus cauda deformetur, quod ſuperius de Niceni Symboli fine in Aeolio Modo conqueſti ſumus. Cantores quidam planè id uoluptati ducunt, atque adeò pulchrum exiſtimant Cantuum fines aliò torquere, & auditorem ſuſpendere naſo. Quod Iodocus à Prato fecit in cantione. Factum eſt autem, de Chriſti Genealogia ex Lucæ cap. 3. quam cum ad Phrygij Hypophrygijq; connexionem (ut priorem. Liber generationis IESV Chriſti quam recte finierat) inſtituiſſet, auſus eſt in G finire, Sicut Pſalmum Memor eſto, ad Dorium conſtitutum, finit in e paruo. Neq; tamen id nouum uideri poteſt, cum in quibuſdam cantibus ſimplicibus prorſus alios atq; alios in diuerſis Eccleſijs uideas fines. Cuius cauſam arbitror, quod aliquando cantus ita anceps prorepat, ac ita in plurium Modorum phraſi ludat, ut non facile iudices, cui modorum cantor ſit daturus finem. Eius rei ſit hoc Phrygij elegantiſs. exemplum.

QVis autem prohibebit Cantorem Pertinacem ac affectatū, quo minus hunc cantum ita finiat, ut nunc subiungemus, uidelicet ut fiat Dorius, quando lapsus in eo sint non minus Dorij quam Phrygij?

SEd dicet aliquis, nemo tam stolidus est, ut non sentiat ita corrumpi cantum, Audio. Quid igitur in Symbolo Niceno, in oratione item dominica publice corruptio accidit, nec quisquam animaduertit? hic scilicet magis uigilabit auris quā illic? at satis est querelę. Simile superioribus est, cum Dorij modi ijdem limites sint, qui Hyperiastij, nempe D, ac d, Introitus tamen Gaudeamus, Dorij modi uulgatissima cantio in plærisque codicibus intra C ac c continetur, perinde atque Hypoiastij siue Hypoionici esset, cum phrasis conuincat eam Dorij esse modi. Iodocus à prato in missa Gaudeamus eum Tenorem in systema Mixolydij satis duriter solita licentia emouit, finitum tamen ut Aeolium. Sed hercules hoc frequenter uideo apud ueteres ecclesiasticos obseruatum, præsertim in Authentis, ut inferne nota accepta extra propriā diapason, supne eā negligāt. Ita Dorius inter C ac c meat, quemadmodum apparet in dicto iam cantu Gaudeamus, Idque cum Hypomixolydio habet commune. Phrygius inter D ac d, ut in Pāge lingua paulò ante ostēsum est. Lydius inter E ac e, ut in multis gradualibus uidere licet. Mixolydius inter F ac f. Vt in Viri Galilæi, Introitu & plærisq; alijs patet. Aeolius inter G ac g, ad quā formam est Tenor Petri Platensis in missa de S. Antonio, & in uulgata Cantione Basias me, quā Iodocus à Prato instituit potest, & esse inter c ac C, si fa fuerit in b claui, ut in Sacris solēnibus. Ad eā Modorū nūc dictorū formā Ionicus inter B ac b eueniret, Sed haud scio an usq; eū ita uiderim. Itaq; καθολικῶς, Modi ferè Inferiore proxima diapason incedere possunt. Vt tamē et Phrasis obseruet, et clauis finalis infima diapēte chorda nō negligat. Possem

Poſſem plurima dare aliorum quoq; Modorum exempla. Sed ea latius proſequi non uidetur neceſſarium: Linquenda ſunt & Lectoris induſtriæ quædam, ut & ſuis ipſe inuentis gaudeat, & nos nihil abſurde dixiſſe aperte uideat.

Quod Modi non perpetuo impleant extremas chordas, ſed phraſi noſcantur, ac partim etiam finali claue, Caput XXXVII.

QVod dictum eſt nobis ſuperiore libro ex Boëthio adeo ſimplicē olim fuiſſe muſicen, ut uix diapēte Arſi ac Theſi impleret, Id nūc nobis exemplis demonſtrandum eſt. Sed hoc quoq; memoria tenendum, quod capite xxviij huius libri diximus de diapēte ſpeciebus, quæ quibus Modis ſint communes. Nam in his neceſſe eſt, ut finales claues propèmodum ſtatuant Modum. Quanq; ne ſic quidem Aeolius à Dorio, Ionicus à Mixolydio ullo diſcernūtur pacto, tātū abeſt, ut à plagijs recte ſeperemsu. Quidam omneis eos cantus plagijs adſcribunt, modeſtiæ ut puto gratia. Quod Berno in Iſagoge etiam longius tractat, ſed eò deuenit, ut quoſdam fuiſſe dicat, qui IIII. alios Modos excogitarint, ut omnino duodecim eſſent Modi, adeo ueritas de XII Modis aliquid uiſtigij etiam apud tam barbari ſeculi homines habuit. Nos triū diateſſaron, & quatuor diapente ſpecierum exempla proponemus. Quanquam ſecundæ ac tertiæ diapente ſpecierum ultra unius Modi haud facile reperias exempla apud ueteres eccleſiaſticos, in ijs quæ nos uidimus Antiphonarijs. Deinde quod quæq; ſpecies diapente adcipiat inferne ſuperneq;, & quantum ibi phraſis dominetur, exemplis declarabimus.

Re ſol.

PRimæ igitur ſpeciei Diateſſaron Re ſol exemplum in Phrygij Hypophrygijq; finali claue.

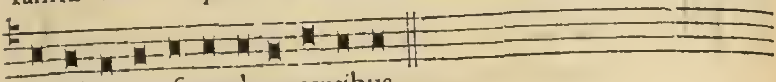
Mi la.

Mi la.

SEcundæ ſpeciei ſit hoc exemplum, finitum in Mixolydij Hypomixolydijq́ meta, quod plagio adſcribi ut diximus uolunt.

Iam lu cis or to ſy de re Deum precemur ſupplices, ut in di ur nis

a ctibus nos ſeruet à no centibus.

Vt fa.

TErtiæ ſpeciei ſit hoc exemplum, finitum in Dorij Hypodorijq́ meta finali.

A timore ini mi ci e ripe Domine animã me ã. Euouae.

Eiuſdem exemplum in Phrygij Hypophrygijq́ ſede finali.

In matutinis Dñe meditabor ī te. Euouae.

ADhuc eiuſdem aliud exemplum finitum in Mixolydij Hypomixolydijq́ claue.

Ad hanc formã multa ſunt Antiphona.

In Iſ ra el magnũ nomẽ eius. Euouae.

QVidã adijciunt exemplũ eiuſdem ſpeciei, quod in Synẽmenõ tetrachordon locarunt, ut Ionici Hypoionicíq́ eſſet, Id eſt tale.

Venite exultemus Dño, Iubilem9 Deo Salutari noſtro. p̄occupem9 fa-

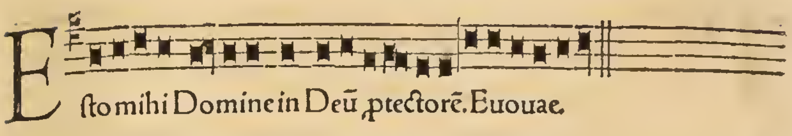

ciem eius in confes ſione, & in pſalmis iubilem9 e i.

SEd ineptus fortaſſis fuero, ſi omneis tam minutas formas, atque adeo minutiores ut Ditoni aut ſemiditoni proſequar, quando plures inueniuntur, & multo plurimæ fingi queant, ad Species diapente deſcendendum eſt, & in quot Modis eas inuenire potuerimus oſtendendum. Primę quidem Speciei Re la Dorij hoc exemplum eſt.

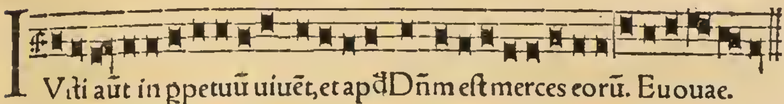
Re la

Re la Dorij, ac Hypodorij.

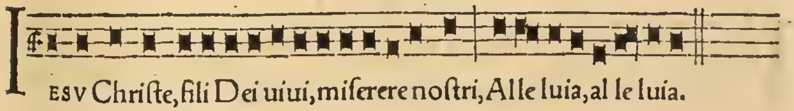
AD Hypodorij formã non reperi ullam, quæ non in C magnũ deſcẽderet, Eſt tamen Introitus, qui die Lunę poſt ſecundã quadrageſimę Dominicam cani ſolet, intra D & a cõcluſus præter uerſum, qui uolet in eo loco requirat. Phrygij aut potius Hypophrygij hoc eſt exemplum.

Re la Hypophrygij,

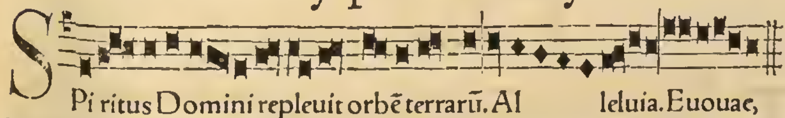
HYpolydij formula in hac Specie, quę eadem Hypoionici eſſe poteſt, frequens inuenitur in Reſponſorijs quæ ad primam tertiam ſextam ac nonam cani ſolent, ut hic.

Re la Hypolydij.

HYpomixolydij cantiones, hac ſpecie concluſæ, raræ admodum inueniuntur, Eius tamen hoc eſt exemplum.

Re la Hypomixolydij.

ET quãquam Hypoionici intonationem aliam ab Hypolydij nullam ſcimus, ut ſupra teſtati ſumus, tamen cum poſitu ſeparati ſint hi duo modi, ſub hac diapente ſpecie repertam formulam, in ſede quidem Hypoionici, ſubijcere placuit. Ea ita habet.

Re la

Re la Hypoionici.

T

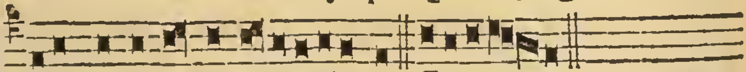
Vr es Deus q facis mirabilia. Euouae.

Atque hæ quidem formulæ in hac specie conclusæ tot modorum reperiuntur. Nam Hypoæolij uix credo quisquam alias ab Hypodorij cãtibus in hac specie descernet, quamuis ea quatuor Modis ex æquo sit propria, sicut nec Hypolydij ab Hypoionici, nisi positu ut iã dixi, quale de Hypoæolio exemplum nondum reperi. In uniuersum certe hoc admonere oportet, quamuis hasce formulas plagijs adscribi putent, ut initio huius capitis diximus, aliquando tamen in Antiphonarijs non Plagiorũ sed Authentarum intonationes ipsis adscriptas inueniri, ut in primo huius iam dictæ speciei exemplo patuit, ac postea item sæpe.

Secunda Species Mi mi.

Secundæ Speciei diapente Mi mi, unũ dúntaxat inueni exemplũ. Nã alia omnia cantica aut superne semitonium habent, aut inferne tonũ.

Mi mi Hypophrygij.

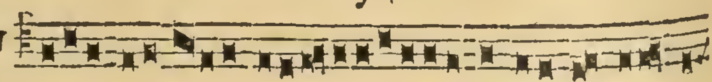

In domũ Domini lætantes ibimus. Euouae.

Tertia Species Fa fa.

Tertiæ speciei diapẽte ultra duas formulas nõ inueni, Alterã Lydij oppido rarã, cũ sit eius modi ꝓpria, Alterã Hypomixolydij freq̃ntissimã,

Fa fa Lydij.

Exultabũt omnia ligna syluarũ ante faciẽ Domini, quoniã ue-

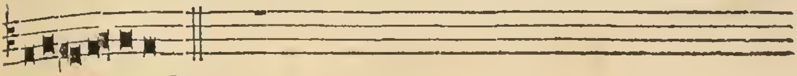

nit Euouae.

Fa fa Hypomixolydij.

O Portet te fi li gaudere, q̄a frater tuꝰ mortuꝰ fuerat, Et reuixit, p̄ie-

rat, & inuētus est.

Quarta species.

HVius speciei multo plurima exempla reperias, ac fermè omnium Modorum.

Vt sol Dorij.

L Apides p̄ciosi oēs muri tui, & turres Ierusalem gēmis ædifica

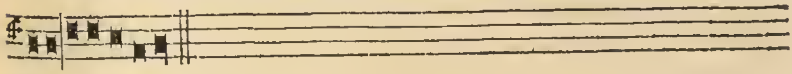

buntur. Euo ua e.

Vt sol Hypodorij.

V Sq; modo nō petistis q̄cq̄ ī nomīe meo. Petite, & accipietis. Alle-

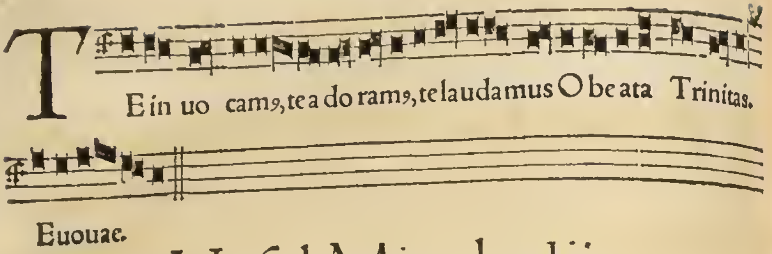
luia. Euo ua e.

HVius formulę sunt aliq̄t Introitus ut: Dominus dixit ad me. in primo galli cantu, diei natales Dñi. Itē Hymnus Christe q lux es & dies. At quę sequit̄ forma, si in b claui finiat̄, poterit uideri Hyperphrygij, ut cantus eiꝰ cōmuniter p̄notat̄, sed poterūt & ī E finiri, ut sint Hypoph. hoc modo.

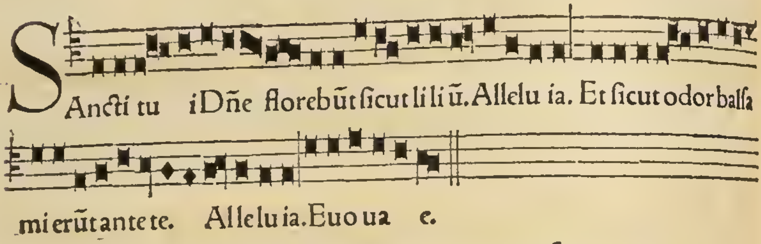
Vt sol Phrygij uel Hypophrygij.

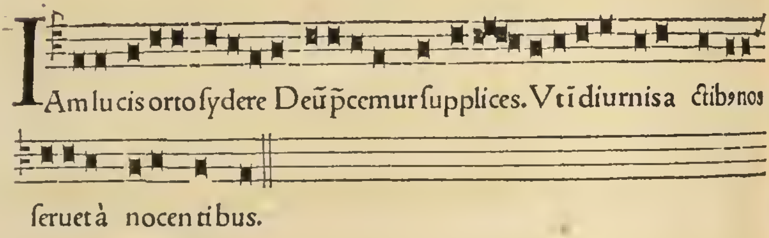
I N manꝰ tuas Dn̄e cōmendo spiritū meum.

Vt ſol Mixolydij.

Vt ſol Hypomixolydij.

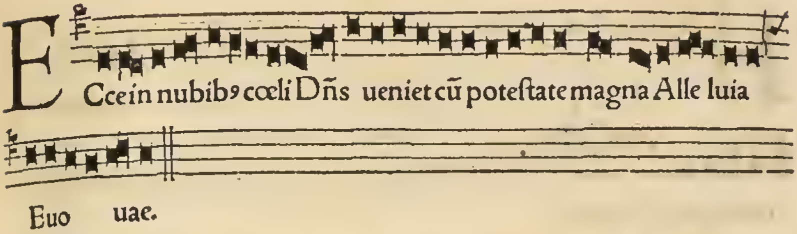

INuenias & Ionici exemplum ut ſol. Requiem æternam, pro defunctis Introitum. Quanq; ea diapente quatuor modis communis eſt, ut ſupra diximus, Verſus tamen in eo eſt Hypoionici. Verum in re non admodum difficili, ſatis multa exẽpla attuliſſe uidemur. Qui plura uelit, paſſim inuenire queat licebit.

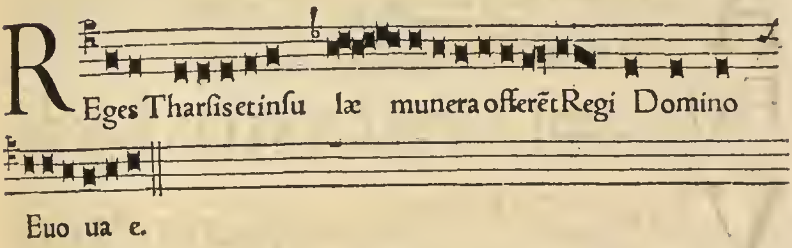
NVnc adijciendum breuiter eſt, quid quæq; τῆς διὰ πέντε ſpecies adcipiat infernè ſuperneq́;, dum nõ implet diapaſon. Re la infernè frequẽtiſſime habet ut, & ſupernè fa. Mi mi, ſupernè fa, infernè re. Fa fa ſupernè ſol, Rariſſime infernè mi. Vt ſol, ſupernè la, infernè fa in diezeugmenis, In Synemmenis idem la ſupernè, perraro uero infernè ſemitonium. Eius rei pauca exempla ſubnectemus. Nam paſſim obuia ſunt in ueterũ libris.

Re la cum

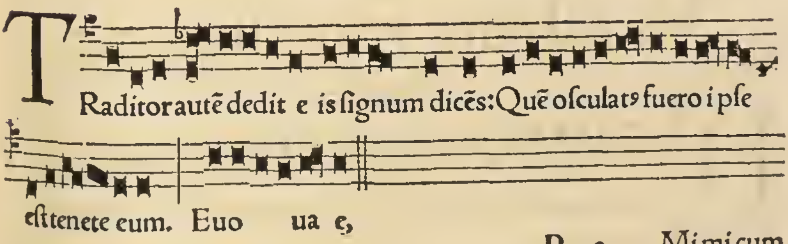
Re la cum tono inferne, Dorij.

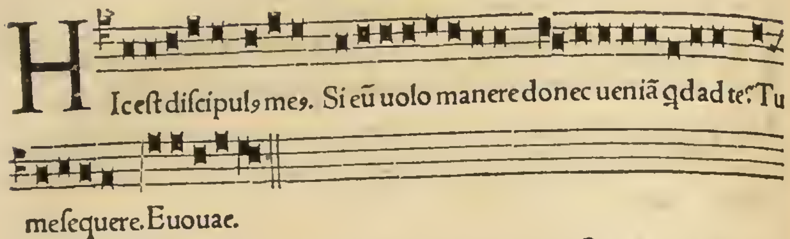
Re la cum ſemitonio ſuperne, eiuſdem Dorij.

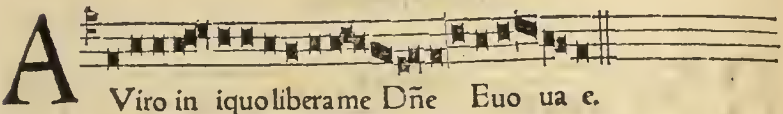
Re la cum ſemitonio ſuperne & tono inferne, eiuſdem.

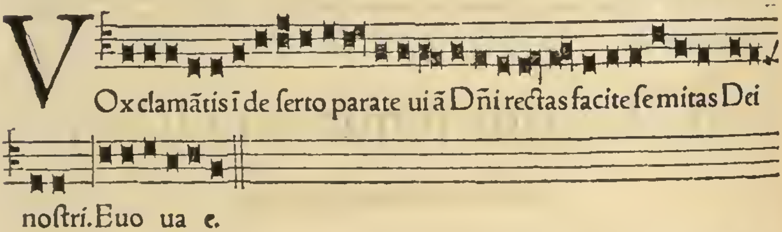
Mi mi cum ſemitonio ſuperne, Phrygij.

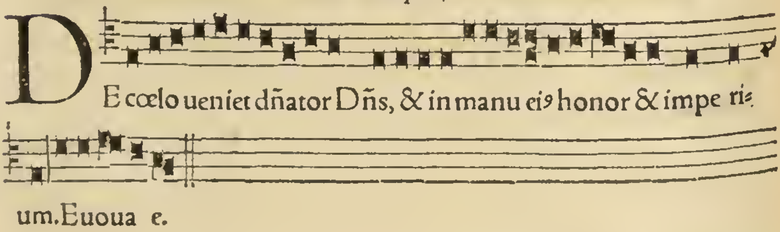
Mi mi cum tono inferne, Hypophrygij.

Fa fa cum tono ſuperne, Lydij.

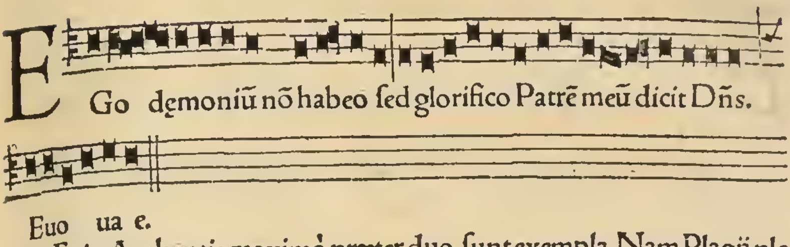

Vt ſol cum tono ſuperne, Mixolydij.

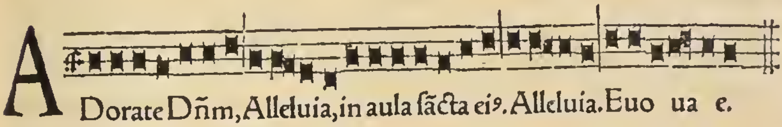
Vt ſol cum tono inferne

Hypomixolydij.

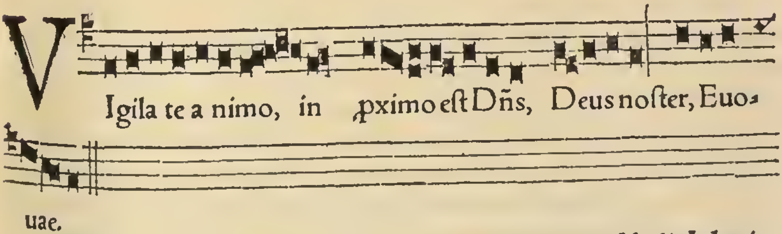

HÆc in Authentis maximè, præter duo, ſunt exempla. Nam Plagij plerunq; etiam hic ſuam ſeruãt modeſtiam, Vt Hypodorius frequenter inter C & G. cum quo & Hypophrygius participat, Vterq; tamen, adiecto ſupernè tono, intra ſecundæ Deductionis limites, quæ ex C eſt in a, cõſiſtunt ſæpiuſcule. In eadem & Hypolydius, & Hypoionicus. Hypomixolydius uero intra F & d. Hypodorij ac Hypomixolydij ubique obuia ſunt. At Hypolydij Hypophrygijq; hæc ſunt.

Vt re mi fa ſol la Hypolydij.

Vt re mi fa ſol la Hypophrygij.

AD hãc ultimam formã eſt Reſurrexi. Introitus die paſchali. Ad priorem multa Reſponſoria quæ ante Horarum Pſalmos intonãtur. Verum enimuero ut reprehenſione non caruiſſem, ſi de his tanq; tractatione

 indigna

indigna uiderentur nihil dixissem, ita si, quæ ubiq; obuia sunt, prosequi latius uelim, merito ineptus uidear. Quis enim nescit præterea Modos intra septimas quoq; cōtineri? item octauæ aliquando adijcere uel tonū, uel semitonium? ut ipsorum exigit formula. Lector ipse dispiciat, quem paulò ante admonuimus, nos multa illi examinanda relicturos.

De præstātia Phonasci ac Symphonetæ, ac item de cantibus plano & mensurali uter utri præferendus, Caput XXXVIII.

PRoperantibus nobis ad finem huius operosi sanè libri, subijt animo non prorsus contemnenda ea quidem cogitatio, rei inquam in dubium uersæ iam pridem apud nostræ ætatis homines, Vtrum plus laudis mereatur, Thematis ne inuentio, an uocum aliquot accessus, hoc est, ut rudes quoque intelligant: Vtrum pluris faciundum, Si quis Tenorem naturalem inuenire queat, qui omnium menteis afficiat, qui hominis animo insideat, qui denique ita hæreat memoriæ nostræ, ut sæpe ne cogitantibus quidem nobis subrepat: in quem perinde atque è somno experrecti prorumpamus, quod de pluribus Tenoribus uulgo uidemus, An si quis ad repertum eiusmodi, ut dixi, Tenorem addat treis, plureis ue uoces, quæ tanquam illustrent cum sectionibus, fugis, mutationibus, Modi, Temporis, ac Prolationis, Vt prioris generis homines Phonascos appellemus, sequentis Symphonetas, quas uoces non pœnitendi authores usurparunt. Et quando alia uerba deerant nec inepta hæc uidebantur, existimauimus nobis quoque ita loqui permissum. Cuius rei sit exemplum, ut eo melius percipiatur quod dicimus. Qui primus inuenit Tenorem. Te Deum laudamus. aut alium quempiam, ut Pange lingua, sit ne ingenio præferendus ei, qui postea integram ad eum Missam composuerit. Primum quidem, ut non nihil præfemur, inficias ire non possumus, utrique id uiribus ingenij accidere, & naturali quadam ac ingenita uirtute, magis quàm arte. Cuius rei causa uidetur, Quod plærunque etiam qui Musica nesciunt, in Tenoribus inueniendis mirum in modum ualeant, ut apparet in lingua Vulgari nostra, uel Celtica, uel Germanica. Rursus quòd in addendis uocibus qui ualent, & ipsi plærunque male musica didicerint, ut nihil de alijs dicam disciplinis. Patet igitur neutrum certe homini possibile, nisi ad hoc nato, &, quod uulgo dici solet, nisi mater dederit: Id quod de pictoribus adeò uerum est, sculptoribus item, ac Diuini uerbi Concionatoribus (Nam de Poëtis non est dubium) de omnibus deniq;

bus denique Mineruæ consecratis operis. Quare apta est cōparatio quàm hic facimus. Cæterum ne hoc quidem negari potest, In eundem hominem utrunque incidere posse, ut & feliciter Tenores inueniat, ac inuentis alias superaddat uoceis, ubi duplex sané est uirtus, sed nos de præstantia in duobus hisce disserimus. Verum enimuero, si, ut Aristoteles perhibet, uere laudem meruit, qui cuiusuis disciplinæ principia reperit, reliqua enim per facile est (inquit ille) superaddere, non uideo quare prior ille artifex, uocis simplicis (ita nunc Tenorem appellare placuit) simplex plastes, cedere ei debeat, qui non tàm facile inuenit, quàm inuentis addit. In disciplinis hercle uidemus plurimum laudis semper meruisse primos inuentores. Sic Hippocrates Galenum superare iudicatur, etiamsi mille uoluminibus antecedit Galenus, multa similia adduci poterant, sed hæc argutula uidentur. Ad illa potius, ut consyderatione dignissima mihi pro se quisq; intendat animum. Vtrum antiquius, utrum utilius, denique utrum utri concedat. Nam unius uocis Tenorem, ut sunt simplices Modi, diutius in usu fuisse quàm plurium uocum concentum, uel Modorum nomina à gentibus usurpata luce clarius ostendunt. Cum de pluribus simul uocibus nihil (quod sciam) certi apud ueteres reperiatur. Non est igitur dubium, quin ut unum plura antecedit, ita una uoce, quam pluribus canere sit multo antiquius. Porrò quando Musica est delectationis mater, Vtilius multo existimo quod ad plurium delectationem pertinet, quàm quod ad paucorum. Vnius autem uocis insignis ac nobilis Tenor, & uerbis aptis prolatus apud homines, plureis oblectat, doctos pariter ac indoctos. Artificium enim illud quatuor pluriúmue uocum quotus quisque est, etiam inter eximiè doctos, qui uere intelligat? Omnes quidem, cum audiunt, laudant, ne quis indoctior habeatur, si uituperet. Quoties Dij boni, ego, cum carminum non intellectorum laudatores audio, mecum tacitus cogito illud Horatij:

> Nam saliare Numæ carmen, qui laudat, & illud
> Qui mecum ignorat, solus uult scire uideri.

Sanè inciuile uideatur quod omnes laudāt, te solum nihili ducere, quid ni est? & timendum ne audias illud ὄνος πρὸς λύραν. Quod autem Symphonetæ Phonascis cōcedant, nostra hac tempestate & ante aliquot item annos luculenter uidimus, quando nulla est ferè hodie missa, quæ non ex antiquo themate quopiam sit deprompta. Ita Fortuna, Ita, homo armatus, & lingua cum Gallica tum Germanica multa themata, plura uero ex choro, ubi simplex est cantus. Ideóque facile in eorum sententiam pedibus iero, qui Phonascos eximios neutiquam inferiores Symphonetis existimant, imò uolens illorum castra transfuga reliquero, qui Gregorianum

cantum contemnunt, eam tantum ob causam, quod non tot formis ornatus sit, nec tot habeat garritus, quot mensuralis, cum in eo, qui primi quidem Phonasci inclaruerunt, non minus ingenij ostenderint, quàm quisque hac nostra ætate Symphonetes in multarum uocum cōgerie. Ego sanè ad Christianam pietatem, qua prisci Ecclesiastici uiguerunt, plurimum simplicem cantum, per Modos eruditè distinctum, conferre arbitror, nec parum facere ad animorum (ut nunc loquimur) deuotionem: maximéque quaieis apud Italos Ambrosius instituit. Gregorius item, ac Augustinus, Ecclesiæ lumina. Deinde apud Gallos ac Germanos eximij uiri, è quorū numero fuêre in Cœnobio S. Galli in Heluetijs Nockerus Abbas, & Hermannus Comes à Veringen, quem Cōtractum nominabant. Homo magni ingenij, ut alibi testati sumus de Ionici Hypoionicique Modorum connexione. Qui mihi in ea prosa de Cœlorum regina, IESV CHRISTI Matre, quæ Aue præclara inscribitur, plus musici ingenij ostendisse uidetur, quàm ingens aliorum grex sexcentis cātionum plaustris. Verum qui Modorum naturam ignorant, ut fermè nostra ætate Cantores, nec uim cātus iudicant, nisi ex consonantijs, relictis affectibus, ac neglecta uera eius gratia, uituperant quod ignorāt. Parco hic nominibus. Nam nominare possem, qui ἄμουσοι magis quàm ulli ὄνοι, reiecerunt, quod bene habebat, ac in locum eius instituerunt adeò inepta, adeò stolida, ut se prorsus insensatos ostenderint. Sed hi sunt huius sæculi mores. Æquum erat alia, sed meliora substituere, si summouere quæpiam lubebat. At ego (libere enim pronunciandum est quod sentio) Ecclesiasticum cantum tantum abest, ut aboleri uelim, ut asseuerem, nihil absolutius unquam natum, quippe in quo, qui composuerunt, eruditionē unà cum pietate iunctam manifestissimis argumentis ostenderint, loquor de Missarum corpore (Graduale uocant) in quo felicissime omnes tractarunt Modos, nec tractarūt solum sed pro materia rebus applicuerunt, atque ita natiuam Modorum Indolem (ut sic loquar) expresserūt, ut nihil perfectius ab homine fieri potuisse satis notum sit ijs, qui has res non suo affectu, ut nūc fit, sed arte ac adhibito iudicio ęstimāt. Accessêre deinde abusus, fateor, & passim indocti bene natis suas nugas assuēre sunt conati. At quæ nam disciplina est, in qua id factum esse non merito conqueri possimus? Sacræ, scilicet literæ, ipsæ nullos adulteros ac impostores habuêre? Vt quid igitur Diuus ille Paulus initio iam nascētis Ecclesiæ Pseudoapostolos toties commemorat? toties reprehendit, ac pie sanctéque inclamat, imò gladium illum diuini spiritus in eos stringit? An non quicquid Christus unquam cepit, plantauit, erexit, Satan ille malignus deuastare, perturbare, deijcere conatus. Nihil autem stultius quàm propter aliquorum hominum abusus cōtinuo abrogare quod & recta, & pia ratione institutum ac sanctū est, ut nostra ætate prò dolor uidimus, nisi aliud & medius &

us & magis pium subroges. Præstiterit fortassis quædā deprauata uel dissimulare, uel tolerare quàm tam temerè omnia innouare, sed scilicet hæc est malitiosi nostri Adæ, hoc est carnis cum libido, tum superbia, quæ uolupe ducit, susq; deq; ferri omnia. Tollātur abusus, resecetur saluo crure hulcus, irrepsit fonti quid turbidi, exhauriatur. Quid autem unquam tam feliciter institutū in hoc mundo, ut non continuo ponè sequatur eius labes? Ita frumentum zizaniam habet, purpura tineas, ferrum rubiginem sentit. Perspice elementa, perpende, quæ ex eis mixta, consydera singulas naturæ parteis, quænā, scire uelim, est quę non cōtinuo habeat firmitati bonitatiq; pedissequas annexas infirmitatem malitiamq;? Vt mihi planè omnes res humanę uideantur mari similes. Mare salsum est, Impone omne Saccarum, omneis Calecuticas merceis, omnia Aromata, hymettici mellis mille plaustra, ut dulce facias, Vnus mehercle uētulus, nec impetuosus, nec uehemens, si uel mouerit, faciet rursus, ut erat antea salsum. Et has quidem naturæ corruptiones uiderunt etiam Ethnici, tanto turpius fuerit nos Christianos non uidere, aut dissimulare potius. Igitur, ut ad rem redeam, optimum integerrimorum ac Sanctissimorum uirorum inuentum laudare nos oportebat, non contemnere, non irridere, deinde quæ uel temporum iniuria, uel Satanis malignitas deprauauit, bona fide haud grauatim emēdare. Cum in alijs disciplinis tot sint qui adultera longa ætate facta feliciter castigent, ac pro uirili emendent, In Sacris cantionibus non idem licebit scilicet? Vtrum quia magis referat, quæ ad mundi pompam attinent, didicisse, an quæ ad Dei Optimi laudem? Vt taceam quòd ad puerorum os formandum nihil æque conducat atque simplex illa Musica. Nam altera Musica pro paucorum admodum captu est. Itaque id demum ingenui hominis officium existimarim, medelam adhibere bonis, sed calamitatem passis. At enim nimium uerum est quod Græci dicunt: Τὰ πάντα τὰ μέγιστα μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται, Id est, Maxima quæque uituperauerit quis facilius quàm imitabitur. Ita hac etiam in re fieri hac nostra tempestate uidimus, Qui ecclesiasticum cantum reiecerunt, ut alij, diffisi quicquam tale se inuenire posse, prorsus omiserint, alij subiecerint nobis pro Psalmis decantandis adeò ineptas Harmonias, ut sæpius insaniam stultitiámque eorum admodum mirer. Poëtas hercle ueteres Phonascos fuisse, hoc est, Harmoniarum siue Modorum inuentores, eósque Modos ad carmina adaptasse, accinuisséque, nemo est inter eruditos, opinor, qui ambigat. Quod apud Hebræos de Dauide Poëta Regio Sacræ testantur literæ. Nec minus uidetur uerum de Græcis Latinísque, maxime uero Lyricis. Tum ea quoque uerba, eleganti aliquo Modo uestita gratiora auribus fuisse, tantum abest ut dubitem, ut

etiam cre-

etiam credam plus affectus habuisse apud Principes ac Magnates, & plus nacta esse præmij, quàm ullæ nostra ætate Symphoniæ, Ideoq; à diuino illo spiritu prouisum, ut illi potissimū Modi primū in Ecclesia instituti fuerint, idq; ita habere ipsa re experietur Lector, simul atq; me Præcone, ceperit Modos diligētius tractare, ac secum aliquoties sancte ac pie submurmurare quippiam uel ex Sacris, uel ex Sanctorum Patrum hymnis, quēadmodū Poëtæ sua carmina cōsueuerunt: & ueteres Ecclesiastici suos Psalmos: Quod quidem omni tēpore fieri potest, cum alterum, nempe pluribus canere uocibus, non ita sanè cōtingere possit. Quoties enim reperias, scire uelim, treis aut duos saltem, qui tecum plureis intonēt uoces? expertus id loquor, semper in his aliqd hiat, semper aliquid uel tœdij uel molestiæ adest. Qui eruditi ea in re sunt, rogari uolunt, qui uero ignorat, subtristis, alijs canentibus assidet, aut quia uellet se quoq; posse accinere, aut quia pudet, qd idipsum non didicerit, aut quia cōtemnit, quod uel non intelligit, uel non assequitur, Qui aliquid in ea re profecerunt, nec tamen certi sunt, quorum magna est natio, identidem canendo errant, unde ingens peritis tœdium nascitur. Adeò rarum est uel tres hac in re simul cōuenire posse. Accedit ad hæc quod raro uoces habeant aptas, etiam qui cantum bene norunt. Quotus enim quisq; est qui Basin, aliarum uocum fundamentum, recte, & ut eius postulat dignitas, intonare queat? Nullus enim est qui non malit eam canere, etiam qui screant magis quàm tonent. Supremam uocem pueri maximè canere possunt, si non ijdem frequenter ignari cantus essent. In Altitonante, quam appellant, uoce, plærunque etiam humana uox claudicat, quippe quæ nescio quid sui iuris obtineat. Tenorem quosdam pudet canere, utpote uocem nimis uulgatam, quosdam piget, ut qui in alijs audiri malint, adeò etiam hac in re non deest Ambitionis uitium, uulgo Cantorum morositas uocatur, quæ tanto maior apud quosdam est, quanto sunt indoctiores. Sunt autem plærunque non modo indocti, sed, quod id uitium sequi solet, arrogantes quoq;. Bonos ubiq; exceptos uolo. Ob has igitur, ac antea dictas causas ego eximios Phonascos neutiq; Symphonetis postposuero: sed neq; Ecclesiasticum cantum, arte uera, ac Modis naturalibus constantem cedere puto oportere multarum uocum garritui. Vtrumque in honore atque sua, qua apud ueteres uiguêre, & hodie sunt, authoritate ac existimatione permanere uelim.

De inueni-

De inueniẽdis Tenoribus ad Phonascos admonitio, Caput XXXIX. & ultimum.

EXtremũm hunc Arethusa mihi concede laborem. Libet nunc Virgiliano carmine bene ominari quod utile operę pretium in calce huius libri institui. Nempe ut admonerem Lectorem rei, tametsi non admodum magnæ, huic tamen negocio aptissimæ, posteaq; nunc omnium Modorum naturam hoc libro didicerit, dignetur saltem tẽtare, si ipse ad aliquam horum formam alicuius carminis Harmoniam, siue, ut uulgo uocant, Tenorem quempiam inuenire queat, qui auribus dulciter, uerbis apte iũctis insonet, mentiq; insideat, ac in audientis animo aculeos relinquat, in quo naturæ uis expressa uideatur, Deniq; in quẽ animus hominis aliquãdo, uelut è somno experrectus prorumpat, quemadmodum proximo capite diximus. Id etsi ego, ut nullo tali ingenij dono præditus, facere nequeo, non desinam tamen alios, ut id conentur, hortari. Erit forsassis aliquando, cui id doni, Dei munere, ut antea multis, dabitur. Quanquam id conatos nostra ætate quosdam uideo, sed infeliciter sanè, Quando Modorum naturam prorsus ignorabant, ac sola freti ipsius usus licentia, quicquid in mentẽ uenerat absq; omni iudicio proferebant. Loquor de his qui hac tempestate in Horatij odas dedêre quatuor uocum carmina, In quibus præter concentum nullum admodum eximij ingenij uideas uestigium. Ego Tenorem requiro, quem unus uel solus secum personet, uel alijs accinet, uel quem multi simul, sed unum intonent, quemadmodum in Choro sacri Hymni ac Psalmi adsolent. Præterea eum requiro, qui breuibus longisque syllabis sua det tempora, quod in Choro hodie mirum cur non obseruetur, olim, ut puto, non neglectum, unde adhuc puto esse, ut nonnunquam uni longæ syllabæ plures datæ fuerint notulæ, quanquam posteri hoc ita deinde neglexerunt, ut breuibus pariter ac longis promiscue plureis dederint notulas. Multi anni lapsi sunt cum Iuuenis in Horatij Odas nescio quas finxeram Harmonias, eas postea per Germaniam oppresso meo nomine diuulgarunt quidam, quod non dolui, Id dolui, q̃d, quas in priuata quędam feceram carmina, eas illi καθολικῶς applicare conati sint omnibus, cum id nullo fieri modo possit, nisi magno doctorum hominum risu, maxime uero fieri non potest in diuersis generibus, & ne in uno quidem genere, si sensus nõ sint intra easdẽ periodos. Rogatus deinde sępiuscule, ut eam rem aliq̃ pacto studiosis indicarẽ, q̃d nunc haud grauatim facere decreui, sed obiter, sed modestè, ne Lectorẽ diutius q̃ par est teneã, Quẽ tamẽ scire uolo, me id haud quaq; absq; exẽplo facere

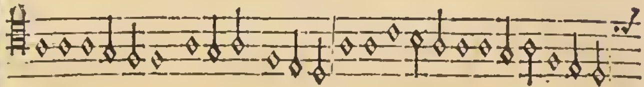
ne quis

ne quis fortasse leuius negocium existimet, quàm ut tam graui tractationi conueniat. Franchinus sanè libro quarto de Harmonia Musicorum instrumentorum Capite decimo in Saphico id tentauit, Tenorem Dorio, Basin Hypodorio complexus, quàm feliciter autem id processerit penes Lectorem iudicium esto. Nos non binas uoces, sed singulas instituemus, ad quod negocium quis luculentior author fuerit Horatio? Ignoscant hic mihi, qui eius authoris leuitatem parum fortassis ecclesiasticis cantibus conuenire cōtendant, Cum sanè uideant priscos Ecclesiæ proceres nequaquam horruisse Hymnos ad eiusdem Poëtæ Carminum formam publicè instituere, ac mutatis tantum uerbis, choro prȩscribere, facile igitur mihi dabitur uenia, si ad eiusdem carmina, quæ & magis nota sunt, & facilius Lectorem ad id, quod uolumus, perducere queunt, nostra applicemus, & sacris prophana inseruire cogamus. Studiosæ igitur iuuentuti gratificari cupiens, & ut pariter uulgo Poëtis ac Cantoribus acquiescam, ad treis uulgatissimos Modos, Dorium, Phrygium ac Ionicum formulas quasdam exhibebo, secūdum radices trium diatessaron specierū Re, mi, et Vt, quemadmodum hodie sunt in usu apud Ludionum uulgus, potiusq; à Dorio, ut omnium Modorum Principe, quàm ab Ionico cepimus, Est enim Dorius in primis grauis Modus & exordijs aptissimus. Primæ igitur Odes simplicissimā narrationem inter D ac d adiecto superne Tono, ut Modorum habet licentia, decurrentem instituimus. In hoc tamen antea Lectorē admonitū uolumus, ne sex propositis eius Odes uersibus, omneis ad eam formam prorsus quadrare putet, sed pro materia uariandos esse secundum cantantis ingenium, immobili manente diapason systemate, in quo Modi natura consistit. Scio & Franchinum & nostra ætate Cantores ad syllabarum differentias ostendendas Breuibus ac Semibreuibus usos notulis, de quibus sequente libro copiosius tractabimus, Nobis placuit semibreuium ac Minimarum usus, Propémodum enim hic nulla est Mensurȩ (Tactum uocant) obseruantia. Quippe prisci illi, ut affectus exprimerent, magis Harmonias uerbis aptabant, quam aut Mensuræ aut numeris uerba, quanquam omni carmini sua quædam est Mensura, sed non prorsus ut nunc exigunt Musici. Sunt & notulæ affectuum, quas Lectoris iudicio examinandas relinquimus. Est & ubi hic Poëta, authore Quintiliano, insurgat, pro qua re uni syllabæ plureis dedimus notulas, ne eas quidem ad Mēsuram, sed ad affectum positas, ut exempla declarabunt.

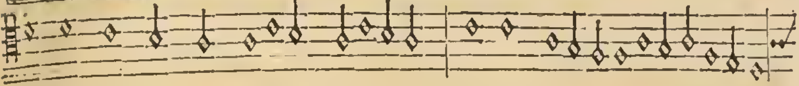
Definitis

De finitis in Re cantionibus

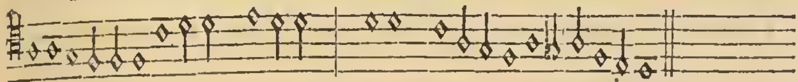
Harmonia in I. Horatij oden ad Dorium.

MEcœnas atauis edite Regib. O et p̃sidi' et dulce dec⁹ meũ.

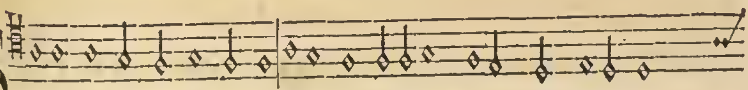
Sunt q̃s cur ri cu lo puluer' olympicũ. Collegisse iuuat, metaq́ꝫ feruidis

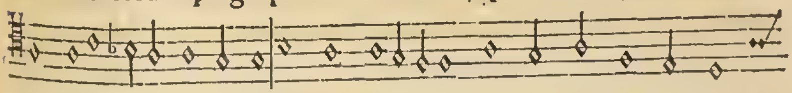
Euitata rotis, palmaq́ꝫ nobilis Terrarũ Dñ̃os euehit ad Deos.

AD hunc igitur Modum & aliæ huiũs generis odæ decãtari possunt. In tertia uero ode uariatio contingit breuiore carmine in hoc genere. Quando autem ea ode supra modum docta est, utpote ad amicissimũ uirum, nempe Virgilium scripta, Totã Apostrophen, ad nauim factam adpingemus. In nono autem deinde uersu, ubi de hominum audacia digressionem incipit, festiuissime insurgit, Eam rem Semiditono Dorij Systematia adiecto, quod ipsi adeò Dorio, Hypodorio, Æolioq́ꝫ Modis peculiare esse hoc libro sæpe ostendimus, indicare uoluimus.

Harmonia in III Horatij oden ad eundem Modum.

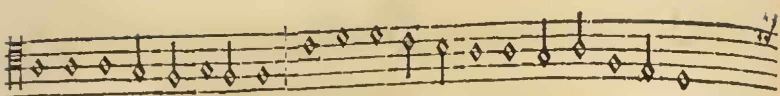

SIc te Diua potẽs Cypri. Si fra tres Helenę luci da Sydera,
Ventorumq́ꝫ regat pater obstrictis alijs præter Iapyga

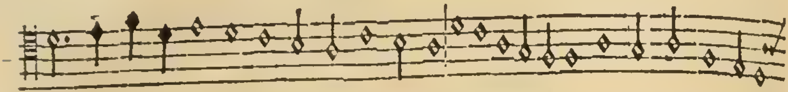

Nauis quæ tibi creditũ Debes Vir gi li ũ fi nibus at ti cis.

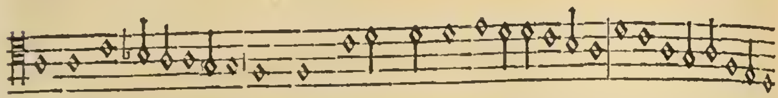
Q Reddas in

Reddas incolumē p̄cor Et serues ani mæ dimi dium meæ.

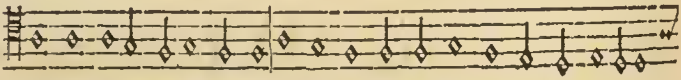
Il liro bur et æs triplex Circa pect⁹ erat, q̄ fragilem truci

Cōmisit pelago ratē Prim⁹, nec timuit p̄cipit' Africū Decertāt' Aqlonib.

NVnc eiusdem generis Ἀμοιβαῖον, quod per omneis uersus æqualiter cani potest, adducamus, ut planius ac facilius Lectorem, in generalis formæ usum perducere possimus. Cæterum quo pacto uariandum partim ex præcedenti ode, partim ex sequentibus discet.

Ode IX. Libri tertij ad Dorium Modum.

DOnec gratus eram tibi, Nec quisq̄ potior brachia candidæ

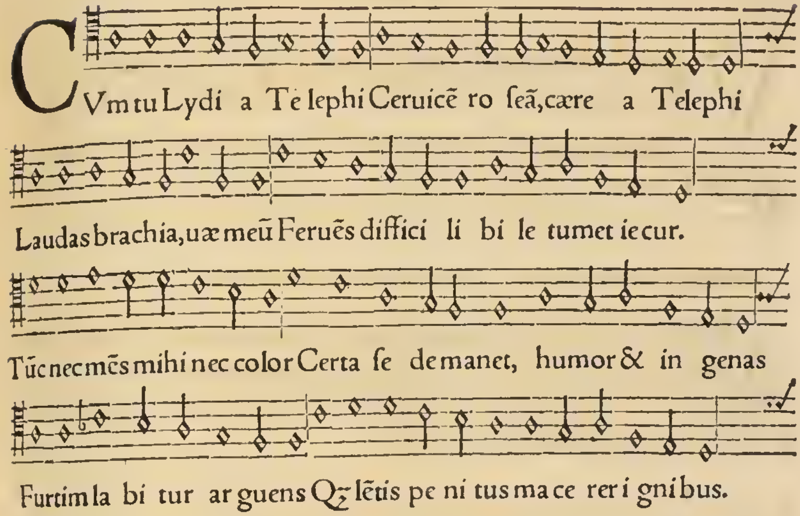

Cer ui ciiu uenis dabat Persarum uigu i Rege be a ti or

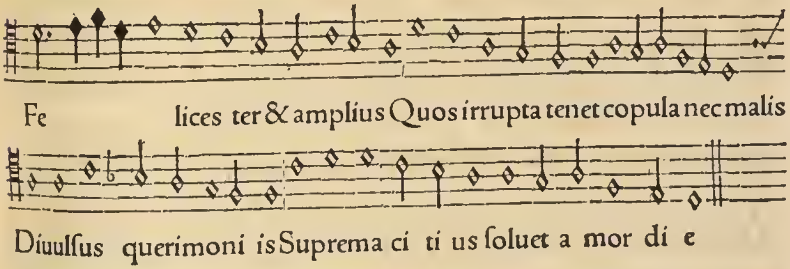
HIc iube nunc puellam ad eundem Modum suam aptare uocem, & mire delectatio nascetur. Sed plus iucunditatis adferet, si quis uenuste pro materia mutet Harmoniam, quod & hac uideri potest Ode.

Ode

Ode XIII. Libri I. ad eundem Dorium.

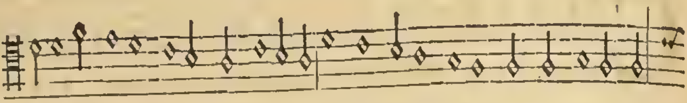
ET fine huius Odes planè diuina, in re ludicra, ſedet ſententia. Ex Eury pide ubi de Iphigenia in Aulide. Cæterum Poëta hic inſurgit.

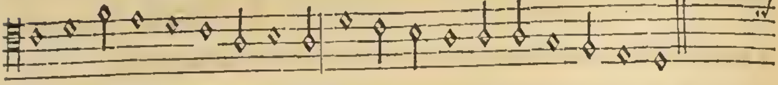
SEd ſatis nunc eſt Glyconici Aſclepiadeiq; generis in Dorio, dabimus in eodem Modo Oden nonam primi libri, in qua initio generalem formam præponamus. Deinde ut pro re ac materia uariare eam decebit, ſubiungemus. Ea Ode uerſu primo Iambum habet loco primo, in aliꝭs rariſſime. Cæterũ Horatius nullo alio genere plureis luſit Odas ita delectatus hac forma, ſuſpitionem dedit multis, ut exiſtiment ab eo inuentũ hoc Car-

men. Effert aũt ſe hic Modus oppidò libẽter ſemiditono ſuper diapaſon, q̃d in Cantilenis Celticæ linguæ frequẽs eſt, Id hic etiam imitati ſumus.

Ode IX. Libri I. ad eundem Modum.

V I des ut alta ſtet niue cãdidũ Soracte, nec iã ſuſtineãt onus

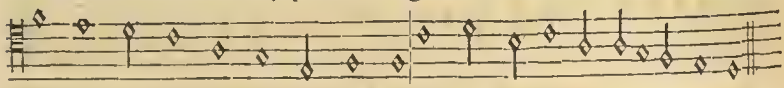

Syluæ la bo ran tes, ge lu q́ꝫ Flu mi na conſti te rint a cu to.

ATq́ꝫ hæc quidem generalis eſt huius generis formula. Cæterũ uarianda eſt, quoties uel exclamat inſurgitq́ꝫ Poëta, uel ubi ſententia nondũ finita eſt. De Priore modo ſit hoc exemplum ex 19. ode lib. 2. Carminum, & 27. libro 1. ac multis alijs etiam locis.

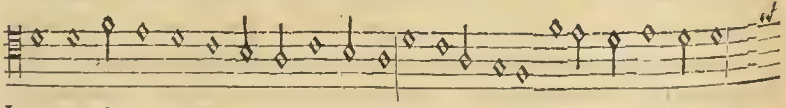

Bacch' in remotis carmina rupib. Vidi docẽtẽ, credite po ſte ri,
Na tis in uſum lætitiæ ſcy phis Pugnare Thrac' eſt, Tollite barbarũ

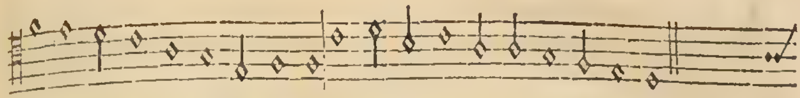
Nymphasq́ꝫ di ſcen tes, & au res Ca pri pedum Satyror' acutas.
Morem, uerecun dum q́ꝫ Bacchum Sanguineis prohibete guttis.

AT ubi ſentẽtia Tetraſtrophe non impletur, ibi alia cautione opus eſt, eius cum multa ſint exempla, Duo, nempe ex ode 15, lib. 2. Et ode 2. libro 3. Carminum, adponemus, ex quibus reliqua inuentu ſunt facilima.

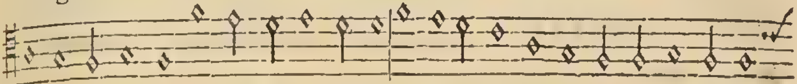

Iam pauc' ara tro iu ge ra re gi æ Moles relinquẽt. Vndiq; lati us
Eſt & fideli tuta ſilentio Merces, uetabo: qui Cereris ſacrum

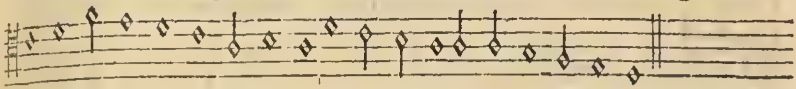
Extenta

Ex ten ta ui ſentur Lucrino Stagna lacu, platanusq; cœlebs
Vulgarit arcanæ, ſub ijſdem Sit trabibus fragilemq; mecum

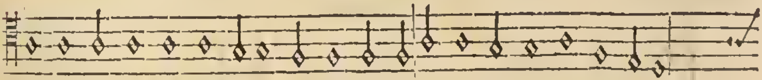
E uin cet Vlmos. Tũ ui o la rí a, Myrtusq;, & oĩs co pi a na rium
Soluat Phaſelũ. Sæpe Dieſpiter Neglectus inceſt' addidit integrum.

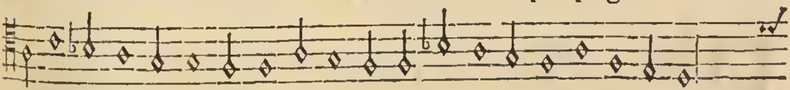
Spargẽt o li ue tis o do rẽ Fer ti libus Dño pri o ri
Raro antecedentem ſcelcſtum Deſeruit pede pœna claudo.

ADijciamus ex Epodon aliquot Iambica, quãdo etiam Eccleſiaſticos hoc genere delectatos uidemus. Verũ quod ea carmina pedes uariãt, Idem in notulis quoq; obſeruandũ eſſe cenſemus. Ea ſunt huius modi.

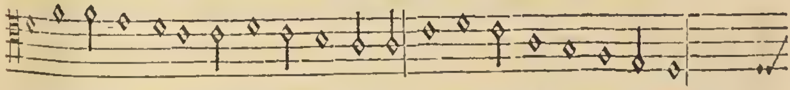
Iambici uerſus ad Dorium.

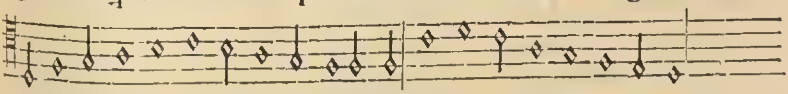
IBis Liburnis in ter al ta na uí um Ami ce pro pugnacula,

Pa ra tus omne Cæſa ris pe ri culũ Sub i re Mecœnas tu o.

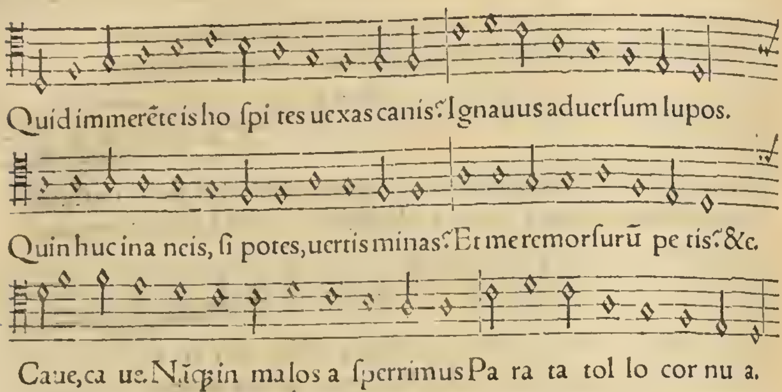

Quid nos? qbus te uita ſit ſu per ſti te Iucunda, Si contra grauis.

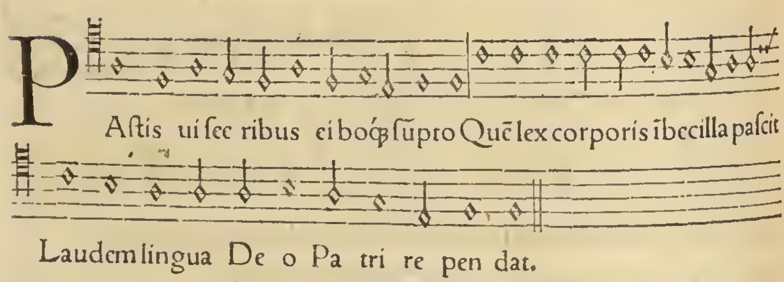
Vtrúmne iuſ ſi per ſequemur otium Nõ dulce, ni tecum ſimul?

ATq; ita per indignationem quoque interrogatio locum habet ui hic ultimus uersus erat. Sed aliud exemplũ ad eundẽ Modum sic habet.

ERat satis nugarum in hoc Modo, sed libuit Phalecij Carminis formulam adiungere, Quando Aurelius Prudentius Hymnũ post Cibum in hoc genere elegantissimum iuxta ac Christianissimum posteris reliquit. Quem quia Tristrophon instituit, commodè nos trium uersuũ Harmoniam proponemus, de quibus quàm cui proponas pro aurium iudicio nihil referet. Est autem duorum Modorum Dorij Hypodorijq;, & siquidem uoles, Æolij Hypoæolijquè diapente cum Tono infernè adnexo, quod & in sequentibus apparebit exemplis.

Phalecij carminis Harmonia.

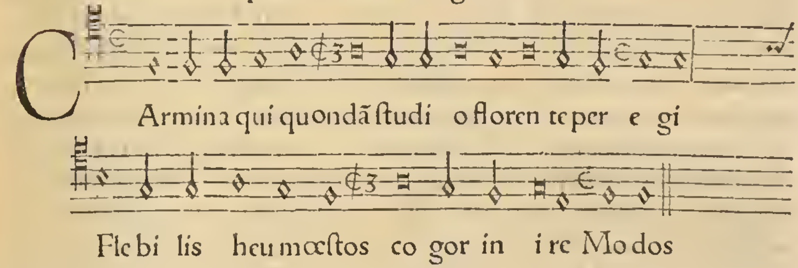
Ita hæc Martialis.
Vitam quæ faciunt beatiorem
Iucundissime Martialis hæc sunt,
Res non parta labore, sed relicta
& reliqua.

Porrò

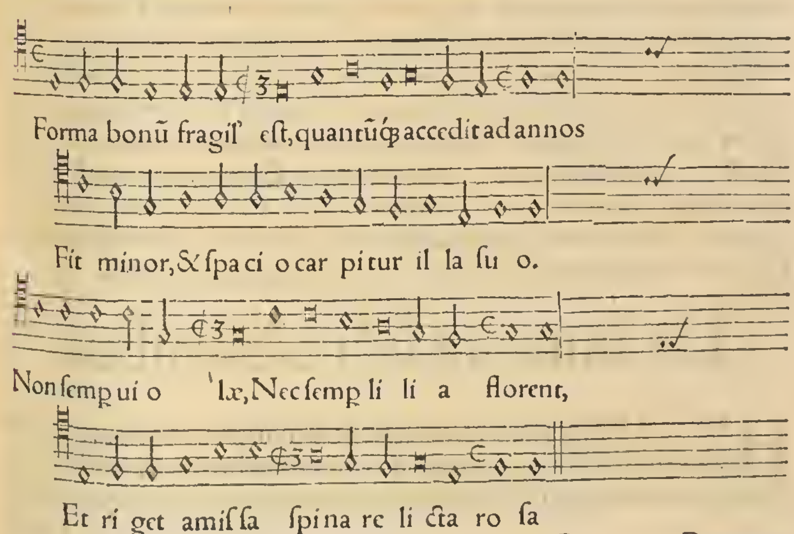
POrrò Robertus Gaguinus haud ita multo ante hanc ætatem Vir non mediocris famæ, Qui & Francicarum hiſtoriarum conditor dictus, Elegíaci carminis Harmoniam in eadem Modorum dictorum diapente compoſuiſſe dicitur, plenam fletu et lachrymis, ac proinde Elegis oppidò aptam. Incidit autem in eius medio Diminutio menſuræ quàm Triplam uulgus appellat, nos Trochaicam ratione͂, de qua copioſius libro ſequente. Ex Boethio autem ſit hoc exemplum.

Elegiaci carminis Harmonia

per Robertum Gaguinum.

HIc planè audiuimus fletum mirabili ingenio expreſſum. Verũ quia eiuſdmodi Carmẽ etiam aliis rebus adhiberi ſolet, ſubnectendã alteram cenſuimus, concitatiorem quidem illam, ſed non minus ubiq; accommodam. Sit autem ex Naſone hoc exemplum.

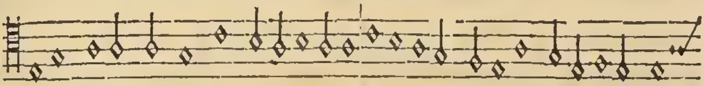
PEntametrum in Elegiaco ob tot breuis ad finem syllabas minus gratum auribus accedit, nisi dissyllaba dictio, in quam acutus accentus cadere, Et proinde musica morula deponi queat, claudat uersum. Idq́ue anxie apud Ouidium huius generis principem obseruatum uidemus, apud alios elegorum scriptores usq; adeò neglectum, ut disyllabum uerbum ad cius finem fugisse uideri possit. In Gaguini hercle forma Ouidianum carmen disyllaba ad finem dictione optimè cõcinitur, alia non item. Itaq; nos in pernotanda harmonia penultimæ in Pentametro syllabæ dedimus longam notulam, quod nescio suauius quid tinniat quàm breuis. Ad hũc fermè Modum & Heroica fingere licet, sed erectiore animo atq; elatiore adeò uoce. Cæterum ego nullũ genus carminis tam difficile modulatu existimo, atq; est Heroicum, homini non ad id nato. Ideoq; de eo certas dare præceptiones prorsus est difficile. Scriptis uero notis ea de re quicq; prodere musicis rationibus, longe est difficilius. Neq; enim notulæ affectuum pingi possunt, cum possideant tẽpora inæqualia, Et ratio Trochaica ubique canentem occupat. Difficultas etiam haud parua nascitur ex sententia non certo loco, ut in plærisq; alijs generibus, sed ubi Poëtæ commodum fuit, finita. In uniuersum uero hoc præcipi fortassis poterit, Adhibendam uidelicet summam diligentiam, ut Harmonia sit apta rebus, quod cum in omni carmine pulchrum est, hic propè necessarium, alioqui uanam sumes operam, & ante Plaudite Sessor migrabit. Et mœsta hic habẽt locum, læta item, iracunda, grauia, & grauibus mixtim nonnunquã leuia, ut poscit dicendorum materia. Ad Dorium autem Modum, quo ego cõsueui, decantatum Heroicum carmen, miram habet & Maiestatem & grauitatem. Memini tamen Hermanum Buschium, insignem nostra ætate Poëtam ad Ionicum cantare suam Floram, Carmen erat Heroicum de laudibus inclytæ Vrbis Agrippinæ, quo intra annos octingentos non puto quicq; conditum elegantius, quod & ipsi literarum Principi D. ERASMO aliquando uisum fuit. Et ipse etiam Buschius illud idem carmen, ad eum quem dixi Modum non minus grauiter quàm eleganter decantauit coràm Vniuersitate Agrippinensi, Anno à Christo nato M. D. VIII. quem ego tunc adolescẽs uiginti annorum magna uoluptate audiui. Rarius Ionico uti soleo, Hypoionico aliquando, aut Ionico Hypoionicoq; commixtis.

De finitis in Mi cãtionibus.

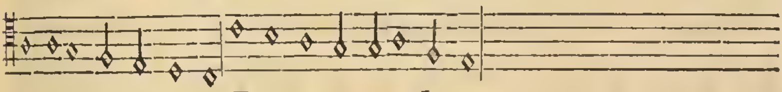
HActenus de Re, primæ speciei diatessaron, diapente, ac diapason radice, siue finali chorda, exempla, qua potuimus breuitate, exhibuimus, Quanq; ea omnia cum Æolio plurimum participant, nempe quoties in b clausa

claui fa adpoſitum conſpicit Lector, quod propémodum pro doctemodulantis arbitrio mutari poteſt. Sequitur ut de Mi ſecundæ ſpeciei Trium dictarum conſonantiarum radice, pauca quædã in medium adducamus. Sed id uno aut altero exemplo faciundũ ſtatuimus, Quòd Phrygius Modus cum ſuo plagio religioſior eſt, quàm qui ubiq; adhiberi queat. Primũ itaq; exemplum generalẽ formam exhibebit: Alterum uariationẽ pro materia demõſtrabit. Eccleſiaſtici ſanè in Hymnis multa per mi finita cantica elegantiſſime inſtituerunt, partim in Authente, ut Pange lingua. Gaude uiſceribus mater, partim in Plagio: Vt Vrbs beata Hieruſalem. Salue feſta dies. A ſolis ortu cardine. Et generalis quidem forma hæc eſt.

Harmonia V. generis oda rum Horatij ad Phrygium.

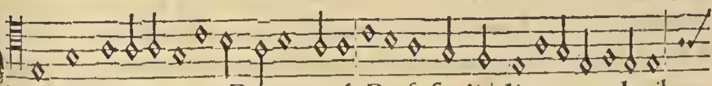
DI anam teneræ dicite Virgĩes Intõſum pueri dicite Cynthiũ

Latonamq; ſupremo Dilectã penitus Io ui.

ATq; hæc eſt eius Carminis, ut dixi forma generalis ad Tetraſtrophẽ. Verum quod ad eam ſententia non perpetuo finitur ſatis ſcite fecerîmus, ſi totam aliquam oden Lectori cõtinenter ſub oculos proponam, ut deinde ſuopte adiutus ingenio, ac artis adminiculo fretus per ſe ipſe diſpiciat, quid facto opus ſit. Ego illud uero ita feci ac lubens.

Quintæ odes Horatij Harmo nia ad Phrygium.

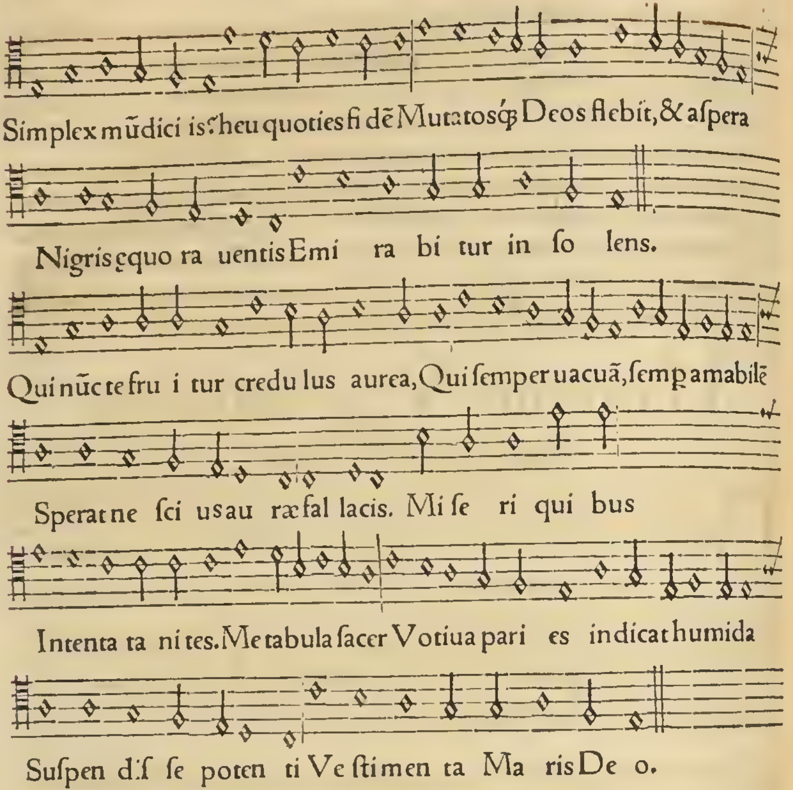

QVis multa gracilis te Puer in roſa Perfuſus liqdis urget odorib.

Grato Pyr rha ſub antro? Cui flauã reli gas comam

Simplex

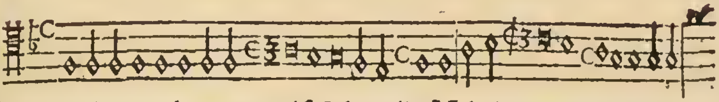

De in Vt finitis Cantionibus,

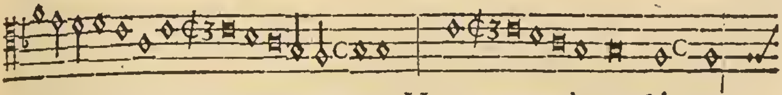
DE duplici Vt, connexo ac disiuncto, quorum alterum est συνημμένων alterum διεζευγμένων abūde superiore libro diximus. Nostra ætas aut non discriminat, aut ita discriminat, ut plus connexo utatur, alterum plærunq; confundat, Itaq; Ludionū ac Cantorum uulgus in hoc ut diximus imitabimur, ac unius Ionici, nō etiam Mixolydij exempla proponemus. Primū dabimus Puero IESV apud Præceptorē nostrum D. ERASMVM Roterodamū Humano generi elegātissime concionanti, atq; iure in illud merita exprobranti. Deniq; de ingratitudine eiusdē expostulanti. sed duntaxat exordiū ꝓponemus, reliqua Modi peritus facile per se ipse inueniet. Hoc unum Lector sciat, studio nos fecisse, ut clausulas, quas uocāt, huius Modi nōnunq; in Re nō in Vt finiuerimus, habet enim nescio quo pacto plusculū gratiæ, etiāsi septima incidat, q̄ cantus natura respuere uidet, quippe qui octauā desyderet: sed ea cantatu facilis est, ei qui Modis assueuerit.

Exordij

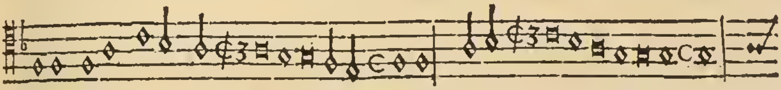
Exordij in Concione pueri IESV harmonia ad Ionicum.

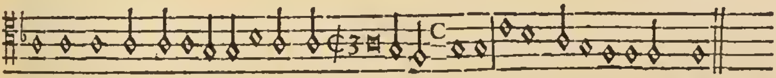
Cũ mihi ſint uni bona, q̃ uel frõdea tell⁹, Vel olymp⁹ ingẽs cõtinet.

Dicite mortales, q̃uos demẽtia cepit: Hæc aucupar' ut undé uis

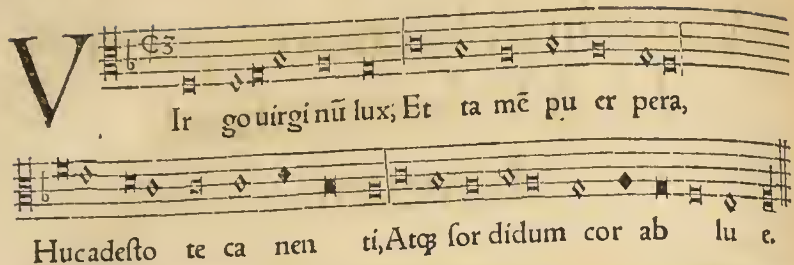
Malitis, q̃ de ꝓprio depoſcere fonte, A deo benign',& ob ui o:

Mẽdacesq́ꝫ iuuet trepido, miſeroq́ꝫ tumultu Vmbras bonorũ ꝑſequi:

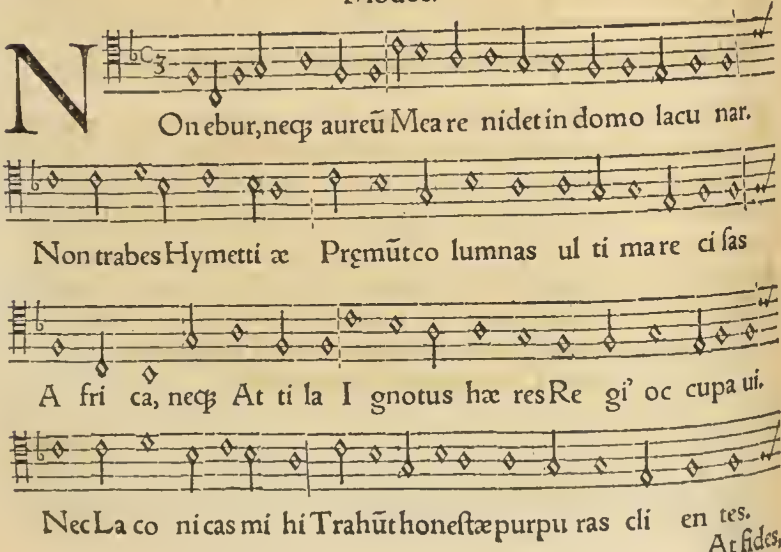
AT hæc quidem ſimplex eſt formula, quæ ad Heroicum quoq́ꝫ applicari poteſt. Meminerit autem Lector quæ huius libri Cap. 20. de Ionico diximus Trochaicis eſſe aptum. Cuius gratia duas eius generis formulas proponendas duximus. Alterã Trochaicam ad tetraſtrophen Trochaicorum dimetrorum quatuor habens genera Brachycatalecticum, Catalecticum, Acatalecticum, & Hypercatalecticum. Ode eſt pulcherrima de Beatiſſima Virgine Maria IESV matre, Cuius nos primos quatuor uerſus ponemus. Authorem ferunt Petrum Burrum Canonicum Ambianenſem.

Virgo

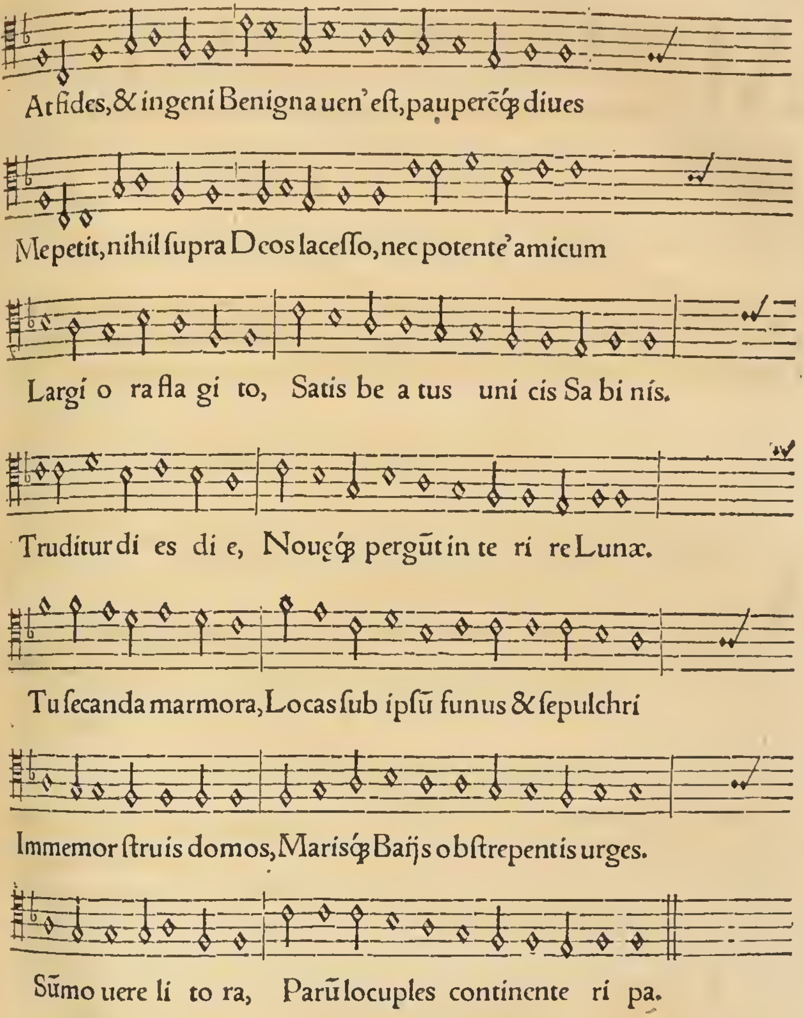

Alterã Trochaicam Iambicamq; duobus alternatim uersibus inceadentem. Priore dimetro Trochaico, altero Trimetro Iambico, utroque Catalectico, contra sané, atq; quidam nostra ætate hæc carmina distinguere conati sunt. Quale est hoc Horatij libro secũdo Carminum ode 18. Cui initio quidem Hypoionicum dabimus, posteaq; uero insurgere cœperit, etiam Ionicum, ut sit duorum Modorum connexio. Hic uero uersus ferè in Vt finiuimus, qui tamen in medio sæpe commode per Re finiri poterant ad canentis arbitrium, ut Modi natura nihilominus uere consisteret. Sed iam ipsum Horatium audiamus.

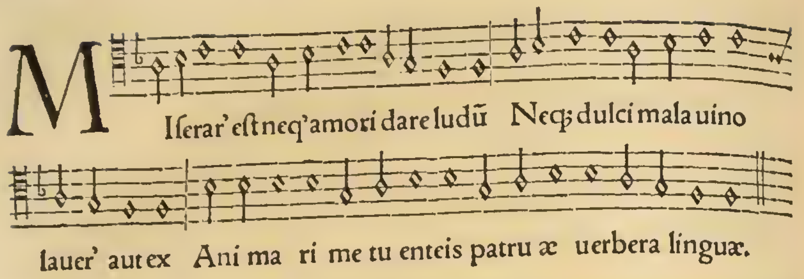
Ode Horatij ad Hypoionicum Ionicumque intonata Modos.

At fides,

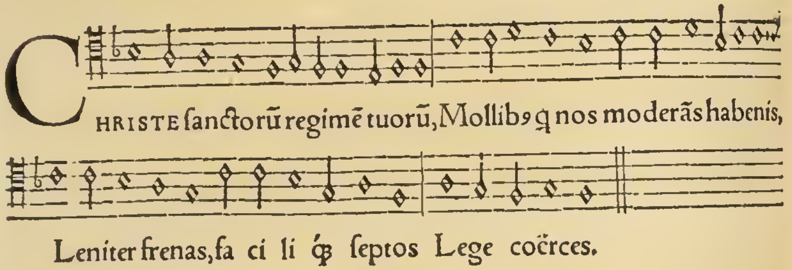

HActenus de duorum Modorum commixtione, Cæterum in diapente Ionici, cui mox subnectatur diatessaron, festiuissimum addemus exemplũ, in quo sanè eius τὸ γλαφυρόν, ut est apud Lucianum, perspici potest. Ode est lib. 3. duodecima, saltationi simillima, in qua & Poëta risum mouet, & uehementi Ironia Puellæ amores laudat, ut uideas nihil æquæ uituperari posse, Ea sic habet.

SEd ſatis ſaltationum nunc eſt, Concludat hanc commentationem Sapphici Carminis Harmonia in eorundem Modorum cõmuni diapẽte, ſupernè tono, infernè ſemitonio minore adiectis ad hanc formam.

Ex prudentio

ITaq; abſoluto nunc hoc libro de cantu, ut uulgo appellant, plano, egrediar bonis auibus ad huius ætatis inuẽtum, nempe ad cantũ menſuralẽ, ut uocãt, ſed religioſe admodum, Nam quid faceres in re noua, ubi authorum ductu deſtitutus ſolum uſum ſpectare cogaris?

Dodecachordi libri. II finis

Henrichi

Henrichi Loriti Glareani, Patricij Claronensis apud Heluetios, Dodecachordi, Liber III.

Procemium.

SVperioribus duobus uoluminibus satis superq́;, ut puto copiose tractauimus de cantu plano, qui, quod ad notulas attinet, simplex ac uniformis est. Sequitur ut nunc suo ordine de uario etiam cantu, qui multarum specierum est, disseramus. Scio autem dubitari uehementer etiamnum hac aetate inter eximie doctos uiros, fueritne apud ueteres huiusmodi, quam nũc tradituri sumus, musice, cum apud nullum, quod equidem sciam authorem ueterem quicquam huius cantus inueniatur. Multo minus etiam uidetur quibusdam quatuor pluriúmue uocum concentus olim in usu fuisse. Nam hoc constat, si ad lyram canebat Citharaedus, unam quidem uocem unus cantabat, Sin multi, et illi unam cantabant, nisi ἀμοιβαῖον esset. At contra uisum est alijs, plurium uocum utiq́; aliquem fuisse apud ueteres usum: Quorsum enim alioqui attinebat tanta de cõsonantijs praecepta scriptis prodere? Athenaeus item libro 14. ubi de Pythagorae Zacynthij Tripode disserit, modulatum illum ita Basin ait alteramq́; uocem ac acutam, ut si quis non uisu sed auditu tantũ iudicasset, omnino trium Cithara canentium uocem optime discretam existimasset. Vtcunq́; res habet, certe negocium est hac saltem ratione nouum, quod nullos ueterum, quos imitemur, hic habeamus authores, sed citra unius, ut puto, saeculi annos non admodum celebres uiros, quorum tamen pauci monimenta alicuius momẽti nobis reliquerunt, Vt propè unus Franchinus, uir perpetua memoria dignissimus hic regnet. Et quanquam ipse quosdam, quibus multum tribuit allegat, in nostram tamen noticiam illi non peruenerunt. Certe nostra tempestate Cantores & uocum moderatores, (quos quidam Symphonistas, Nos Symphonetas, Quintilianus Phonascos, quanq̃ nõ prorsus huius generis ut superiore libro diximus, uulgus compositores uocãt) ut quisq́; in hac arte doctissimus est, ita plaerunq́; in alijs disciplinis infantissimus, Id quod contumeliae causa nequaquã à me dictum intelligi uolo. Neq́; uero omnia possumus omnes, puto enim non nihil esse, si quis quatuor uoces docte coniungere ualeat, Sed eò haec pertinent, ut manifestius

fiat, quam prorſus nemo ſit hoc in negocio, cuius opera uti potuerimus, præter unum Franchinũ. Adiuuit nos & in hac re inſignis noſtra tẽpeſtate Theologus, Ioannes Coclæus, olim in Muſicis pręceptor noſter, uir omni laude digniſſimus. Itaq; ea dúntaxat, quæ huius ſunt cantus in maximo uſu, tractanda deſumpſimus, breuiſſimeq; uelut compendio recenſenda. Nam ſi pergam, quas Franchinus refert multorum muſicorum opiniones, enarrare, res nuſquam finem ſortietur. Quare magis elaborandũ existimaui, ut rem diffuſe traditam, in certos quoſdam canonas conſtringerẽ, tantum abeſt ut dilatare nullo Lectoris uſu in amplum uelim. quanquam hoc illo longe facilius factu erat. Danda etiam nouis uerbis uenia, quam nulli negatam credimus, quotquot unq̃ res nouas tractare aggreſſi ſunt. Sed nunc proœmij ſatis eſt, Rem ipſam bonis auibus ordiamur.

De notarum figuris,

Caput I.

Septem ſunt, quibus frequenter hoc in cantu utimur, notarum figuræ. Maxima, quæ quadrato quidem, ſed altera parte longiore corpore pingitur, à dextris uel aſcendentem habens caudam uel deſcendẽtem. Longa, quæ uere quadrato corpore, ac item à dextris uel aſcendente uel deſcendente cauda deſcribitur. Breuis, nota item quadrata, ſed abſq; cauda. Semibreuis, quę forma Rhombi uulgò pingitur, olim triangula ſecto per diametrum quadrato. Minima, quæ ſemibreui caudã uel aſcendentem uel deſcendentem apponit. His quinq; ſunt uſi ante dimidiatum ſæculum: Quidam eas eſſentiales uocãt, quod duplicem ſortitæ ſint diuiſionem, nunc per duo, nunc per tria, ut poſtea declarabimus. His additæ ſunt à poſteris duæ. Semiminima, quæ ut minima pingitur, ſed uel oppleto medio ſpacio, uel appoſito ſupernè unco. Fuſa, quæ pleno pingitur corpòre, ut Semiminima, ſed colori uncum etiam addit, non colorata binos adijcit uncos. In his igitur extremis duabus ex æquo color atq; uncus dimidium tollunt. Organarij uero, alijq; plurimi qui inſtrumentis utuntur muſicis, etiam fuſam diuiſerunt, ut facerent octauam notarum figuram, quam ſemifuſam uocant quidam, Varieq; pingunt, maxime tamẽ altero adiecto unco fuſæ. Sed omnia ea perſequi non eſt huius negocij. Exempla hac deſcriptione perſpiciuntur.

Maxima. Lõga. Breuis. Semibreuis. Mĩima. Semiminima. Fuſa. Semifuſa

De

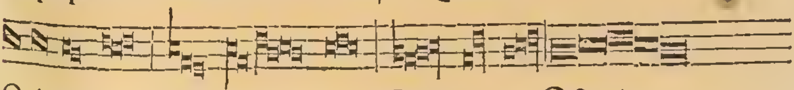
De notarum ligaturis,

Caput II.

VT autem notulæ aptius uerborum syllabis cohærerent, aptarenturq́, inuentæ sunt notarum colligationes, quas nũc ligaturas uocant. Sed hoc loco nimis longus est magnifica diuisionum ambage Franchinus. Nos præceptorem nostrum Ioannem Codæum secuti, totum negotium in octo Canonas coniecimus de omnibus (ut uocãtur) ligaturis, quæ usu sunt receptæ, quæ enim his canonibus non cõpræhenduntur notulæ, breuibus haud dubie adscribentur. Primus Canon. Nota (siue uno corpore lõgiuscule obliquato, ac propèmodũ quadro, siue binis, uere quadratis, ac gradatim cohærentibus corpusculis ea fuerit) quæ à latere sinistro habet caudam ascendẽtem, ipsa cum sequente semibreuis est, quod ideo factũ est, ne unica atq; sola esset semibreuis inter breueis, cum suapte forma Semibreuis non ligetur. Secundus, Nota quæ à latere sinistro habet caudam descendentem, breuis est. Tertius. Omnis media breuis est. Ideoq́; longa in medio, ut Franchinus præcipit, non habet locũ, quanquam hoc quidam negligunt. Quartus. Prima carens cauda breuis est, scandente secunda. Quintus. Prima carens cauda, fit longa cadente secunda. Sextus. Vltima quadrata dependens sit tibi longa. Septimus. Omnis nota à latere dextro caudã habens, longa est. Octauus. Maxima nulla quantitatis diuersitate ligatur. Sed hæc exemplis subiectis clariora fient, simplicibus quidem illis, At non ita longe post ubi de VI uocum Musicalium (ut uocant) deductionibus differemus, multo copiosius exemplum eius rei ex Litauico Senflio Tigurino adducemus, ciue nostro, qui nostra ætate inter symphonetas eximium nomen, & Henrico Isaaco ipsius Præceptore haud indignum, nactus est.

Exẽpla primi Caõnis. Secũdi. Tertij. Quarti.

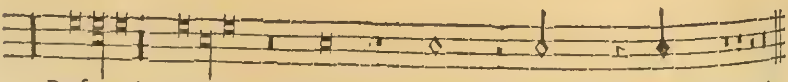

Quinti. Sexti. Septimi. Octaui

De pausis

Cap. III.

Pausa est artificiosa uocis omissio. Ea autem inuenta est cùm ad cantantium quietem respirationemq́, tùm ad cantus suauitatē, scilicet ne perpetuus unius uocis Tenor obtunderet auditorem, sed ut reficeretur auditus, sensus alioqui petulātissimus. Quare non mediocrem iucunditatem adfert cantui, si suo inseratur loco. Sed ne hoc quidem capite Franchinum prorsus sequamur, non multum tamen abest traditio eius à Coclæi præceptis. Proprie sex sunt pausæ, quas trāsuersis hoc est à superioribus deorsum ductis lineis per iacenteis in plano lineas pingunt, sed inæqualibus tamen spacijs, Eas nunc prosequemur. Pausa modi quatuor attingens lineas, triaq́ occupans spacia, longam perfectam ualet, ubi obiter notandum omnem perfectionem in musicis ternario adscribi, imperfectionem binario, quod in sequentibus clarius indicabitur. Hic igitur longam perfectam uocamus, quæ tribus ualet breuibus, imperfectā, quæ duabus. Pausa longa treis attingens lineas, duoq́ occupans spacia lōgam imperfectam ualet. Pausa proprie de linea ad proximam ducta lineā, breui ęquiparatur. Semipausam uocant à linea demissam siue descendentē ad medium dúntaxat spacij, ualet autem semibreui. Suspirium contra appellant assurgentem siue ascendentem ad mediū spacij pausam, quæ æquiualet minimę. Semisuspirium uncum suspirio adijcit, ualetq́ semiminima, sed hæc rara est. Cæterum contingit, ut ab initio cantilenæ semipausa: sæpius etiam in medio, quæ proprie pausa dicitur, in omnibus cantilenæ uocibus ponātur, idq́ hac de causa, quod sæpe tempora non implent uulgata themata. Ideoq́ ne arguatur Symphonetes ignorantiæ tactus, huiuscemodi pausas ponit in omnibus cantilenæ partibus non absq́ magna cantantium confusione, quare ego quidem uel tollerem prorsus, uel in aliqua saltē uoce mutarem, uel alio signo pernotarem. eas musici nostri generaleis uocant: Nonnunquam semipausa cum suspirio (sed ab initio) eodem modo generaliter in omnibus uocibus ponitur, ut in uernaculis cantilenis uidemus sæpiuscule. Deniq́ ad finem uocū duæ lineæ, per omnia interualla ductæ adijciuntur, eæ quoq́ generalis pausæ nomen habent. Eius rei hæc sit descriptio.

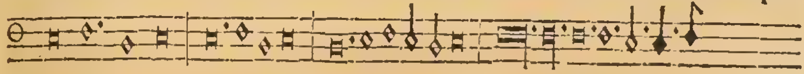

Pausa modi. Pausa longa. Pausa proprie. Semipausa. Suspiriū. Semisuspiriū. Generales.

De punctis,

De punctis Cap. IIII.

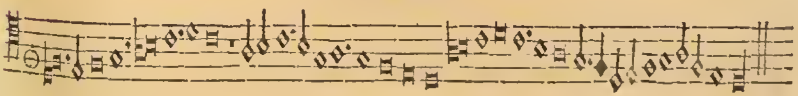
Punctum triplex est, quo frequentius quidem utimur. Diuisionis, quod notulam nec auget, nec minuit sed eam uel præcedenti uel sequenti applicandam connumerandamq; indicat, pro perficienda ternaria in cantu diuisione. Et hoc in cantu dúntaxat perfecto utimur, tantumq; pingitur, non etiam canitur. Perfectionis est alterum punctum, quod notulæ perfectæ postpositum eam perfectam conseruat, quæ alioqui imperfici poterat, & hoc quoq; in perfectis tantum utimur, & uelut canitur. Additionis tertium, quod notulæ postponitur, dimidiũq; addit, hoc est, ex unica sesquialteram facit, quo in omni cantu utimur. Frãchinus augmentationis punctum uocat, quidam pefectionis puuctũ sub eo cõpræhẽdũt, quippe q̊d nihil aliud quã hoc efficiat. Sed hæc sint exempla.

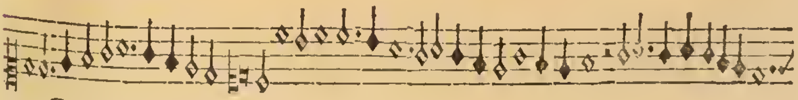
Exemp. puncti diuisionis. Perfectionis. Additionis.

HIc in priore diuisionis puncti exẽplo uides semibreues pũcto diuisas alterã breui præ cedenti iunctã alterã sequẽti. At in posteriore, utrãq; sem:breuem ab utrisq; separatam breuibus. Ex hoc autem sequitur (tanta uis est huius pũcti, quod in sequentibus capitibus magis patebit) ut in priore exemplo duo sint tãtum perfecta tempora, cum in posteriore sint tria. In puncti autem perfectionis exemplo ipsa breuis, cum imperficienda esset ab sequenti semibreui, per pũcti præsentiam perfecta manet. Deniq; in additionis puncti exemplo uides, ut notula sequens præcedentis dimidiũ est, ita prorsus de punctis intelligendum esse. Sunt autem & apud Franchinũ exempla copiose rem declarantia, quæ adscribere non piguit.

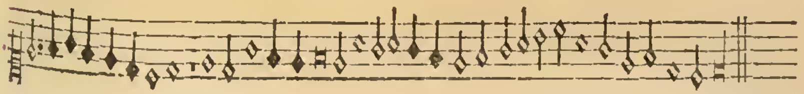
Exemplum puncti diuisionis ex Franchino.

TENOR

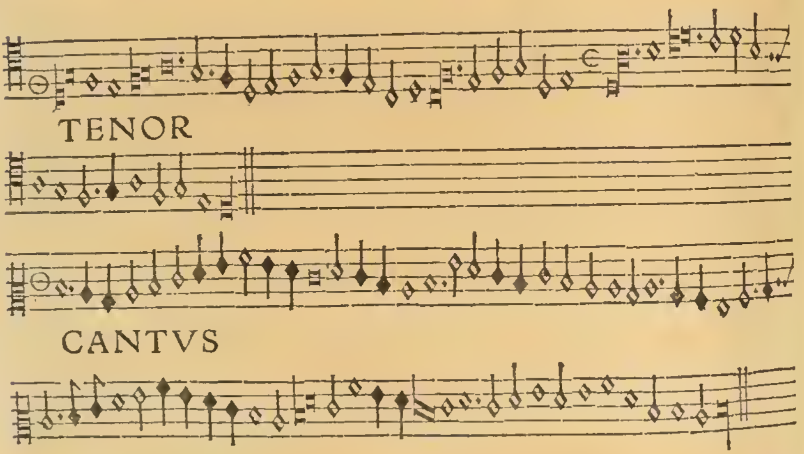

CANTVS

IN hoc tenore atq; adeo in prima notularum decade duæ ſunt breueis, quarum prior imperfecta fit propter ſequentem ſemibreuem, quod pũctum ſemibreui poſtpoſitum facit, Sequens autem imperficitur à præcedẽte ſemibreui, atq; id quoq; ob punctũ quod præcedit, ut ternaria perfectio obſeruetur. At punctum quod eam præcedit ſemibreuem, quæ proxime treis anteit breueis, innuit eam ſemibreuem ad tertiam breuium perferẽdã, non ad primam, quia ſimilis ante ſimilẽ non imperficitur, ut poſtea dicet. Et quoties id fit, ſemper ad primam quãq; ſequentem, cui applicari poteſt refertur, nunquam ad præcedentem. Porro deinde inter duas ſemibreueis punctũ ita eos ſeparat, ut alteram priori, alteram ſequenti breui annumerandas ſignificet. Quod autem hic de tempore exemplo docemus, hoc idẽ in modo, ac prolatione obſeruandum cenſemus. Perfectionis item puncti apud eundem exemplum eſt, in quo & additionis, quod ipſe augmenti uocat, ſpecies eſt.

Exemplum puncti perfectionis
ac additionis ex eodem.

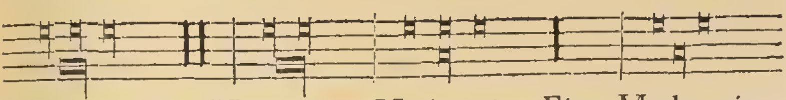

IN hoc Tenore (inquit Franchinus) punctum adpoſitum primæ breui ipſam in ſua facit perfectione remanere, quæ niſi perficeretur à puncto, poſſet à tertia ſui parte ſcilicet à minima punctata cum ſubſequente ſemiminima imperfici. Idemq; facit punctum appoſitum tertiæ breui. In ſigno autem temporis imperfecti C: puncta, dimidium earum notularum ſignificant, quas ſequuntur, ut antea diximus. Diuiſionis itaq; ac perfectionis puncta imperfectis tantum pernotantur, additiones autem ubiq;. Sed de punctis pluſquam ſatis.

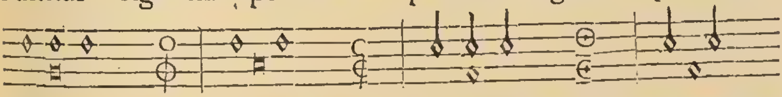
De modo,

De modo, tempore ac prolatione, Cap. V.

Eſt modus in rebus, ſunt certi deniq; fines, inquit Flaccus. Ita planè cantui ſuus quidam eſt modus. Hinc duplicem faciunt noſtri muſici, maiorem & minorem. Modus maior, inquiunt, eſt menſura longarum in maximis, Modus minor eſt menſura breuium in longis. At tempus eſt menſura Semibreuium in breuibus. Deniq; Prolatio eſt menſura minimarum in ſemibreuibus. Hæ ſpecies ſi ternario deducantur, perfectæ: ſi binario, imperfectæ dicuntur. Itaq; modus maior perfectus treis longas in maxima continet: Imperfectus, duas. Minor autem modus perfectus treis breueis in longa: imperfectus, duas: Ita tempus perfectum treis ſemibreueis in breui: Imperfectum, duas. Deniq; prolatio perfecta treis minimas in ſemibreui: imperfecta, duas continet. Hæc autem per duo ac tria uariatio non eſt in poſteriorum notularum figuris. quippe quæ binario dúntaxat ducuntur, Sed in quinque tantum, quas ſupra eſſentiales à muſicis uocatas diximus. Sed huius rei, cum ſignis adeò, hæc eſt deſriptio.

Modus maior. Perfectus | Eius Signnm. | Modus maior imperfectus | Modus minor perfectus. | Eius Signũ. | Modus minor imperfectus.

Tempus Perfectũ. | Signa tẽporis pfecti | Tẽpus Imperfectũ. | Signa tẽporis impfecti | Prolatio Perfecta. | Signa plationis perfectæ | Prolatio Impfecta.

De Signis, Cap. VI.

POrrò ut in cantu iam dictę modi, temporis ac prolationis noſcerẽt ſpecies, ſigna à muſicis inuenta ſunt ad commonſtrandas perfectiones imperfectioneſq;. Frãchinus Signa modi maioris ac perfecti, binas lineas, per terna ſpacia ductas, plerũq; initio cantilenarũ ante circulum poſitas, minoris uero et perfecti, unicã per tria ſpacia ductã, eodẽ ante circulum poſitu nobis exhibuit. Eundem autem modum maiorem, imperfectum, ſola notulæ maximæ: minorem uero longæ figura, nullis initio

initio cantilenarum ductis pausis, hoc est, (ut simplicius dicamus) signorum absentia, ut de prolatione patebit, significari. Cæterum tempus perfectum circuli integri: imperfectum semicirculi descriptione pernotari. Denique prolationem perfectam puncto, circulo inscripto: imperfectam absentia puncti manifestari. Ita ut semibreuis notæ rationem, punctum obtineat, ut minimi hoc in negocio elementi: breuis, circulus: Longæ maximæque, linea recta finita: scilicet ut etiam in cantu, sua modus finitione constet. Nec minus apte tempus: circulo notatur, ut quod ex circulari motu nascatur. Et hæc quidem opinio placet. Quanquam, ut ingenue, quod res est, fatear, hoc negocium propemodum arbitrarium est uulgo cantoribus, ac ueterum authoritate prorsus destitutum. Ideoque aliorum opiniones multis percurrere, non uidetur operæ precium. Sunt enim qui, quoties numerus circulo additur: non tempus, sed modum per circulum: ac porrò per numerum tempus significari uelint. Hi itaque perfectum circulum cum ternario O3 modi perfecti, ac item temporis perfecti signa exhibēt. At perfectum circulum cum binario O2 perfecti quidem modi, at imperfecti temporis esse notas. Postremo semicirculo ac binario C2, & modū & tempus imperfecta uideri. Verum, utriusnam modi, hoc ipsum non discriminãt, cum ueteres asserant, eodem Franchino authore, modos alterum ab altero nunquam, uel perfici uel imperfici. Quod haud scio an ita perpetuo obseruatum sit. Mihi quidem uidetur modus ille maior perfectus in raro esse usu, quemadmodum & ipsa maxima non admodum frequenti. Ideoque minus de eo curasse musicos. Sunt qui binos ad circulum apponant numeros, circulo denotante modum maiorem, priore uero numero minorem, posteriore denique tēpus: Eaque omnia perfecta imperfectaque ut circulus uel pfectus est, uel impfectus, ac itē numerus, Vel ternarius uel binarius. Vt si ad circulū pfectū adijcias bis ternarium hoc pacto O33, modos utrūque perfectos, ac item tēpus perfectū aiunt designari. Semicirculo autem cum duobus adiunctis binarijs omnia imperfecta ad hunc modum C22. Atque hæc itē mixte. O32: O23: O22: C33: C32: C23. Quę opinio, si recepta esset, summe placeret. Verum prolationem necessum erat, tum circulo modi inscribi, quæ nunc temporis circulo inscribitur. At Franchini opinio, de qua paulo ante, magis nunc recepta est: Vt maior modus perfectus nobis indicetur binis lineis initio cãtilenarum ante circulum semicirculúmue descriptis, quæ terna occupent spacia: Imperfectus uero earundem absentia: Minor item modus perfectus unica eodem pacto ducta linea, absentia uero eiusdem lineæ, imperfectus manifestetur, Ita tempus perfectum, perfecto circulo: imperfectum Semicirculo, hoc est, cui dempta est tertia pars, significetur. Postremo prolatio perfecta puncti præsentia: imperfecta eiusdem puncti absentia declaretur. Vbi uides et in imperfecto modo et in imperfecta

imperfecta eiusdẽ puncti absentia declaret. Vbi uides & in imperfecto modo & in imperfecta prolatione absentiã aliquid efficere, at in imperfecto tẽpore, semicirculum pro circuli absentia positũ.. Ad hęc item implicita quędam signa uocant Musici: Et perfecti quidem modi, si ternas alicubi in cãtu longas, uel eis æquiualẽteis denigratas inueniamus: Temporis uero perfecti, ternas breueis coloratas, siue binas semipausas simul positas reperiamus. Denique prolationis perfectæ, si ternas semibreueis denigratas, aut bina suspiria simul posita conspicias. Tale profecto signum modorum est apud Franchinum uidelicet lineæ per terna ductæ spacia. Neque enim ullum explicitum, quod uocant, aliud modi signum ille exhibuit. Quanquã hoc discrimine, ut quoties hæ pausæ sint modi indicialia signa (ut ipse loquit̃) tum ponendas esse initio cantus ante circulum, temporis signum: quoties autem ueræ pausæ, uidelicet quæ innuant aliquandiu tacendum esse in cãtu, tum uero in medio ponendas. At ego existimo pausas per terna ductas spacia modi perfecti certa esse signa siue initio, siue in medio ponantur, propterea quod non licet uspiam alibi ita pingere. At si ante circulum initio positas inueniamus, nõ essentialiter pausas, sed indicialiter esse, ut idẽ asserit. Sed horũ signorum rude dúntaxat indicium ponamus, cũ ex cantibus perfectorum modorũ temporis ac prolationis hęc multo luculẽtius uideãtur.

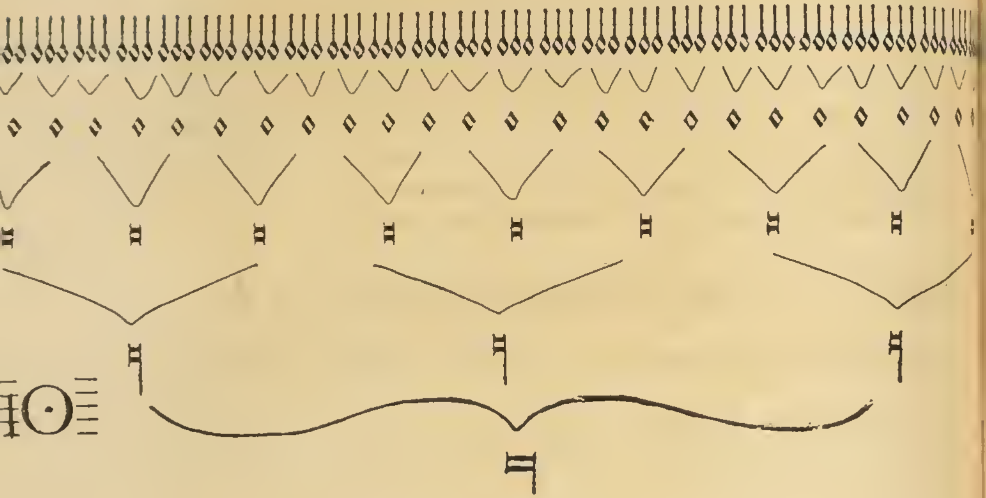
Modi perfecti Implicita signa. Tẽporis perfecti. Prolationis pfectæ.

De tactu siue cantandi mensura

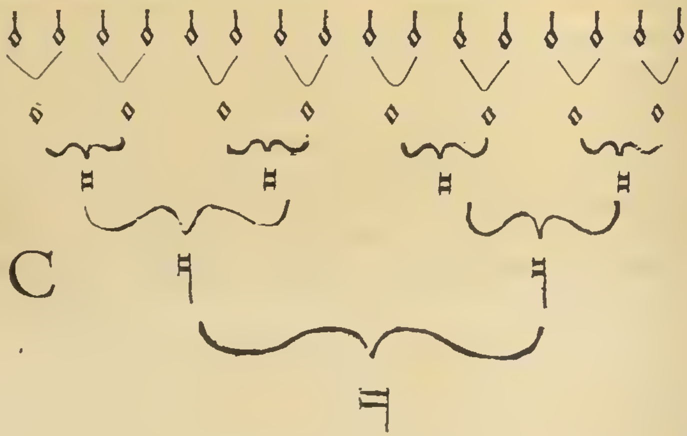
Caput VII.

HÆc de Modo, Tempore ac prolatione, eorũque signis. Sed ut in poëmatis non parum lucis adfert decora carminis cæsura, multum etiam ornatus luculenta arsis ac thesis, ita in hoc cantu, si defuerit cõcinna uocum mensura, & in cantantium cœtu æqua omnium acceleratio, mira fit confusio oportet, nunc igitur de cantus mensura, quem tactum uocant, nobis differendum. Quibusdam autem placet, ut temporis potissimum rationem habeamus in metiendo cantu, quando ipsum medium est inter modum prolationemque, uelut sol inter Planetas, ad cuius quidem cursum anni tempora metimur. Horum opinionem ætas superior secuta est, & adhuc magna Germaniæ portio: Ita tactus fieret ad breuis quãtitatem. Quanquam in tempore perfecto, etiam qui hanc sequũtur opinionem, non treis semibreueis uno tactu, sed binariam obseruant diuisionẽ, sæpius mensura ad amussim non congruente. Quapropter alij mensuram ad prola-

ad prolationem referunt, ut totius huius negotij elementum. Quem modũ magna Galliæ pars obſeruat, & hercle addiſcentibus eſt expeditior. Ita tactus fiet ad ſemibreuis menſuram: Sed & hic in prolatione perfecta, eadem uariatio accidet, quam prioribus in perfecto tempore obuenire diximus. Quæ omnia longius proſequi, ut non eſt neceſſe, ita nec magnæ utilitatis fuerit. Præſtiterit fortaſſe, ut lectorem obiter admoneamus, tactum menſurámue maxime cognoſci reſolutione, quæ fieri potiſſimum habet inſpectione modi, temporis, ac prolationis. Nam perfectio ubiq; per tria, Imperfectio per duo diuiditur: Cõmixtio autem fit uarijs modis. Ut ſi ſint omnia perfecta, ſit hæc deſcriptio, quæ uel nunquam, uel rariſſime uſu uenit.

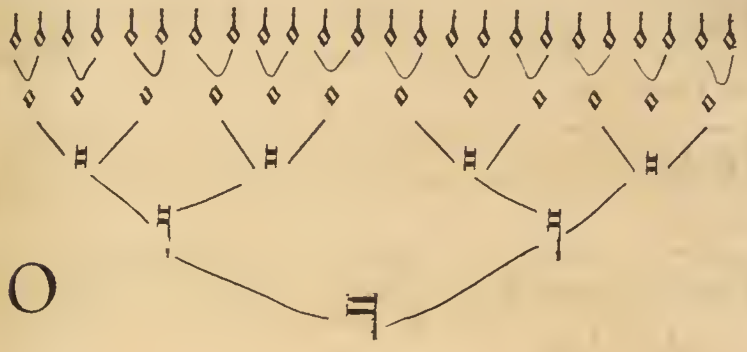

SIn omnia imperfecta erunt, quod uulgatiſſimum eſt, erit hęc deſcriptio, cui omnia deſunt ſigna, excepto ſemicirculo, cuius præſentia in tempore tantũ facit, quantũ in modo & prolatione pauſarum punctiq; abſentia.

Hæc

HÆc autem miſceri, multis modis contingit. Sed unam dúntaxat formã proponere placuit, quæ uſu maxime recepta eſt, Nã, qui uolet, ex his facile alia miſcebit, quanq̃ haud ſcio liceátne pro arbitrio cuiusq; hæc fieri, ego certe, ut quorũdam moroſitatem odi, ita hac quoq; parte receptis ſemel, uti uelim. Sunt autem in ea omnia imperfecta, uno excepto tẽpore.

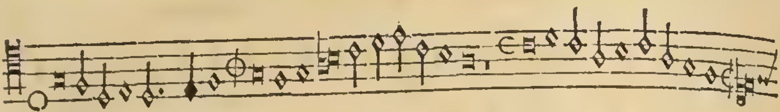

De augmentatione diminutione ac ſemiditate, Caput VIII.

COnſueuerunt autem Muſici ad unam dúntaxat Cãtilenæ partem ponere, uel circulum, uel ſemicirculum cum puncto ſic ⨀ ⋐ ac tunc uocare augmentationem. Nam ſic minima ualet ſemibreui, ſemibreuis perfecta tribus ſemibreuibus. At ſi hęc ſigna omnibus cantilenæ partibus apponãtur, prolatio perfecta eſt, quæ nunc in raro uſu eſt. Paucitas itaq; notularum in una aliqua partium cantilenæ, ſatis innuit augmẽtationem. Quo modo Iacobus Hobrecht Tenorẽ inſtituit Miſſæ, Si dedero, nõ uno tantum ſigno, ſed uarijs uariegatum modis. Et Iuſquin in Miſſa. Lomme arme ſuper uoces muſicales. Quidam talem augmentationem aiunt potius maiorem prolationem nominandam, non abſque iam dictæ opinionis reprehenſione. Verum cum negociũ ſit nouum, nec ueteribus fultum ſcriptoribus, inter ſe cõtendant, per me licebit, qui uelint, neq; enim hæc, ut mea, doceo, ſed ut aliorum præcepta. Quę ſi omnia enarrare exemplis coner, res finem non reperiat. Quare quod ad augmentationem attinet, ad cantores lectorem remittimus. Quoties aũt uolunt Muſici tactu feſtinãdum eſſe, quod tum faciundum cenſent, cum auditũ iam fatigatum putant, ut ſcilicet faſtidium tollant, lineam per circulum uel ſemicirculum deorſum ducunt ſic ⏀ ¢ atq; hoc quidem Pathos diminutionẽ uocant, non quod notularũ aut ualor, aut numerus diminuatur, ſed quod

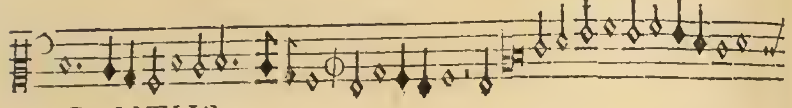
S tactus

tactus fiat uelocior, Ita quidam Symphonetę ad primum Kyrie perfectum circulum absq; linea apponunt ○. Christe semicirculum cum uirgula ₵. Ad ultimū Kyrie rursus circulum, sed cum lineola ⌽, ne uideantur ad cantus initia rediisse. Sed Diminutionis exemplum tale est ex Franchino.

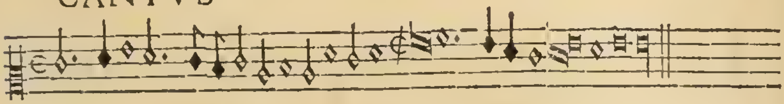

TENOR

CANTVS

CÆterum in his quoq; signis O3 C3 nostra ætas tactus diminutionem nimis licenter usurpauit, ut treis semibreueis uno tactu, magnifico quidem illo, & augustiore numerentur: Vulgus cantorum nunc triplā improprie uocat, quippe quæ ad nullas unas notulas comparationem habeat, ut poscit tripla Ratio, sed in quatuor uocibus ęquo ualore incedit. Eā ego Trochaicam dicere malim, quanq; Iambum sæpe in conclusionibus habet, & Tribrachyn, ut duobus his pedibus cōmunem. Porrò eandē huius tempestatis Musici ad finem Cantuum: Et in terra pax. Item. Patrē omnipotentem, atq; Agnus Dei, sępissime adnectunt. Sunt qui absq; signo omnes denigrant notulas, quidam etiam denigrant cum signo, multi Hemioliam falso putant, cum Hemiolia uere sit sesquialtera. Triplæ nomē ea diminutio inde haud dubie obtinuit, quod treis una mensura, hoc est uno tactu habeat semibreueis. Quidam hanc unico dúntaxat ternarij Charactere præposito innuunt, qui à Franchino recte reprehēduntur. Quidam super ternario circulum pingunt hoc modo $\overset{\circ}{3}$ significantes temporis perfecti rationem esse, sed tactus celeritate imminutam, quod numerus, ut aiunt, circulo additus diminutionem significet. Quidam etiam in sesquialtera ratione, quoties ea in minimis obuenit, semicirculum cum ternario C3 pingunt, qui non minus reprehendendi sunt, quam qui triplam uno ternario pingere consueuêre. Tanti errores implicant præceptionum, aliter apud

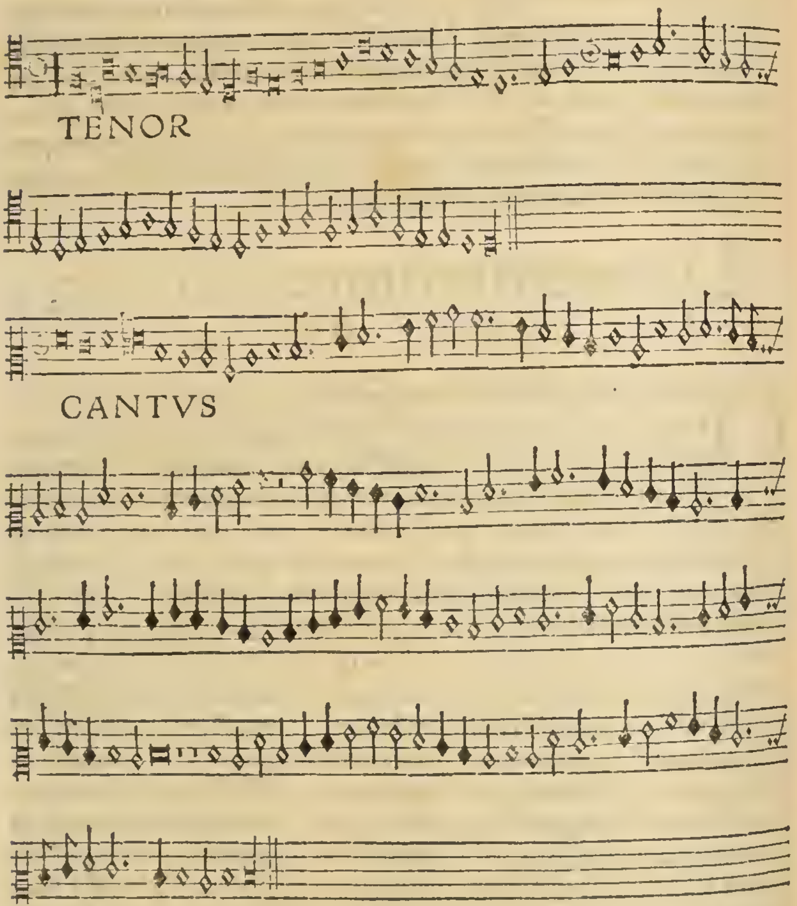
apud alios ordinatis signis, ut nec, quæ modi, temporis, prolationisue indicia apud quosdam, nec quod cuiq; ex his tribus uere adijciendum coniungendumq;, in tanta nouitate, nõ rerum modo, sed etiam authorum discerere possis. Diminutio igitur, tum in perfecto, tum in imperfecto est tẽpore. Semiditas uero, ut uocant in tempore duntaxat imperfecto fieri habet, Sint enim uoces, quarum altera semicirculũ absq; lineola C: altera cum lineola habeat ₵: notulæ in priore signo dimidio maiores alteris habebuntur. Id quod Hobrecht in Missa, Si dedero, obseruauit. Quidã eandem rationem in his signis ○ ⏀ obseruant. Porrò augmentatio diminutioq; etiam canone præscripto fieri possunt, quo immodice musici huius ætatis utuntur, sæpe etiam ineptis atq; obscuris Sphingos ænigmatis, quæ præter œdipum intelliget nemo. Vt si quis præscribat cantilenæ, Sit breuis lõga, uel contra, sit longa breuis, & in alijs similiter. Item, clama necesses, pro, omitte pausas. Illa uero Diminutio augmentatioq; quæ fieri habet per proportiones, ut postea docebimus, hæc demum doctis auribus digna, utpote quæ sub indubitatam artis præceptionem cadat,

De notarum imperfectione, Caput IX.

OMnis perfectio in musicis, ut antea sæpe diximus, ternario cõstat. Verum ab ea deficere bifariam contingit, uel notæ alicuius abundantia uel defectu. Cum superfluit nota, maiorum aliqua minuenda est, ut minor quoq; in numerum ternarium ueniat, atq; ita fit imperfectio. Cum autem notula deficit, ex duabus præsentibus altera, nempe secunda duplãda est, ac sic fit alteratio, de qua paulò post dicemus. Est itaque imperfectio notæ perfectæ in ternario deprædatio. Ea in signis tantum perfectis fieri habet. Nam quæ imperfecta sunt antea, qui possunt imperfici? De quinq; igitur notis primis, quas quidam essentiales uocant, maxima imperficitur tantum, minima imperficit tantum, at Lõga, Breuis & semibreuis tum imperficiunt, tum imperficiuntur. Et neq; maior minorem, neq; ęqualis ęqualem imperficere potest, sed minor maiorem, cum ab anteriore, tum à posteriore parte. Idq; perpetuo, nisi pũctus diuisionis impediat. Verum de imperfectione hæc maxime utilis existimatur cautio. Si minor notula maiorem sequatur, se ipsa tollet de maiore, si punctus nõ impedierit. Exempli gratia. Si breuis longã sequatur, breuis se ipsa tollet. Hoc est, Lõga quæ antea tribus breuibus ualebat, iam ualebit duabus. Rursus si longam semibreuis sequatur, ipsa se tollet, ut exempli causa. Quæ longa & modo & tempore perfecta, nouem semibreuibus ualebat, si sequatur se-

 mibreuis

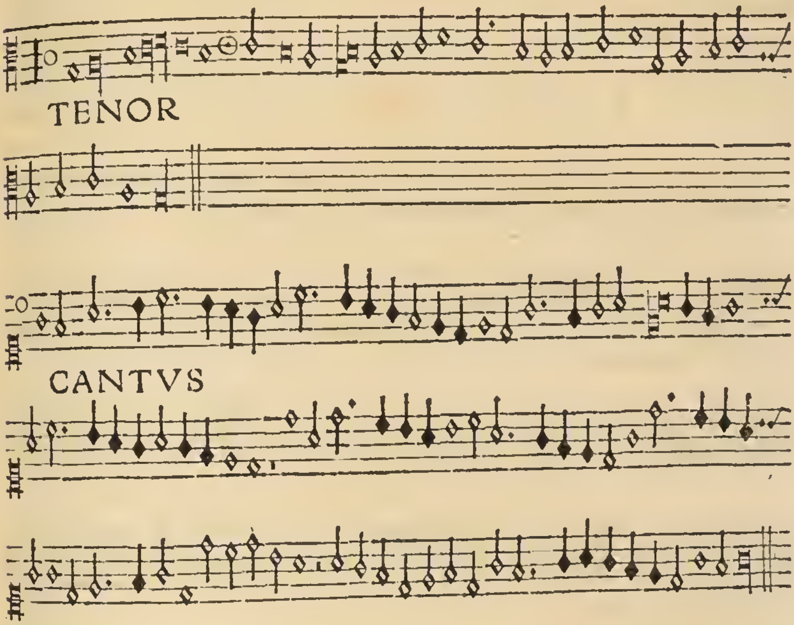
mibreuis, iam octo ualebit. Item quæ longa, modo quidẽ imperfecta, tempore uero perfecta, ualebat ſex ſemibreuibus, ſequẽte certe ſemibreui, quinque dúntaxat ualebit, ſi punctus non impedierit. Ita ſi breuem ſequatur ſemibreuis, quę antea ualebat tribus ſemibreuibus, iam ualebit duabus, non impediente puncto. In prolatione perfecta inter ſemibreuem ac minimam eodem iudicandũ modo. Sed ipſius imperfectionis aliquot exempla ſubijcere placuit, ut res aliquantum obſcura clarius pateſcat. Eſt autem modi minoris perfecti, temporis item perfecti, ac perfectæ quoq; prolationis exemplum hoc ex Franchino.

IN hoc tenore prima breuis imperficit ſequentem longam ab anteriore parte, tertia ualoris portione. Prima autem ſemibreuis à poſteriore parte
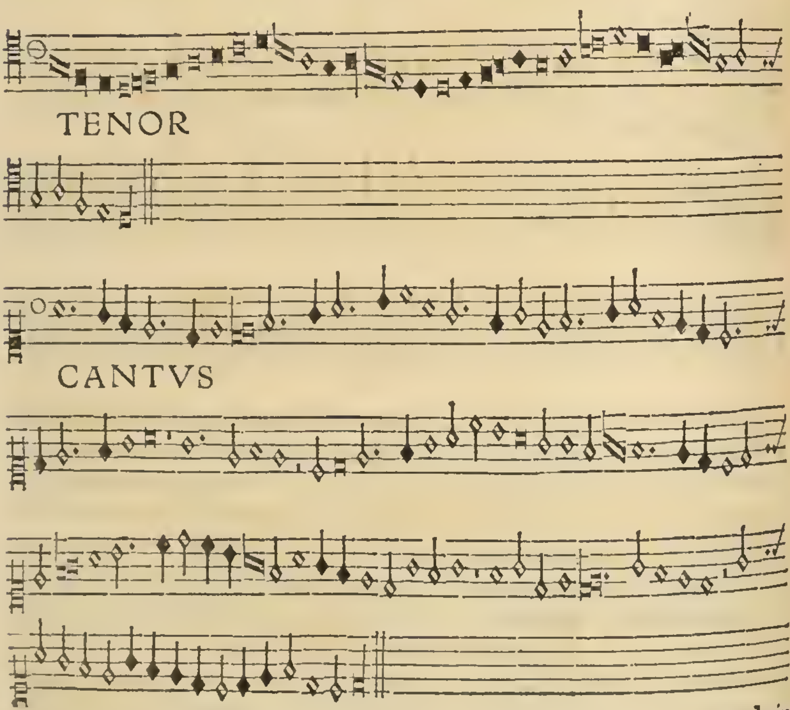
ſecundam

ſecundam breuem imperficit tertia itidem ualoris portione: quemadmodum & duæ minimæ quartam breuem imperficiunt perinde atq; unà ſequeretur ſemibreuis. Et longa ſecunda à ſequenti breui tertia parte. Conſimili modo prima breuis poſt ſignum perfectę prolationis à proxima ſemibreui, quæ tamē ipſa quoq; à poſteriore minima tertia parte imperficitur. Ad hæc Franchinus imperfectionem & ab anteriore parte & à poſteriore fieri contendit, nec in diuerſis tantum ſed eadem nonnunquam notula, ut in longa perfecta à duabus ſemibreuibus, altera antecedente, ſequente altera. Idem in perfecta prolatione in breui à duabus minimis circundata intelligendum. Cuius exemplum ipſe tale ponit.

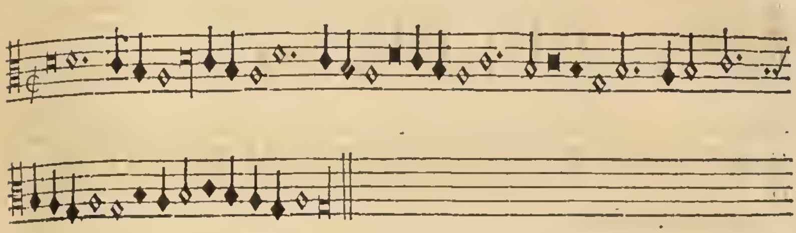
IN hoc itaque exemplo oſtenditur quo pacto notulæ anteriore poſterioreq; parte imperficiantur. Prima nanque longa, cum nouem ſemibreuibus inſtituta ſit, utpote in modo minore perfecto, tempore item perfecto, tamen ſeptem dúntaxat ualet ſemibreuibus, Eodem dicendum modo de prima breui poſt ſignum perfectæ prolationis. At rurſus ſecunda longa manet perfecta. Similis enim ante ſimilem imperfici non poteſt. Tertia autem longa imperficitur tertia parte ab breui, quæ quidem & ipſa imperficitur à ſequente ſemibreui. Igitur ipſa longa ſex ſemibreuibus, Breuis autem duabus ualet. Si tamen longa in imperfecto modo, tempore autem perfecto duas habeat ſemibreueis uel antecedenteis uel conſequētes, ſiue eæ ſim-

plices ſiue diſiunctæ ſiue colligatæ fuerint, prior priorem imperficit partem, ſequens ſequentem. Sed id punctus diuiſionis optime diſcernet, et uocum cōſonantia ſatis indicabit ingenio non omnino ſtupido, Neq; enim uocum moderatores omnia hæc ad amuſſim obſeruant, ut uere opinionum Syluam hic dixeris. Tria itaque ſunt, quæ imperfectionem indicant. Primum de quo initio huius capitis diximus, ſi notula abundauerit. Alterum diuiſionis punctum, quemadmodum exempla ſuperius ſatis oſtendunt, cum de punctis dicebamus. Tertium color, de quo paucula dicenda ſunt. Color itaq;, in perfectis quidem tertiam tollit partem, in imperfectis autem, quantum ad treis attinet notas, longam, breuem, atq; ſemibreuem, quartam, niſi breuis cum ſemibreui ponatur, tunc enim ſemibreuis minimæ æquiparatur. quāquam puto olim breuem ac ſemibreuem uere Hemiolia ratione ac Trochaica, ſic inſtitutas, Nam & eam nigrore ita pingunt abſq; numero, quod poſtea de proportionibus nobis explicabitur. Porrò in perfectis quoties color interuenit, ſæpe in minoribus ſola reductio comprobatur, non ualoris imminutio, nec uero coloratarum cōtinuatio, ut ita dicam, ſemper requiritur, modo reductionis uera ſit ſecundū ternarium Ratio. Cuius Franchini hoc eſt exemplum.

Atin

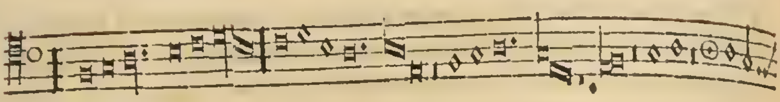
AT in imperfectis color quartam ut diximus partem demit, niſi in mi-
nimis ac ijs quæ eas ſequuntur. Huius rei, quia ubiq; in cantibus ob-
uia ſunt exempla compoſitionum, nudam proponere placuit deſcriptio-
nem, ſimplicem primum deinde coloratam.

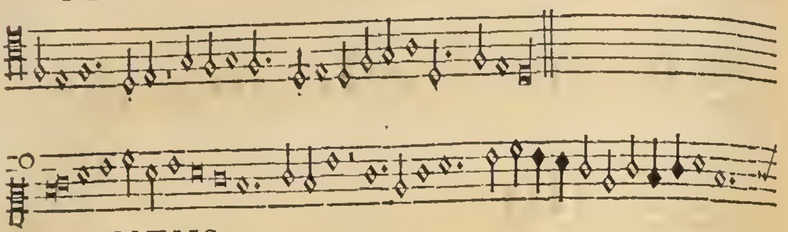
De alteratione,

Caput X.

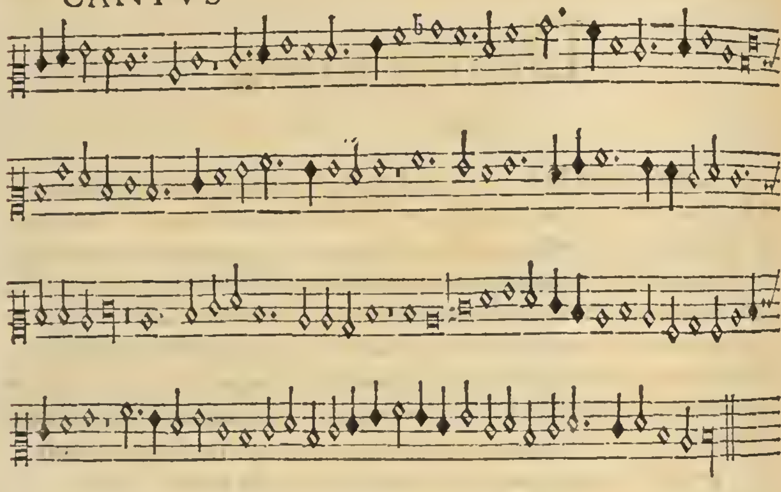
ALterationem hic uocamus notulæ duplicationem in ualore. Ad eam inſtituendam coacti ſunt Muſici hac potiſſimum de cauſa. q̃d ſimilis ante ſimilem non poteſt imperfici: quapropter neceſſe fuit, ut aut aliam notulæ formam inuenirent, aut inuentam duplam facerent, ut ternaria ratio modo tempore ac prolatione conſtaret. Neque enim uſquam eſt alteratio, quàm in perfectis. Quare quoties in modo perfecto duæ breues, aut in tẽpore perfecto duæ ſemibreues, aut in perfecta prolatione duæ minimæ ultra ternarium numerum ſuperfluunt, nec ulla reductione imperfectionis impediuntur, ſecũda perpetuo duplatur, non prima. Id autem punctum diuiſionis ſæpius indicat. Porrò neque pauſæ alterantur, neque figuræ minutiores. Sed huius rei exemplum eſt ex eodem Franchino.

TENOR

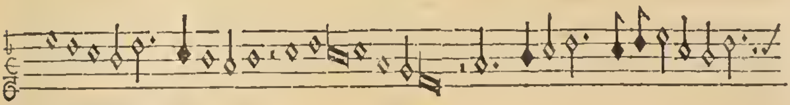
CANTVS

IN hoc Tenore perfectus eſt modus, perfectumq́ tempus, Itaq; ſecunda breuis duplicatur ualetq́ ſex ſemibreuibus, ita quarta, ita ſexta, pro quibus nequaq̃ licebit ponere longam. Ea enim quod ante ſimilem obueniſſet, neutiq̃ imperfici potuiſſet, quippe quæ non duabus ſed tribus ualuiſſet breuibus. Conſimili modo ſemibreuis ſecunda dupla eſt, quarta, ſexta, octaua, decima, atq; duodecima. Deniq; eodem pacto iudicandum de ſecunda minima, quæ ſignum perfectæ prolationis ſequitur, ualet enim duabus minimis, ut & quarta & ſexta. Sed de hac nunc ſatis ſuperq́ dictum puto. Franchinus quædã præterea addit, de duabus remotis partibus iam imperfectam ſequentibus, ſed non alteratis, iam perfectam, alterata altera. Item quare ſecunda, non prior alteretur. Quæ longius proſequi non eſt uiſum operæ precium. Non enim fieri poteſt, ut qui hæc quæ diximus, cognita habuerit, ea quæ quotidiano uſu obuenient, non optime pſpecta ſit habiturus.

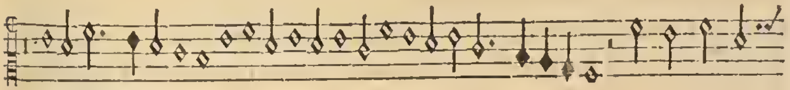
De Syncope & de huius nouæ institutionis diuersitate querela cum exemplis ad eam rem ostendendam opportunis. Deniq; de Sex uocum Musicaliũ deductionibus exempla, Cap. XI.

SYncopen uocant, quoties notulæ minores per maiores separatæ ad sese inuicem reducuntur. Ea cantui ualde familiaris, magnam uenustatem adfert si quis recte ea utatur, maxime autem in duarum uocum collusione adhibetur cum magna aurium uoluptate, sed nõ minus in tribus pluribusq; uocibus. Huius multa dare uel præcepta uel exempla, non est necesse, quando ubiq; obuia & nemini ignota. Cauendum tamen in ea ne notarum separatio sit inepta, quod nempe fit, si uel nimis longa, uel per pausas differatᵗ, aut per nimis magnas notulas, ut minimas per longas, aut breuis pausam. Sed quotidiana consuetudo hæc omnia clariora faciet. Vnicum exemplum adponere placuit.

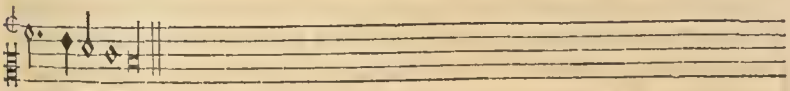

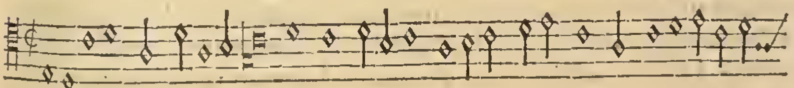
CANTVS

TENOR

BASIS

Meminit

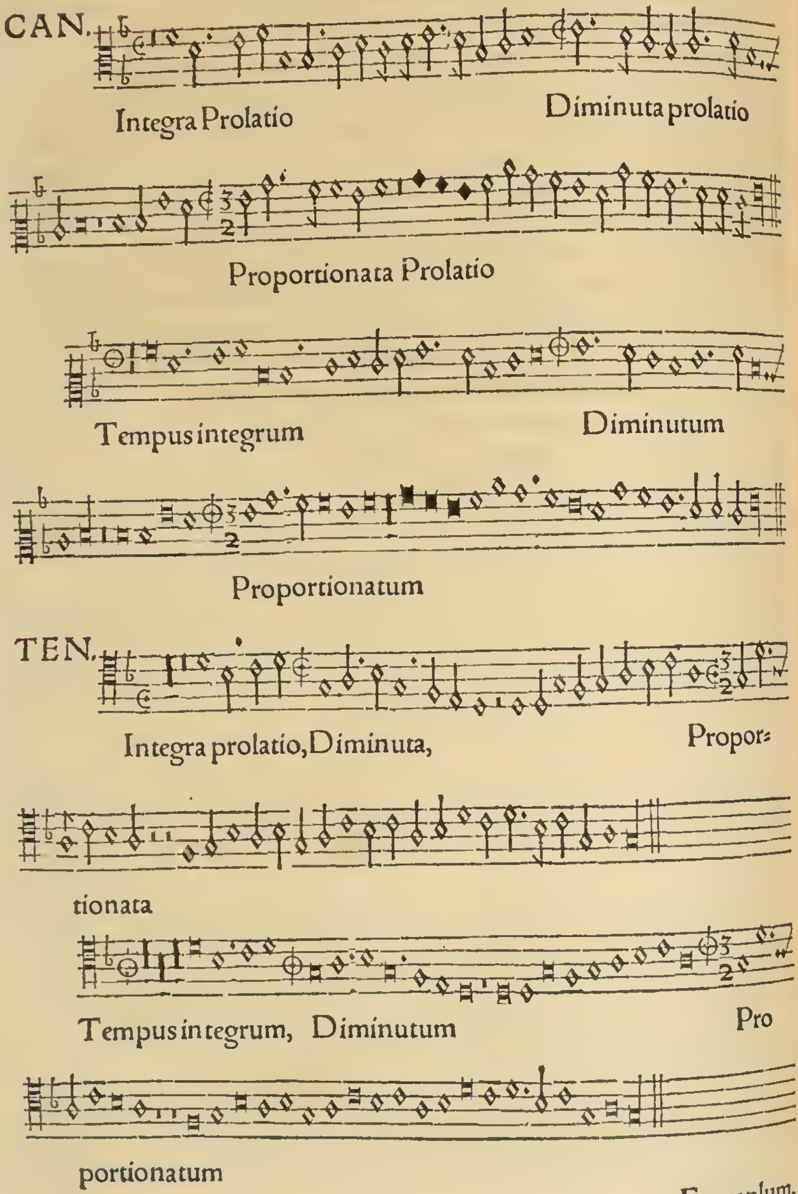
MEminit & Franchinus eius rei. Verum quæ hactenus præcepta sunt tradita, in mera primorum ac Procerũ huius artis uoluntate, ut commodissimum illis uisum fuit, constiterunt, nec tamen inter eos quisquã adhuc tantæ fuit authoritatis, ut merito unius eius sententiæ staretur, q̃d cum passim uidere liceat, editis tot de hac musica à L. annis libellis, Tum exemplis id latius patere poterit eruditissimorum uirorum, qui non eodem pacto Modi, Temporis ac Prolationis signa obseruauere, ut de alijs taceamus. Id nos, antequam ad Proportiones, certum ac indubitatum negocium & naturæ limitibus, non ingeniorũ arbitrio definitum, descendamus, nunc paucis aperiemus. Sanè apud Franchinum, unicum huius nouę præceptionis lumẽ, diuersas Musicorum sententias uidere licet, quas ut hic denuo post eum recenseamus, non est uisum nobis necesse. De ijs quæ ipse iam recepta ait, uideamus. Et primum quidem. Quid attinet Diminutionis tot signa ponere? Vt Numerũ binarium Circulo Semicirculóue postpositum. Item uirgulam per circulum semicirculúmue perpendiculo ductam: Deniq; hemicyclum inuersum, Tria hæc, præter proportionem duplam faciunt diminutionis signa. Ac proinde, ubi ad diminutionem ostẽdendam suffecerant duo hæc signa C ac ₵, ipsi duas alias comparationes faciunt C ac C2. Item ₵ ac Ɔ. Quo ultimo hoc usus est Iodocus à Prato in calce Patrẽ, in Missa Lom'arme VI. Toni. Rursus ₵ ac ₵2 in Qui tollis, Missę super Fortuna. Duorum primorum passim exempla reperias. Quidam Modi nulla habent signa præter pausas per terna ductas spacia, quẽadmodum supra diximus. Alij Trochaicam rationem simplici ternario indicãt. Alij hoc signo ₵3. Iodocus fermè circulo integro, cui subijcit ternarium, quam rationem, & nos aliquando sequimur. Cæterum Triplam. Hemioliam, ac Trochaicam formam multi distinguere, imò discernere nequeũt. Cum Tripla ad Hemioliam, in celeritatis ratione sit dupla. At Trochaicæ, & alia mensura, & alia canendi formula, longe à Tripla atq; ab Hemiolia distincta. Semiditatem Franchinus longe à Diminutione seiungit. At alij id discriminis nesciunt, qui diminutionem ad notularum ualorem reuocant, quam Franchinus ad solam Tactus rationem retulit. Quidã omnia hæc miscent, & Cantores Ænigmatis uexant, ut non nisi ex unica Harmonia, nec nisi ab exercitatis negocium intelligi queat. Quid dicam de Imperfectione? Quando Franchinus similem ante similem nullo pacto imperfici uelit. Idq; tam anxie doceat. At quoties hoc non uulgares modo negligunt, sed Cantorum uelut Imperator Iodocus à Prato sæpissime? Quæ si exemplis declarare coner, parum memor fuero instituti mei, quod de duodecim Modis explicandis susceptum est, non de uniuersa musica ratione narrãda. Hic aliquot dúntaxat cantilenas adponere placuit, ex quibus Lector uideat, quam licentiose Prolationem, Tempus, Diminutionem, siue

per colores,
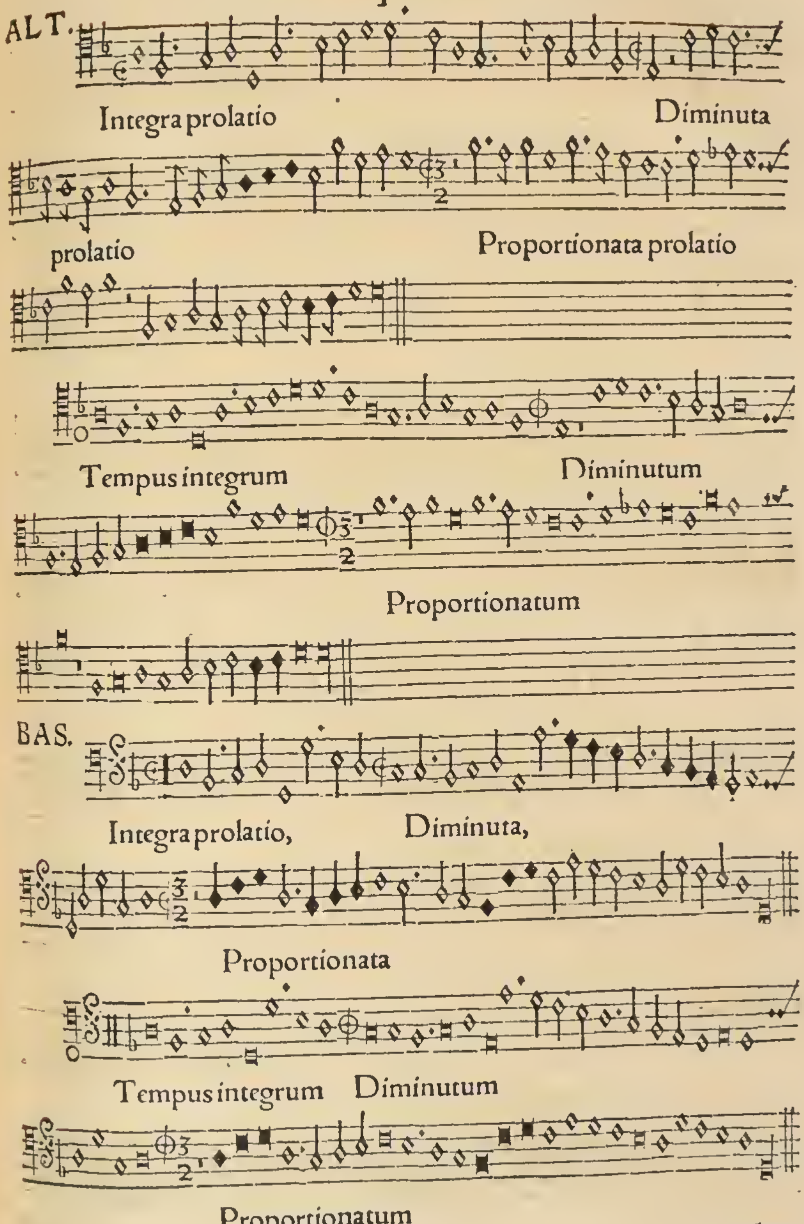
per colores, siue per signa corrumpant, aut confundant uerius, ut planè laterem lauem, si omnia ea prosequi, distinguere, ac definire uelim. Tria exempla erunt, Quorum primum Hypodorij Modi Tenorem habet, & bifariam quaternis regionibus pernotatum est. Semel triplici prolatione uidelicet integra, diminuta, ac proportionata: Iterum triplici tempore, integro, diminuto ac proportionato. Id ita discriminauit Sebaldus Heiden. Cuius libro primo meminimus. Secundum exemplum est Ioannis Ghiselin: In quo Sesquialterã Triplamq́; æquauit his signis ⌽ & ⊙. Quod utique intelligitur. Verum quod eas ambas Trochaicæ rationi adplicuerit, Idq́; duplici pernotatione, uidelicet Prolationis formula in Tenore, Tẽporis autem in Basi, id uero est quod licentia factum Symphonetæ forte dicere possemus. Verum res non est tanti. Tenor Hypodorij Modi est, ut præcedens. Tertium exemplum trium uocum est, nimia, quantum ego iudico, licentia & triplæ & Hemioliæ & Trochaicæ rationis confusione: Triplam ac Hemioliam excusant ⌽ ac ⊙: Alia non item. Sed diutius, quàm oportuit, huic nouæ rei immoror, audiamus nunc, quas diximus, cantiones.

Primum

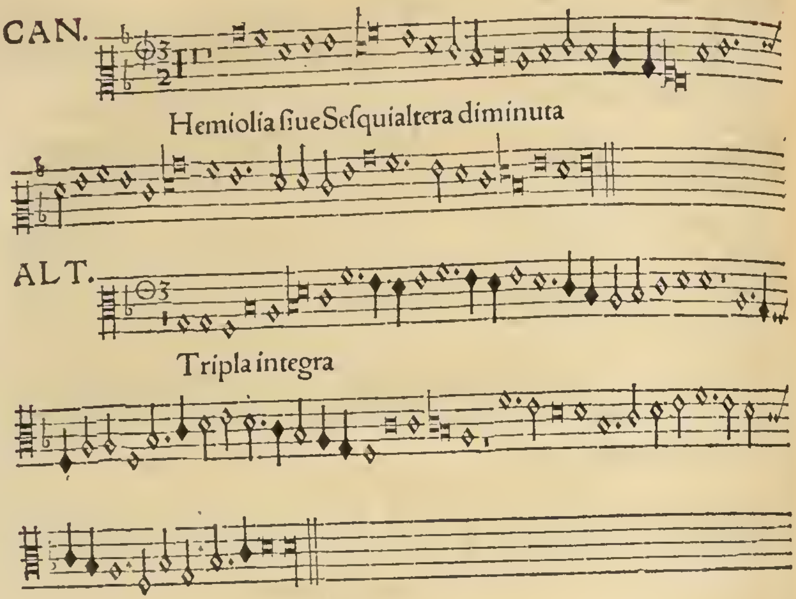
Primum

CAN.
Integra Prolatio
Diminuta prolatio
Proportionata Prolatio
Tempus integrum
Diminutum
Proportionatum
TEN.
Integra prolatio, Diminuta,
Propor=
tionata
Tempus integrum, Diminutum
Pro
portionatum

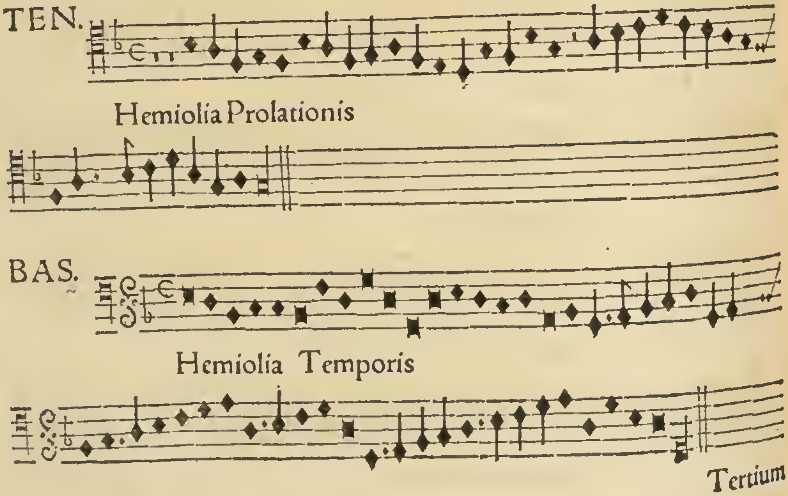
Exemplum.

ALT.
Integra prolatio
Diminuta
prolatio
Proportionata prolatio
Tempus integrum
Diminutum
Proportionatum
BAS.
Integra prolatio,
Diminuta,
Proportionata
Tempus integrum
Diminutum
Proportionatum

Secundum exemplum.
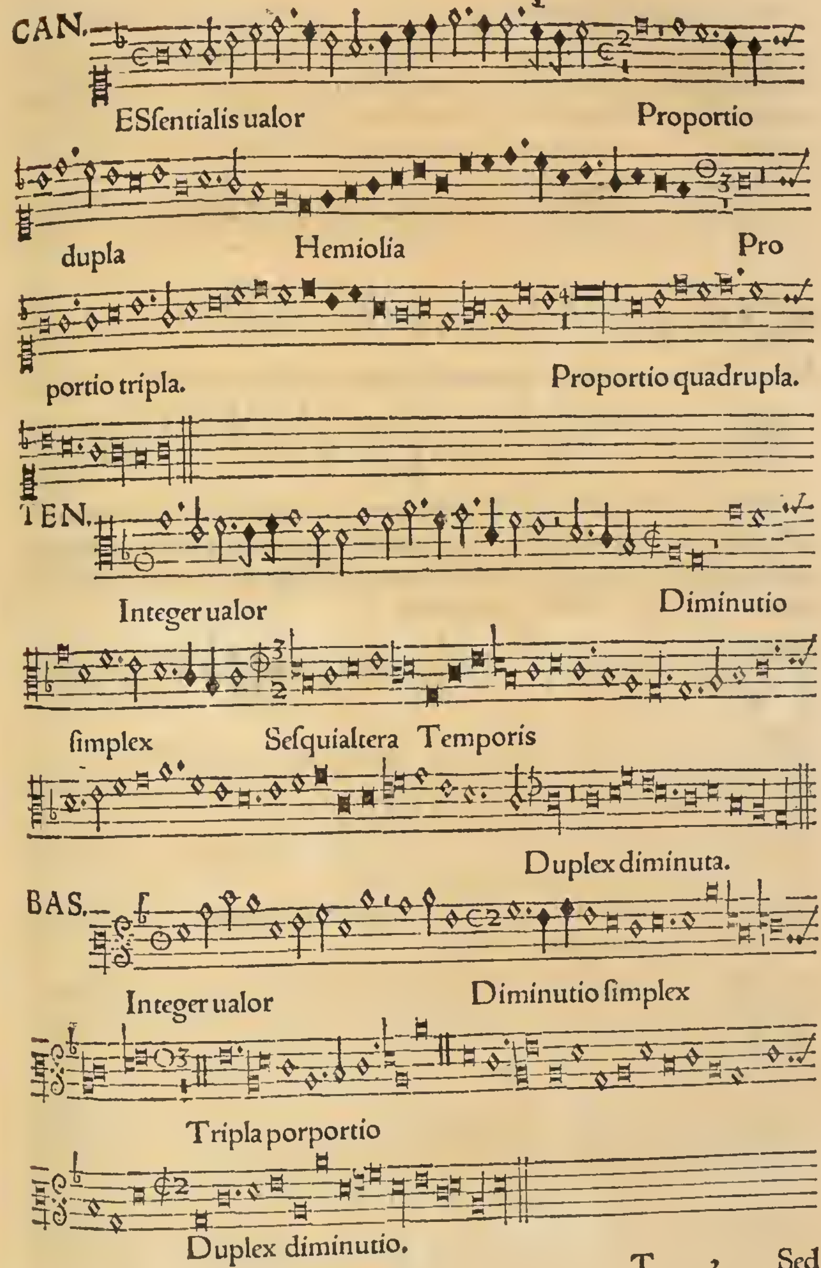

Ioannes Ghiselin author.

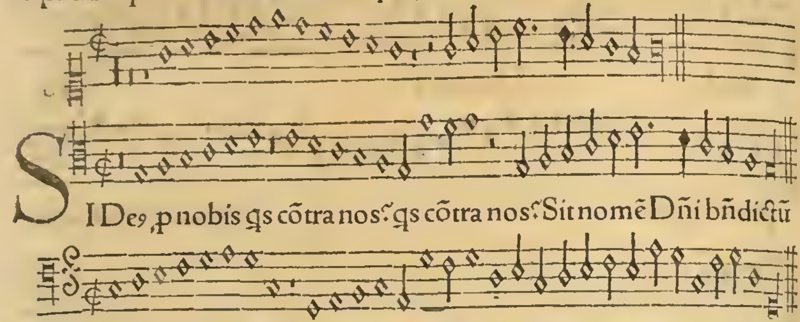
Tertium

Tertium exemplum.

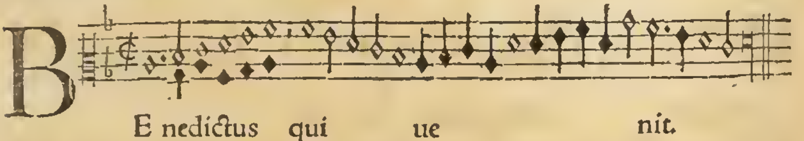

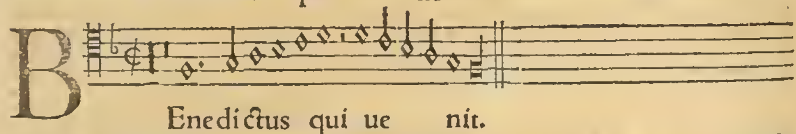
Deductiones.

SEd utinam uideamus aliquando huius diuersitatis finem. Nũc ut incipientibus quoq; Tyronibus cõsulamus, Sex uocũ deductionũ, quas ficto uocabulo à tribus uocibus Solmisatiões uocãt, faciliora ex diuersis authorib. adferemus exẽpla. Primũ ex Rhauo, q nostra ætate de Musica hac scripsit. In q̃ Tenor ac Basis Mixolydij habẽt diapason. Id est eiusmodi.

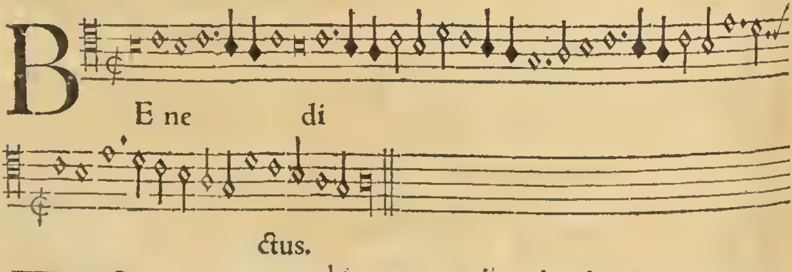

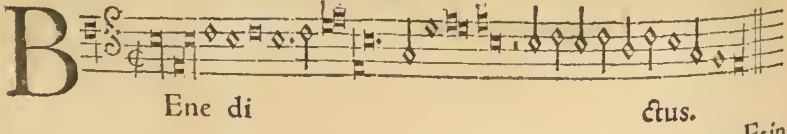
SEd libet rursus ad Iodoci Pratẽsis exempla, ut doctiora ac animo meo semper arridẽtia defugere, Quę haud scio studióne ita instituerit, an casu, ut magnis illis ingenijs sæpiusculeaccidere solet. In Missa igitur Lõme arme VI. Toni Benedictus ita intonat.

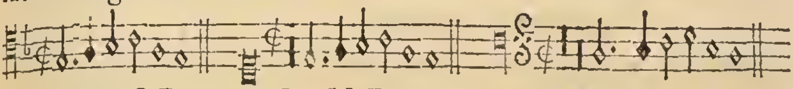
ET in Missa Gaudeamus Tenor Benedictus eandem uocum deductionem habet cum Basi Æolia.

Et in

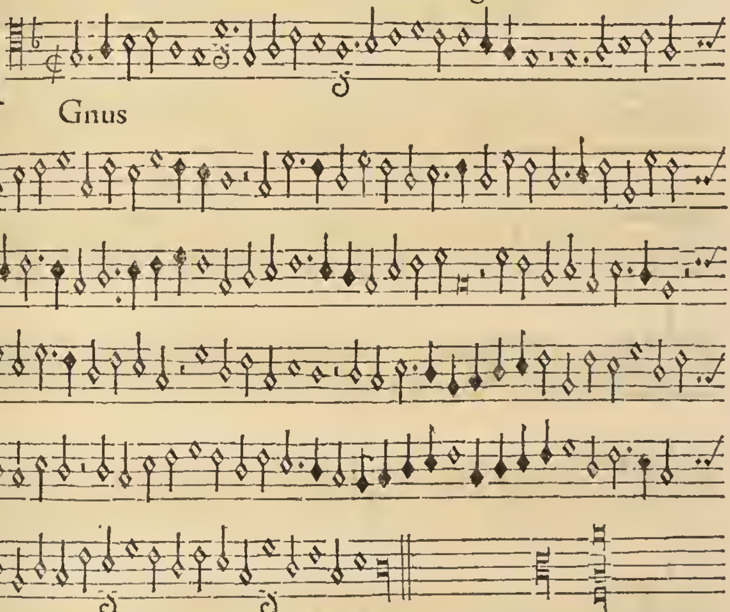
ET in Missa, Hercules dux Ferrariæ, Agnus Dei, Vbi Triadē in Monade instituit ad hanc sex uocum deductionem, oppidò ingeniosam. Vbi Baseos initium cum Cantus initio distat diapason. Tenor eodē principio, cum Cantu diapente, cum Basi diatessaron, hoc inceptionis ordine, ut Tenor incipiat in G magno, sequatur deinde Cantus post duo tempora in d paruo, Basis ultimum post Cantum & ipsa duorum temporū mora in D magno ad hunc modum.

TENOR CANTVS BASIS

Vt re mi fa sol la ex Missa Iodoci Pratensis, Hercules dux Ferrariæ. Agnus Dei.

AGnus

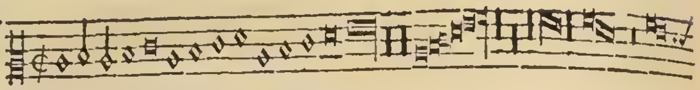

VErum nunc libet audire eum, qui ex proposito hoc argumenti tractauerit, Litauicum Senflium Tigurinum Ciuem nostrum. Qui, ut eo sonantius incederet compositio, Deductioni sex uocum adiecit Tenorem Fortuna, atq; ita Ionica suauitate rem feliciter absoluit. Quam cantionem, quia duplex utilitas, cum Deductionum usus, tum ligaturarum, ut uocāt, cognitio non modica Lectori ex ea accedit, omittendam non existimaui. Ea est eiusmodi.

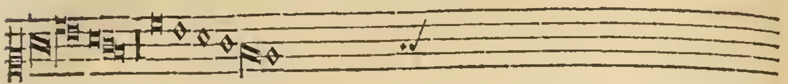
Deductionum uocum Mu

re Litauico Sen.

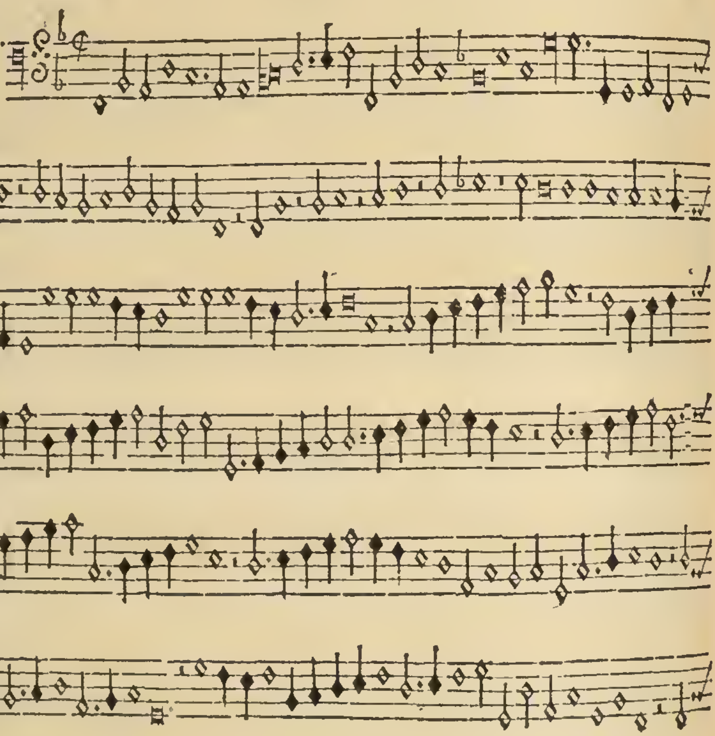
CAN.

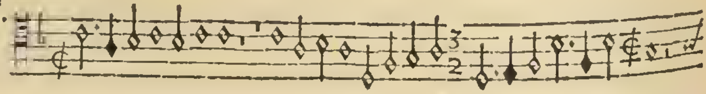
Voces Musicales ad Fortunam

BAS.
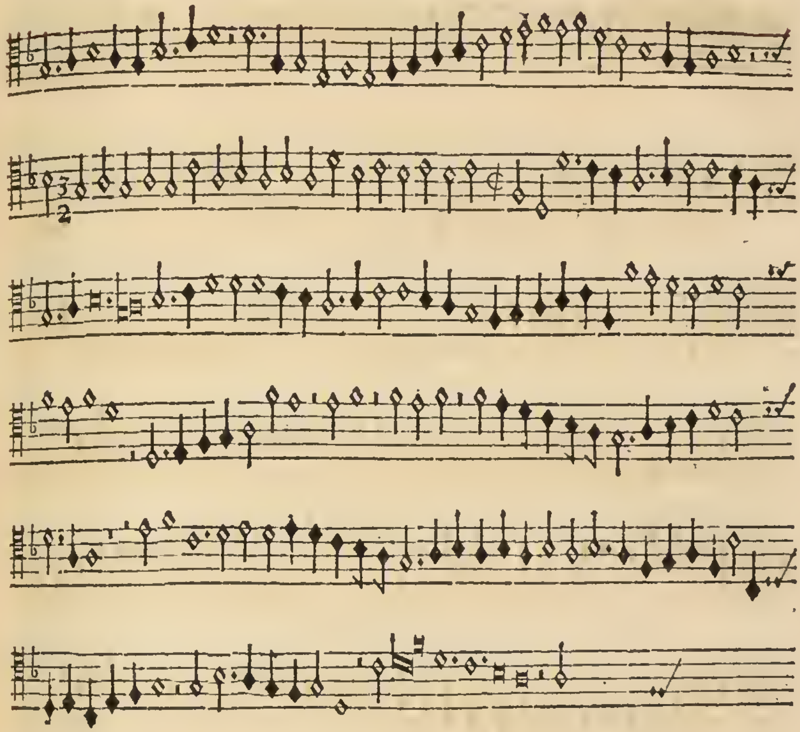

ALT.

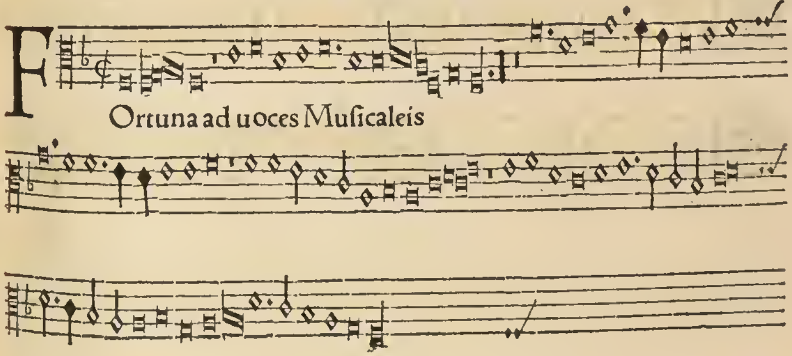
ficalium

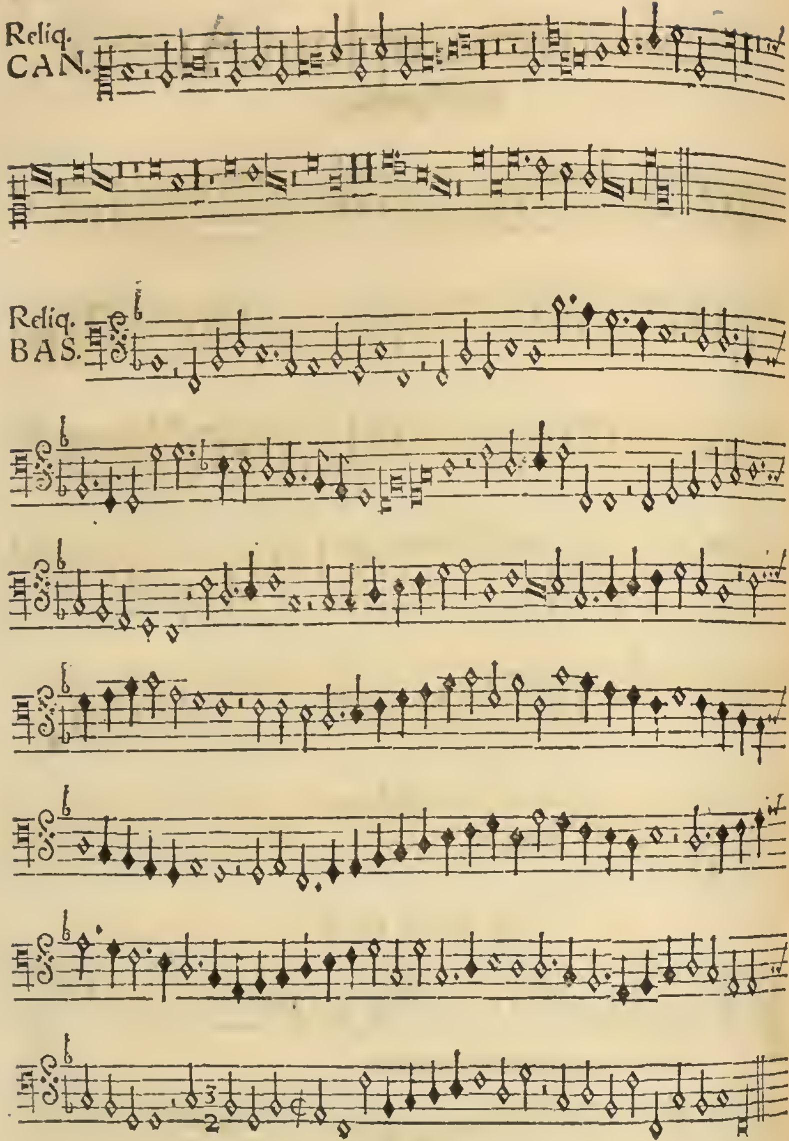
ſicalium exemplum Autho

ſlio Tigurino.

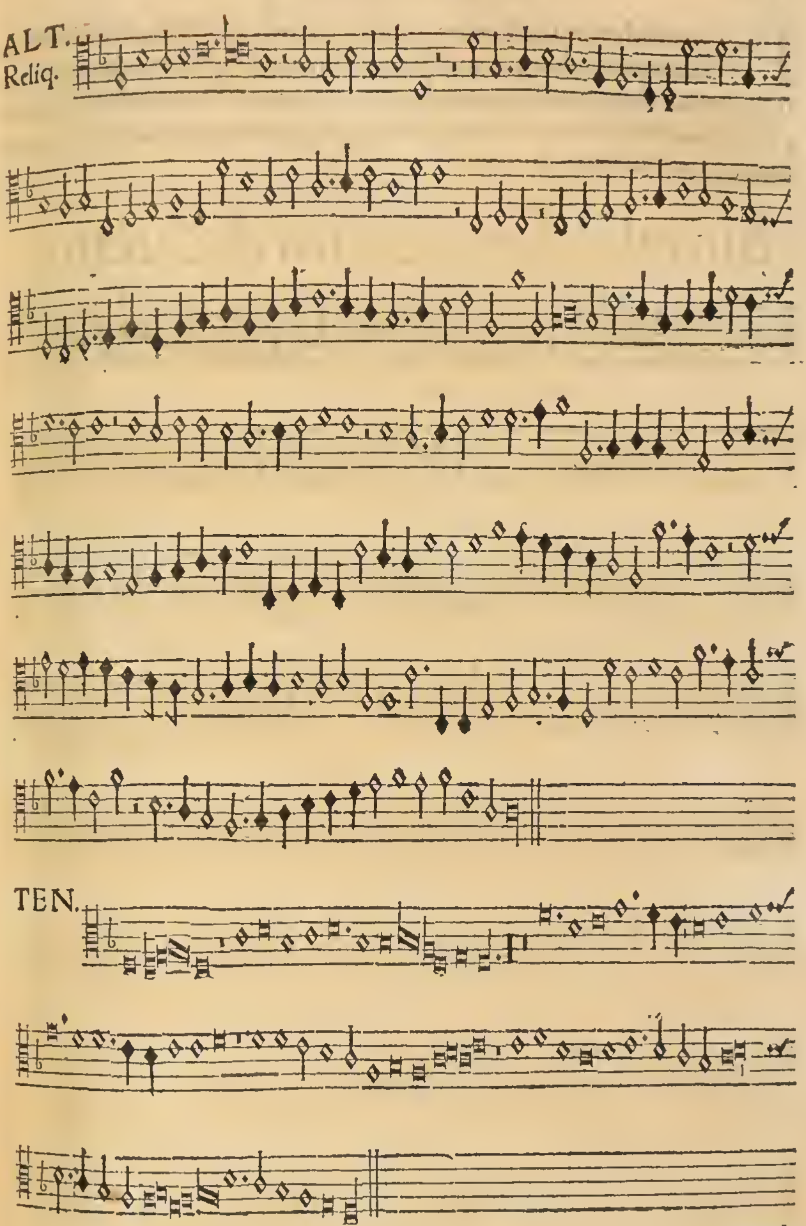

TENOR
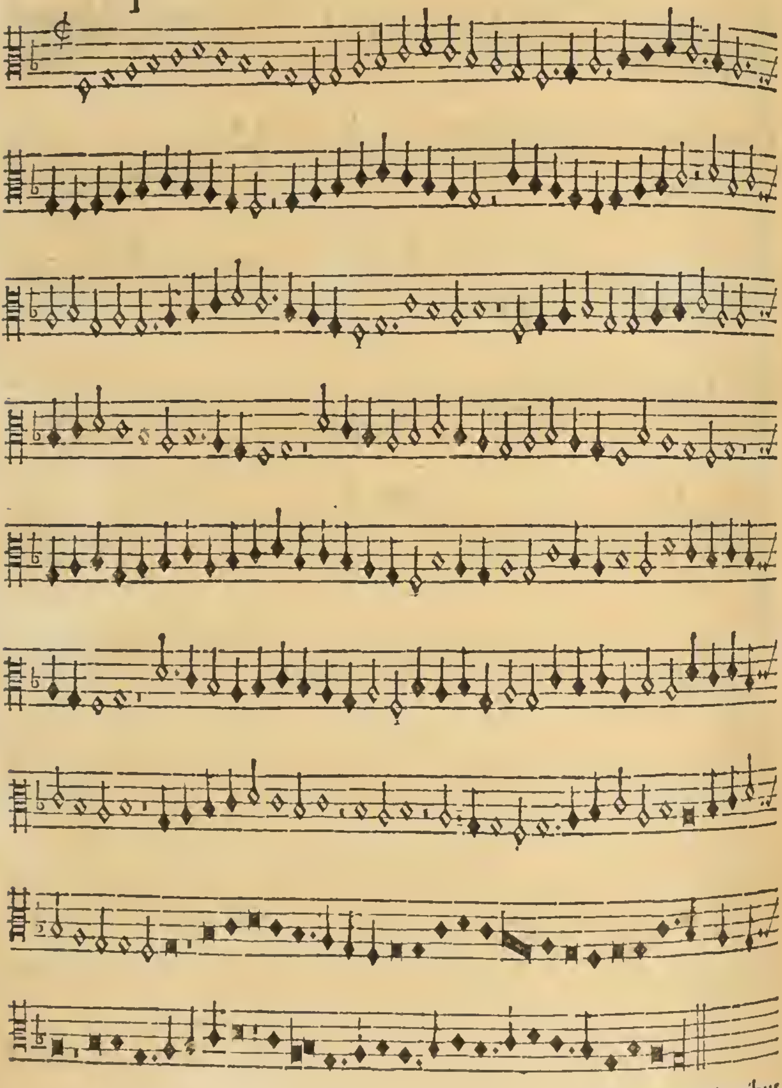

ALT

Porrò

Porrò quod primo uolumine de ſex uocum deductiõibus inſtituimus in Cantu plano, hic itidem obſeruare in hoc adeò cantu aliquo pacto uoluimus, ſcilicet ut rudibus conſulatur, qui non niſi ſimpliciſſimis exemplis duci uolunt, Sit igitur huius rei hæc abſque aliarum uocum garritu tenuis ac puerilis εἰσαγωγή.

Simplex ſex uocum deductio.

De Proportionibus muſicis, Caput XII.

IN hac ultima huius inſtituti parte licet teſtari mihi, quod ante me haud ſcio num quiſquam huius artis ſcriptorum fecerit, placere quæ de muſicis proportionibus plærique diligenter ſcripſere, quod negocium doctum ſit, atque ex intimis arithmetices penetralibus depromptum, porrò rurſus diſplicere, quod magis hæc ad oſtentanda ingenia, quàm ad magnum muſices uſum inuenta, uideantur. Nam ut obiter de genere multiplici dicam, facilimo inter quinque inæqualitatis genera, quid dupla ratio à ſemiditate differt? aut quadrupla octuplaq́ à quauis alia imperfectorum diuiſione? Superparticularis generis alia ratio, ſcio: ſed qua, excepta ſeſquialtera, carere poterant ingenioſiſſimi quinque Symphonetæ. De tribus generibus ſequentibus idem iudicium. Nec tamen improbo Franchini uiri doctiſſimi elaboratiſſimum de proportionibus muſicis opus, ſed de commoditate uſus loquor. Ars, ut ars eſt, tradi debet. At res ipſa nunc clamat, ſuperfluum eſſe tot proportionum obſeruationes: quarum nemo, quantumlibet cantu exercitatus, meminiſſe queat, quasq́ nullus ex doctiſſimis noſtræ ætatis muſicis dignatus eſt præter pauculas in Symphoniam adſciſcere, ut in quibus maior labor in addiſcendo quàm ſuauitas gratiáue in cantando eſſe conſtet. Ideoq́ facile ab optimo quoque lectore ueniam impetrabo ipſa breuitate. Guſtum enim dúntaxat huius rei exhibebimus. Proportio eſt (definitore Franchino ex Euclide libro 5.) duarum quantęcunque ſint, eiuſdem generis quantitatum certa alterius ad alteram habitudo. Et in hac definitione, ut ſcrupulũ amoueam, non me magnope returbat, quod quidam pro uerbo proportio, rationem dicere malunt, diſtinguentes rationem à proportione, ut noſtra ætate diuidunt proportionem à proportionalitate, nam ut proportionalitas uox eſt ueteribus, ut puto, inaudita, Ita proportio uix apud quenquam ex claſſicis ſcriptoribus reperias. At multa talia nobis hic diſſimulanda. Sed operæ precium uidetur, ut hoc negocium aliquanto altius repetamus, at breuiter, ut alia. Omnis igitur quantitas ad alteram collata, eſt ei uel æqualis uel inæqualis, Quod ut lucidius appareat: de numero exempla proponemus. Omnis enim numerus, ad alterũ collatus, eſt illi uel par uel impar. Si par fuerit, nulla prorſus accidet differentia. Sin impar, rurſus uel maior numerus comparabitˀ minori, ut 4. ad 2; & maior dicetur inæqualitas, uel minor numerus comparabi-

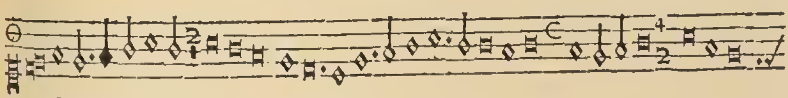
comparabitur maiori,ut 2. ad 4. & minor dicetur inæqualitas. V triusque partis quinq; sunt genera. Et primum quidem genus multiplex est, quando maior numerus minorem numerum habet in se totum aliquoties, ita ut nihil desit, nihil exuperet, quod quidam pluries præcise uocãt. Quoties igitur maior numerus continet minorem bis, nascitur dupla ratio, ut 4. ad 2. comparata. Si ter, tripla: ut 3. ad 1: 6. ad 2. Si quater, quadrupla, & hoc in infinitum. Secundum genus Superparticulare uocatur, quoties maior numerus minorem in se habet totum semel, & præterea unam aliquã eius partem uel dimidiã, uel tertiam, uel quartam &c. Si dimidiam, ratio est sesquialtera, quæ etiam sesquipla & sescupla & græce hemiolia uocatur, ut 3. ad 2: 6. ad 4. Si tertiam partem, est sesquitertia, græce ἐπιτρίτη, ut 4. ad 3: 8. ad 6. Sin quartam partem, est sesquiquarta, Et ea quoq; in infinitum. Tertium genus est Superpartiens, quando maior numerus minorem in se continet semel, atq; eius insuper parteis aliquas. Quod si duas eius continet parteis, superbipartiens, ut 5. ad 3. Si treis, supertripartiens uocabitur. Vt 7. ad 4. & hoc in infinitum. Adijcitur etiam sæpe partium denominatiuus numerus, ut 5. ad 3. proportio est superbipartiens tertias. 7. ad 4. est proportio supertripartiens quartas, & in cæteris eodem modo. Quartũ genus ex multiplici & superparticulari conflatum est: Dum maior numerus habet in se minorem uel bis uel ter, uel quotieslibet, atq; eius unam aliquam partẽ. Vt 5. ad 2. proportionem habent duplam sesquialterã. Et 7. ad 3. duplam sesquitertiam, in qua denominatione sesqui non significat totum, ut in simplici superparticulari, sed penuria uocum ita loqui cogimur. Si enim dicamus dupla altera aut dupla tertia, obscurus fuerit sermo. Quintum ac ultimum genus ex multiplici & superpartiente coniunctum est. Quoties maior numerus minorem in se habet totum plusq; semel, et eius plusq; aliquã partem, ut 8. ad 3. quæ est dupla superbipartiens tertias. Siue 11. ad 4. dupla supertripartiens quartas. Quidam (ut Franchinus) duo genera superparticulare & superpartiens distinguunt partibus aliquota & aliquanta: Partem aliquotam uocant, quæ aliquoties sumpta præcise constituit totum, ut dimidium, pars tertia, quarta, quinta &c. Aliquantam autem uocant, quæ aliquoties sumpta non præcise constituit totum, sed uel deficit uel superat. Exemplum. Senarij aliquotas partes aiunt unitatem, binarium ac ternarium, aliquantas autem parteis quaternarium ac quinarium. At Boëthius de his nihil memoriæ prodidit, alioqui nõ timidus, ubi res exigit, in nouis fingendis uocabulis. Simplicius itaq; est si de superparticulari dicamus aliquam partem, de superpartiente uero aliquas parteis, ut Boëthius consueuit, nam plane illi subscribimus. Eadem quinq; genera sunt minoris inæqualitatis, & ijsdem etiam nominibus, nisi quod præpositionem Sub, ante ponendam existimant, ut dicamus subduplam, subtriplam &c. Verum

enimuero

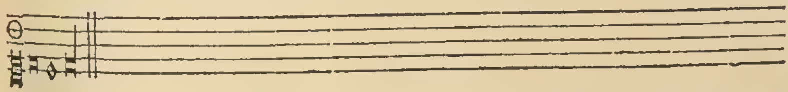
enimuero id negocij, ut in numeris ac ſonorum collatione fieri habet: ita in notulis diuerſarum uocum, quod ad ualorem attinet, accidit, atq; ita hic fit comparatio. Et in maioris inæqualitatis ſpeciebus notulæ ualore minuuntur ſecundum ipſius proportionis denominationem, minoris uero inæqualitatis notulæ augentur ſecūdum eandem denominationem. Quod ut clarius fiat manifeſtum, de aliquot, ſed paucis admodum, dicemus, exemplaq; apponemus.

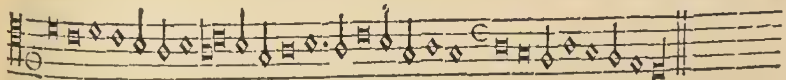
Dupla proportio.

DVpla igitur proportio eſt, Vbi maior numerus continet minorem bis, ut 4.2. Quoties uero in cantu numeri præfiguntur ad hunc modum $\frac{2}{1}$ $\frac{4}{2}$ $\frac{6}{3}$, notularum ualor duplo minuitur. Ita Longa pro breui: Breuis pro ſemibreui cantabitur, Reliquæ item notulæ ad eandem formam. Contra in ſubdupla notularum ualor duplo augetur. Ita breuis pro longa, Semibreuis pro breui exhibebitur. Oportet autem comparationem æquis rationibus fieri, ut perfecta perfectis comparentur, ac imperfecta imperfectis, alioqui ſæpe ſurdam feceris proportionē. Quod exemplis Franchinus eleganter probat, nec res eſt difficilis intellectu. Deſtruuntur autem proportiones obuenientibus in medio uel ſignis temporis, uel contrarijs proportionum ſpeciebus, ut dupla per hæc ac ſimilia ſigna O C: uel per ſubduplam. Ita tripla ac reliquæ ſpecies omnes per eadem ſigna, ac contrarias proportiones, quod in exemplis uidebitur. Sed duplæ ex Franchino hoc ſit exemplum.

CANTVS

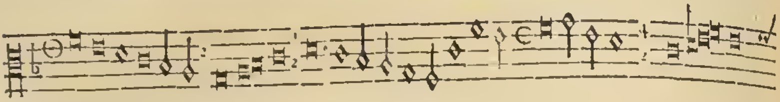

TENOR

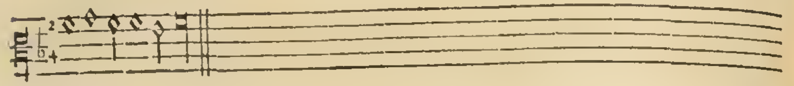
IN hoc Cantu ſignum C deſtruit proportionem, quam numeri ſequentes rurſus inſtaurant. Sed adiungemus exemplum ex eodem authore,

V ubi oppoſita

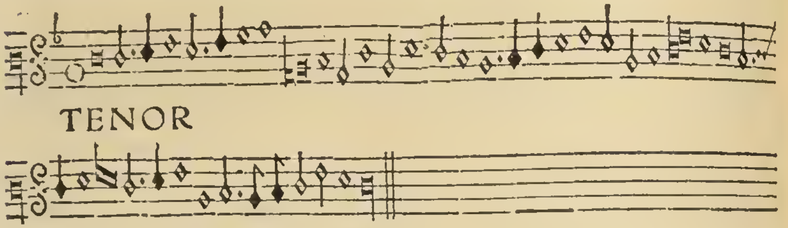
ubi opposita proportio destruit proportionem. Quod tamen intelligendum est si nullum interuenerit signum. tum enim augerentur notulæ ualore duplo. qui hic tantum in pristinum redit ualorem.

CANTVS

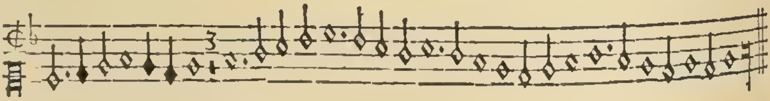

TENOR

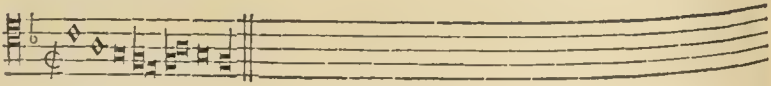

Tripla proportio

TRipla proportio est cum maior numerus continet minorem ter, ut sex duo. Quoties uero cantui præfiguntur hi numeri $\frac{3}{1}$ $\frac{6}{2}$ $\frac{9}{3}$, notularum ualor triplo minuitur, ita tres semibreues pro una semibreui obuenient, tres item breues pro una breui, & in cæteris eodem modo. In subtripla autem contra, notularum ualor triplo augetur. Cantores etiam Canonis præscriptione & in hac & in aliis proportionibus & minuunt & augent, Vt his uerbis. crescat Tenor in duplo, in triplo, in quadruplo, &c. Sed Triplæ hoc est exemplum Ioannis Coclæi.

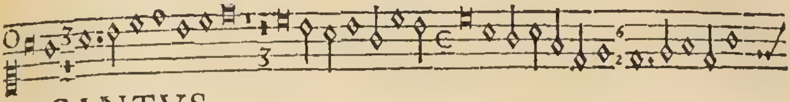
CANTVS

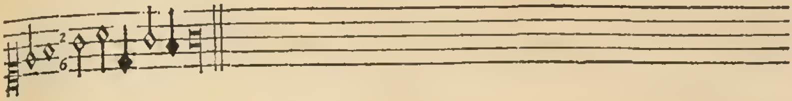
TENOR

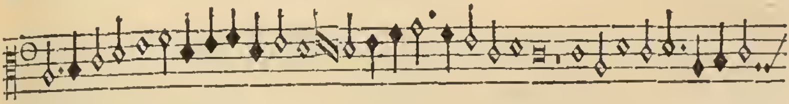
Destruitur

DEstruitur autem & hæc proportio per numeros contrariæ proportionis, hoc est, subtriplæ, Siquidem nullum signum interpositum fuerit, quod ex hoc Franchini exemplo patebit.

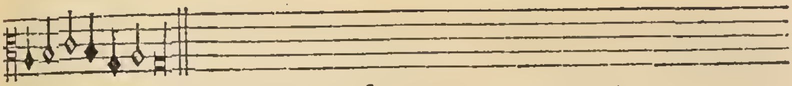

CANTVS

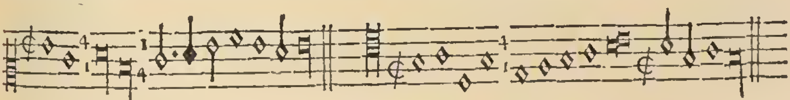

TENOR

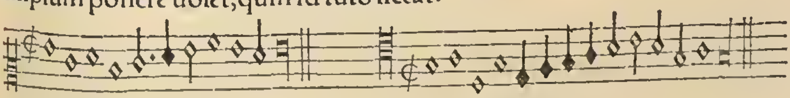
Quadrupla proportio.

QVadrupla proportio est cum maior numerus continet minorē quater ut 4.1. Cæterum in cantu quoties numeri ad hunc modū $\frac{4}{1}$ $\frac{8}{2}$ $\frac{12}{3}$ præfiguntur, notularum ualor quadruplo minuitur, Ita longa semibreui ualet, breuis minima, & de reliquis eodē modo. Exemplū est hoc Coclęi.

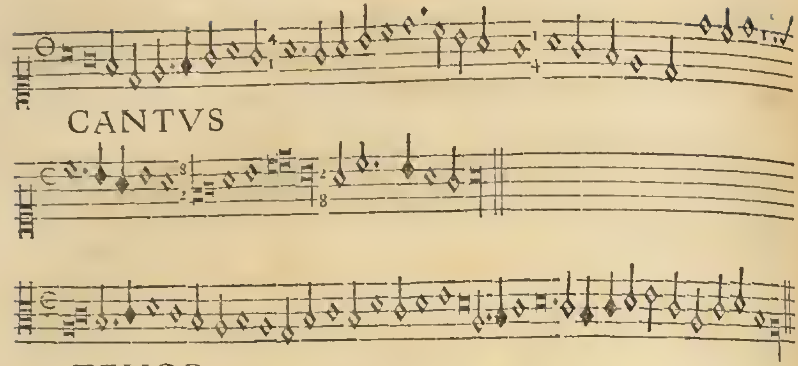
CANTVS TENOR

CÆterum & huius proportionis, & duplæ exempla posuimus, magis quia addiscētibus facilia sunt, quā quod ea magnopere ad rem siue ad necessariū musices usum pertinere arbitremur, Ingenij est exercitatio, sed non perinde atq; in alijs rebus utilis. Nam quid prohibet, si quis ita hoc exemplum ponere uolet, quin id tuto liceat?

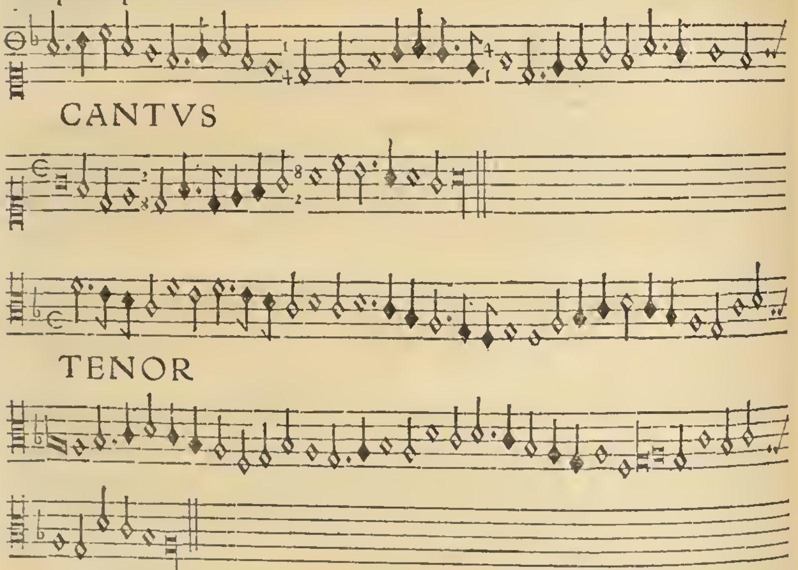

CANTVS TENOR

DEstruitur autem per subquadruplam, nullo interturbāte signo, ut ex iam dicto exemplo atq; item ex hoc Franchini exemplo patescet.

DIctum eſt autem antea, notulas in minoris inæqualitatis ſpeciebus eo augeri modo, quo in maioris inæqualitatis ſpeciebus minuunt nempe ſecũdum proportionis denominationem. Huius unum exemplum ex Franchino adpoſuiſſe ſatis nobis uiſum, ut in aliјs ſpeciebus ſimilis conſideratio, ſiquidem alicubi obuenerit, accipi queat, aliorũ enim hic non noſtras præceptiones docemus.

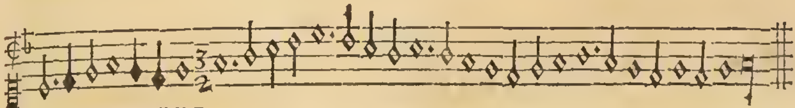

HActenus de genere multiplici ſatis ſuperq; dictum putamus, cui tándiu immorati non fuiſſemus, niſi cognitum eſſet nobis eas ſpecies facilimas intellectu captuq; eſſe. Nunc generis ſuperparticularis unam dúntaxat ſpeciem ponemus, quam doctiſſimi quiq; ſuis cantilenis intermiſcere haud ſunt dedignati.

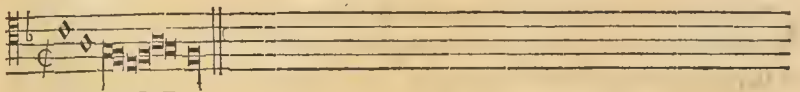
Seſcupla

Sescupla siue sesquialtera proportio.

Sesquialtera proportio est, quoties maior numerus minorem semel complectitur ac insuper eius alteram partem, hoc est, dimidiam ut 3 ad 2. 6. ad 4. comparata. In cantu autem ita præfiguntur numeri 3/2 6/4 9/6 ac notulæ altera parte minuuntur. Itaq; tum semibreuis cum minima, aut tres minimæ pro una semibreui cantabuntur. Item breuis cum semibreui pro unica breui: Contra in subsesquialtera notulæ altera augebũtur parte. Sed sesquialteræ hoc rursus Coclæi est exemplum.

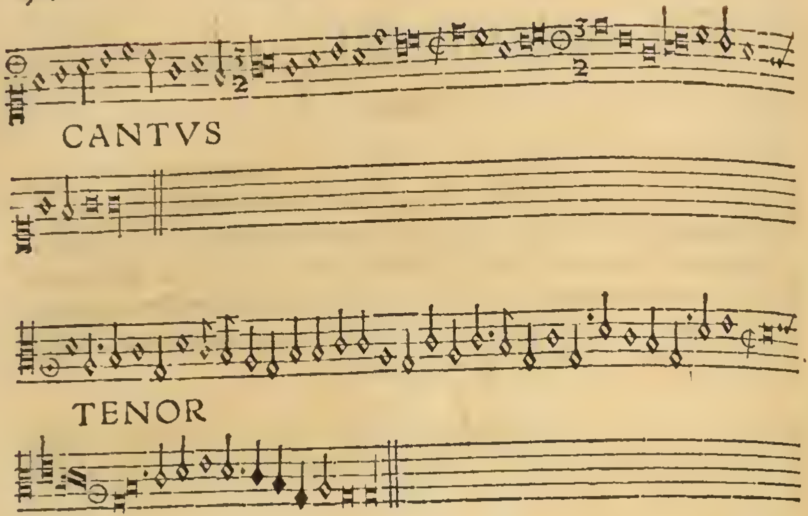

CANTVS

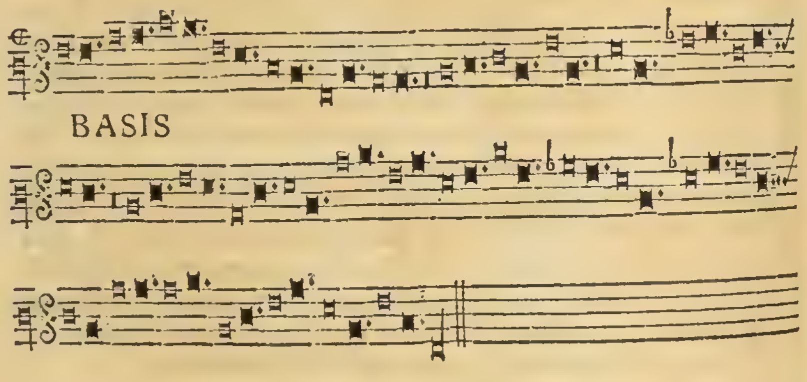

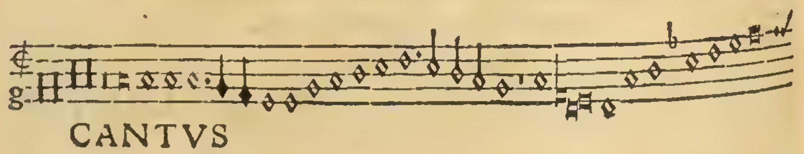
TENOR

HOc exemplum cum in tripla proportione etiam posuerimus, hic tamen redassumere placuit, ut studiosi facilius harum differentiã perciperent, præterea ut manifestius fieret, quantum erroris admittant, qui triplam uno ternarij charactere, aut duplã binario indicari falso putant, cum nulla proportio paucioribus duobus numeris notari debeat, imò uero si id liceat, iustius longe sesquialtera ternario indicaretur, cum treis minimas pro duabus exhibeat. Minus erroris erat, si diminutionem perfecti temporis ternario manifestari uoluissent, de qua plura disseruimus, cum de diminutione superius præcepimus. Illud haudquaquam prætereundum silentio, quod in prolatione perfecta, semibreuis perfecta per sesquialteram proportionem ueniet in mensuram semibreuis imperfectæ extra proportionem. Item breuis perfecta in mensuram breuis imperfectæ extra proportionem positæ. Vt hoc exemplo Franchinus commonstrat.

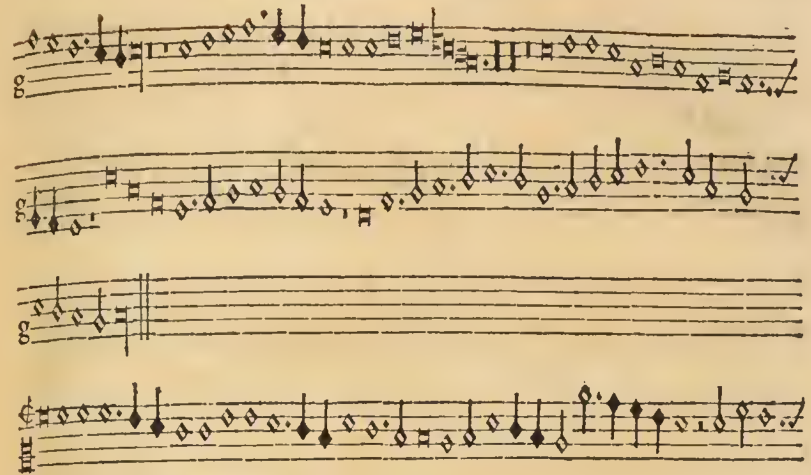

COlor etiam nonnunquam ſatis eſt Cantoribus ad innuendam hanc proportionem. Cuius rei exempla duo ſunt apud Iacobũ Hobrecht in breuibus ſemibreuibusq́ imperfectis pũcto appoſito, Hypoæolio modo in Cantu cui tamen infernè ditonum annexuit, ſupernè ſemitonium.

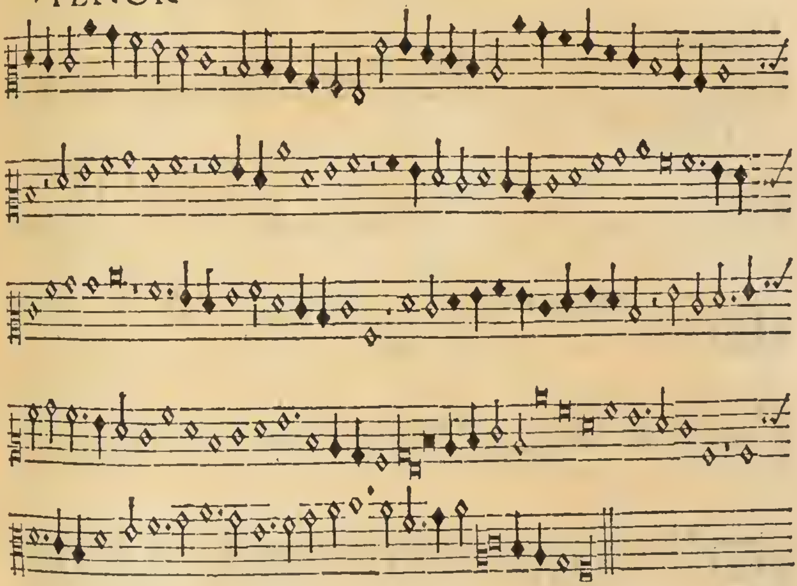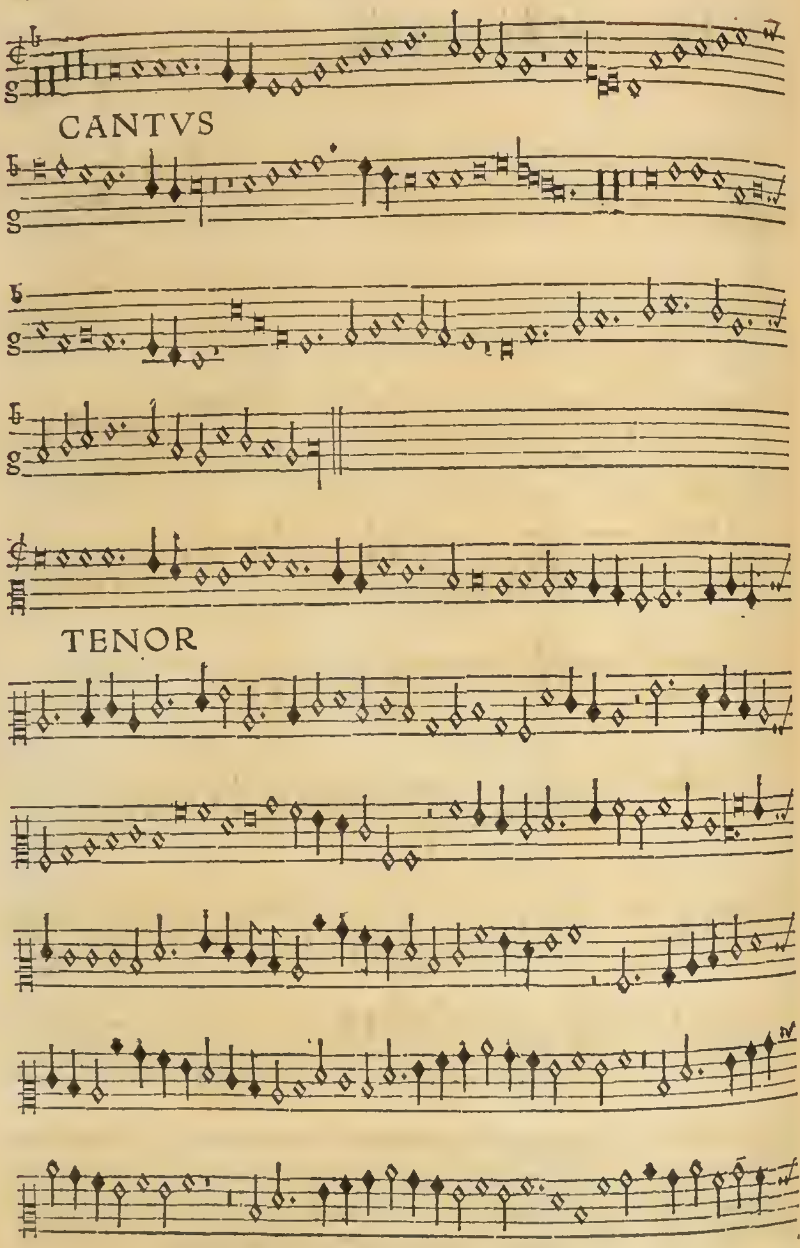

TENOR

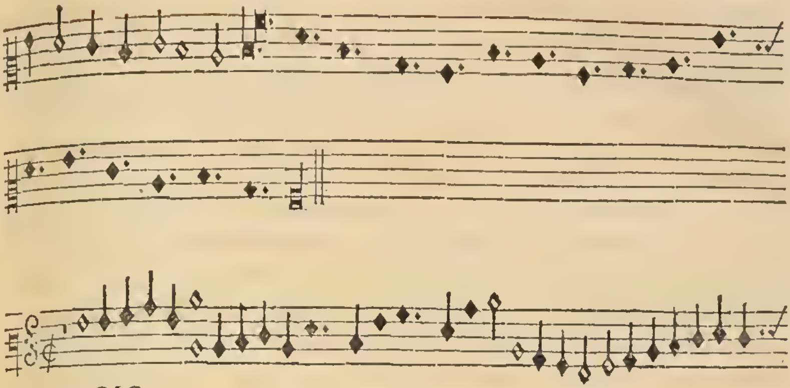
TENOR

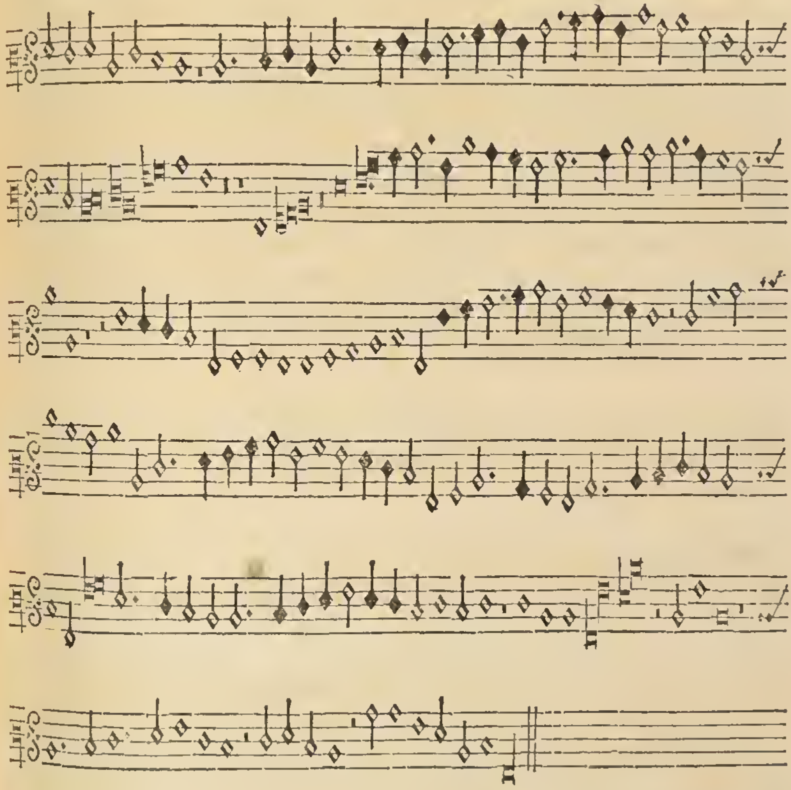
HAc in Baſi ſeſquialtera eſt ratio nullo numero pernotata ſed colore in alteris notis, quibus additur punctus. habet autem non ineptam grauitatem, etiamſi ſaltationi uideatur proxima. Subiungemus ex eodem alteram, ubi ſemibreues eadem inſtituuntur proportione, quæ & ipſa ſaltationi propior, ſed non abſq; gratia.

BASIS

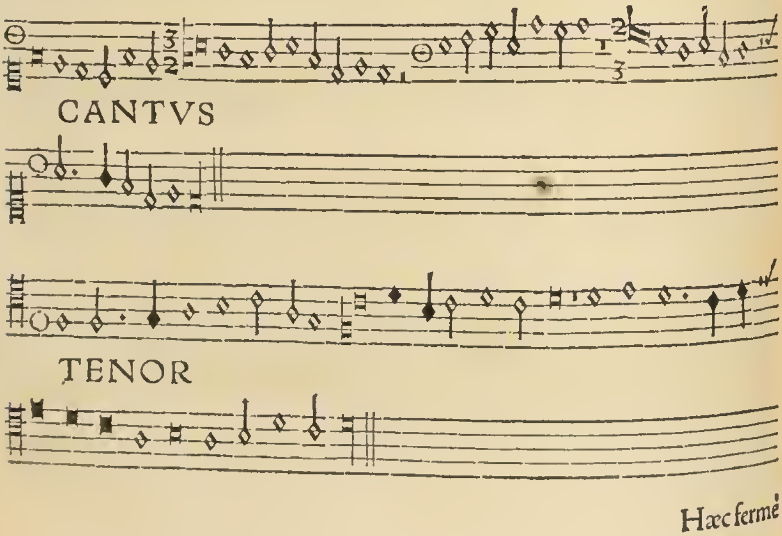

BASIS

In hoc

IN hoc tenore uides caudam ſeſquialtera ratione inſtitutam per ſemibre-
ueis, ut in præcedentis cantilenæ Baſi per breueis, Præterea Baſis hic ini-
tio ferè eandem habet in ſemibreuibus proportionem, eleganti ſanè menſu
ra. Id autem conſyderandum quoties color adhibetur, omittendũ eſſe nu-
merum: Et contra, ſi numerus forſitan adiunctus eſt, nequaquã adhiben-
dum eſſe colorẽ. In minimis libentius numerum poſuerim, quàm colorẽ,
ne cũ ſemiminimis, quę colore ſeſquialterę non ſunt, incidant, magnamq;
cantori dubitationem adferant difficultatemq; ſeparandi ſemiminimas ab
minimis, cum alteræ ternario, alteræ binario incedant. Porrò hæc ternarũ
pro binis æquatio in hac proportione indoctioribus Cantilenarum com
poſitoribus occaſionem dediſſe uidetur ſeſquialteram ternario notare, q̃d
tres minimæ in ea duabus minimis æquentur, de quibus multa Franchi-
nus diſſerit. Neq; uero hæc proportio cum perfecta prolatione eadem eſt,
ac neq; his notanda ſignis ⊙ C, quando perfecta prolatio treis minimas
ſeſquiſemibreui imperfectæ opponit. Hæc autem proportio uni ac ſoli ſe-
mibreui imperfectæ eaſdem. Sed de ſeſquialtera nunc ſatis. Cæterum hoc
quoq; notandum pauſas proportionibus ſubiacere, neq; una ratione, ſed
diuerſis, ut tempora ſunt uel perfecta uel imperfecta. Diximus autem pro-
portiones obuenientibus uel ſignis uel proportionibus contrarijs deſtrui.
Verum ſi deſtructa per ſignum proportione, illud ſignum ſequatur con-
traria proportio, ea noua proportio erit, quæ notulas uel minuet uel auge-
bit ſecundum proportionis denominationem. Quod ut lucidius appa-
reat Franchini de ſeſquialtera ratione exemplum apponere placuit, finem
huic præceptioni ſtatuentes.

Hæc fermè

HÆc fermè sunt, Optime Lector, quæ ab nostræ ætatis musicis præcipiuntur ab ijsdem tamẽ, ut multi cantus testimonio esse possunt, nec adamussim, nec perpetuo abseruãtur. Reliqua apud Franchinum, uirum doctum ac diligentem perquirantur, neq; enim uolui in alieno opere esse ingeniosus, negocium sanè infiniti laboris, sed utilitatis non admodum magnæ.

Duodecim Modorum exempla ac primum Hypodorij ac Aeolij, Cap. XIII.

HActenus huius artis nouæ canonas siue præceptiones, qua potuimus cum luce tum breuitate recensuimus. Restat nunc ut exemplis doceamus, & hanc in omnibus Modis, quos priore ostendimus libro, uersatam esse, inuitis ac reclamantibus omnibus ferè huius ætatis cantoribus, adeò suis dotibus fœcunda est natura, ut nescientes, eam tamen ducem sequamur. Ponemus autem cantilenas bonas, simplices, argutas, cantatu faciles, non phaleratas, quasdam etiam è uulgo desumptas, in quibus naturæ uis expressa nobis uisa est, Lectorem suo linquentes iudicio, neq; enim omnibus omnia placent, & semel audita contemnimus, cum mihi uideatur docta cantilena semper suspicienda, ut doctum Poëtæ Carmen, ijs præsertim qui uideri uelint ueri musici, hoc est, qui non auribus tantum, sed ratione etiam iudicant. In uniuersum autem, cum Modorum naturam superiore uolumine diligenter, satisq;, ut puto, lucide exposuerimus, non uidentur ea hoc loco expetenda esse, nisi aliquando, ne paginæ uacent, libeat quædam interserere, quæ tamen accidentaria huius sint cantus. Qua in re fortassis hoc præfari conueniet, hoc in nouo negocio nondum ullo certo constitutum psephismate aut decreto, quo pacto nobis nominandæ quaternûm, aut plurium pauciorúmue regionum uoces. Neq; enim ullus tantæ authoritatis hactenus fuit (ut superius item cõmemorauimus) hac in arte, ut solius eius consulto staretur, sed usus dúntaxat aliquot nobis exhibuit, qui hercules spectandus uidetur, quippe

Quẽ penes arbitriũ est, & uis & norma loquendi, ut inquit Flaccus.

Hic igitur usus supremã uocem Cãtum uocat, mediam Tenorem, imam Basin, non absurda per Iouẽ ratione. Neq; enim suauior ulla uox est, q̃; ea quæ à pueris accinitur, ut merito illa κατ' ἐξοχὴν Cantus nomine uocetur.

Vulgus
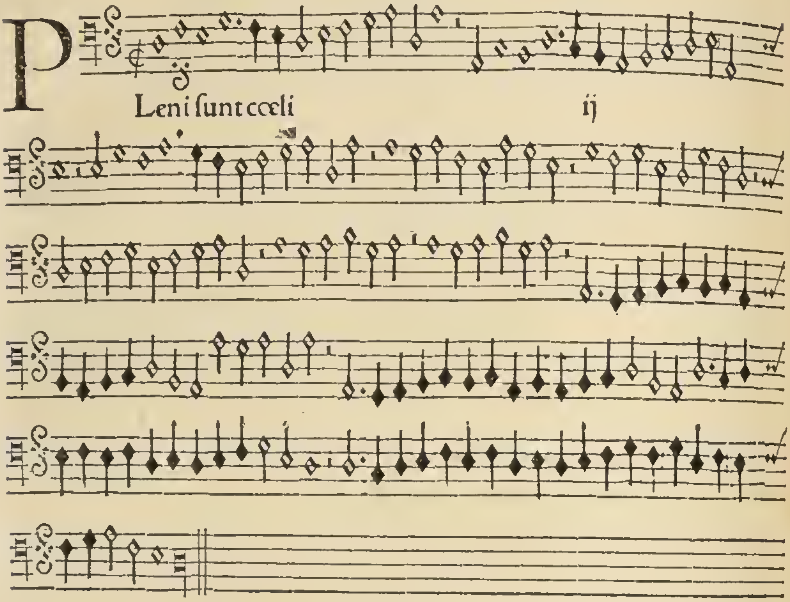
Vulgus crebrius Discantum uocat, ut differat à communi nomine cantus. Tenor aũt uelut Thematis filum, et primum uocum inuentum, quem ferè aliæ respiciant uoces, & ad quem omnia ordinẽtur, dictus uidetur. Basis uero, quod in eam tanquam in fulcimentum omnes inclinent uoces, secundum artem suam inuenit appellationem, Vbi enim in cõcentu ea uox minus firma fuerit, ibi reliquæ uoces omnes euanidæ apparent, quemadmodum superiore diximus libro, uec maiestatem ullam habere possunt. Quartam, quæ octauam cum Basi, ut Cantus cum Tenore, obtineret, uocem Altum uocarunt, quidam Altitonantem. Ex his itaq; quatuor uocibus, tanquam ex quatuor elementis, corpus mixtum fit pulcherrimo naturæ munere, cui corpori quidam singulas adiecerunt, ut ex quinq; uocibus corpus constaret, alij binas, nonnulli plureis. Sed profecto non tam ad aurium uoluptatem, quantum ego iudico, quàm ad ingenij ostentationem. Vix enim natura fieri potest, ut humanum ingenium, ad tot ac tam uaria distractum, attente simul omnia cõsyderet. Itaq; qui plureis simul quã quatuor in unum cõcentum instituerunt uoces, perinde mihi facere uisi sunt, atq; qui corpus physicum ex quinq; elemẽtis fieri posse persuasi, quintam, ut physicorum nostra ætate uulgus loquitur, essentiam quatuor illis addere laborent. Potest certè eximius Symphoneta, mea quidem sententia, non minus ingenij uireis ostendere in duabus tribúsue cõiungendis uocibus, quã in multarum uocum aceruo ac garritu. Scio alijs aliter uisum, nec ego cuiusq; iudiciũ reprehẽdo, sequatur porrò quod quisq; uelit, mihi mea dicta sentẽtia est. Quot homines, tot sentẽtiæ, suus cuiq; mos. ait Comicus.

Cæterum ut qui epistolarum libros edunt, sæpe aliorum item, non ita pure loquentium, epistolas suis illis elaboratis cõmiscent, Videlicet ut contraria opposita ex oppositis, quemadmodum philosophi loquuntur, magis elucescant, quod paulò ante nostram ætatem Angelum Politianum fecisse uidemus: Ita nobis in his quoq; exemplis uisum est factu opus, nempe ut Iodoci à Prato, ac aliorum Classicorum Symphonetarũ doctissimis illis cantionibus, aliorum item cantus, non tam uenustos adiungeremus, ut haberet Lector quod ex Antithetis iudicaret aliquanto argutius, quàm hactenus factum est. In primis autẽ hoc sciendum, Triplicia nobis, uelut trium ætatum, placuisse exempla. Prima quidem, (quanq; ea admodum pauca ponemus) uetusta ac simplicia, & uelut huius artis infantiæ, quo pacto ante annos LXX. opinor primi huius artis inuẽtores intonuêre. Neque enim (quantum nobis constat) hæc ars est multo uetustior. Eius cantus simplicitate (ut ingenue, quod cordi sedet, dicam) mire nonnunquam oblector, cum mecum Antiquitatis integritatem contemplor, ac nostræ intemperantiam Musices animo perpendo. Est enim in eis mixta cum mira grauitate maiestas, quæ nõ minus cordati hominis aureis demulcet, quàm

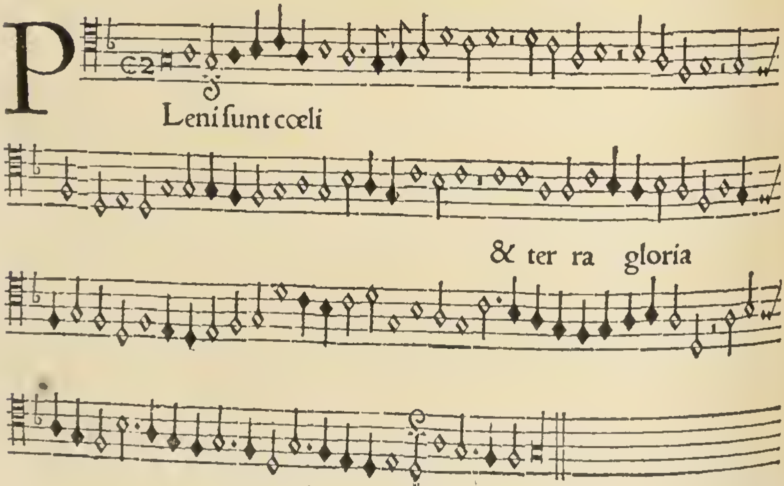
multi

multi inepti garritus ac lasciuientium strepitus. Altera pubescentis iam artis ac adolescere incipientis, denique ad maturiorē ætatē promotæ, quo pacto ante annos XL. cecinisse constat. Ea perplacent, quippe quæ sedata, animum uerè oblectant. Tertia huius perfectæ iam artis, cui ut nihil addi potest, ita nihil ei quàm Senium tandem expectandum, quomodo à XXV. iam annis cecinerunt. Atqui prò dolor in tantam lasciuiam nunc deuenit hæc ars, ut doctis propemodum sit tædio: Idque multas ob causas, maximè uerò, quòd cum maiorum uestigia, qui Modorum rationem exacte obseruauerunt, sequi pudet, incidimus in alium quendam tortum cantum, qui nulla ratione, nisi quia nouus est, placet quod antea etiam aliubi conquesti sumus. Itaque nunc quod ad primæ Diapason speciei duos attinet Modos, Hypodorium, ac Æolium, eorum breuiter ponemus exempla, ut primū Hypodorij ex uno modulo duarum uocum concentum, qui modus fuit olim Okenhemo familiaris, postea ab alijs multis, pręcipue uero ab Iusquino feliciter tractatus. Secundo duarum uocum, ut Vaqueram & Iusquinum uno argumento occupatos, in Tractu quodam, ut uocant, quanquā in Iusquini Cantu statim quatuor etiam uocum est cauda, quam à reliquo corpore separare uolebamus. Tertio trium uocum oppidò antiquam incerto authore. Quarto quatuor uocum simplicem, sed in qua Modi natura oppidò pulchre expressa est. Quo fit ut numeris respondeant etiam cantiones, et quod ad Monadem attinet, Hoc est duarum uocum concentum ex una uoce, duo exempla ponemus. Alterum ex Iusquini Hercule in sua sede positum ac finitum in D. Alterum per diatessaron leuatum in G, sed non absque fa in b claui, ut in Dorio Hypodorioque frequenter fieri solet ex Petri Platensis Missa. O Salutaris Hostia. In priore exemplo Inferior uox diapente infra incipiens semibreui præcedit. In posteriore contrarium fit, Nam Tenor incipit, & sequitur Basis in diapente post integrum tempus.

Monados in Hypodorio prius exemplum ex Hercule Iodoci Pratensis.

Eiusdem alterum exemplũ ex Petro Platensi.

Sed hæc

SEd hæc hactenus de Monade huius Modi satis: De Dyade aliquanto in longius exemplum protraxit nos duorum Symphonetarũ Vaqueræ ac Iodoci Pratensis concertatio, in hoc nobis proposita, quemadmodũ paulò ante admonuimus, ut lectoris iudicium excitaremus ad plenius considerandum quid in unoquoq; laudaret, quid offenderet. Qua in re nostrum quidem iudicium frustra expectet Lector. Nam prætereq;, quod omnis comparatio odiosa est, etiam hoc impedimenti accedit, quod ingenium meum partim rudius est, quàm ut de hoc negocio, certò pronunciare queat, partim etiam nimio in Iodocum affectu corruptum, utpote quem extra aliorum aleam ponere soleam, haud ignarus, quod Flaccus de Poëtarum ad Homerum comparatione cecinit,

> Non si Priores Mæonius tenet
> Sedeis Homerus, Pindaricæ latent,
> Cææq;, & Alcæi minaces,
> Stesichoriq; graues Camœnæ,

Ita in horum uirorum classe rem se habere. Scio multam nos illis alijs quoq; debere gratiam, qui apud me in magna sunt existimatione, cum ob ingenij acrimoniam, tum ob non proletariam Musicæ rei eruditionem, quod de Okenhemio, Hobrechtho, Isaaco, Petro Platensi, Brumelio, atq; alijs, quos enumerare longum esset, hoc in libro sæpe testati sumus. Itaque nunc de hisce exemplis, ut Modum Hypodorium exprimant, breuibus explicandum uidetur.
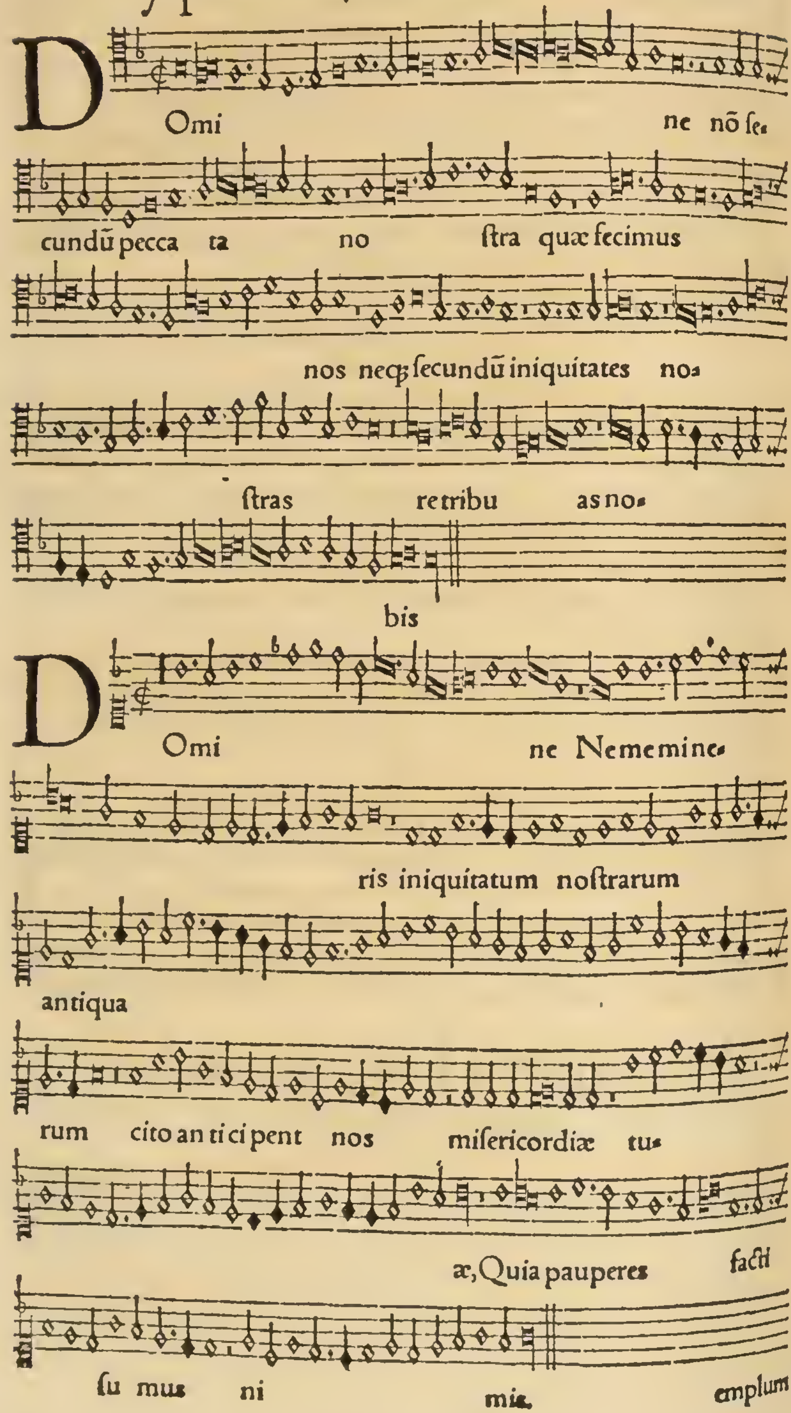
In Vaqueræ duarum uocum exemplo priore Tenor nobis Hypodorium belle exprimit, Sed Basis Dorium, cui tamen per lasciuiã superné diapente adiecit. In secundo eiusdem exemplo Cãtus eundem Hypodorium ostendit, cui supernè semitonium, infernè tonum adijcit. In Tenore etsi Phrasis sit Hypodorij, atq; adeò etiã finis, limites tamen sunt intra duo Ff.

In Iodoci uero priore exemplo Cantus Hypodorium refert, defectum supernè tono. Altera autem uox suauitatis & omnis iucunditatis plenissima Dorium, cum adiecto supernè Semiditono, quod in Dorio, Hypodorio atq; Æolio frequentissimum esse sæpe admonuimus. In sequenti uero exemplo Tenor Hypodoriũ absq; descensu diatessaron, refert: Basis uero Dorium exprimit, atq; ita quoq; deinde se habet, ubi aliæ accedunt uoces.
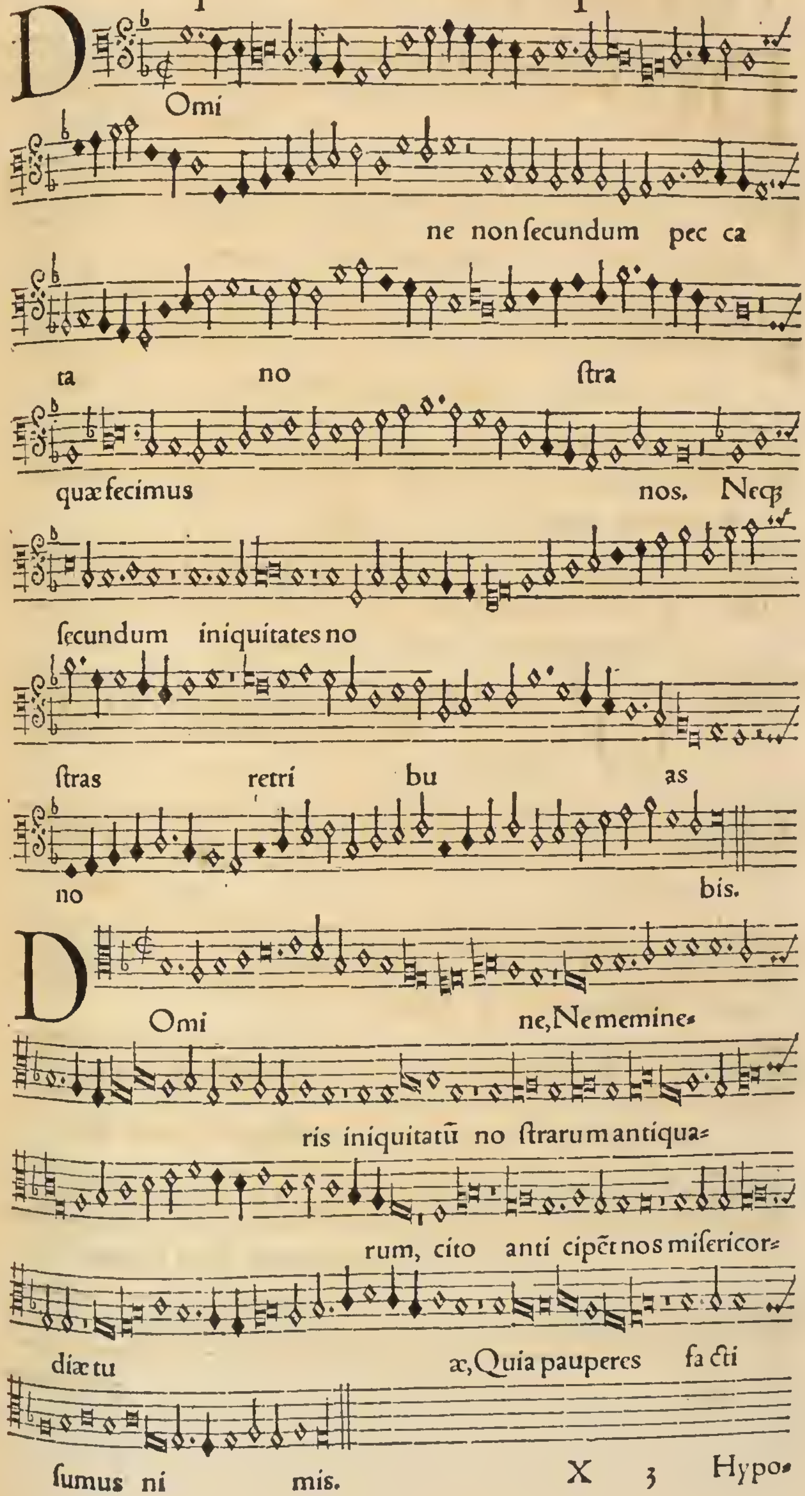
Sequuntur Dyados in Hypodorio bina exempla.

Hypodorij duarũ uocũ ex

ALTERUM.

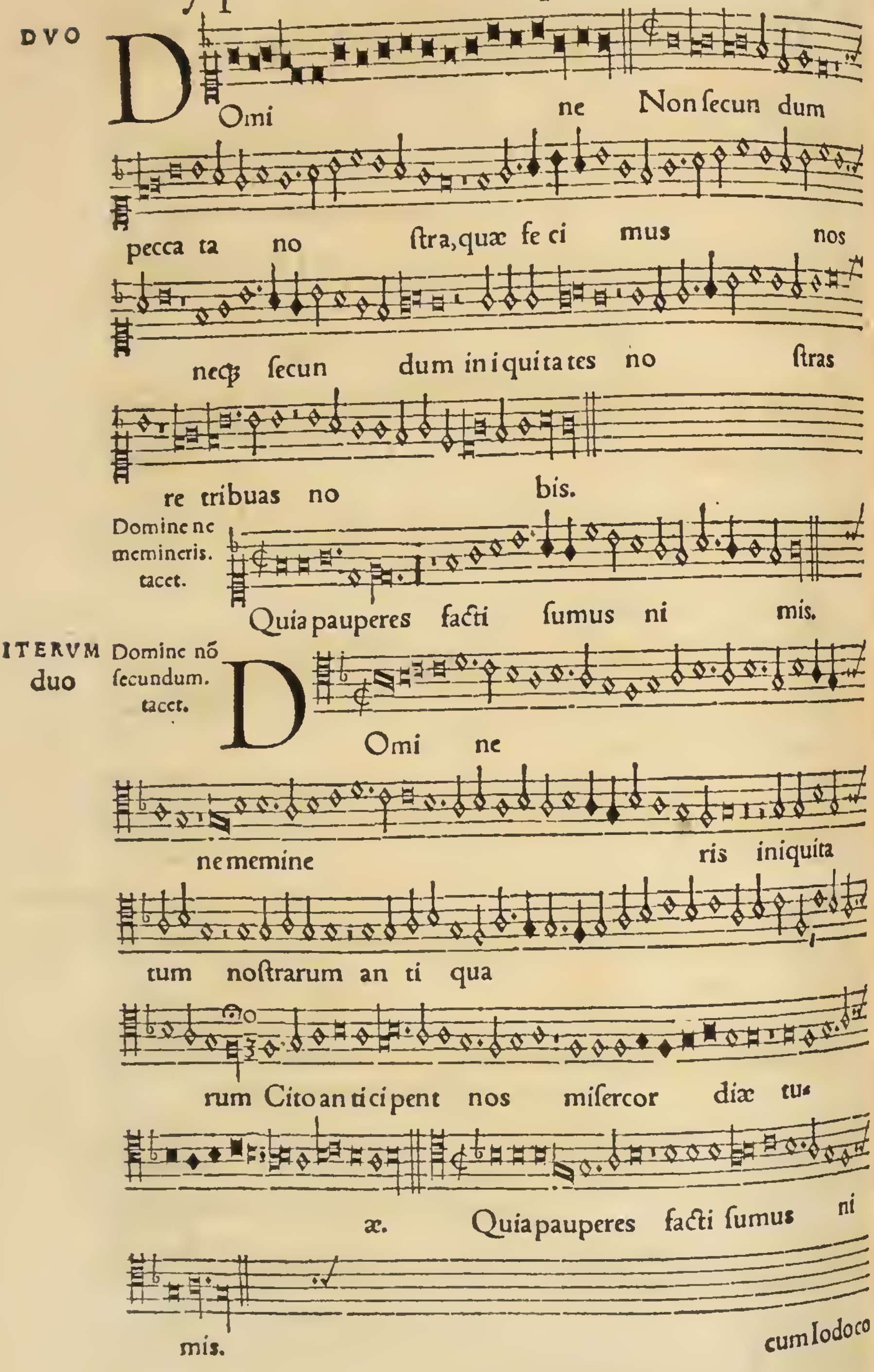

emplū author Vaqueras.

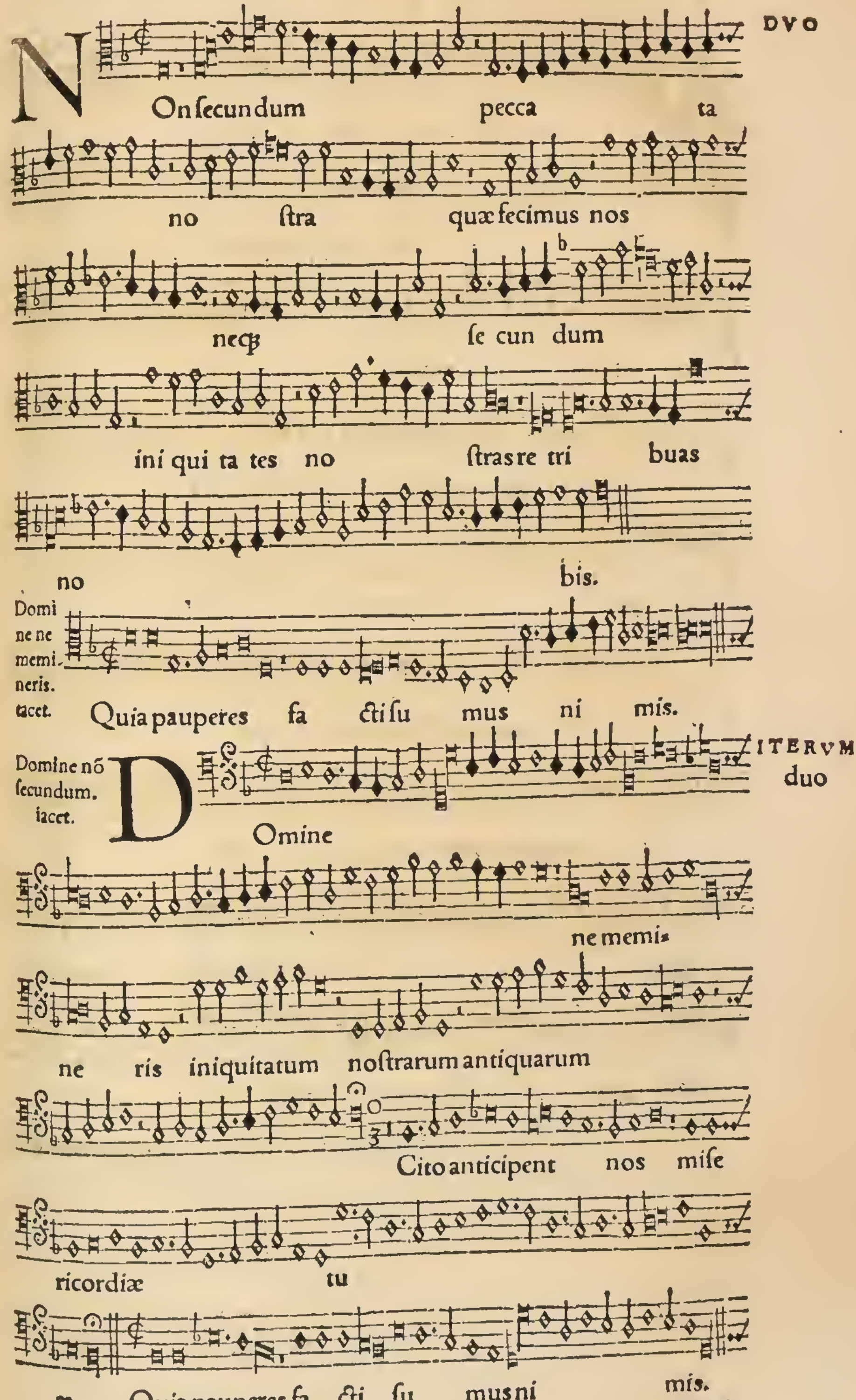

EXEMPLVM.

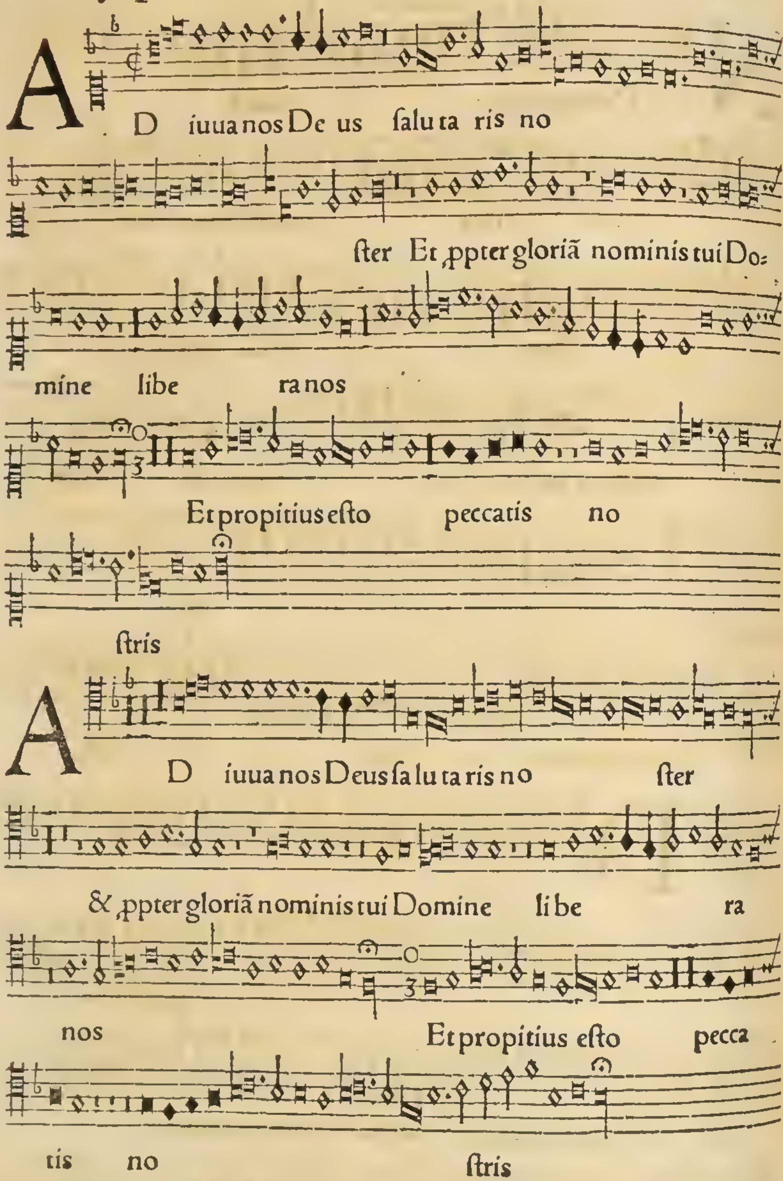
Hypodorij exemplũ binarũ uo

cum Iodoco Pratensi authore.
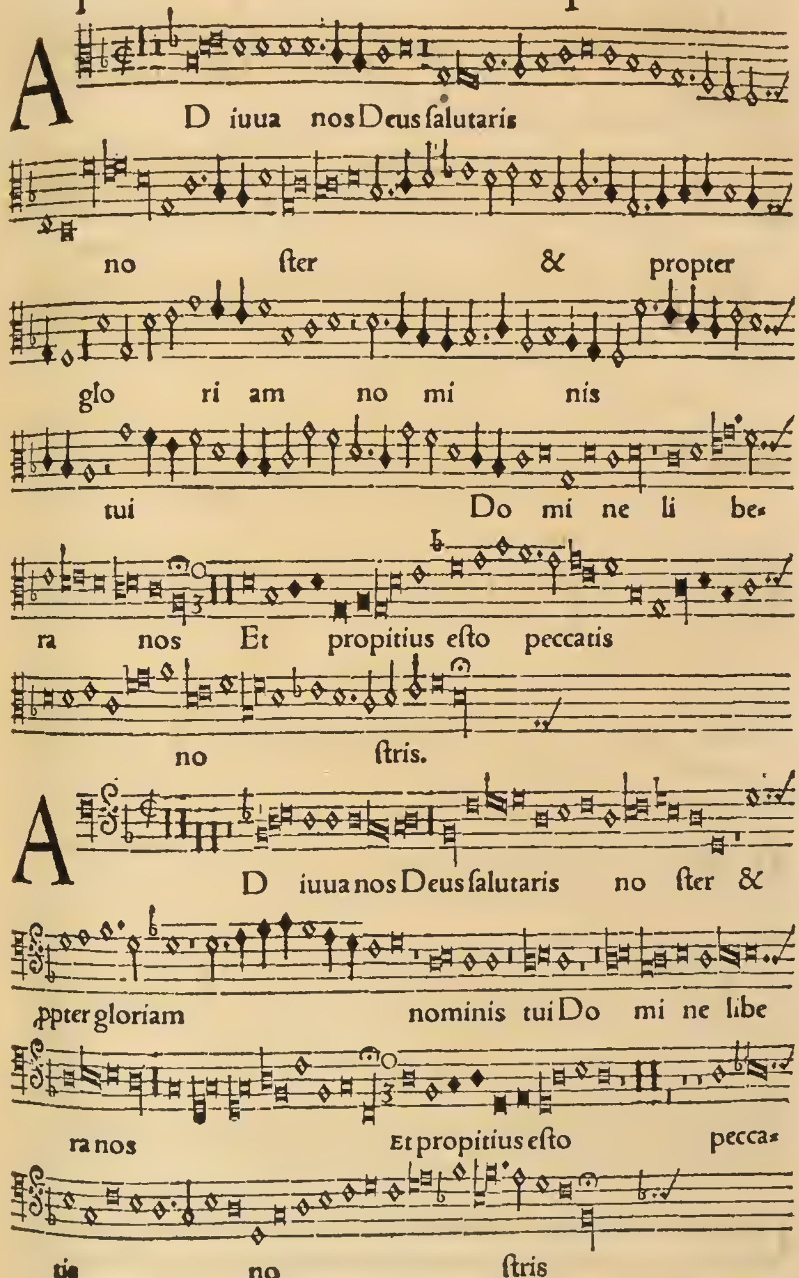

Hypodorij IIII. uocum exem

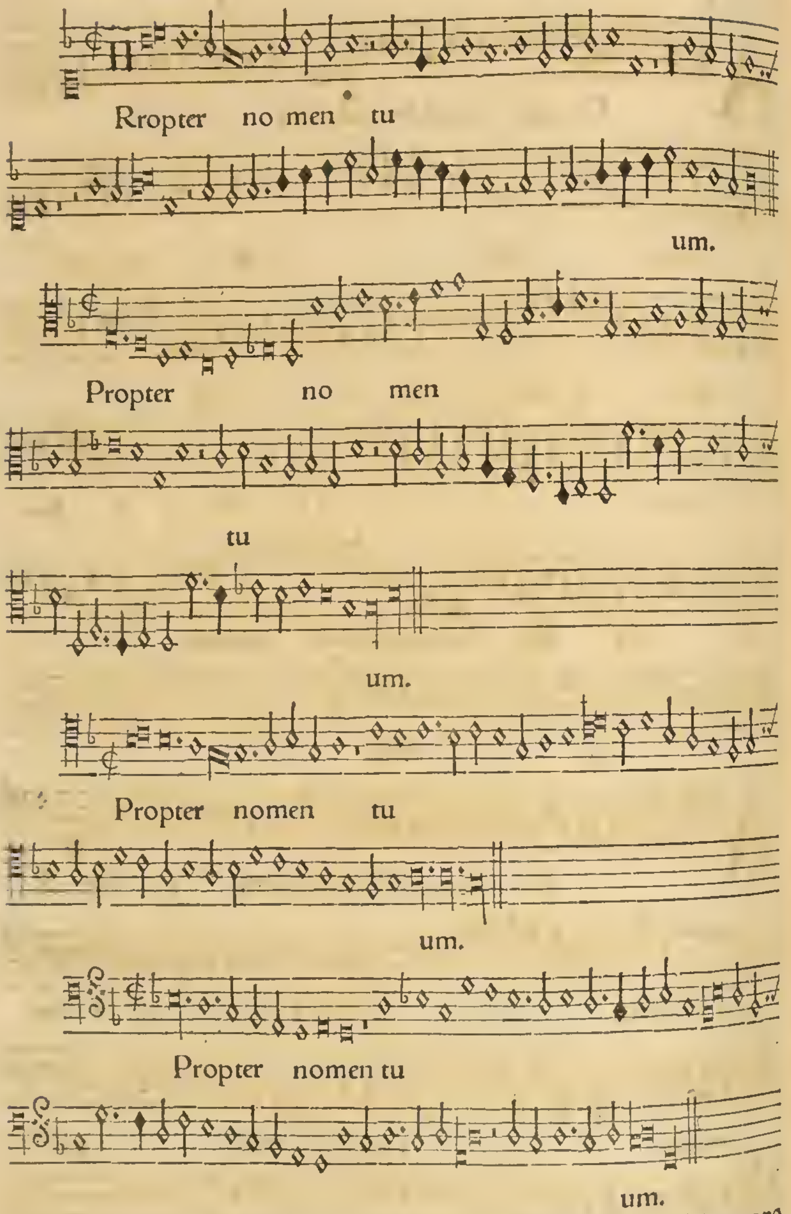
plum ex eodem

plum ex eodem Iusquino.

Vltima

Vltima eiuſdem pars.

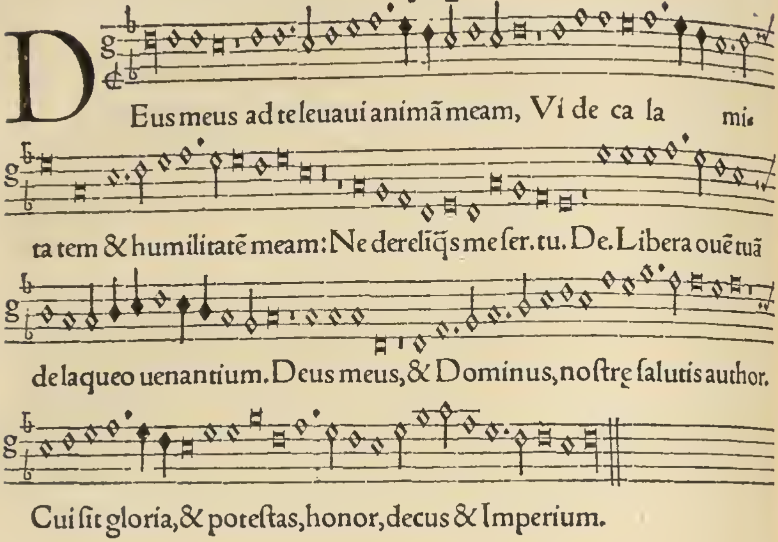

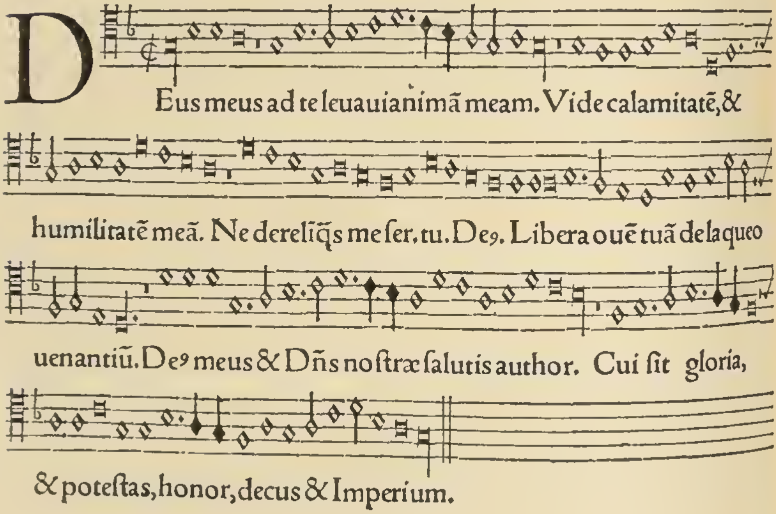
CÆterum ad uniuerſa Modorũ exempla, quę hactenus ac deinceps ponemus certius ac exactius iudicanda, annotatione dignũ atq; huic negocio admodũ utile uiſum eſt, inter cætera quæ de Modis oppidò multa hactenus

hactenus docuimus, hoc quoq; Lectorē admonere, Modorum occultam quandā esse cognationē & alius ex alio generationē, Nō sanè Symphonetarum ingenio quæsitā, sed rerum natura id ita disponente. Hoc enim fieri uidemus, q̊ties Hypodorij instituitur Tenor, ut eius Basis sit Dorius, sępe etiam Æolius, quēadmodum exemplis cōtinuo sequentibus perspicuum est. In q̄bus cum Tenor sit Hypodorius, Basis Dorij Systema habet, cum Semiditono supernè. Cantus ac Altitonās, aliquando manent cum Tenore, aliquādo euariant. Rursus quoties Tenor Phrygius est, Basis ac Cātus sæpe in Æoliū incidunt, quod uidere licet in Threnis Diuæ Magdalenes, quos postea in Phrygio referemus. Nonnunq̄ Cantus in Hypophrygiū uenit. Item, cum Mixolydius in Tenore est, Cantus ac Basis, Hypomixolydij, q̊d Dorij est, Systema habent. Item, cum Hypoionicus instituit̄, Ionicus uenit in Basin. Deniq; si Tenor cōmunem habet duorū Modorum diapente, Modi ipsi integri in extremis sunt uocibus, ut Authētes in Basi, Plagius in Cātu. In uniuersum Baseos uox libēter in Authentas inclinat, Cantus in Plagios, naturali quadā admirāda magis q̄ explicabili ratione. Sed ut in Dorij ac Phrygij Tenore Basis in Æoliū, Systema uno dúntaxat semitonio à Dorio uariegatū, libēter incidit, ita sæpe fit ut Basis Ionica Tenorē nanciscatur Lydiū, quemadmodū accidit Iodoco Pratēsi in Agnus Dei Missæ Fortuna (libet nunc ita loqui, quando aliter non possumus) & cōtra Ionicus Tenor Basin Lydiā, q̊d usu sæpe euenire Lector ipse simul atq; animum intenderit, facile uidebit. Neq; enim Cātores hoc studio aut suapte arte faciūt, excidit eis hoc magis naturę munere, q̄ ipsorum uoluntate. Nec tamen perpetuo, q̊d nunc dixi obseruatū est, sed ut plurimū, nam sæpe contrarium reperias, maxime in tortis cantibus. Verum ad hoc mihi hæc dicunt̄, ut Lectoris ingeniū excitem ad expedite iudicandū. Neq; em̄ quicq̄ æque acuit Musicū ingenium, imò nihil æque est Musicum, atq; de Modis eruditè iudicare. Mihi quidē hoc naturæ miraculo factū uidet̄, qui Modorū rationē ignorarunt, ab ijs tam eleganter sępe seruatos esse Modorum limites ac eorundē uim expressam. Nā q̊d ab eis aliquādo deuiarunt, nec naturā secuti sunt, non mirū, Quæ enim naturæ pars est, in qua non aliquādo incidat error? Proinde partuū monstra uocare soleo Cantus extra Modi naturā præcipitatos, quales plurimos ubiq; reperias. Nunc Triados sanè uetustā ponemus Cātilenā, quæ quantū mihi semp arriserit, imò q̊ties ego illi arriserim dici nō potest, adeò eius simplicitas simplicē meum animū uelut fascinauit, ut nunq̄ satur eius factus fuerim. Lector hoc stulto meo affectui cōdonet etiam atq; etiam oro. In ea Tenor uere Hypodorius est. Basis Dorius cum semiditono supernè, huic Modo cū Dorio ac Æolio cōmuni. Cantus Hypodorius est Phrasi ac fine, sed propter cum Tenore collusionē descendit in cōmunem duorū Modorū diapente, haud cum mediocri per Iouē gratia. Verba subtus non ab authore ipso, sed ab quopiam alio postea addita sunt, pia quidē, sed haud scio q̄ ubiq; syllabis bene pta. Nostrū iudiciū de Harmonia fuit.

Triados

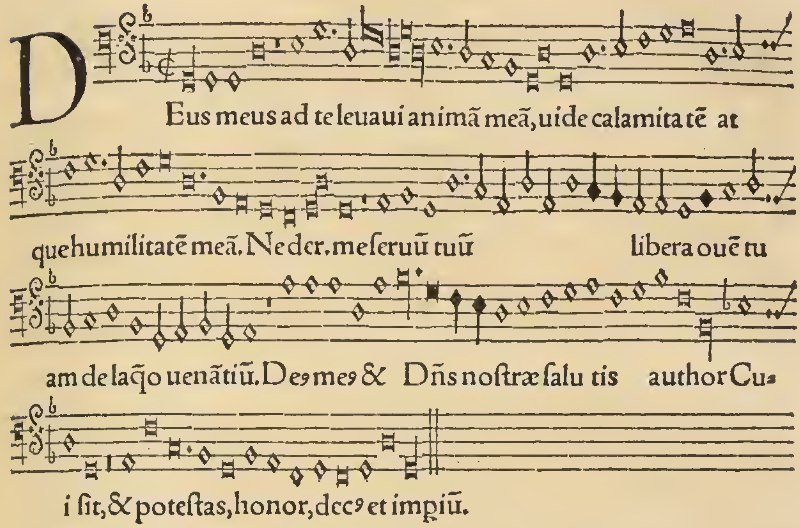
Triados in Hypodorio ex

emplum
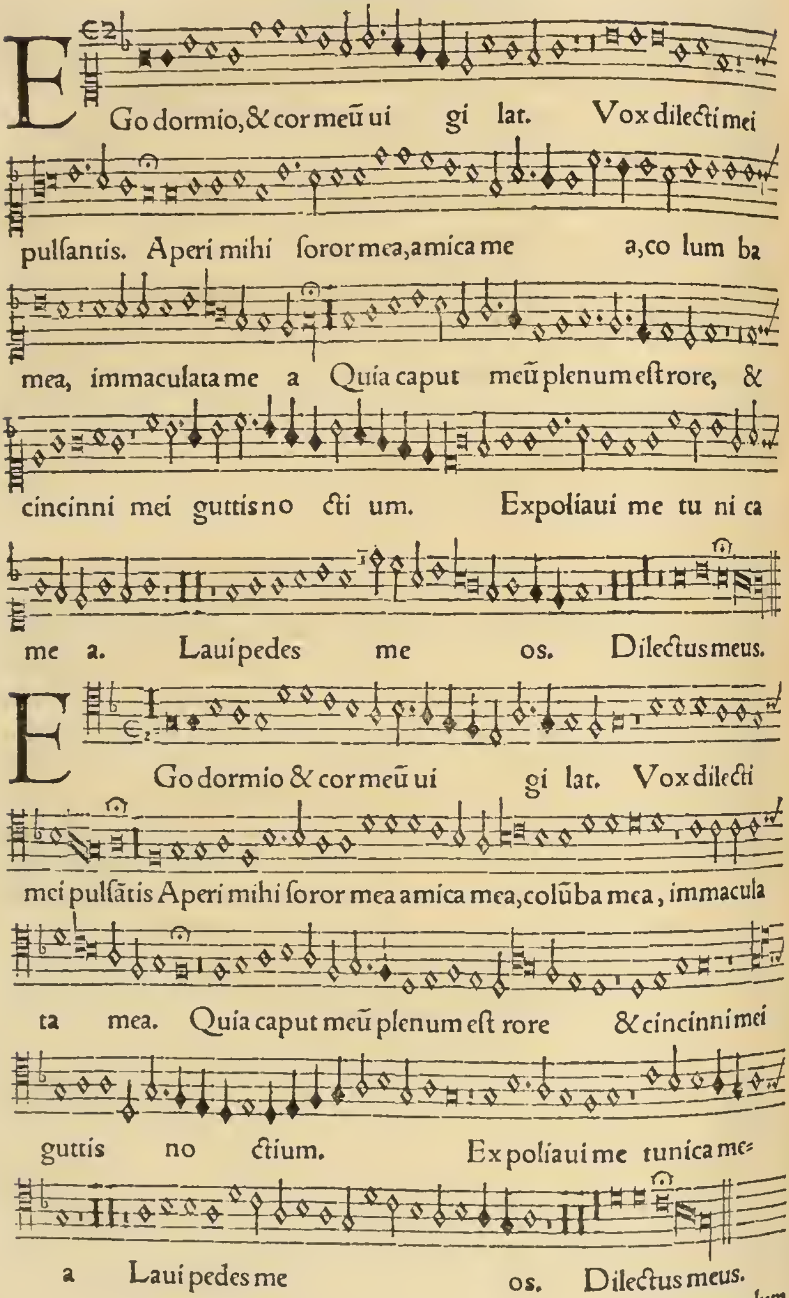
emplum incerto authore.

QVæ ſequitur Cantio quatuor uocũ Antonij à Vinea eſt Traiecten ſis in Belgis. In qua Tenor, quòd eadem duorum Modorum diapaſon eſt, perinde atq; Æolius eſſet, incedit, ſed Hypodorium eſſe inferior diapaſon, atq; adeò finalis clauis euincit. Baſis autem feſtiuiſſime ſemiditono, huic, ac alijs duobus Modis, Dorio ac Æolio communi, inſurgit. Habet autem tota cantio natiuam gratiam in omnibus uocibus, ut dormientem uere uigilare uideas. Cantus eſt ſimplex nullo magnopere quæſitus fuco, nullis laſciuiẽs lenocinijs: Ideoq; apud grauiſſimos quoſq; plus authoritatis merito habere debet, & Lectorem uel hac gratia allicere. Hæc hactenus de Hypodorio. Cui ſocius eſt Æolius in eadem diapaſon ſpecie, authore Heraclide apud Athenæum lib. 14. quemadmodum priore oſtendimus libro. Eius Æolij exempla continuo, poſt ultimum hoc Hypodorij quatuor uocum exemplum, cum paruula præfatiuncula ſubnectemus.

Hypodorij IIII uocum exem

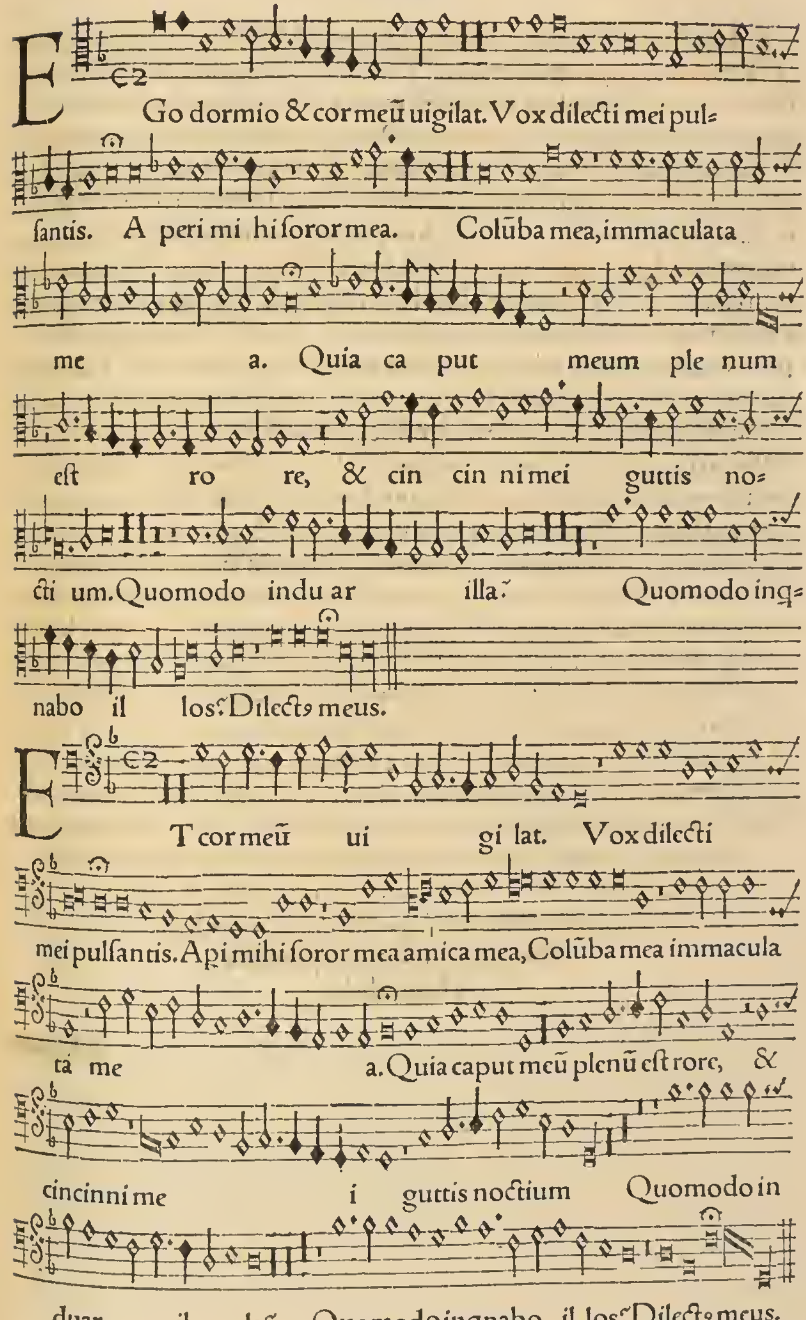
Antonio à Vinnea

plum

plum. Cant. 4. Authore

Traiectñ.

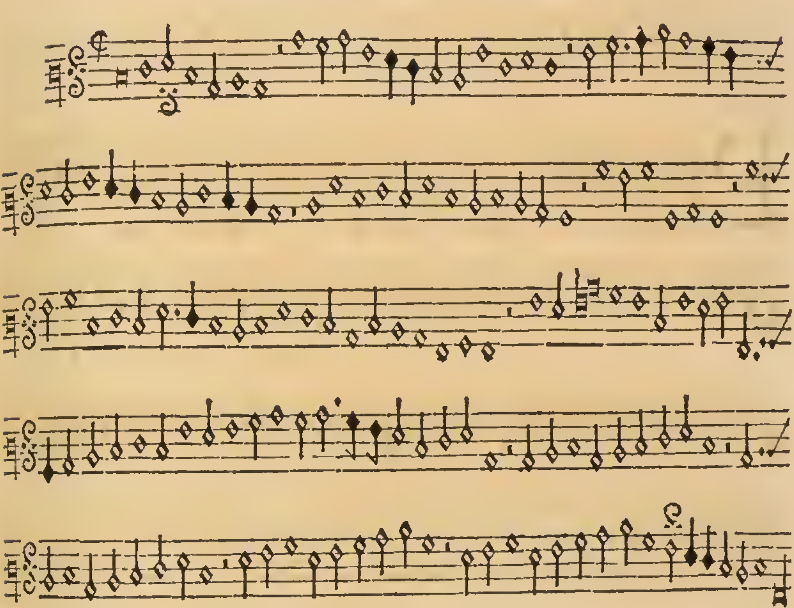
De Aeolij Modi exemplis.

ALter huius Diapason speciei Modus est Æolius, de quo libro superiore satis superq́ꝫ diximus: Hîc dúntaxat exempla eius tractanda uidentur. Hic Modus sanè excidit Symphonetis natura id monstrante atq́ꝫ propémodum cogente. Cum enim Dorium per lasciuiam uariare uellent in diatessaron superiore, imprudentes in Æolium inciderunt, perinde atque de Lydio diximus, quem eadem lasciuia in Ionicum postea torserunt uerius quàm flexerũt. Monados quatuor exempla ponam: Quorum tria priora Dyadẽ in Monade habẽt, hoc est binas in singulis uoces. Quartum etiam treis. Primum est Iacobi Hobrechthi Symphonetæ, quod ad copiam attinet, ac Carminis maiestatem D. Erasmi Roterodami Praeceptoris nostri, atque adeò etiam nostro iudicio, nulli secundus. Fuit autem puero Erasmo in Musicis Præceptor, ut ex ore Erasmi ante multos annos ipsi audiuimus. In ea cantione Æolij Systema est cum Semiditono aut diatessaron supernè. Alterum exemplum est Iodoci Pratensis cum eodem Semiditono supernè. In quo phrasis quidem uere Æolij est, finis tamen Ionici, quod sæpe Iodocus licenter fecit, iucũditatem & gratiam ex raritate malens, quàm ex Modi ratione ac natura. Tertium exemplum eiusdem est Iusquini ex Missa ad fugam facta, in quo acutior uox incipit, ac post duo tempora sequitur grauior in subdiatessaron, ut uulgo loquuntur. Est autẽ uerum Aeolij, non Dorij, ut quidam scripsêre, Systema, finitum etiam infima diapente chorda. Quartum exemplum Triadem in Monade habet, incertum cuiúsnam authoris. In eo phrasis Aeolij in δὶς διὰ πασῶν regnat, sed post tertium tẽpus etiam Dorij Systema apparet, porrò deinde ad longum regnat Phrygius, postremo & superiore & inferiore diapason est Æolius. Hanc tres simul æqualiter intonare possunt, sed qui crassiore est uoce, incipiat, sequatur qui acuta, deniq́ꝫ ultimo succinat qui media est uoce & in δὶς διὰ πασῶν cantionem sedibus Aeolij supernè ac infernè elegantissime concludent:

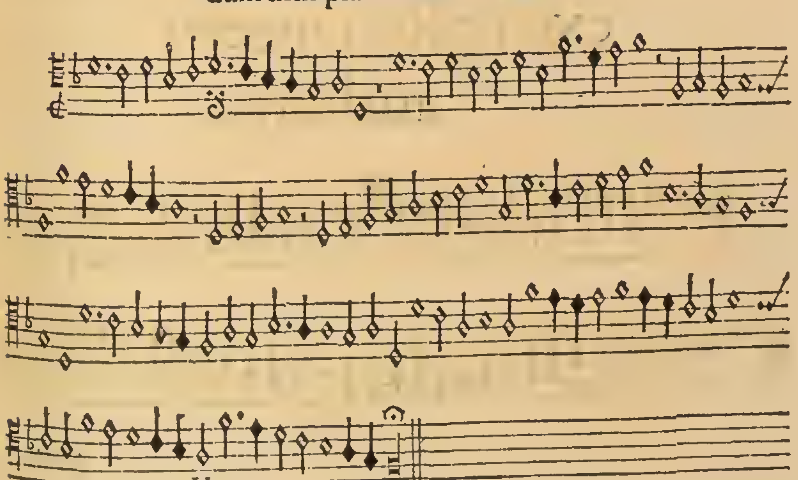
Sed audiamus nunc primum Hobrechthi.

Monados

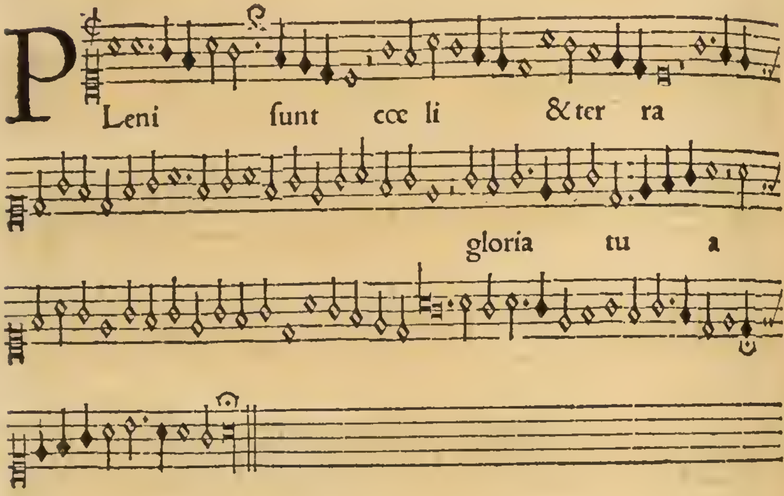
Monados in Aeolio primũ exemplum Iacobi Hobrechthi.

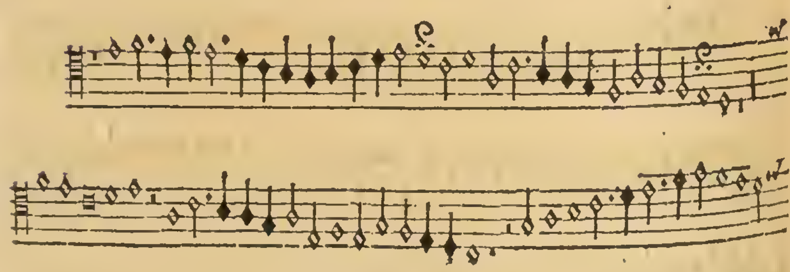
Monados in Aeolio secun dum exemplum Iodoci Pratensis.

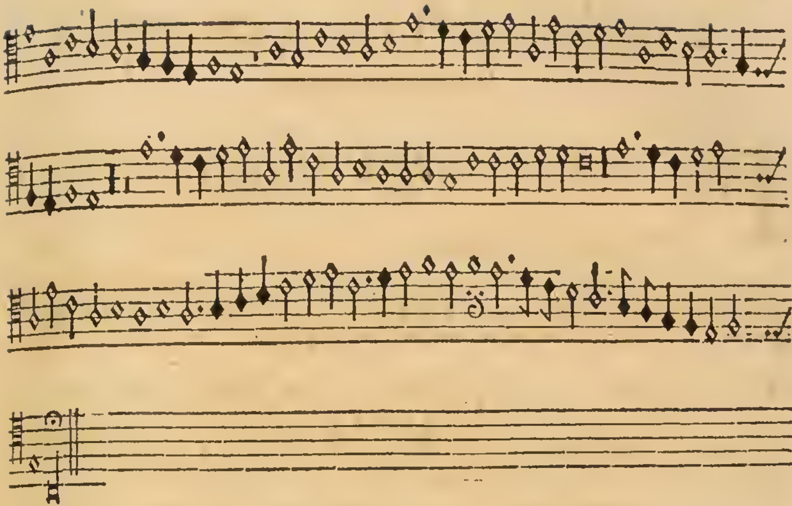

Monados in Aeolio tertium exemplum ex eodem.

Monados in Aeolio quartum exemplum incerti authoris.

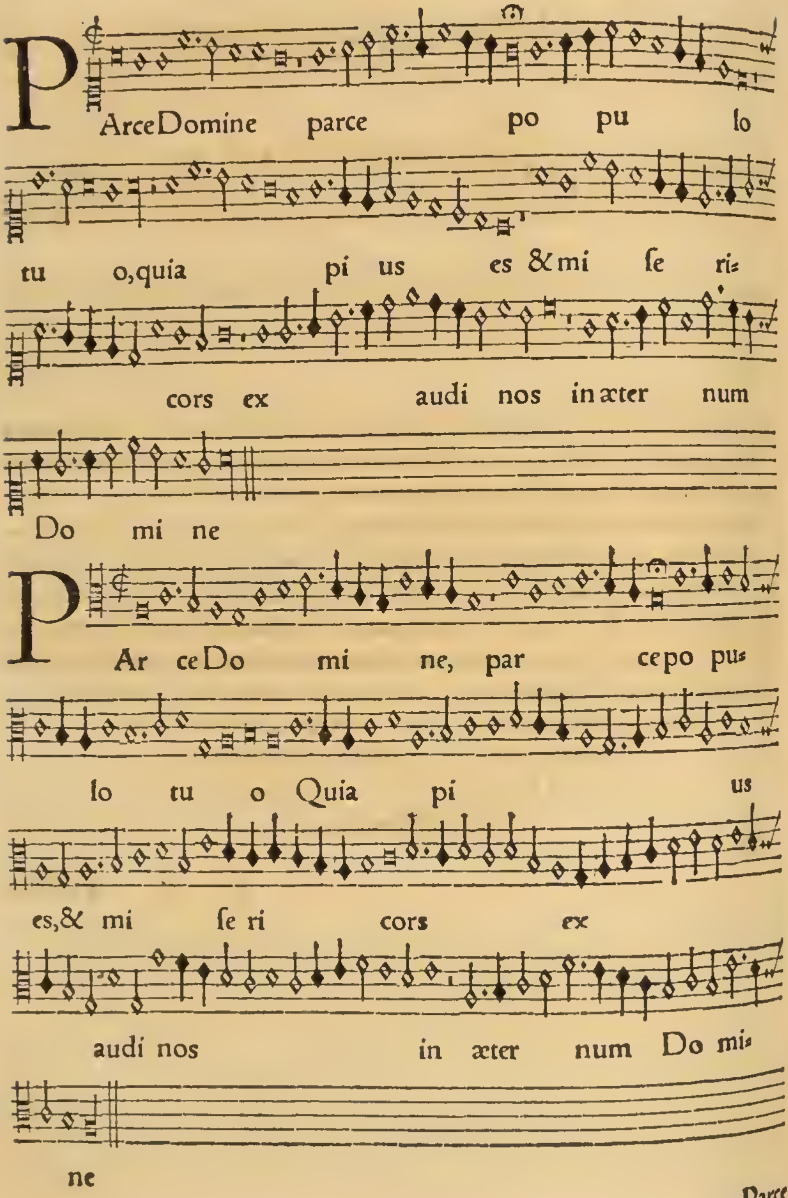

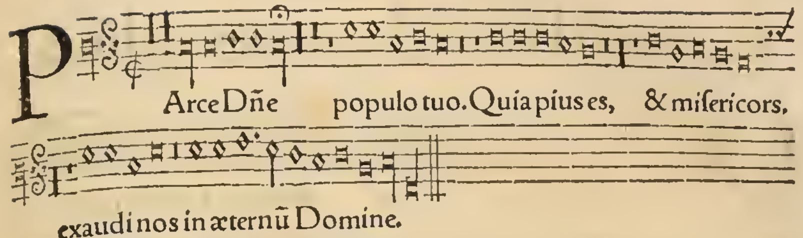

SEd hæc de Æolij Monade sufficiant. De Dyade exemplũ nullũm erat ad manum. Triados unum dúntaxat adponamus ad modum elegans Iacobi Hobrechthi, ubi Basis pulcherrime hunc habet Modum. Cæterum quidam nuper Altitonantẽ adiecerunt, sed nos γνήσια Lectori offerre, non adultera obtrudere consueuimus. Mirum uero quosdam uoluptatis loco ducere, alijs sua nugamenta tam temerè adsuere. Sanè quod tute in tuis operibus nolles fieri, quin in alio caues? Sed laterem lauo. Cantus & Tenor Hypoæolij sunt, quanquam Cantus diatessaron Hypodorij infernè accepit, ut sit inter a ac ee. Tenor autem inter G ac g, uidelicet supernè defecto tono, quem infernè adijcit, ad quem Modum Iodocus Pratensis Gaudeamus ex Dorio fecit Æolium, ut priore diximus libro, cap. 36.

Triados in Aeolio exemplū

Iacobi Hobrechthi.

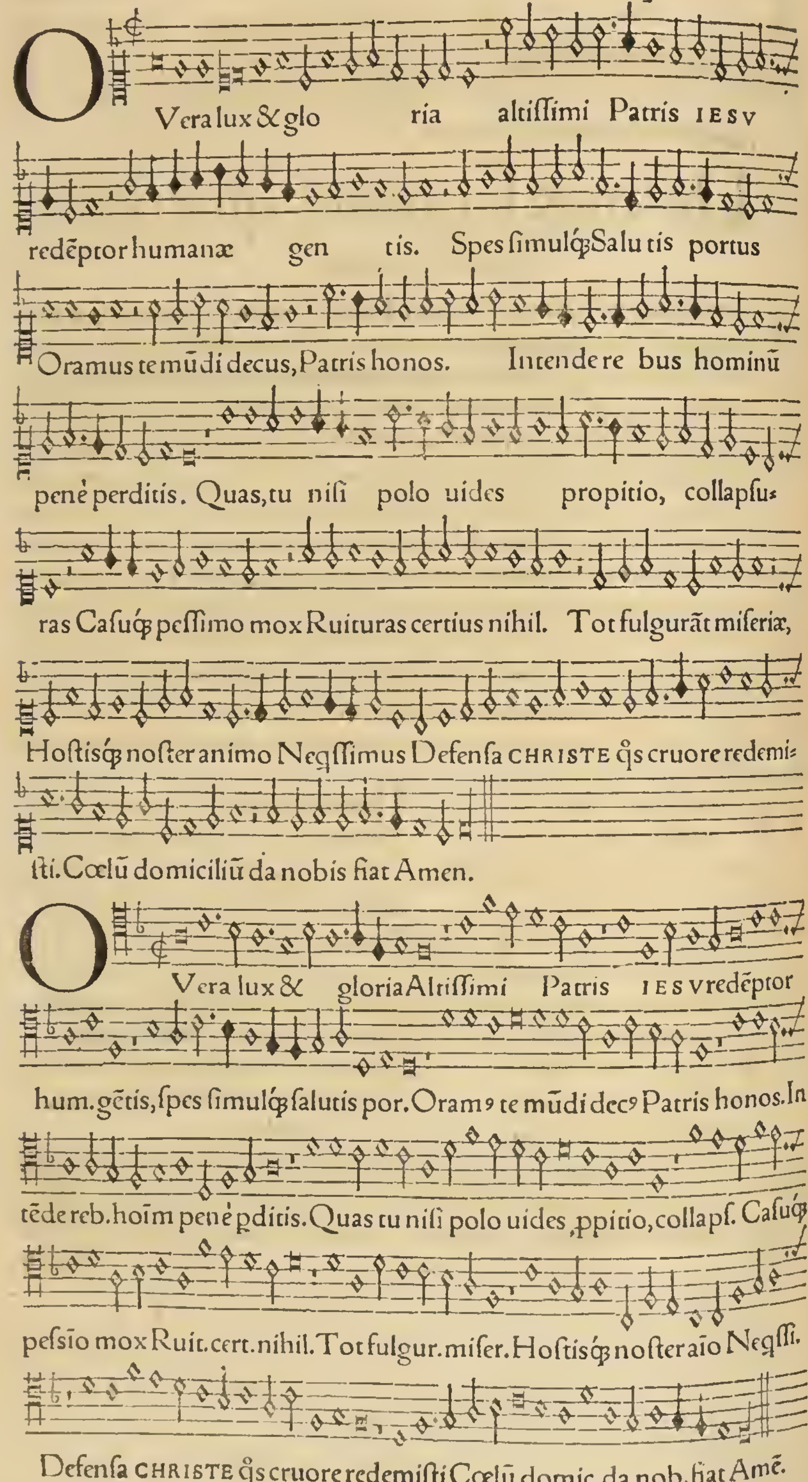
De mox ſequente quatuor uocum Cantione.

SEquens Cantio Adam ab Fulda eſt Franci Germani, patrijs etiam uerbis elegantiſſime compoſita, ac per totam Germaniam cantatiſſima. In ea Tenor Æolium uerè præſentat cum Semiditono ſupernè, & tono infernè adpoſitis, quod & Dorius habet, et Hypodorius, ut iam ſępius dictum eſt. Ipſa Modi diapaſon per diateſſaron ac diapente ſecta, elegantiſſime Tenorem concludit. Noſtra ętate Cantores putant Dorium eſſe magna artis ignominia, cum duo hi Modi ex duabus ſint diapaſon ſpeciebus, Aeolius ex prima. Dorius ex quarta. In qua hoc mirum nobis accidit, cum uerba eius Cantilenæ in Latinum ſermonem uertere uellemus, quod hæc non Germanis tantum, ſed alijs item nationibus ſcriberemus, conati, quàm fieri potuit ſingulas ſyllabas ſingulis reddere notulis, hoc eſt breueis breuibus, longas longis, hæc carmina, ne cogitantibus quidē nobis emerſerunt, hoc quo uides ſubiecta modo, quædam defecta, quædam informia, ſed notulæ ipſæ in cauſa fuerunt (quando eas mutare fas non erat) quo minus omnia abſoluta fuerint.

O Vera lux & gloria	Dimetrū Iambicū Acatalecticum.
Altiſſimi PATRIS	Dimetrum Iamb. Brachycatalect.
IESV redēptor humanæ gētis,	Dimet. Iamb. Scazon Hypcatalect.
Spes, ſimulq́ꝫ Salutis portus.	Dimet. Trochaicum ſed Scazon.
Oramꝰ te, mūdi decꝰ PATRIS honos,	Trimetrum Iamb. Catalecticum.
Intende rebus hominū penè perditis	Trimetrum Iamb. Acatalecticum.
Quas, tu niſi polo uides ꝓpitio, collapſuras,	Quadratū Iamb. Catalect.
Caſuq́ꝫ peſſimo mox	Dimetrum Iamb. Catalecticum.
Ruituras, certius nihil.	Dimetrum Iamb. Acatalecticum.
Tot fulgurant miſeriæ,	Dimetrum Iamb. Catalecticum,
Hoſtisq́ꝫ noſter animo	Ad Idem.
Nequiſſimus.	Monometrū Iamb. Acatalecticum.
Defenſa CHRISTE q̄s cruore redemiſti,	Trimetrū Iam. Acatal. ſed Scazon.
Cœlū domiciliū da nobis, fiat. Amē.	Hexametrū Heroicū ſed Claudum.

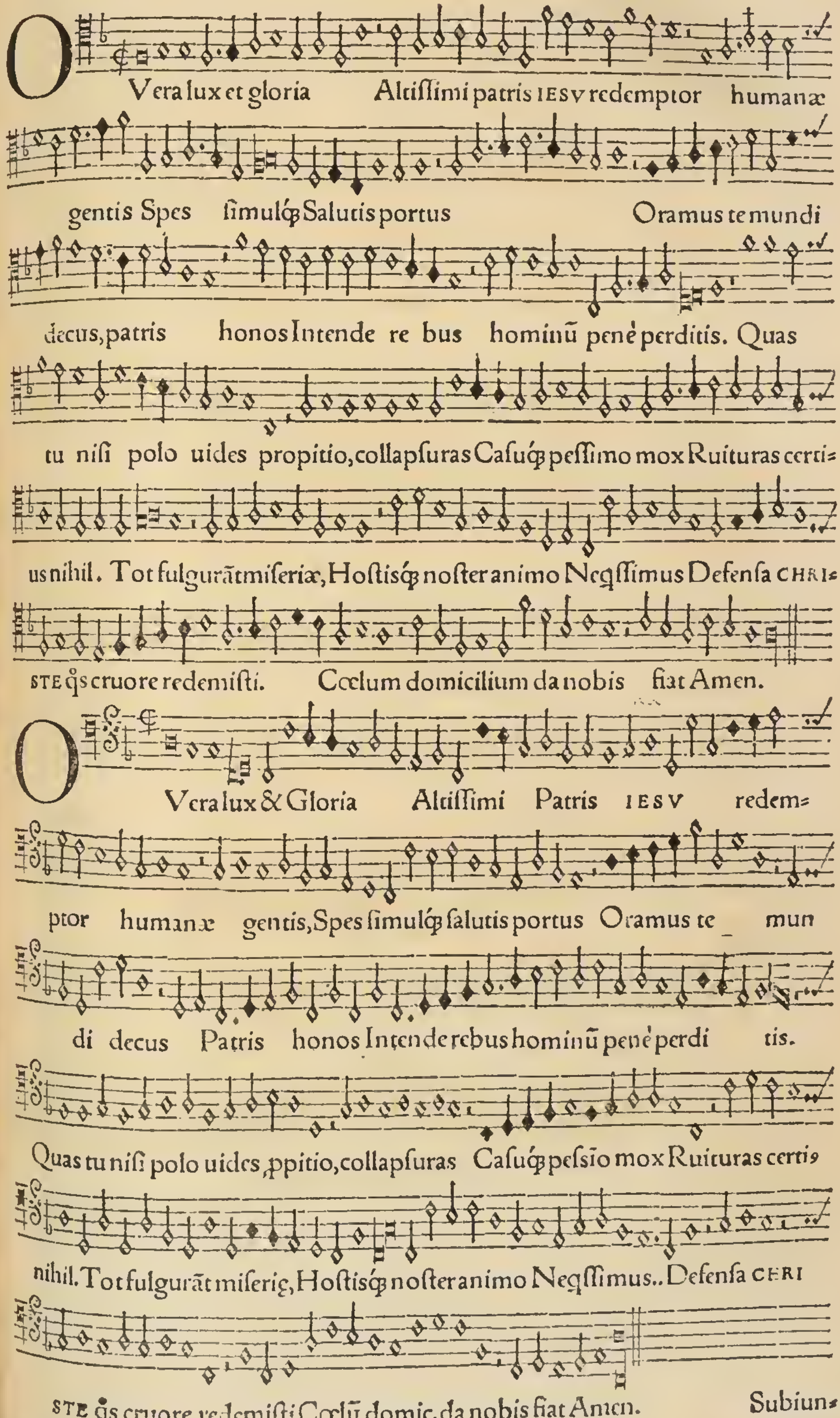
Aeolij

Aeolij IIII uocibus exemplum.

Adar a

Adam ab Fulda Francus Germ.

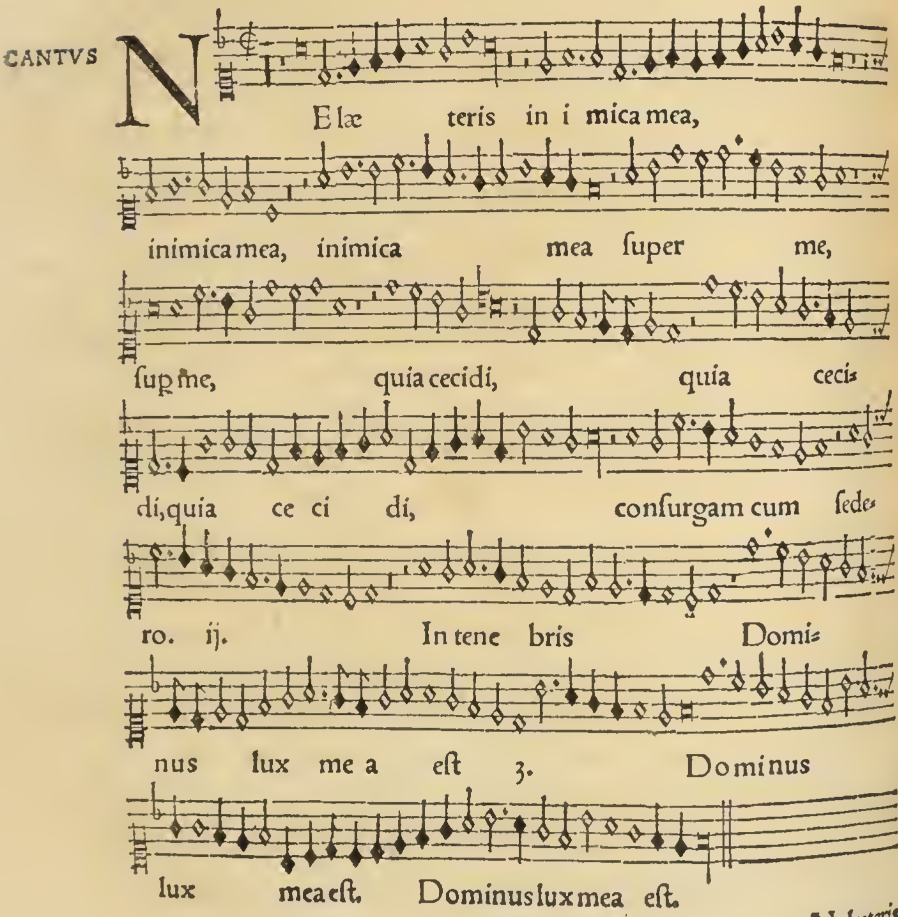

Subiun=

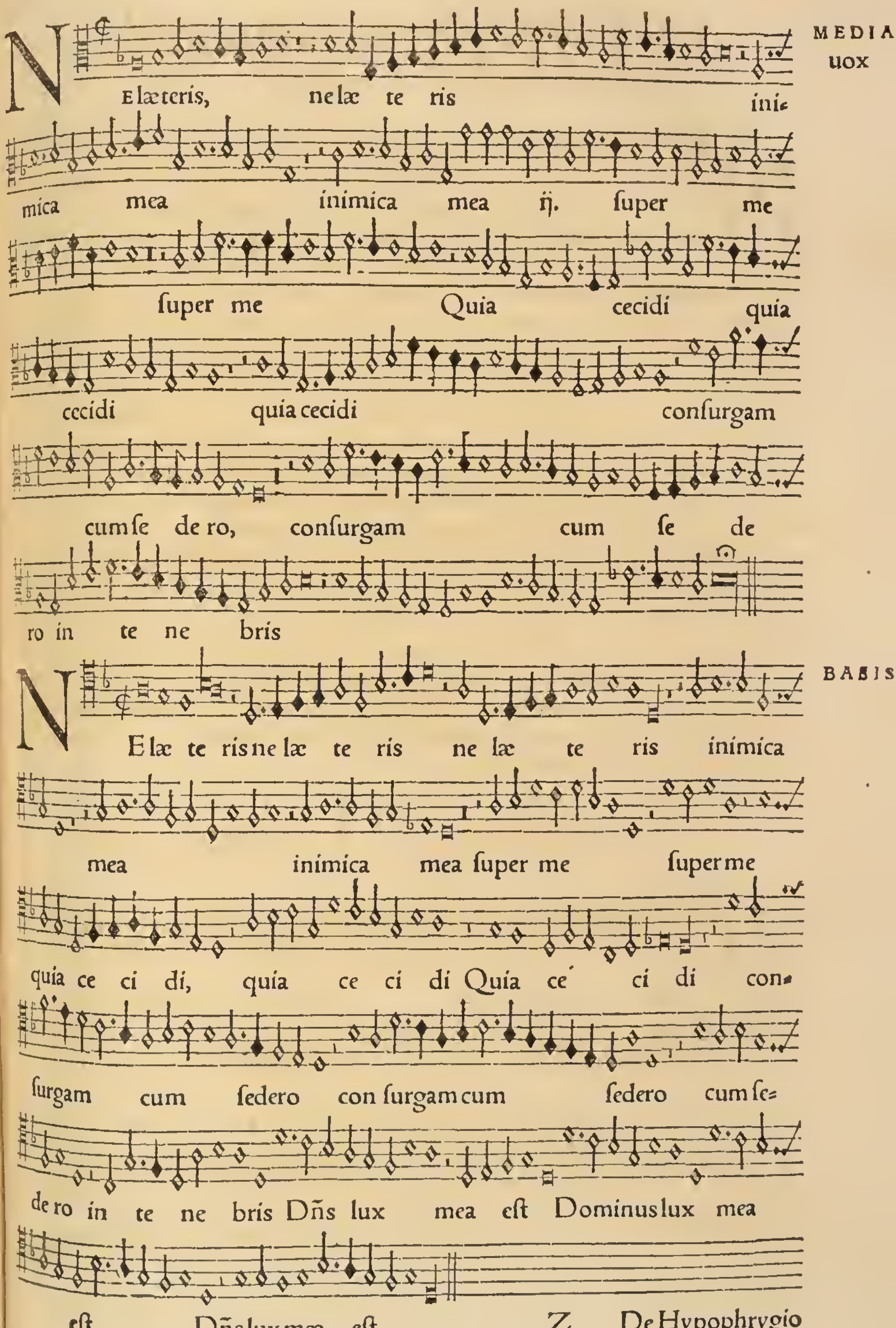
SVbiungemus autem huius Modi aliud exemplum amici noſtri Damiani à Goes Equitis Luſitani, uiri nobilis, & eximij noſtræ tempeſtatis Symphonetæ. Qui poſtq; totam fermè luſtraſſet Europam, hic ad Hercyniæ ſyluæ caput D. ERASMVM Roterodamum inuiſit, cuius hoſpitio aliquot menſibus ſuauiſſime eſt uſus, hinc inter nos noticia orta, hinc amicitia facta, quæ nunq; quo ad uixero euaneſcet. In huius Cantilenæ Baſi atq; Cantu, Æolij modi uera eſt formula. Tertia uox in neutram partem explet modum, ſed de utroq; extremo participat ac uelut ſuum communicat corpus. Verba ſunt ex ſeptimo Capite Micheæ.

Aliud Aeolij Modi exemplũ

authore D. Damiano à Goes Luſitano.

Ne læteris

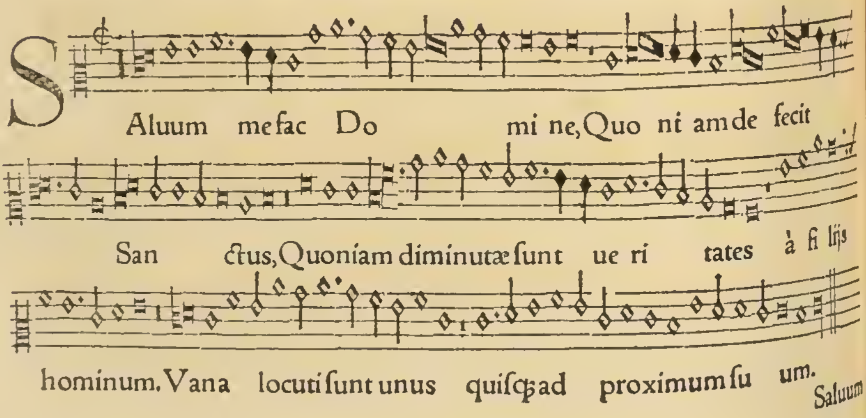

MEDIA uox
N Elæteris, ne læ te ris ini-
mica mea inimica mea ij. ſuper me
ſuper me Quia cecidi quia
cecidi quia cecidi conſurgam
cum ſe de ro, conſurgam cum ſe de
ro in te ne bris
BASIS
N E læ te ris ne læ te ris ne læ te ris inimica
mea inimica mea ſuper me ſuper me
quia ce ci di, quia ce ci di Quia ce ci di con-
ſurgam cum ſedero con ſurgam cum ſedero cum ſe-
de ro in te ne bris Dñs lux mea eſt Dominus lux mea
eſt Dñs lux mea eſt.

De Hypophrygio exempla, Caput XIIII.

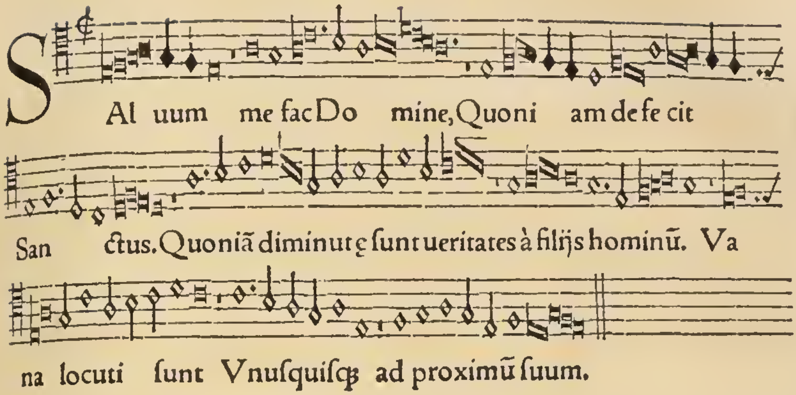
NVnc Hypophrygij Modi exempla ponenda ſunt. De quo præfari hoc neceſſe habemus, quod priore libro de eodem admonuimus. Nempe raros eſſe huius Modi cantus, Qui uel in B magnum deſcendant, uel qui b paruum non ſuperent, Itaq; intra duo Cc conſiſtunt perinde atq; ſint Ionici, cum ab ijs in immenſum diſtent. Sæpius etiam in uſu eſſe apud Symphonetas, ut in d paruum exurgant, nec infra D deſcendant, quod & Princeps eius Phrygius habet, id priore quoq; libro exemplo Pange lingua declaratum eſt, cap.36. Verum ſit quod quidam Muſici aiunt nullos duos quidem Modos propius cõiungi quàm Hypophrygium ac Phrygium, frequenter enim connexi intra octauam, nonam ac decimam conſiſtunt, cum alij undecimam etiam excedant, nempe diapaſon ac diateſſaron. Huius igitur Modi ad formam præcedẽte capite deſcriptam tria ponemus exempla. Primum trium uocum, ſimplex ac uetuſtum, & huius naſcentis olim muſices, In cuius Cãtu & ſupernè & infernè ad huius Modi diapaſon tonus adiectus eſt. In Tenore infernè ademptum ſemitonium minus, quod ſupernè adiectum eſt unà cum Tono. In Baſi contra, ſupernè tonus ademptus infernè locum inuenit. Phraſis tamen eſt Æolia. Secundum quatuor uocum, eruditioris iam ſeculi & magis exercitati, Cantus & Tenor ut in priore. Baſis ſemiditono depreſſior, Harmonia eſt in primis grauis & Modum belle exprimens. Tertium uero exemplũ omnibus abſolutum numeris, quo modo iam à uiginti annis in faſtigio Muſica poſita inclaruit. Sed ut ingenioſa magis cantio eſt, ita lõge magis licentioſa, hoc eſt iudicium meum, Lectori (ut ubiq; admonemus) ſit liberum & ipſi iudicare quod uolet. Verba primi exempli ſunt Pſalmo undecimo.

Hypophrygij I. Exemplum.

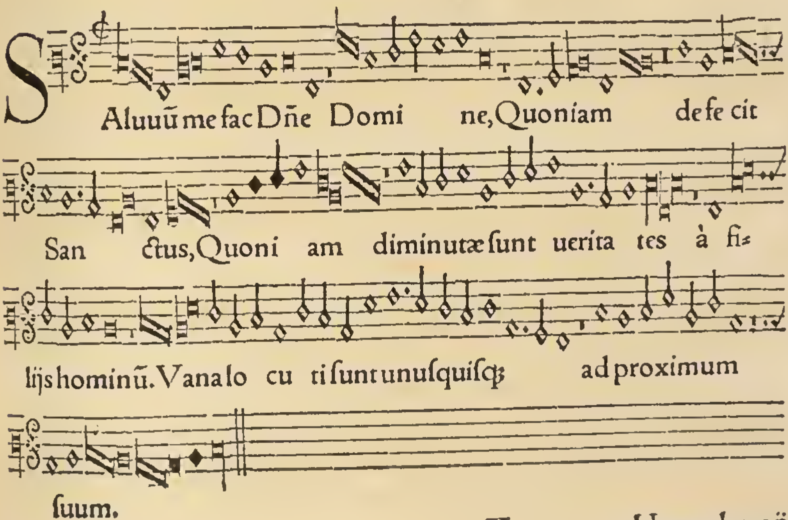
CANTVS

TENOR

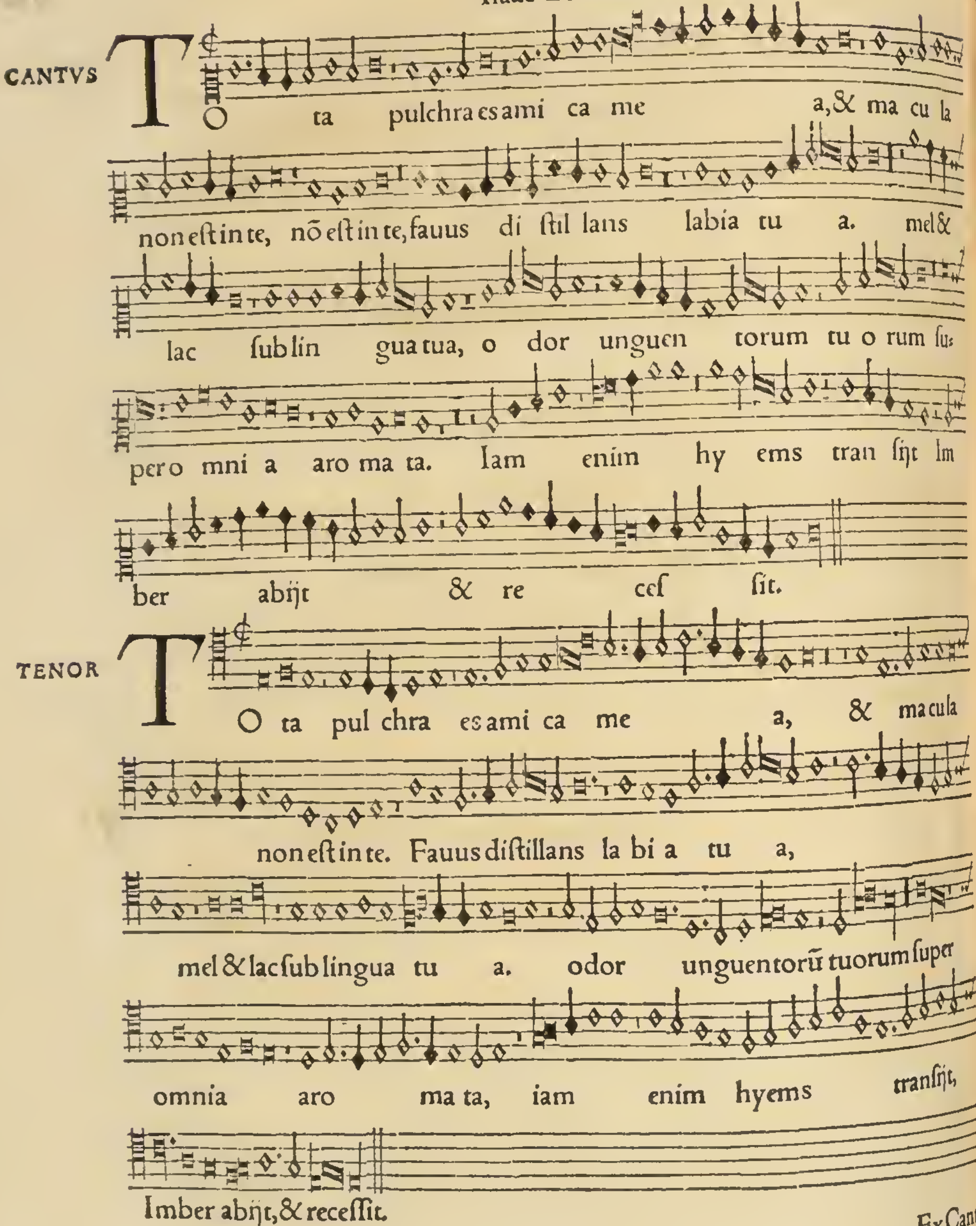

S
Al uum me fac Do mine, Quoni am de fe cit
San ctus. Quoniã diminutę sunt ueritates à filijs hominũ. Va
na locuti sunt Vnusquisqꝫ ad proximũ suum.

BASIS

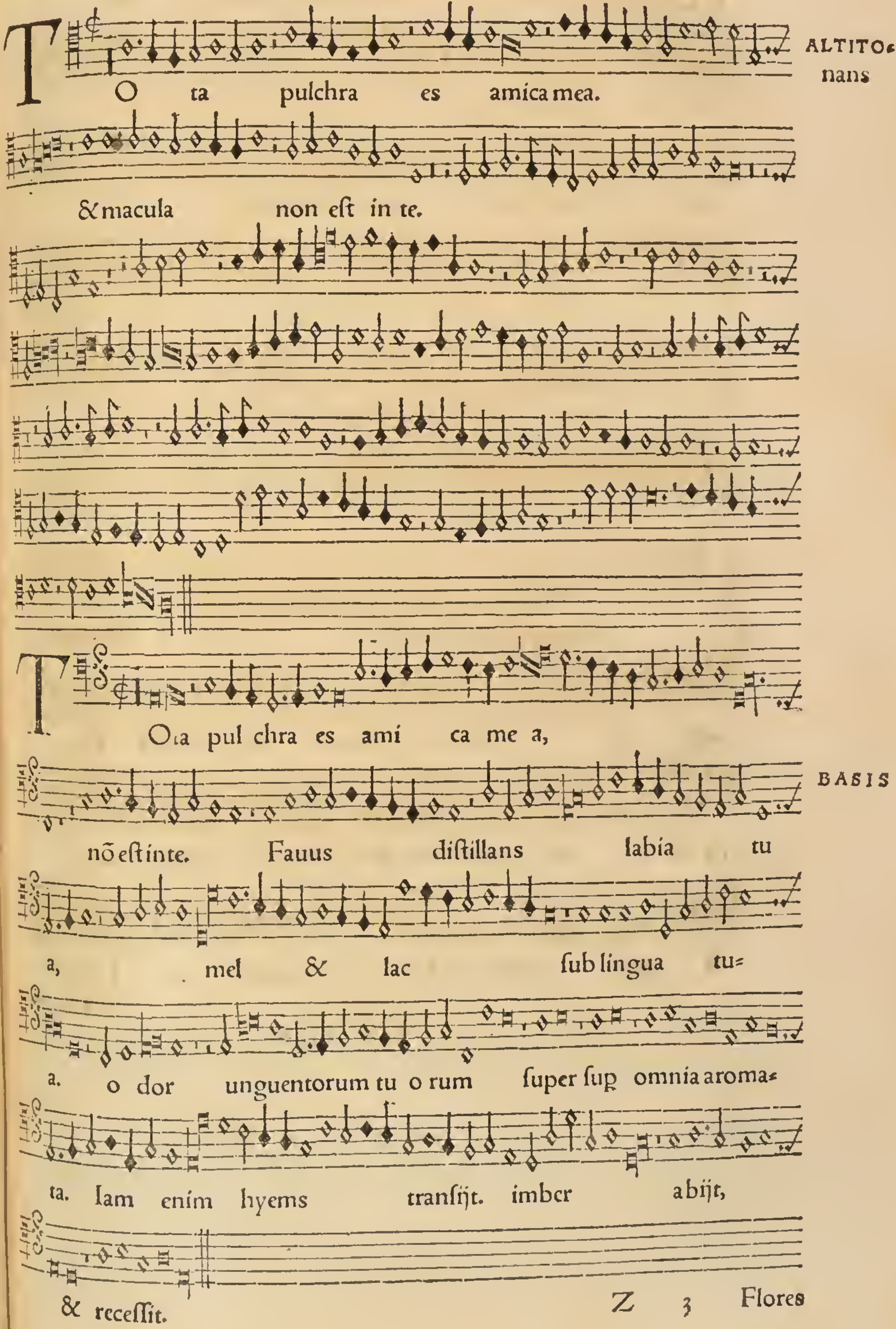

S
Aluuũ me fac Dñe Domi ne, Quoniam de fe cit
San ctus, Quoni am diminutæ sunt uerita tes à fi-
lijs hominũ. Vana lo cu ti sunt unusquisqꝫ ad proximum
suum.
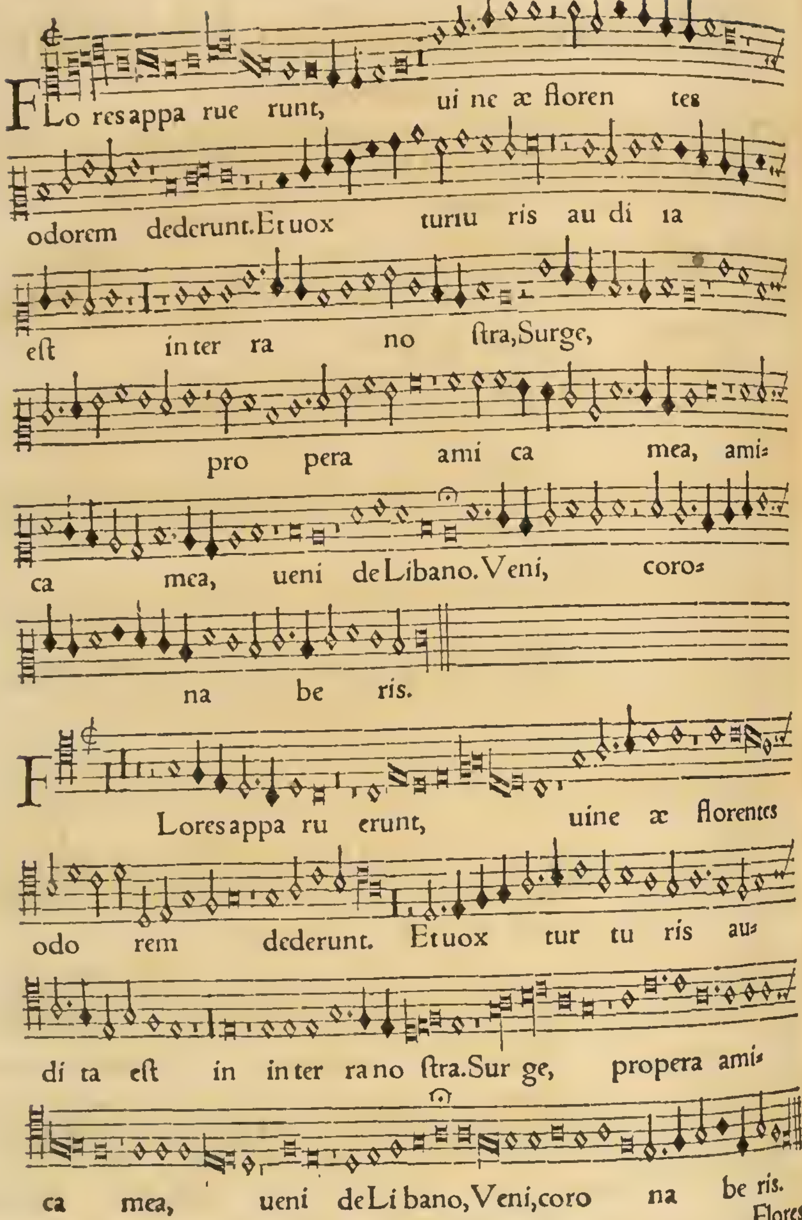
Hypophrygij exemplum II.

Isaac Germa.

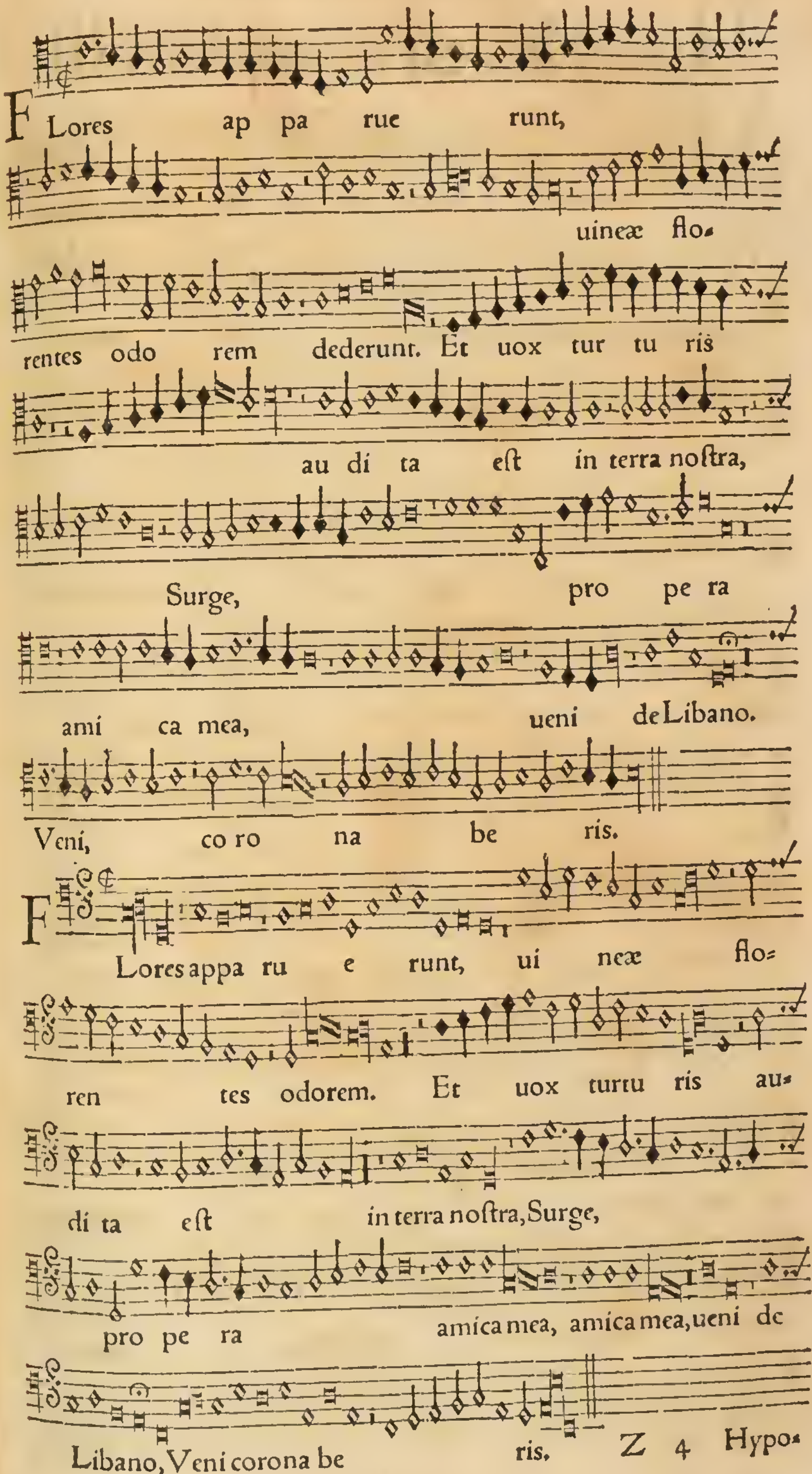

Ex Cant.cap.IIII.& II. Henricus nus author.

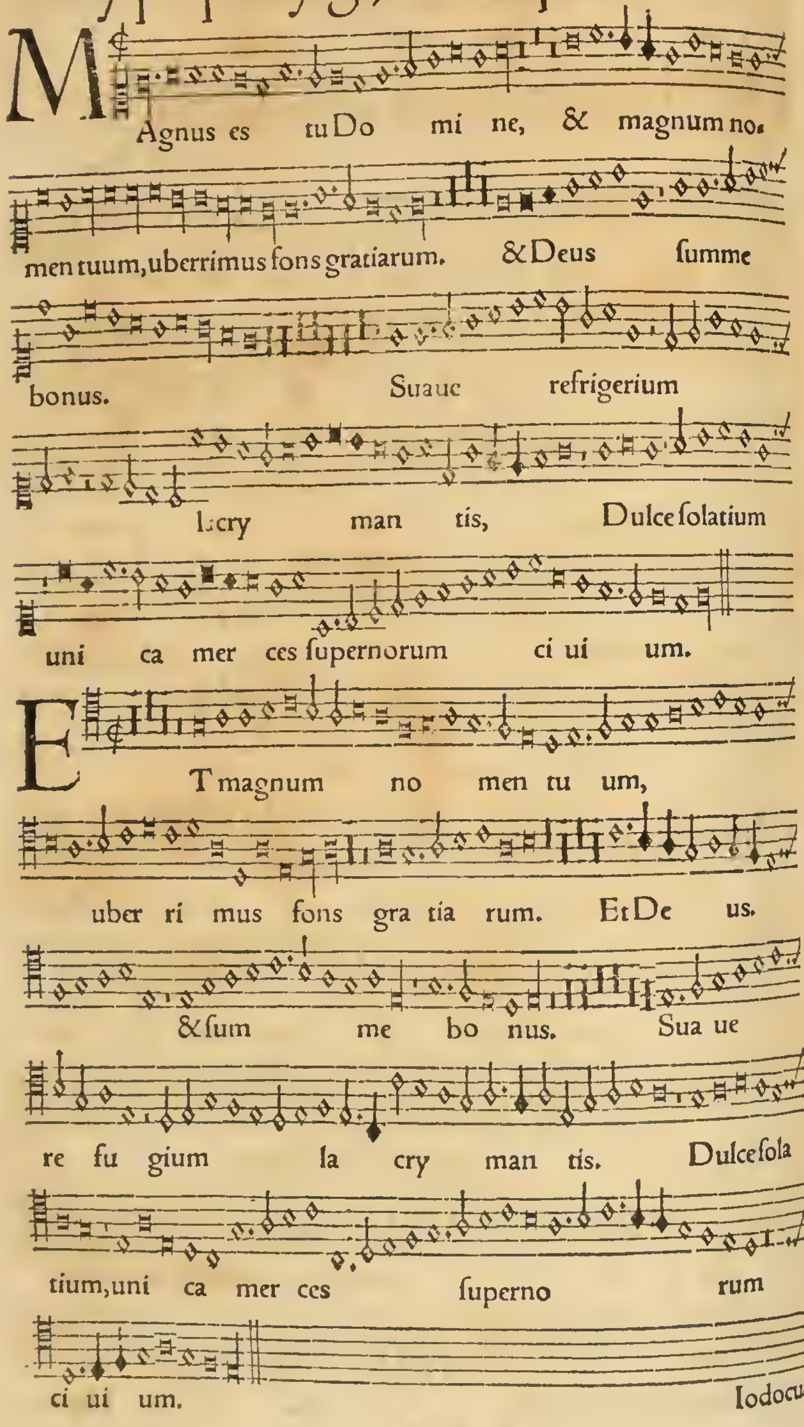

FLo resappa rue runt, ui ne æ floren tes
odorem dederunt. Et uox turiu ris au di ia
est in ter ra no stra, Surge,
pro pera ami ca mea, ami=
ca mea, ueni de Libano. Veni, coro=
na be ris.
FLores appa ru erunt, uine æ florentes
odo rem dederunt. Et uox tur tu ris au=
di ta est in inter ra no stra. Sur ge, propera ami=
ca mea, ueni de Li bano, Veni, coro na be ris.
Flores

ALTERA
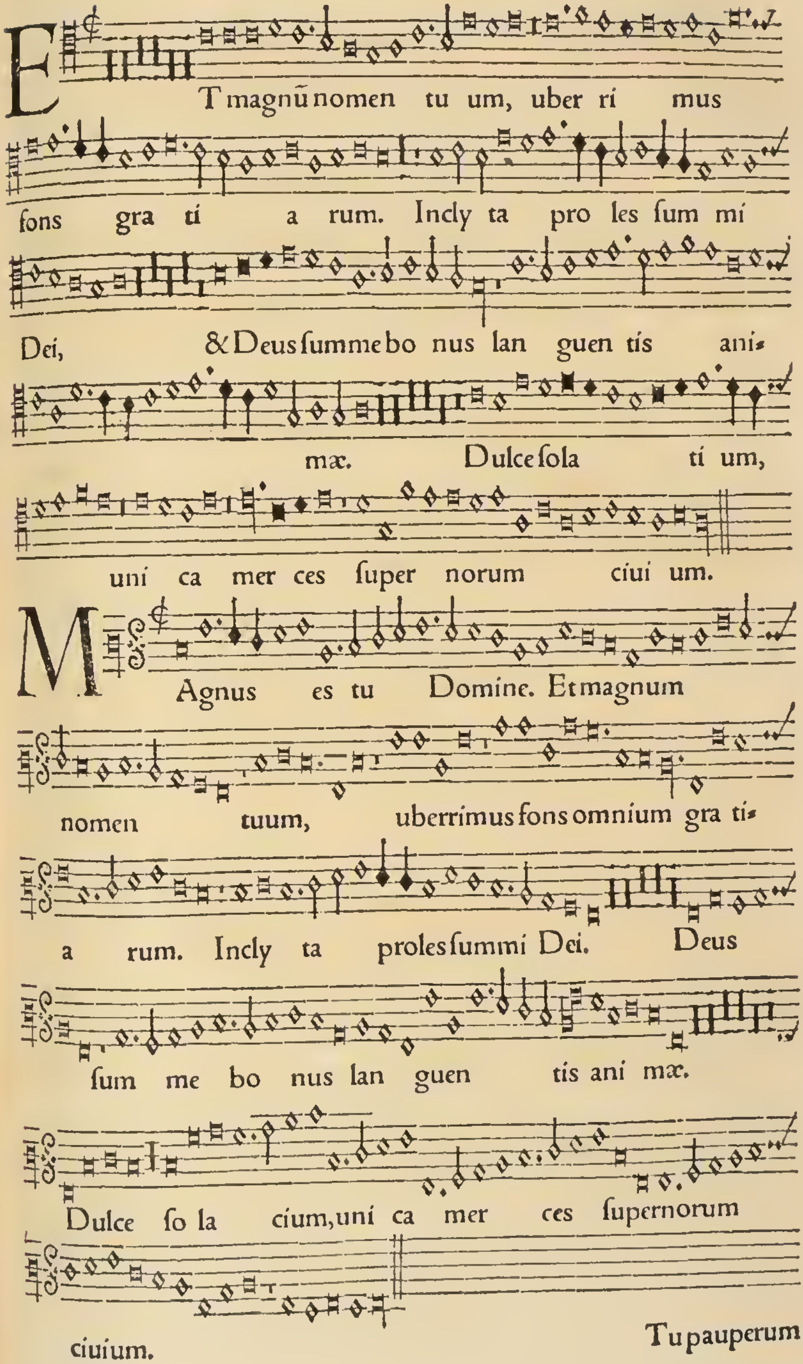

FLores ap pa rue runt,
uineæ flo-
rentes odo rem dederunt. Et uox tur tu ris
au di ta eſt in terra noſtra,
Surge, pro pe ra
ami ca mea, ueni de Libano.
Veni, co ro na be ris.
FLores appa ru e runt, ui neæ flo-
ren tes odorem. Et uox turtu ris au-
di ta eſt in terra noſtra, Surge,
pro pe ra amica mea, amica mea, ueni de
Libano, Veni corona be ris.

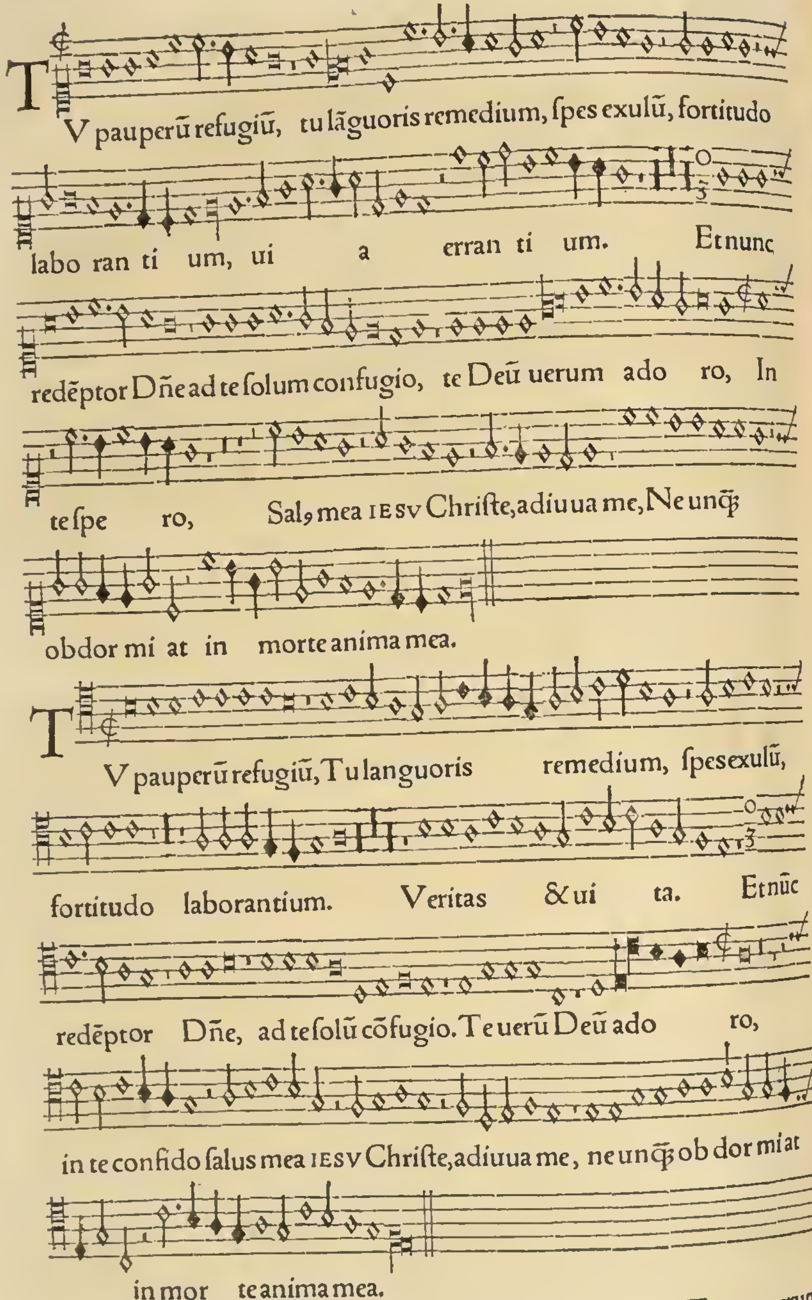
Hypophrygij exemplum III.
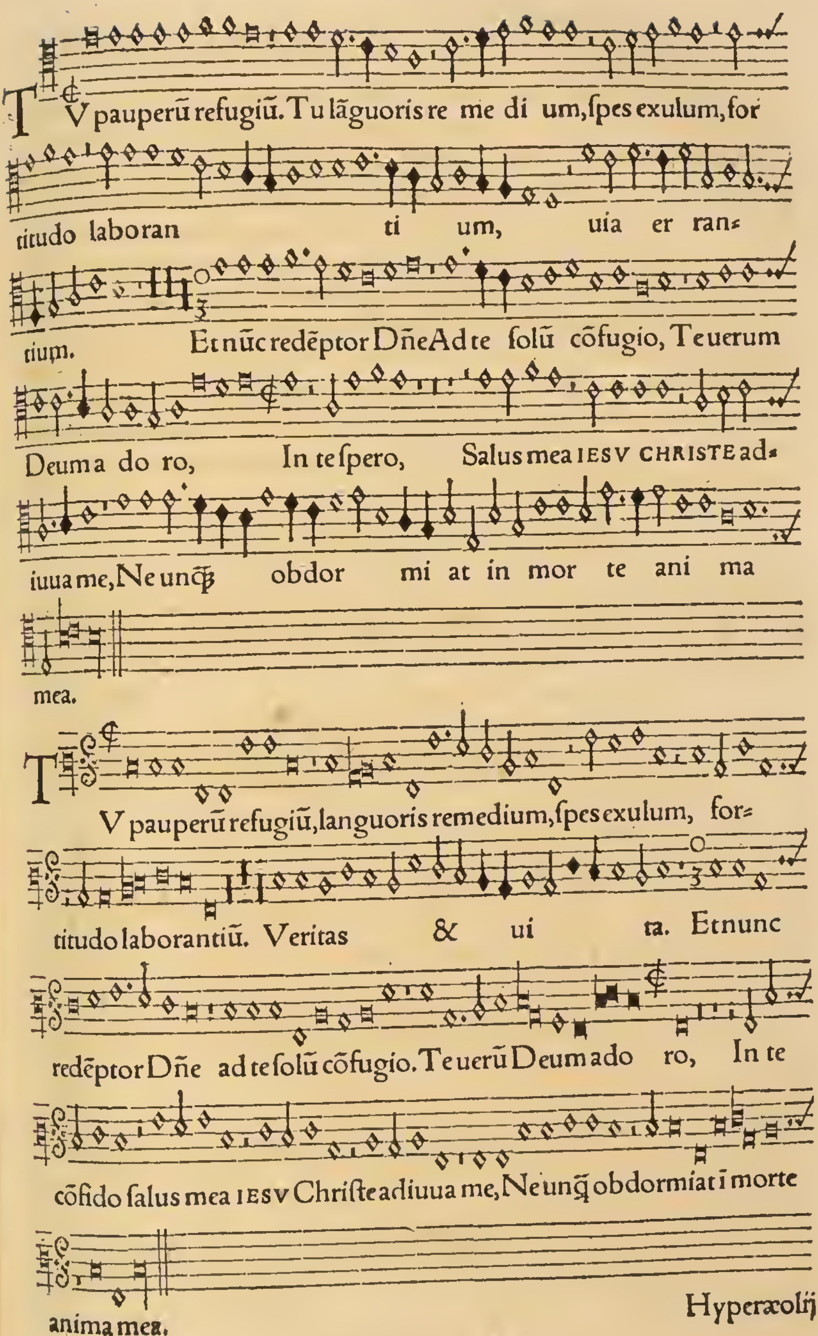

Iodocus

Iodocus a Prato author.

T
V pauperũ refugiũ, tu lãguoris remedium, ſpes exulũ, fortitudo
labo ran ti um, ui a erran ti um. Et nunc
redẽptor Dñe ad te ſolum confugio, te Deũ uerum ado ro, In
te ſpe ro, Sal9 mea IESV Chriſte, adiuua me, Ne unq̃
obdor mi at in morte anima mea.
T
V pauperũ refugiũ, Tu languoris remedium, ſpes exulũ,
fortitudo laborantium. Veritas & ui ta. Et nũc
redẽptor Dñe, ad te ſolũ cõfugio. Te uerũ Deũ ado ro,
in te confido ſalus mea IESV Chriſte, adiuua me, ne unq̃ ob dor mi at
in mor te anima mea.

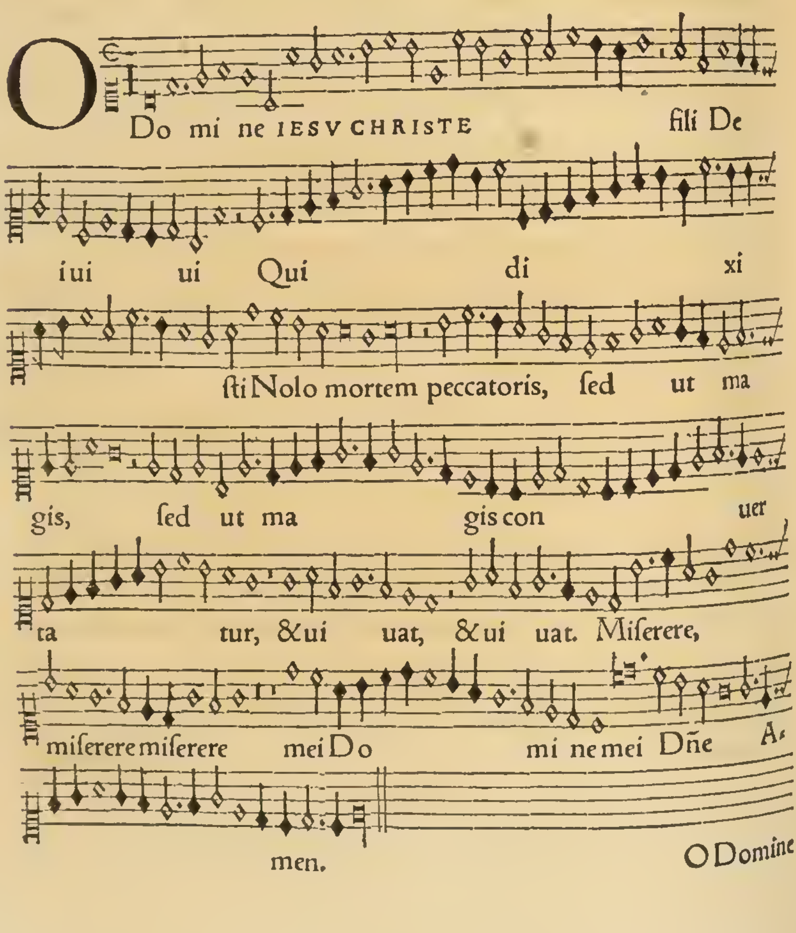

TV pauperũ refugiũ. Tu lãguoris re me di um, ſpes exulum, for
titudo laboran ti um, uia er ran-
tium. Et nũc redẽptor Dñe Ad te ſolũ cõfugio, Te uerum
Deum a do ro, In te ſpero, Salus mea IESV CHRISTE ad-
iuua me, Ne unq̃ obdor mi at in mor te ani ma
mea.
TV pauperũ refugiũ, languoris remedium, ſpes exulum, for-
titudo laborantiũ. Veritas & ui ta. Etnunc
redẽptor Dñe ad te ſolũ cõfugio. Te uerũ Deum ado ro, In te
cõfido ſalus mea IESV Chriſte adiuua me, Ne unq̃ obdormiat ĩ morte
anima mea.

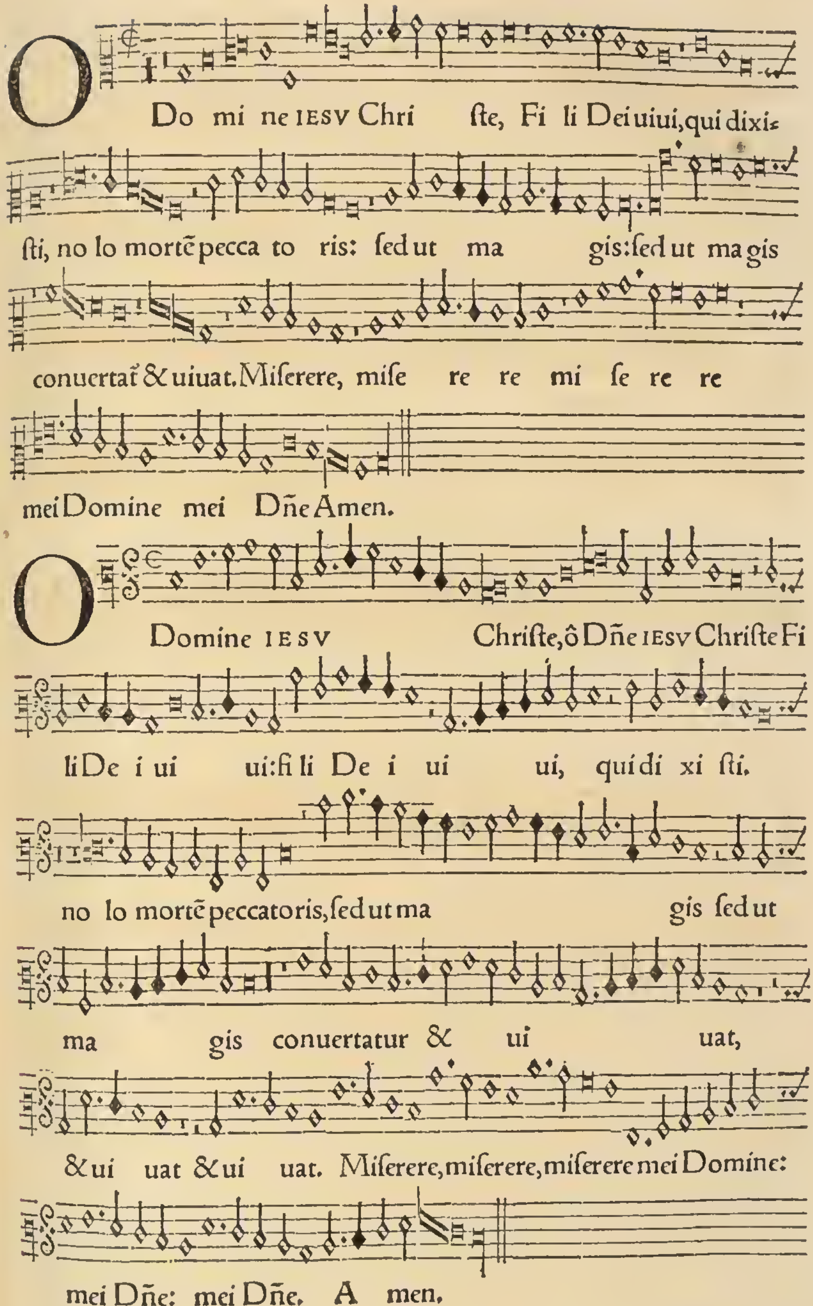
Hyperæolij

Hyperæolij Modi exemplũ.

ATq; horum quidem, quos hactenus recenſuimus Modorum exempla ubiq; obuia ſunt. Verum huius, ac ſequẽtis Modi, non item. Huius quidem integrum nullum, quod ſciam, inuenitur, ſed ut fingi queat, ſuperiore uolumine docuimus. Apud Petrum Platenſem defectum ſupernè ditono inueni, adiecto infernè tono, cum tamen ea miſſa eſſet ad Aeolium intonata Modum, ſupernè deficiens Tono, quem infernè habet, ut ad finẽ Capitis 36. ſuperioris libri oſtendimus, Eam mox ponemus ſi prius Sixti Dietrichi noſtra ætate inſignis Symphonetæ poſuero, quod nuper è Conſtantia ad nos miſit. In quo Tenor inter b ac bb incedit, adcepto infernè tono Authentarum lege, Totamq; diapaſon ſupra finalem clauem habet, Vt merito inter Authentas numerari queat, ſiquidem in Modorũ numerum accipiendus. De quo pluribus non eſt opus, quando ſuperiore uolumine de eo nihil, quod ſciam, neglexerimus.

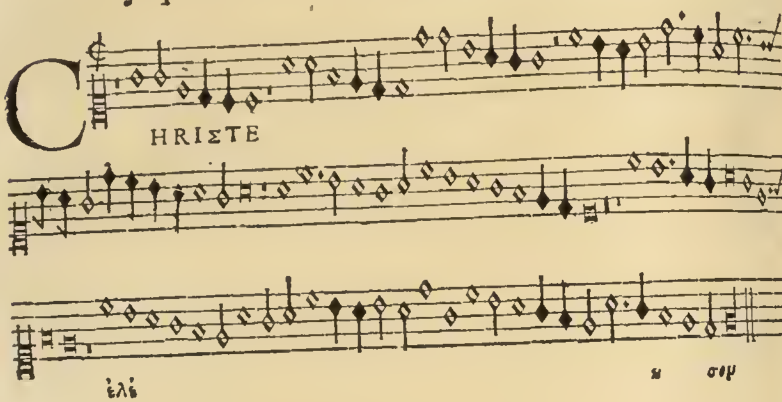
Sixtus Dietrich.

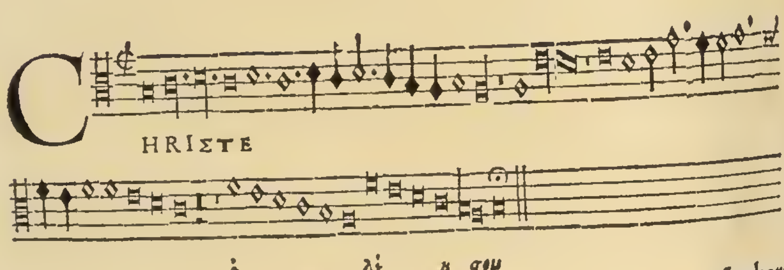

O Do mi ne IESV Chri ſte, Fi li Dei uiui, qui dixi-
ſti, no lo mortẽ pecca to ris: ſed ut ma gis: ſed ut ma gis
conuertat̃ & uiuat. Miſerere, miſe re re mi ſe re re
mei Domine mei Dñe Amen.
O Domine IESV Chriſte, ô Dñe IESV Chriſte Fi
li De i ui ui: fi li De i ui ui, qui di xi ſti.
no lo mortẽ peccatoris, ſed ut ma gis ſed ut
ma gis conuertatur & ui uat,
& ui uat & ui uat. Miſerere, miſerere, miſerere mei Domine:
mei Dñe: mei Dñe. A men.

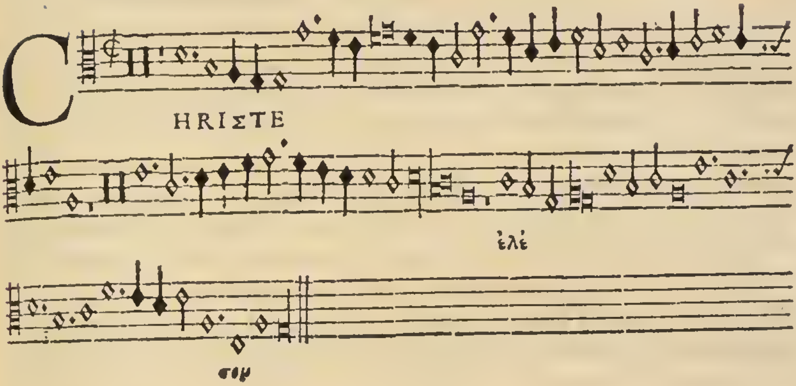
HÆc Cantio præter expectatum authori excidiſſe uidetur, Cuius Tenor, ut diximus, huius Modi finalem habet clauem, supernè ditono ab eius diapaſon deficiens, infernè tonum adijcit. Reliquæ uoces à Phrygij natura haud multum abſunt. Cum tota miſſa ad Æolium ſit inſtituta Modum ab authore, ut iam diximus.

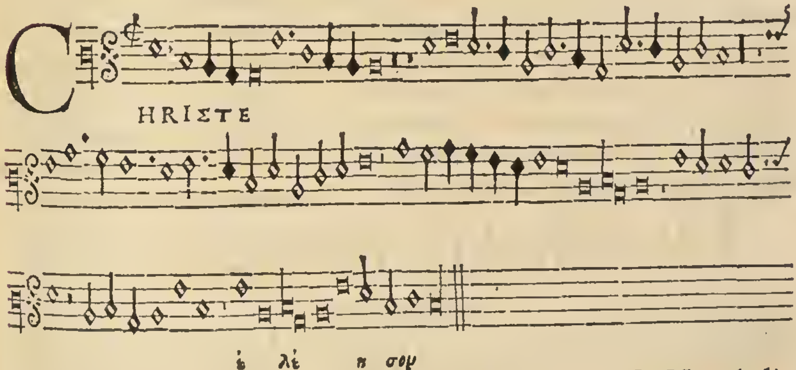
Hyperæolij alterũ exemplũ,

Author Petrus Platensis.

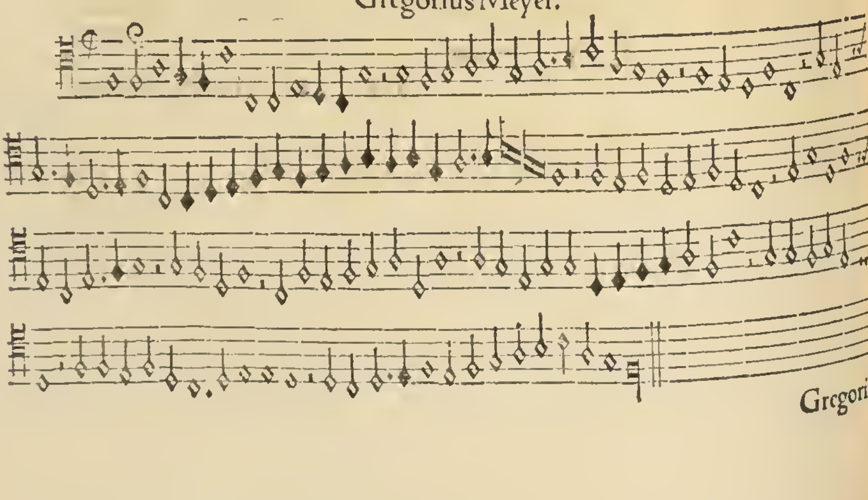

De Hypolydio, Cap. XV.

SEd ne huius quidē Modi exempla apud Symphonetas nostræ ætatis in ullo sunt usu. Apud ueteres Ecclesiasticos, ut libro priore diximus, in haud infrequēti. Nostri in eo tertiam diapente speciem fa fa, in quartam ut sol commutarunt, haud leui per Herculem momento, nempe qui hoc pacto in Hypoionicum incidat, qui nō parum hoc cōcinnior atq; mollior est Modus. Itaq; Hypoionici lenociniū huic ita obfuit, ut propémodum obliterauerit, extinxeritq;. Huius quidē Modi exempla, ut priore diximus libro, sunt, Esto mihi. Introitus in Quinquagesima. Item de Confessoribus. Os Iusti. Alia præterea cantica, sed quorum pauca non aliqua in parte corrupta fuerint. Adeò nostræ tempestatis molliculæ aures nihil paulò asperius pati possunt. Quando uero, ut iam dixi, huius Modi nullum apud Symphonetas nostra ętate uiderem exemplum, quod nō aliqua ex parte deprauatū esset, uidelicet in Hypoionicum detortū, Admonui ibi aliquot huius regionis mihi familiares, qui id negocij adsumerēt, atq; pro dignitate tractarent. Ibi Gerardus à Salice sacræ religionis Presbyter, Belga natus, cui regioni hoc negocium plurimum debet, Introitum Os iusti satis dignè, ut mihi uisum est, intonauit: uno dūtaxat loco supra huius Modi Diapason, Tono adcepto, quod licentia in omnibus admittitur Modis. Cantus etiam intra huius Modi limites egregie eius naturam ostēdit. Basis uere Lydia est, cui tamen supernè adnexuit ditonum. Psalmus deinde Laudate Dn̄m cuiusdam Antuacensis est, in quo cum Cantus Hypolydium, Tenor Lydium referre uideantur: Finis tamen in omnibus cōfusus facit, ut mediatio non sit certa, maxime in Basi, ipsa Phrasis tamen est duorū Modorum cum mi in b claui. Lector ea exempla boni consulat, Nam ad negocij ostensionem satisfaciunt. Præmittimus tamē Monada, in qua Altitonans ex Tenore in Diapēte post Semibreuem procedit, Modus intra C ac c belle incedit. Mox Dyas subnectit̄. Vbi Tenor ijsdem clauibus adcepto supernè Tono concluditur: Cātus inter c ac Cc, adceptis supernè Tono, infernè semitonio, naturali etiam huius Modi systemate cōcinnatus. Quanq; initia sauiè distantia. Author utriusq; Gregorius Meyer, de quo in sequentibus sæpe.

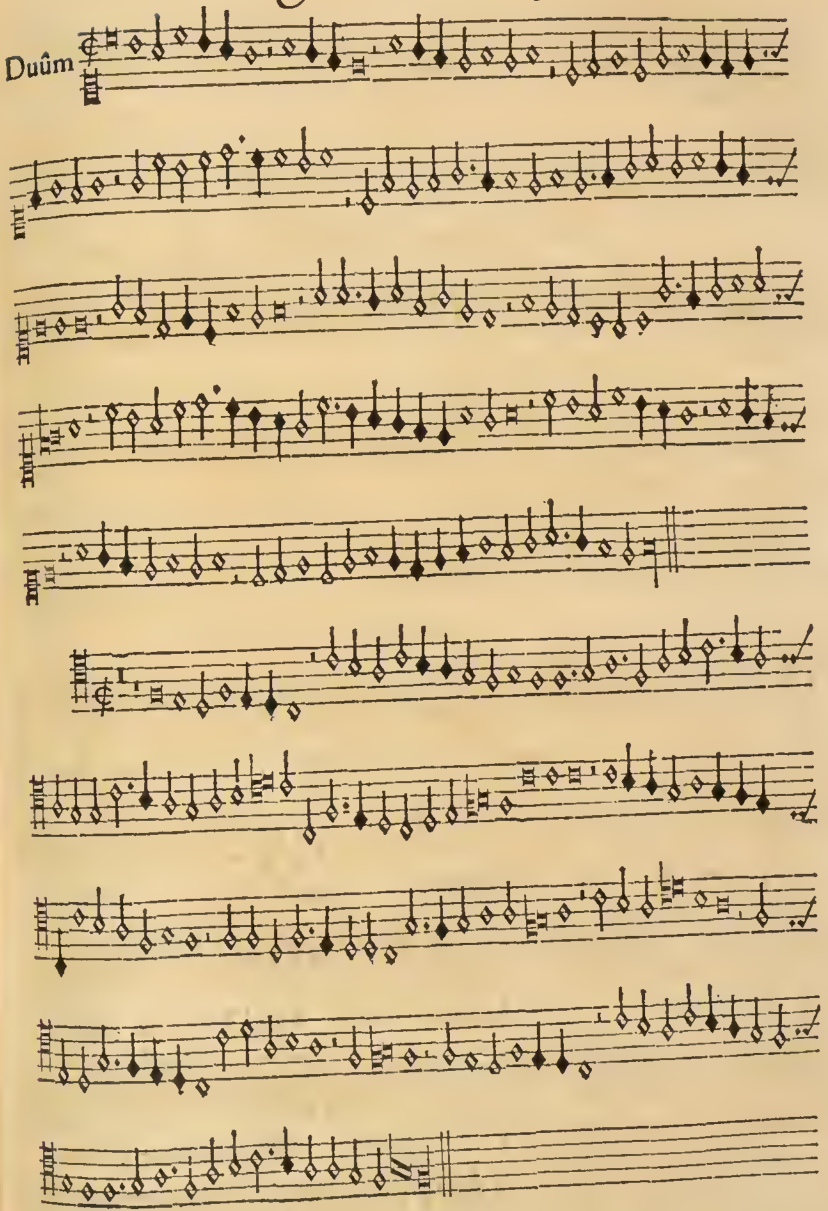
Hypolydij Monas author

Gregorius Meyer.
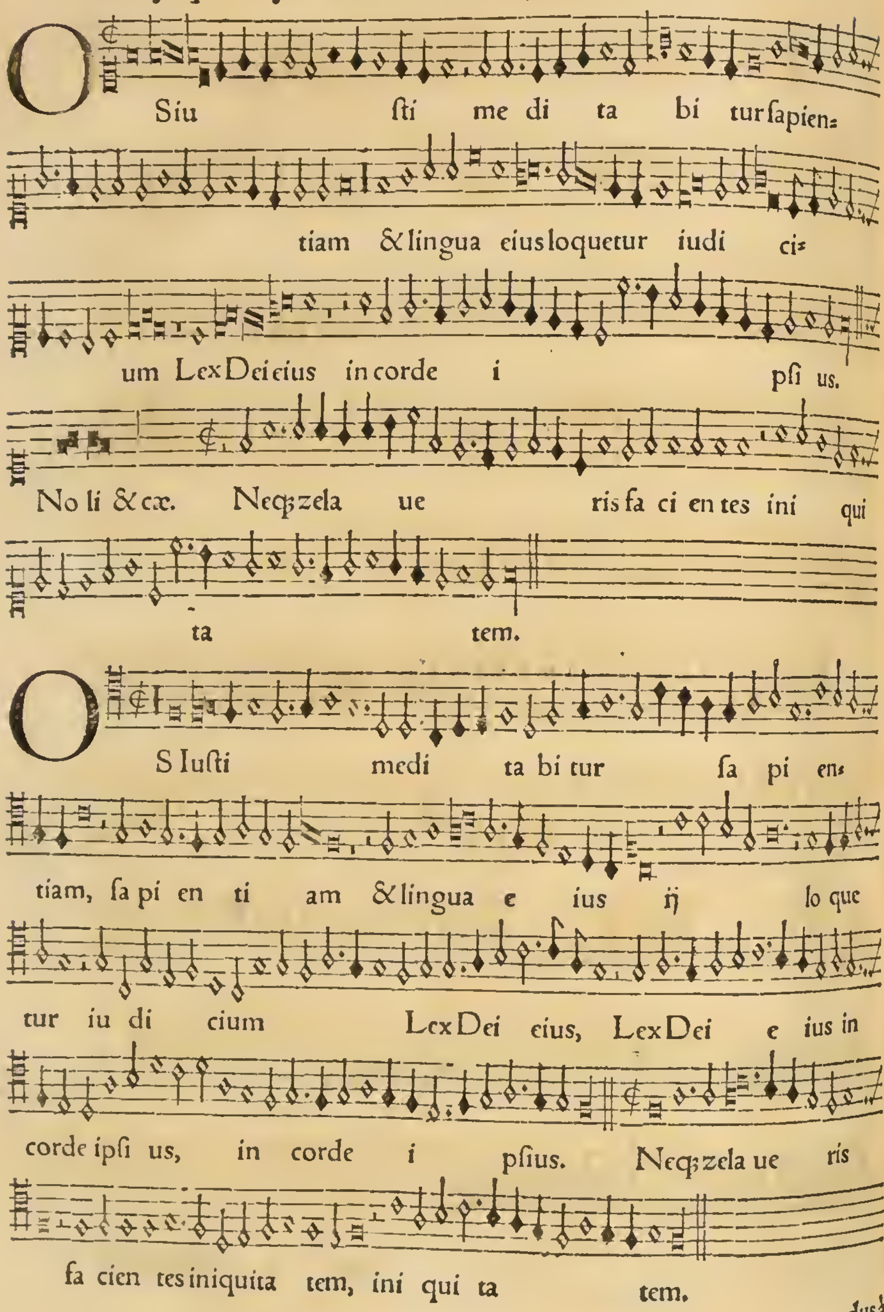

Gregorius

Gregorius Meyer.
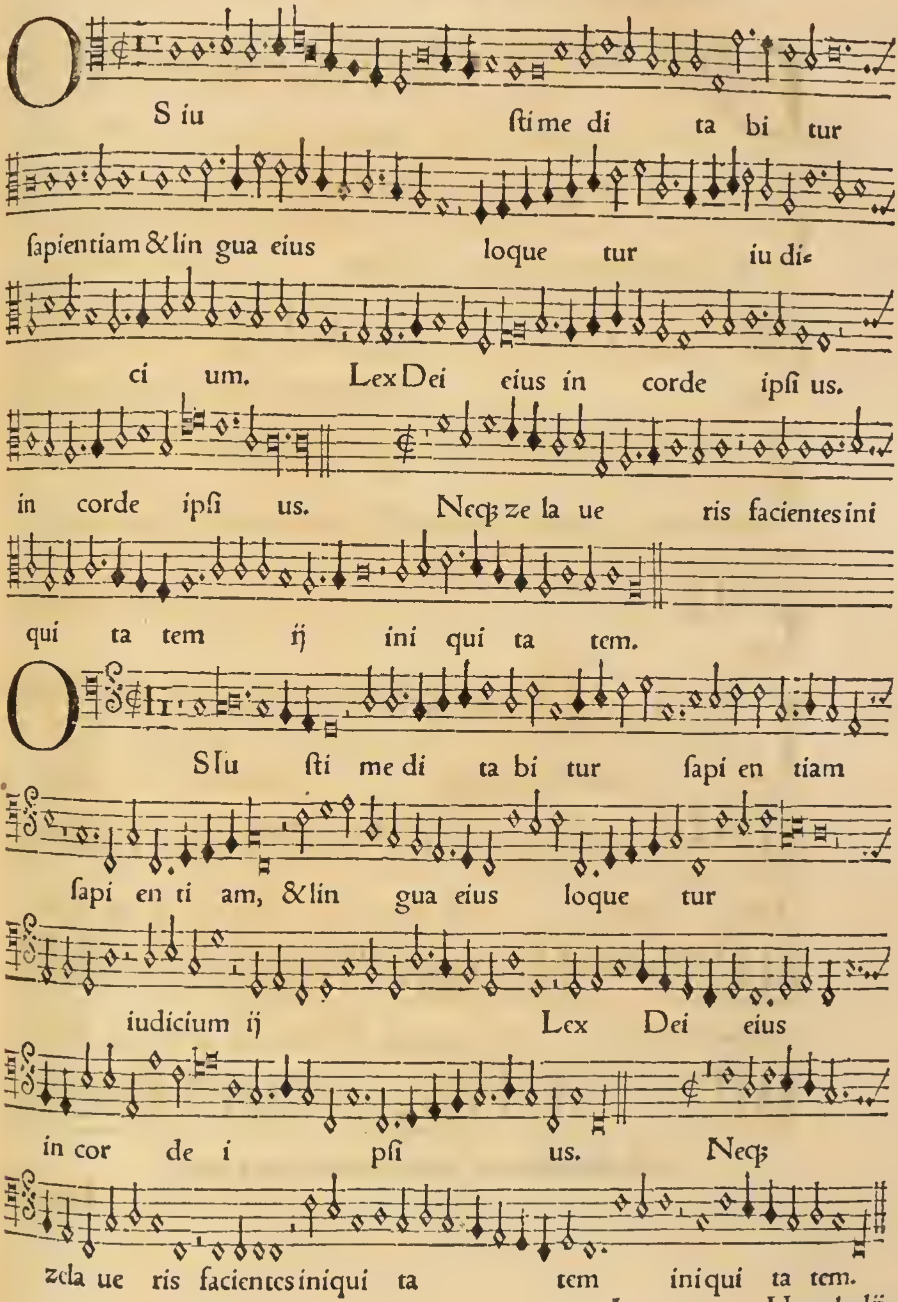

Hypolydij exemplum Gerar=

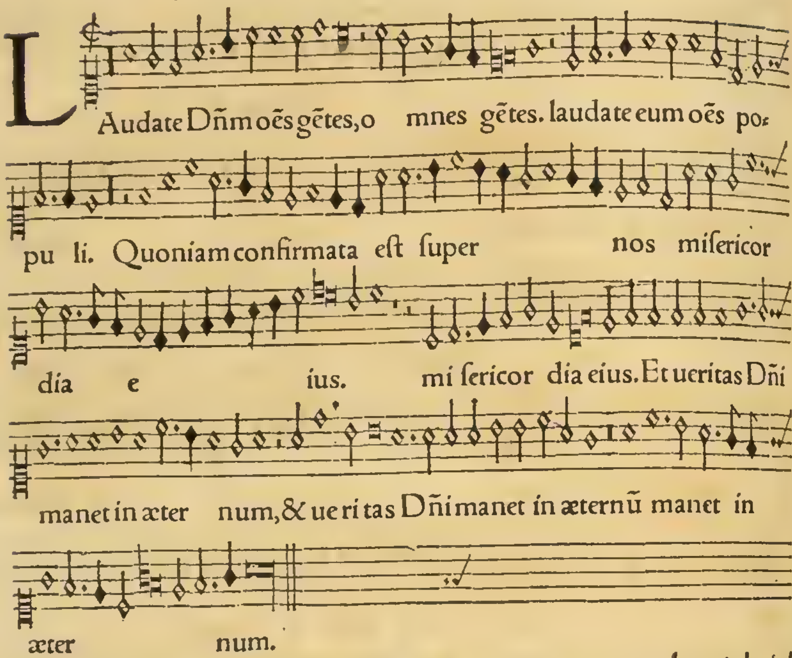

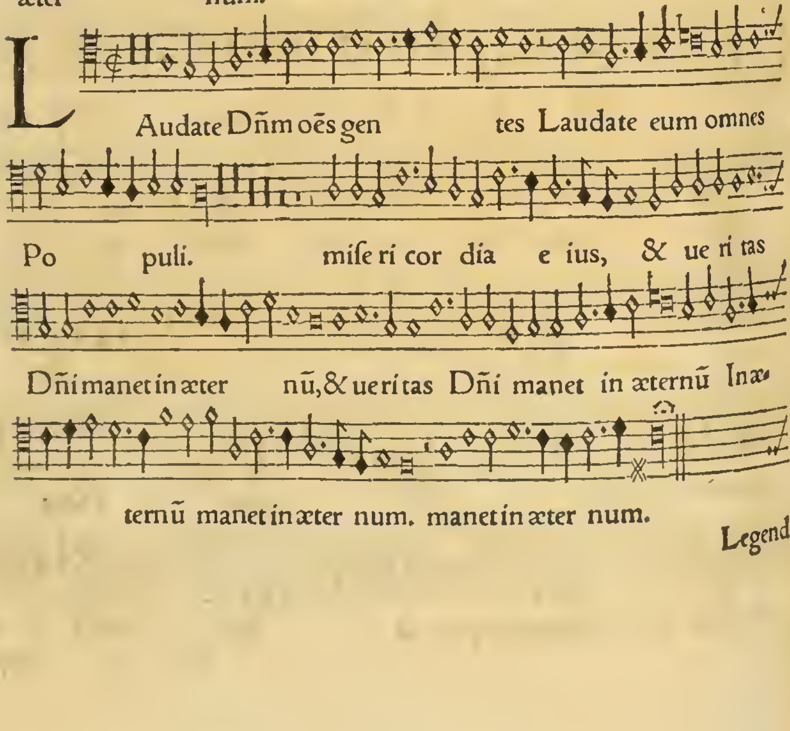
dus à

dus a Salice Elandrus author.
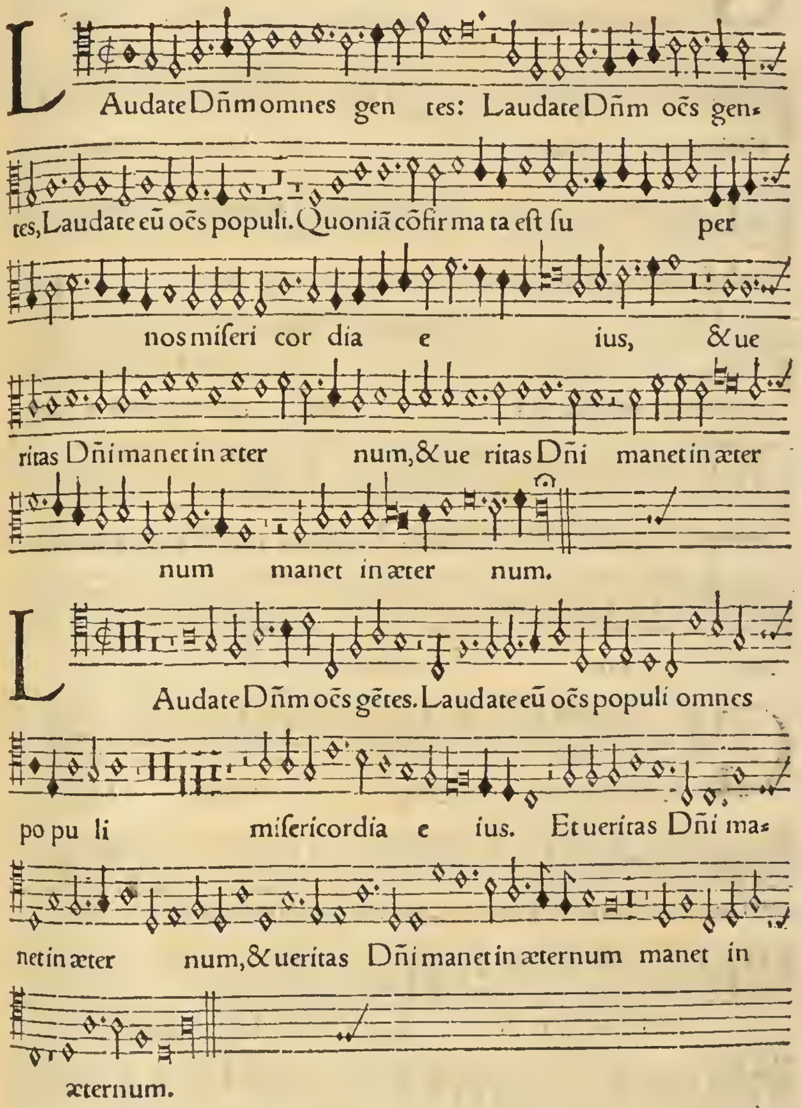

Hypolydij exemplum.

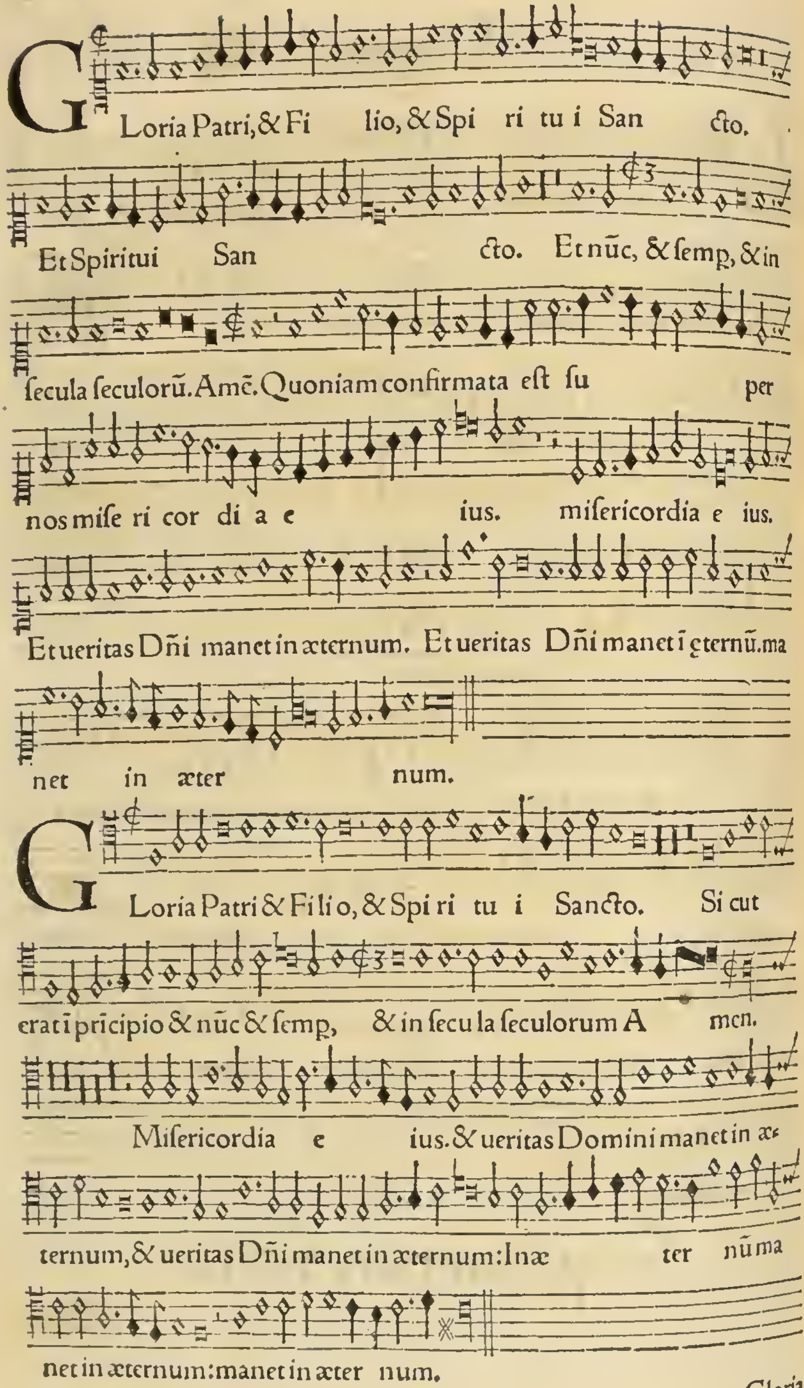

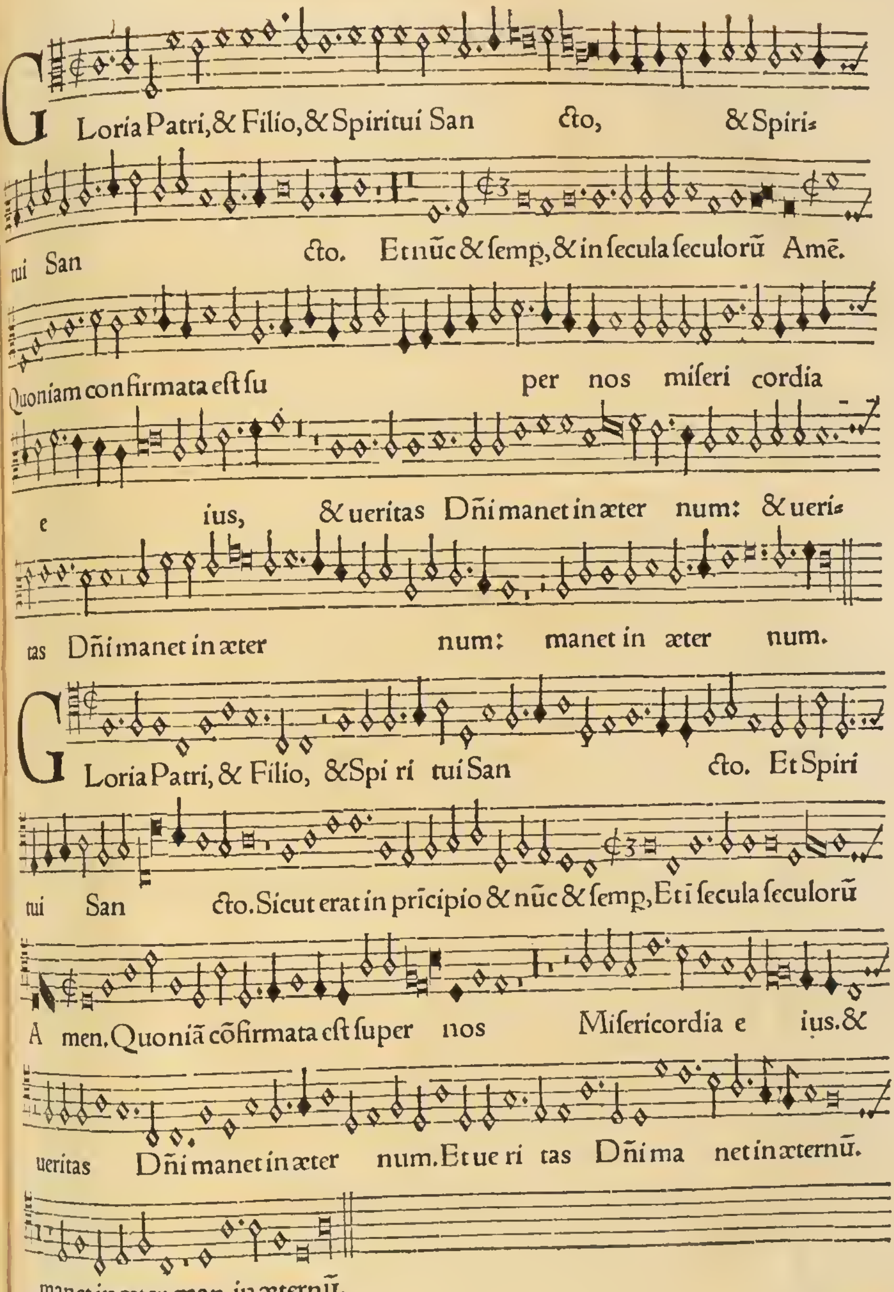
Legend

Sequitur pars altera.

Gloria

G
Loria Patri, & Fi lio, & Spi ri tu i San cto.
Et Spiritui San cto. Et nũc, & semp, & in
secula seculorũ. Amẽ. Quoniam confirmata est su per
nos mise ri cor di a e ius. misericordia e ius.
Et ueritas Dñi manet in æternum. Et ueritas Dñi manet ĩ eternũ. ma
net in æter num.
G
Loria Patri & Fi li o, & Spi ri tu i Sancto. Si cut
erat ĩ pricipio & nũc & semp, & in secu la seculorum A men.
Misericordia e ius. & ueritas Domini manet in æ
ternum, & ueritas Dñi manet in æternum: In æ ter nũ ma
net in æternum: manet in æter num.

G Loria Patri, & Filio, & Spiritui San ɛto, & Spiri-
tui San ɛto. Et nũc & semp, & in secula seculorũ Amẽ.
Quoniam confirmata est su per nos miseri cordia
e ius, & ueritas Dñi manet in æter num: & ueri-
tas Dñi manet in æter num: manet in æter num.
G Loria Patri, & Filio, & Spi ri tui San ɛto. Et Spiri
tui San ɛto. Sicut erat in prĩcipio & nũc & semp, Et ĩ secula seculorũ
A men. Quoniã cõfirmata est super nos Misericordia e ius. &
ueritas Dñi manet in æter num. Et ue ri tas Dñi ma net in æternũ.
manet in æter. man. in æternũ.

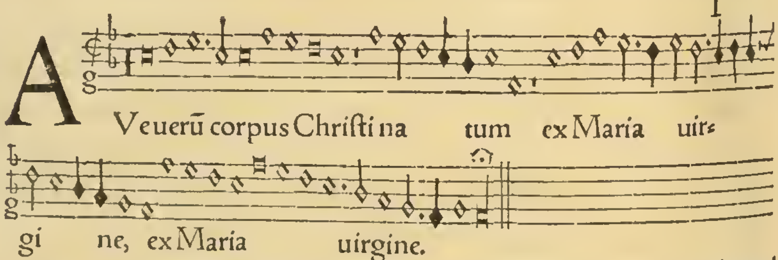
De Ionico

De Ionico exempla, Caput XVI.

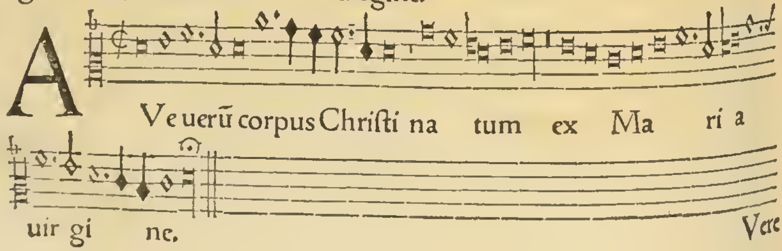
Alter huius tertiæ diapaſon ſpeciei ex C in c Modus eſt Ionicus qui & Iaſtius, noſtra ætate uſitatiſſimus, ad quē omne Vt, referūt Cantores & Symphonetæ, quemadmodum libro ſuperiore de eo ſatis copioſe ſcripſimus. Huius tria exempla ponere placuit. Primū quidem eruditiſſimū, duarum triumq́ uocum Iodoci Pratenſis. In quo Cantus manifeſtam habet totius huius Modi phraſin, Tenor diapente dūntaxat, mox ſecundo loco etiam Baſis totum Modū, tanta hercules modeſtia, tantaq́ gratia, ut huiuſmodi dignū erat, quo ſuum honoraret cōditorem. Alterum exemplum iuuenile eſt à puero Aquis Grani conditum Adamo Luyr, quod mihi olim obtulit Agrippinæ cum mathematicas illic profiterer diſciplinas. Tertium Ioannis Richafort. Cuius magna eſt noſtra ætate laus in componendis uocibus. In omnibus autem huius Modi exemplis trāſpoſitio eſt per diateſſaron à proprio loco, ut Baſis intra Scalam locum habeat, nec extra uagetˀ, quod & in plæriſq; alijs ut in Dorio, ac Dorij plagio, Hypodorio, & huius Hypoionico fieri ſolet. Ad hoc enim tetrachordum Synemmenon utile eſt, alioqui ab ſcala prorſus relegandū. plus enim confuſionis nobis parit quàm utilitatis præbeat. De Modi huius natura plura non ſum dicturus, quod antea de eo abunde diſſeruerimus, & quod omnibus notus. Ne exempla quidē tot daturus, ni caſu in id propoſiti latus eſſem. Quinq; uocum huius item Modi elegans exemplum eſt. Stabat mater doloroſa, Iodoci Pratenſis, nobilis compoſitio, quam cantionem, quod in manibus omnium eſt, conſulto omiſimus.

Iodoci Pratēſis de Ionico exēplū

CANTVS Duûm.

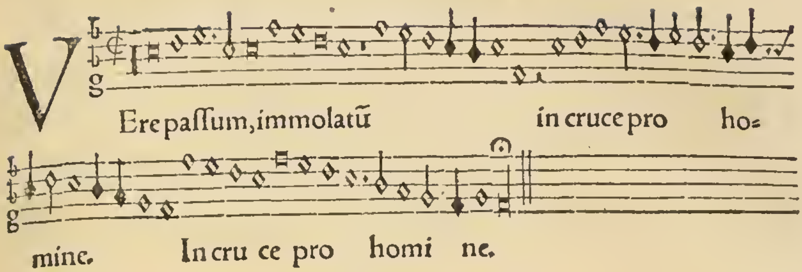

TENOR

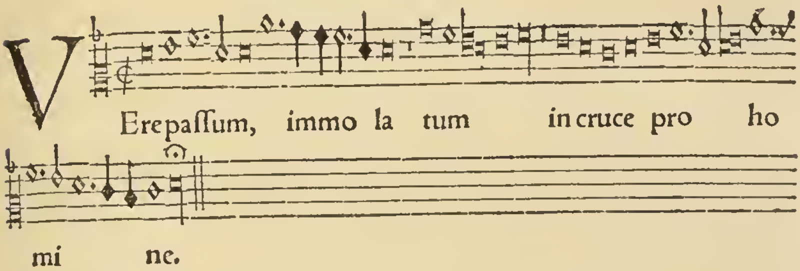

Vere

CANTVS

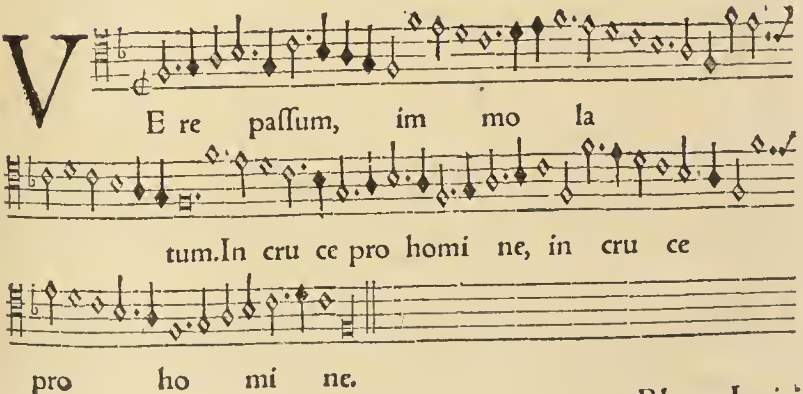

TENOR

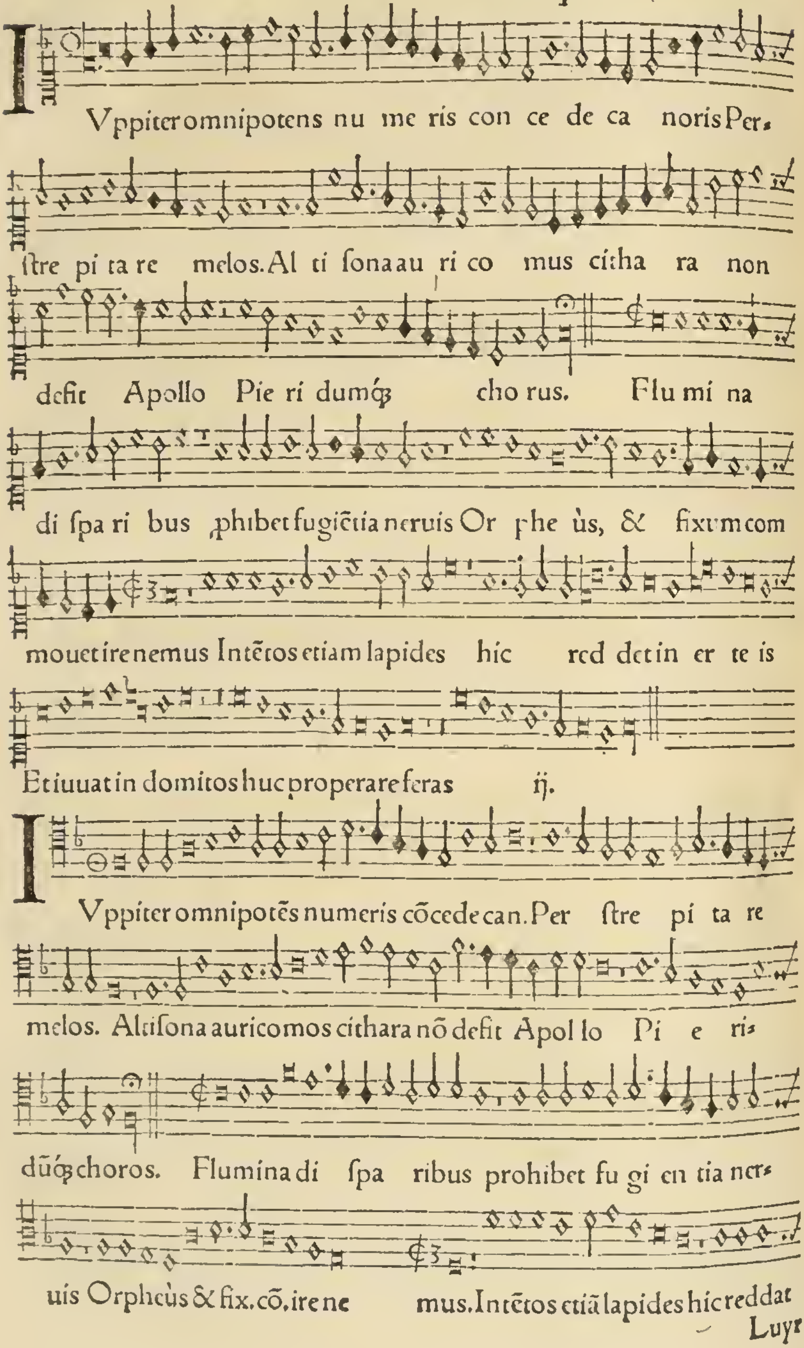

Trium eiusdem de eodem exemplum.

BASIS

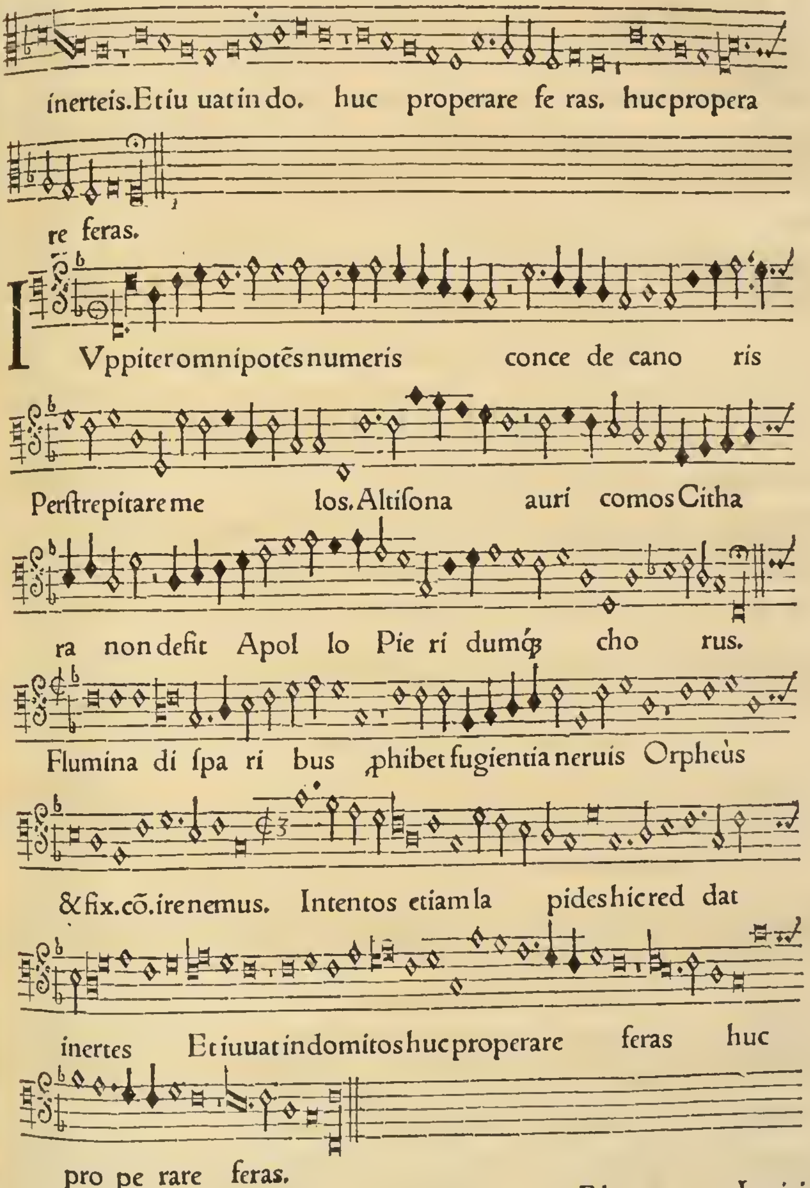

Ionici secundū exemplū Adā
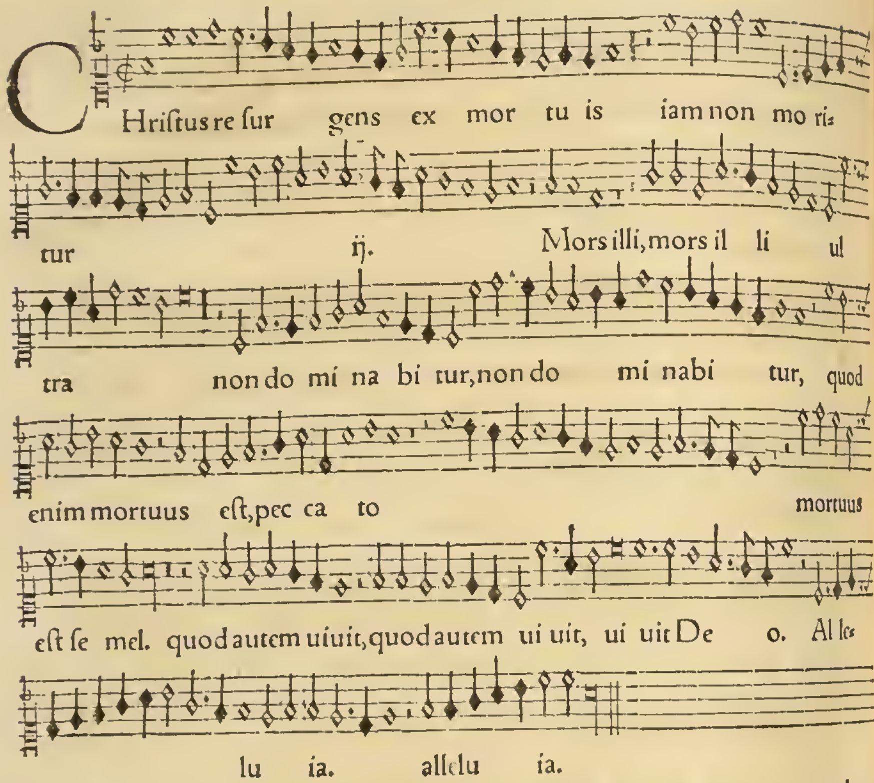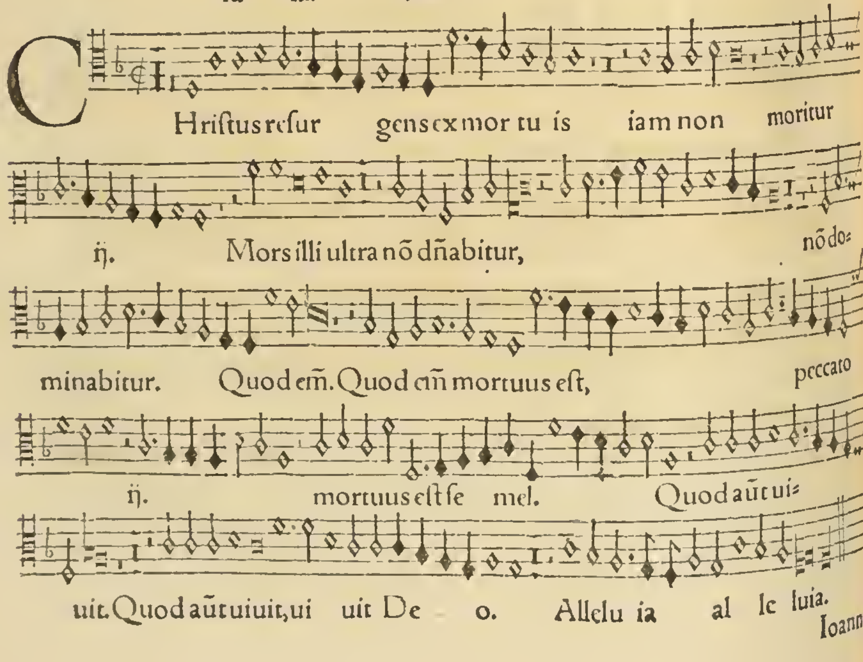

Luyr

Luyr Aquęgranēſis author.
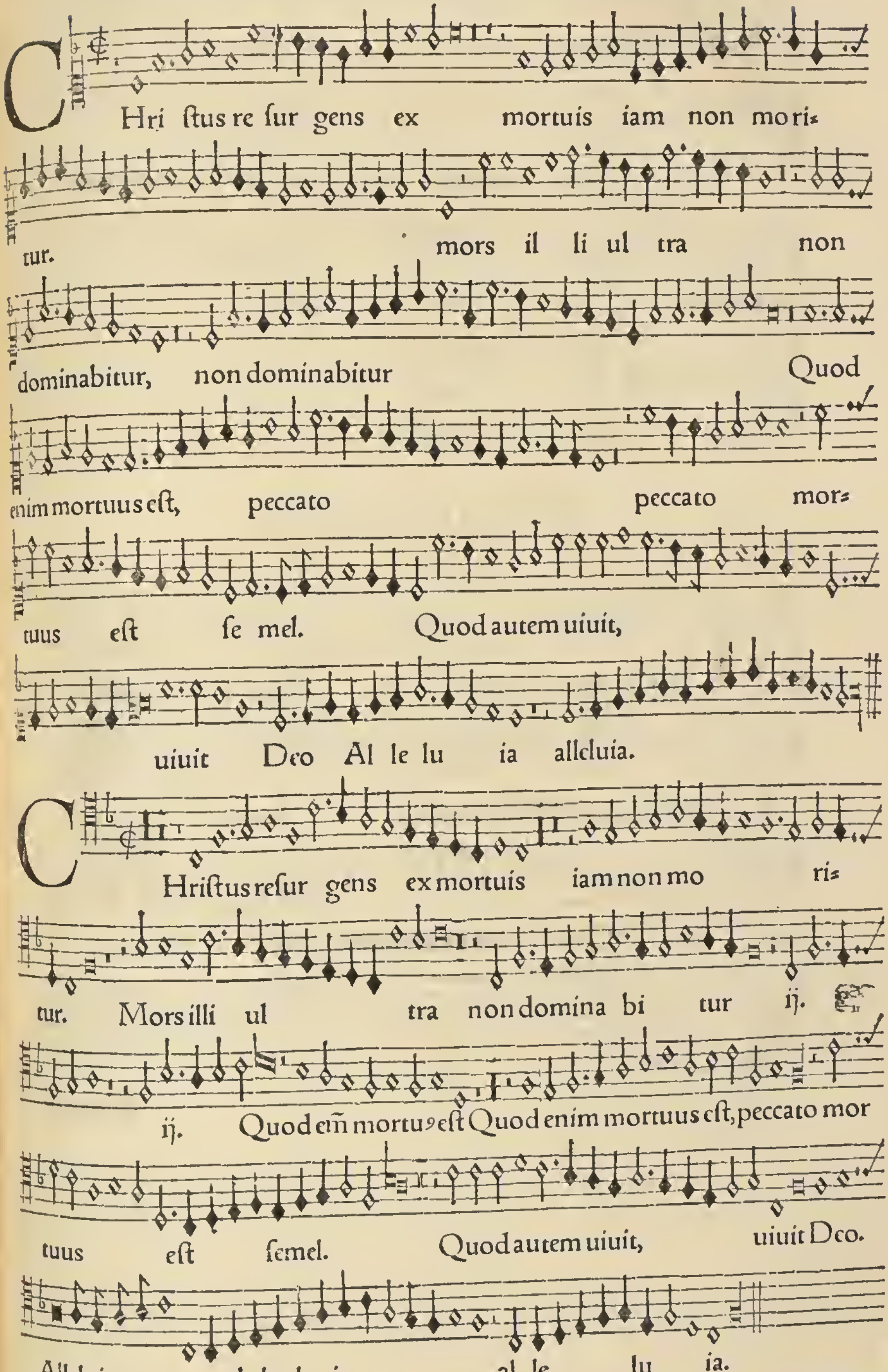

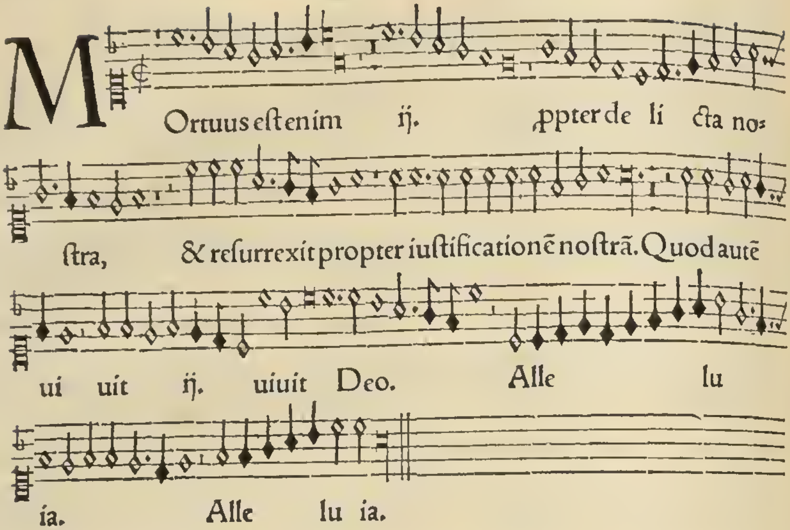
Ionici tertium exemplum

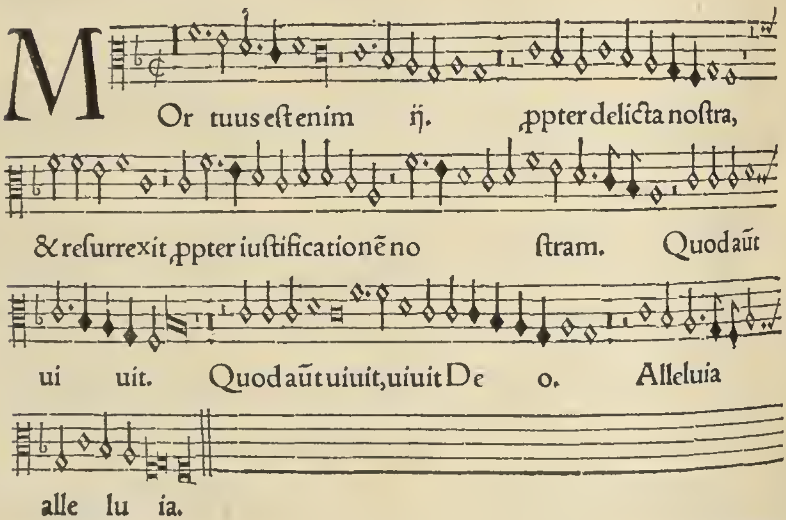

Ioannes Richafort author.
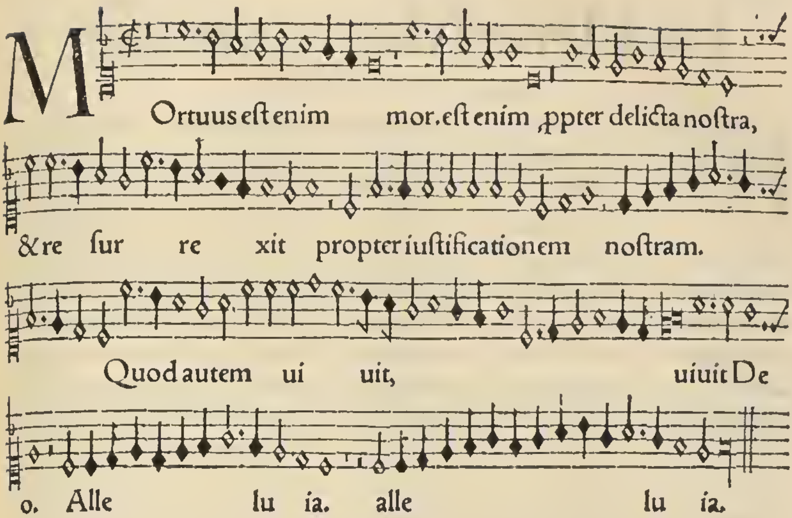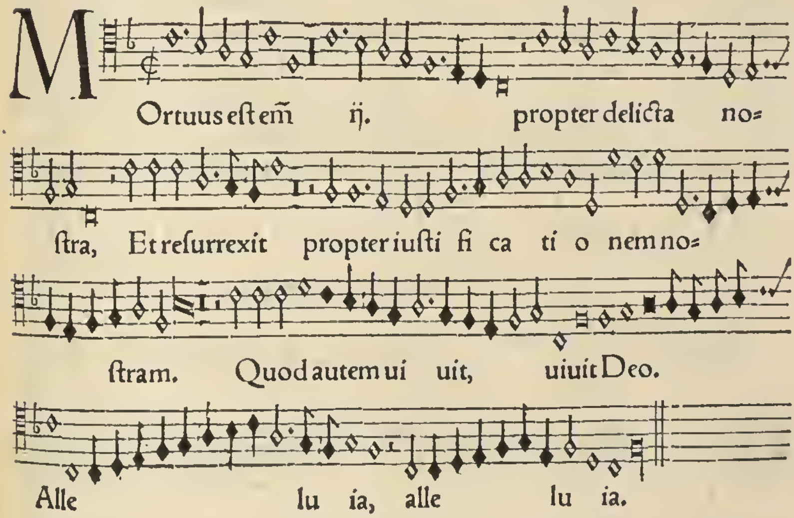

Secunda pars.

Mortuus

Ortuus eſt enim mor. eſt enim ꝑpter delicta noſtra,
&re ſur re xit propter iuſtificationem noſtram.
Quod autem ui uit, uiuit De
o. Alle lu ia. alle lu ia.

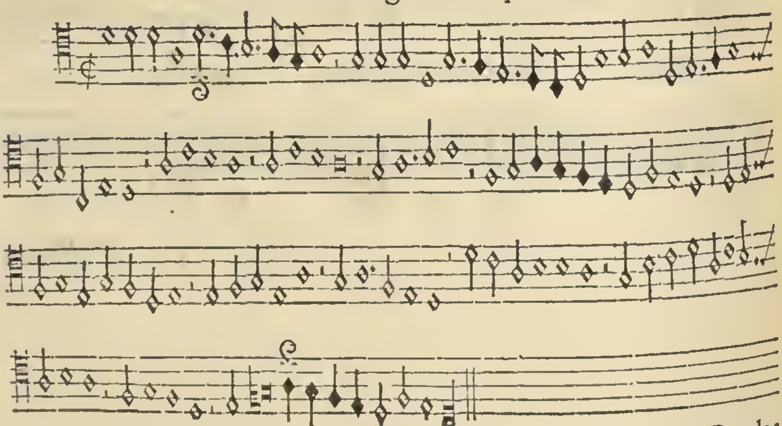

Ortuus eſt em̄ ij. propter delicta no=
ſtra, Et reſurrexit propter iuſti fi ca ti o nem no=
ſtram. Quod autem ui uit, uiuit Deo.
Alle lu ia, alle lu ia.

De Dorio Modo exempla, Caput XVII.

HIc Modus optimo iure primus erat, cum ueneranda grauitate, tum sublimi quadam & inenarrabili maiestate. Sed quia quartæ diapason speciei erat, mãsit nobis, ut Sextus in hoc ordine. Vulgus, tãetsi nescit, strenuè adhuc eius dignitatem tuetur ac defendit, atq; adeò primum facit. Cuius causa nobis dicta est, cap. 7. prioris uoluminis. Nunc eius cantiones multarũ uocum tractabimus, non ex dignitate, ut certe decebat, sed ex usu, uno alteróue exẽplo adducto, ne nihil de illo dixisse arguamur. Est enim uulgatissimus, & multæ cantionum Chiliades ad hunc factæ inueniuntur. Quis est enim Symphonetes, qui non in hoc Modo aliquando Diuæ uirginis Salutationem tentauerit, idq; frequenter cum aliorum æmulatione, quo contentionis genere libẽter certabat Iacobus Hobrechth, ut qui copia omnes suæ ætatis cantores (quod in missa Hercules dux Ferrariæ, uisus est uoluisse ostendere) superabat, quicquid enim conabat᷑ dicere Carmẽ erat, ut ille ait. Magnifica est eius ad diuam Virginẽ Salutatio ad hunc intonata Modum. Nos quatuor breuia eius ponemus exempla. Primum Gregorij Meyer, Monáda, ex qua Dyas. Vbi bellissime Modus inter D et d decurrit. Et Basis sub Themate in diapente post treis semibreueis. Alterum Duûm Antonij Brumel ex Missa Festiuali (Sic enim appellauit) doctum iuxta atq; iucundum, & utraq; uoce Modum pulchre repręsentans. Tertiũ Trium, Thomæ Tzamen Aquægranensis, qui Adam Iuuenis, cuius in Iodoco meminimus, præceptor fuit. Quartũ quatuor uocũ Ioannis Mouton Galli Regis Frãcisci, cum ego Luteciæ degerẽ, Symphonetæ.

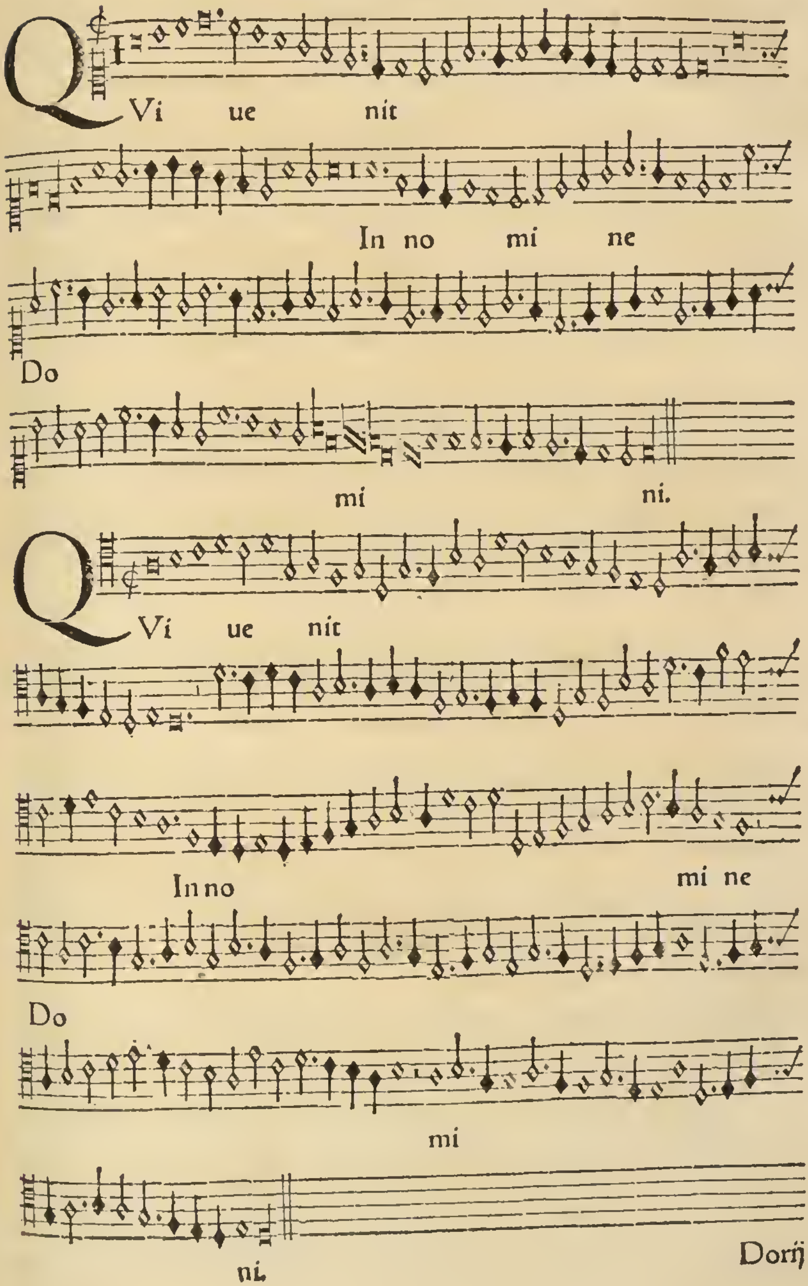
Monados in Dorio exemplũ

Author Gregorius Meyer.

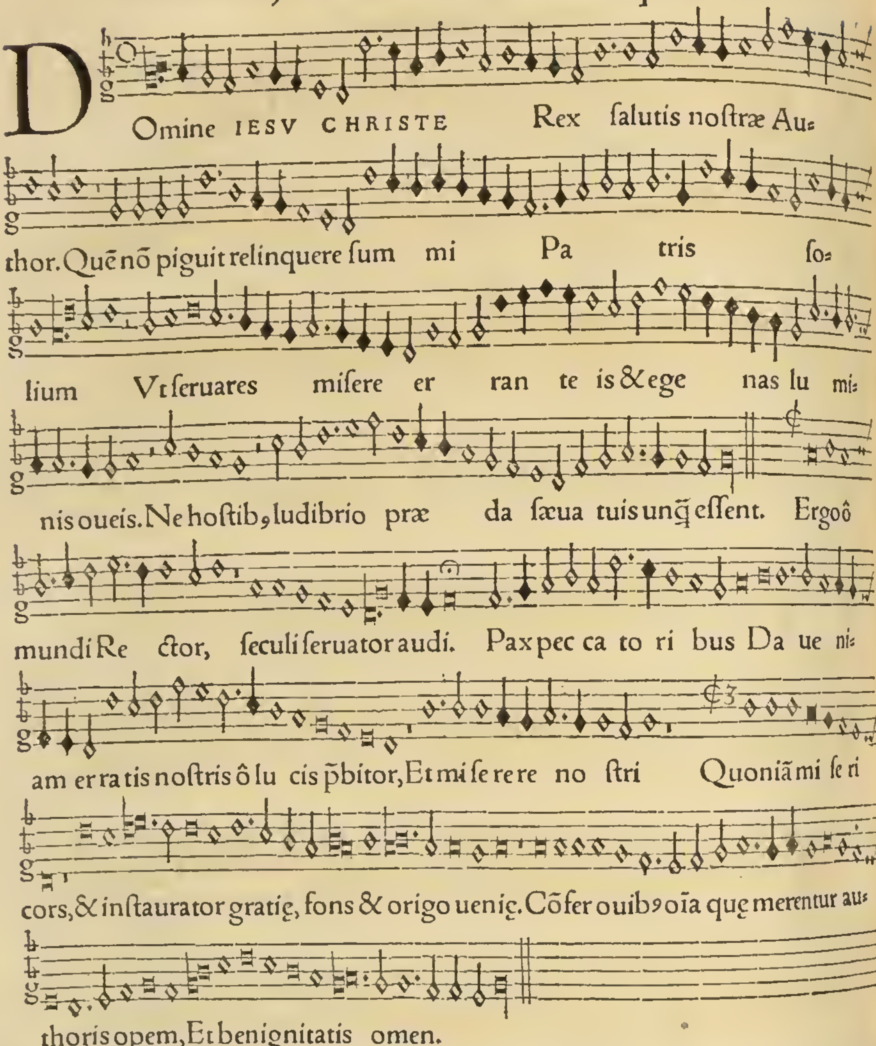

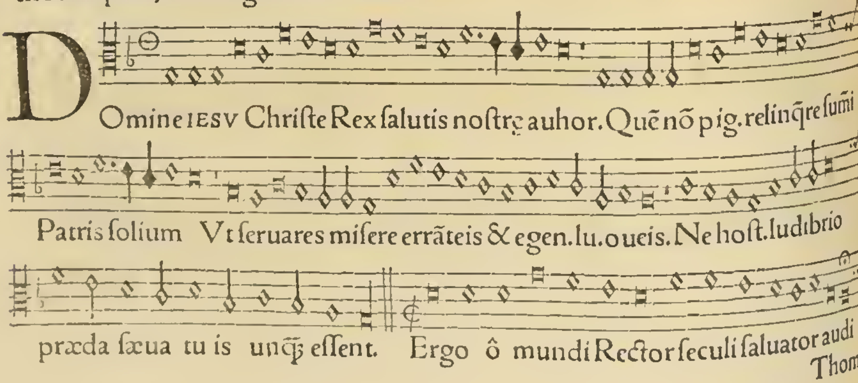
Dyados

Dyados in Dorio exemplum Antonij Brumel.

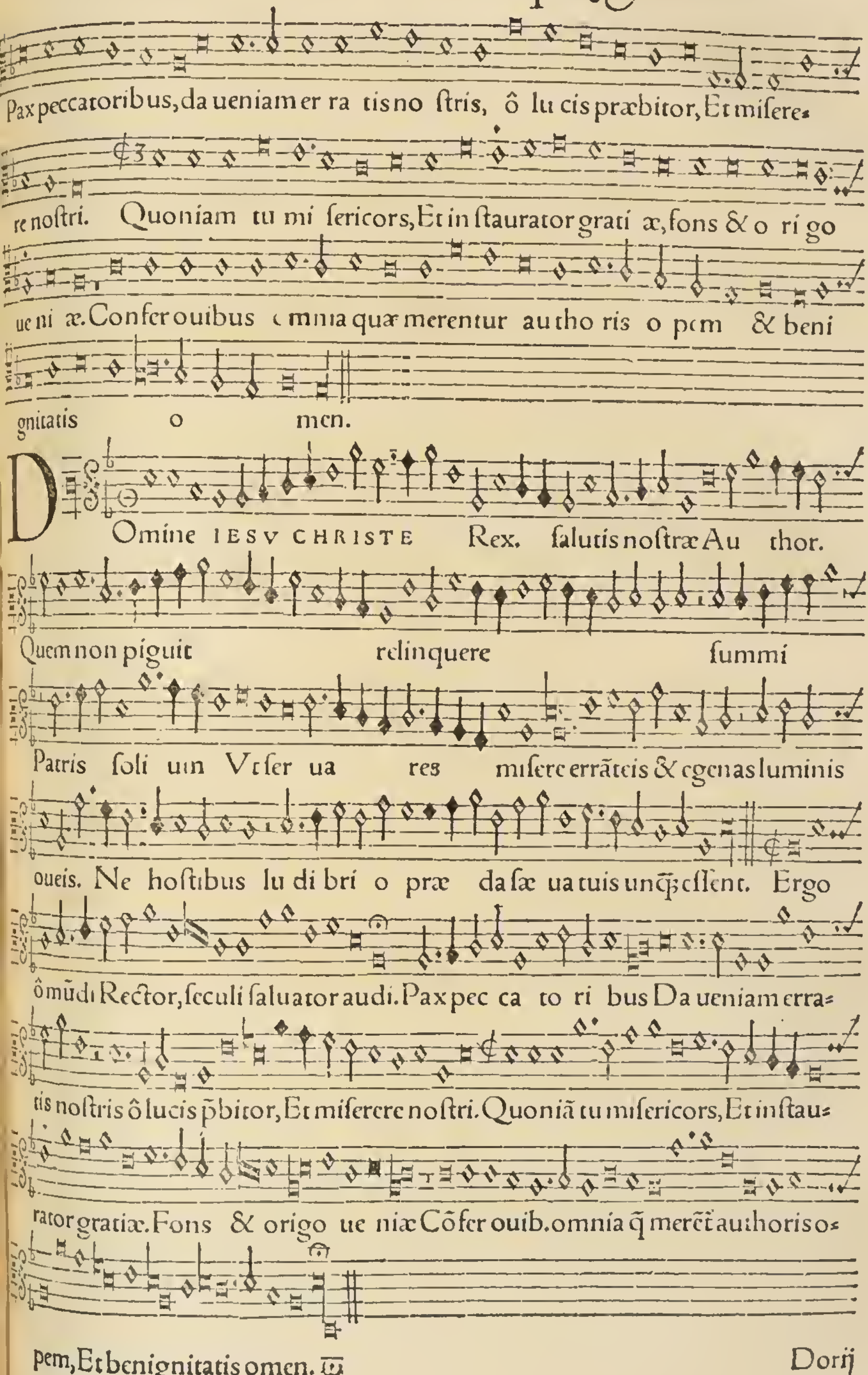

Dorij tertium exemplum

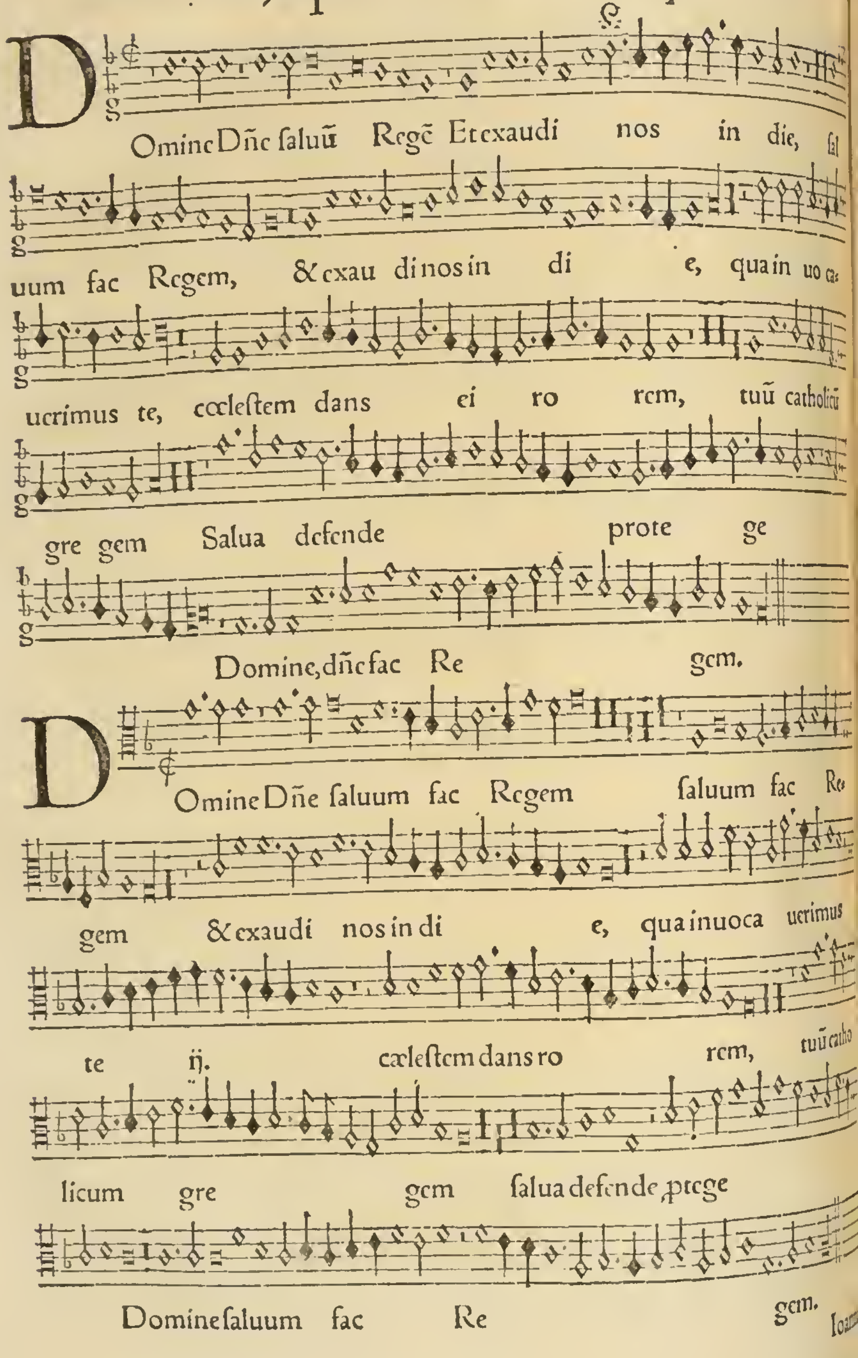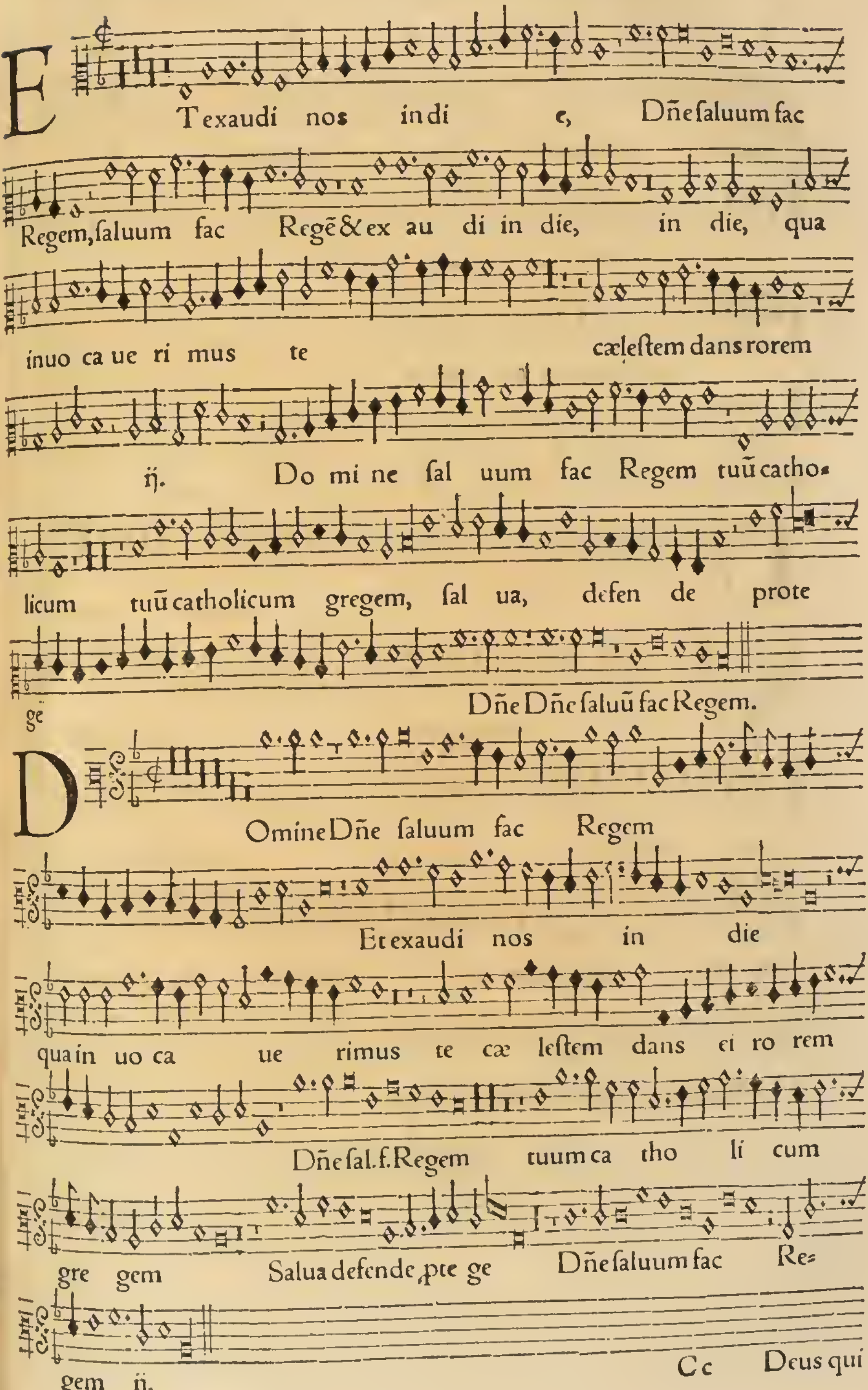

Thomę Tzamen Aquęgranēsis.
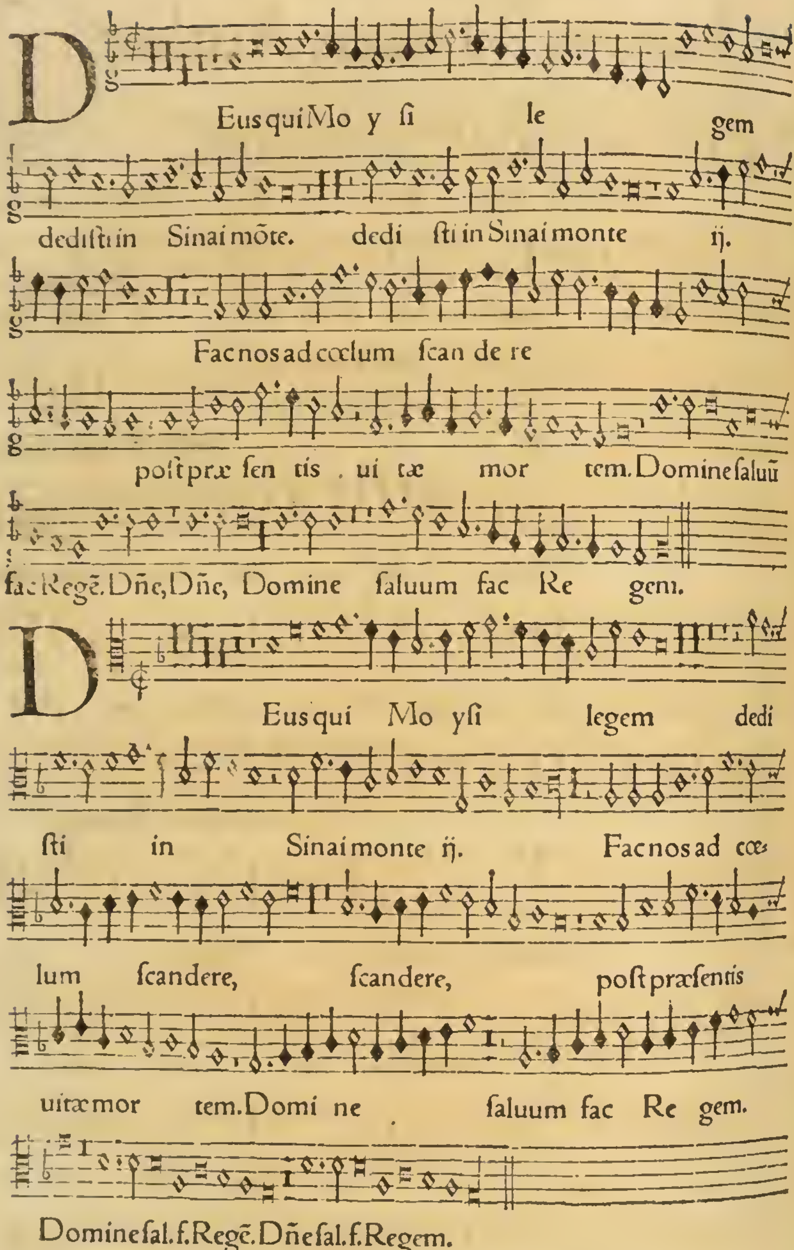

Dorij quartum exemplum.
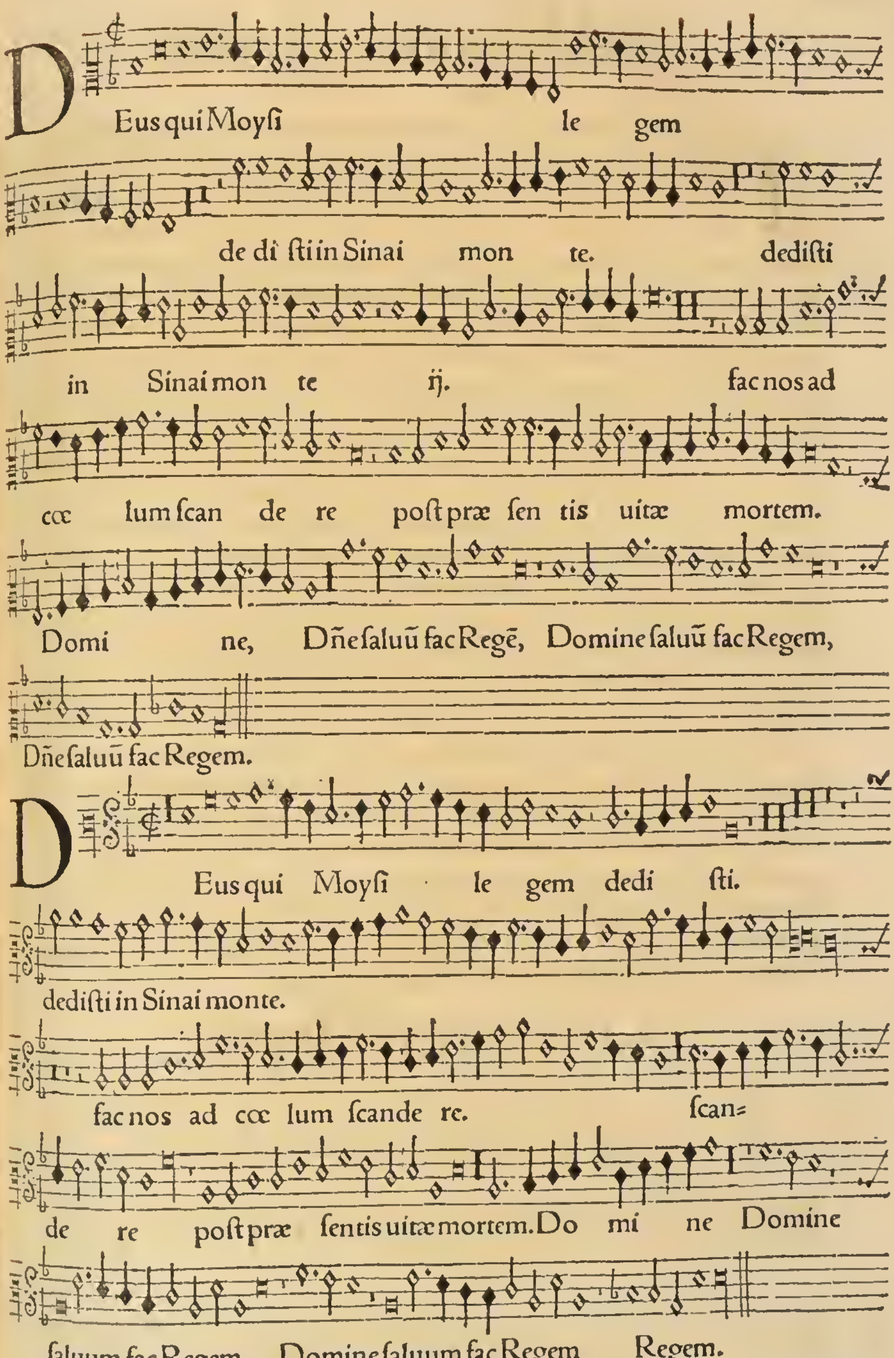

Ioannes Mouton Author.

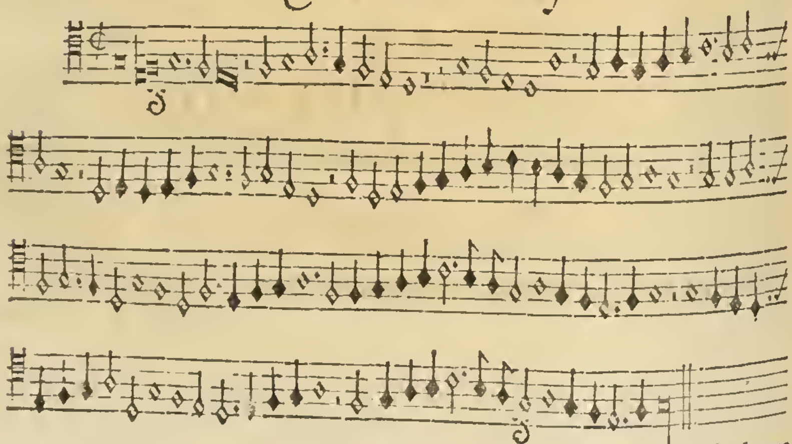
Secunda pars

D
Eus qui Moyſi le gem
de di ſti in Sinai mon te. dediſti
in Sinai mon te ij. fac nos ad
cœ lum ſcan de re poſt præ ſen tis uitæ mortem.
Domi ne, Dñe ſaluũ fac Regẽ, Domine ſaluũ fac Regem,
Dñe ſaluũ fac Regem.
D
Eus qui Moyſi le gem dedi ſti.
dediſti in Sinai monte.
fac nos ad cœ lum ſcande re. ſcan=
de re poſt præ ſentis uitæ mortem. Do mi ne Domine
ſaluum fac Regem. Domine ſaluum fac Regem Regem.

De Hypomixolydio, Caput XVIII.

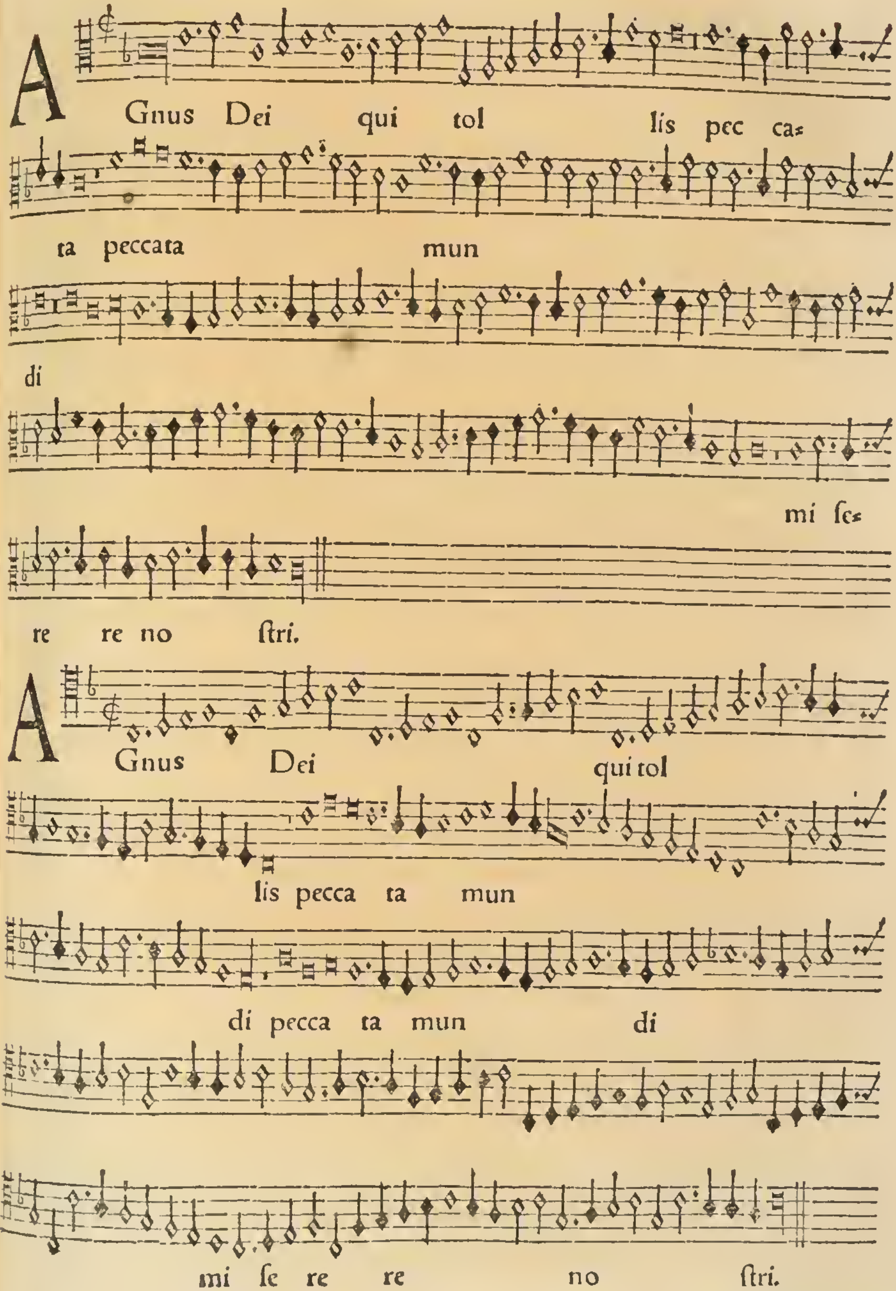
TRia apud ueteres hic Modus habet nomina. Nã & Hypomixolydius & Hyperiastius, & Hyperionicus dicit, Quorũ nominũ rationem priore uolumine Cap. 22. enarrauimus, Dictumq́ eodem in capite eius Systema cum Dorio idem esse: Diuersum tamẽ ab eo mediatione & claue finali. Dictũ eodem loco hũc Plagium esse Mixolydij, qui cum communem habet diapẽte ut sol, & diatessaron re sol inferné, quã Mixolydius superné. Hic apud ueteres ecclesiasticos in maximo fuit usu, hodie non ita frequenti. Themata quidẽ uetera festiuissime nostra ætate Symphonetæ quatuor cõponunt uocibus, at ipsi raro noua inueniunt. Ponã tamẽ unum huius quidẽ Modi exẽplum quatuor uocibus à Ioanne Vãnio Brisgoico intonatũ, dum Friburgi in Heluetijs Phonascum ageret, anno à Christi natiuitate M. D. XVI. Eo tẽpore alij suadebant, alij, q̃rum de numero ipse erat, uehementer dissuadebant Heluetijs cum Francisco Francorum Rege pacẽ ineundam. Id carmẽ quia doctis impense placuit, mihi quoq; uisum est ponendum, ipse Lector iudicet. Est & Ioannis Muoton Cantio Saluator mundi oppidò elegans, quæ uulgo circũfertur, ideoq́ hic omissa: Item Iacobi Hobrecht Missa, Si dedero: Cuius Cap. 8. huius libri meminimus. Cæterũ Iodocus Pratensis, Cantionẽ Sanctus de beatissima Virgine ad hunc cõpositum Modum, in Tetrachordũ Synemmenon detorsit, sed immutabili permanente Systemate, Eius duarum uocum exemplum proponemus oppidò elegãs, ut ille collocauit per diatessaron à propria leuatum sede. Cuius Tenor Modum eleganter exprimit ambitu, medio, ac fine. Basis autem Authenten eius Mixolydium, quanq; ditono superné adiecto, & fine cũ plagio sociato, Quod authori illi oppidò familiare fuit, ut in superioribus sæpius conquesti sumus. Sed audiamus primum Dyadem in Monade Gregorij Meyer, in qua Altitonans supra Tenorem post Sesquitempus in diapente incedit.

Gregorius Meyer.

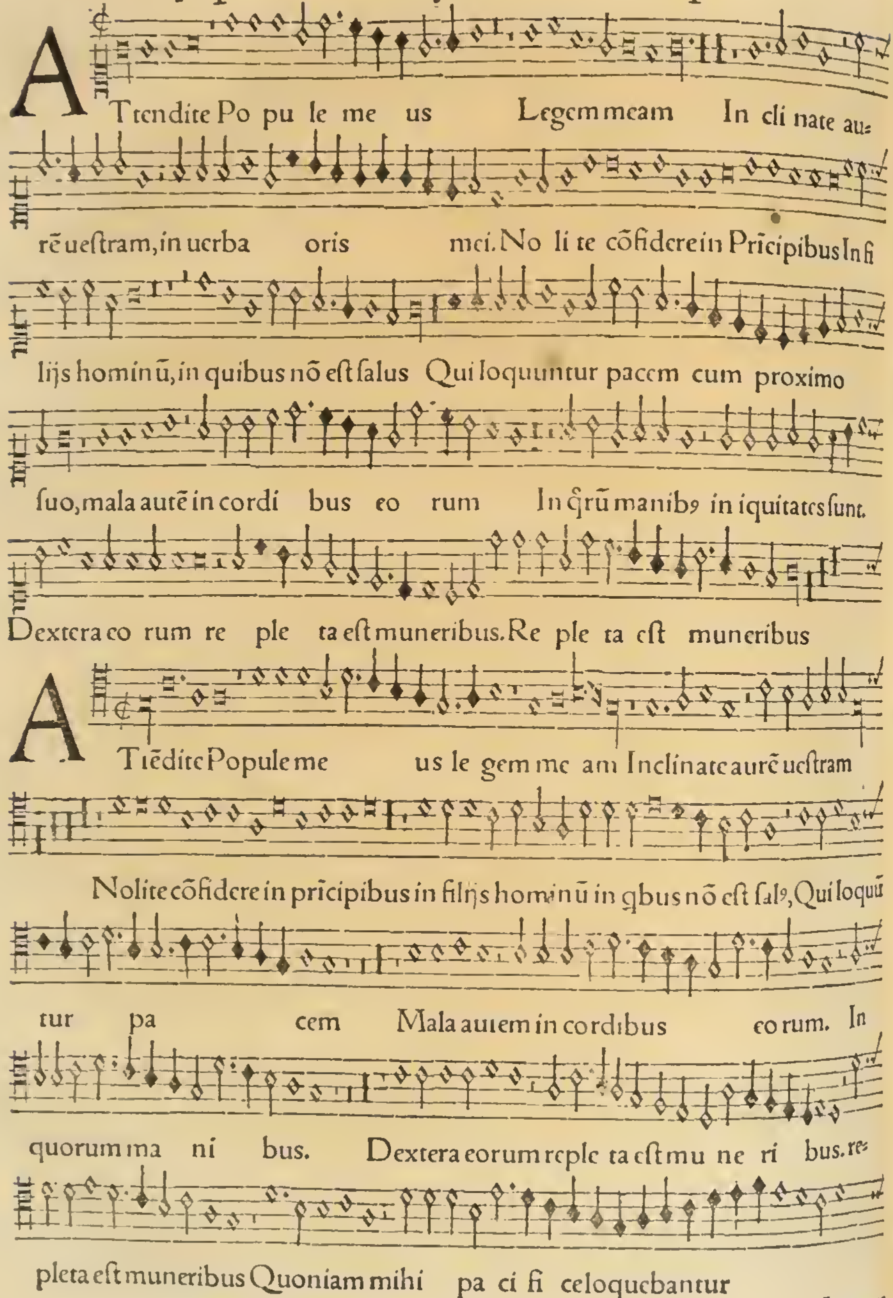

Iodocus
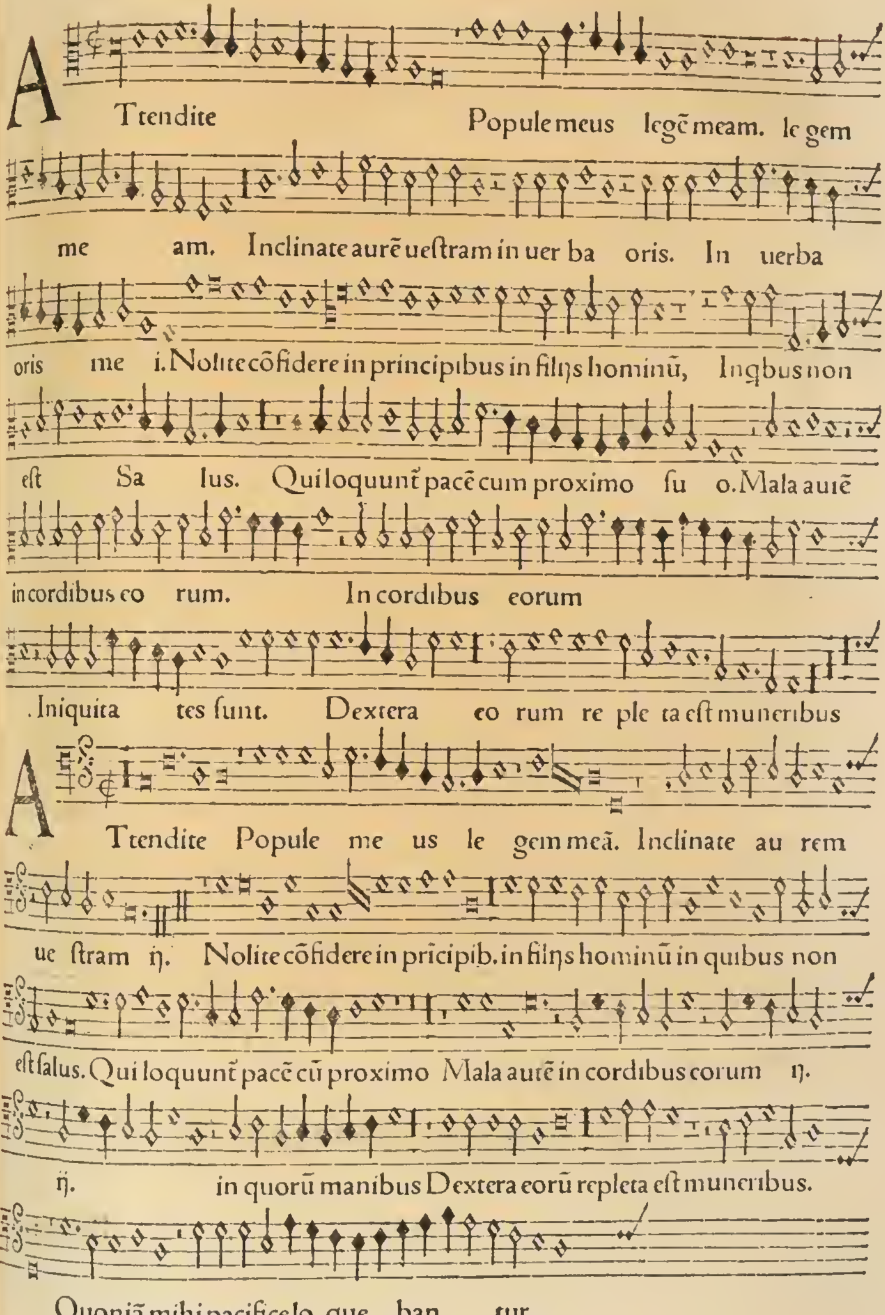
Iodocus a Prato author,

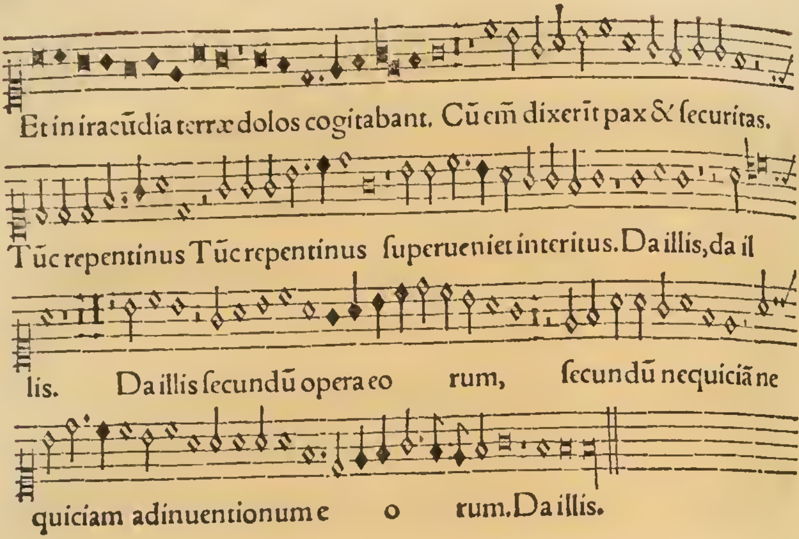

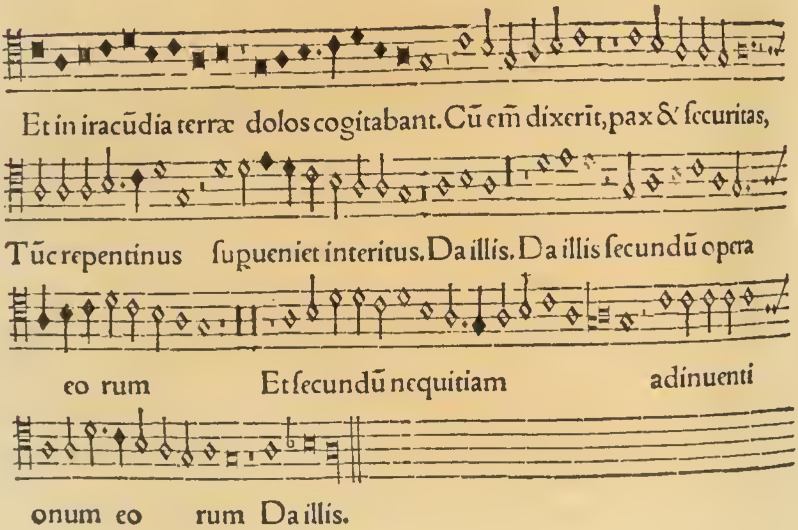
Hypomixolydij exemplum

Ioannes Vannius

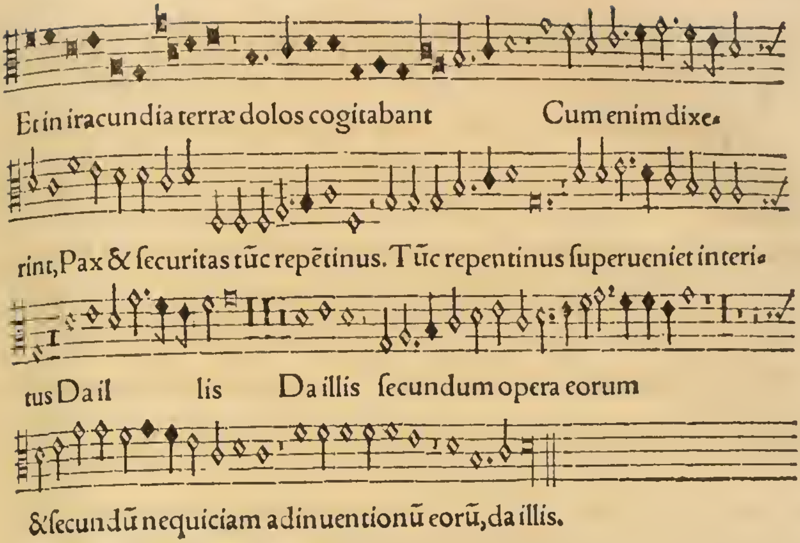

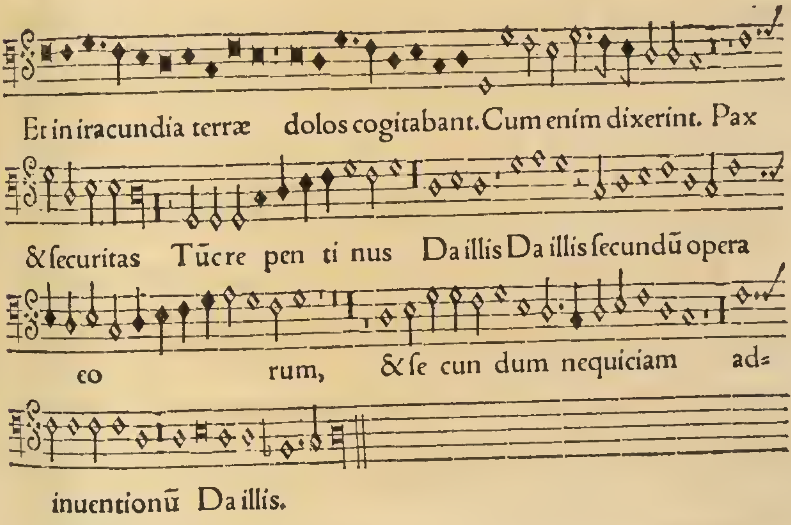

Finis primæ partis
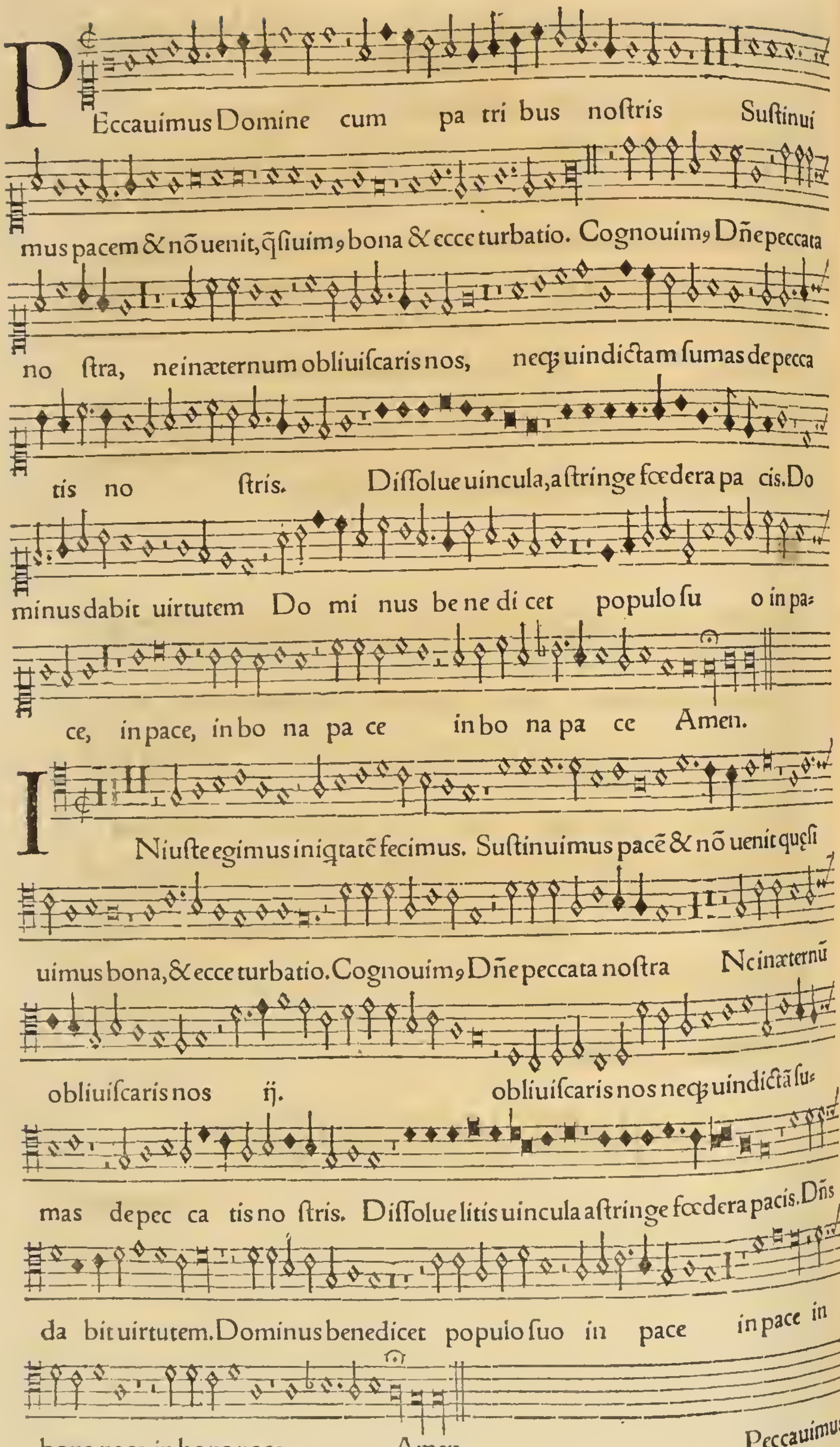
Et in ira
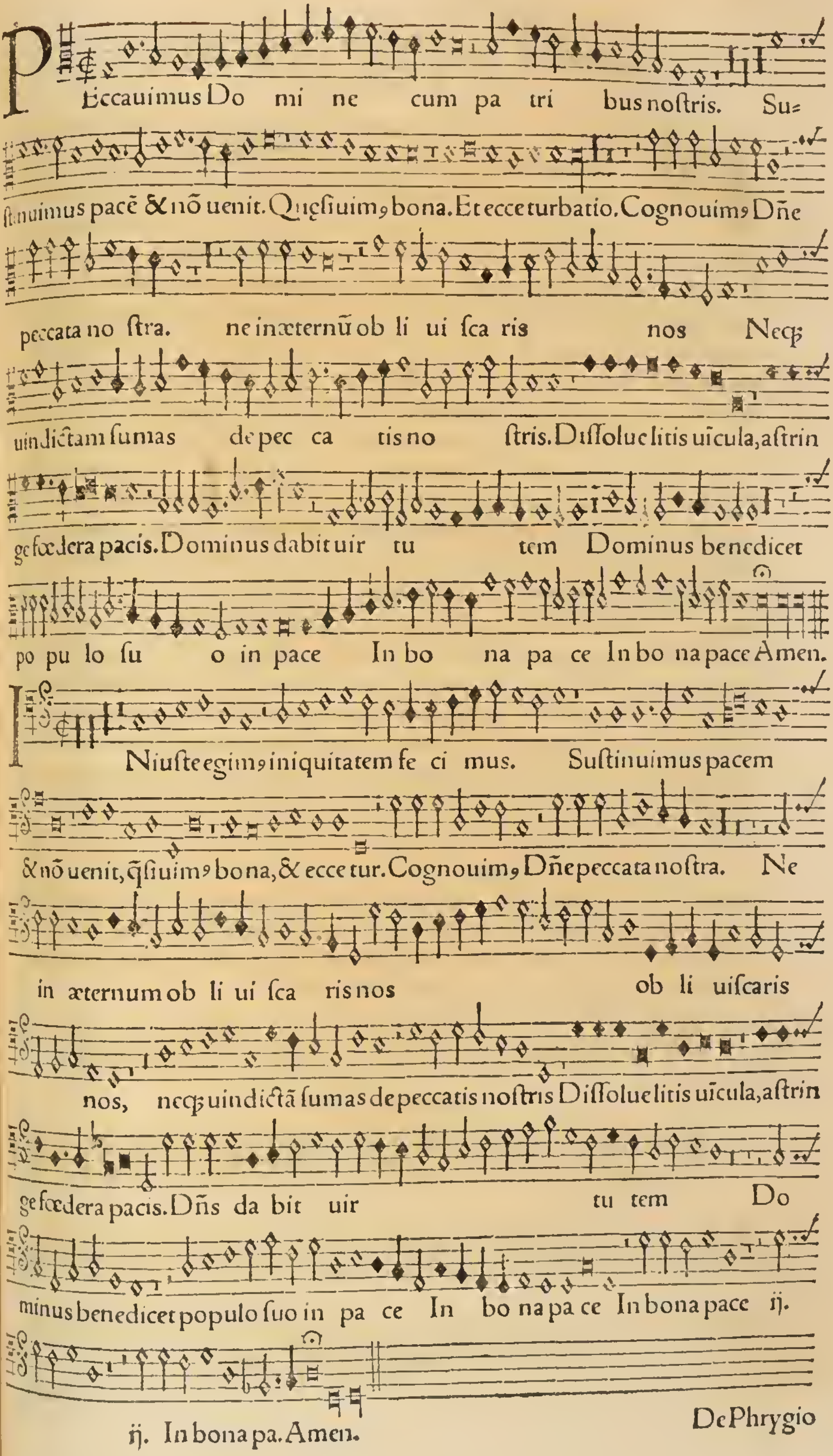

Sequitur ſecunda pars.

Peccauimus

PEccauimus Domine cum pa tri bus noſtris Suſtinui
mus pacem & nõ uenit, q̃ſiuim9 bona & ecce turbatio. Cognouim9 Dñe peccata
no ſtra, ne in æternum obliuiſcaris nos, neq; uindictam ſumas de pecca
tis no ſtris. Diſſolue uincula, aſtringe fœdera pa cis. Do
minus dabit uirtutem Do mi nus be ne di cet populo ſu o in pa-
ce, in pace, in bo na pa ce in bo na pa ce Amen.
INiuſte egimus iniq̃tatẽ fecimus. Suſtinuimus pacẽ & nõ uenit quæſi
uimus bona, & ecce turbatio. Cognouim9 Dñe peccata noſtra Ne in æternũ
obliuiſcaris nos ij. obliuiſcaris nos neq; uindictã ſu-
mas de pec ca tis no ſtris. Diſſolue litis uincula aſtringe fœdera pacis. Dñs
da bit uirtutem. Dominus benedicet populo ſuo in pace in pace in
bona pace in bona pace. Amen.

Peccauimus

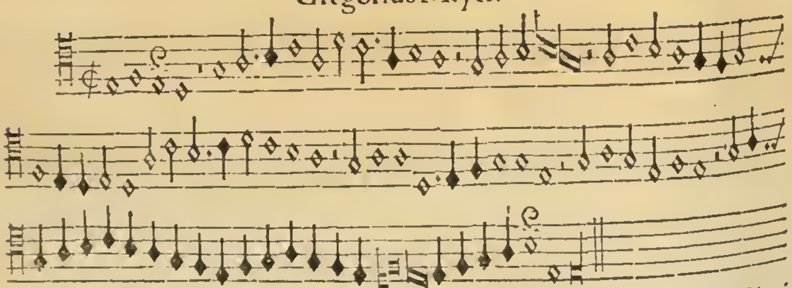

PEccauimus Do mi ne cum pa tri bus noſtris. Su=
ſtinuimus pacē & nō uenit. Quęſiuim9 bona. Et ecce turbatio. Cognouim9 Dn̄e
peccata no ſtra. ne in æternū ob li ui ſca ris nos Neq;
uindictam ſumas de pec ca tis no ſtris. Diſſolue litis uīcula, aſtrin
ge fœdera pacis. Dominus dabit uir tu tem Dominus benedicet
po pu lo ſu o in pace In bo na pa ce In bo na pace Amen.
INiuſte egim9 iniquitatem fe ci mus. Suſtinuimus pacem
& nō uenit, q̄ſiuim9 bo na, & ecce tur. Cognouim9 Dn̄e peccata noſtra. Ne
in æternum ob li ui ſca ris nos ob li uiſcaris
nos, neq; uindictā ſumas de peccatis noſtris Diſſolue litis uīcula, aſtrin
ge fœdera pacis. Dn̄s da bit uir tu tem Do
minus benedicet populo ſuo in pa ce In bo na pa ce In bona pace ij.
ij. In bona pa. Amen.
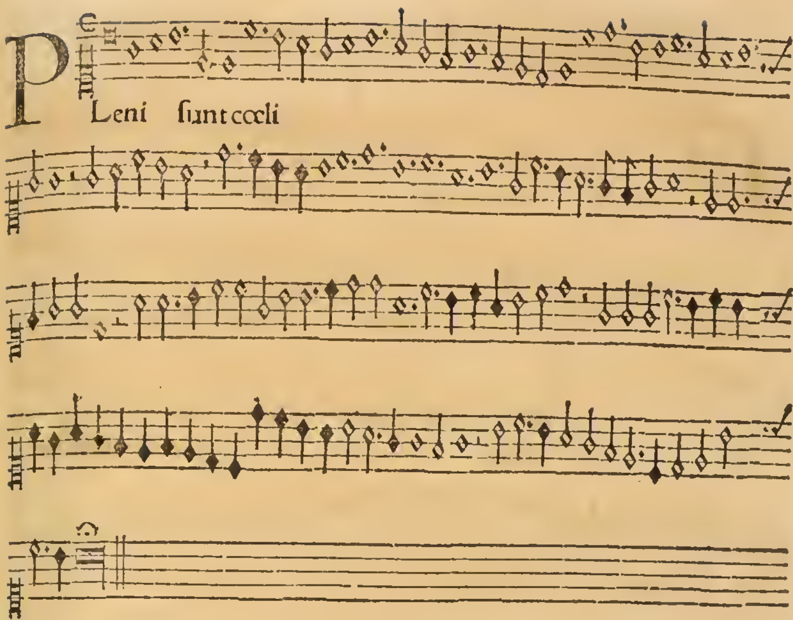
De Phrygio
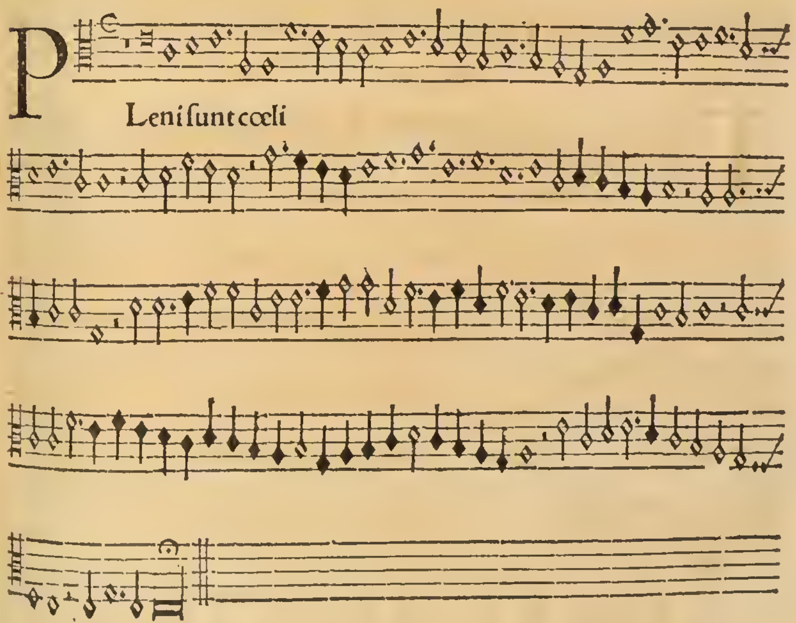
De Phrygio Modo, Caput XIX.

Dictum est nobis non uno tantũ loco, ex uulgata Musicorũ sentẽtia, uix alios duos Modos proprius cõnecti quàm hũcce Phrygium cũ suo plagio, Hypophrygio. Cuius ratione̅ in superioribus diximus quod plagius & rarissime in ♮ magnũ descẽdat, et rarius non ultra b paruũ ascendat, ita ut usq; intra duo Cc consistat, tanq; esset Ionicus, cum quo tamen phrasi, ut dictum est, in immẽsum distat. Authentes uero in e paruũ ascendit, eodẽ cum plagio descensu in C magnũ. Quia uero Hypoæolius eandẽ possidet cũ hoc modo diapason, inuenias Modi huius exempla quæ dũtaxat fine ab Hypoæolio differãt, quale hic unum nos duûm uocũ subiunximus, quod phrasi non minus cũ Hypoæolio cõuenit, q̃ hocce Modo, sed ascensus nimius & finis Phrygiũ declarant. Deinde porrò quatuor uocũ sequit̃ exemplũ, cuius prioribus libris mentionem fecimus, Threnorũ Magdalenes ad sepulchrum Domini elegantissimum sanè ac doctissimũ, plurimum habens affectus, & natiuæ suauitatis, plurimum energiæ, ut uere flentẽ præficam aliquã cum suo grege audire te existimes. Vt non immerito sit apud ueteres memoriæ proditũ, atq; adeò hoc exemplo copiosè demonstratum, hunc Modum Phrygium religioni aptissimũ. In ea cantione Tenor ac Altitonãs Phrygium Modum elegantissime arsi ac Thesi habent. Basis autẽ ac Cãtus Æolium, quod in superiorum quoq; Modorum exemplis non semel patuit. Porrò quod in fine, ex nescio q̃ promissa spe, ita magnifice se effert, ita ingenti exultatione in sublime tollit̃, deinde rursus quasi languens, ac se corripiens de immodico gaudio, in imum & solitum fletum relabit̃, miraculũ naturæ in hoc Symphoneta nobis uisum est. Sed iudicet ipse Lector. Authorẽ certũ scire non potuimus. Sed hisce more nostro præmittamus Monáda. In qua Basis post tempus in Diapente ex Tenore proficiscitur: Tono supernè deficit ab extrema Phrygij chorda, quẽ in infima inuenit, ita inter D ac d incedit, perinde atq; esset Dorius, à quo tamen, plus q̃ uulgo uidetur, distat: quod superiore libro diligenter aliquot locis disseruimus.

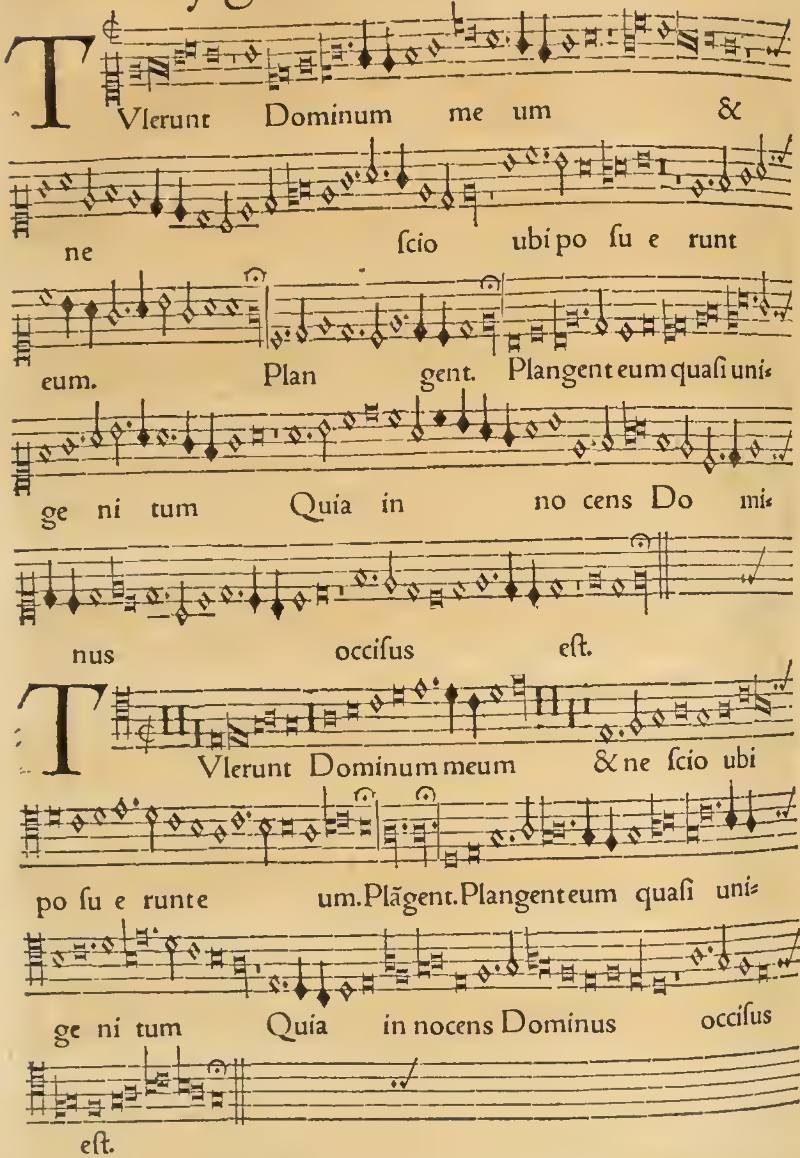
Monas in Phrygio. Author Gregorius Meyer.

P
Leni ſunt cœli

P
Leni ſunt cœli

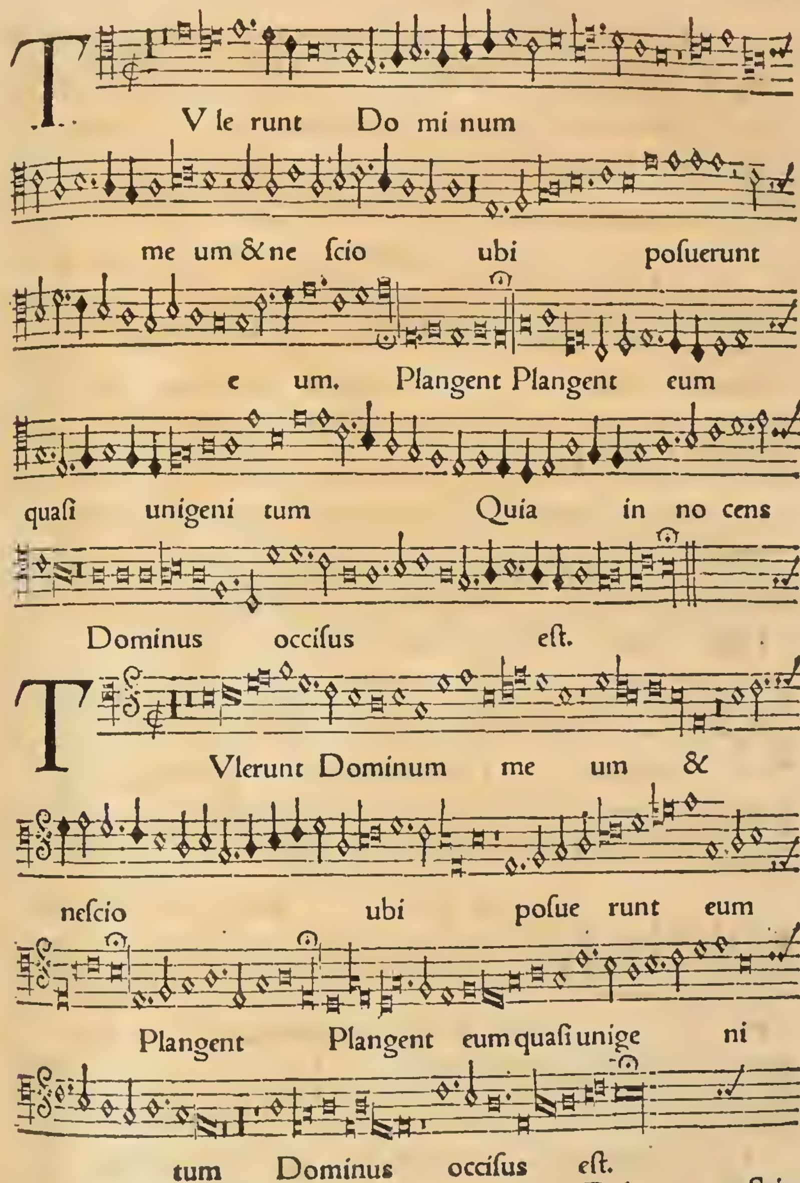
Phrygij Modi exemplum

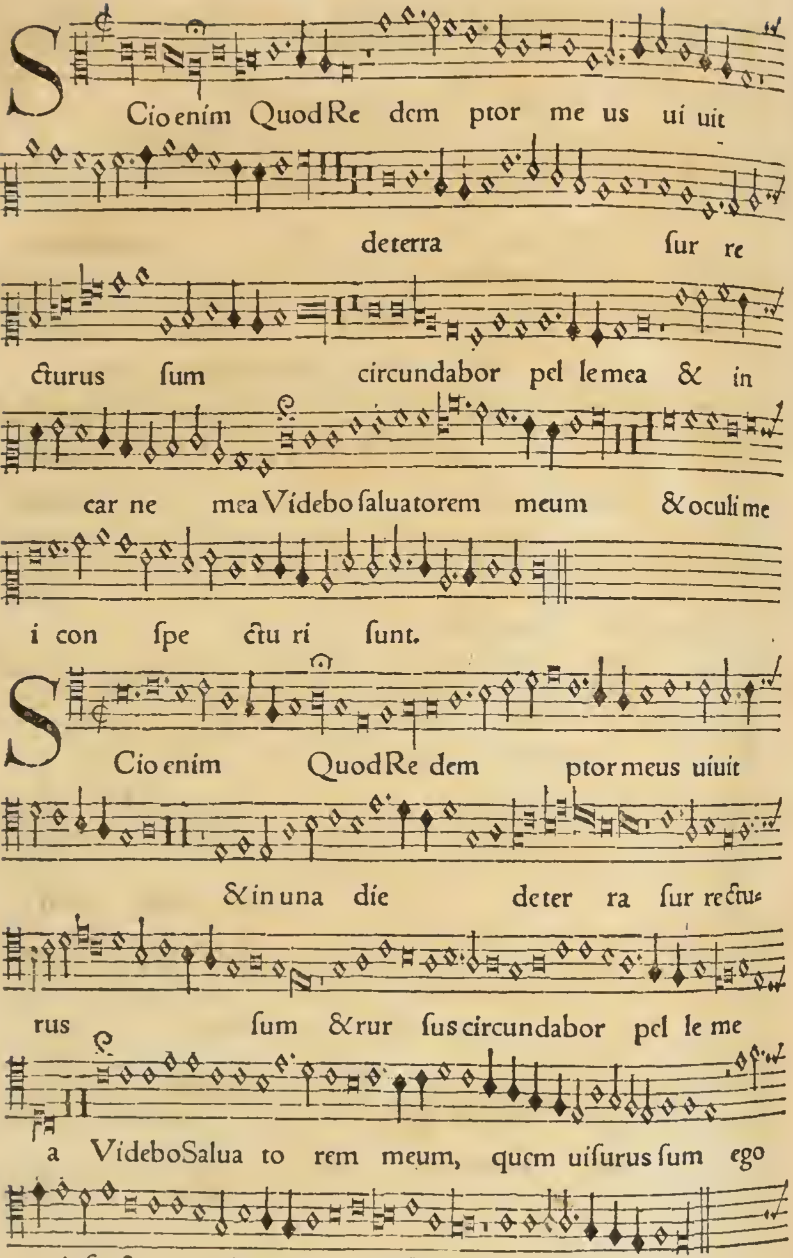

Diuæ Magdalenes Threni
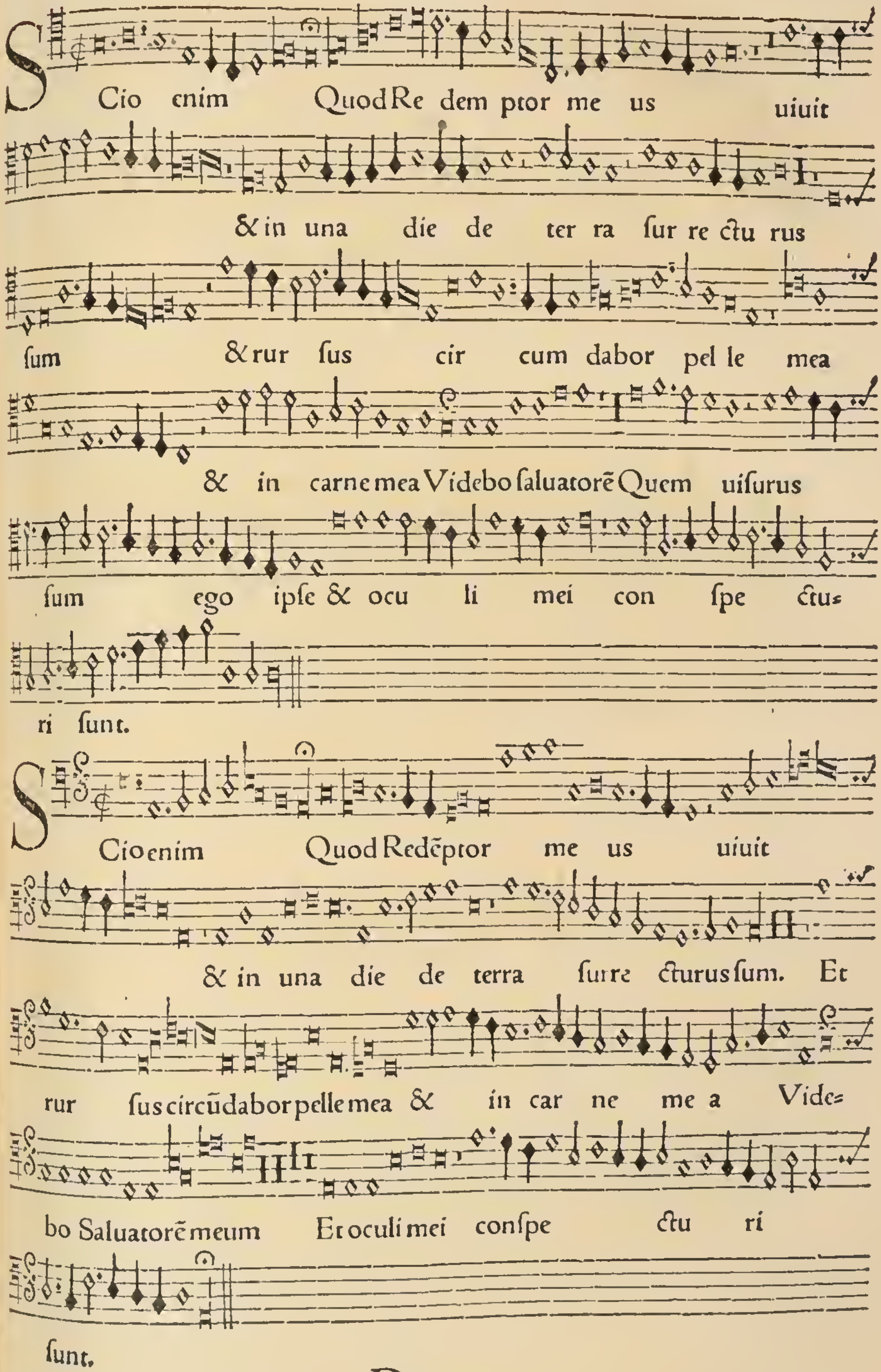
ad ſepulchrum Domini.

Tulerunt

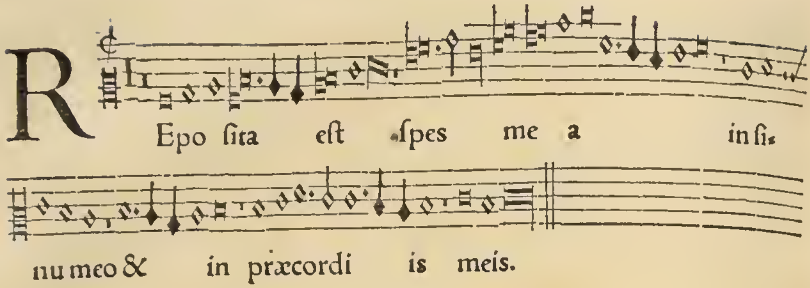

T
V le runt Do mi num
me um &c ne ſcio ubi poſuerunt
e um. Plangent Plangent eum
quaſi unigeni tum Quia in no cens
Dominus occiſus eſt.
T
Vlerunt Dominum me um &c
neſcio ubi poſue runt eum
Plangent Plangent eum quaſi unige ni
tum Dominus occiſus eſt.

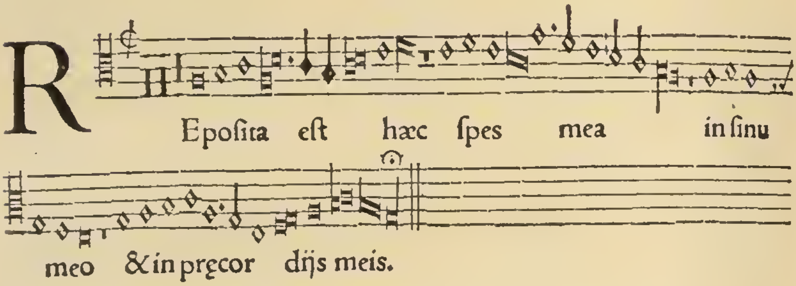

SCio enim Quod Re dem ptor me us ui uit
de terra ſur re
ctur us ſum circundabor pel le mea & in
car ne mea Videbo ſaluatorem meum &oculi me
i con ſpe ctu ri ſunt.
SCio enim Quod Re dem ptor meus uiuit
&in una die de ter ra ſur rectu-
rus ſum &rur ſus circundabor pel le me
a Videbo Salua to rem meum, quem uiſurus ſum ego
ipſe & o cu li mei conſpecturi ſunt.

Secunda

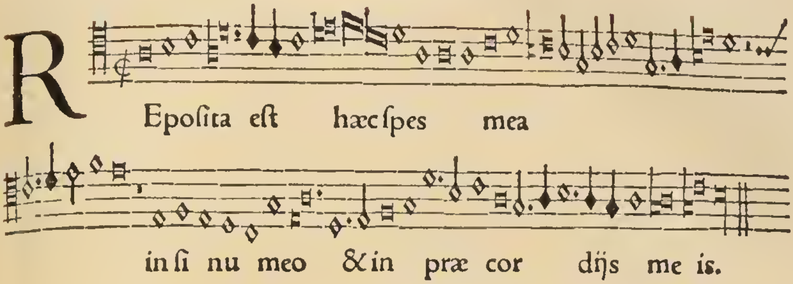

SCio enim Quod Re dem ptor me us uiuit
& in una die de ter ra ſur re ctu rus
ſum & rur ſus cir cum dabor pel le mea
& in carne mea Videbo ſaluatorē Quem uiſurus
ſum ego ipſe & ocu li mei con ſpe ctu-
ri ſunt.
SCio enim Quod Redēptor me us uiuit
& in una die de terra ſurre cturus ſum. Et
rur ſus circūdabor pelle mea & in car ne me a Vide-
bo Saluatorē meum Et oculi mei conſpe ctu ri
ſunt.

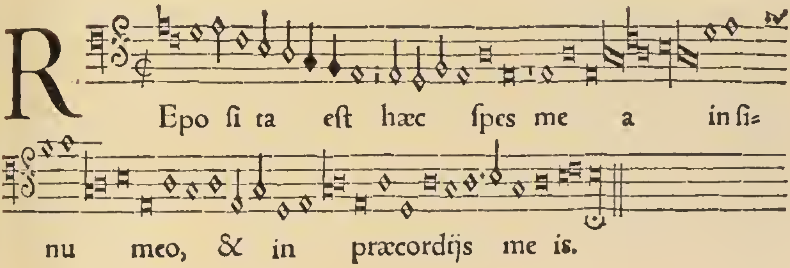
Pars.

R
Epo ſita eſt ſpes me a in ſi-
nu meo & in præcordi is meis.

R
Epoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu
meo & in prȩcor dijs meis.

Pars ultima.

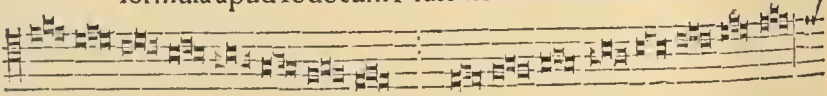
De Hypoæolio Modo, Caput XX.

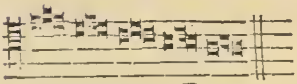
HIc Modus cum Principe ſuo, multis nunc ætatibus ſeruitutem ſeruiens ſuperûm benignitate ab exilio quo fortunæ iniquitate, nullo hercules ſcelere commiſſo detinebatur, poſt liminio receptus, Æolij Plagius, apud Symphonetas maiore in uſu (quanquam id illi neſciunt) eſt, quam apud eos qui in choro planum habent cantum, apud quos admodum rarus eſt, ut ſupra diximus, Quia eius diateſſaron la mi inferne

mi inferne in sol re temere mutata est, atq; ita in Hypodoriũ recidit Musicorũ ignorantia, qui Modos tam propinquos discriminare non poterant. Sed & de hoc priore libro copiose disseruimus. Nunc eius exempla tractanda sunt. Sed ante omnia ea compositio, quam Iodocus Pratensis super Psalmum Miserere mei Deus: quinq; instituit uocibus, palmam obtinet. In quo Tenor Secũdus (ita enim appellat) tria hæc uerba Miserere mei Deus, octonis & syllabis & notis habet. Verum quia hæc cantio in omniũ manu est, Tenorem eius nõ octonis, ut ille sed ternis notulis instituamus, ut Lector & ascensum & descensum, uno quasi aspectu intueatur. Mox unum exemplum Monados in hoc Modo Symphonetæ ab orto, in qua Tenor elegantissime hunc exprimit Modum, Basis uero cauda in Æolium labitur. Reliqua pluriũ uocum tria ponamus exempla, Primũ Iodoci Pratensis ex Missa Pãge lingua ad Phrygium instituta Modum. Cuius cantus Hypoæolius est hac parte, inferne adijciens ditonum, & finitus ut Phrygius. Tenor autem semel Æolij diatessaron superne habet, reliqua ut Hypoæolius cum semiditono. Sequens deinde exemplũ est Symphonetæ Craen, trium uocum, licentius ascensum in Tenore habens, & aliquid communicans cum principe Æolio, Qui in Basi regnat, in Cãtu uero Phrygij est phrasis, sed finis Hypoæolij. Tertia cantio est Ioannis Muoton, cuius antea sæpe meminimus, qui cum ego quondam Luteciæ in Parisijs collocutus, sed per Interpretem, in aula Francisci Frãcorum Regis eius nominis primi. Suauissima Harmonia & auditu iucũdissima. In cuius Tenore & uoce acuta regnat Hypoæolius, in Basi uero Æolius. Cantus autem inter c ac Cc decurrens, tanq; esset Ionicus. Sed Hypoæolius est, superne ditono deficiens, quem inferne inuenit.

Secundi Tenoris in Hypoæolio

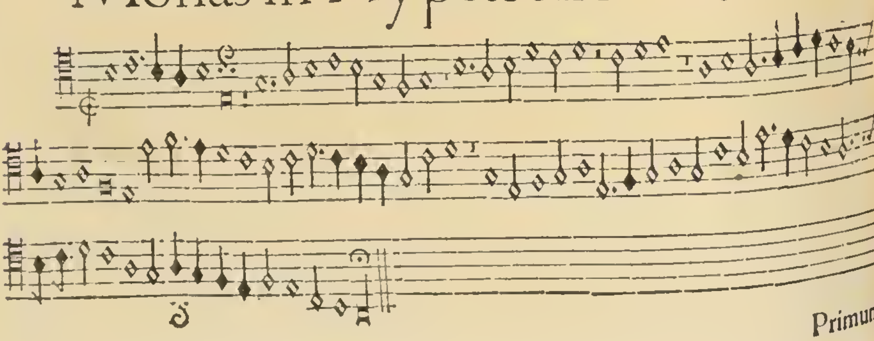
formula apud Iodocum Pratensem in Psalmum L.
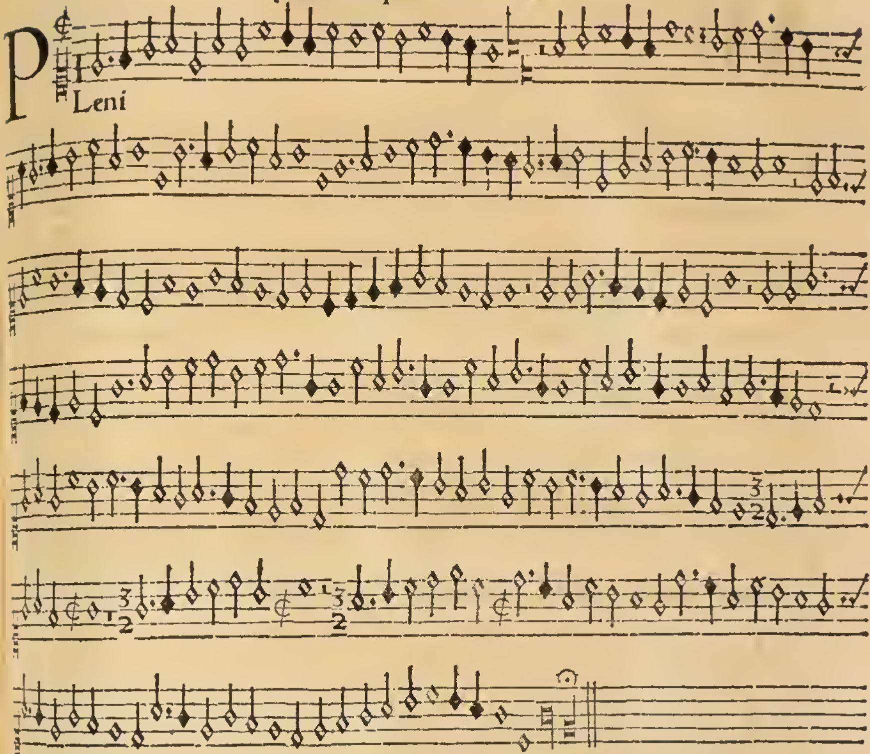

Vides nimirũ hic Hypoæoliũ ex e paruo in E magnũ, mediatum quidẽ arithmeticẽs in a paruo, ubi & finitur, nempe infima diapẽte chorda, supra autẽ annexũ semitoniũ, quod ad Pricipẽ huius Modi Aeoliũ uere attinet, sed usurpat & hic eius Plagius.

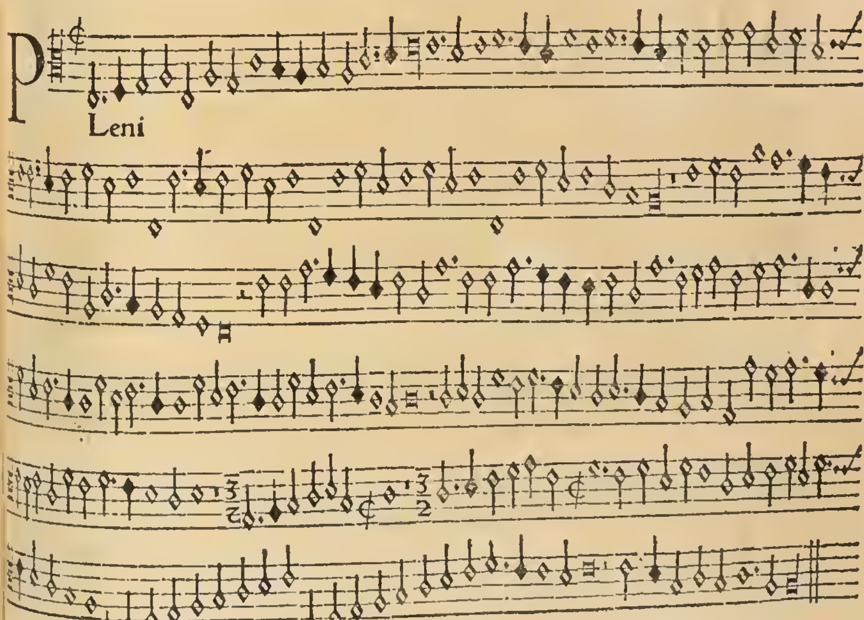
Monas in Hypoæolio Orto.

Primum
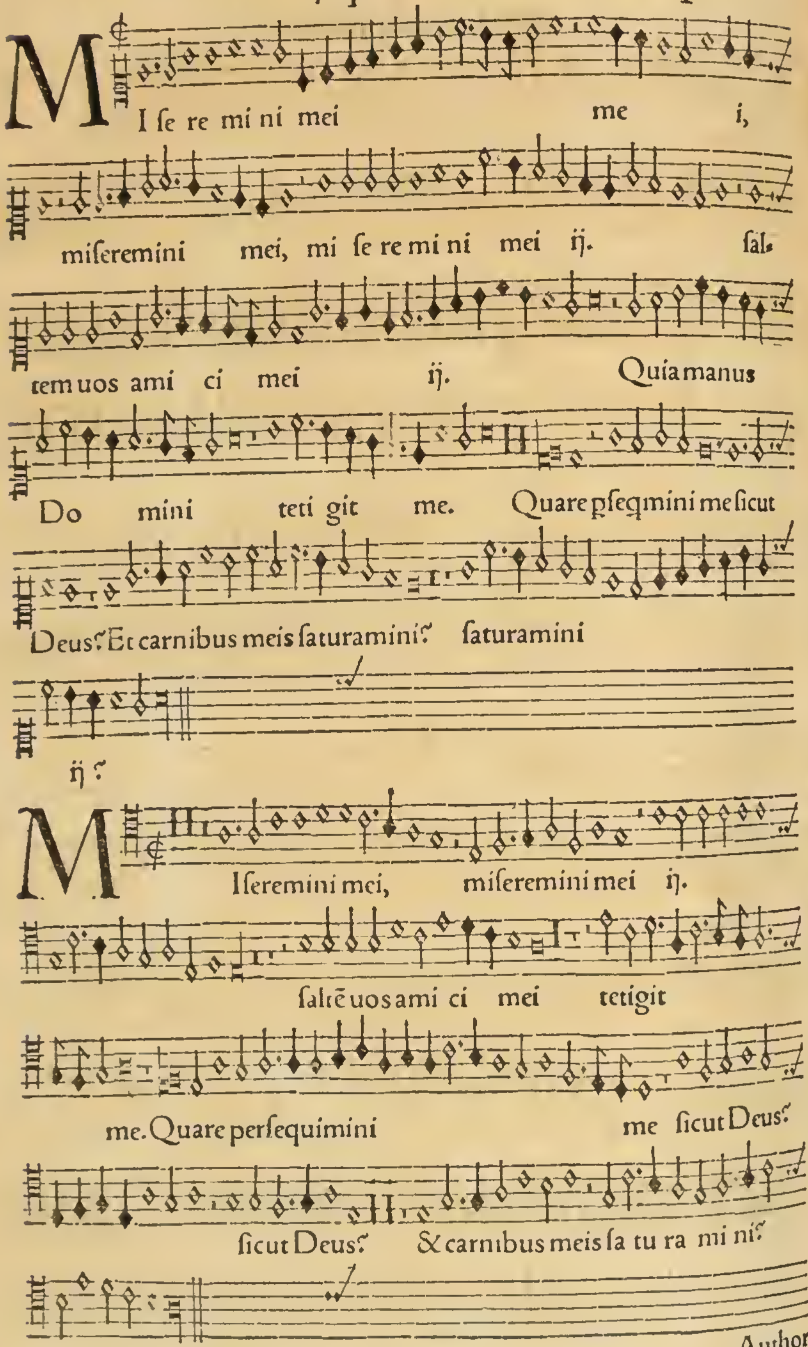
Primum Hypoæolij exemplum Iusquini Pratensis.
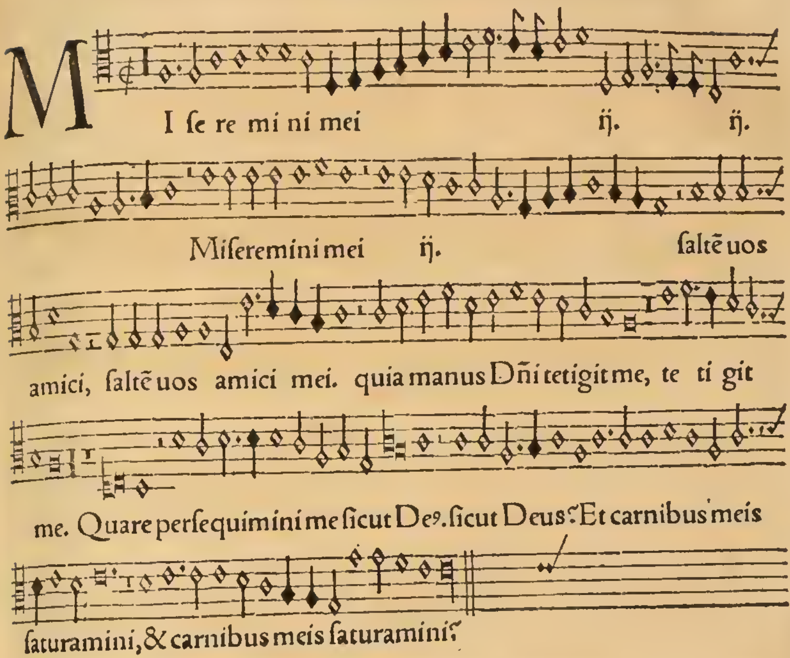

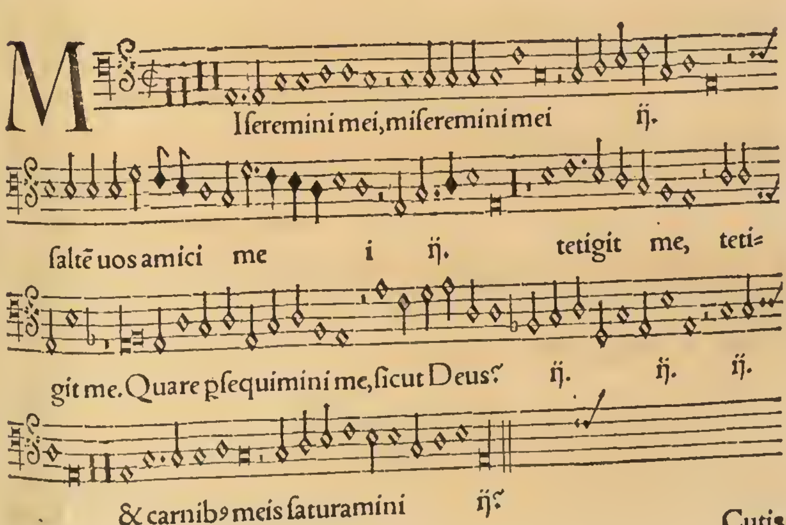
Tertium

Tertiū Hypoæolij exemplū
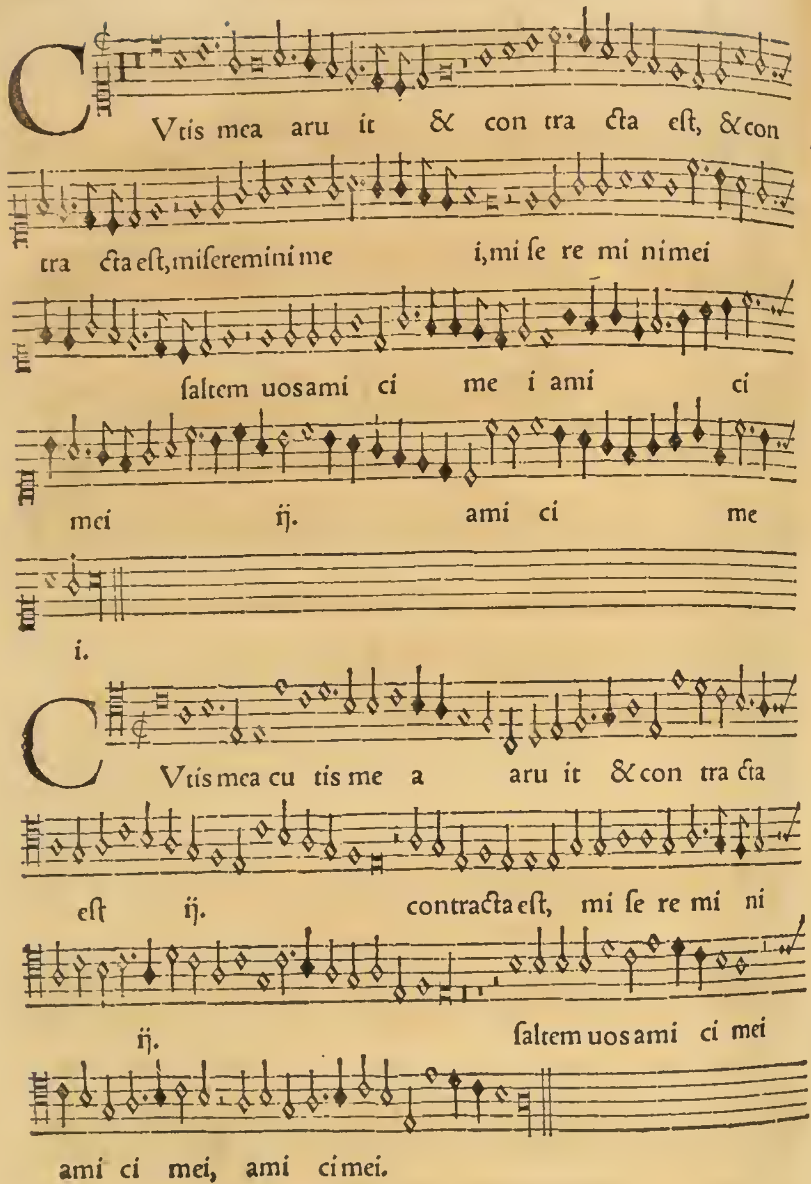

Author Ioannes Mouton.
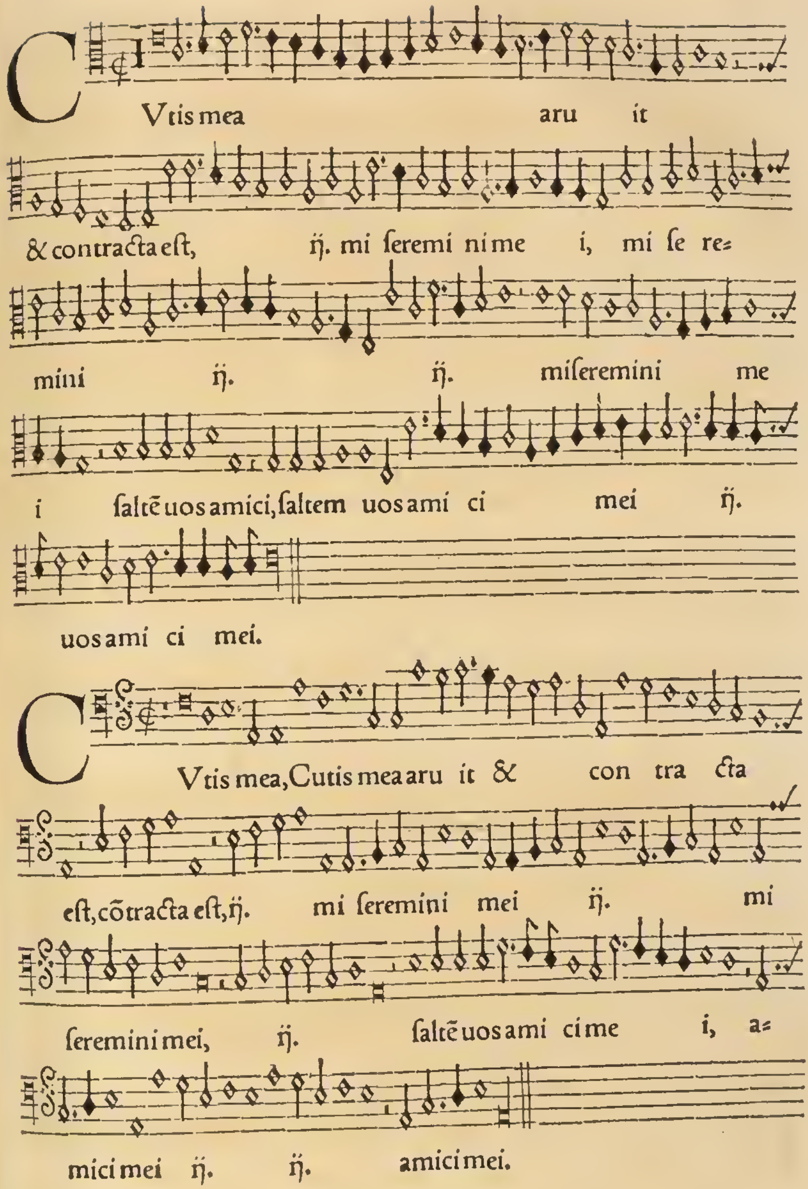

Cutis

Secunda

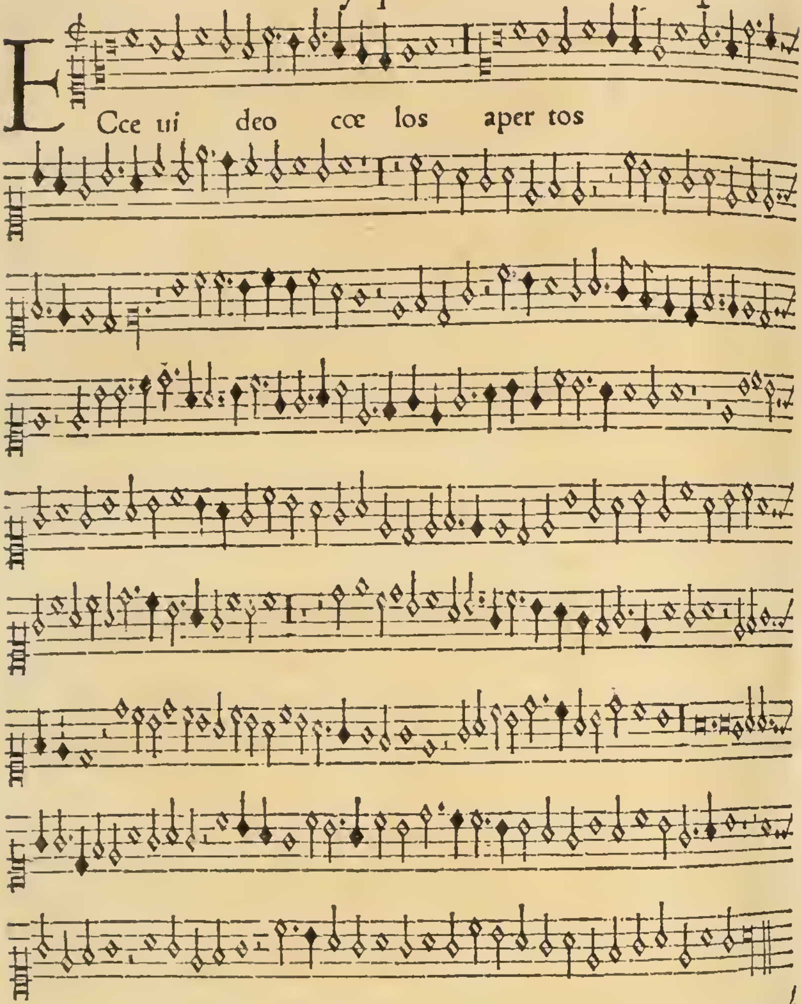
Cutis

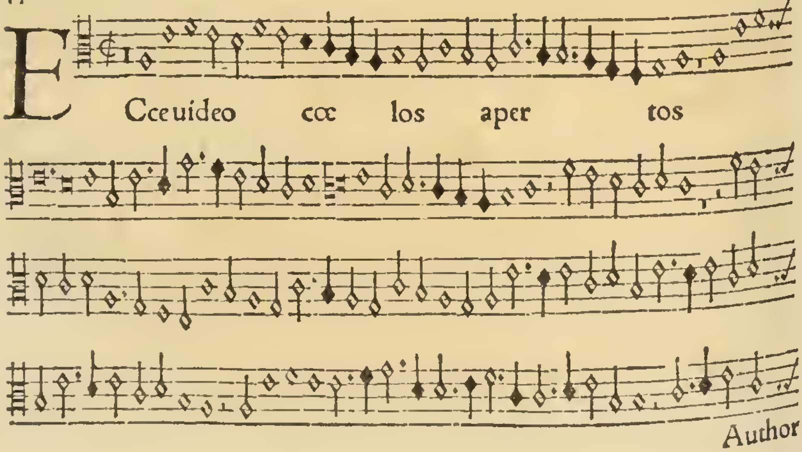

Pars.
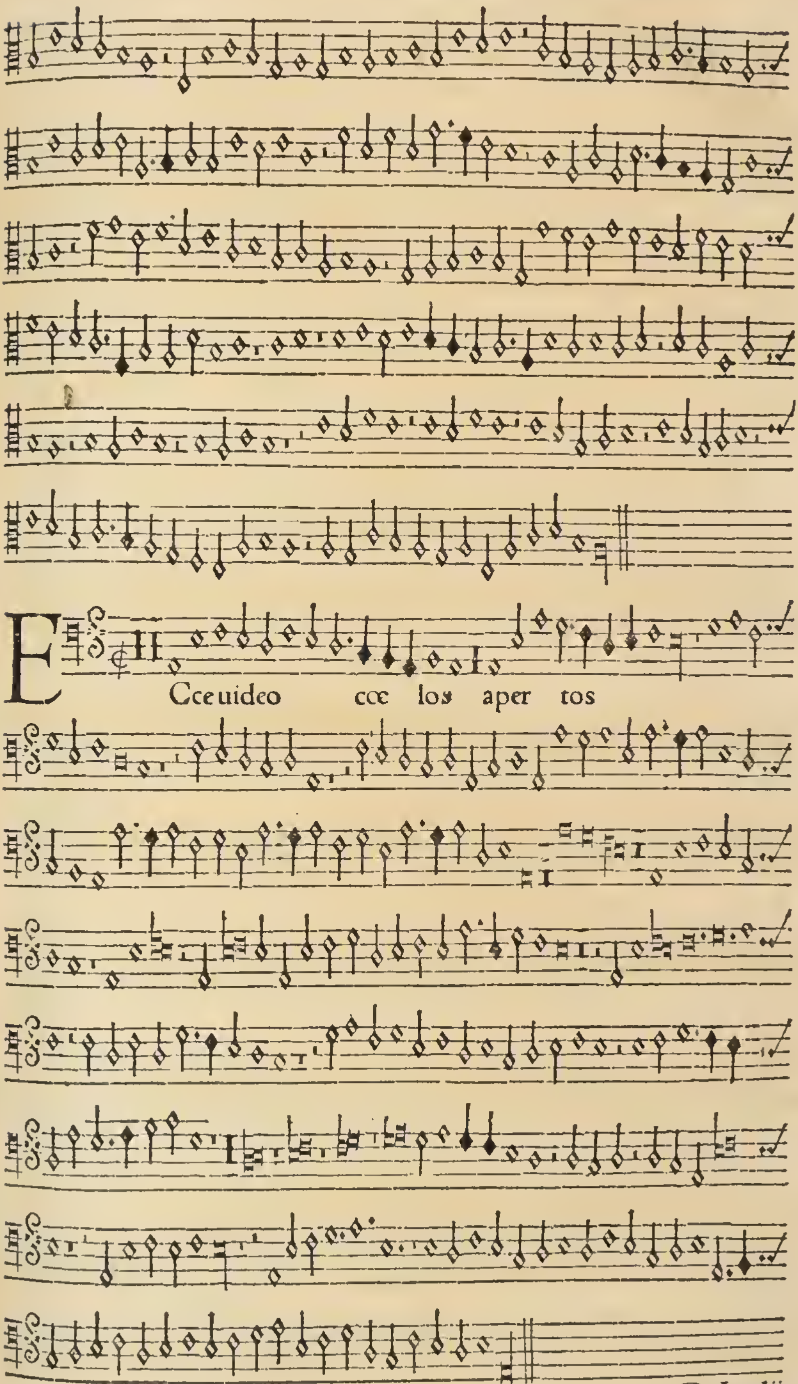
Ec Secundum

Secundū Hypoçolij exemplū

Author Nicolaus Craen.
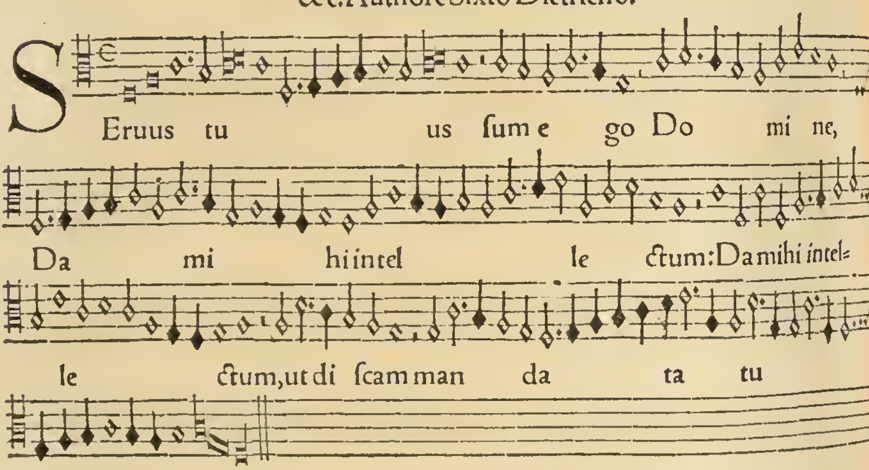

De Lydij Modi exẽplis, cap. XXI.

HVius Modi exẽpla omnium rarissima sunt, maxime uero apud Symphonetas, qui hũc prorsus nõ norũt, Themata tamen eius ex Ecclesiæ choro nonnunquam tractant, sed corrupte, ut sæpius etiam à choro corrupte canũtur. Cuius causam superiore uolumine copiosè enarrauimus, ubi & duplicẽ huius Modi usum ostẽdimus, alterũ inter F magnũ et e paruũ, ut ipsi diapason desit supernè semitoniũ. Verũ hoc tamen in cantione Henrici Isaac non ad amussim obseruatũ, ut statim patebit, cum tamẽ chori cantus hoc ita haberet, Alterũ integro diapason systemate inter duo Ff: Sed & ibi rarus est cãtus, qui non in Synemmena ex diezeugmenis alicubi tortus sit. Sed duarũ uocũ duo exẽpla ꝓponemus Sixti Dietrichi, cuius superius in Hyperæolio mentionem fecimus. Alterum non perfecta diapason, sed semitonio deficiente, ab F magno ad e paruum, apud antiquos infrequẽti, ut diximus, usu, q̃d chori cãtus ostendunt. Alterum integra diapason inter duo Ff. cuius ipsius quoq; haud infrequens apud ueteres fuit usus.
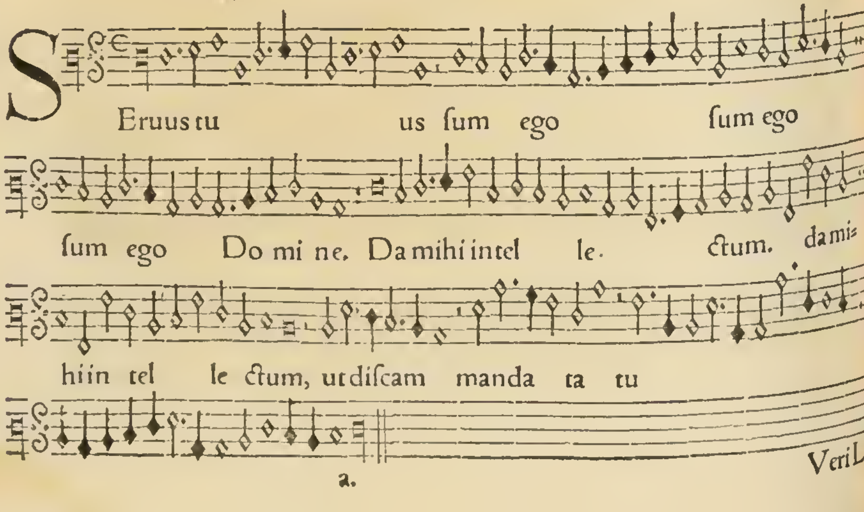
Antiqui Lydij forma inter F

& e. Authore Sixto Dietricho.

DVO
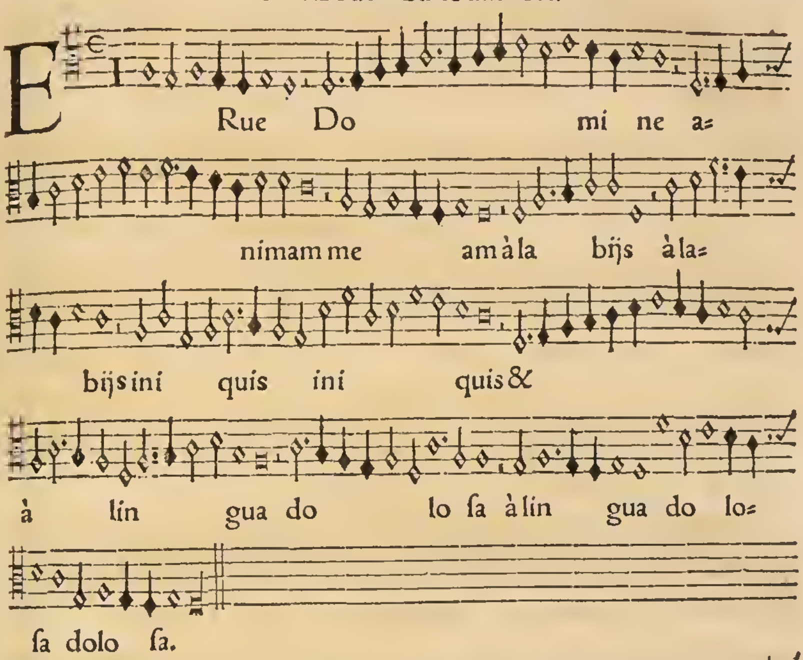

BASIS
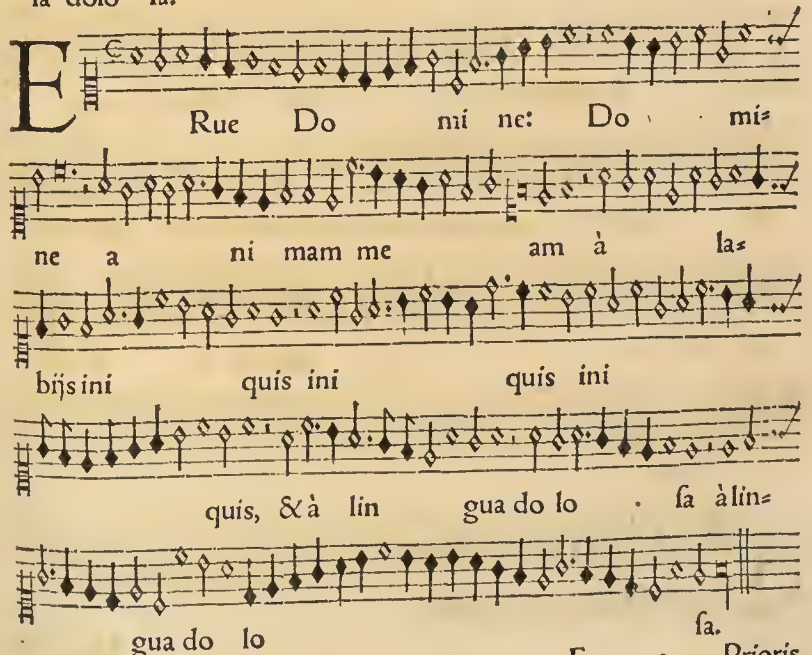

Veri Lydiĳ Tenor inter F & f. Eodem Sixto authore.
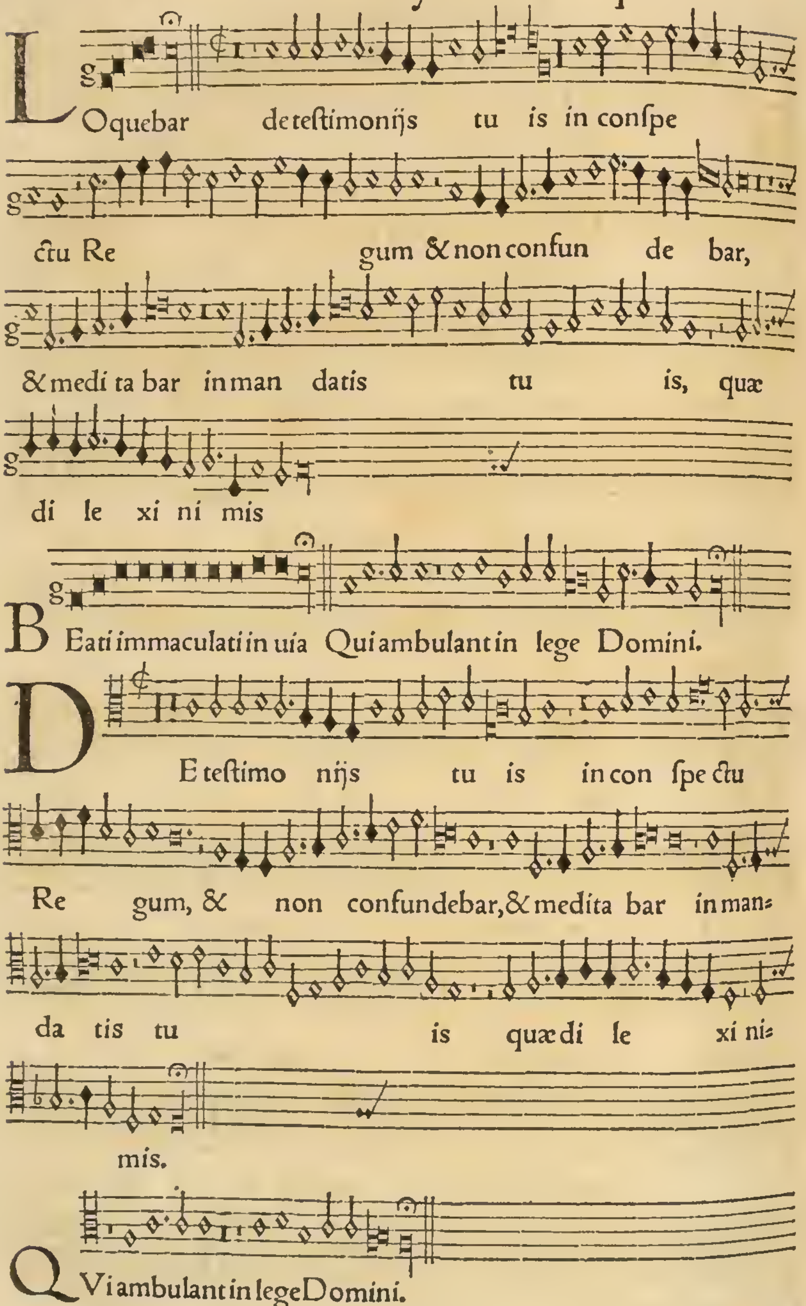
DVO
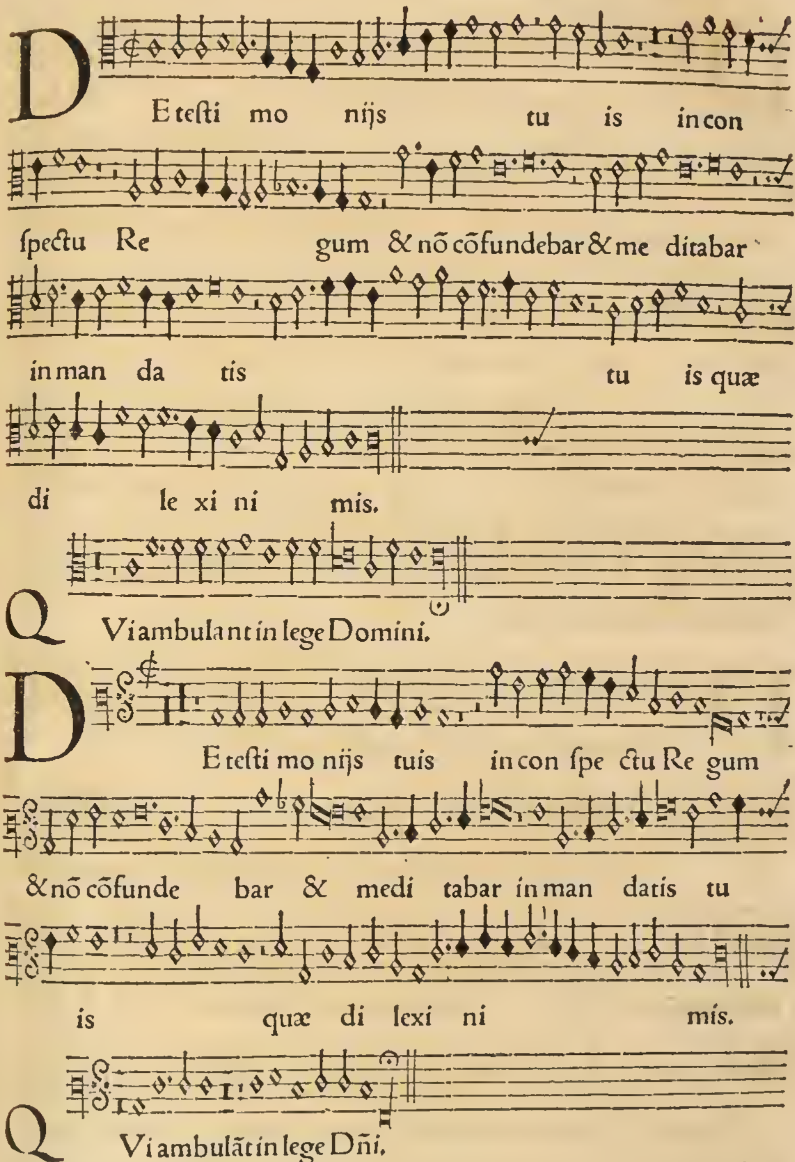

CAN tus Hypo- lydius.

Prioris uſus Lydij exẽplum
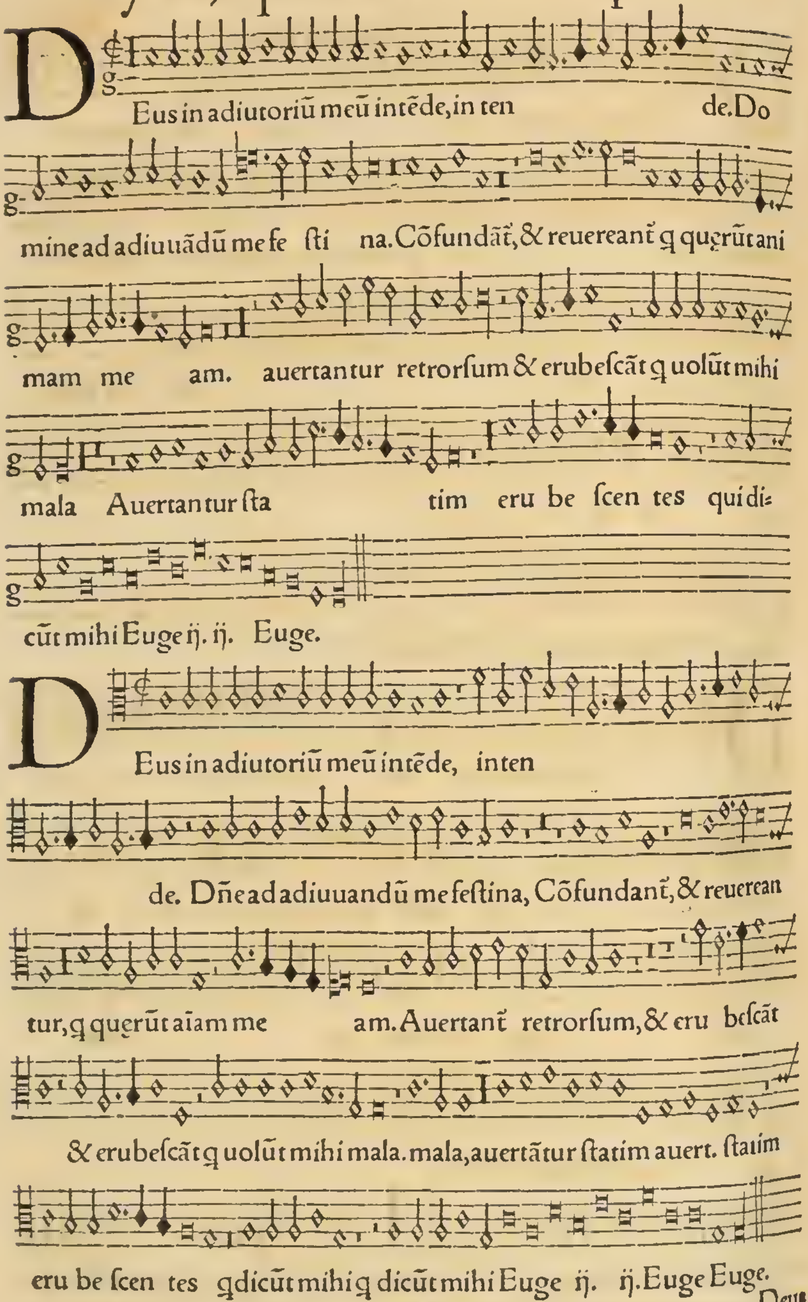

Henricus Isaac author.

Sequitur integri Lydij exemplũ
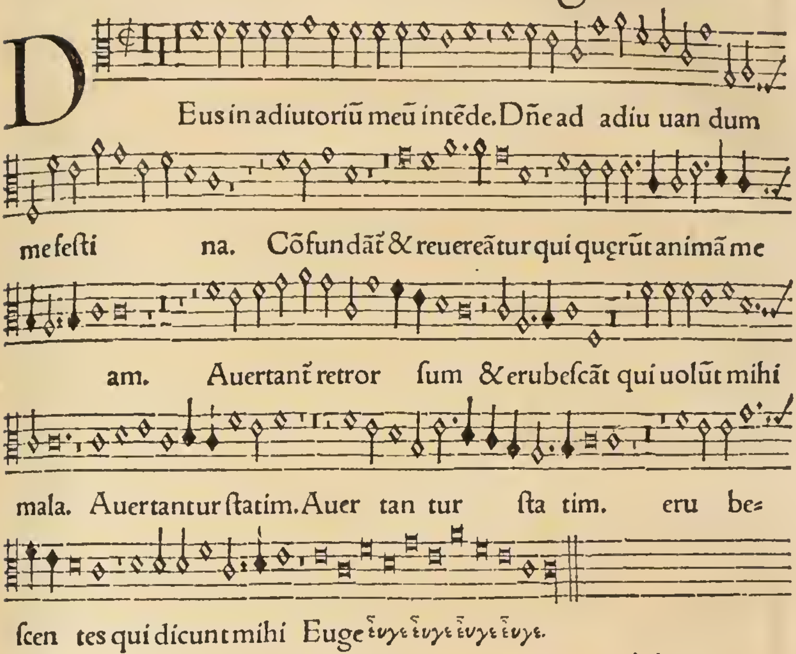
cum tono lege Authentarum supernè adiecto, in quo Modus hic oppidò eleganter exprimitur. Author est Litauicus Senflius Tigurinus ciuis meus, & Isaaci huius discipulus non pœnitendus.

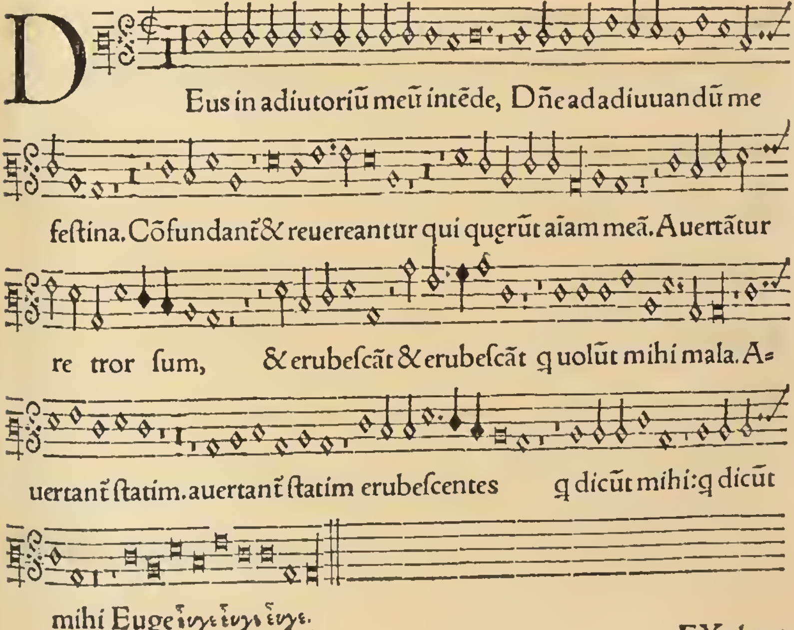
Lydij quartum exemplum

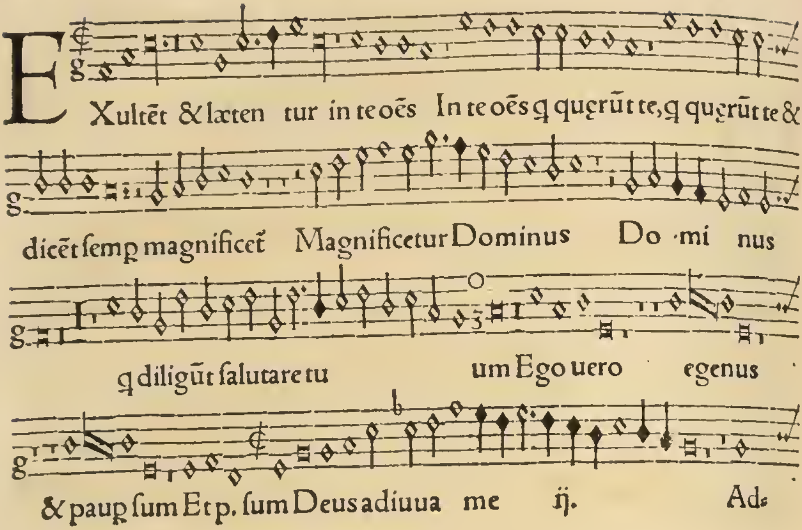
Deus

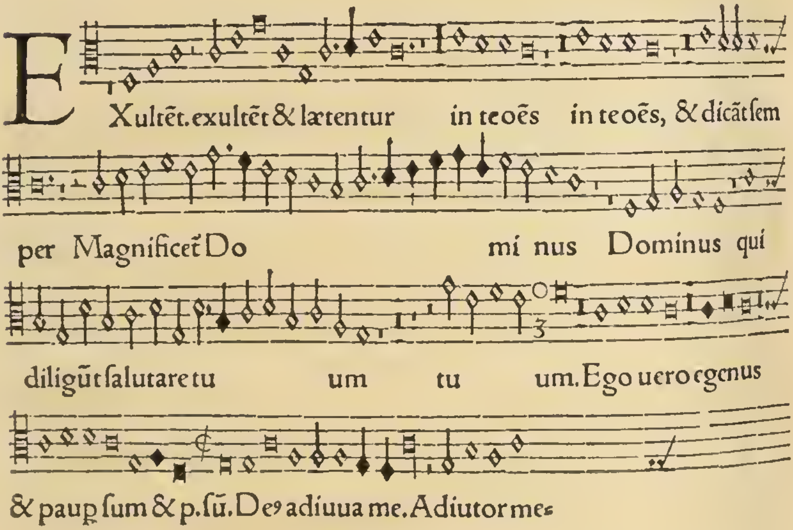
Ludouici Senfli Tigurini.

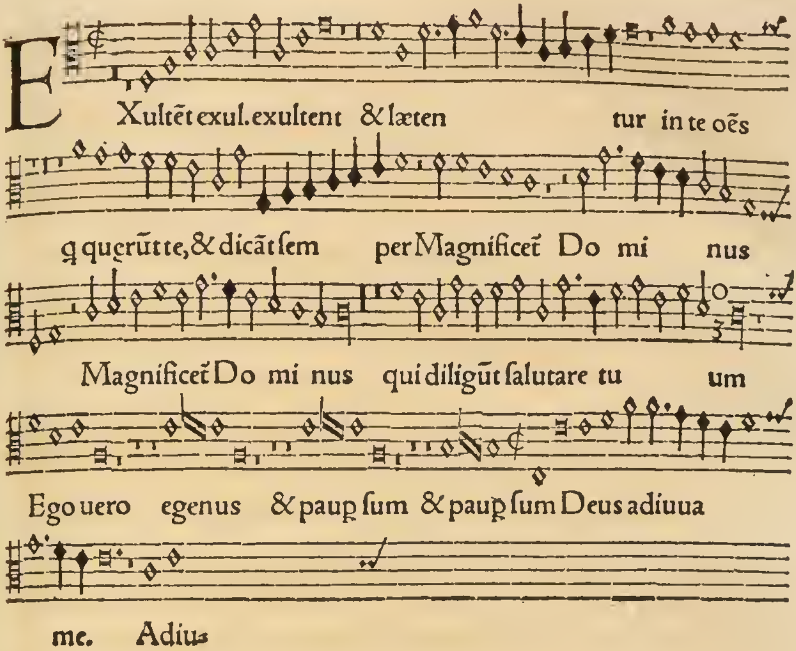
EXultent

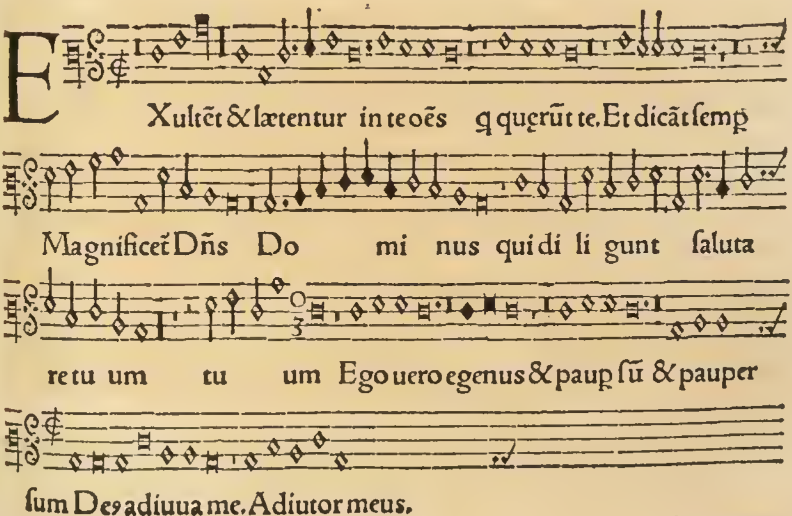

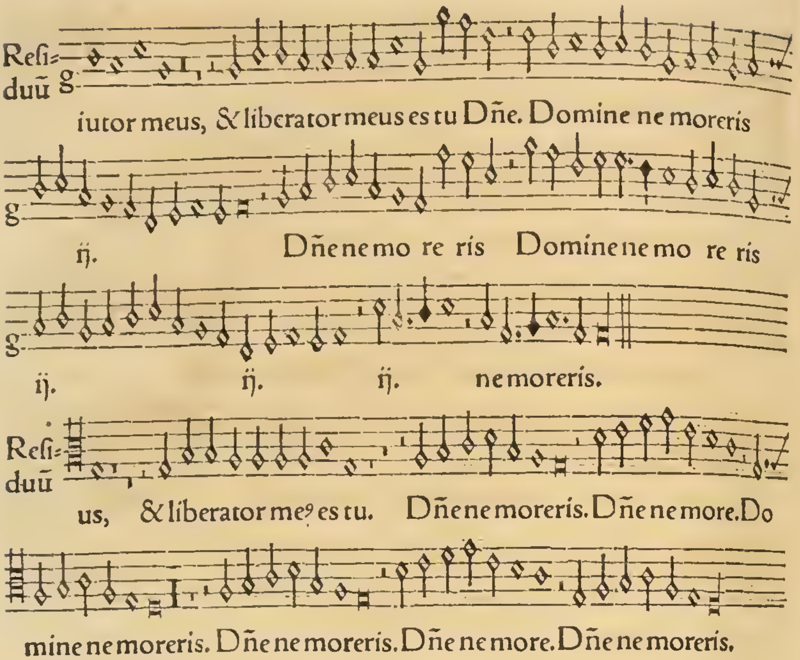
Altera pars

Exultent

E
Xultẽt exul. exultent & læten tur in te oẽs
q querũt te, & dicãt sem per Magnificẽt Do mi nus
Magnificẽt Do mi nus qui diligũt salutare tu um
Ego uero egenus & paup sum & paup sum Deus adiuua
me. Adiu-
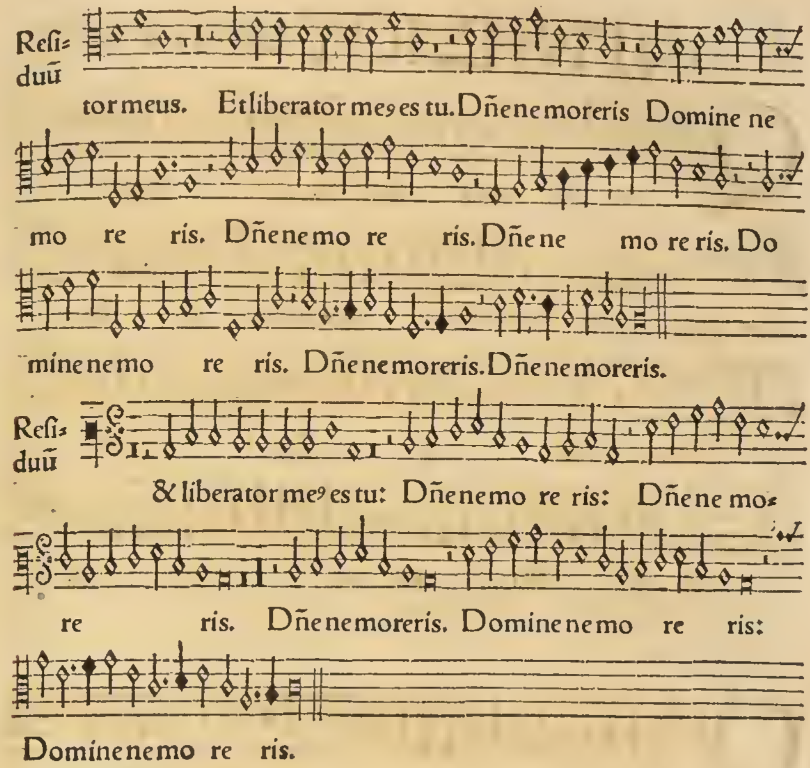

E
Xultẽt & lætentur in te oẽs q querũt te. Et dicãt semp
Magnificẽt Dñs Do mi nus qui di li gunt saluta
re tu um tu um Ego uero egenus & paup sũ & pauper
sum De9 adiuua me. Adiutor meus.

Residuum
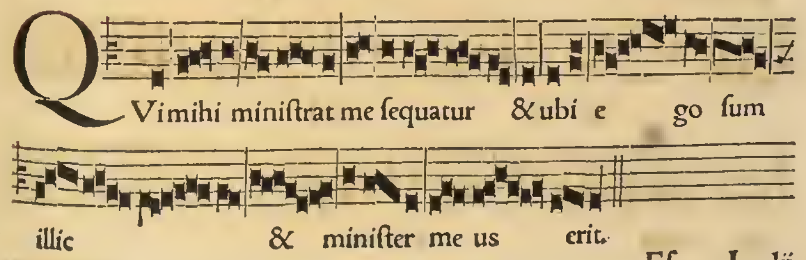

SEd ſubijciendum eſt etiamnum Thema, quod uno dúntaxat ſemi= tonio, quo Lydius ac Ionicus à ſe inuicem diſtant, & quo uariato ex Lydio fieri pulcherrime poteſt Ionicus, quod noſtra ætate nimis fre= quenter factum eſſe, non ſemel conqueſti ſumus, aperire poteſt nobis oculos ad Modorum notanda haud ſegniter diſcrimina. Cantio eſt (com munionem uocant) inter duo Ff, quod uel mi uel fa in b claue habere po= teſt. Quod hic chori notulis ſubijcimus. Vt Lector eo melius quatuor uo= cum concentū notare queat. Eum fecit in gratiam noſtri Gregorius Mei= er: Cuius poſtea mentionem faciemus in Æolij Hypoæolijq́ꝫ cōnexione: Bifariam eam cantionem inſtituit, ſemel in Tetrachordo diezeugmenon: Iterum in tetrachordo Synemmenō. Sanè ſimile priore libro capite 25. ubi de Lydio, exemplum, ſed multo longius exhibuimus, Illuminare, illumi= nare Ieruſalem.

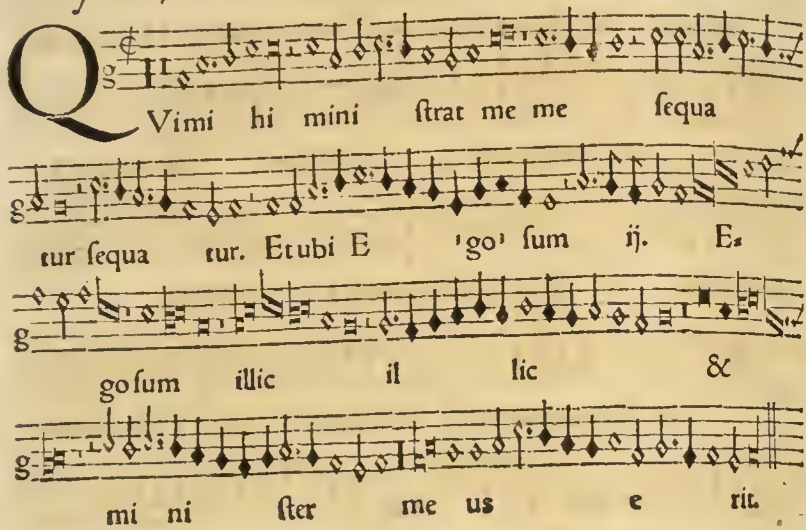
Reſiduum
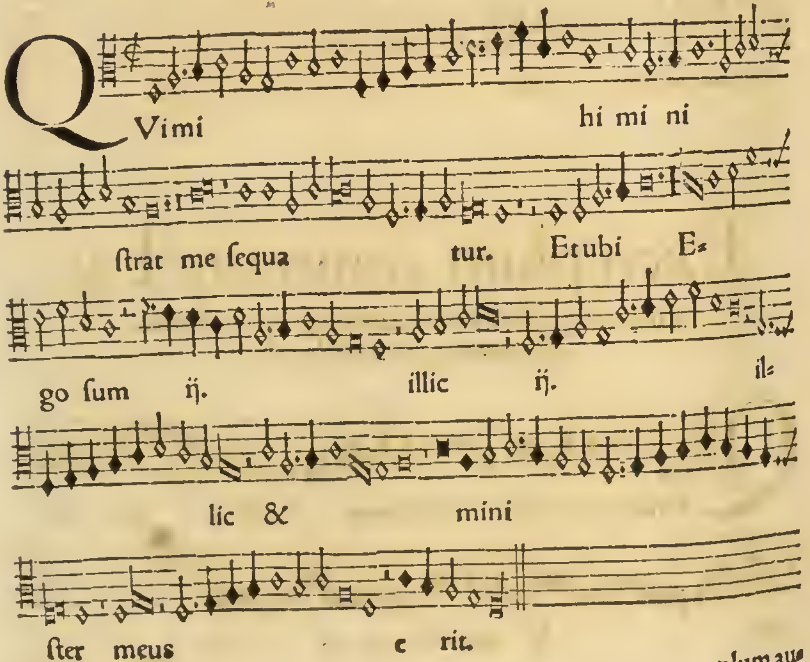

Exemplum commune Lydij Ionicíq;, ſed alterius in diezeugmenon, alterius in Synemmenon tetrachordo.
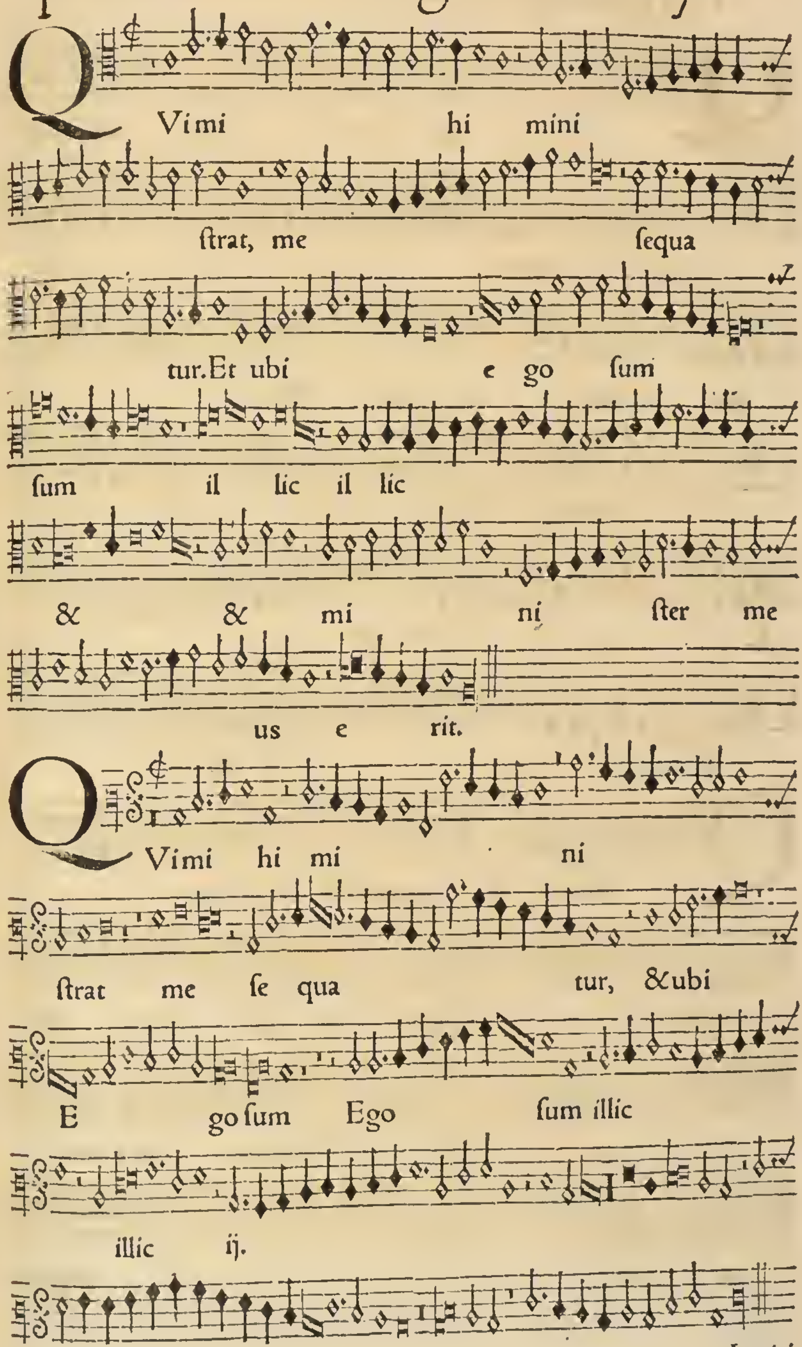

Lydij ΓΝΗΣΙΟΥ uerū exem
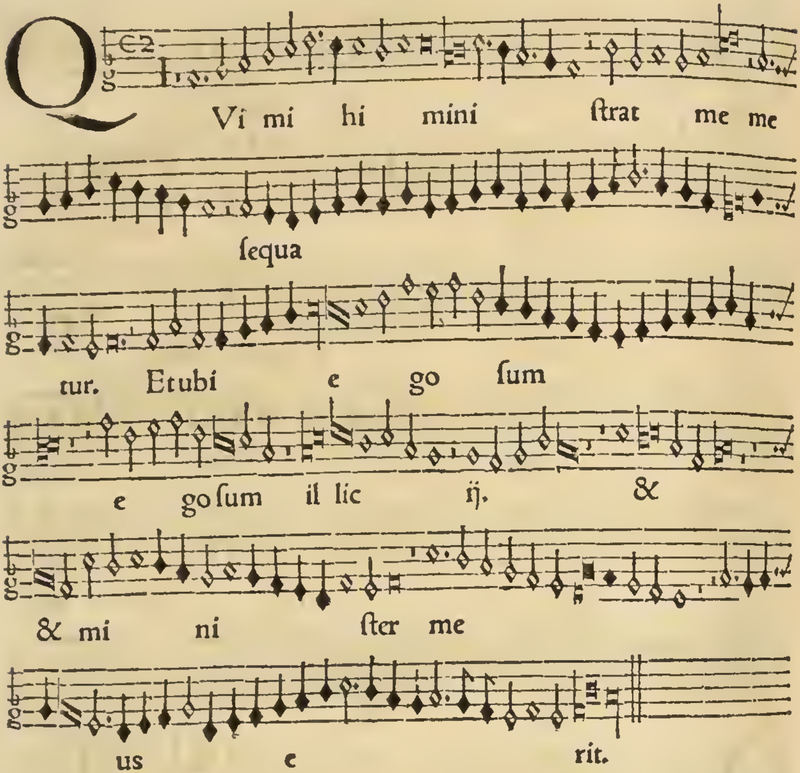

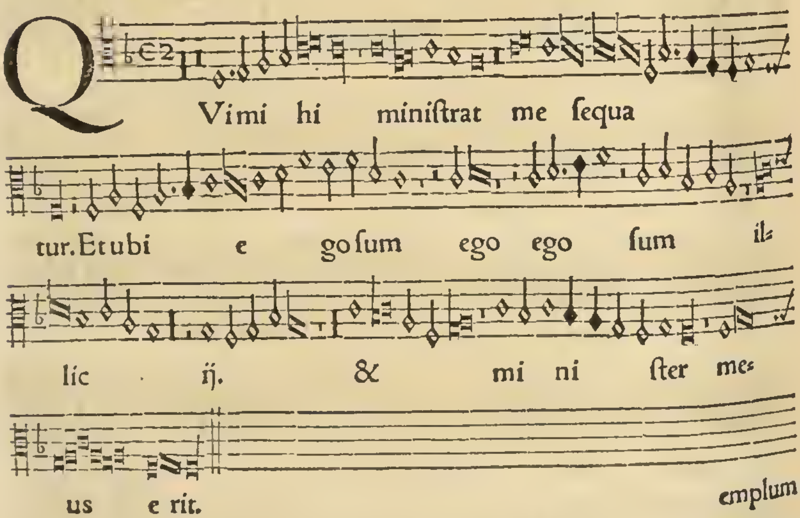
plumau-

plū author Gregorius Meyer.
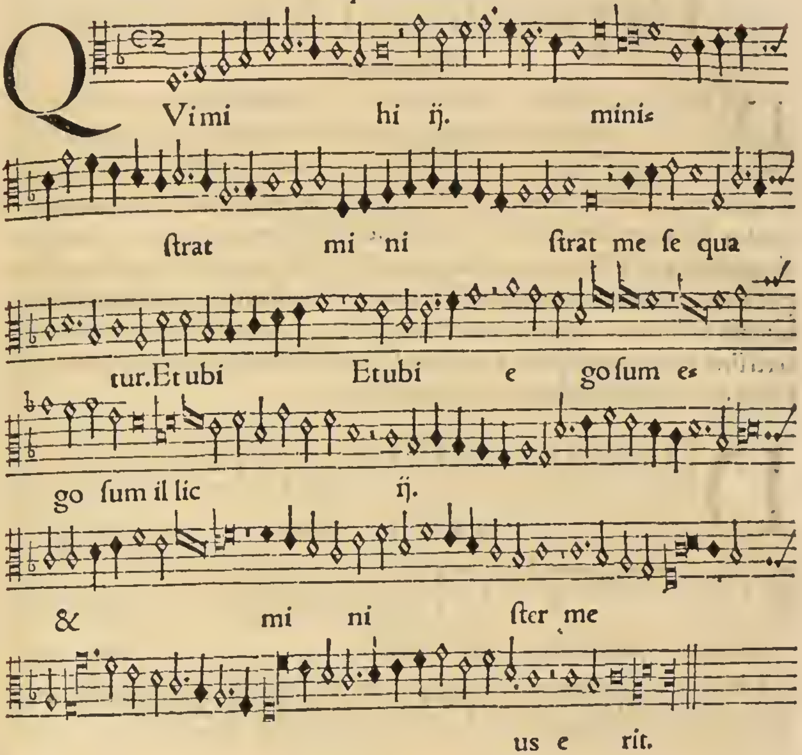

Ionici intra eaſdem claues ex
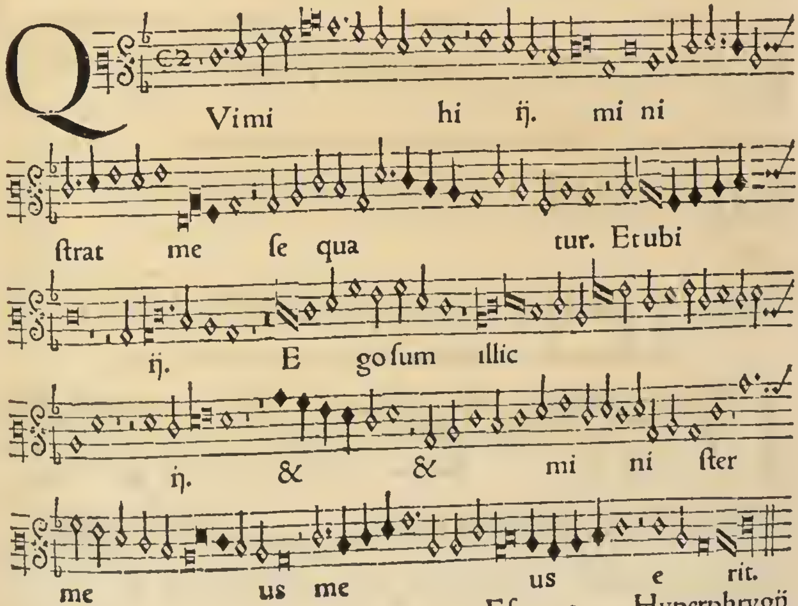

emplum
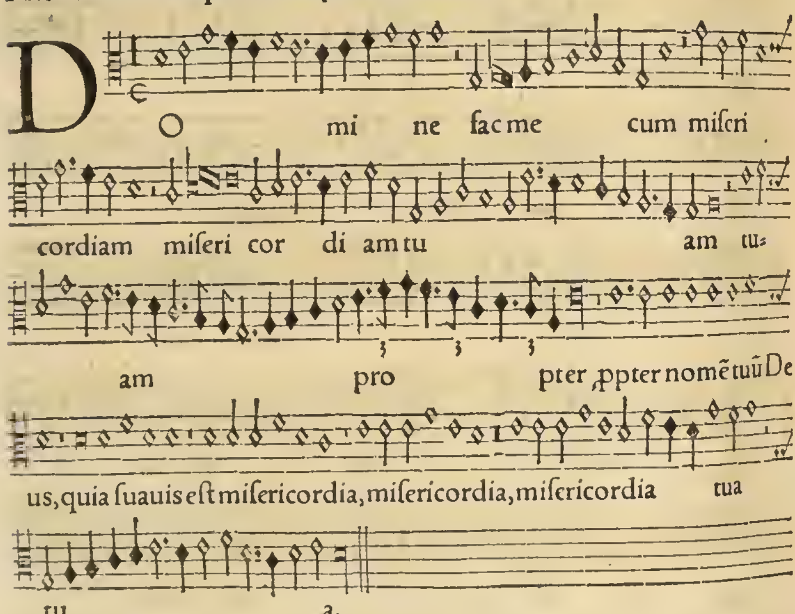
emplum eodem Gregorio Meyerauthore.

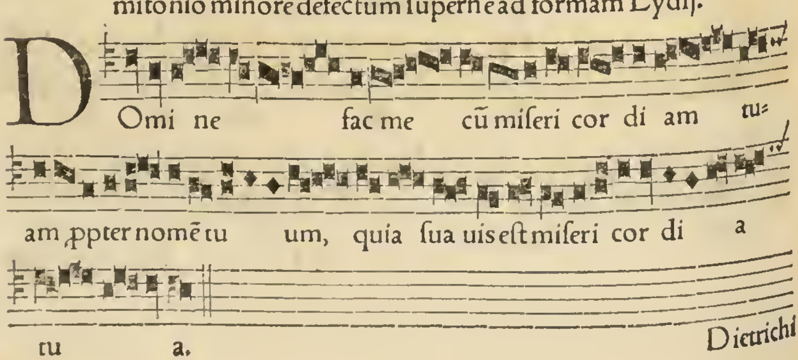

Ad æqualeis Hyperphrygij Modi reiecti exempla.
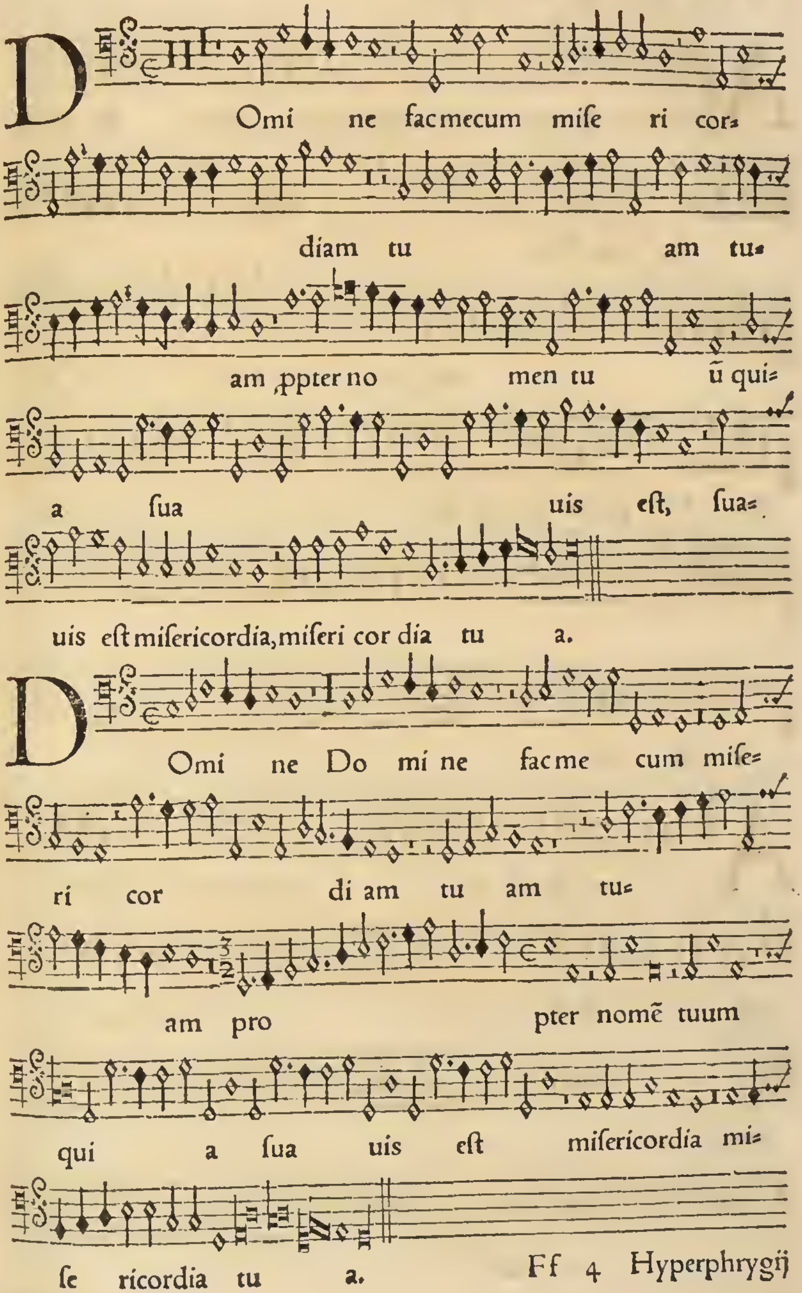
DE hoc Modo, ut sit Lydij inuersum Systema sed incõmode diuisum, superiore uolumine non uno dúntaxat loco diximus. Quare nũc sola referã exempla Dietrichi Sixti amici nostri cuius in Hyperæolio & paulò ante mentionem fecimus, qui in nostri gratiam hosce lusit ac edere iussit cantus. Tenores sunt uulgo è choro, Alter die Mercurij ante medium Quadragesimæ pro Offertorio, alter Lunæ die post medium Quadragesimæ pro Communione canuntur. Nec opus esse existimo hic omnium harum uocum uel limites uel naturam cõmonstrare, quando limites ex lineis satis certi sint, natura uero partim ex phrasi, partim finali claue facile pernoscatˀ. Prior cantio ad æquales composita est uoces.

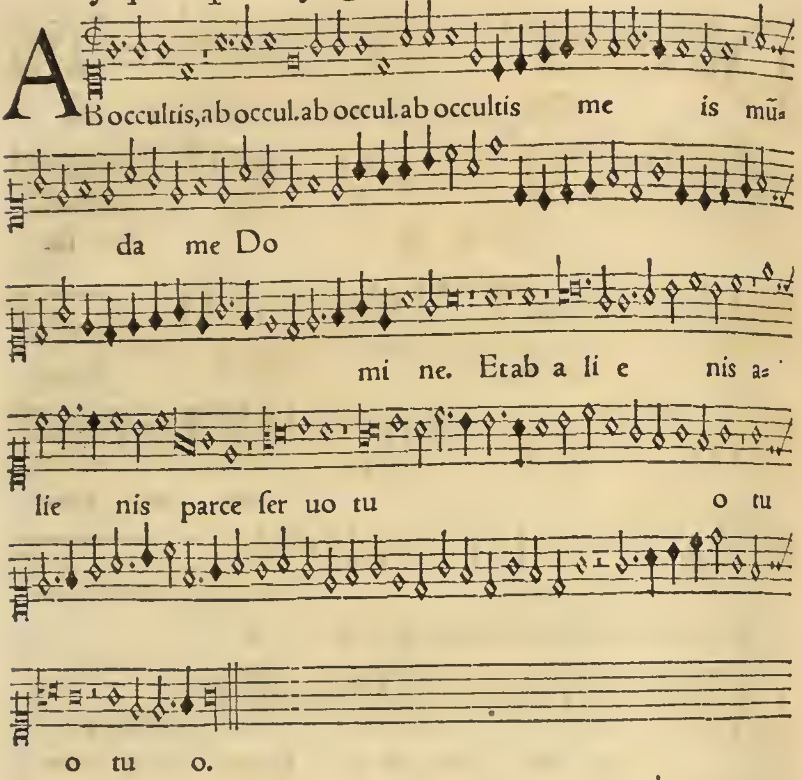
Hyperphrygij exemplũ Semitonio minore defectum supernè ad formam Lydij.

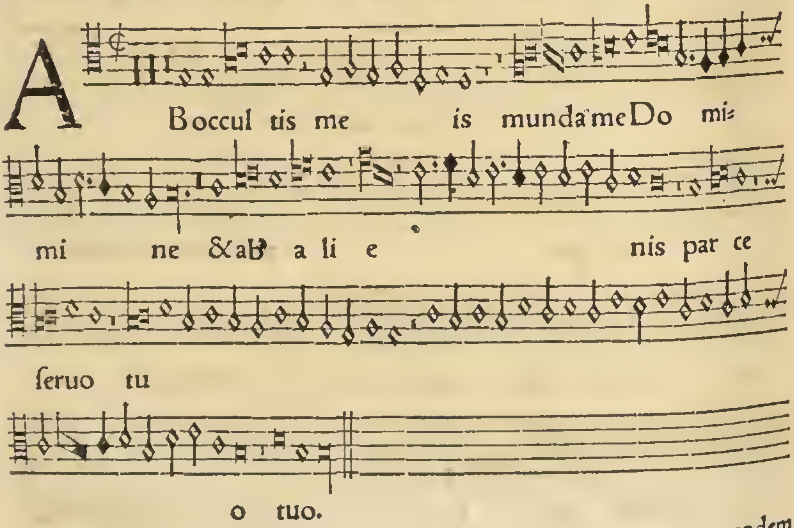

Dietrichi Sixti.
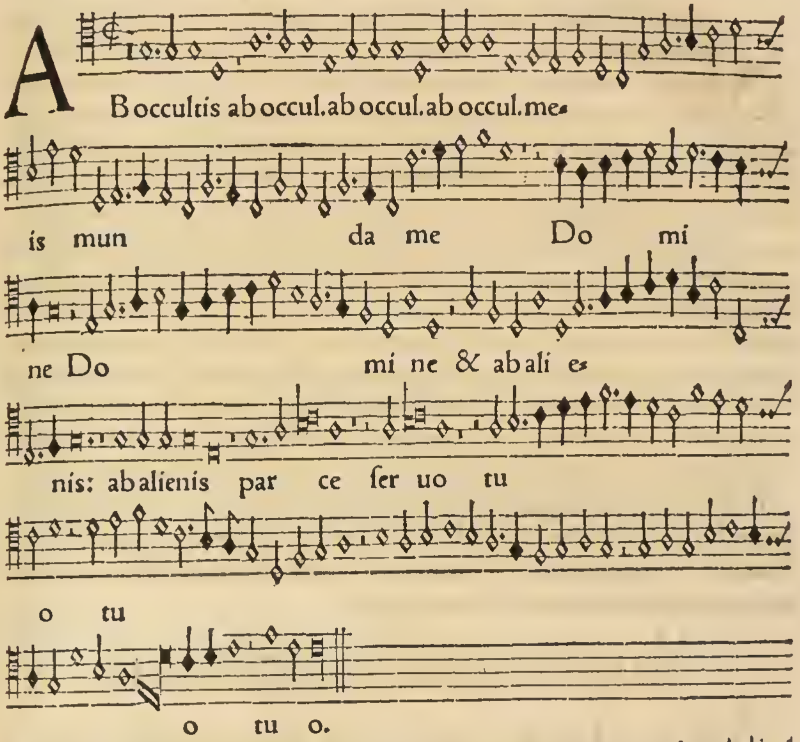

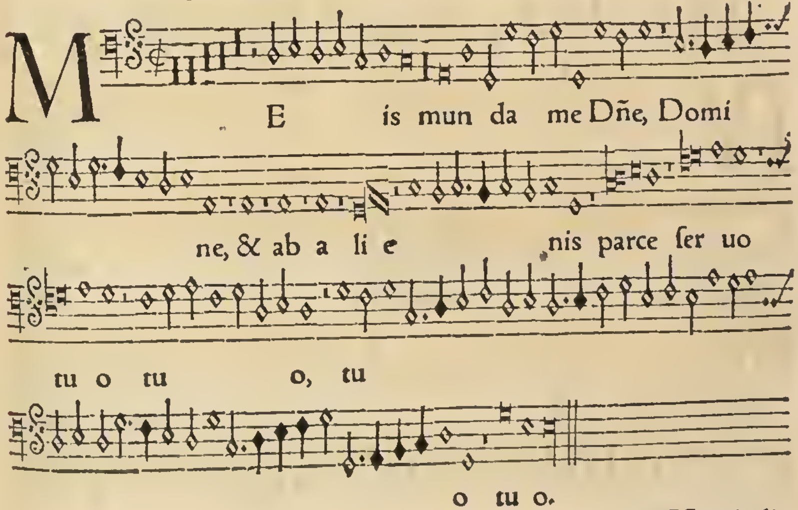
Hyperphrygij alterũ exemplũ

eodẽ Dietricho Sixto authore.
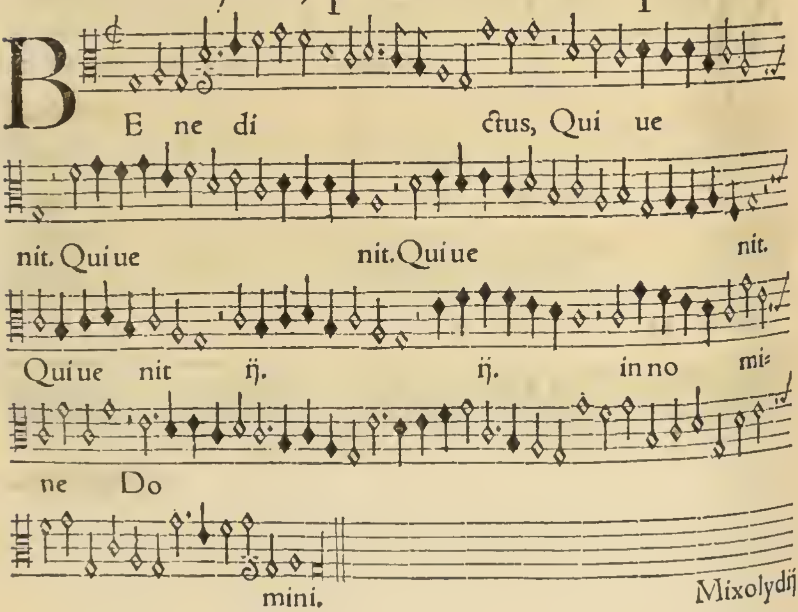

De Mixolydio

De Mixolydio, cap. XXII.
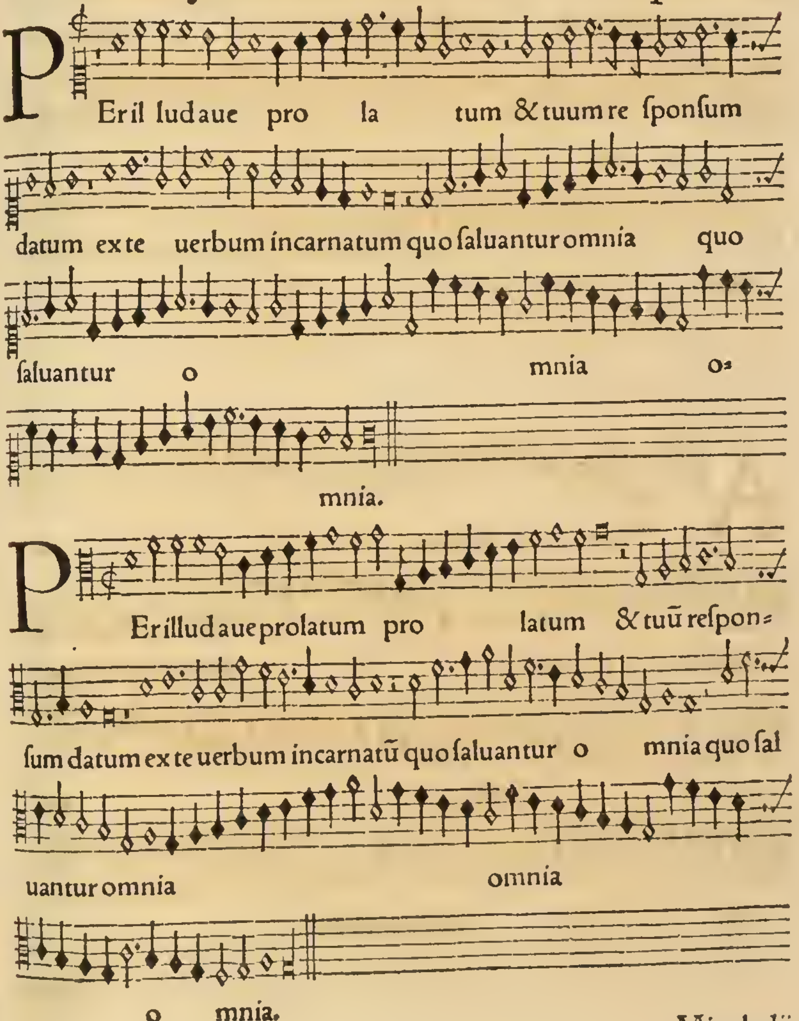
SEquitur Mixolydius Princeps, sed qui principatus uetustate ac reuerētia magis q̄ usu hominū in precio est, ueteribus quidem ecclesiasticis plurimū adamatus ob multas quas habet uirtutes, maxime uero ob sedatā quandam grauitatē, quæ populares & regit & exercet. Patet hoc in multis cùm Introitibus, tùm Respōsorijs Principe dignissimis. Nostra quidē ętas uix agnoscit eius nobilitatē, adeò ad omnia honesta obsurduit. Causa superiore uolumine copiosè, cur apud Symphonetas prope exulet, dicta est, fefellit enim tertia diatessaron species adiecta ultimę diapente speciei pro prima, adeò Ionici modi blandimenta, illecebræ, ac lenocinia aliorsum eorū mentes inflexerunt. Sed de ipso nunc exempla referamus, & primū quidem Antonij Brumel, uocis unius, sed quam duo simul canere possunt, uno dúntaxat tēpore interposito, quanq; autē duriuscula est cantio, modum tamen belle repręsentat. Secundum duarum uocum. In quo Cantus Hypomixolydium refert, Tenor Mixolydium. Est autem Ioannis Mouton Franci. Quidā Iusquino adscribunt in Cantu quinq; uocum Benedicta es. Collusio admiranda quidem illa, sed uelocitas grauitati nonnihil, ut quidam putant, officiens. Tertium quatuor uocum, Henrici Isaac aiunt. Cuius exordium plus q̄ dici potest admirandam habet grauitatem, non absq; summa aurium uoluptate.

Brumel in homophonia.

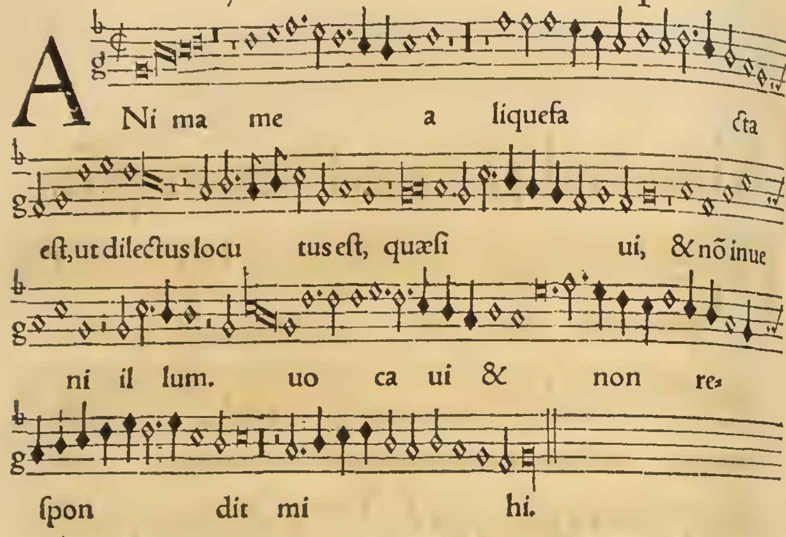
Mixolydij primū exemplum.

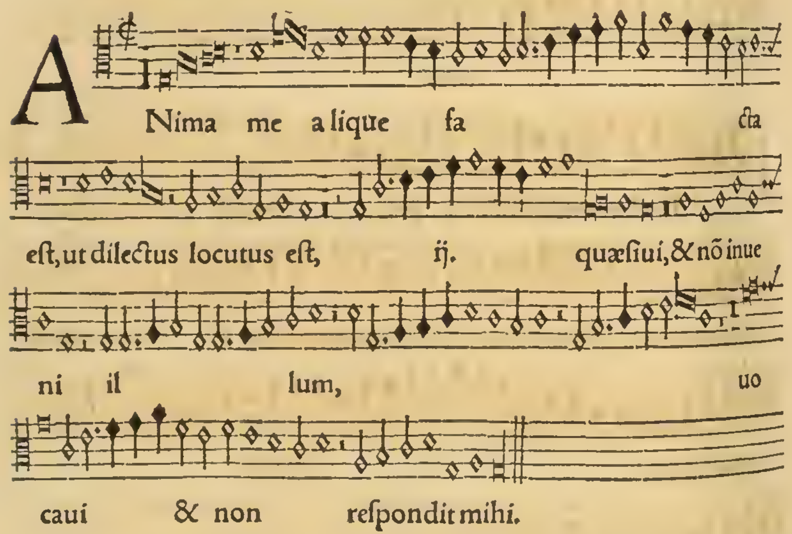

Mixolydij secundũ exemplũ.
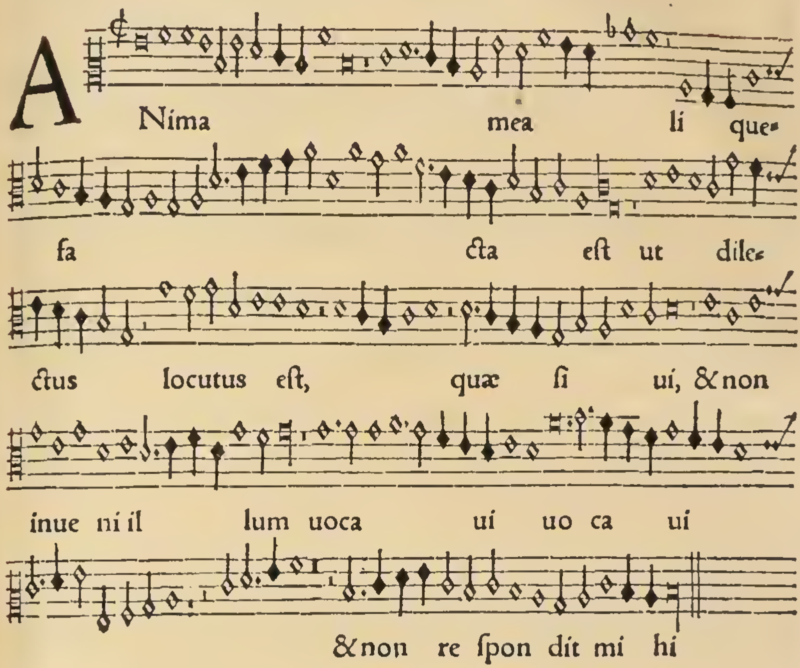

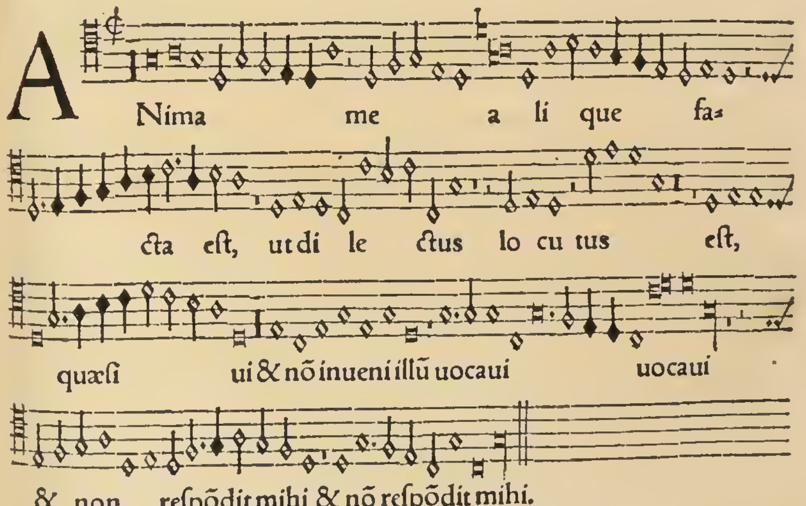
Mixolydij tertiũ exemplum

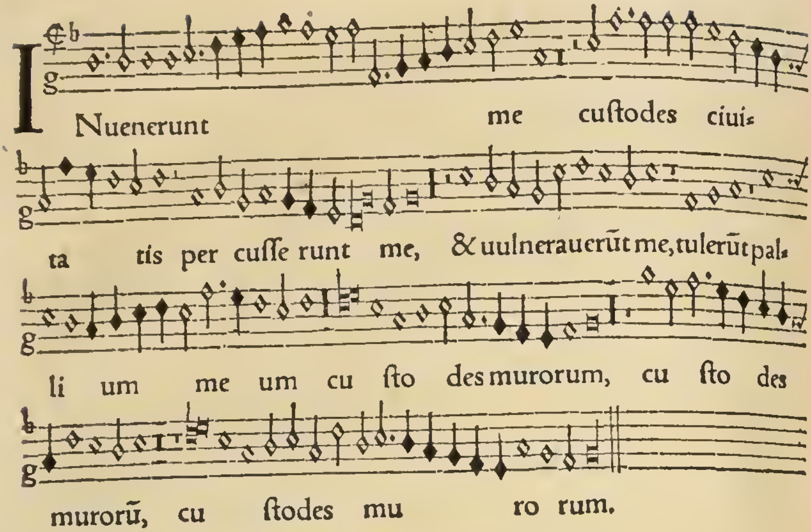

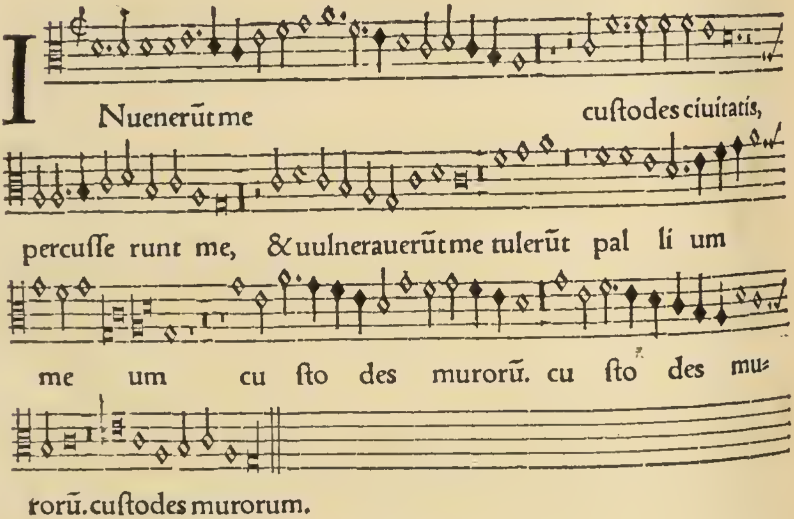

Author Henricus Isaac.
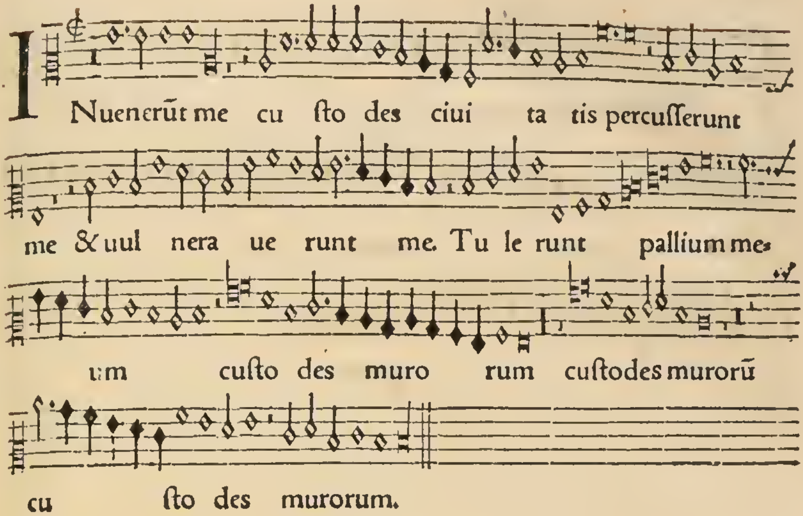

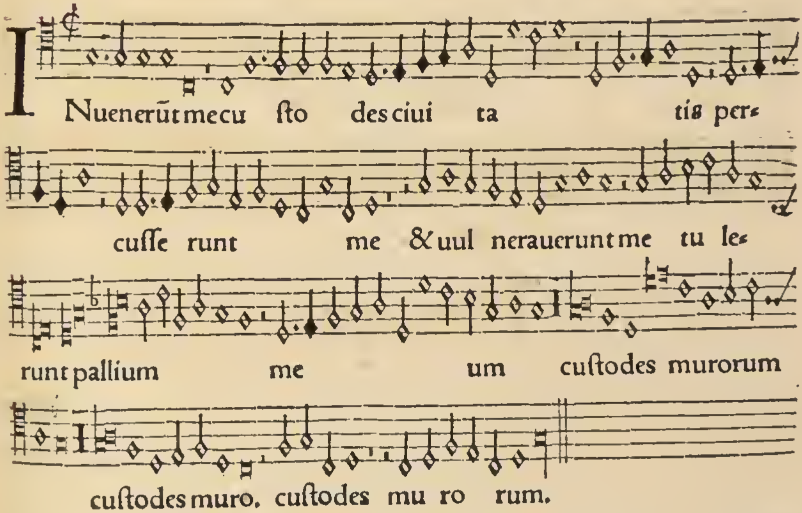

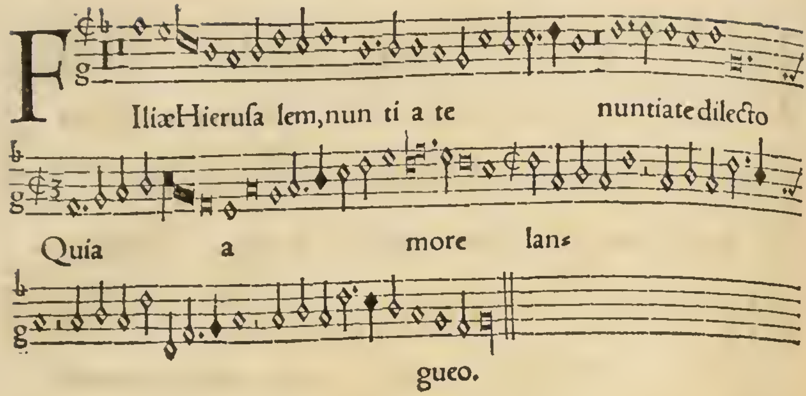

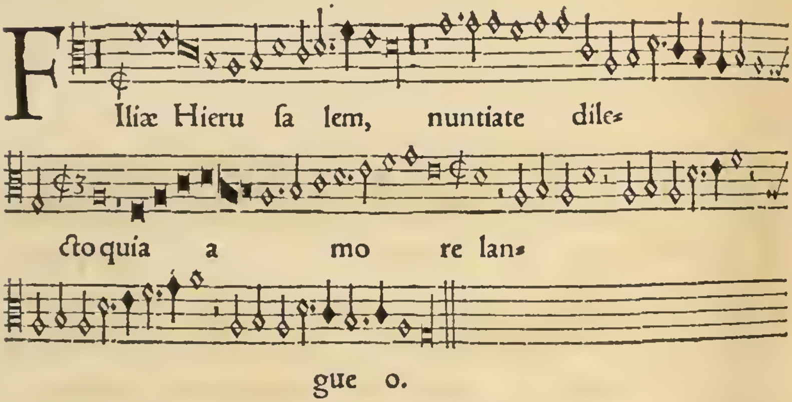
Secunda pars.

Inuenerunt

I
Nuenerũt me cu ſto des ciui ta tis percuſſerunt
me & uul nera ue runt me. Tu le runt pallium me-
um cuſto des muro rum cuſtodes murorũ
cu ſto des murorum.

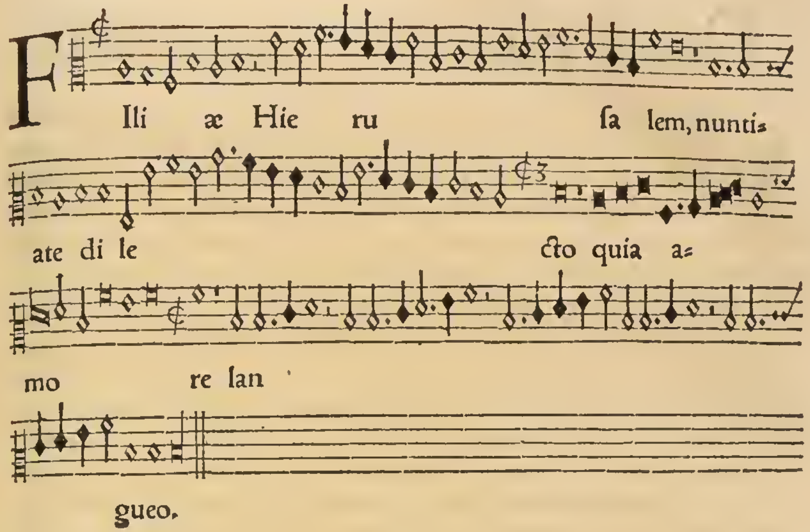

I
Nuenerũtmecu ſto desciui ta tis per-
cuſſe runt me & uul nerauerunt me tu le-
runt pallium me um cuſtodes murorum
cuſtodes muro. cuſtodes mu ro rum.

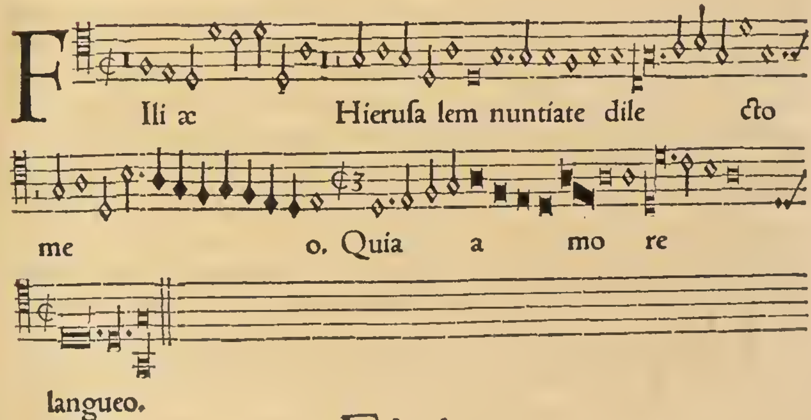

Tertia pars

Filiæ

F
Ili æ Hie ru ſa lem, nunti-
ate di le cto quia a-
mo re lan
gueo.

F
Ili æ Hieruſa lem nuntiate dile cto
me o. Quia a mo re
langueo.

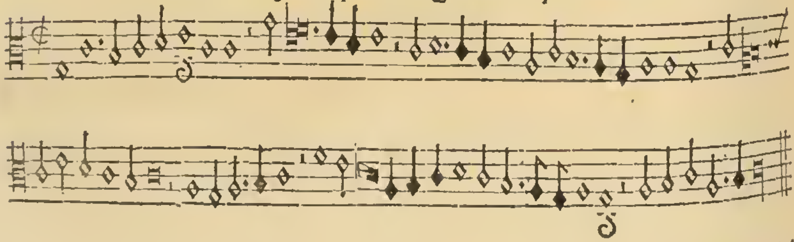
Finis.

De Hypoionico, cap. XXIII.

VLtimus hic Modus, nostra ętate adeò uulgaris, ac in hominũ tàm frequẽti est usu, ut nisi aliorũ omnium Modorum exempla nobis posita essent, huius omissurus fuerim, qui apud ueteres Ecclesiasticos, cum omnia matura ac grauia essent, propè exularit. Sed ero cò breuior tribus aut quatuor exemplis ꝓpositis. Natiua ipsius clauis finalis est c paruum, ambitus duo Gg, uerum & hunc, ut eius authenten Ionicũ, in F magnũ detrudunt, non tamen absq; fa in b paruo. Iodocus Pratensis Aue Maria ad eum instituit Modum doctissime sanè ac iucundissime non emota sua sede harmonia. Quã eximius ille adolescens, & felix Iodoci æmulator Antonius Feum postea ita miratus, ut Missam ad eam instituerit, summo ingenio, summa modestia, qua uix uidi quicq̃ compositius. Ex ea duûm uocum, Pleni sunt cœli, referemus. In quo Tenor in propria permanẽs sede Hypoionicus est, Basis autẽ Ionicus Modus. Hic subiũximus Iodoci duo exempla, quorum prius è uulgo linguæ Germanicæ ac Gallicæ desumptũ, oppidò uenustum. In quo Cantus & Tenor iugi propè modum iugo constricti, binis tẽporibus euariant, denis item clausulis pulcherrime intercisi, ita eodem incedunt uultu, eodemq; uestitu, ut uelut sponsus sponsam ductitans maritati uideant̃. Altus ac Basis festiuiter illis & præcinunt & accinũt, atq; adeò colludunt, ut Ludiones ad nuptias acciti putentur. Tum hoc quoq; consyderandũ quanta uenustate Cantus ac Tenoris sexta clausula in Dorij diatessaron oblique, sed non absq; mira gratia delabatur. Vltima autẽ cantio Aue Maria, eiusdem Iodoci, ut iam diximus, uetustior quidẽ est, sed quę sexcentis quotidie emergentibus nouis cantionibus iure præponi potest. Verũ nostro more hisce omnibus præcurrat, ac uelut præludat Dyas in Monade Gregorij Meyer, Salodorensis Ecclesiæ apud Heluetios Organarij, cuius sæpe in hoc libro memoria est, in naturali itidem sede huius Modi decurrens. In qua cantione Basis in diapente sub Tenore post duo tempora incedit, cum utraq; uox Modum referat.

Hypoionici primũ exemplũ,
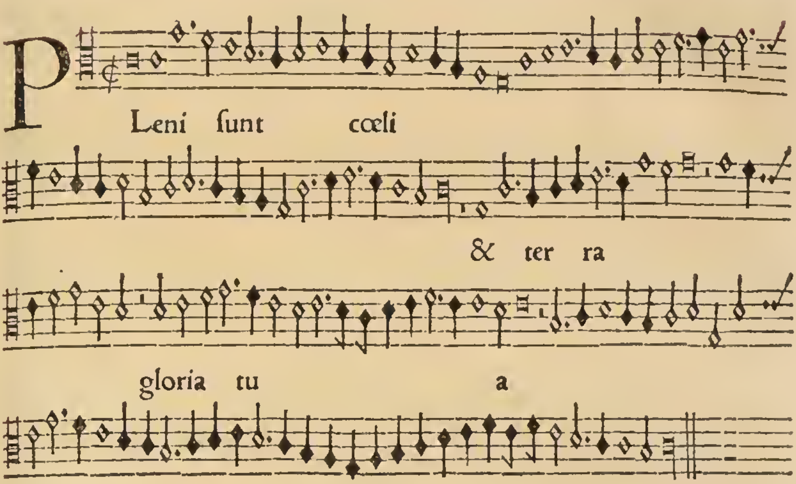
Monàs ex qua Dyàs, Gregorio Meyer authore.

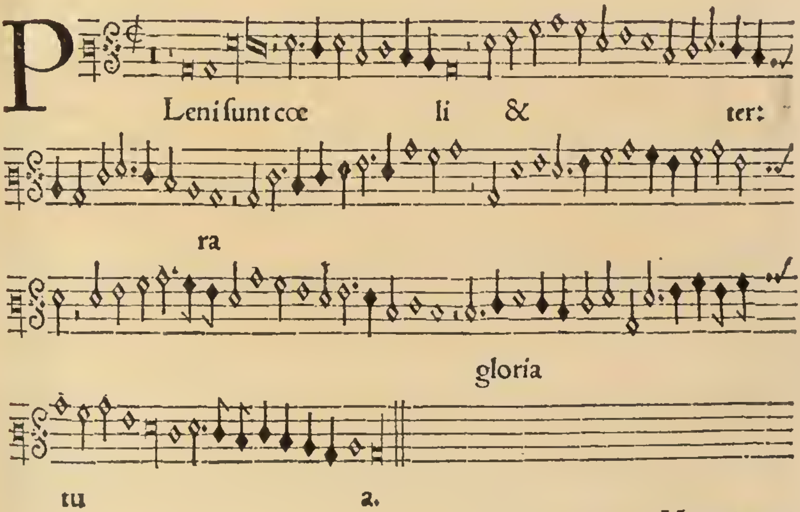

Hypoionici

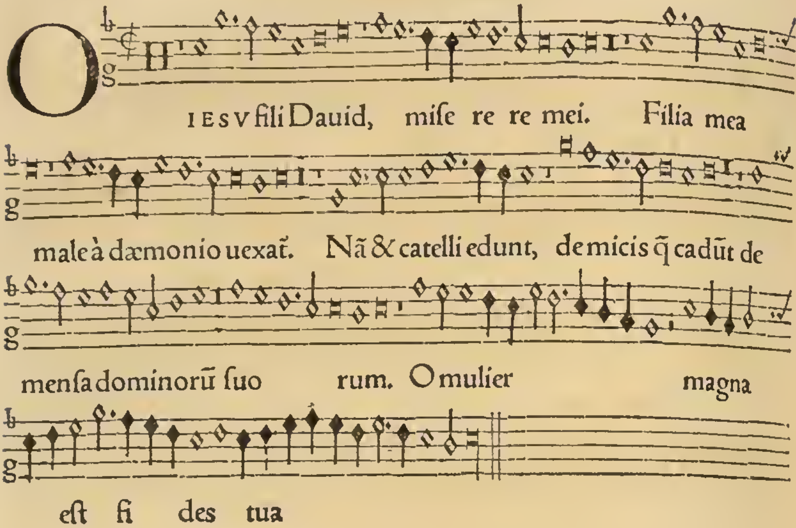
Hypoionici exemplum II.
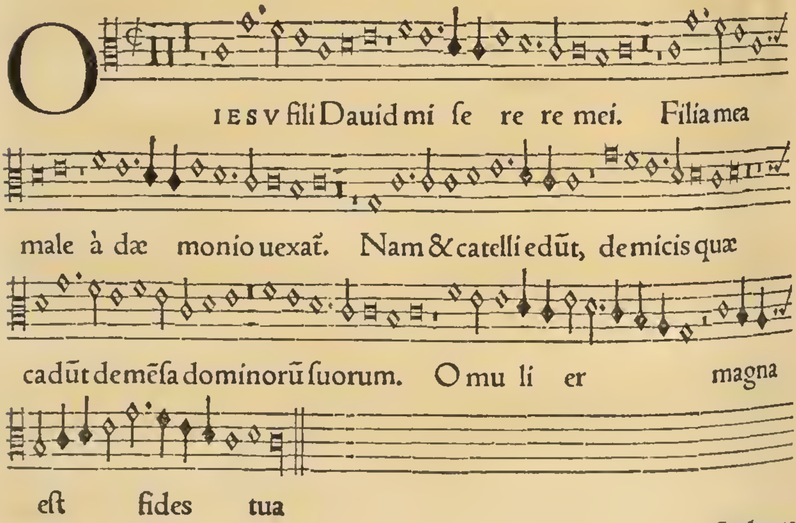
Antonio Feum authore.
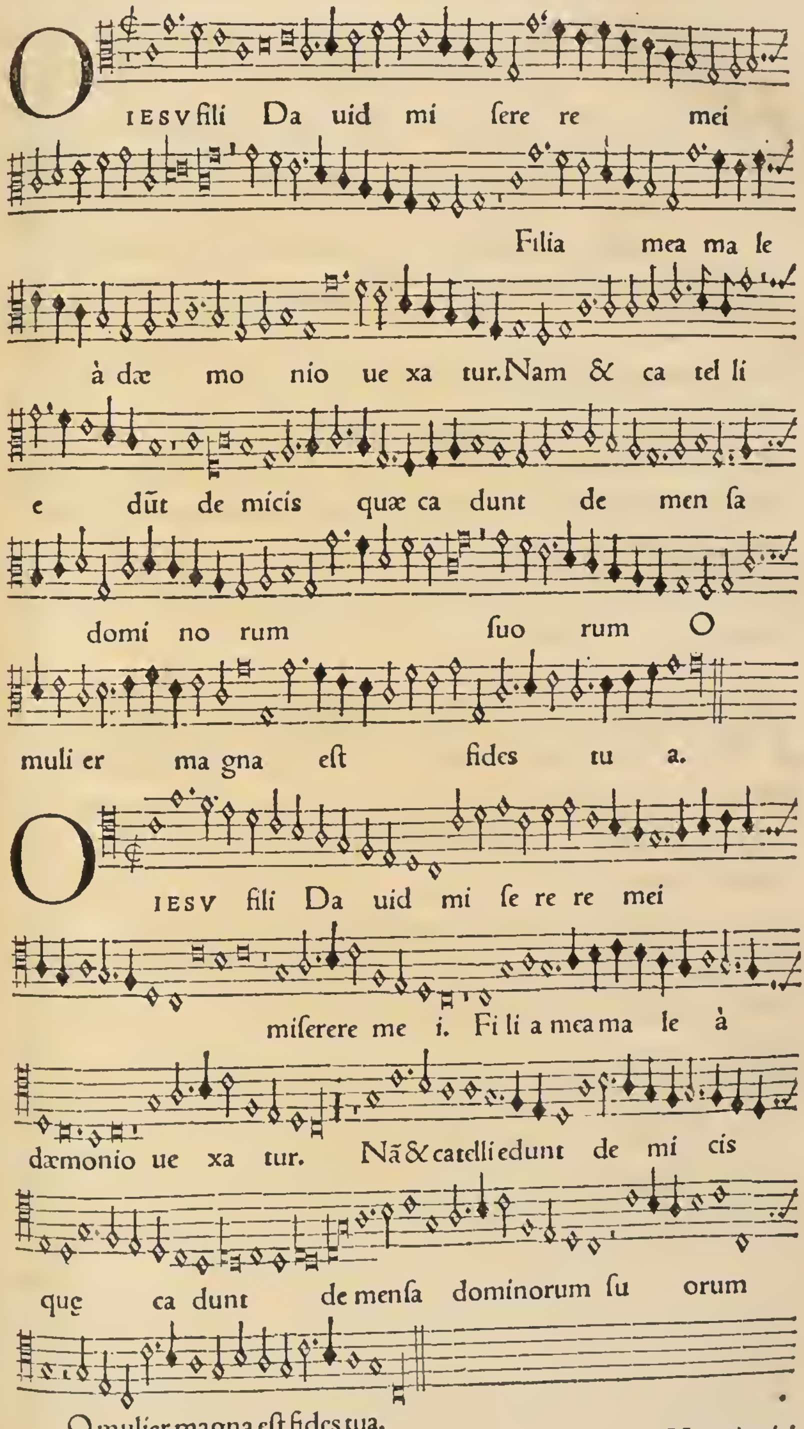

Hypoionici tertiũ exemplum

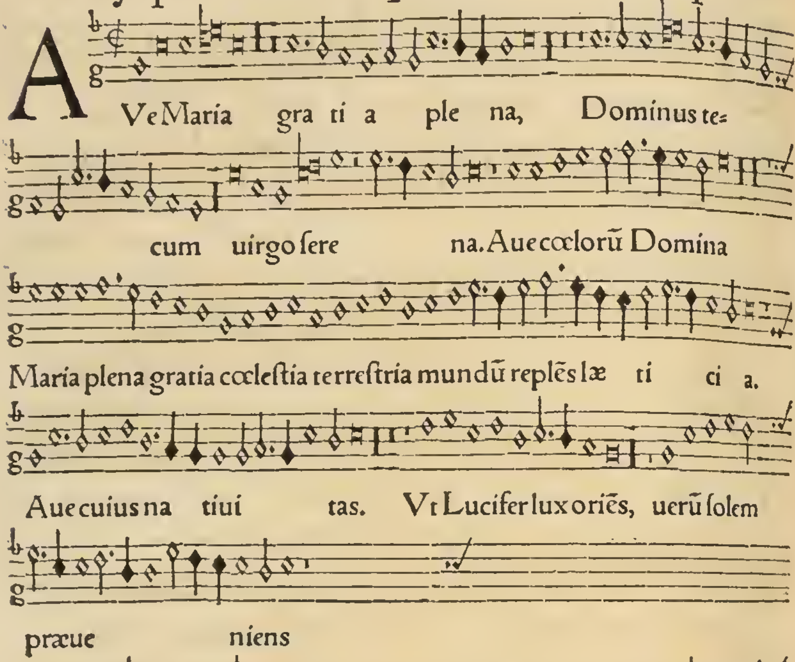

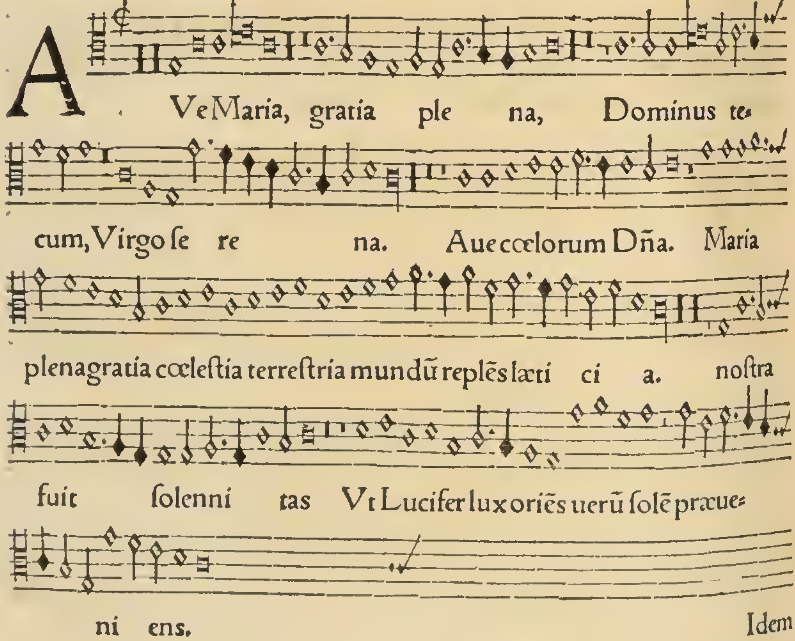
Iodocus

Iodocus Pratensis author.
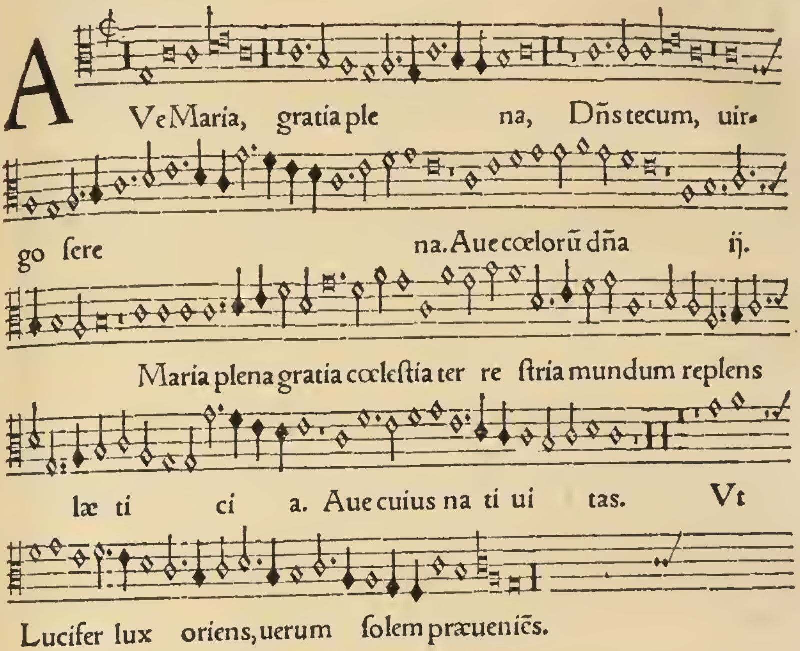

Hypoionici quartū exemplū

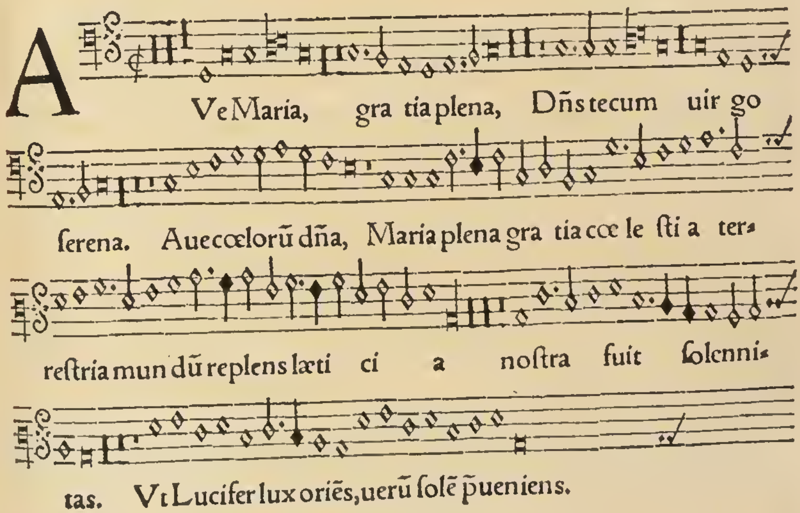

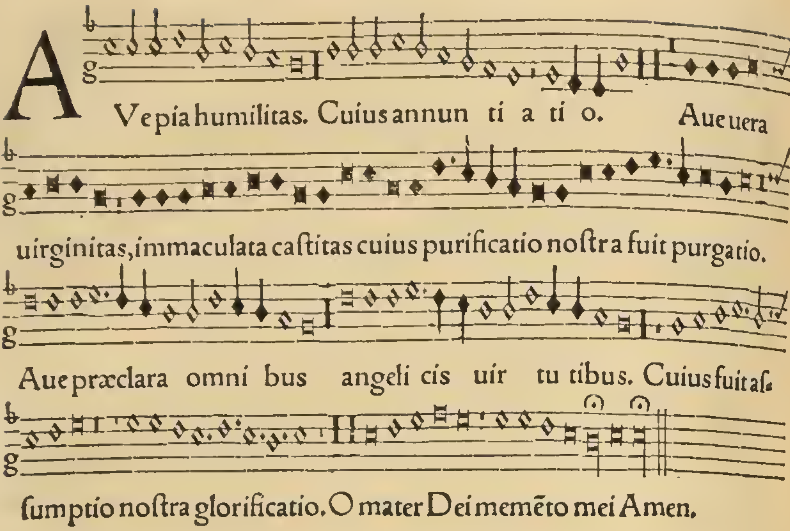
Idem

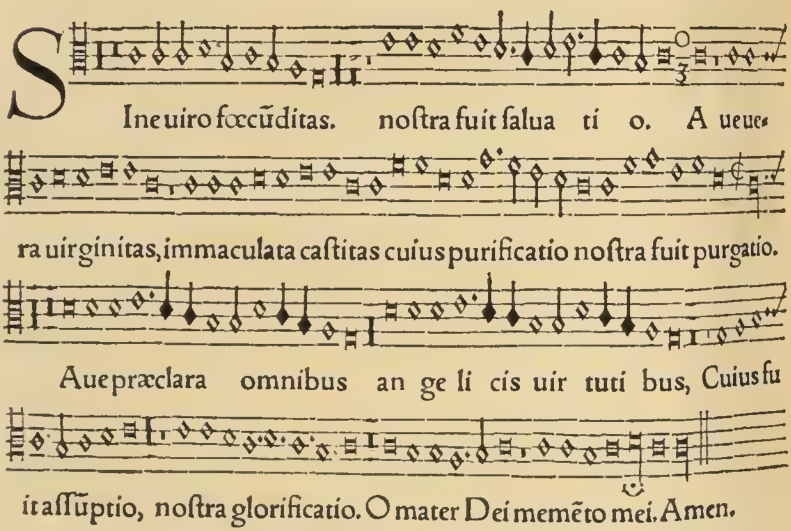
Idem Iodocus Pratēſis author.
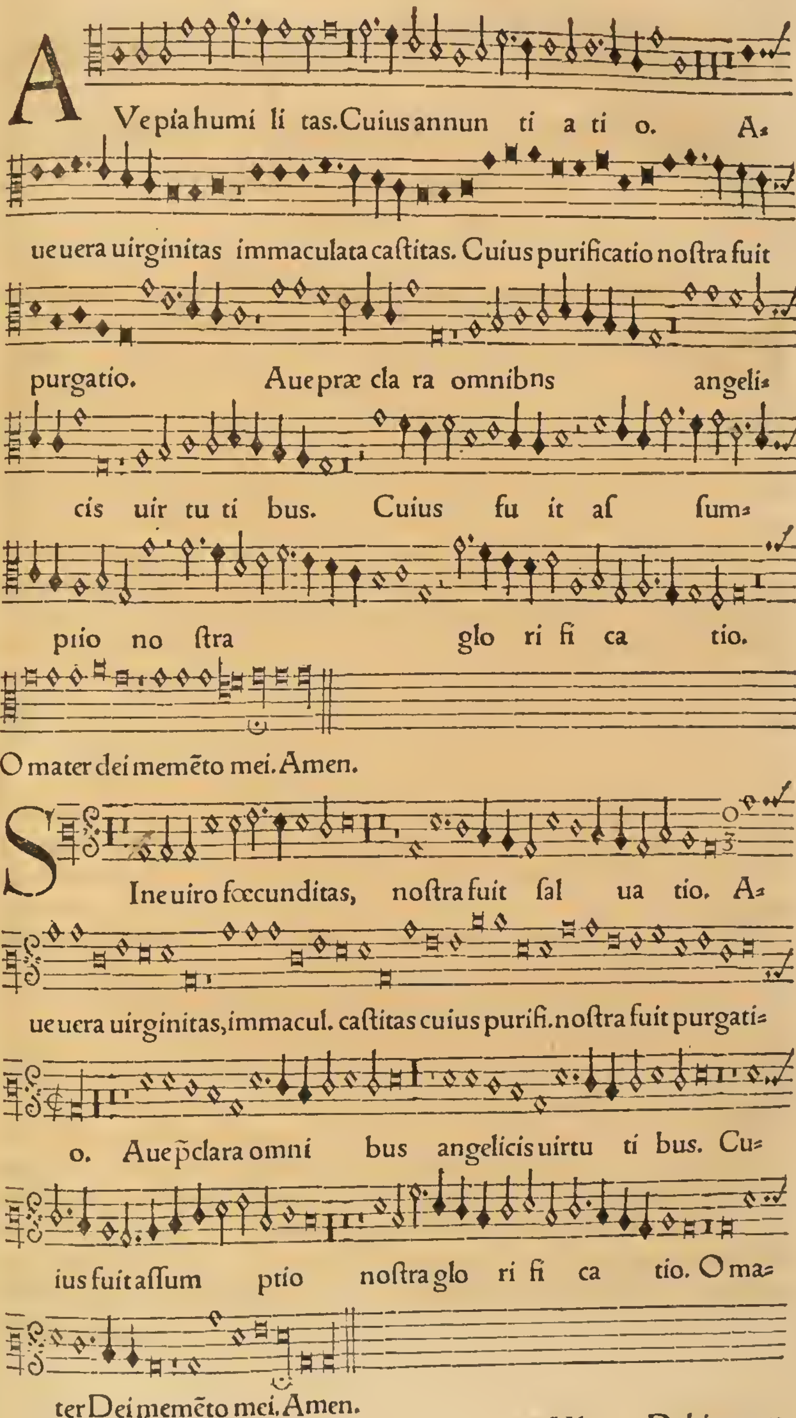

Aue pia

Secunda pars.

Aue pia hu-

AVe pia humi li tas. Cuius annun ti a ti o. A-
ue uera uirginitas immaculata castitas. Cuius purificatio nostra fuit
purgatio. Aue præ cla ra omnibns angeli-
cis uir tu ti bus. Cuius fu it as sum-
ptio no stra glo ri fi ca tio.
O mater dei memēto mei. Amen.
SIne uiro fœcunditas, nostra fuit sal ua tio. A-
ue uera uirginitas, immacul. castitas cuius purifi. nostra fuit purgati-
o. Aue p̄clara omni bus angelicis uirtu ti bus. Cu-
ius fuit assum ptio nostra glo ri fi ca tio. O ma-
ter Dei memēto mei. Amen.

De binorum Modorũ connexione exempla atq; inibi obiter Iusquini Pratensis encomium, Caput XXIIII.

HÆc sunt in cantu uario, quem mensuralẽ non inepte, meo quidem iudicio, uocant, duodecim Modorum exempla, uarijs ex authoribus, ad ea quæ probãda duximus, qua fieri potuit breuitate, adducta. Restat nunc ut de eorundem Modorum cõnexione exempla producamus, nõ sanè ea proletaria, sed grauia, sed negocium belle repræsentantia. Et de ipsa quidem connexionis ratione, quãdo priore uolumine de ea abunde dictum sit, differere supersedebimus. Erunt autẽ omnia eo, quo superiore libro uisa sunt, ordine, ut à Dorio Hypodorioq; orsi, deinde binorum cõnexorum exempla subiungamus, de quibus breuiter iudicium nostrum dicemus, simul ut alijs liberiorem iudicandi ansam demus, ac uelut hominibus oculos aperiamus, simul ut innotescat ingeniorũ hac in arte uirtus, quæ quibusdam satis iniquis iudicibus uilis, mihi uero ingens, ac ammiratione dignissima uidetur. Porrò in hac authorum classe, atq; magna ingeniorum turba, multo maxime, nisi affectu fallar, eminet ingenio, cura ac industria Iodocus à Prato, quem uulgus Belgica lingua, in qua natus erat, ὑποκοριστικῶς Iusquinum uocat, quasi dicas Iodoculum. Cui uiro, si de duodecim Modis ac uera ratione musica, noticia cõtigisset ad natiuam illam indolem, & ingenij, qua uiguit, acrimoniam, nihil natura augustius in hac arte, nihil magnificentius producere potuisset. Ita in omnia uersatile ingenium erat, ita naturæ acumine ac ui armatum, ut nihil in hoc negocio ille non potuisset. Sed defuit in plærisq; Modus, & cum eruditione iudicium, Itaq; lasciuientis ingenij impetus, aliquot suarum cantionum locis non sanè, ut debuit, repressit, sed condonetur hoc uitium mediocre ob dotes alias uiri incomparabiles. Nemo hoc Symphoneta affectus animi in cantu efficatius expressit, nemo felicius orsus est, nemo gratia ac facilitate cum eo ex æquo certare potuit, sicut nemo Latinorum in carmine Epico Marone melius. Vt enim Maro naturæ felicitate carmen rebus æquare est solitus, quemadmodum res graueis coaceruatis spondeis ante oculos ponere, uelocitatem meris dactylis exprimere, suæ cuiq; materiæ apta ponere uerba, denique nihil inepte moliri, ut de Homero dixit Flaccus. Ita hic noster Iodocus aliquando accelerantibus ac præpotibus, ubi res postulat, notulis incedit, aliquando tardantibus rem phthongis intonat, & ut in summa dicamus

ma dicamus, nihil unquã edidit, quod non iucundum auribus esset, quod ut ingeniosum docti non probarent, quod denique, etiam si minus eruditum uideri poterat, non acceptum gratumq; iudicio audientibus esset. In plærisq; operibus etiam ostẽtator magnificus, ut in Missa super uoces musicales, & in Missa ad fugam, In quibusdam irrisor, ut in Missa La sol fa re mi. In quibusdam contentione certans, ut in Missa de beata Virgine. Quæ omnia, quanquam alij quoq; sæpe tentarunt, non tamen eadem felicitate conatibus æqualeis exitus inuenerunt. Hæc mihi causa fuit, cur in hoc ultimo Colophone potissimum huius uiri exempla adduxerim. Porrò cum ingenium eius inenarrabile sit, magisq; mirari possimus, quàm dignè explicare, non solo tamen ingenio cæteris præferendus uidetur, sed diligentia quoq; emendationis. Aiunt enim qui nouerunt, multa cunctatione, multifariaq; correctione sua edidisse, nec, nisi aliquot annis apud se detinuisset, ullum in publicum emisisse cantum, contra atque Iacobus Hobrecht, ut in superioribus diximus, fecisse fertur. Vnde & quidam non inepte, alterum Virgilio, alterum Ouidio comparari merito posse contendunt. Quod si admittimus, Petrum Platensem, mirum in modum iucundum modulatorem cui potius quàm Horatio cõparabimus? ita Isaacum fortassis Lucano, Feum Claudiano, Brumelium Statio, sed ineptus haud immerito uidear, de ijs tam ieiune pronuntiare, ac iure forsitan audiam illud uulgatum. Ne sutor ultra crepidam. Quare ad exempla explicanda ac iudicanda diuertam.

Victimæ paschali laudes.

SIt igitur primæ cõnexionis Dorij Hypodorijq; exemplum, ab eodem edita authore Iodoco de sancta CHRISTI Resurrectione cantio. Cuius & in superioribus bis meminimus. Atq; adeò etiam pro huius connexionis exemplo libro secundo exhibuimus. In qua hoc ingeniosum merito iudicabitur, quod in quatuor uocibus propositum thema, ita diuisum spacijs, ut maxime decuit, audit. Suprema uox in priore huius parte è uulgata quapiam cantione sumpta, Hypodorium refert, cum ditono infernè. Sequentis autem partis eadem uox Dorium supernè adiecta diatessaron. Finitum uero suprema diapason chorda, quod contra fieri debuit in infima. Sed & ipsa è uulgo desumpta est, Ideoq; eam mutare uoluit. Tenor autem ditono profundius serpit quam poscit Hypodorij forma, sed id solita facit licentia hic author. E uulgo autem sumptas cantiones, apposite eiusdem Modi uetustas adhibet, cum aliorum Modorum non ita quadrarẽt. Quanquam huic authori non difficile erat diuersorum Modorum

cantus, etiam cum gratia coniungere. Qui nullam prope Missam ediderit in qua, cuiuscunq; Modi illa esset, non Æolium in Niceno Symbolo admiscuerit, quod alij quoq; tentarunt, sed non eadem omnes felicitate. Singulæ hic uoces dignum aliquid notatu habent, ut Tenor stabilitatem, Basis grauitatē mirā. Quanquam haud scio quam omnibus placeat quod in Basi ita insurgat in uerbo Galilæa: Quod quidem ingenij lasciuia prolatum, ut inficias ire nequimus, ita cum gratia additum fateri oportet. Cantus sapit antiquitatem, cuius septima à fine notula, obticentibus omnibus alijs uocibus, sola auditur. Sed hæc sunt nimis tenuia pro huius uiri ingenio. Ideoq; ad alia progrediendum.

De profundis

HIc uero mihi quisq; acriter animum intendat uelim, quale huius cātionis initium, qnanto affectu, & quanta grauitate retulerit nobis uerbum De profundis, ut sanè Modos illos è natiuo loco, quemadmodum ferè in his fieri aliàs solet, in superiora non dimouerit, compræhenderit autem utriusq; Modi systemata: Quanq; phrasin mira, ac de industria quæsita raritate uehementer confudit, nunc saltum Lydij, nunc Ionici usurpans, donec per lenocinia illa pulcherrima, clā rependo, in Phrygium tandem ex Dorio labatur, non offensis auribus. Quod difficile factu, præsertim in hisce duobus Dorio ac Phrygio Modis, supra ostēdimus. Finiuit itaq; duorum Modorum Dorij Hypodorijq; connexa systemata in E, ubi Phrygij sedes est, contra Modorum naturam. Verum in alijs quoq; cantibus id fecit, nec solus tamen, immodico nouitatis scilicet amore, & nimio gloriolæ captandæ ob raritatem studio, quo uitio fermè ingeniosiores disciplinarum professores usq; laborant, ut quamuis Symphonetarum hoc sit peculiare, cum multis tamen id habeāt commune uitium. Manet nihilominus ea cantio intra A magnum ac d paruum. Vt Dorij Hypodorijq; systemata consistunt. Etsi nihil aliud hac raritate quæsiuit, certe hoc tamē planum fecit, ingenij uiribus fieri posse, ut frustra ipsi, quod priscis olim musicis obijci solebat, exprobretur, à Dorio ad phrygium, qui tā docte hoc absq; aurium offendiculo fecerit.
Verū satis de hac cātione

Liber generationis

SEcunda connexio Hypophrygij Phrygijq́ʒ est Modorum in B magnum ac e paruum. Verum raro in B magnum ita deſcendit, ut non & in A magnum, Itaqʒ fermè hæc cõmixtio inter C magnũ & e par uum conſiſtit. At Idem hic noſter Iodocus Chriſti Seruatoris noſtri Genealogiã ex Matthæo ac Luca Euãgeliſtis ad horũ Modorũ cõnexionẽ quatuor cõplexus uocibus, in A re deſcẽdit, ac in f paruũ aſcẽdit hic ſemitoniũ, illic tonum addens, uerum id ſolita licentia, Et priorẽ quidem à Matthęo ſcriptam, quam hic exhibemus, uera Modi finali meta conſtituit nempe in E. alteram, quæ ex Luca deſumpta eſt, in G magnum torſit, non mutata tum Modorum phraſi, idq́ʒ etiam ſolita licentia. Cantio magnam habet maieſtatem, mirumq́ʒ eſt in tam ſterili materia, in nuda ſcilicet uirorũ nomenclatura potuiſſe tot effingere delicias, perinde atqʒ eſſet fœcunda aliqua hiſtoria. Multa alia dici potuêre, at quædam alijs quoque ſunt diſcutienda.

Agnus Dei ex miſſa Fortuna

TErtia connexio Lydij ac Hypolydij rara eſt noſtra hac ætate, omnibus eorum modorum cantilenis in Ionicum detortis, ut ſupra ſæpe diximus. At hic primum mirari libet, Quomodo in hoc exemplo ex Ionico ſit factus Lydius, cum tota Miſſa Ionico ſit intonata Modo, Sed id fecit haud dubie Baſis in imam demerſa diapaſon. Nam ut in alijs cantionibus, quoties Tenor eſt Hypodorius, Baſis ſæpiſſime fit uel Dorius uel Æolius, Item, ut Tenor Phrygius Baſin, ac Cãtum ſæpe Æolios habet: Ita hic quoqʒ, Baſis Ionica, Tenorem ac altitonantem habet Lydios, Id ſtudió ne fecerit author, an caſu, incertum. Cæterum Canone, Cantorum more ineptit. Quis enim intelligat huiuſmodi Sphingos Ænigma præter ipſum Oedippum? Sed morem geſſit uulgo cantoribus ſecundum illud ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα, id eſt, Cũ Vulpe uulpinare tu quoqʒ inuicem, ut erudite uertit D. Eraſmus. Quod uulgus ineruditum inquit Vlula cum lupis, quibus cum eſſe cupis.

Et in terra pax

QVarta connexio Mixolydij plagijq́ʒ eius Hypomixolydij. Cuius noſtra ætate infrequens eſt uſus, Sympbonetæ tamen ex uetuſtis Eccleſiaſticorum cãtuum exemplis, perſpecta horum Modorum magnificentia, uelut Entuſiaſmo experrecti, quid eorum uir-

tus possit, æmulatione quadam laudatissima experti sunt in Cãtico illo. Et in terra pax, de sacratissima uirgine, ac cœlorum regina MARIA, IESV Christi matre. Maxime uero Antonius Brumel ac Iodocus hic noster Pratensis, uterq; iam ad extremam uergentes ætatem. In quo cantu Brumel de artificio cantoribus ostendẽdo nihil prorsus omisit, imò intentis omnibus ingenij neruis indolis suæ specimen posteris relinquere annisus est. Sed uicit longe, mea quidem sententia, Iodocus Naturæ ui ac ingenij acrimonia, ac ita se gessit in hac contentione, ut mihi uideat omniũ parens natura, perinde atq; ex quatuor elementis perfectissimum corpus constituere uoluerit, extremas exercuisse uireis, nec inueniri meliorem cantum posse. Itaq; eruditorum plærique huic Cantioni principatum tribuere non dubitarunt, nominatim uero Ioannes Vannius, cuius in Hypomixolydio meminimus, cui nos lubentes subscribimus, cùm quia ante nos id iudicij tulit, tùm quia hac in re nos longe antecellit. Descensum unum habet initio Tenor in Hypomixolydij diatessaron, alioqui tota cantio est Mixolydij, non Hypomixolydij. Maximus eius affectus mihi quidẽ expressus uidet in uerbo Primogenitus, prima huius cãtionis parte. Alij secũdã partẽ preferũt, sed omnino nulla eius pars est, quæ nõ habeat, q̃d plurimũ mireris.

ΚΥΡΙΕ ΕΛΕΗΣΟΝ

QVintę connexionis Æolij Hypoeolijq;. Idem exemplum non fueram bis repositurus, si uspiam aliud uel inuenissem uel reperissem apud nostræ ætatis Symphonetas. Verum quando priore uolumine alia item sunt à nobis prolata connexionis horum Modorum exempla, hoc uero longe luculentissimum, ut à multis tractatũ, ita à nullo nõ corruptum, ac sede sua motum, deniq; & infernè & supernè diatessaron duabus uel mutilum uel mutatum, nominatim uero à Brumelio & Iusquino duabus illis pręclarissimis de Virgine Maria, Dei Genitrice, Missis, enixe oraui Eximium uirum D. Gregorium Meyer, qui Ecclesiæ Salodorensi in heluetijs cum magna laude ab organis est, ut Thema hoc, qua est ingenij dexteritate, digne tractaret, tum in sua sede, tum utrinq; diatessaron proprijs illis, & cum corpore Cantionis huius natis. Sanè hanc Cantionem fingamus eximiam aliquam auem esse, cuius corpus sit diapẽte Re la, alæ utrinq; diatessaon, Mi la. Ineptum haud dubie fuerit huic corpori aliam quãpiam assuere alam, quam qua cũ nata est, ne scilicet ad Aesopicæ corniculæ modũ ridicule alienis uolitet plumis, Exoraui, & quod uolebam, quo est tum in me candore, tum in studia honesta adiuuanda promptus, misit, eius nunc Lectorem participem facere uolo. Accessit huic Cãtioni id laudis, cur Iusquini eis inserere cantibus minus dubitarim, Iudiciũ eruditissimi uiri D. Ioannis Ali, eiusdẽ Ecclesiæ diuini uerbi Præconis ac

Ecclesi-

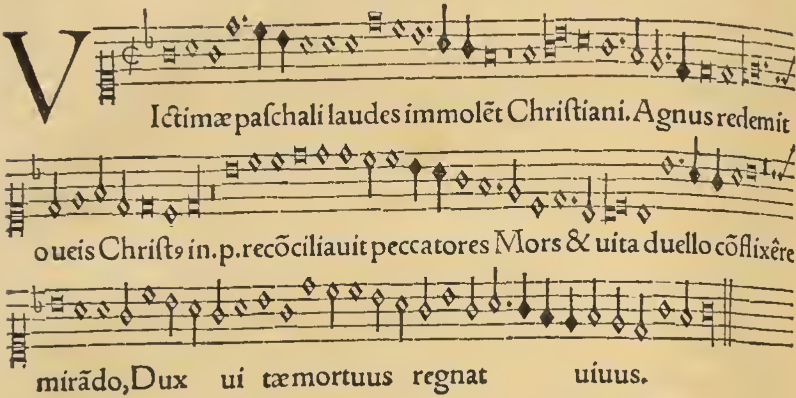
Ecclesiastæ, qui non paruum ornamentũ studijs illis grauioribus, ut Theologiæ sacrarumq́ literarum, esse existimauit, si linguarum peritiam ad ea, ac Mathematicas adferret disciplinas, atq; inter eas quidem maxime Sacræ religionis Presbyterum decere, ut sciat Musicen, nec uirum opinio fefellit: Euasit hic in dinoscendis Musicis eruditissimus. Nec defuit nobis in hoc opere ipsius opera, cum Friburgi ad Herciniæ Syluæ caput mecum degeret, cum organo suo me, tum simul Iusquinica cantando sepius recrearet. Hic igitur, cum hunc Gregorij nostri cantũ summe probaret, & calculum à nobis facile habuit, & effecit, ut in hominum manus, tanquam digna doctis auribus emitteretur.

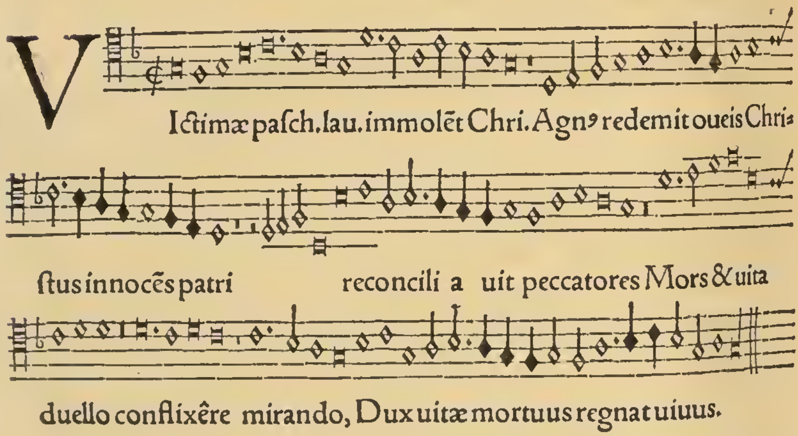
SExtæ connexionis, Hyperæolij Hyperphrygijq́, duorum reiectorũ Modorum exemplum haud absq; certo consilio omisimus, quãdo nullum tale uspiam inuenitur, Fingere autẽ præsertim in tanta Modorum turba ineptum fuerit, & monstrosi omnino ambitus Tenor fieret, quippe qui reliquas omniũ Modorum connexiones Apotome uincat. Cæterum priore libro non tàm imitationis quàm ostensionis gratia exemplum finximus, nempe ut res intelligeretur, nõ ut quisquam tale quid tentaret, quod equidem neminem tentasse inuenio.

Planxit autem Dauid

SEptimæ ac ultimæ connexionis, nempe Ionici Hypoioniciq́ exemplum est eiusdem Iodoci Pratensis, cuius omnium connexionũ, excepta quinta, sunt alia. Planxit autem Dauid. De cuius exordio nõ dubito, q̊sdã exclamaturos, Parturiẽt montes, nascẽt ridiculus mus. Verum illi non consyderant per totum hunc cantum seruatum flentis decorum, qui sæpe initio clamare soleat, deinde paulatim in mæstas querelas uersus murmurare secum, ac subinde concidere, nonnunquam erumpente denuo affectu, rursus leuare uocem, ac citare clamorem, Quæ omnia in hac cantilena pulcherrime obseruata uidemus, quemadmodum intuenti patet. Nec quicquam est in hac q̃d non sit eo authore dignũ. Affectus mihercules ubiq; expressit ut in uerbo Ionathan statim initio Tenoris.
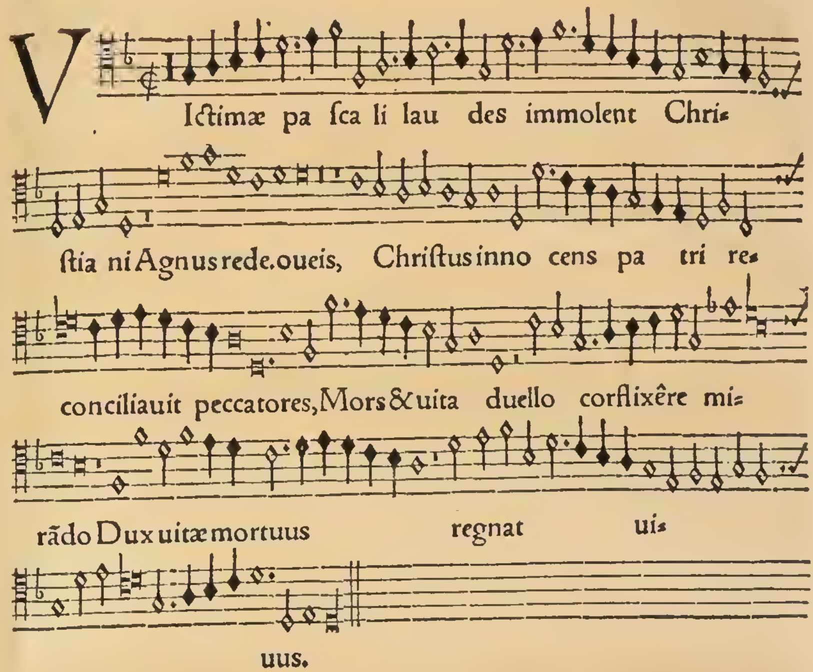
Dorij Hypodorijq; connexo

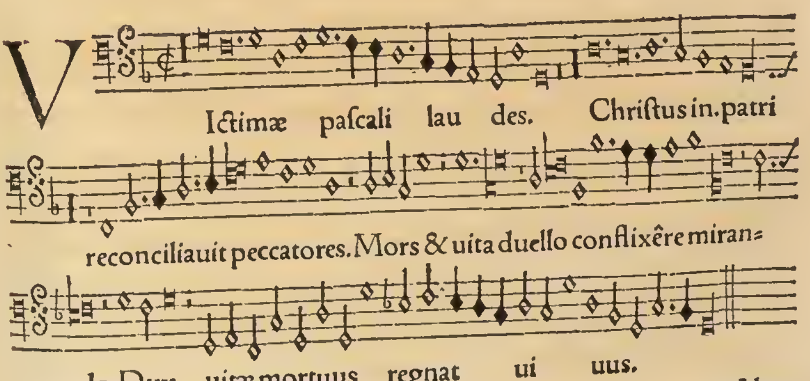

rum

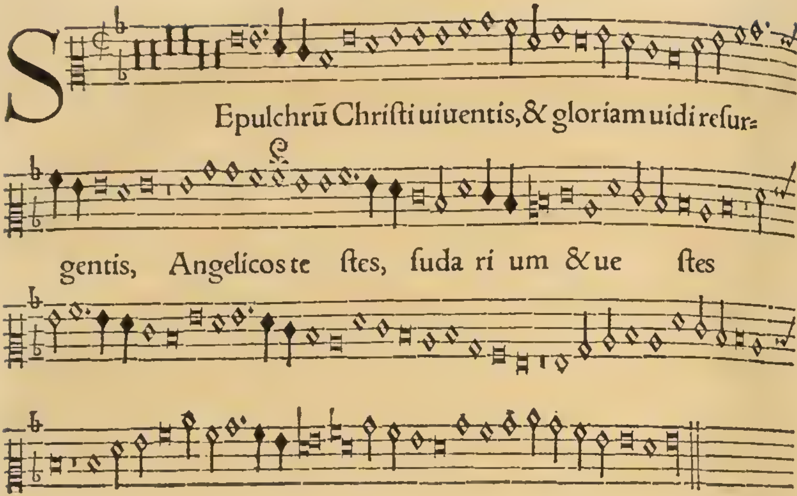
rum exemplum author Iodocus Pratensis.

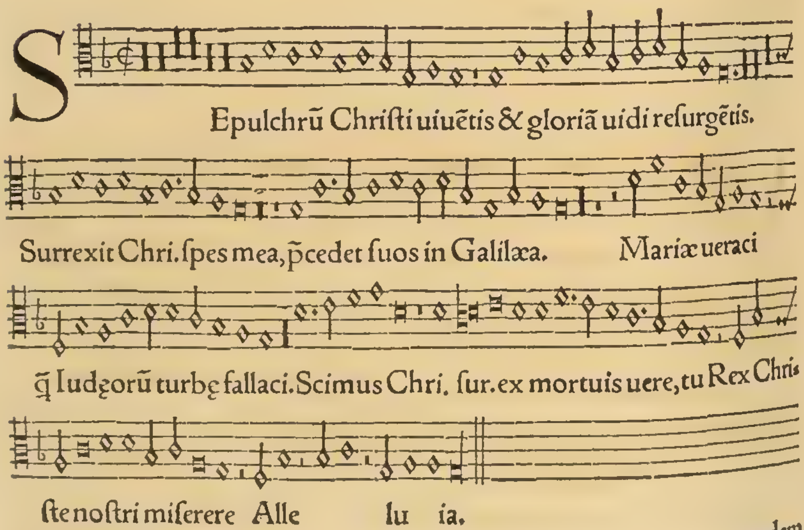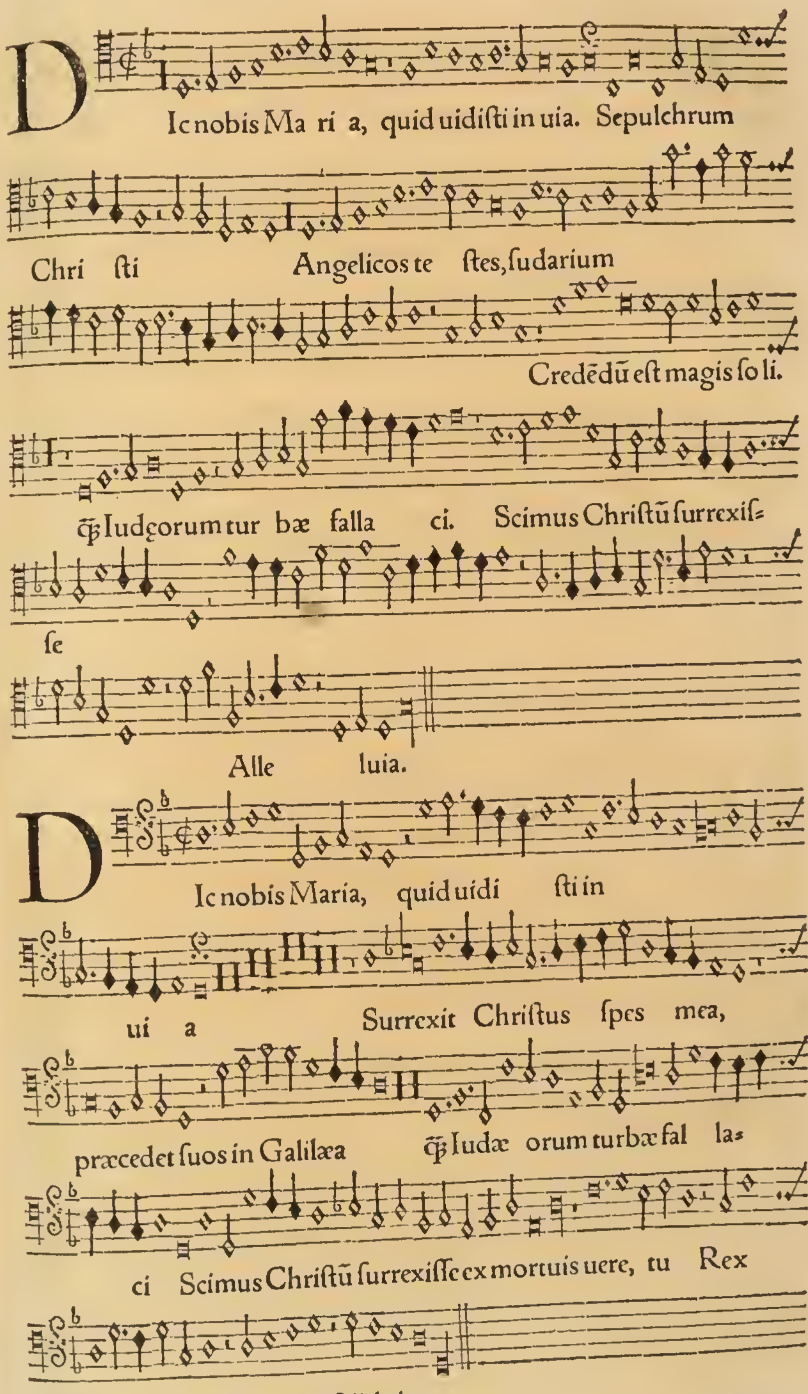

Altera

Altera pars
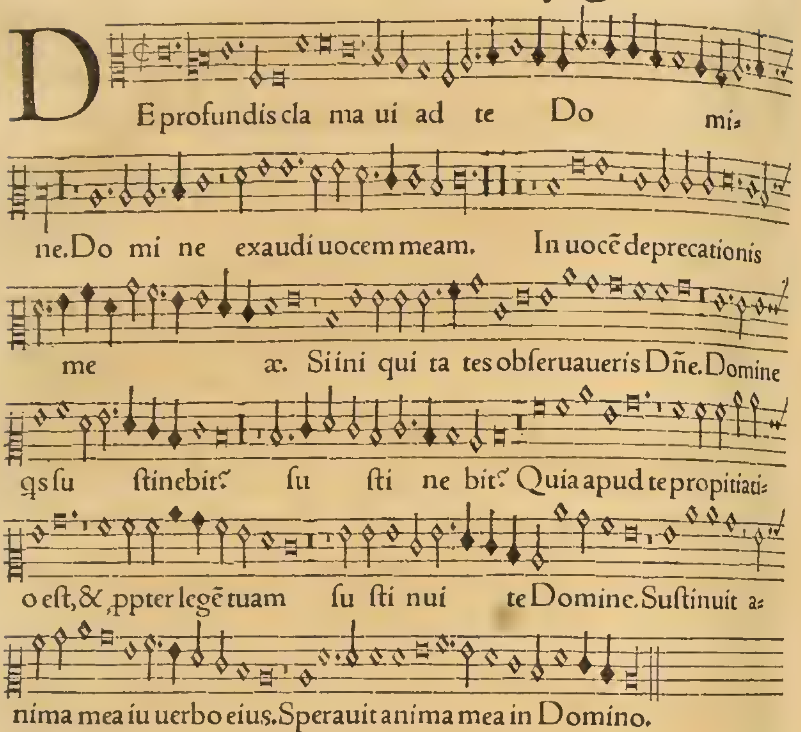

S
Epulchrũ Chriſti uiuentis, & gloriam uidi reſur=
gentis, Angelicos te ſtes, ſuda ri um & ue ſtes

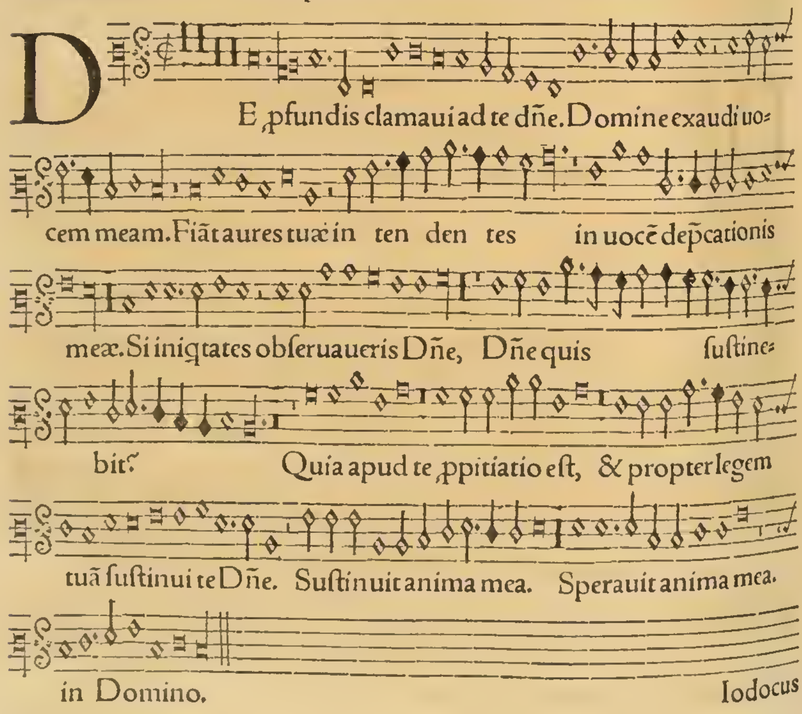

S
Epulchrũ Chriſti uiuẽtis & gloriã uidi reſurgẽtis.
Surrexit Chri. ſpes mea, p̃cedet ſuos in Galilæa. Mariæ ueraci
q̃ Iudęorũ turbę fallaci. Scimus Chri. ſur. ex mortuis uere, tu Rex Chri-
ſte noſtri miſerere Alle lu ia.

eodem authore.
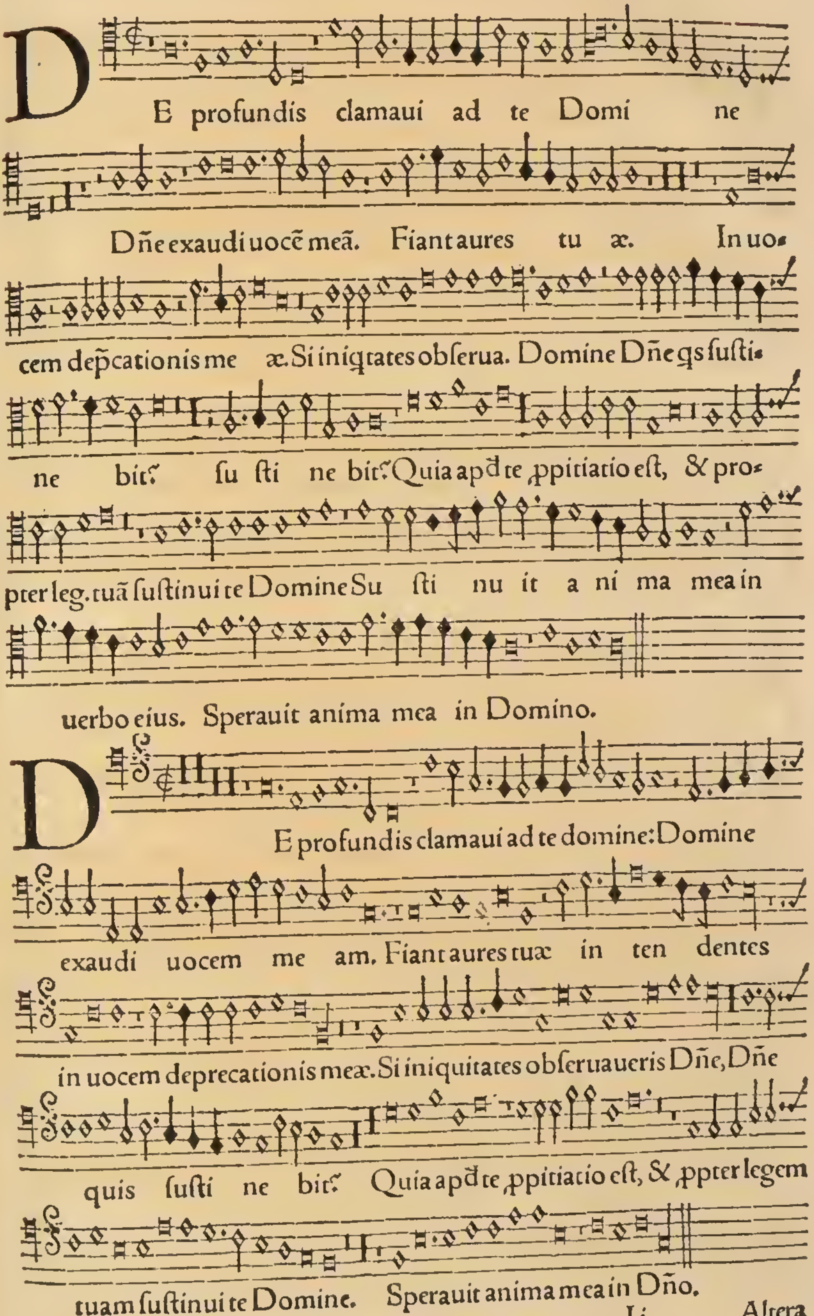

A Dorio ad Phrygium
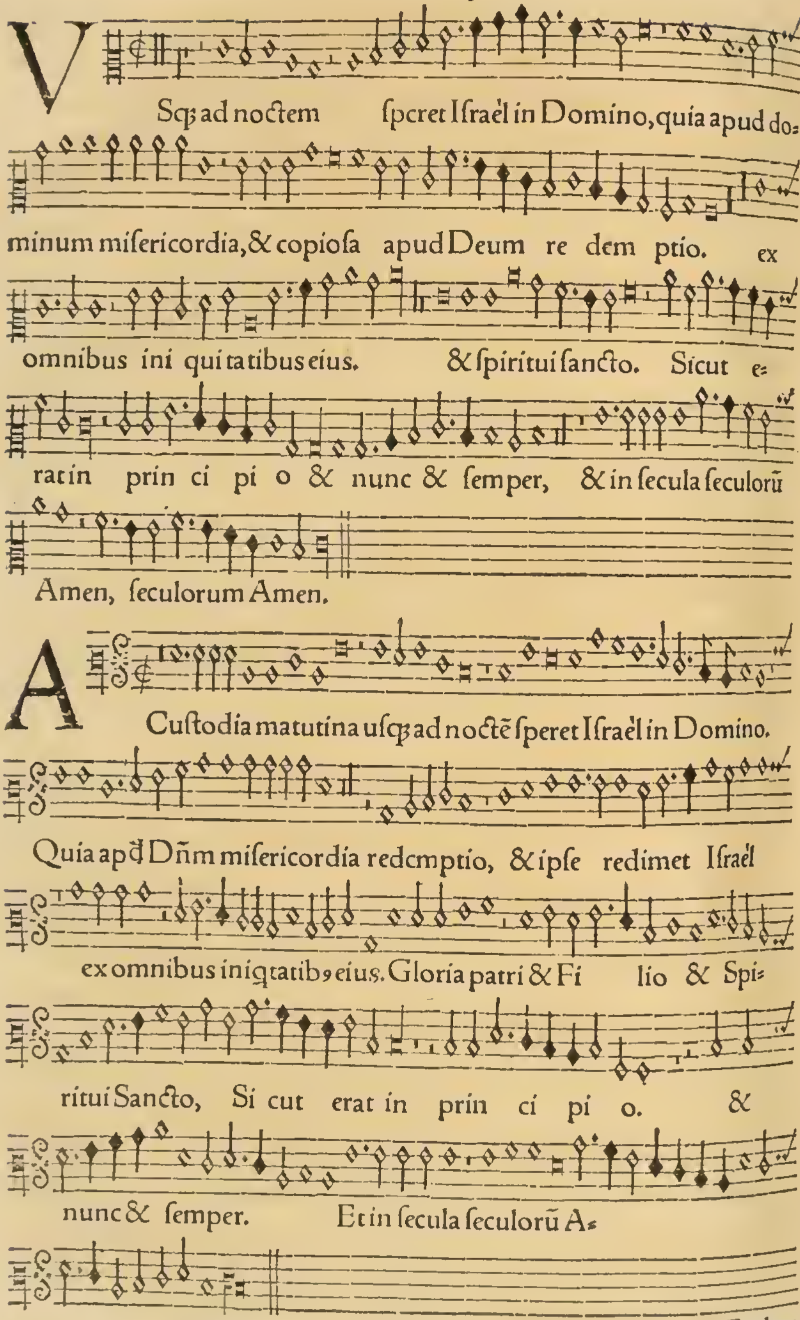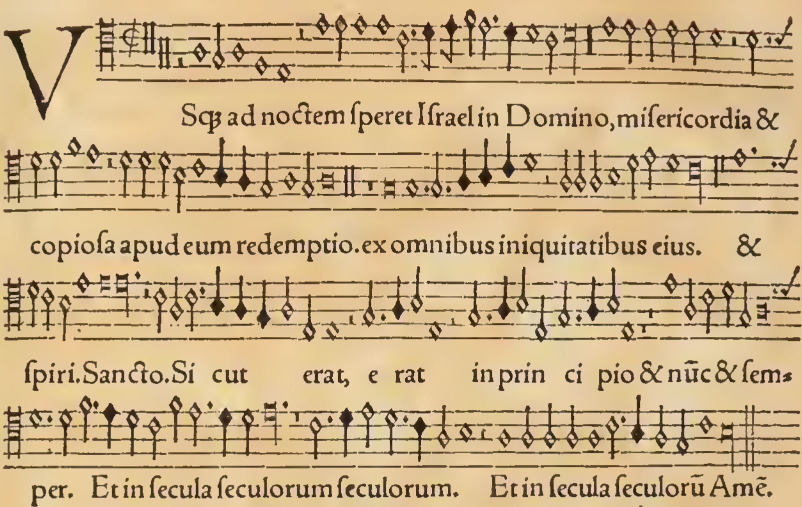

Iodocus Pratensis author.

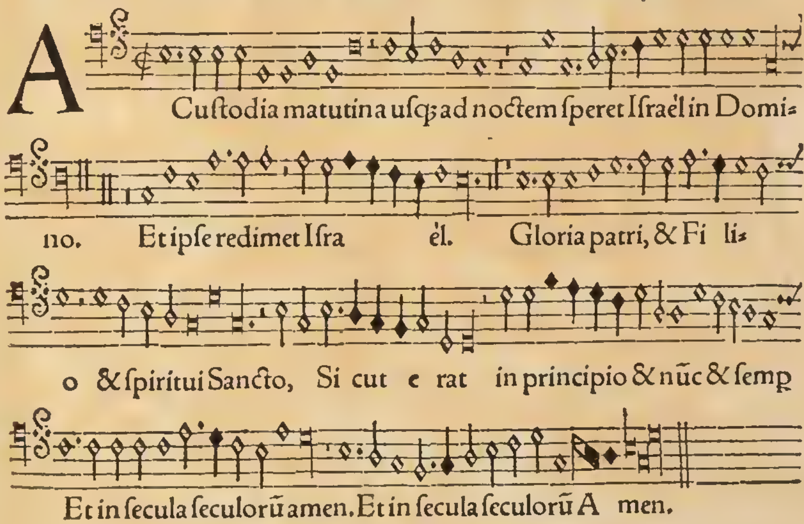

Altera pars

V
Sq; ad noctem ſperet Iſraël in Domino, quia apud do=
minum miſericordia, & copioſa apud Deum re dem ptio. ex
omnibus ini qui tatibus eius. & ſpiritui ſancto. Sicut e=
rat in prin ci pi o & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ
Amen, ſeculorum Amen.
A
Cuſtodia matutina uſq; ad noctẽ ſperet Iſraël in Domino.
Quia apđ Dñm miſericordia redemptio, & ipſe redimet Iſraël
ex omnibus iniqtatib9 eius. Gloria patri & Fi lio & Spi=
ritui Sancto, Si cut erat in prin ci pi o. &
nunc & ſemper. Et in ſecula ſeculorũ A=
men.

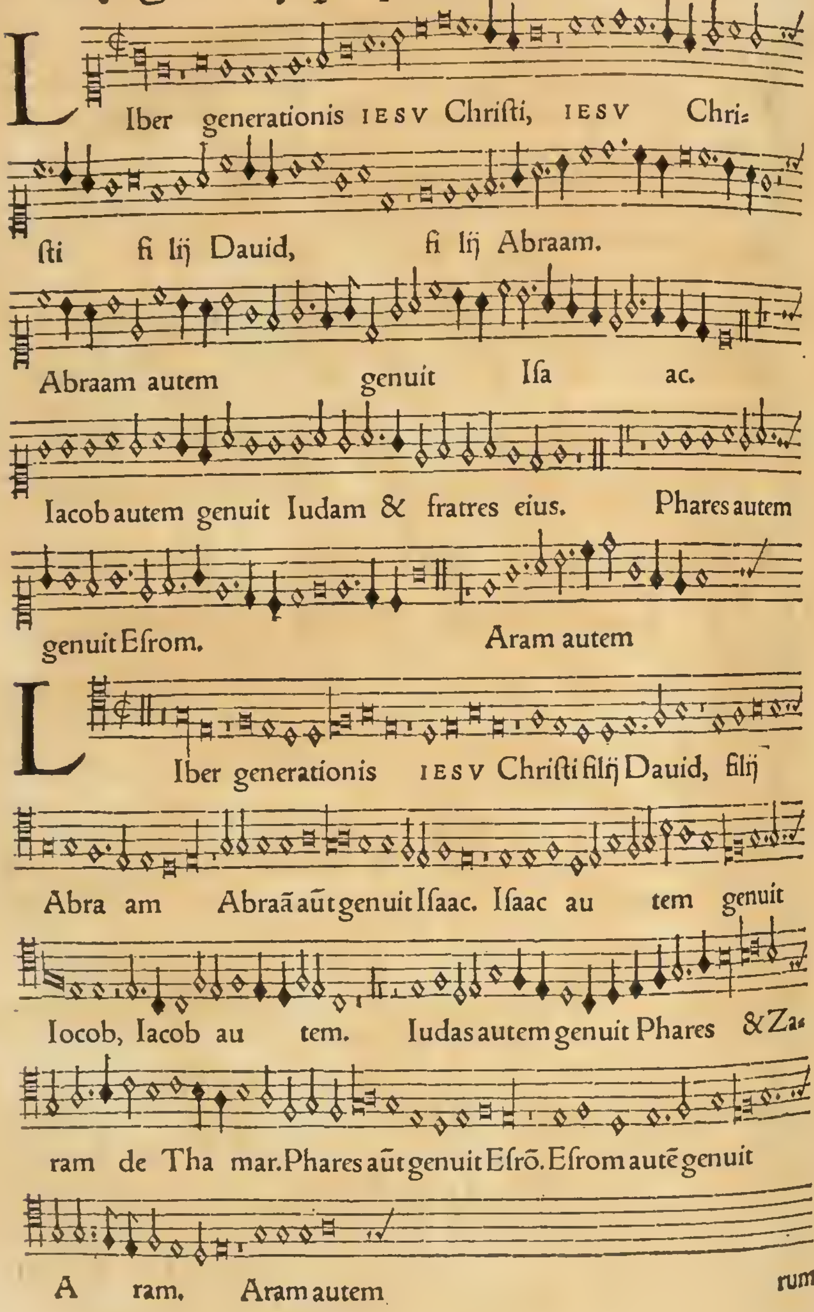
Eodem authore
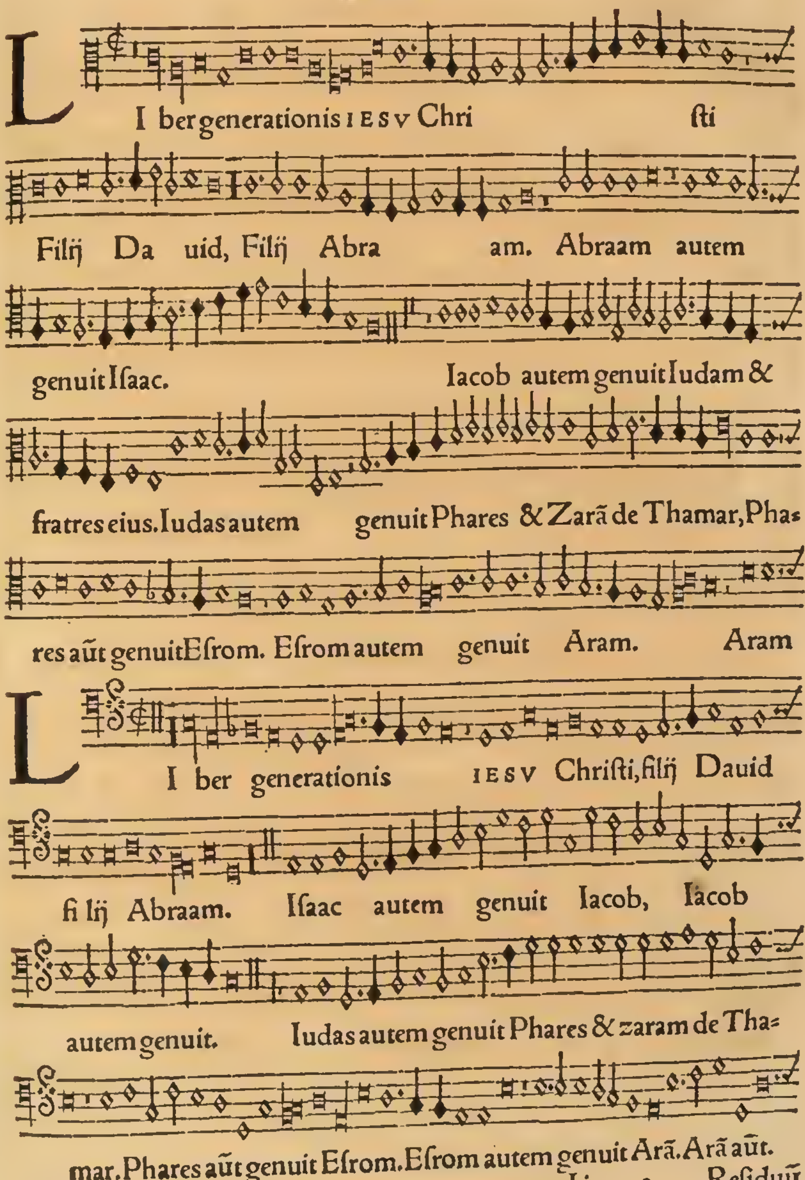

Commixtionis Dorij Hypo dorijq; finis.
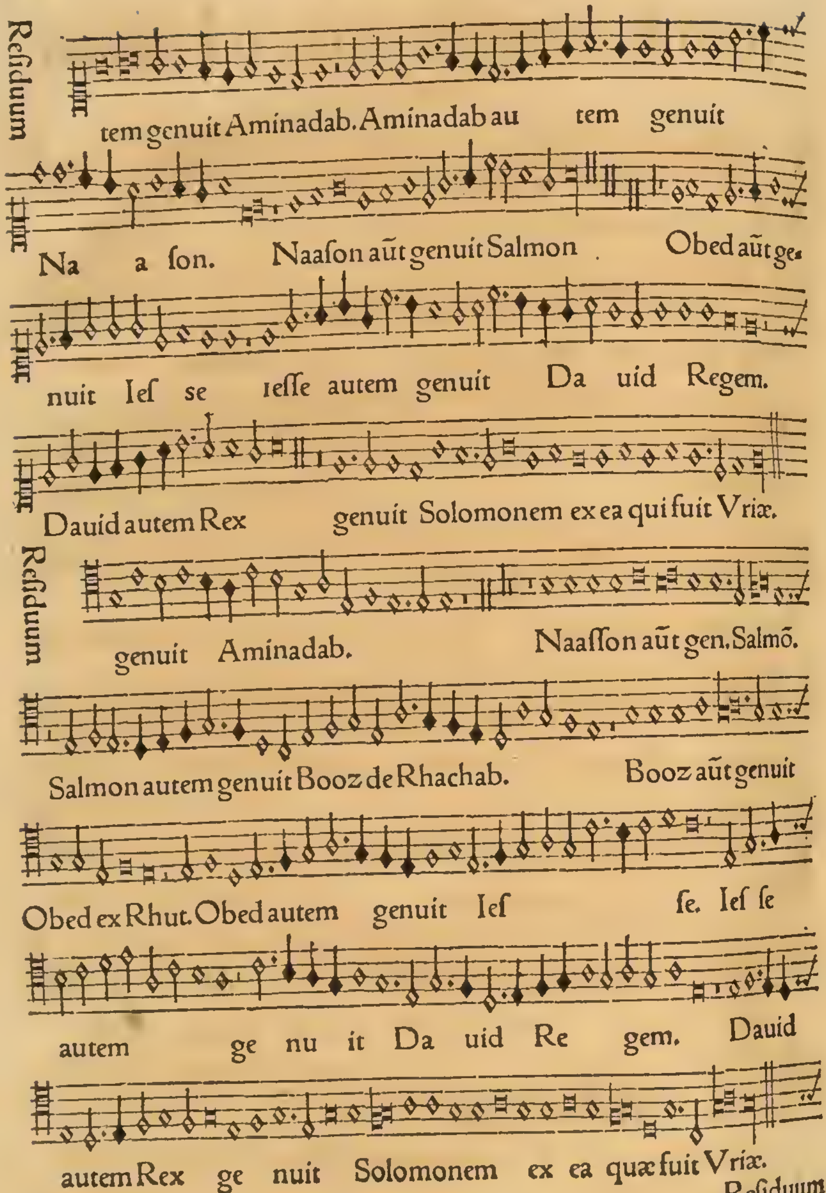
Phrygij Hypophrygijq; cõnexo
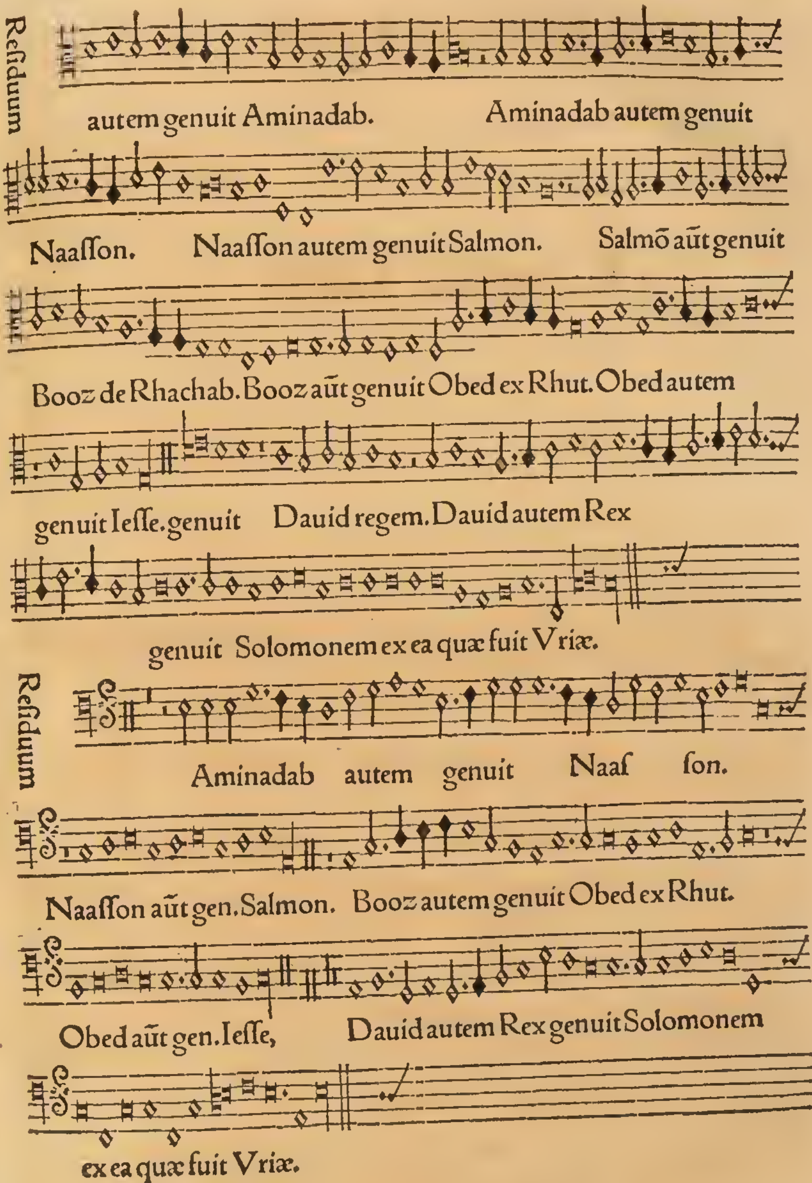

rum

rum Exemplũ eodem Iodoco authore.

Residuum
tem genuit Aminadab. Aminadab au tem genuit
Na a son. Naason aūt genuit Salmon Obed aūt ge-
nuit Ies se Iesse autem genuit Da uid Regem.
Dauid autem Rex genuit Solomonem ex ea qui fuit Vriæ.
Residuum
genuit Aminadab. Naasson aūt gen. Salmō.
Salmon autem genuit Booz de Rhachab. Booz aūt genuit
Obed ex Rhut. Obed autem genuit Ies se. Ies se
autem ge nu it Da uid Re gem. Dauid
autem Rex ge nuit Solomonem ex ea quæ fuit Vriæ.
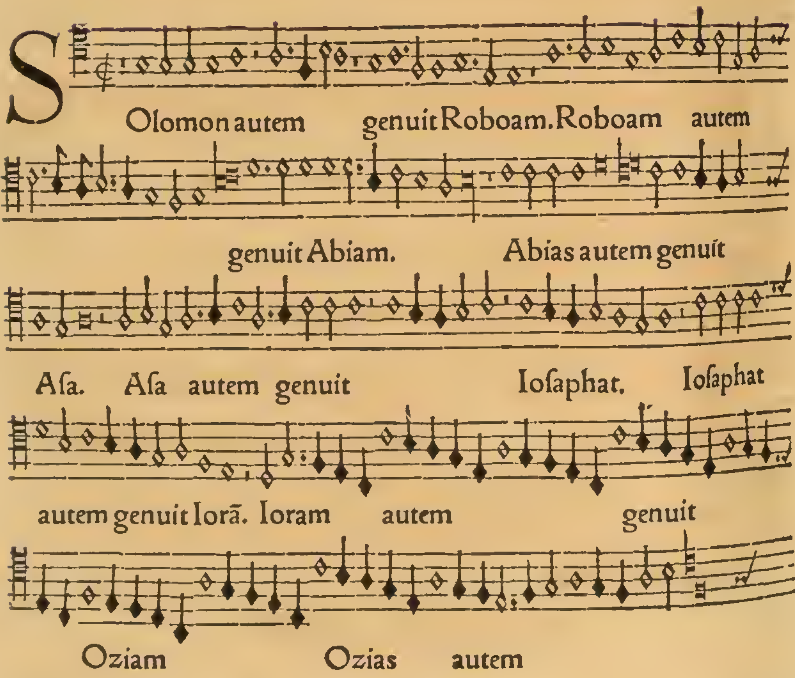
Residuum
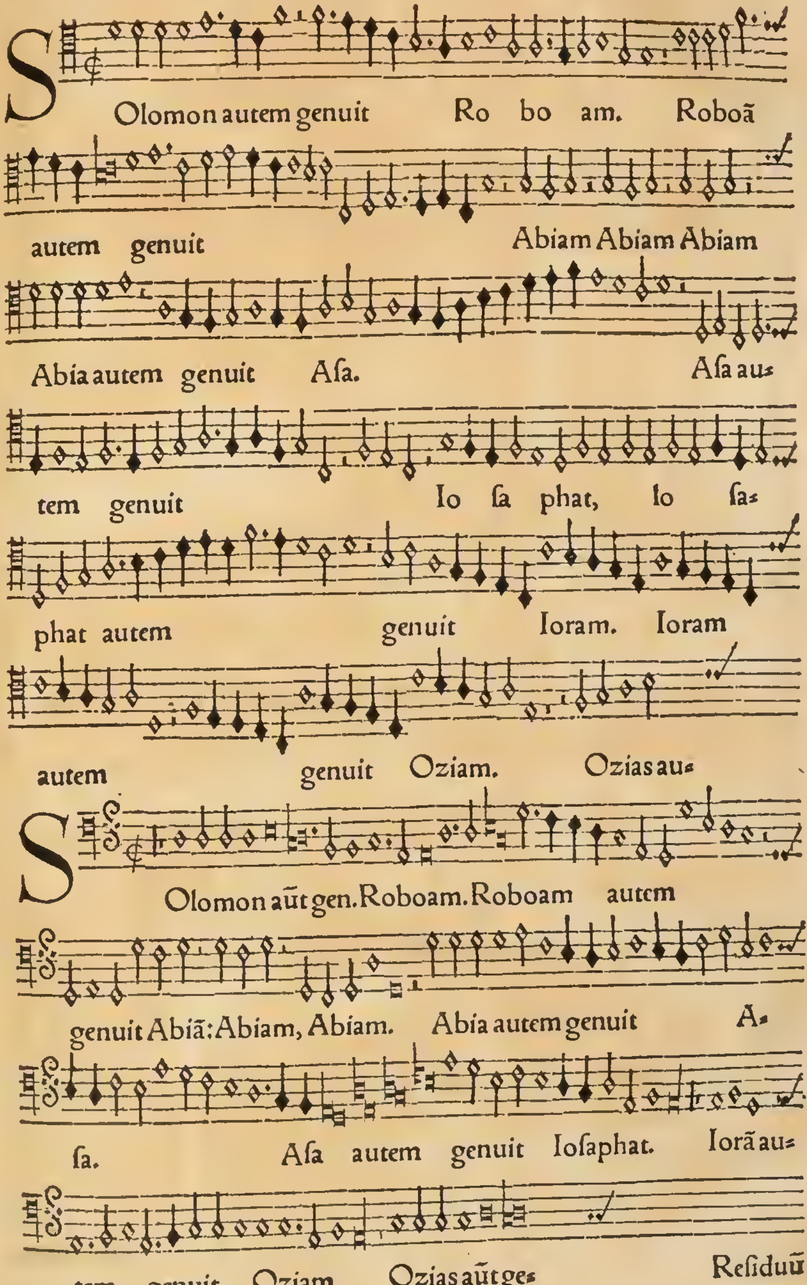

Τὸ τεσσαραδεκάδος τῆς πρώτης τέλος.

Secunda pars

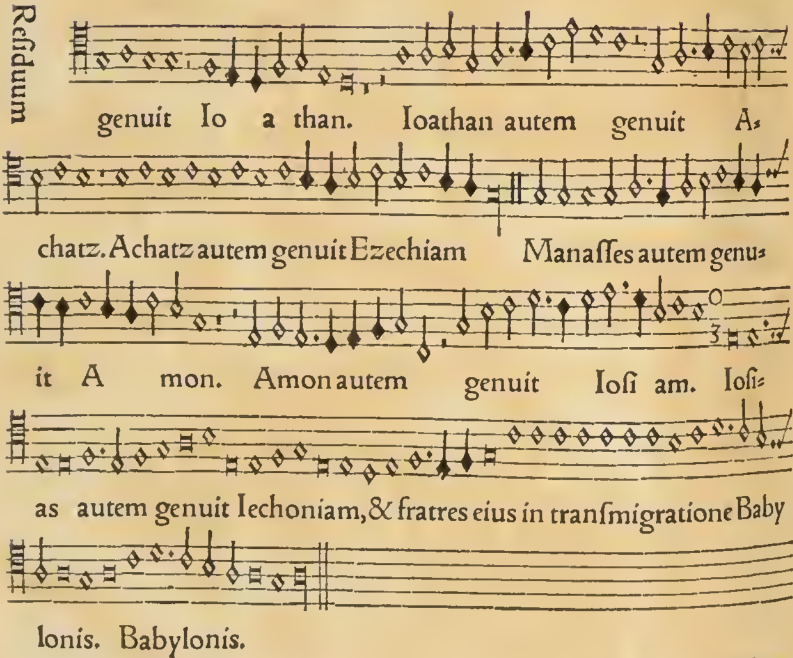
Cantus tacet

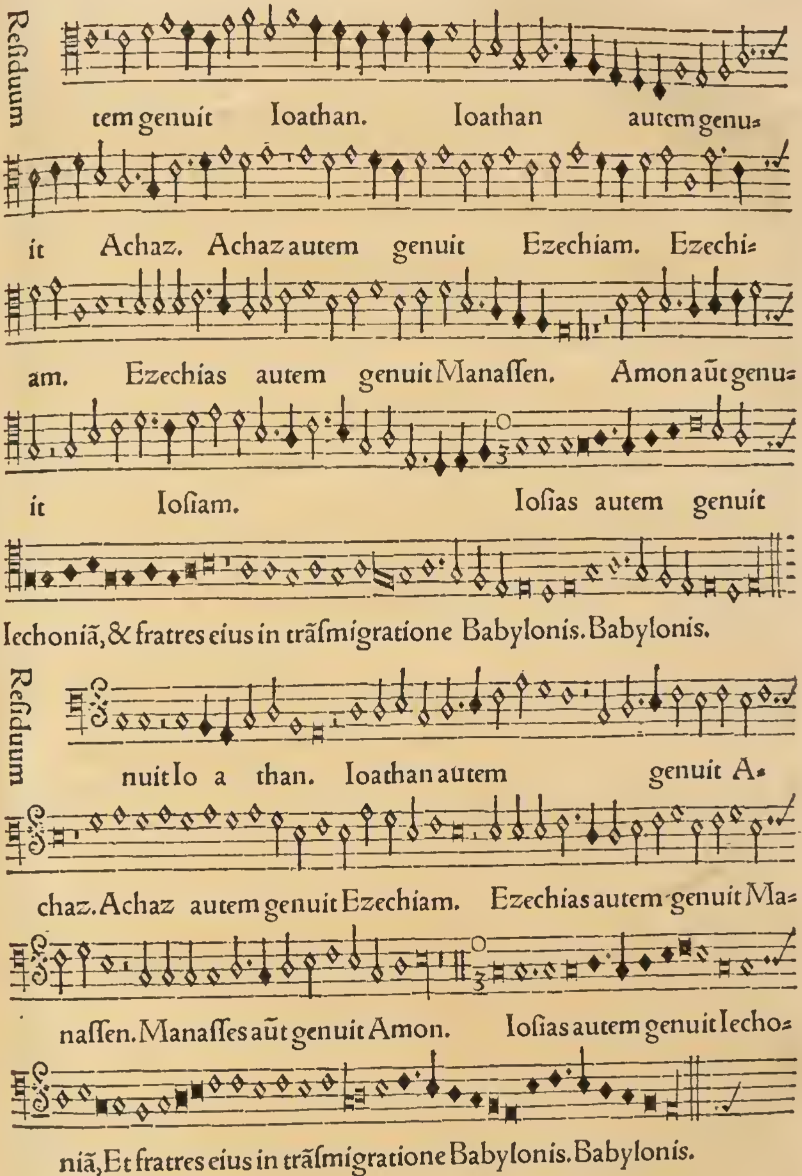
Eodem authore

Residuum

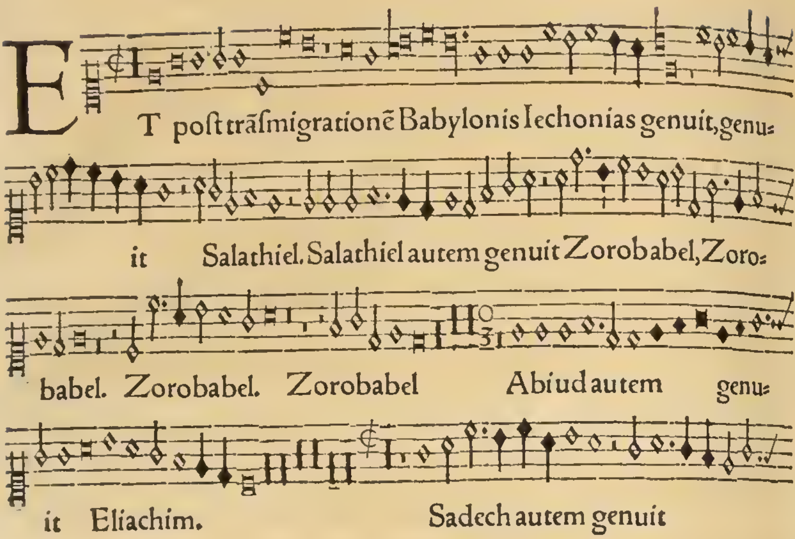
Residuum
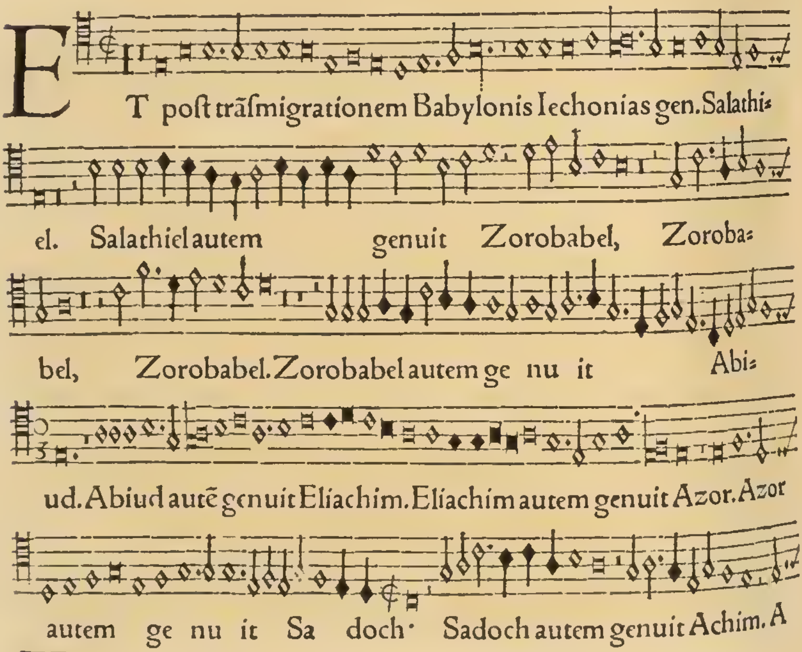

Teſſaradecadis ſecundæ finis.

Tertia

Tertia pars

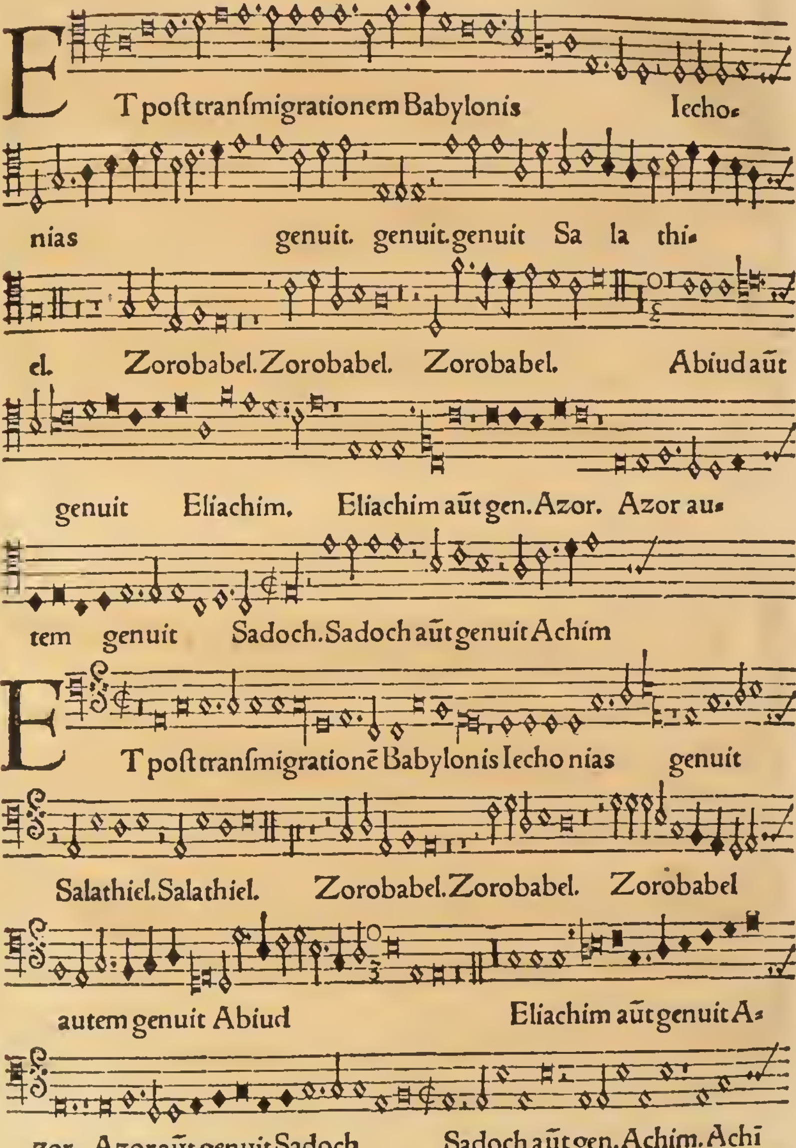

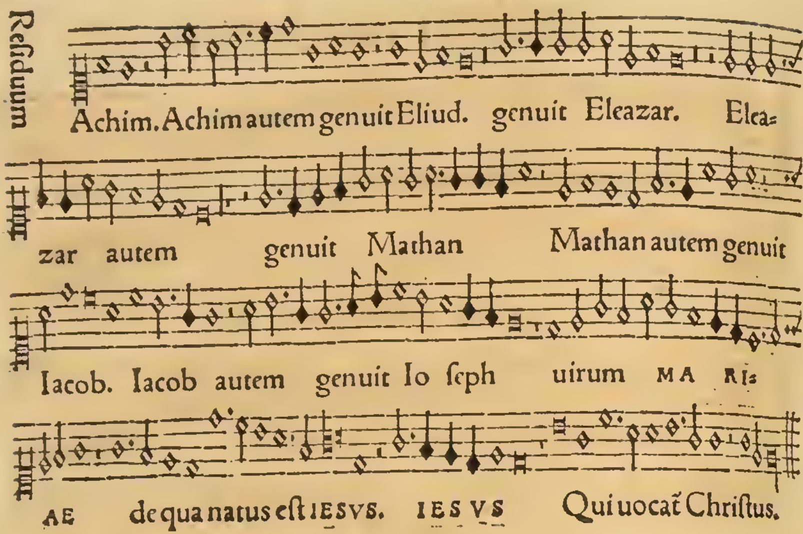

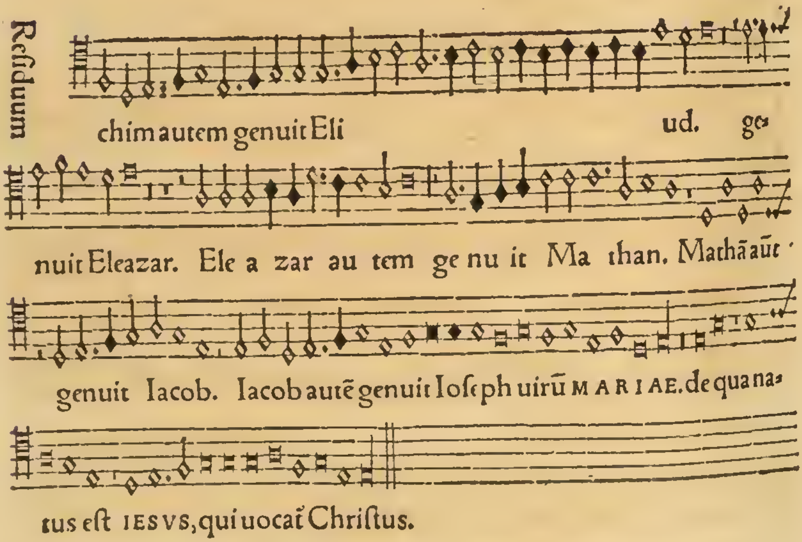
Tertia ſiue ultima Teſſaradecas.

Eodem

Eodem authore
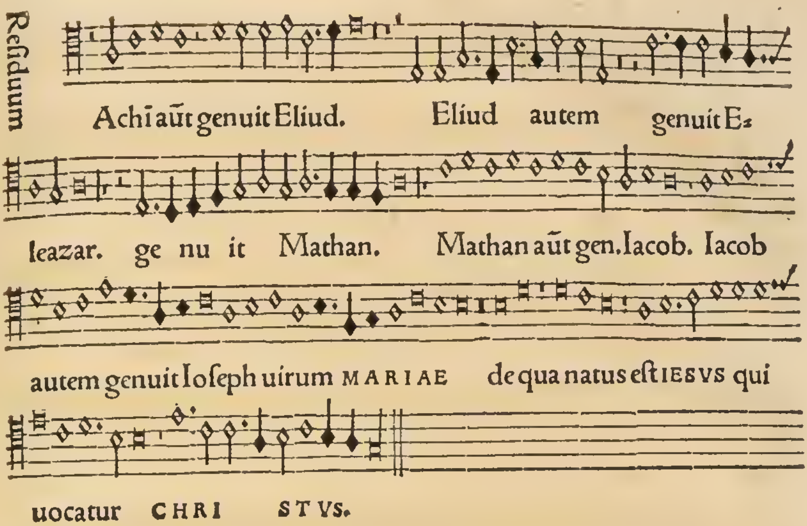

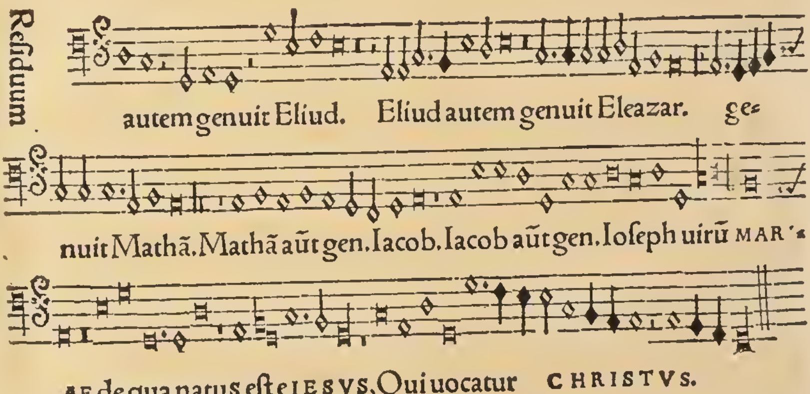

Tessaradecados ultimæ finis.
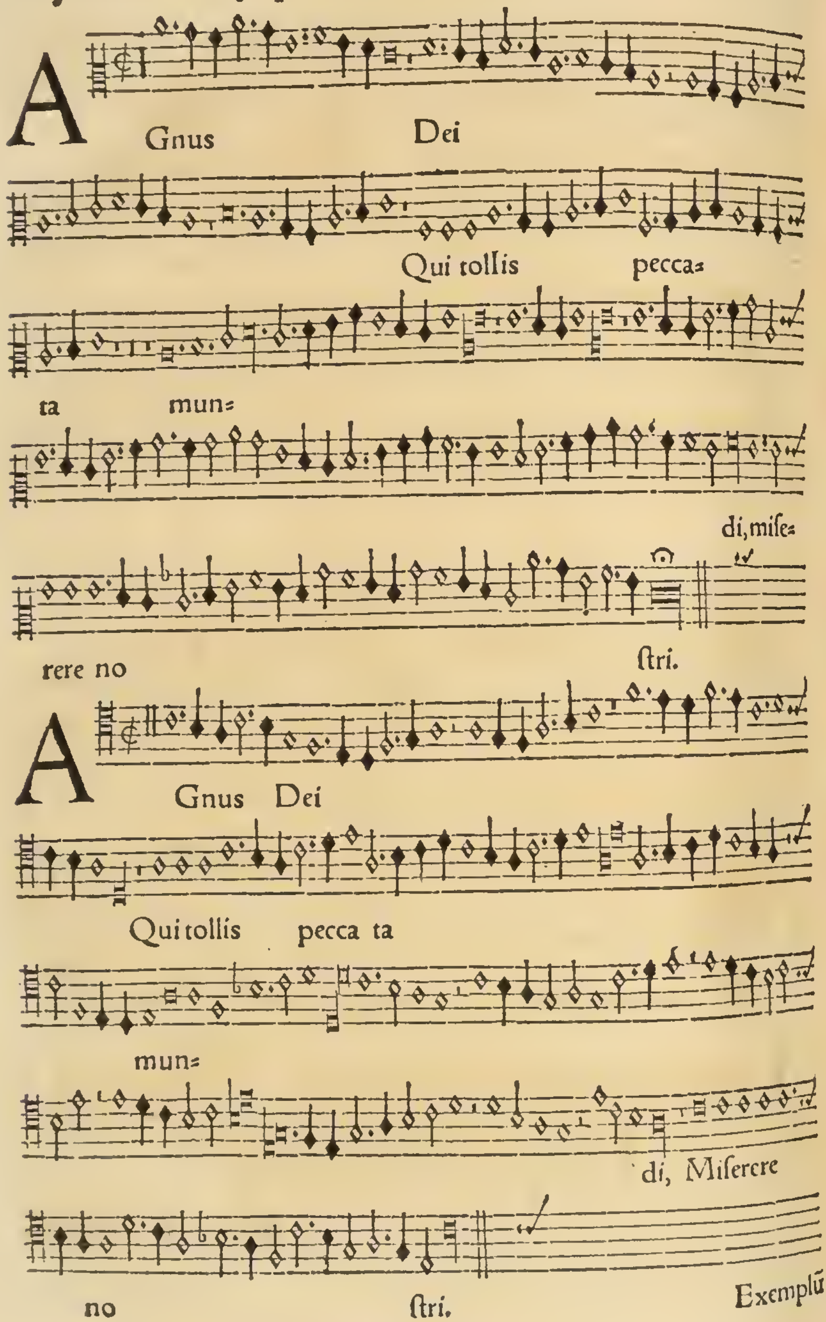
Residuum

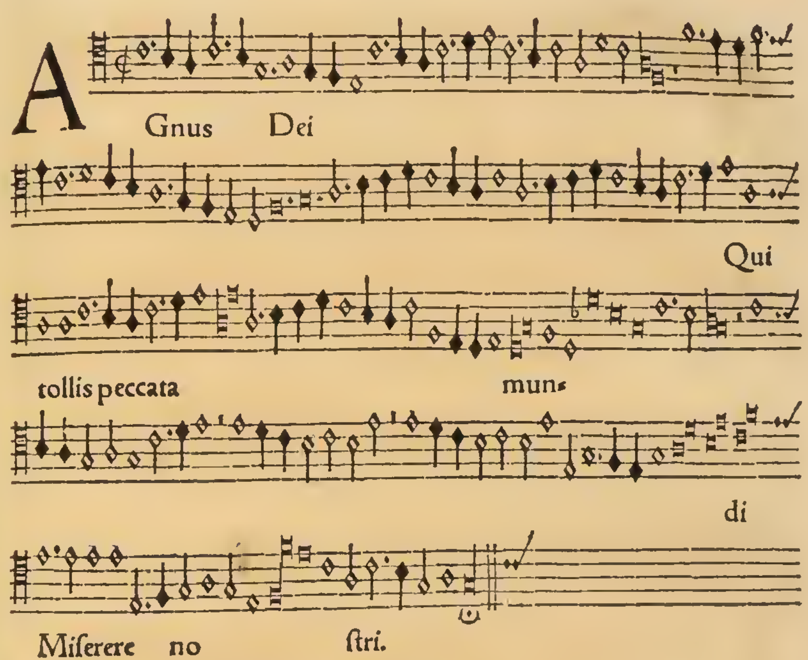
Finis commixtionis Phrygij Hypophrygijq;.

Lydij Hypolydijq; connexorū

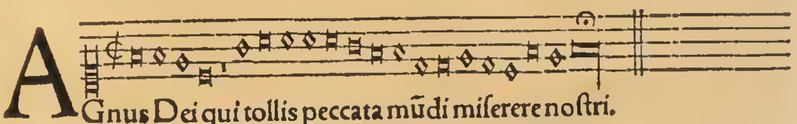
Exemplū

Exemplū Iodoco Prat. authore.

CANON, id eſt, τὸ σφιγγὸς αἴνιγμα.

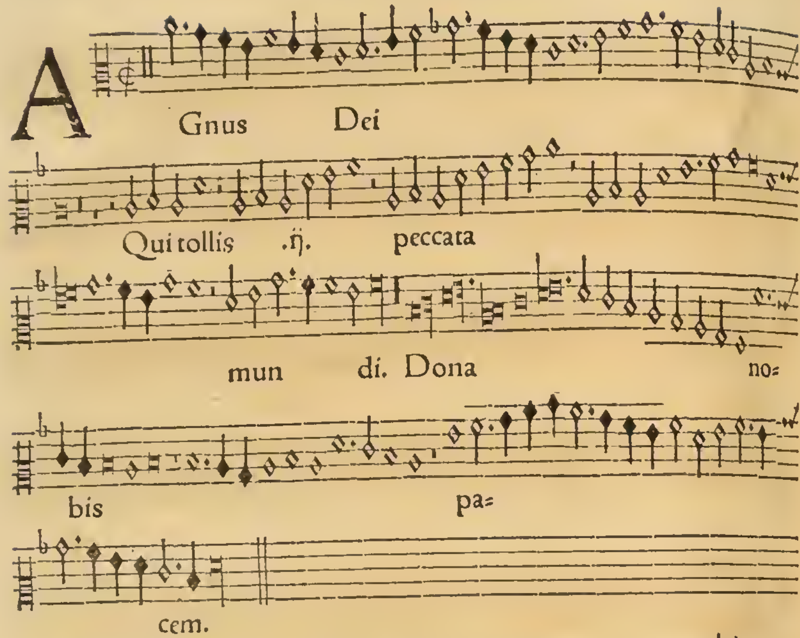
In gradus undenos deſcendant multiplicantes
Con ſimiliq; modo creſcant Antipodes uno.

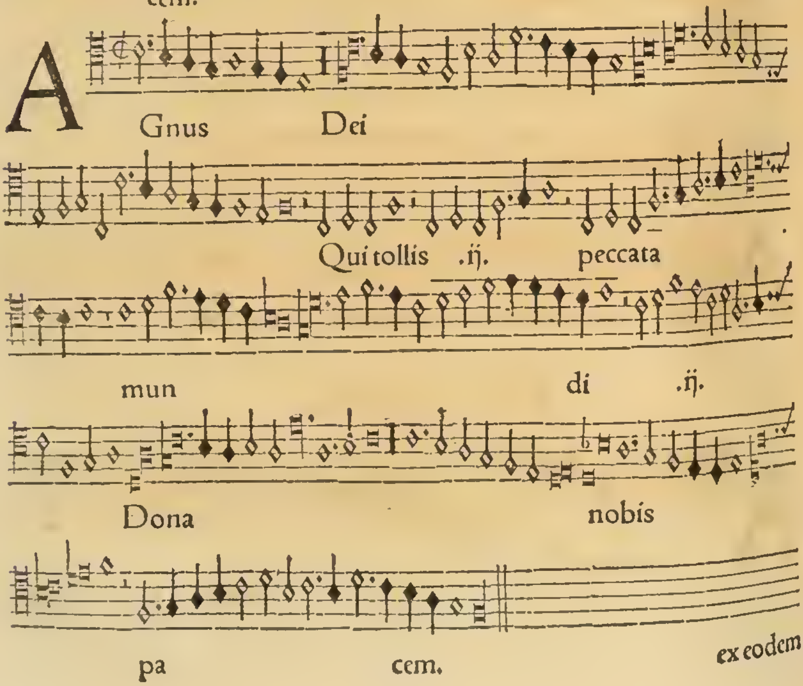

Reſolutio.

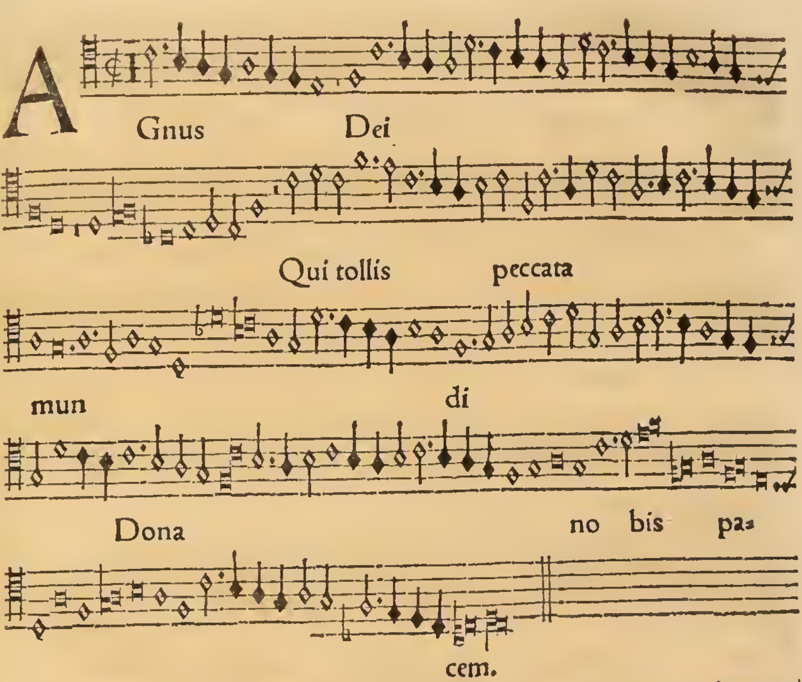

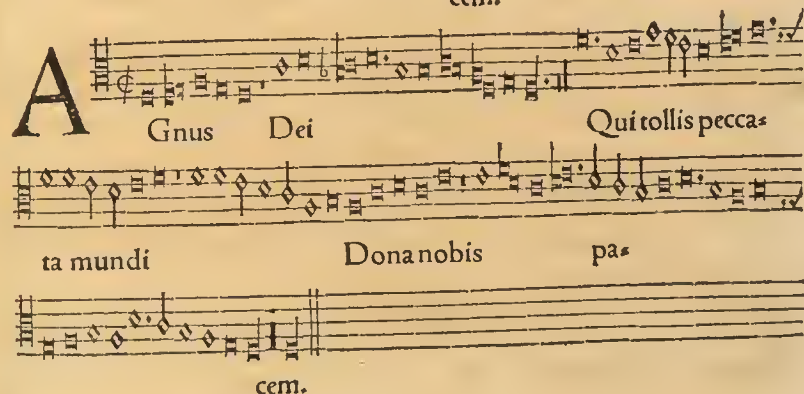
Ad Idem

A Gnus Dei
Qui tollis .ij. peccata
mun di. Dona no=
bis pa=
cem.

A Gnus Dei
Qui tollis .ij. peccata
mun di .ij.
Dona nobis
pa cem.

ex eodem

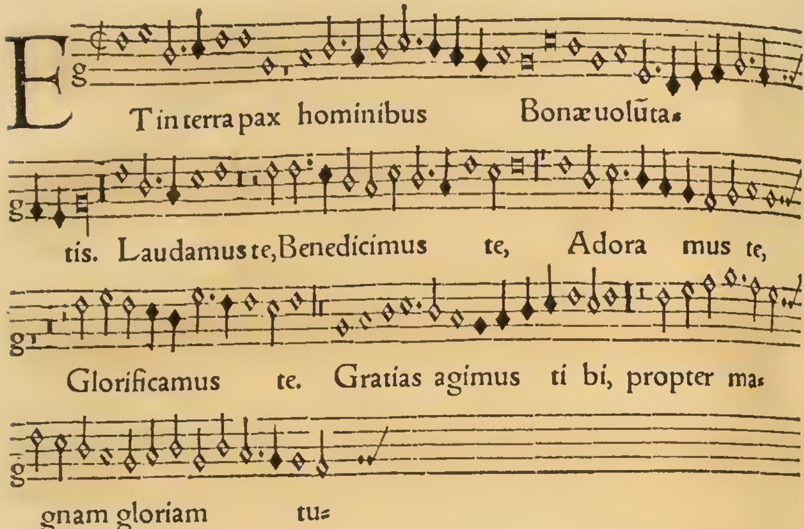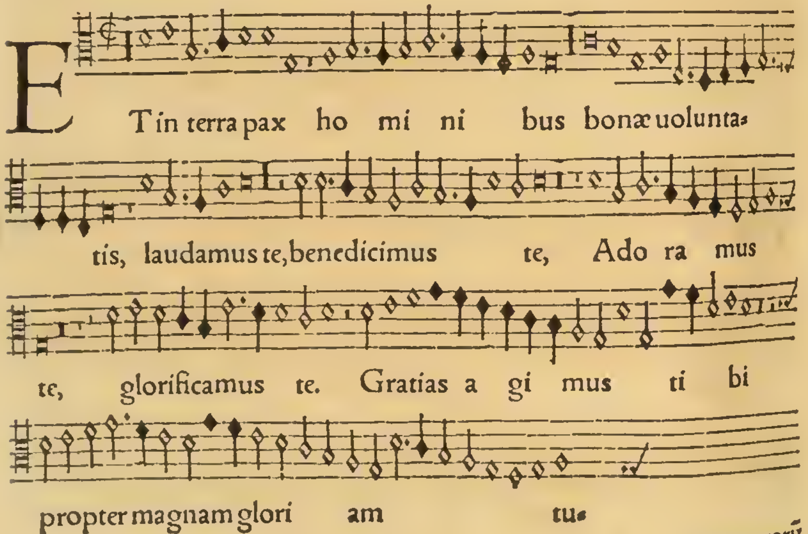

Canon inferne in diapason.

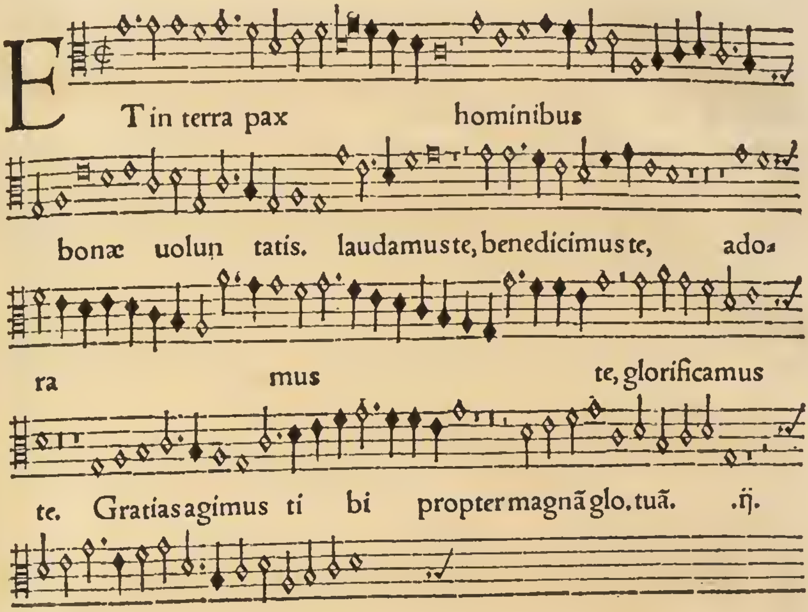
Lydij Hypolydijq; commixtionis Finis.

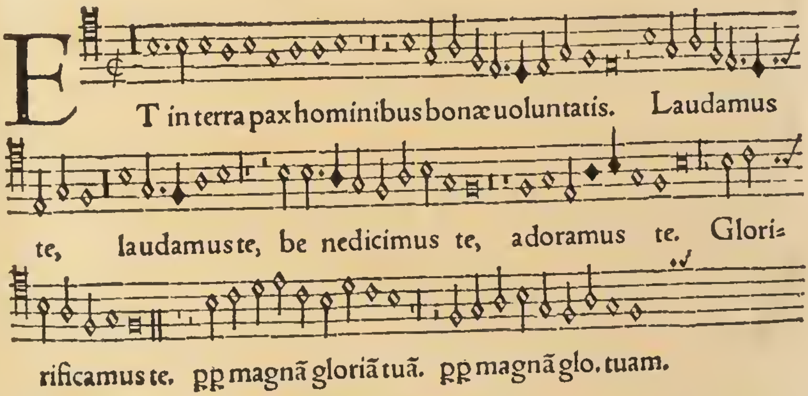
Mixolydij Hypomixolydijq;

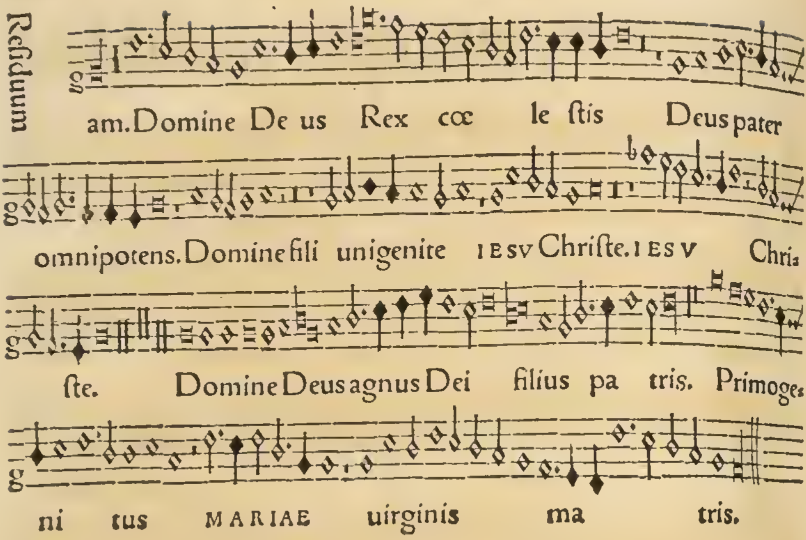
connexorũ exemplũ eiuſdẽ Iod.
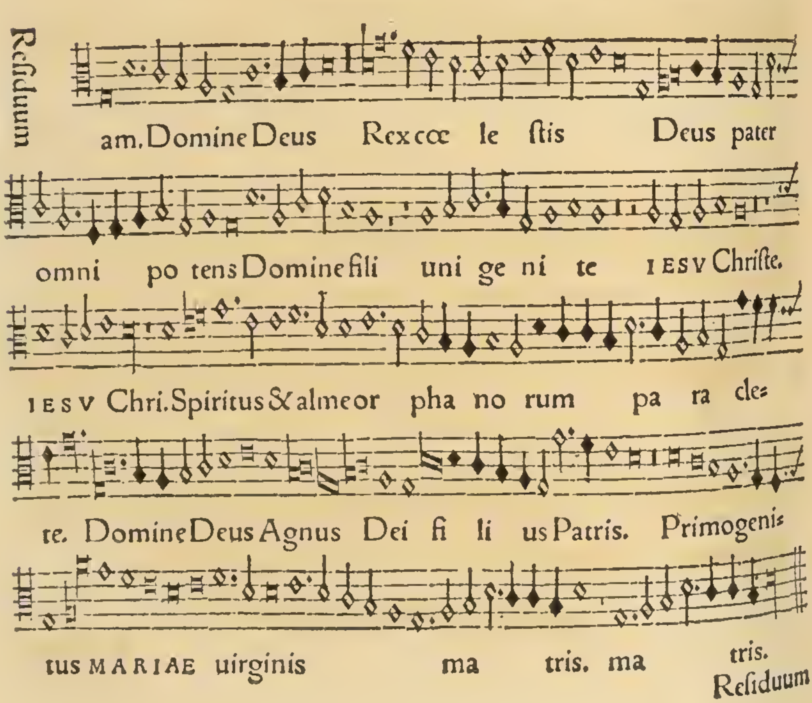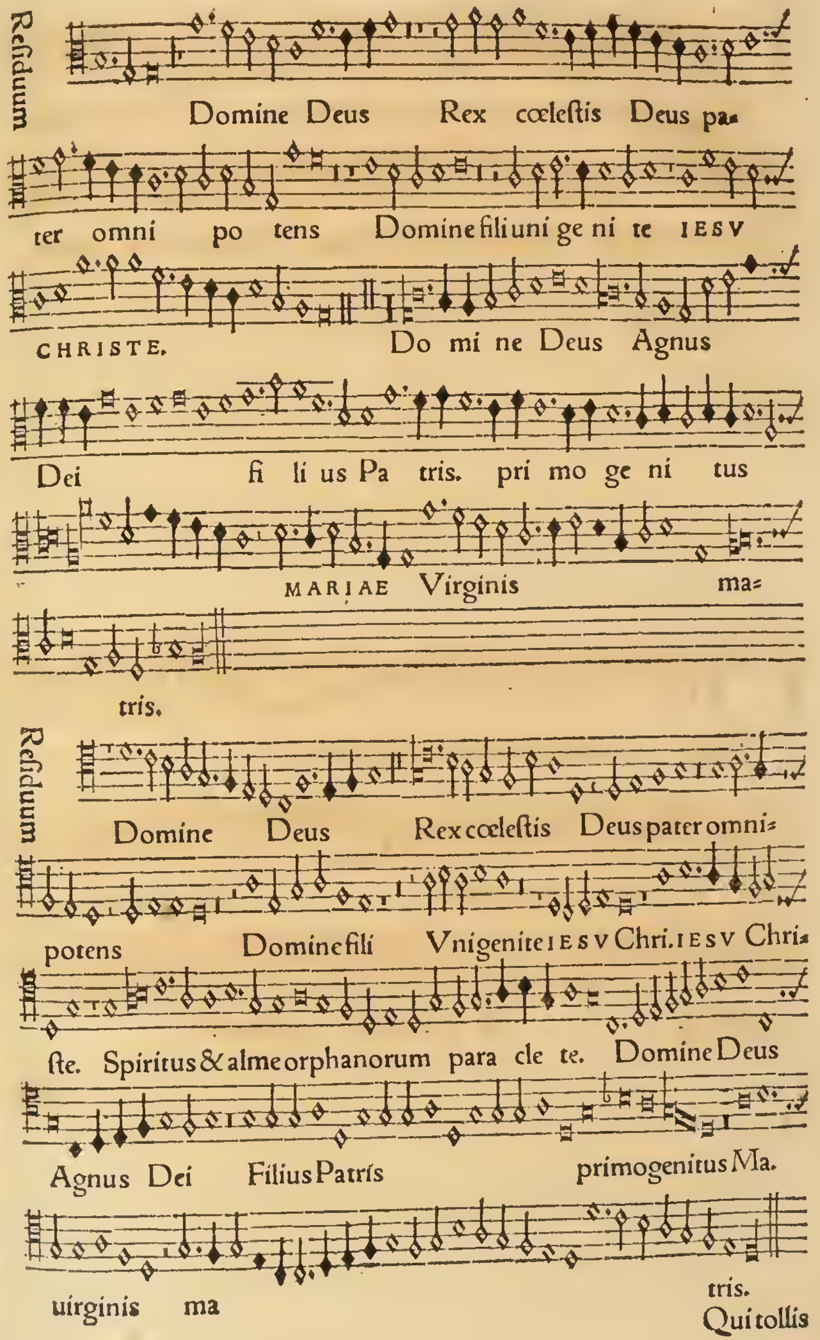

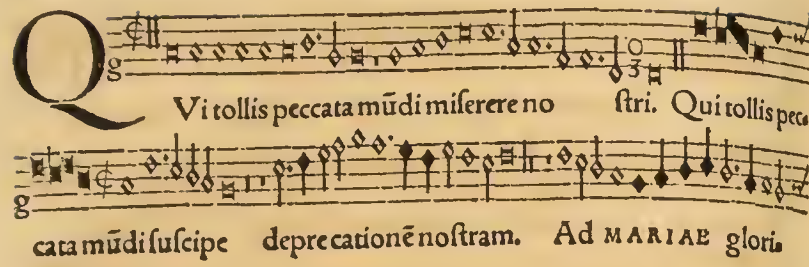
Πασῶν τῶν συμφωνιῶν ἤδη Ā καὶ ω̄.
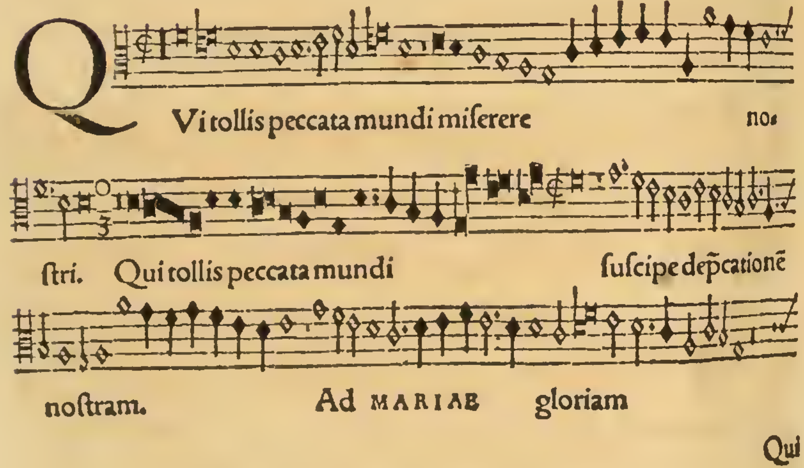
Reſiduum
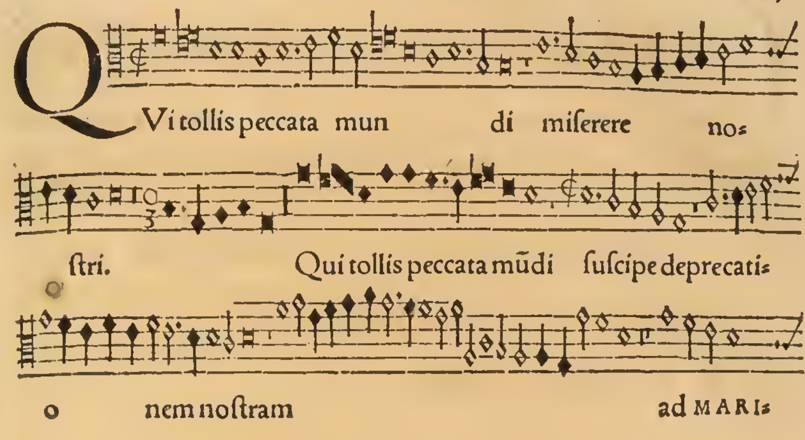

Residuum
am. Domine De us Rex cœ le ſtis Deus pater
omnipotens. Domine fili unigenite IESV Chriſte. IESV Chri-
ſte. Domine Deus agnus Dei filius pa tris. Primoge-
ni tus MARIAE uirginis ma tris.

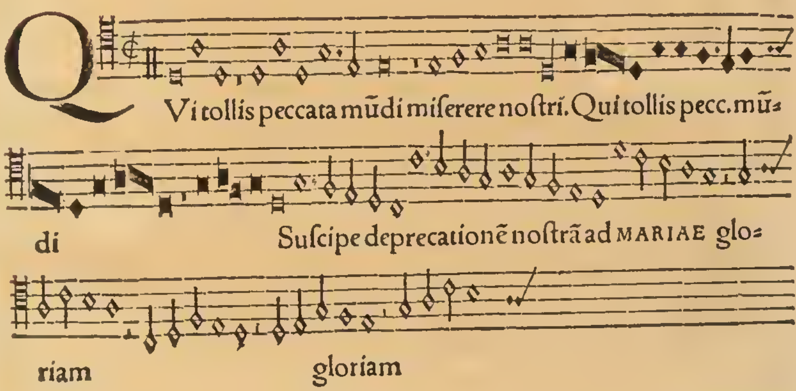

Residuum
am. Domine Deus Rex cœ le ſtis Deus pater
omni po tens Domine fili uni ge ni te IESV Chriſte.
IESV Chri. Spiritus & almeor pha no rum pa ra cle-
te. Domine Deus Agnus Dei fi li us Patris. Primogeni-
tus MARIAE uirginis ma tris. ma tris.
Residuum

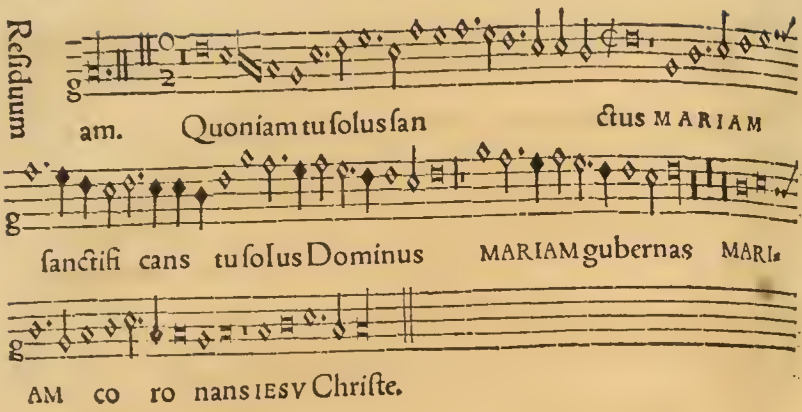

Residuum
Domine Deus Rex cœleſtis Deus pa-
ter omni po tens Domine filiuni ge ni te IESV
CHRISTE. Do mi ne Deus Agnus
Dei fi li us Pa tris. pri mo ge ni tus
MARIAE Virginis ma-
tris.
Residuum
Domine Deus Rex cœleſtis Deus pater omni-
potens Domine fili Vnigenite IESV Chri. IESV Chri-
ſte. Spiritus & alme orphanorum para cle te. Domine Deus
Agnus Dei Filius Patris primogenitus Ma.
uirginis ma tris.
Qui tollis

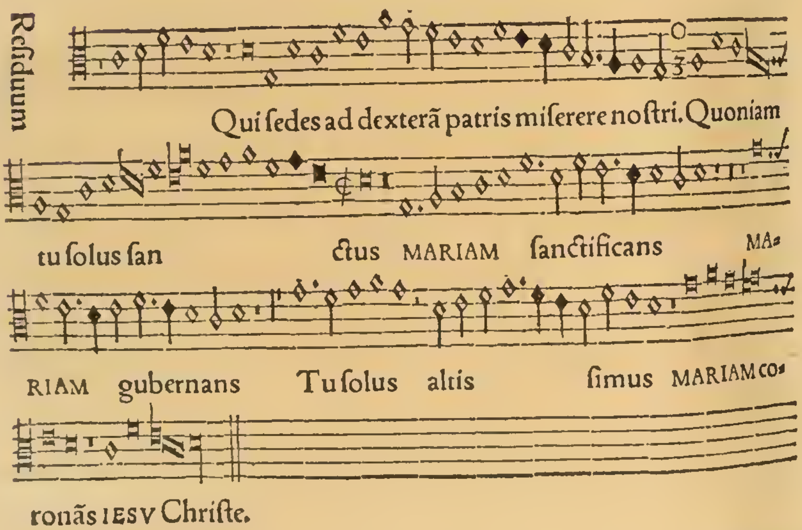

Q
Vi tollis peccata mūdi miſerere no ſtri. Qui tollis pec-
cata mūdi ſuſcipe deprecationē noſtram. Ad MARIAE glori-
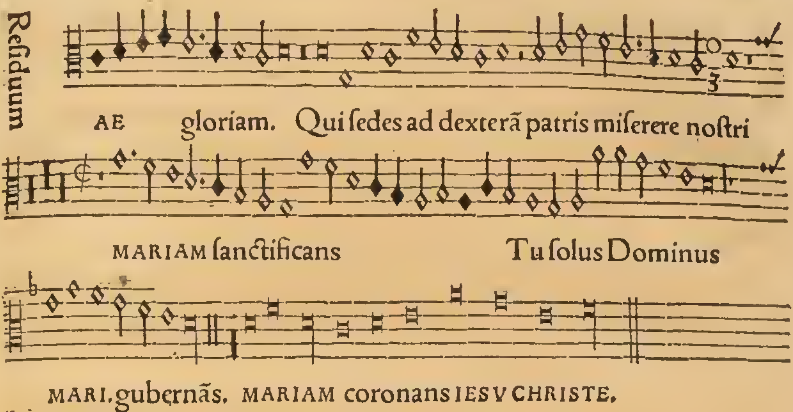

Q
Vi tollis peccata mundi miſerere no-
ſtri. Qui tollis peccata mundi ſuſcipe depcationē
noſtram. Ad MARIAE gloriam
Qui

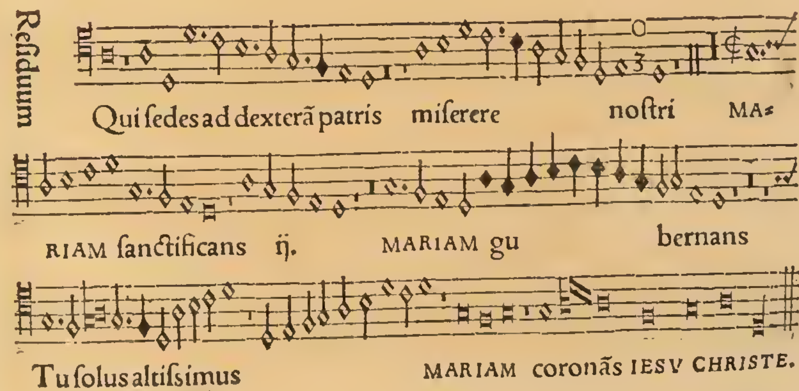

Q
Vi tollis peccata mun di miserere no-
stri. Qui tollis peccata mũdi suscipe deprecati-
o nem nostram ad MARI-
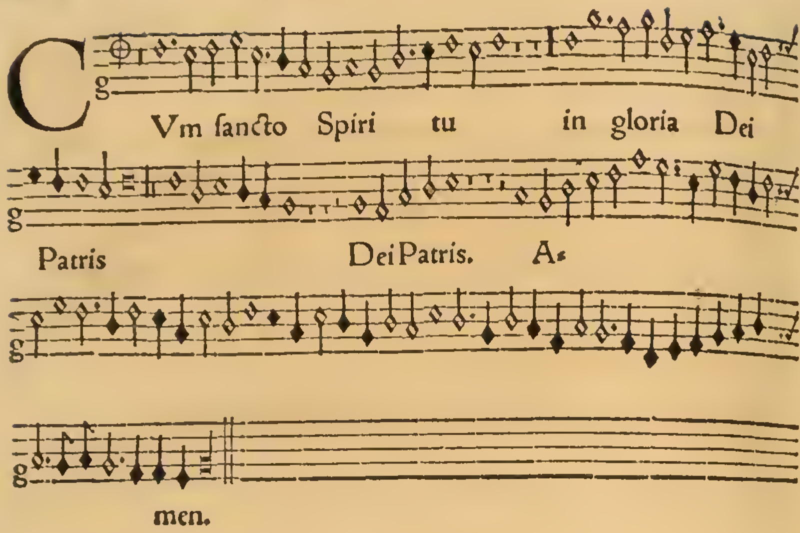

Q
Vi tollis peccata mũdi miserere nostri. Qui tollis pecc. mũ-
di Suscipe deprecationẽ nostrã ad MARIAE glo-
riam gloriam

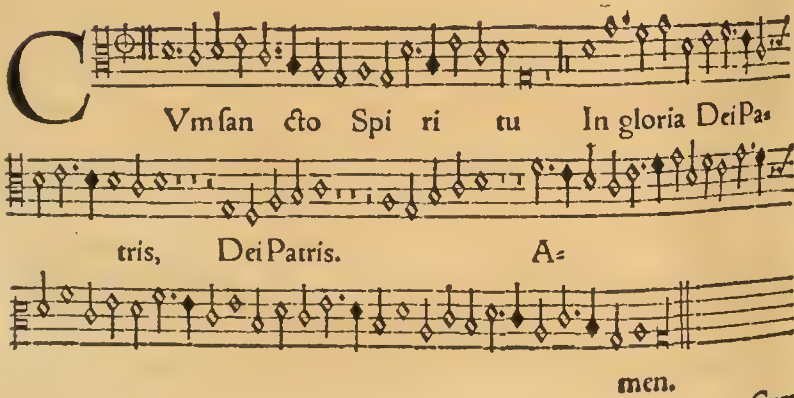

Residuum
am. Quoniam tu solus san ctus MARIAM
sanctifi cans tu solus Dominus MARIAM gubernas MARI-
AM co ro nans IESV Christe.

Residuum
Qui sedes ad dexterã patris miserere nostri. Quoniam
tu solus san ctus MARIAM sanctificans MA-
RIAM gubernans Tu solus altis simus MARIAM co-
ronãs IESV Christe.
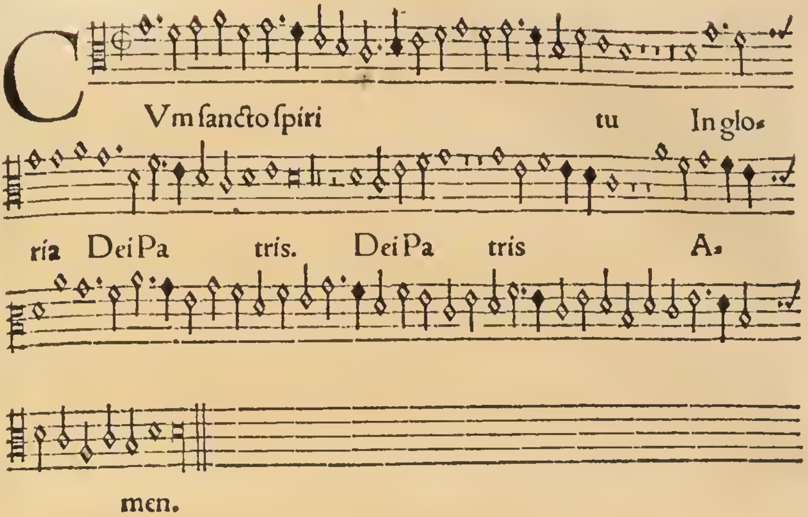

Residuum
AE gloriam. Qui sedes ad dexterã patris miserere nostri
MARIAM sanctificans Tu solus Dominus
MARI. gubernãs. MARIAM coronans IESV CHRISTE.
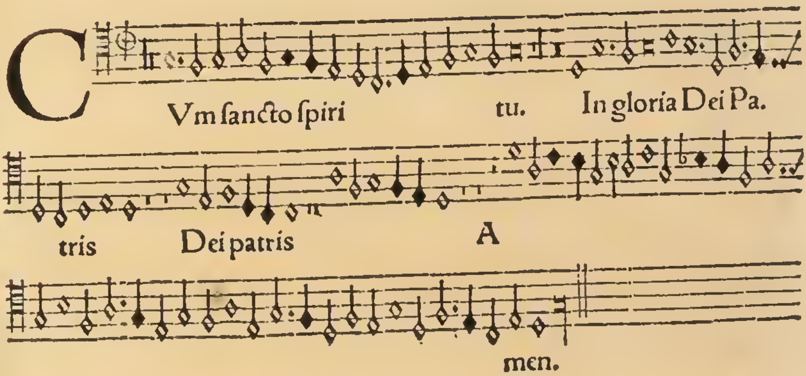

Residuum
Qui sedes ad dexterã patris miserere nostri MA-
RIAM sanctificans ij. MARIAM gu bernans
Tu solus altissimus MARIAM coronãs IESV CHRISTE.

C
Vm sancto Spiri tu in gloria Dei
Patris Dei Patris. A-
men.

C
Vm san cto Spi ri tu In gloria Dei Pa-
tris, Dei Patris. A-
men.

Cum

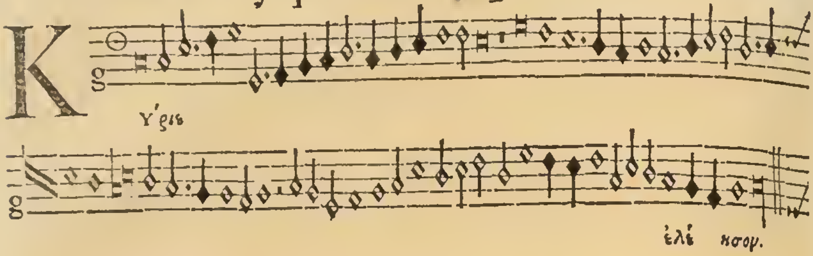

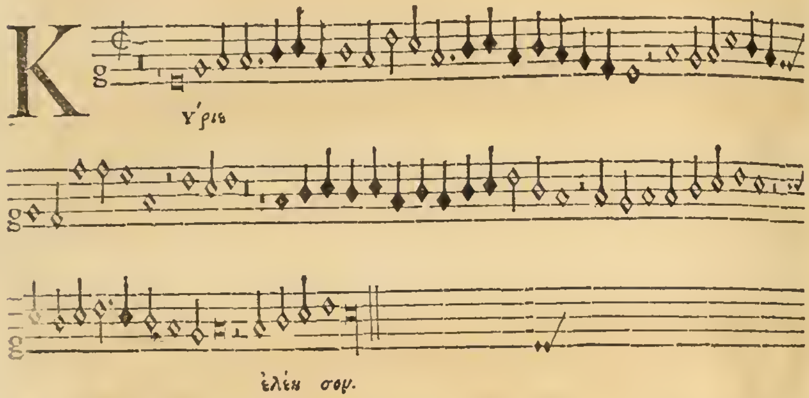
Mixolydij Hypomixolydijq; commixtionis finis.

Aeolij Hypoæolijq; connexorũ

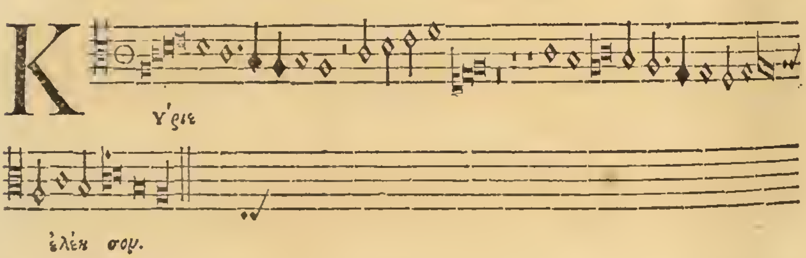
I

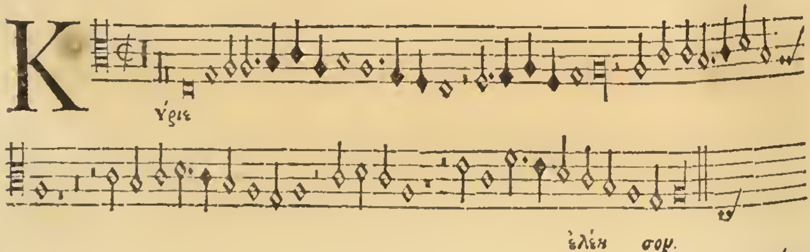
II

I

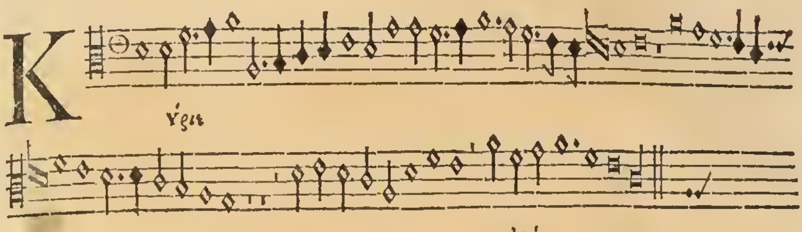

II

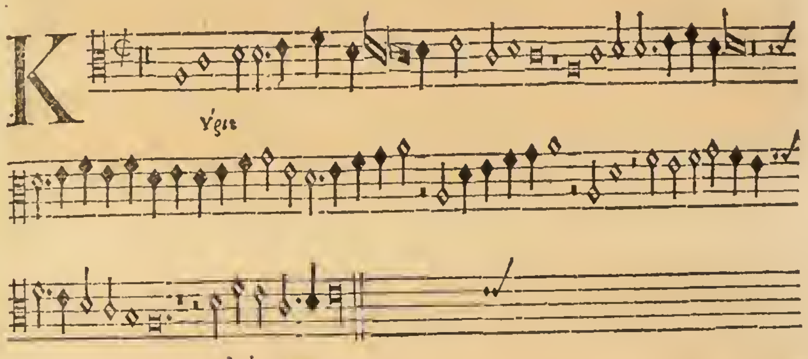

Κύριε

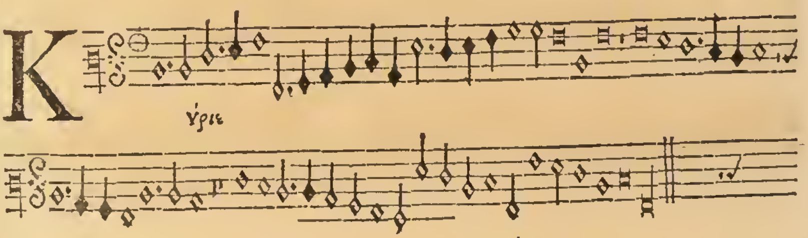
Exemplum Gregorij Meyer

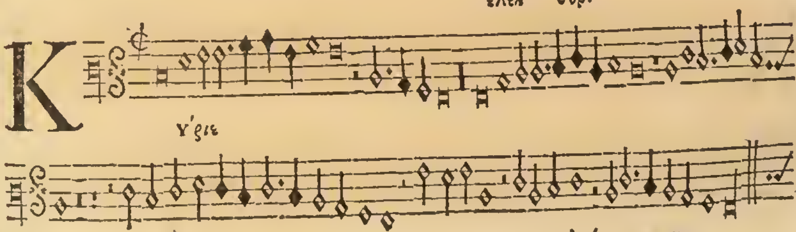
I

II

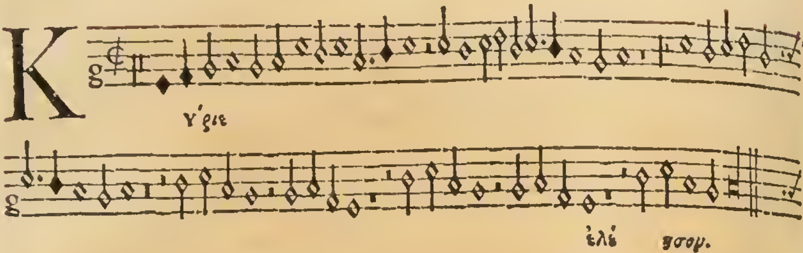

I

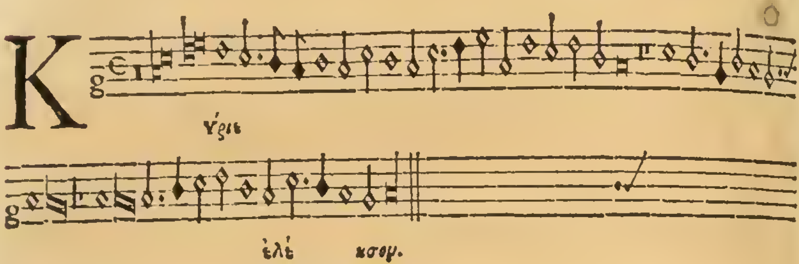

II

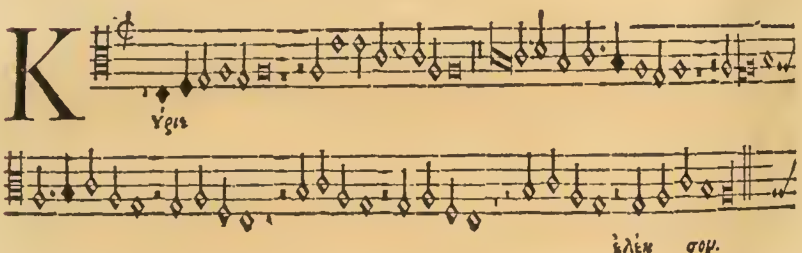
Aliud
II

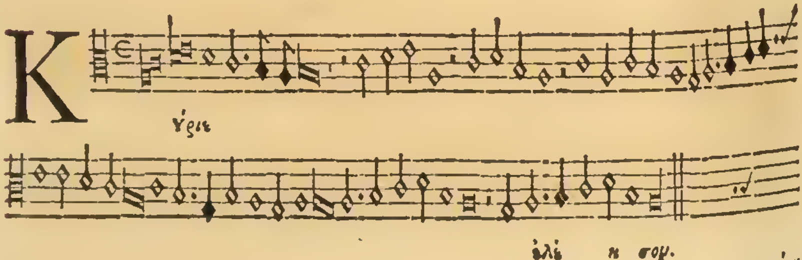
III

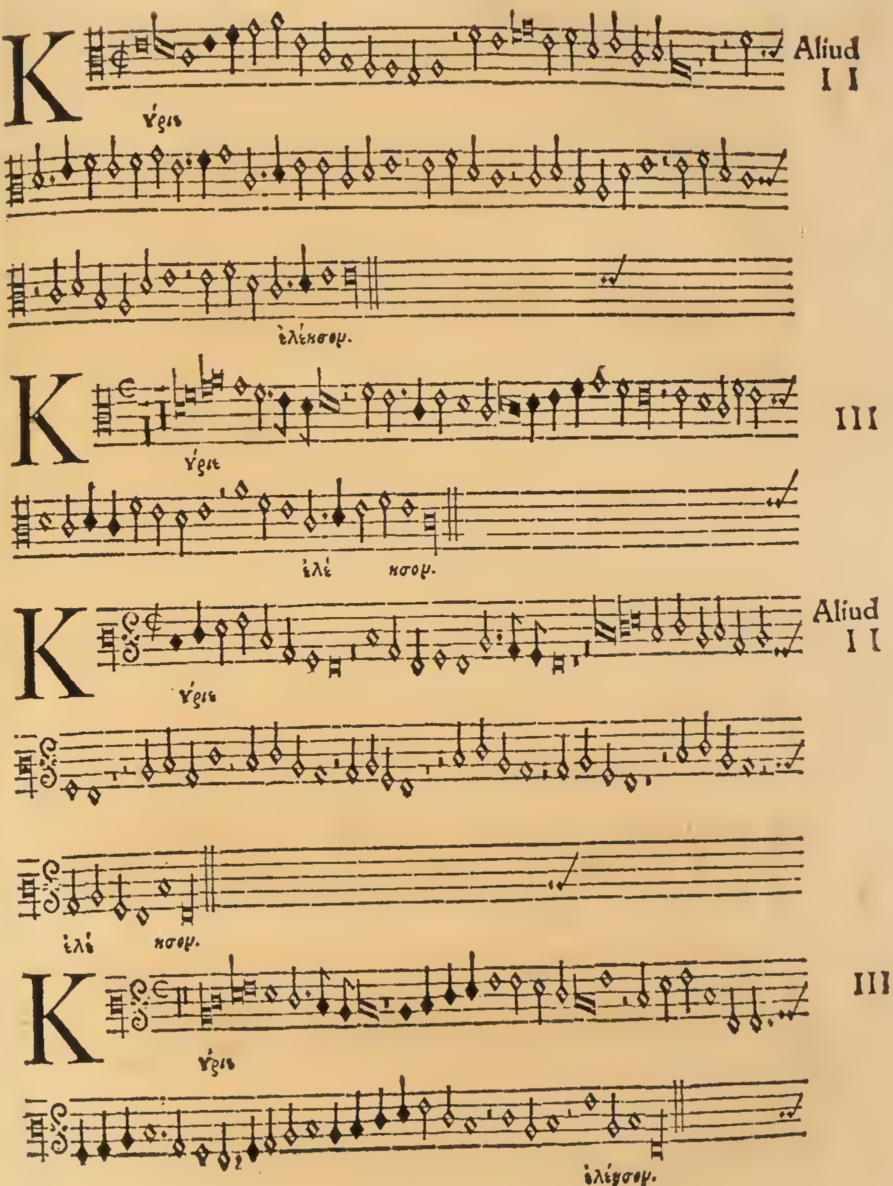
Aliud
II

III

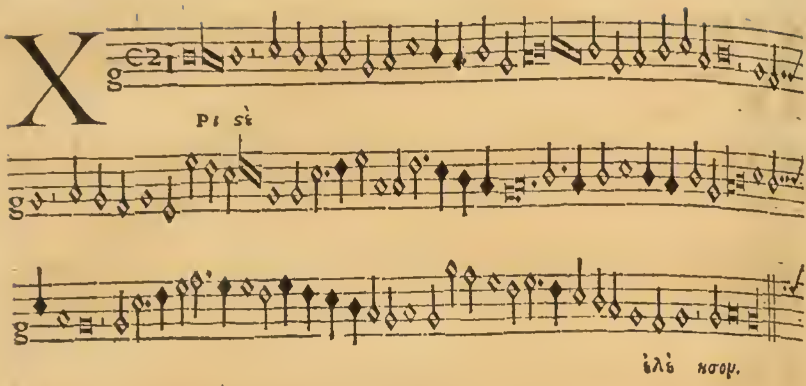

ύριε

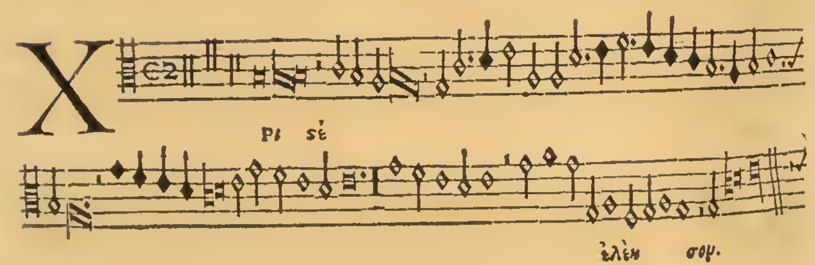

K
ύριε
ἐλέησον.
Aliud II
K
ύριε
ἐλέ ησον.
III
K
ύριε
ἐλέ ησον.
Aliud II
K
ύριε
ἐλέησον.
III

Χριστὲ

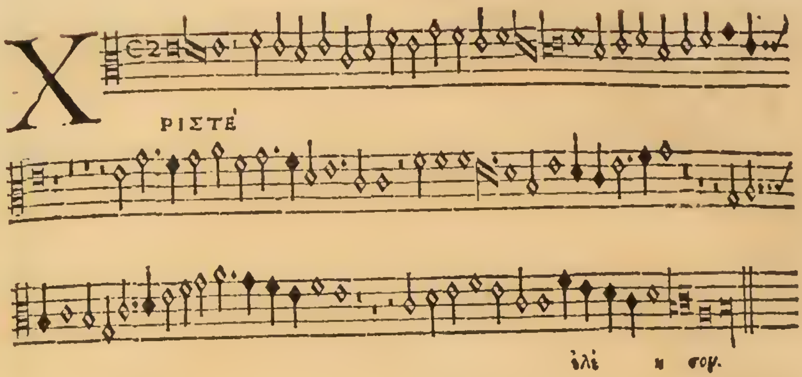
I

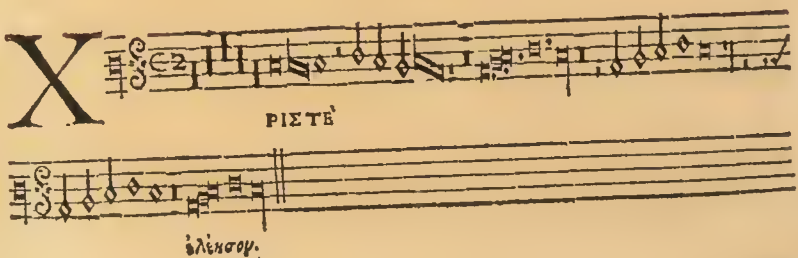

I

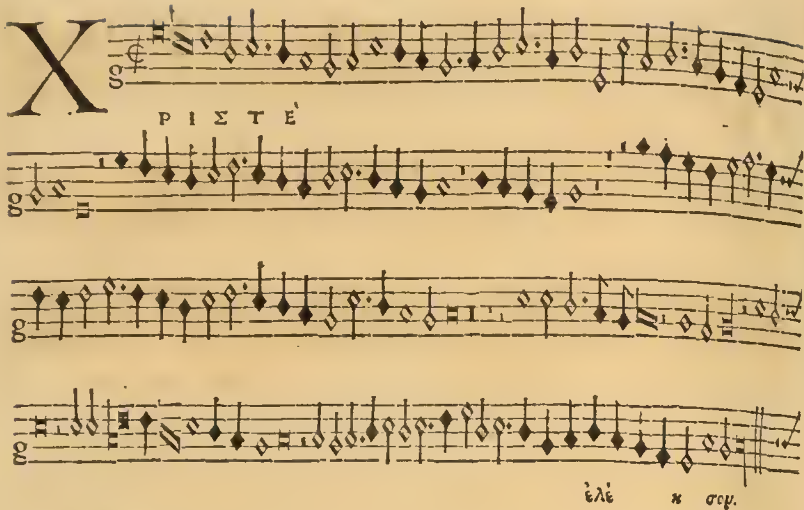
Χρισὲ

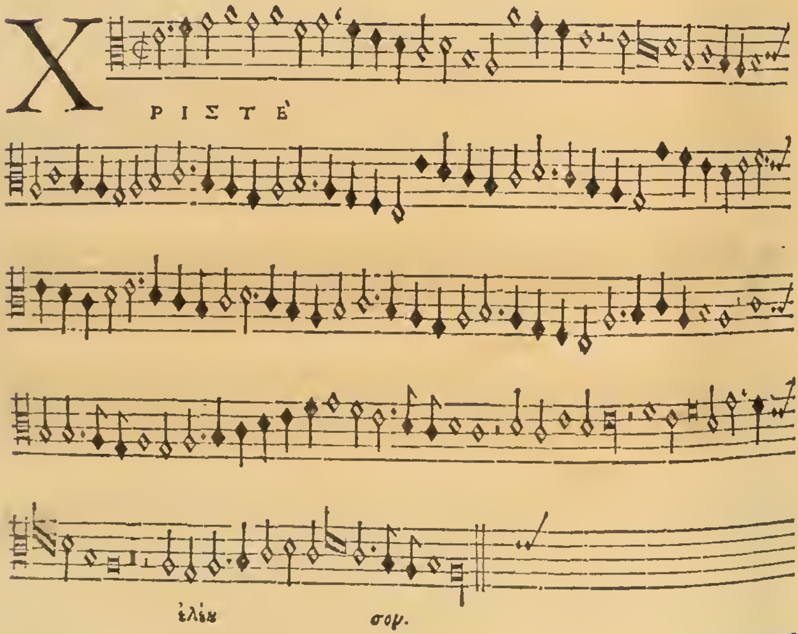

χριστ

11

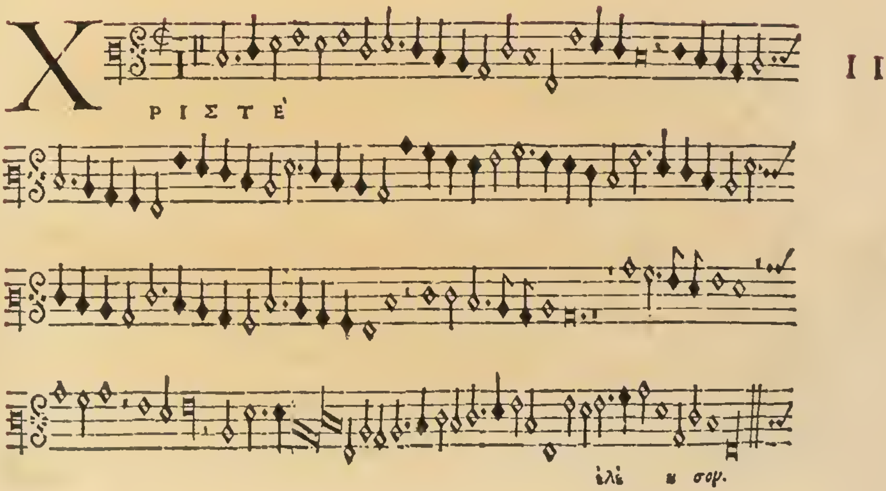

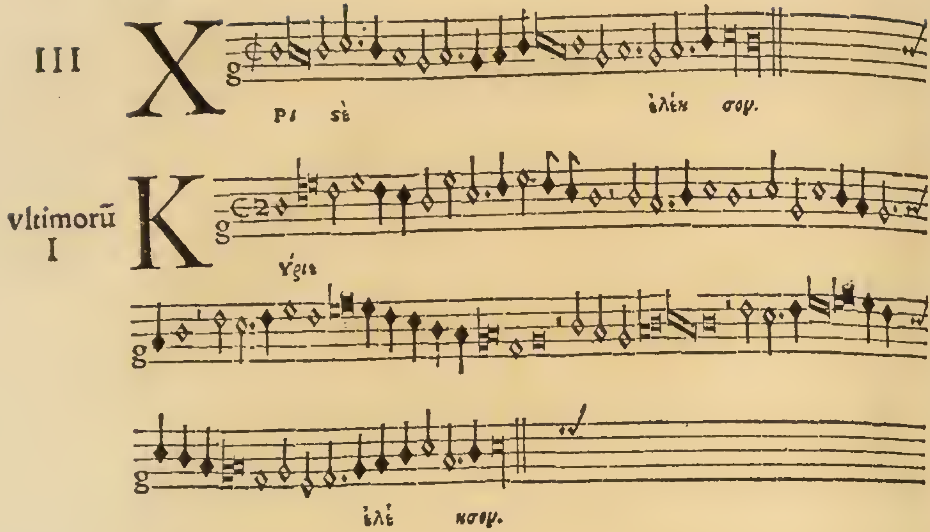
11

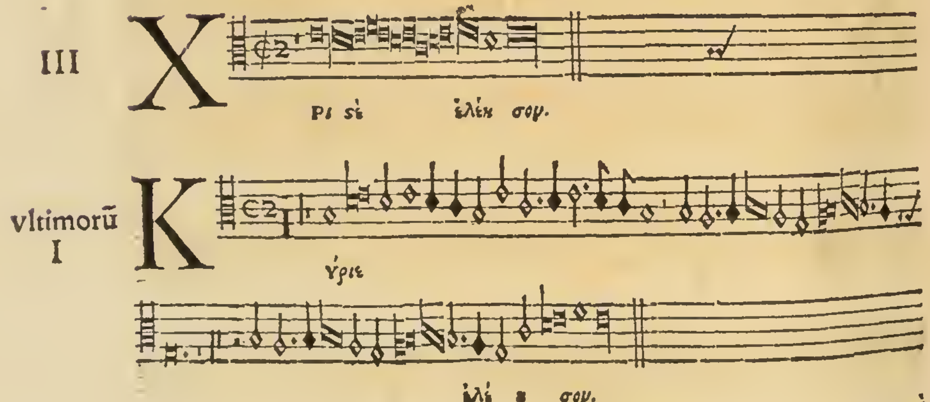

Altitonans

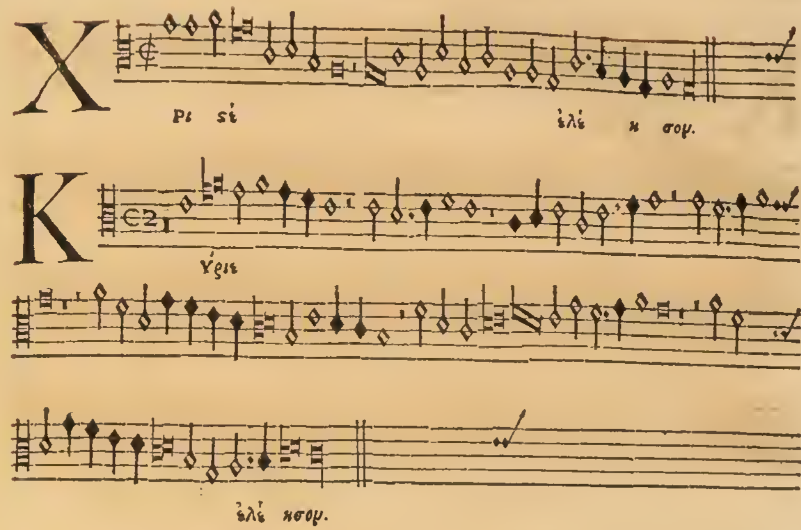
Altitonans tacet.

III
X
ρι σὲ
ἐλέη σον.
vltimorũ
I
K
ύριε
ἐλέ ησον.

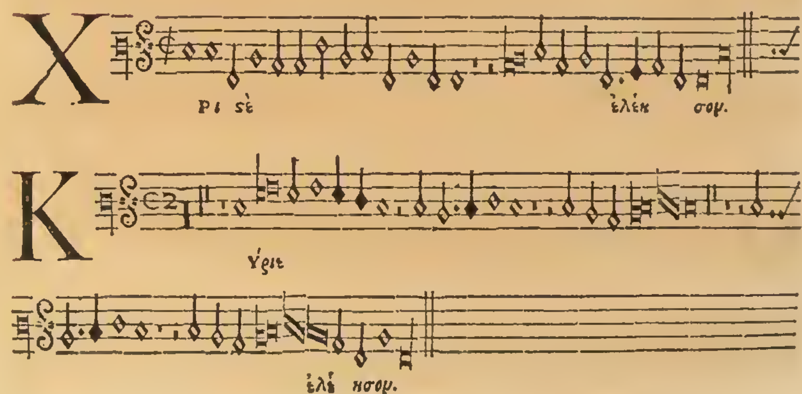

III
X
ρι σὲ
ἐλέη σον.
vltimorũ
I
K
ύριε
ἐλέ η σον.

Χρισὲ

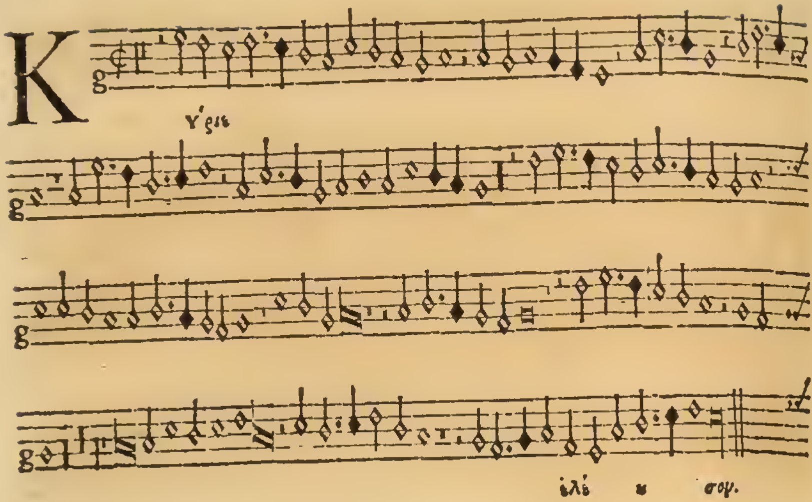
III

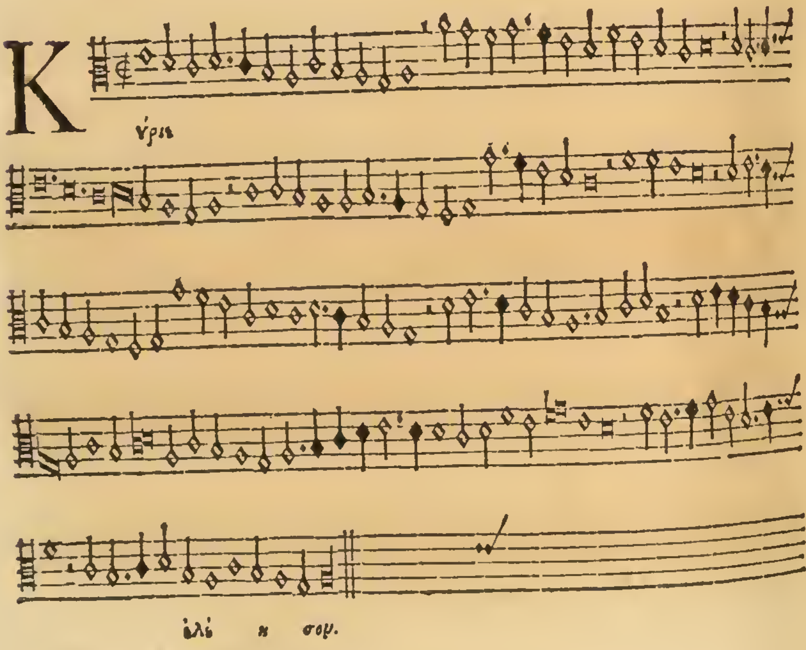
vltimorũ
I

III

vltimorũ
I

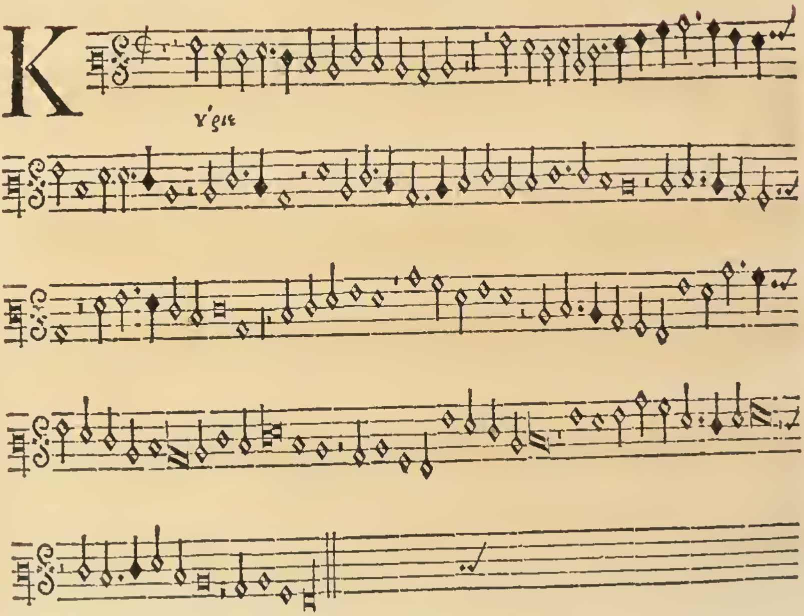

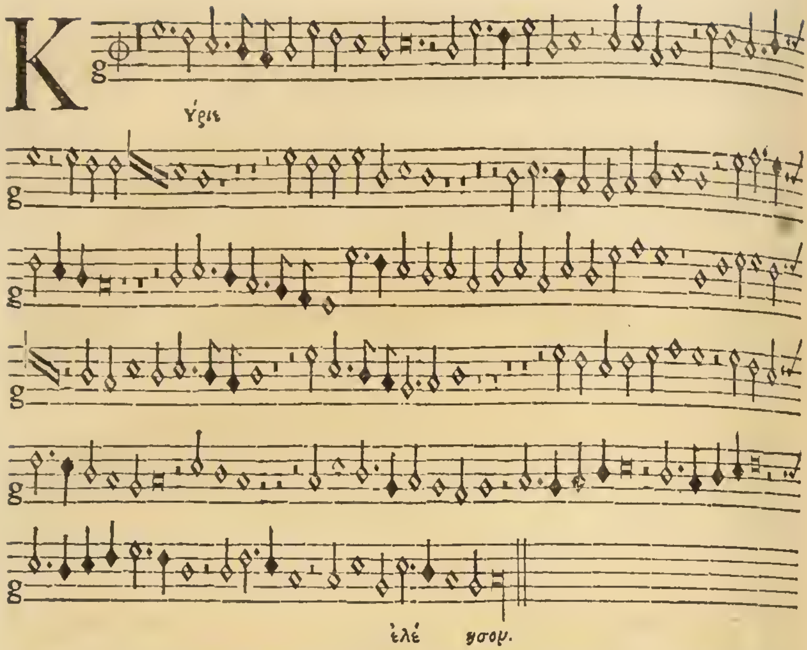
Vltimorum.

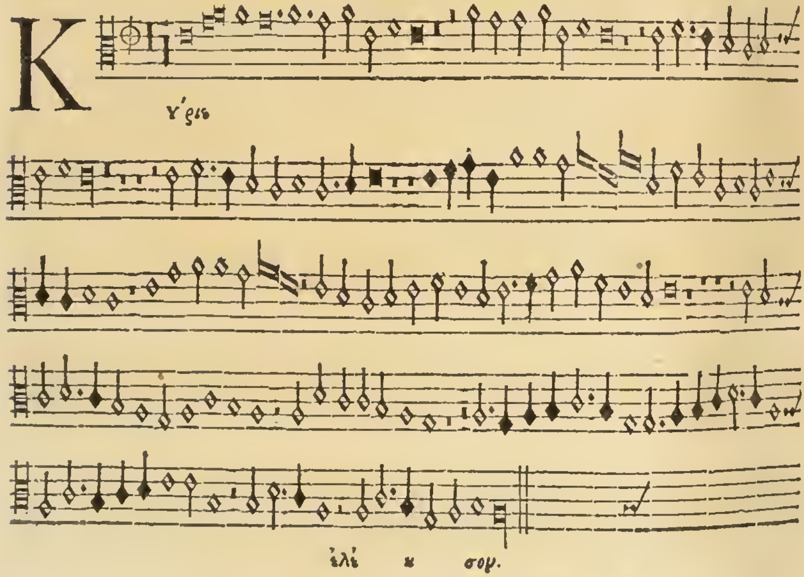
Altitonans

Altitonans silet.
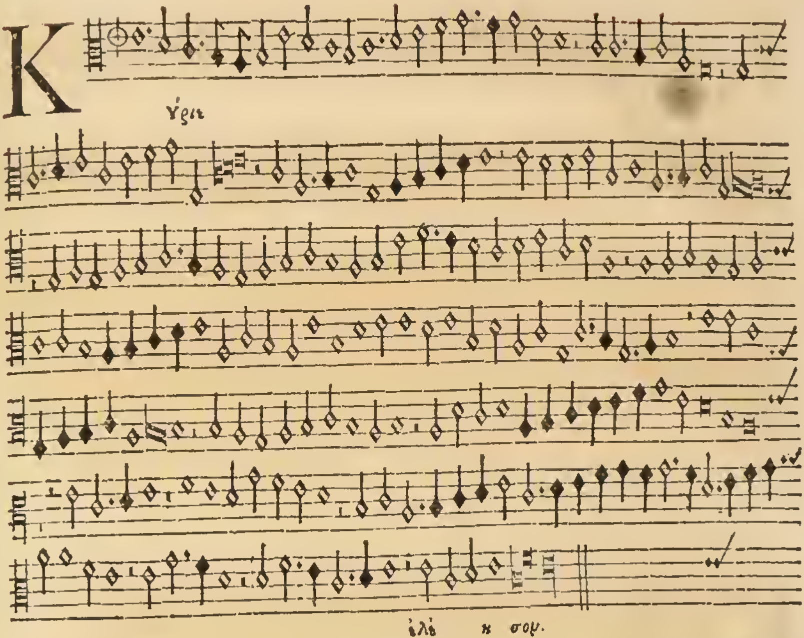

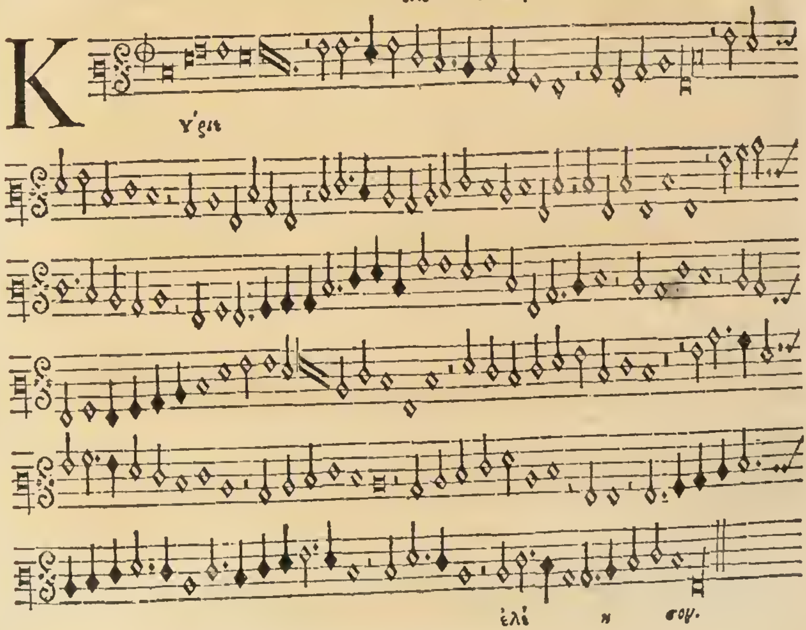
II

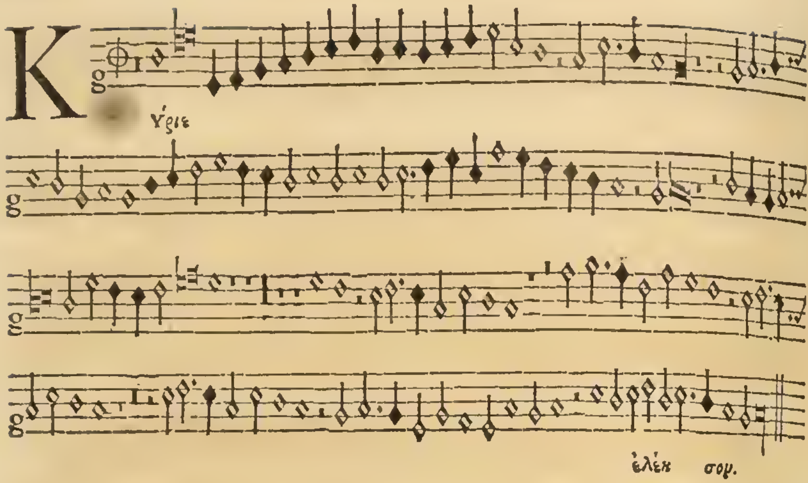

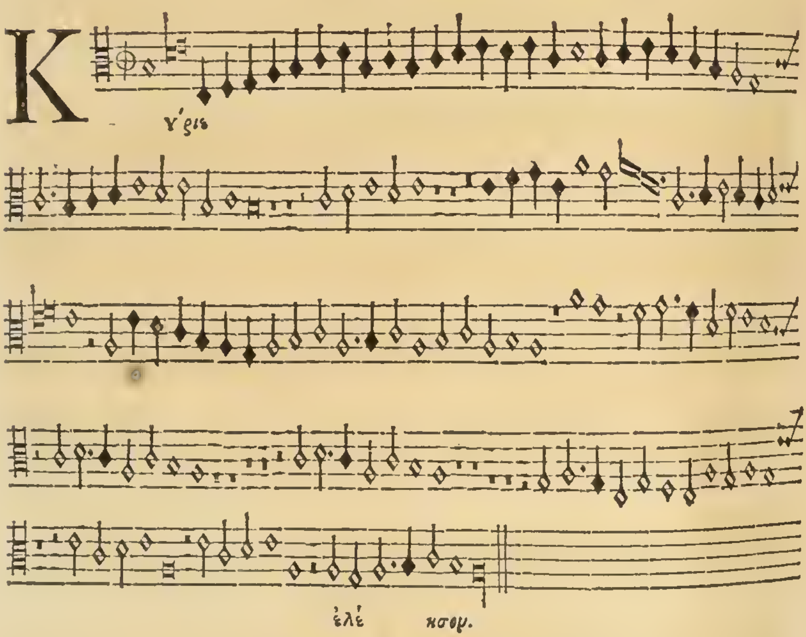
Vltimorum.

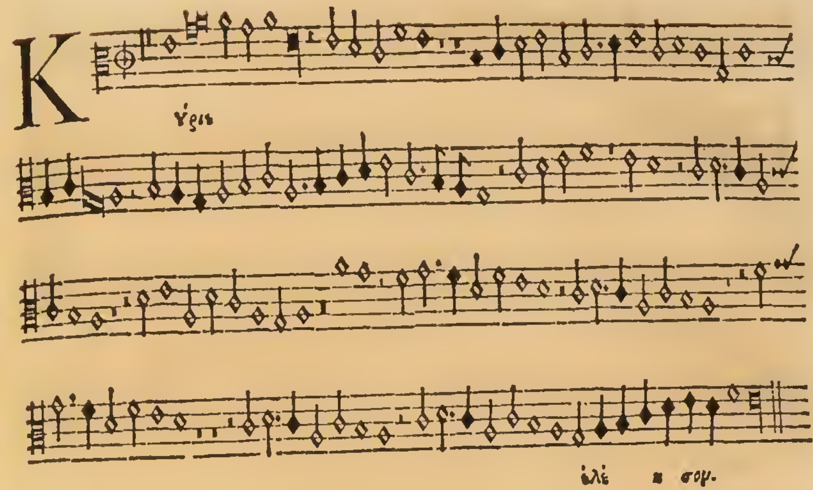
III siue ultimum.

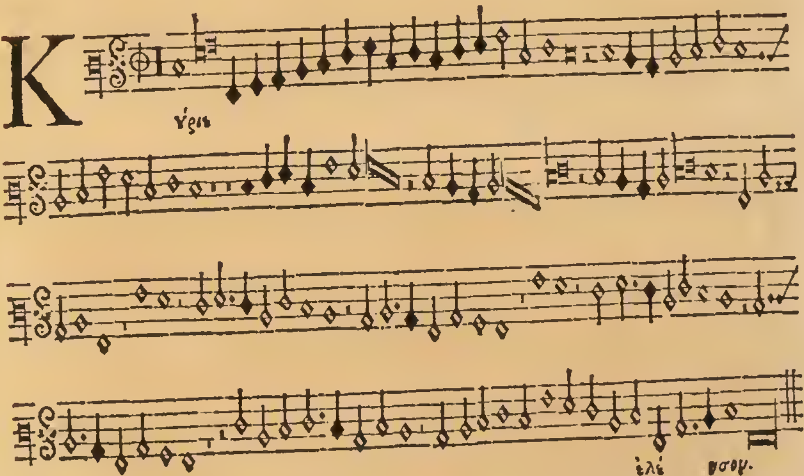

Aliud inter ultima

κύριε

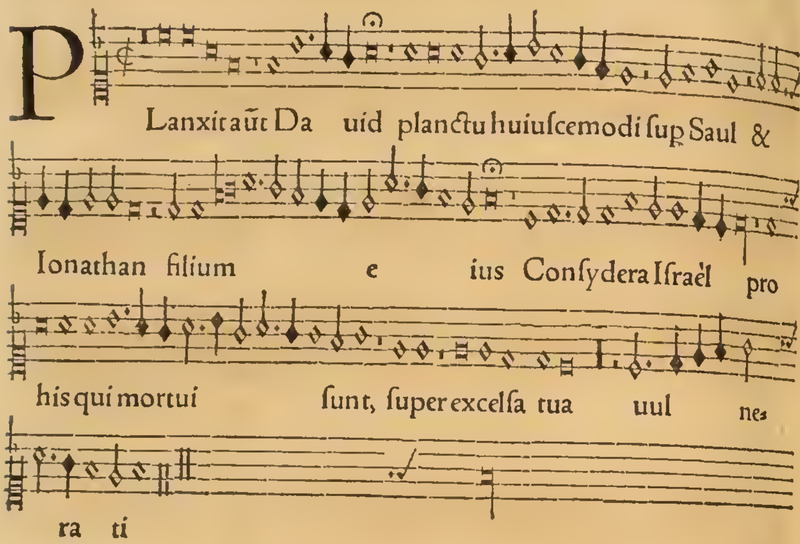

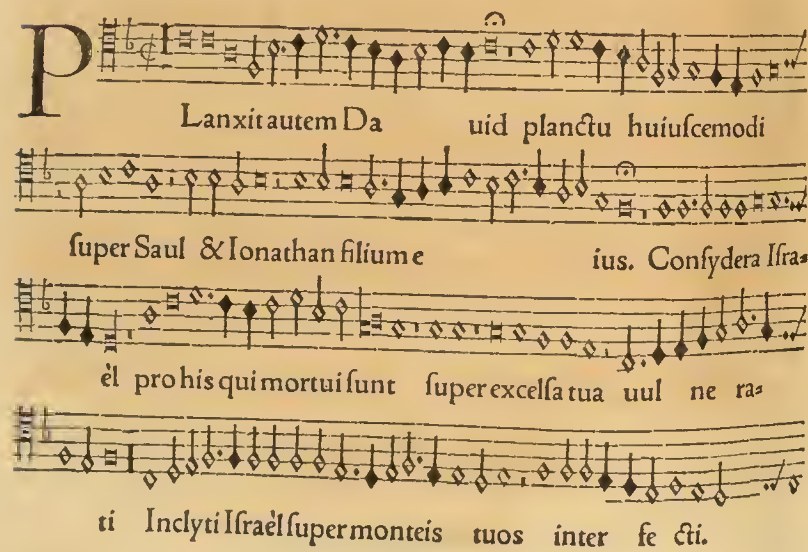

Commixtionis Aeolij Hypoæolijq; Finis.

Tertium Κύριε
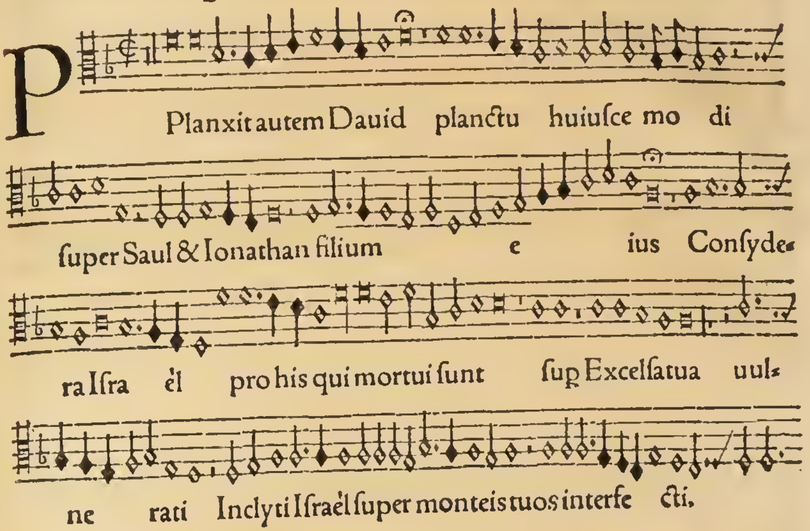
Ionici Hypoioniciq; connexorū
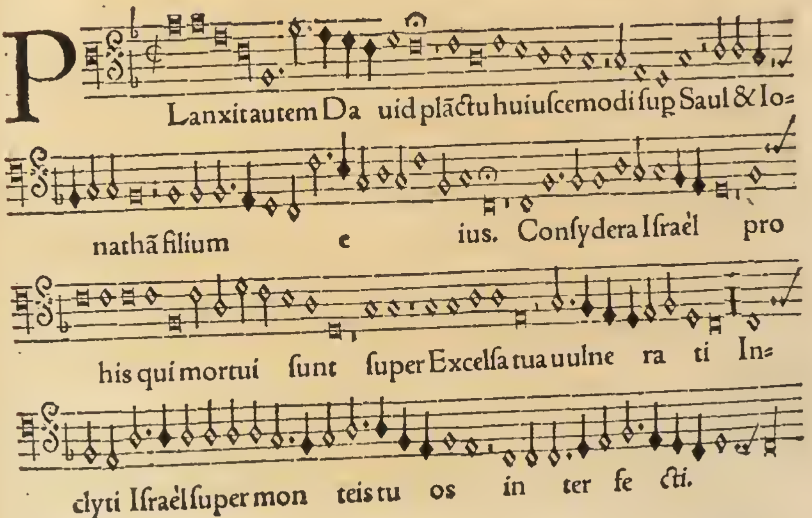

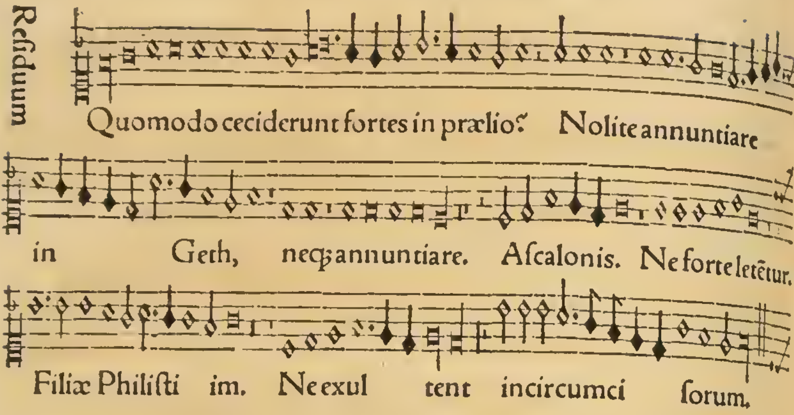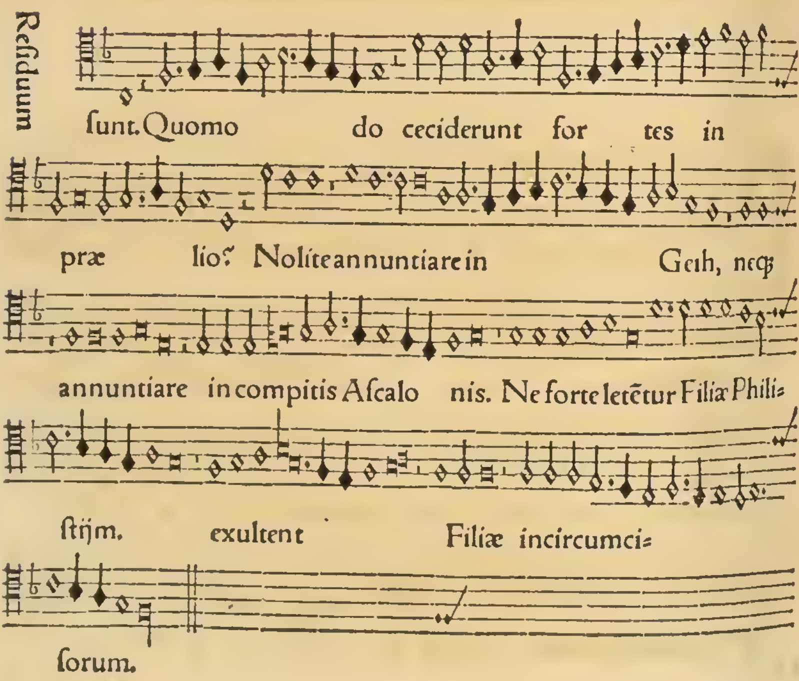

Planxit

Exemplum Iodoci Pratenſis.
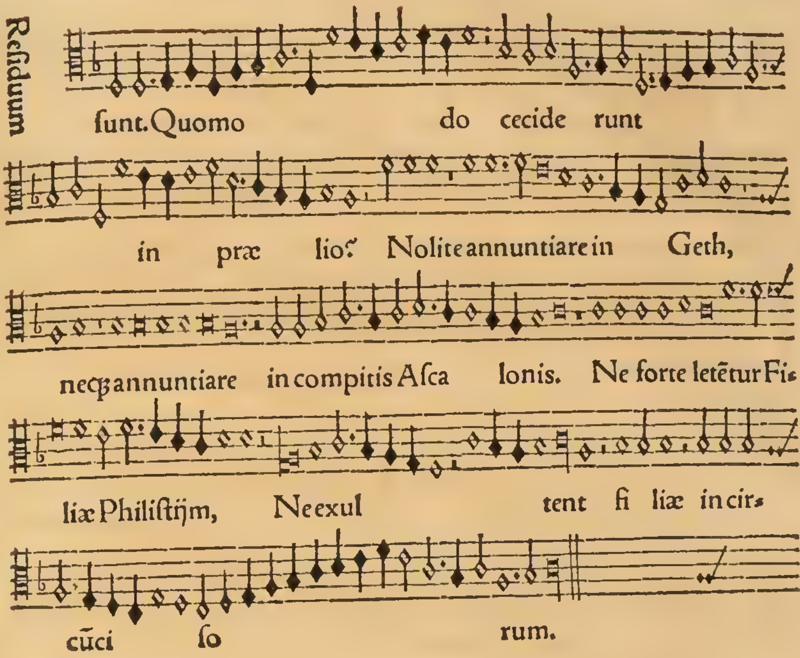

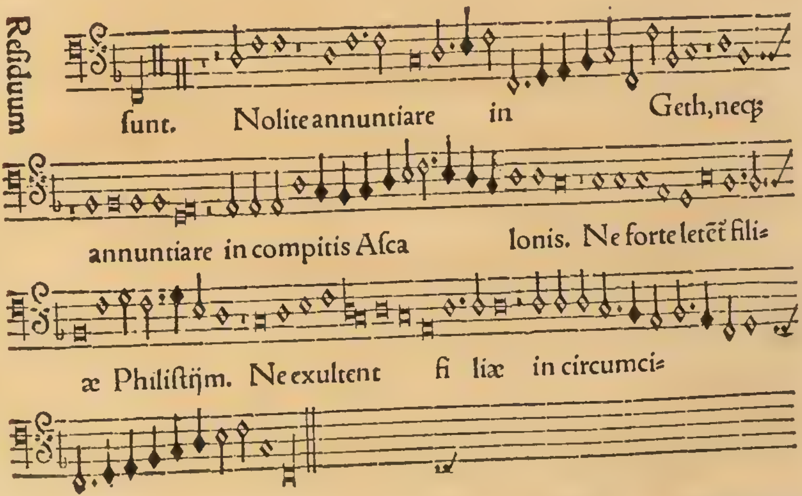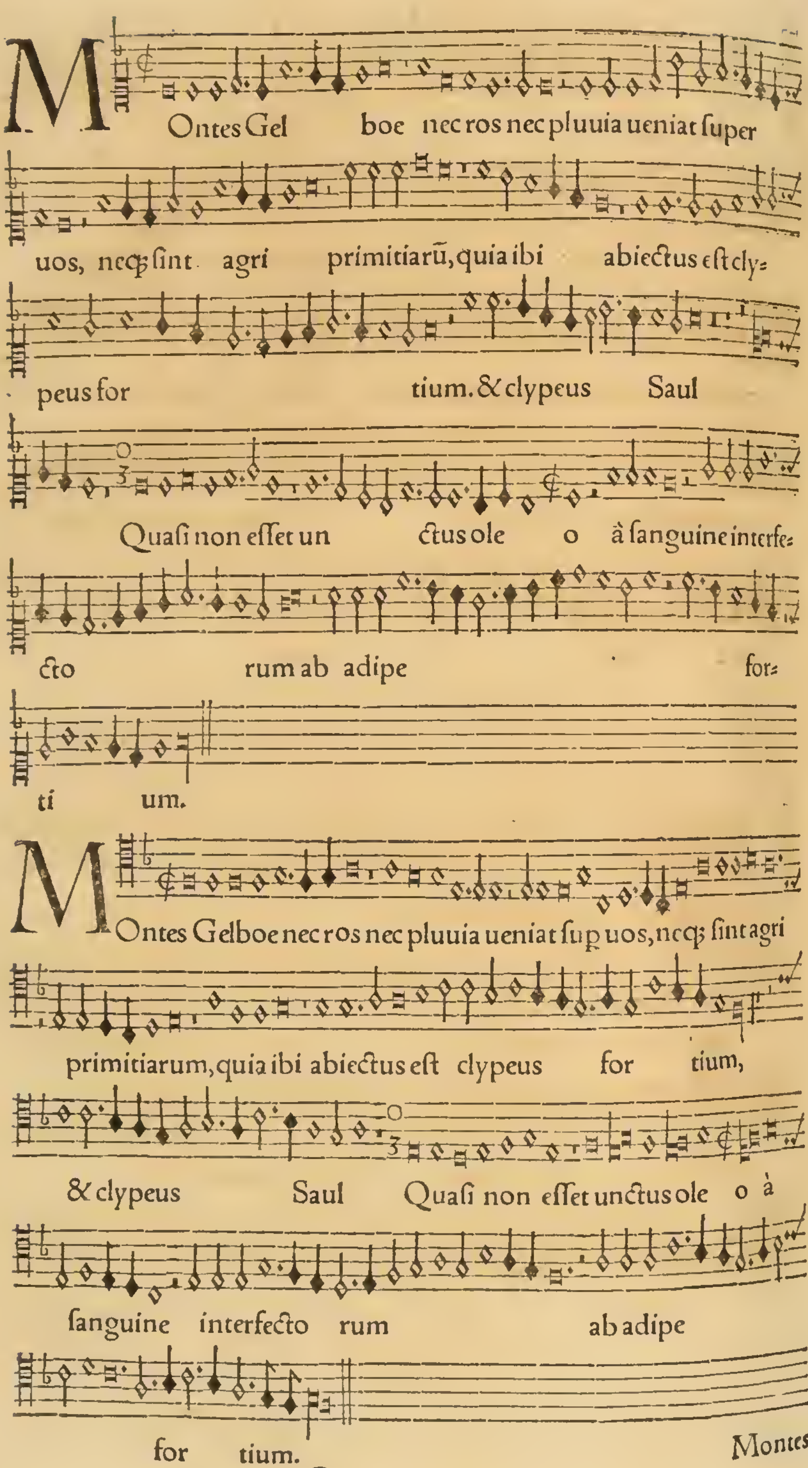

Residuum
Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Nolite annuntiare
in Geth, neq; annuntiare. Ascalonis. Ne forte letẽtur.
Filiæ Philisti im. Ne exul tent incircumci sorum.

Residuum
sunt. Quomo do ceciderunt for tes in
præ lio? Nolite annuntiare in Geth, neq;
annuntiare in compitis Ascalo nis. Ne forte letẽtur Filiæ Phili=
stijm. exultent Filiæ incircumci=
sorum.

sunt.
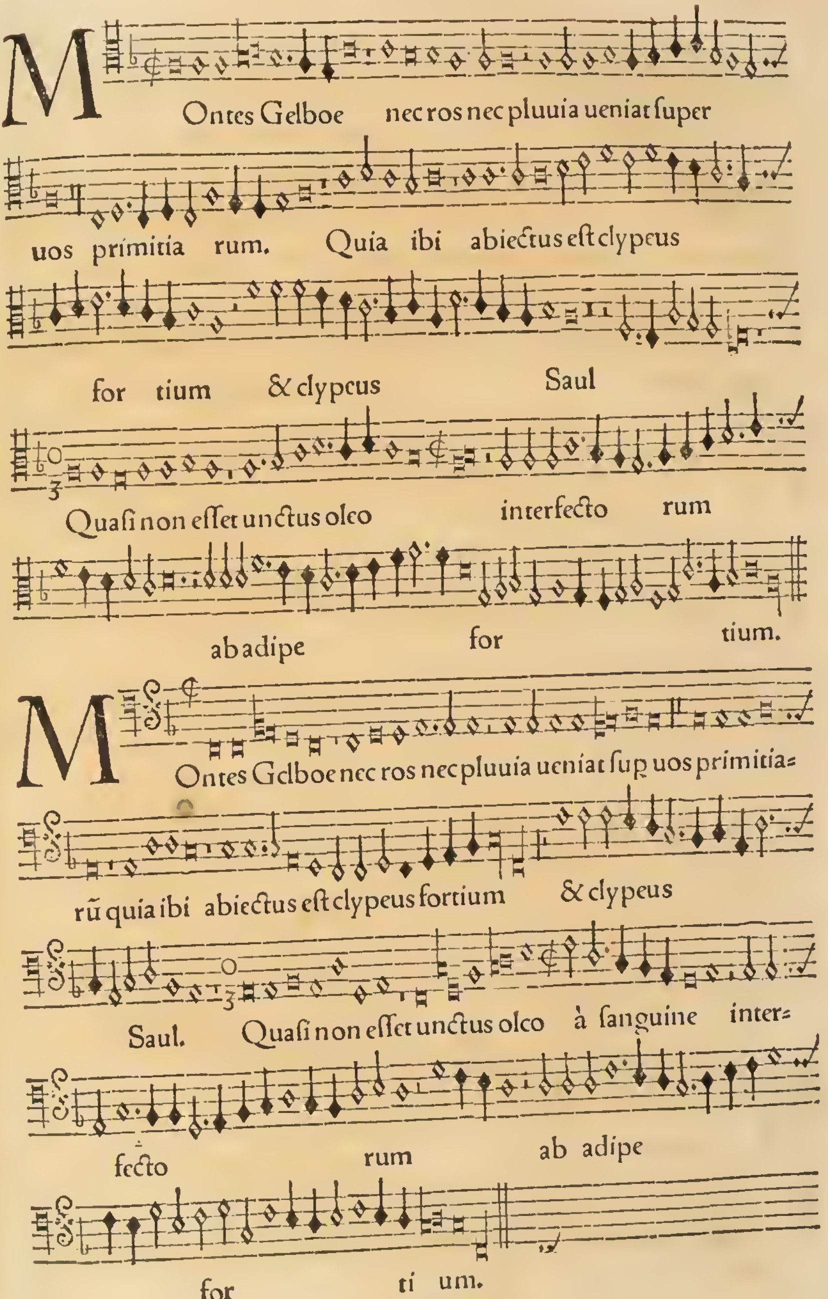

Residuum
ſunt.Quomo do cecide runt
in præ lio? Nolite annuntiare in Geth,
necꝫ annuntiare in compitis Aſca lonis. Ne forte letẽtur Fi-
liæ Philiſtijm, Ne exul tent fi liæ in cir-
cũci ſo rum.
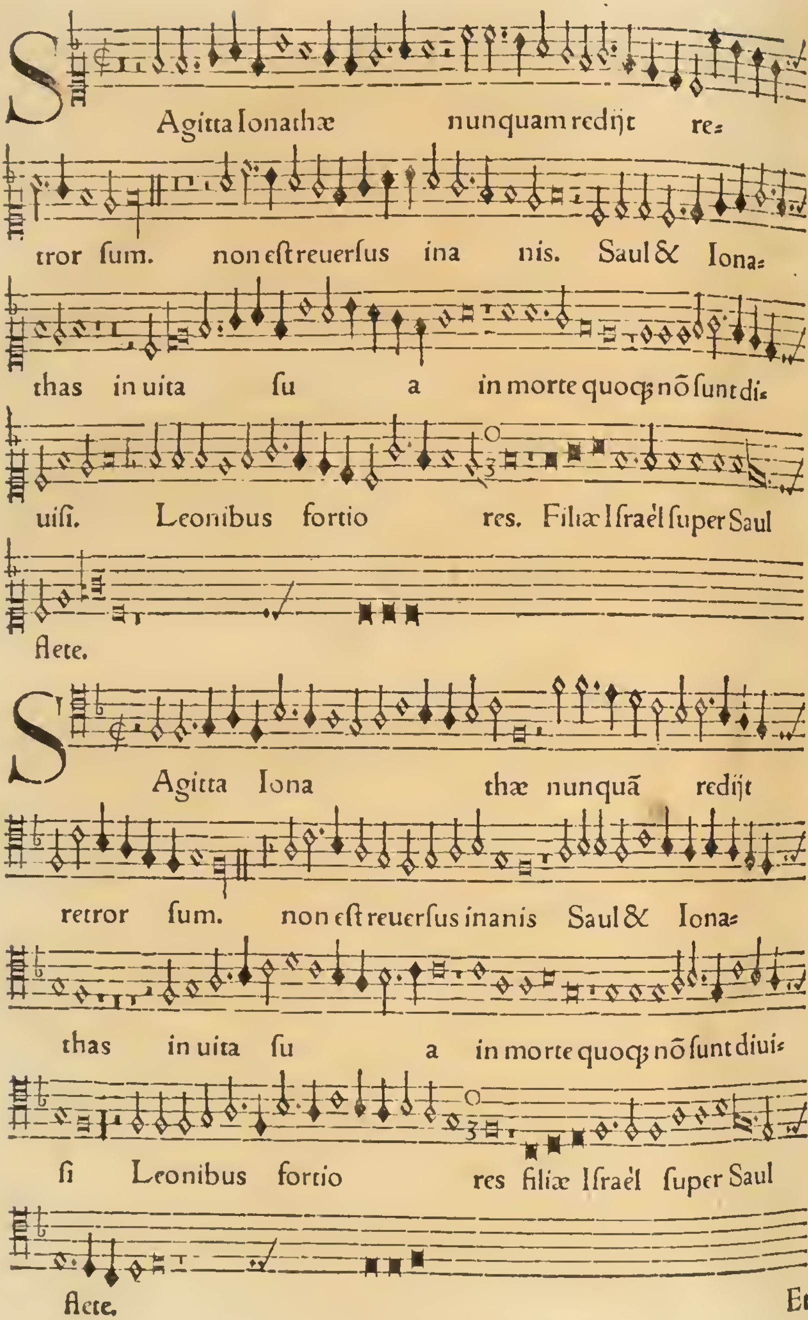

Residuum
ſunt. Nolite annuntiare in Geth, necꝫ
annuntiare in compitis Aſca lonis. Ne forte letẽt fili-
æ Philiſtijm. Ne exultent fi liæ in circumci-

Montes
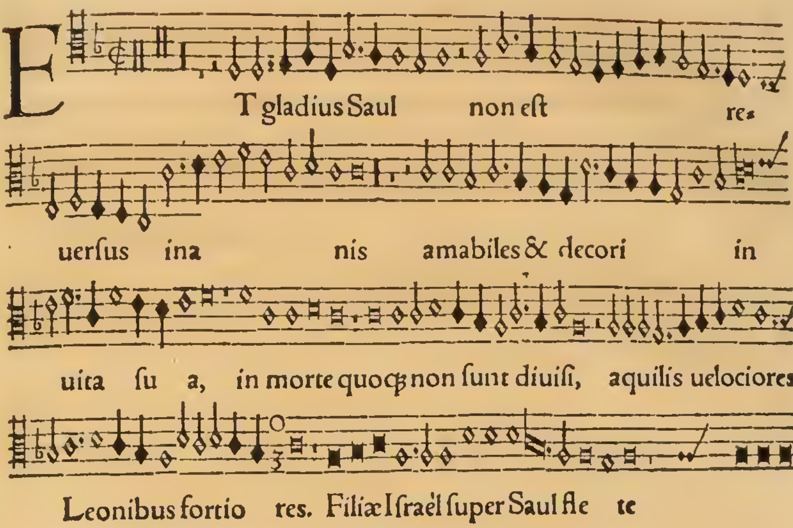
Secunda

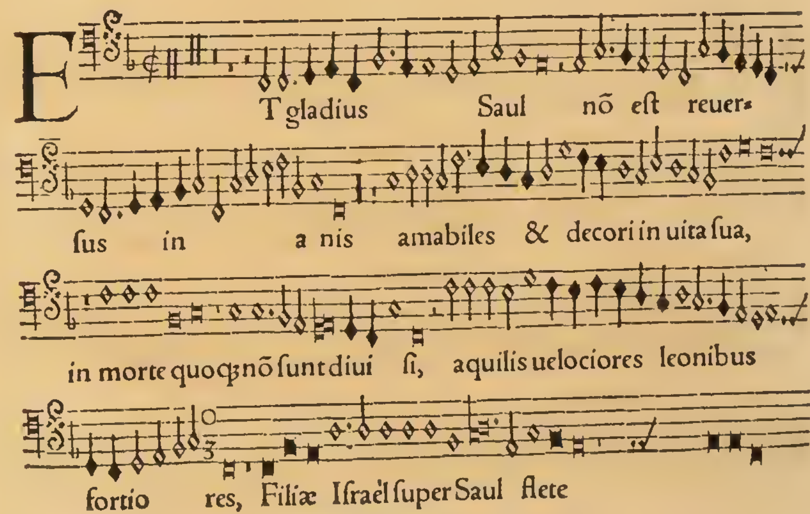

M Ontes Gelboe nec ros nec pluuia ueniat super
uos primitia rum. Quia ibi abiectus est clypeus
for tium & clypeus Saul
Quasi non esset unctus oleo interfecto rum
ab adipe for tium.
M Ontes Gelboe nec ros nec pluuia ueniat sup uos primitia=
rũ quia ibi abiectus est clypeus fortium & clypeus
Saul. Quasi non esset unctus oleo à sanguine inter=
fecto rum ab adipe
for ti um.

SAgitta Ionathæ nunquam rediјt re-
tror ſum. non eſt reuerſus ina nis. Saul & Iona-
thas in uita ſu a in morte quoq; nõ ſunt di-
uiſi. Leonibus fortio res. Filiæ Iſraël ſuper Saul
flete.
SAgitta Iona thæ nunquã rediјt
retror ſum. non eſt reuerſus inanis Saul & Iona-
thas in uita ſu a in morte quoq; nõ ſunt diui-
ſi Leonibus fortio res filiæ Iſraël ſuper Saul
flete.

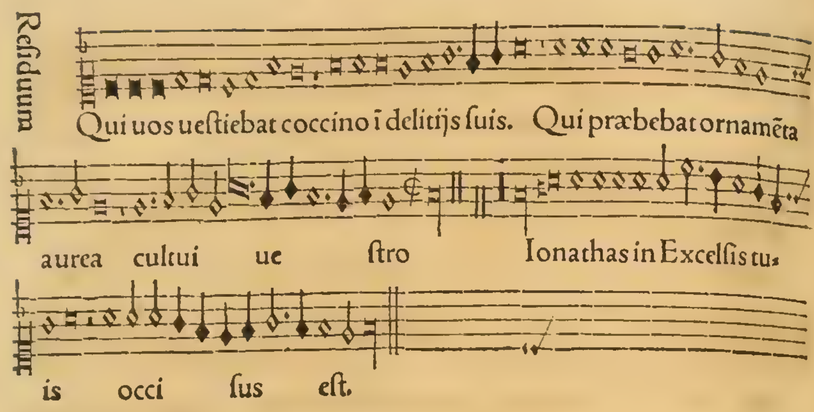
Et

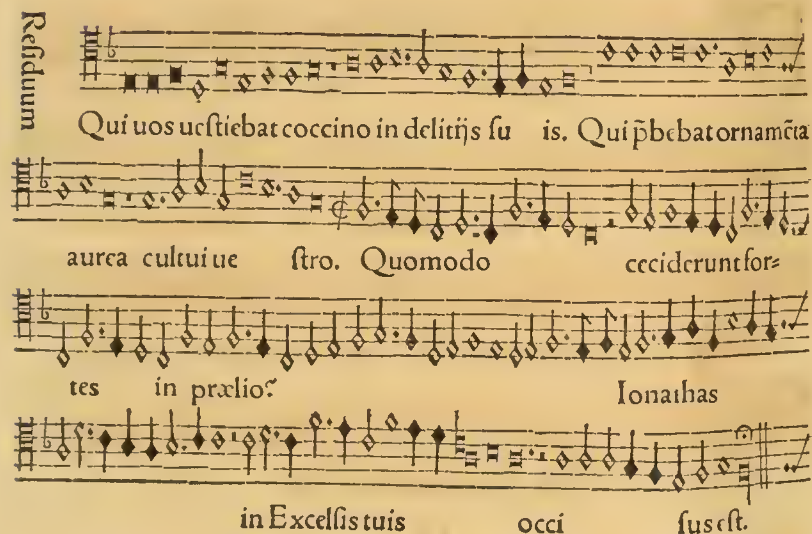
Tertia

E T gladius Saul non eſt re
uerſus ina nis amabiles & decori in
uita ſu a, in morte quoq; non ſunt diuiſi, aquilis uelociores
Leonibus fortio res. Filiæ Iſraël ſuper Saul fle te

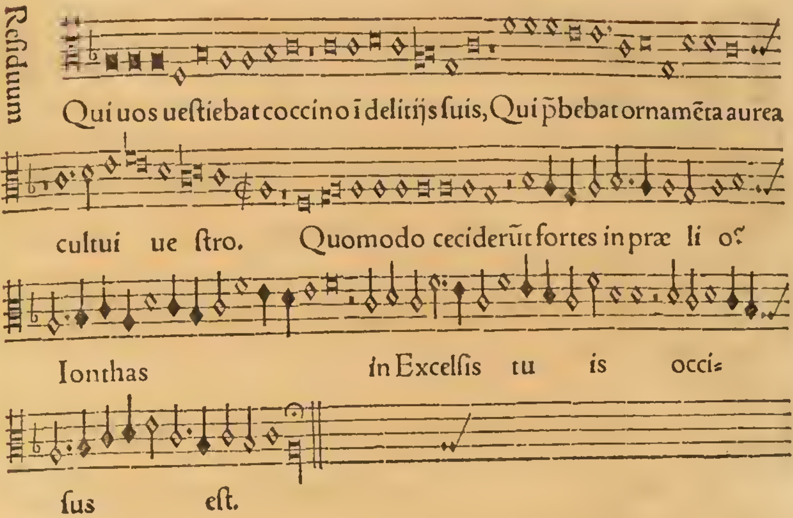

E T gladius Saul nō eſt reuer
ſus in a nis amabiles & decori in uita ſua,
in morte quoq; nō ſunt diui ſi, aquilis uelociores leonibus
fortio res, Filiæ Iſraël ſuper Saul flete

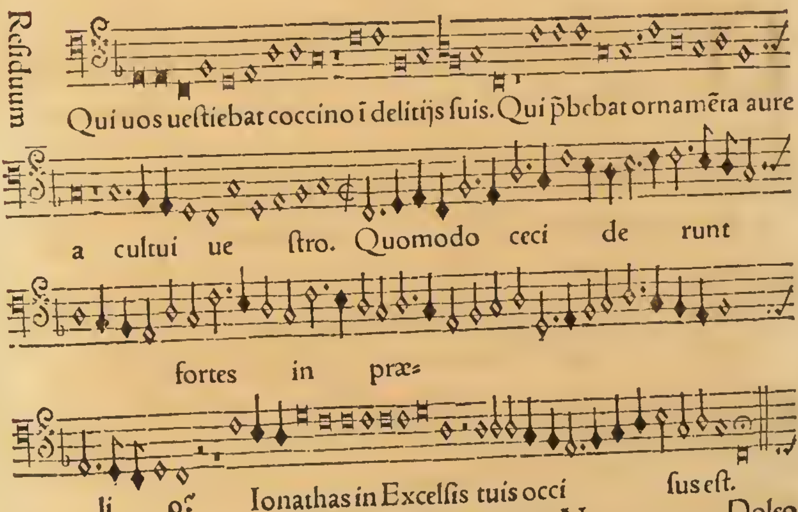
Pars

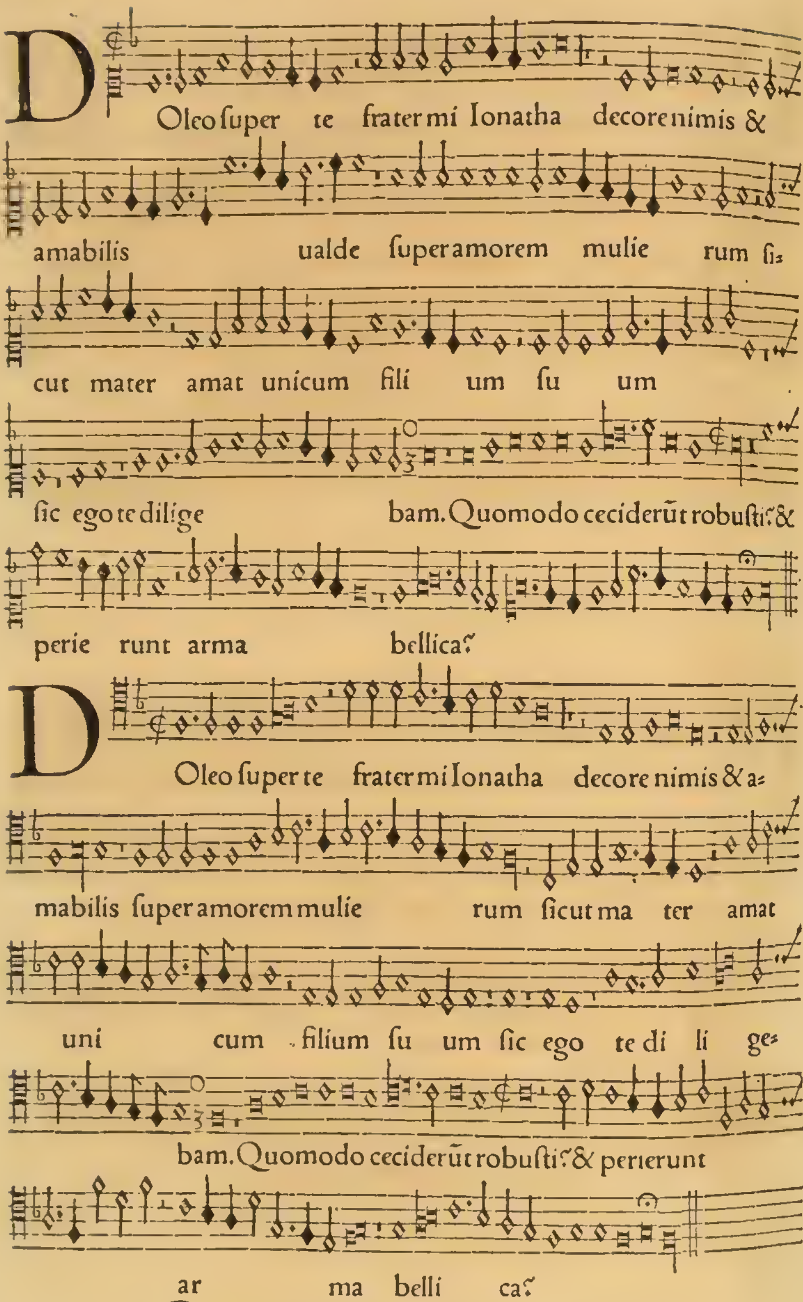

Residuum
Qui uos ueſtiebat coccino ĩ delitijs ſuis. Qui præbebat ornamẽta
aurea cultui ue ſtro Ionathas in Excelſis tu-
is occi ſus eſt.

Reſiduum
Qui uos ueſtiebat coccino in delitijs ſu is. Qui p̃bebat ornamẽta
aurea cultui ue ſtro. Quomodo ceciderunt for-
tes in prælio?
Ionathas
in Excelſis tuis occi ſus eſt.

Reſiduum

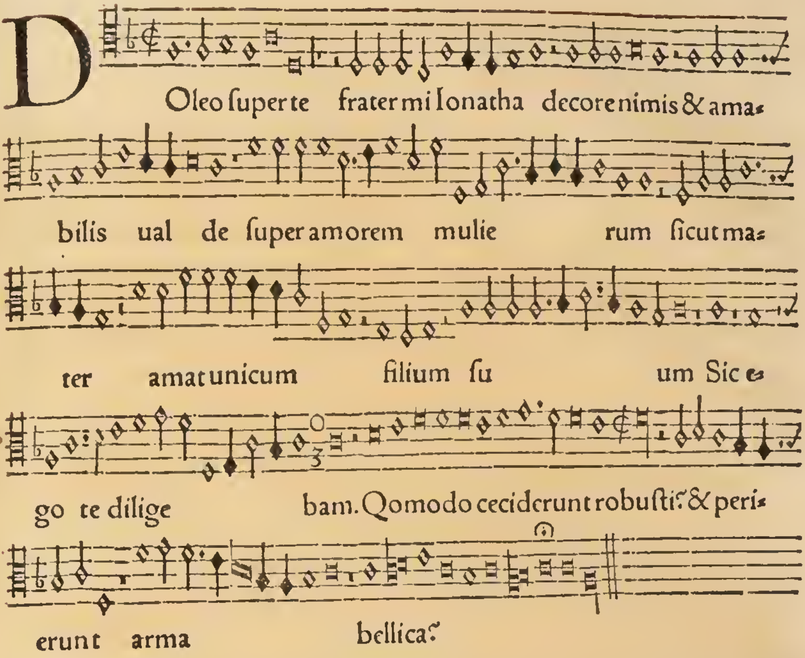

Residuum
Qui uos ueſtiebat coccino ĩ delitijs ſuis, Qui p̃bebat ornamẽta aurea
cultui ue ſtro. Quomodo ceciderũt fortes in præ li o:
Ionthas in Excelſis tu is occi=
ſus eſt.

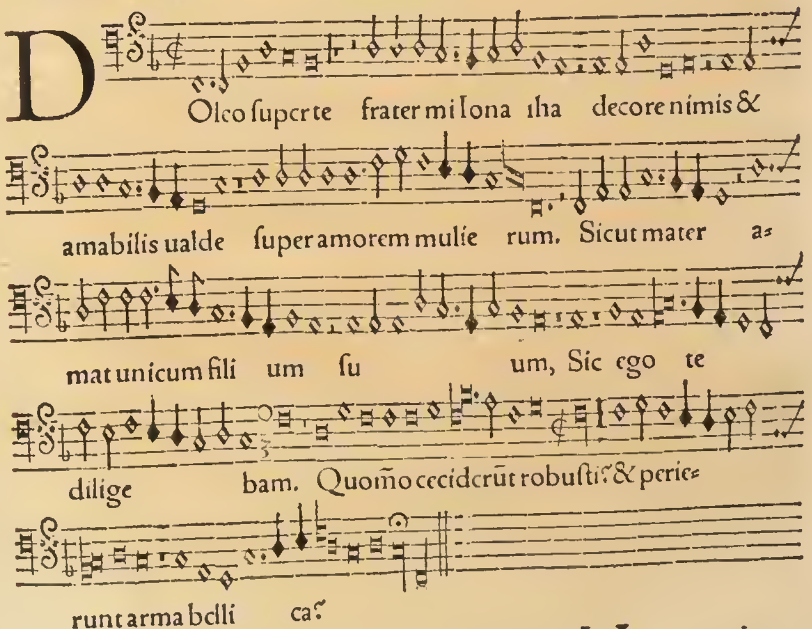

Residuum
Qui uos ueſtiebat coccino ĩ delitijs ſuis. Qui p̃bebat ornamẽta aure
a cultui ue ſtro. Quomodo ceci de runt
fortes in præ=
li o: Ionathas in Excelſis tuis occi ſus eſt.

Quarta & ultima pars

Doleo

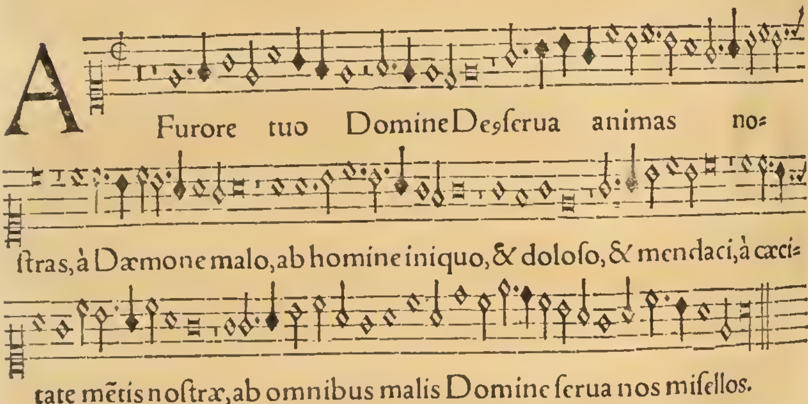
Commixtionis Ionici Hypoio nicique Finis.

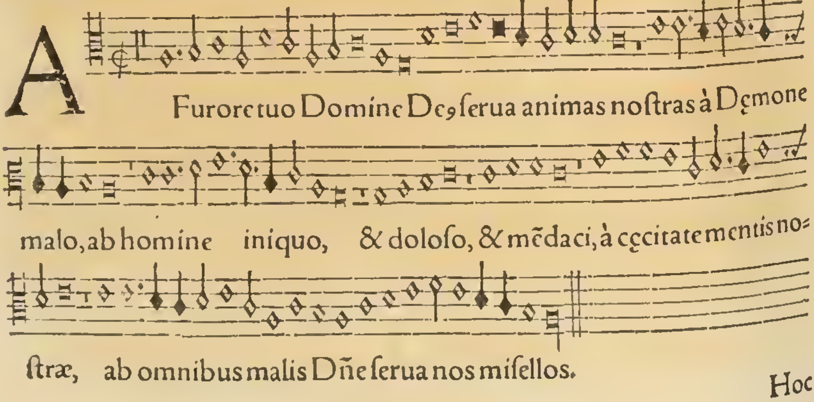
De Tenori-

De Tenoribus diapason non ex plentibus, Cap. XXV.

HÆc de binorum Modorum connexione satis, ut arbitror, copiosè, restabat ut ad exemplum prioris libri Cantilenas Diapason non explētis poneremus per Diatessaron ac Diapente species. Verum enimuero intra Diatessaron limites cōclusam, haud equidem scio an ullam unquam Cantilenā uiderim. Intra Diapēte inueniuntur quidē, raro tamen, ut non aut supernè, aut infernè aliquid addatur. Itaq; ne nihil hac de re dixisse arguéremur, relicta Diatessaron, Diapente specierū prosequemur exempla. Et primæ quidem speciei. Re la, quæ quatuor Modis cōmunis est Dorio, Hypodorio, Aeolio, Hypoæolioq;. Sit hoc IIII uocum exemplum.

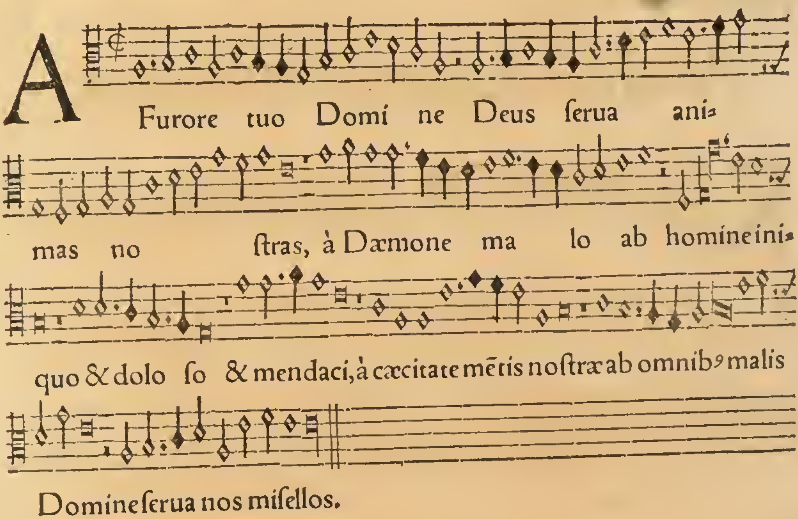
Primæ Diapente speciei re la exemplum.

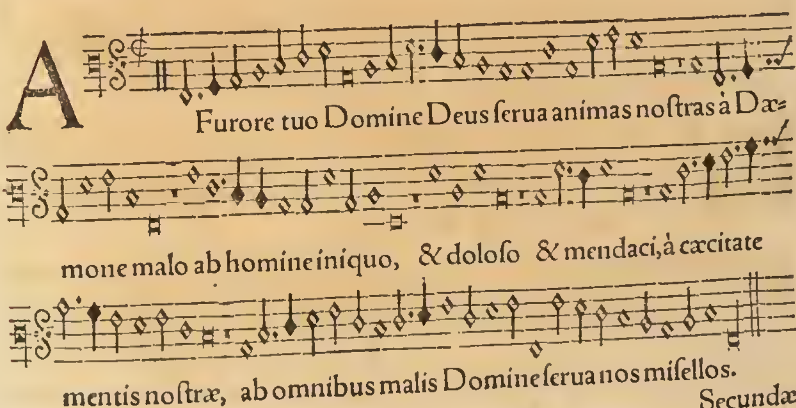

Hoc

HOc exemplum germanicum eſt, & uulgare & uetuſtum, neq; per herculem inelegans. Cuius Tenor ſemitonio ſupernè adiecto, maxime Æolium ſapit, habet & infernè tonum, quod & Dorio familiare eſt. At in Baſi, uerus Æolius eſt, cum Semiditono ſupernè, quod & ipſum cum Dorio Hypodorioq; commune eſſe non ſemel antea diximus. Cantus uero ita Hypoæolius eſt, ut uerior effingi Modus ille non poſsit. Fuit huic exemplo admodum ſimile Damiani à Goes Luſitani, cuius in Æolio meminimus.

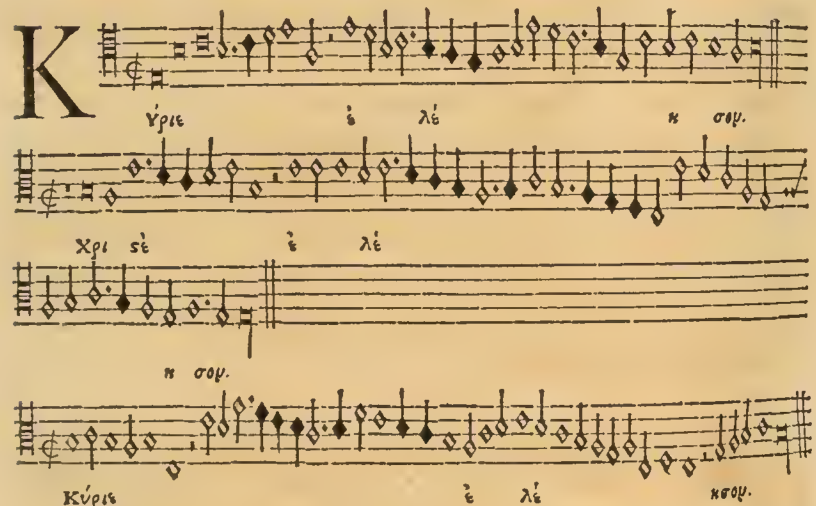

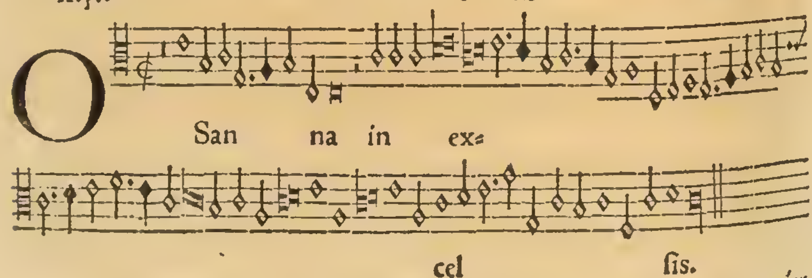
Secundæ diapente ſpeciei
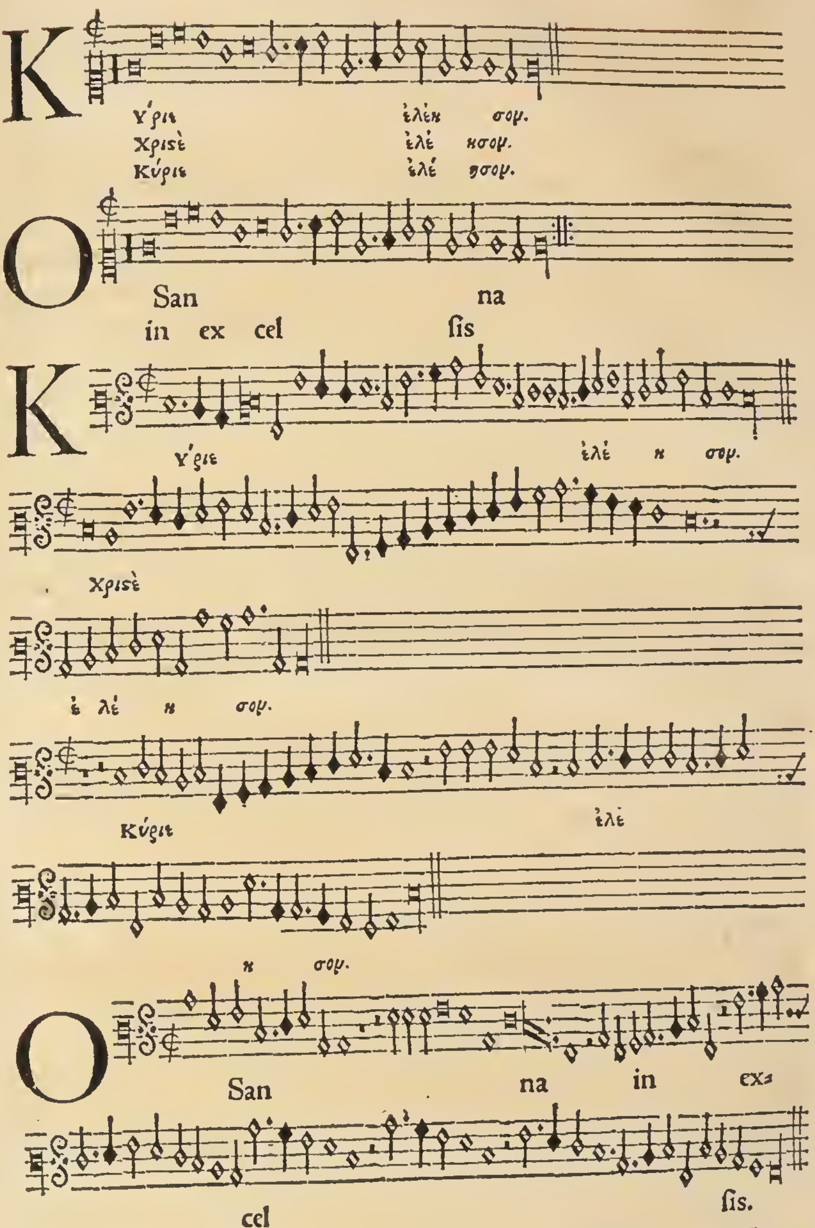
Mi mi exemplum.

Nunc de Mi mi ſecunda Diapente ſpecie, de qua hoc ſæpe prędiximus, eam raro inueniri, quando ſuperne fa annexum, inferne re habeat, ex Andrea Syluano exemplum adducemus. Is enim cũ uideret pueros ſæpe imperitos hac in arte, adultos autem plureis inueniri qui canere poſſent, Miſſam inſtituit in qua Cantus in hac Diapente identidem unus per omneis Miſſæ parteis incedit, ſumptus ex uulgatiſsima Cantilena Malheur me bat. Tenor ac Baſis duæ uoces adiunctæ, Altera Phrygium, altera Æolium refert, confuſa ſæpe finali claui. Sed eius unam alterámue particulam ponendam cenſuimus.

Author Andreas Syluanus.
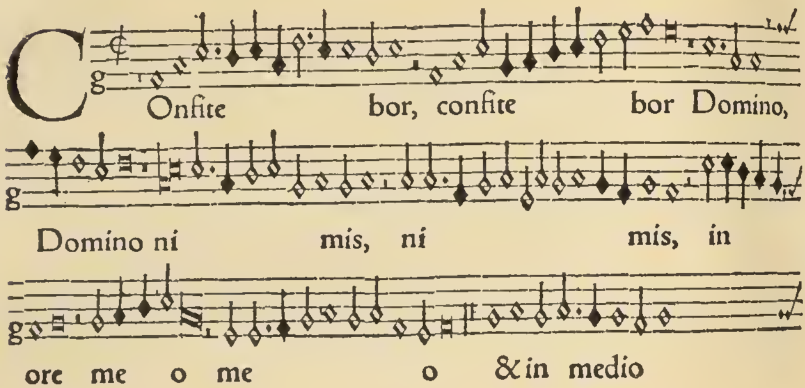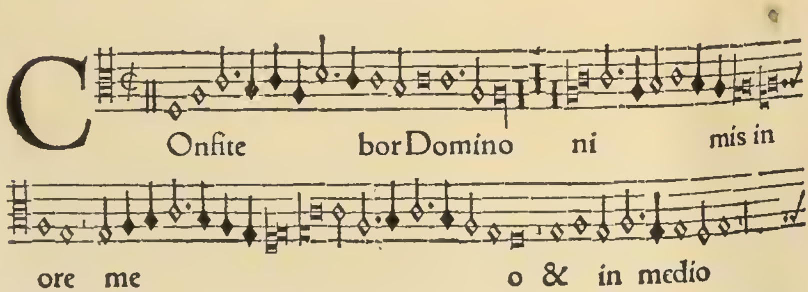

K
Κύριε ἐλέη σον.
Χριστὲ ἐλέ ησον.
Κύριε ἐλέ ησον.
O
San na
in ex cel sis
K
Κύριε ἐλέ η σον.
Χριστὲ
ἐ λέ η σον.
Κύριε ἐλέ
η σον.
O
San na in ex
cel sis.

Tertiæ Diapente ſpeciei Fa fa exemplum.
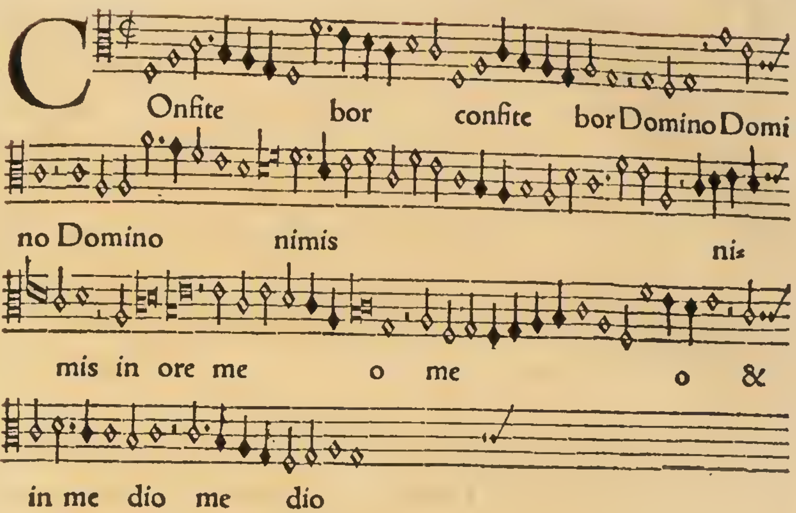
Rara huius ſpeciei uel potius nulla reperias exempla, quod toties nunc, fortaſſis etiam cum lectoris tędio referimus. Quod hic ſubiecimus exemplũ Gregorij Meyer eſt, de quo in Æolij Hypoæolijq; cõmixtione diximus. In cuius cãtu Lydij Hypolydijq; ſyſtema eſt oppidò pulchre expreſſum. In Altitonante Lydij cum Ditono ſupernè. Deniq; in Baſi uerus eſt Hypolydius, ita affabre pictus, ut nullus Pictor penicillo melius.

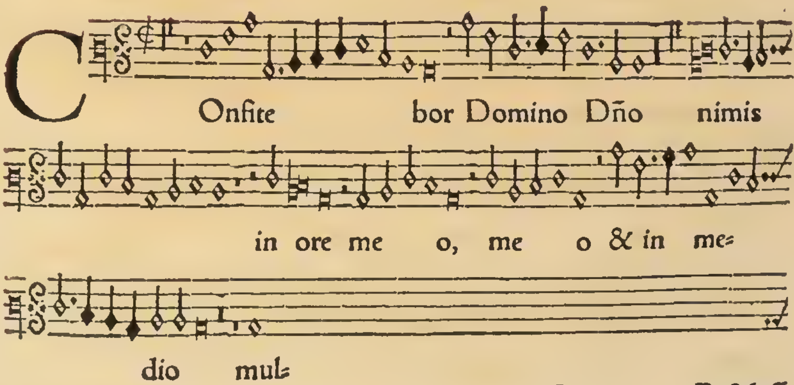
Gregorius Meyer author
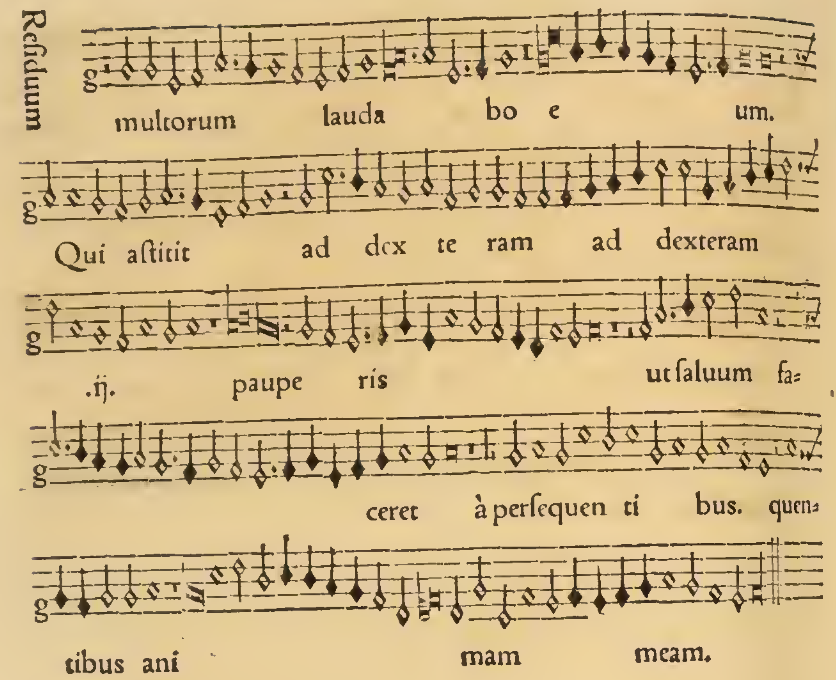

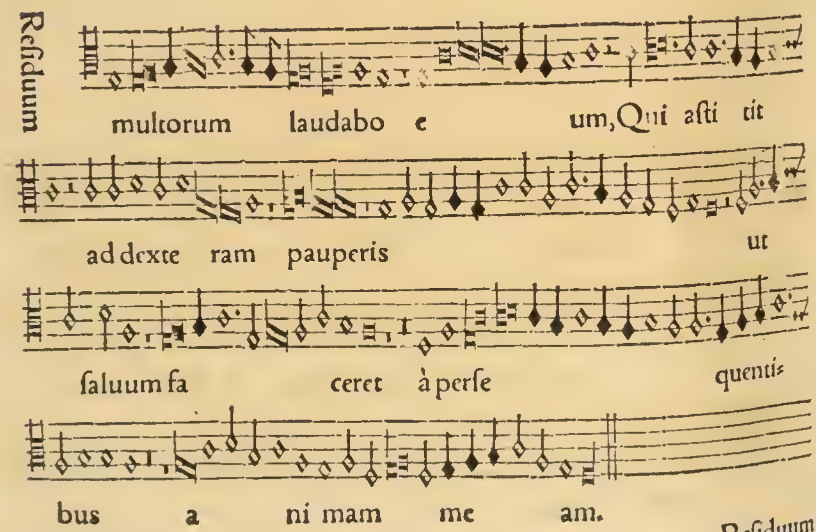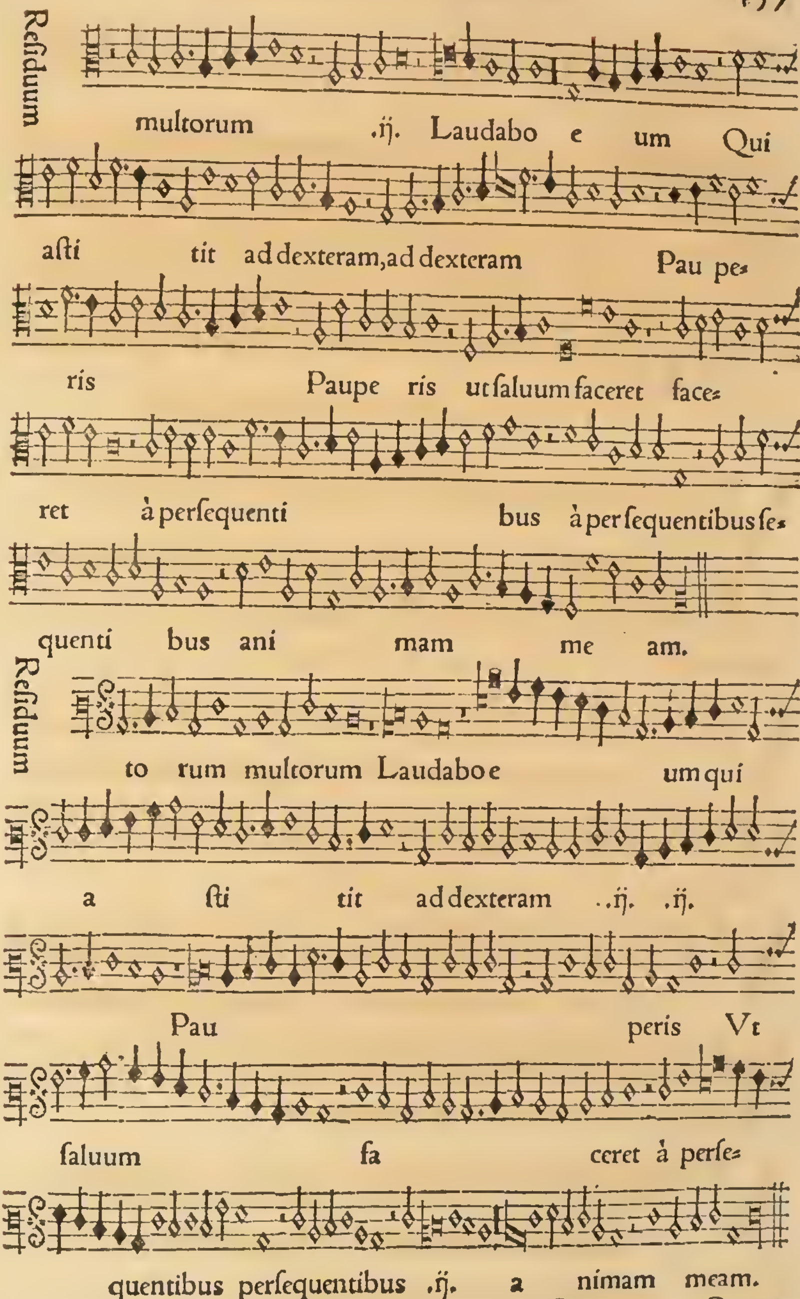

Confitebor

COnfite bor confite bor Domino Domi
no Domino nimis ni=
mis in ore me o me o &
in me dio me dio

COnfite bor Domino Dño nimis
in ore me o, me o & in me=
dio mul=

Residuum
multorum lauda bo e um.
Qui astitit ad dex te ram ad dexteram
.ij. paupe ris ut saluum fa
ceret à persequen ti bus. quen
tibus ani mam meam.

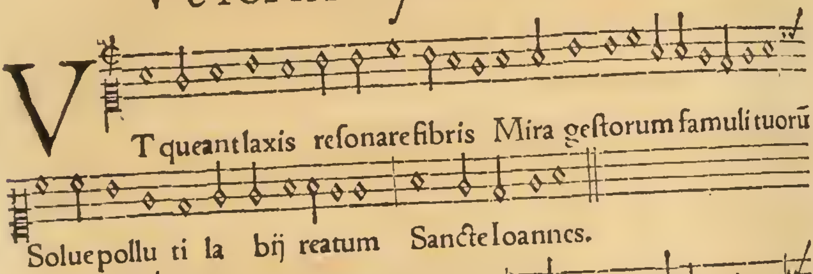

Residuum
multorum laudabo e um, Qui asti tit
ad dexte ram pauperis ut
saluum fa ceret à perse quenti
bus a ni mam me am.

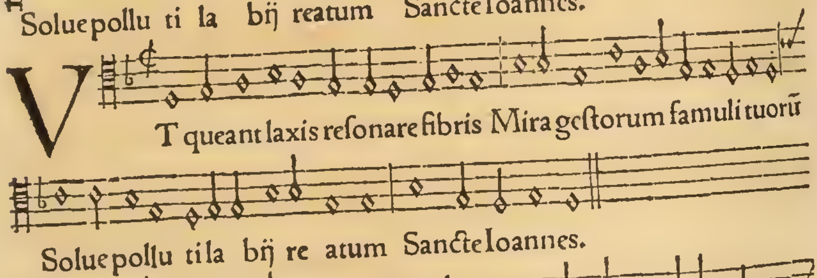

Residuum
multorum .ij. Laudabo e um Qui
asti tit ad dexteram, ad dexteram Pau pe-
ris Paupe ris ut saluum faceret face-
ret à persequenti bus à per sequentibus se-
quenti bus ani mam me am.
Residuum
to rum multorum Laudabo e um qui
a sti tit ad dexteram .ij. .ij.
Pau peris Vt
saluum fa ceret à perse-
quentibus persequentibus .ij. a nimam meam.

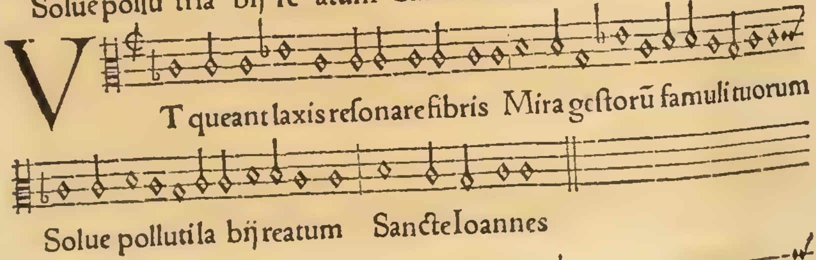
Quartæ diapente speciei, ut sol, exempla.

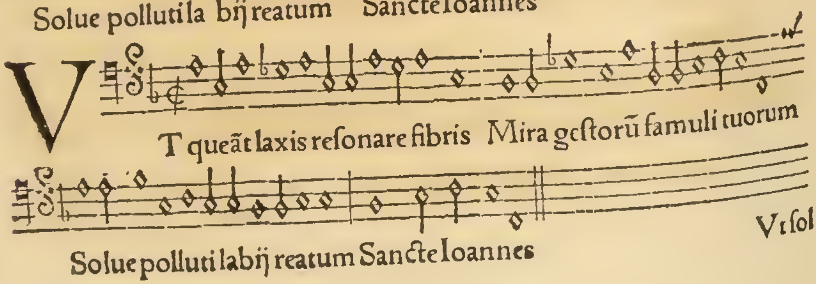
QVartam speciem ut sol, communem quatuor Modis Ionico, Hypoionico, Mixolydio Hypomixolydioq́, ut sæpe diximus, nostra ætas in Synemmena ac diezeugmena coniecit, ita ut Ionici nunc sedes sit F. cum olim esset C. Id tamen haud abs re, ut in superioribus patuit. Mixolydius suam seruauit sedem incōcussam. Vtriusq; igitur nunc exemplum depromam, Ionici in Synemmeno sapphicū carmen uulgatū hac ætate. Mixolydij uero ex Listenij libello, qui hac nostra tēpestate de Musica scripsit.

Vt sol in Synemmenis
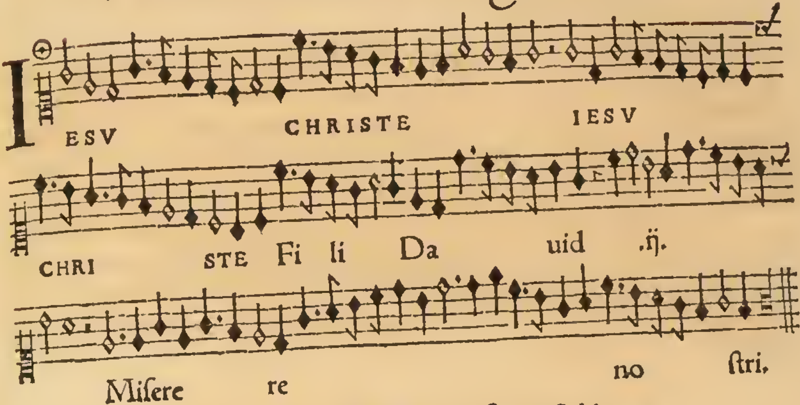

Vt sol

Vt Sol in diezeugmenis

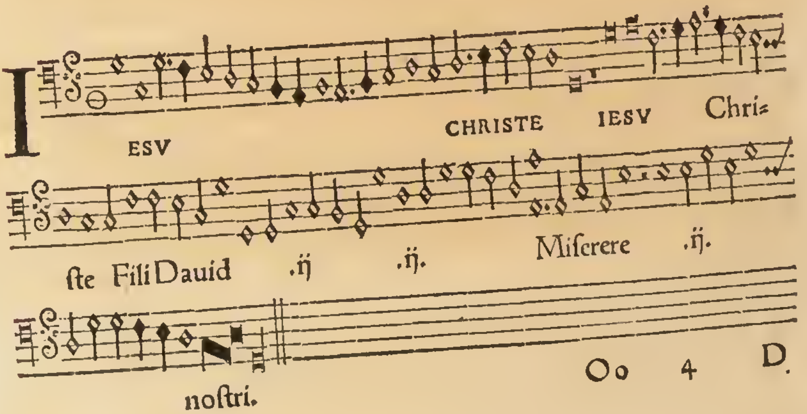

διὰ πέντε Mixolydij

Hypomixolydijque

Cantus Hypomixolydium refert, Basis Mixolydiũ.

De Symphonetarum ingenio

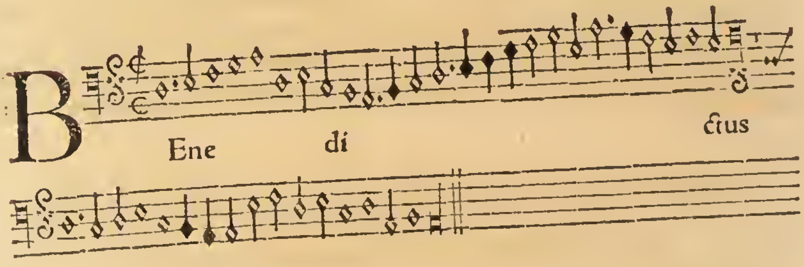
FInis erat huius libri, portẽtosæ sanè magnitudinis si exempla respicias, non omnino magni, si commentationem spectes. Sed libuit unum dúntaxat caput annectere de Symphonetarum ingenio. Neq; enim his suus hac in arte deest genius, ex quo spectentur probentúrue. Horum igitur fuêre alij (nam breuiter id narrandum est) qui solum ad ostentationem sua edebãt, & hæc multo maxima turba est: Alij ut plurimos delectarent ac iuuentutem exercerent. Nonnulli ut Ecclesiastici Cantus maiestatem iuuarent. Inuenias qui necessitatem etiam suam hac arte leuarent, & horum plurimi. Sed de quibusdam pauca dicenda, quantum nos auditu precepimus à fide dignis.

De Iodoco pratensi

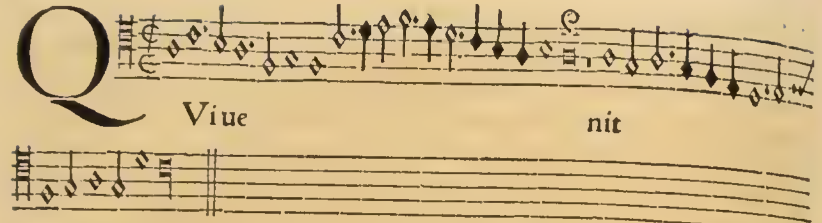
IN primis uero de Iodoci Pratensis, ut Cantorum coryphæi ingenio de quo non semel in prioribus. Is multa iucũda relatu fecisse dicitur, anteq; in hominnm noticiam uenerit. Inter alia multa & hoc ferunt. Francorũ Regem Lituichum XII. haud scio quod sacerdotium homini promisisse. Verum cum promissa leuiter, ut in Regum aulis fieri solet, caderent, ibi cõmotum Iodocum psalmum composuisse. Memor esto uerbi tui seruo tuo, tanta maiestate ac elegantia, ut ad Cantorum collegium relatus ac deinde iusto iudicio excussus, admirationi omnibus fuerit. Regẽ suffuso pudore promissionem diutius differre non ausum, beneficium quod promiserat, prestitisse, Ibi uero uirũ, Principis liberalitatẽ expertũ, continuo alterũ pro gratiarũ actione orsum esse psalmũ, Bonitatẽ fecisti cum seruo tuo Dñe. Verũ inter has duas Harmonias uidere licet, quanto dubia prẹmiorũ spes plus urgeat, quã certò depositũ beneficiũ. Neq; enim paulo uenustior est, meo qdẽ iudicatu, si affectus spectes prior q̃; posterior editio. Idẽ Iodocus, cũ ab nescio q̃ Magnate beneficiũ ambiret, ac ille ꝓcrastinator idẽtidẽ diceret mutila illa Frãcorũ lĩgua, Laise faire moy, hoc est, sine me facere, haud cũctãter ad eadẽ uerba totã composuit Missã oppidò elegãtẽ La sol fa re mi.

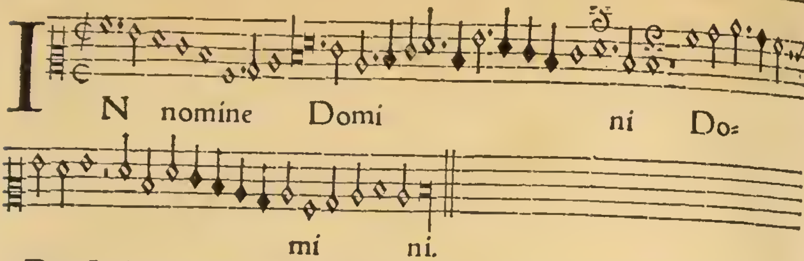
Ad ostenta-

Ad oſtentationem autē artis haud dubie duas illas Miſſas inſtituit Lhomme arme, cùm ſuper uoces Muſicaleis, tùm ad VI tonum, ita enim ipſe Hypoionicum nominauit. Amauit & hic Iodocus ex una uoce plureis deducere, quod poſt eum multi æmulati ſunt. Sed ante eum Ioannes Ockenheim, de quo paulo poſt, ea in exercitatione claruerat. Eius rei cum ſuperius per diuerſos Modos aliquot exempla poſuerimus, ſed eodem temporis motu incedentia, hic tardante altero temporis menſuram ſigno, dupla ratione decantanda, ponemus. Sunt autem ex priore Miſſa, in qua Modos identidem uariauit, ad Hypodorium tria hæc oppido breuia.

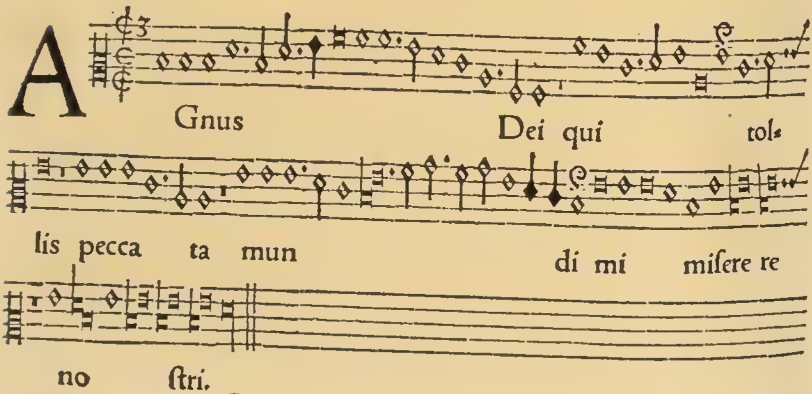
Qui

IDem Iodocus treis uoces tribus diuerſis ſignis præpoſitis ex una uoce eliciendas exemplo docuit ubi ualor notularum in Tenore, ſi Thema inſpicias ſit duplus ad notulas in Baſi. Baſeos uero notulæ ſeſquialteræ ad Cantus notulas, Ita ut duplæ rationi ſeſquiplam mixtam intelligamus. Sed primum exemplum ponamus, ut ipſe ex eodem Miſſa adpoſuit. Deinde Thematis reſolutionem in treis uoces cum propria cuiuſque uocis ſede ſubiungamus.

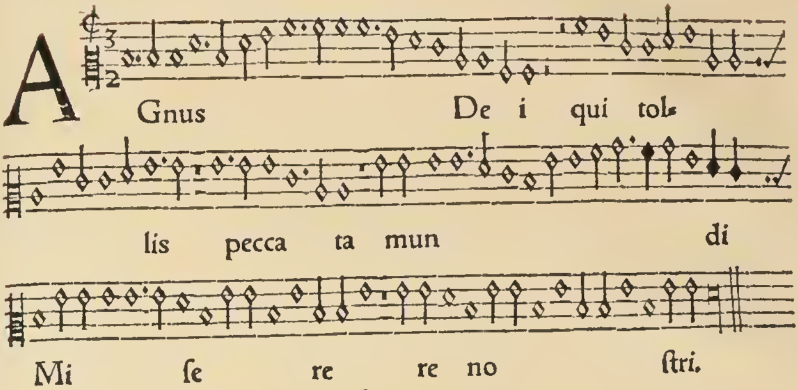
Ex una uoce tres, ex eiuſdē Iodoci Miſſa Lhome arme ſuper uoces muſicales.

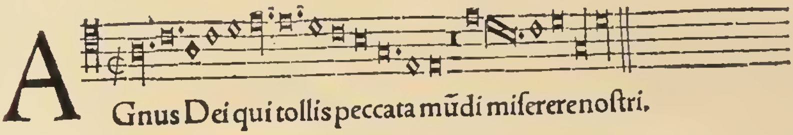
Sequitur reſolutio.

Cantus

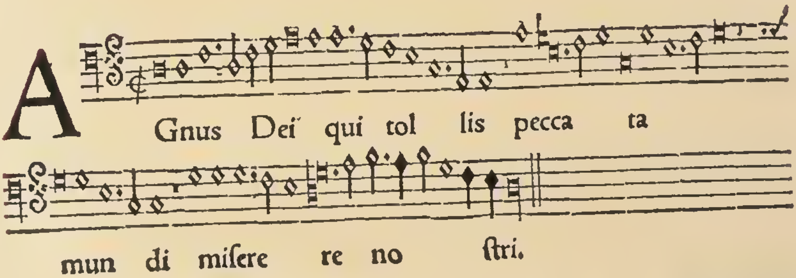
Cantus

Tenor

Baſis

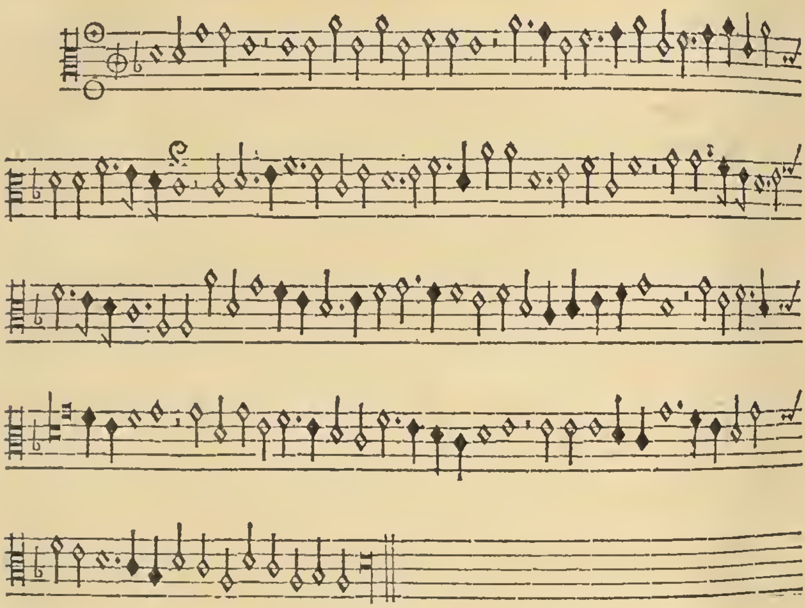

In huiuſce

IN huiuscemodi sanè Symphonijs, ut libere dicam quæ sentio, magis est ingenij ostentatio quàm auditum reficiens adeo iucũditas, quale & hoc ciuis nostri Lutuichi Senflij Tigurini, docti nostra ætate Symphonetæ. Cui ipse Cantorum more Canonem præfixit. Omne trinum perfectum. Cæterum pro inceptione poterat & hic præfigi Canon ex Odysseæ. V. Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις. Quod in Æneide Virgilius ita uertit: O terꝙ quaterꝙ beati. Sed Ænigma non admodum difficile eruditus lector facile discutiet cõsyderata diapẽte Diatessarõ ac diapason consonantiarũ ratione, ad eum modum quo Macrobius, quod diximus, Virgilianũ discussit.

Lutuichi Senflij Tigurini Hypo

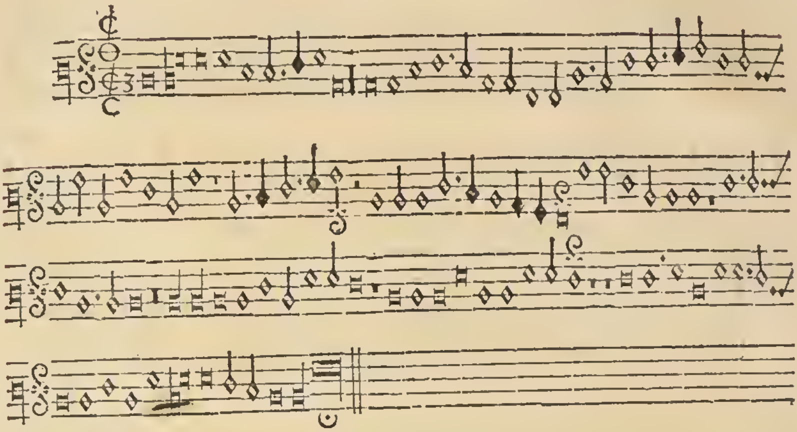
eolius, Canon. Omne trinum perfectum.

SEd admirabilius longè est Petri Platensis Exemplum, quod æmulatione haud dubie Iusquini eadem proportione, cæterum quatuor diuersis signis præscripsit. In eo Basis ac Altus absꝙ diminutione incedunt, hic perfecti, illa imperfecti temporis, Cãtus uero cum diminutione imperfecti item temporis. Tenor sesquipla ratione constat, non omnino difficile cantatu, si quis Hemioliam recte intromiscuerit. Hypodorij est Modi, quanꝗ fine claudicans. Id alij resoluerunt, nobis satius uisum est, nudum proponere. Neꝙ ob id lector iure succensere nobis poterit, quãdo tàm multa alia bona fide indicauerimus, si ipsi etiam quædam discutienda relinquimus.
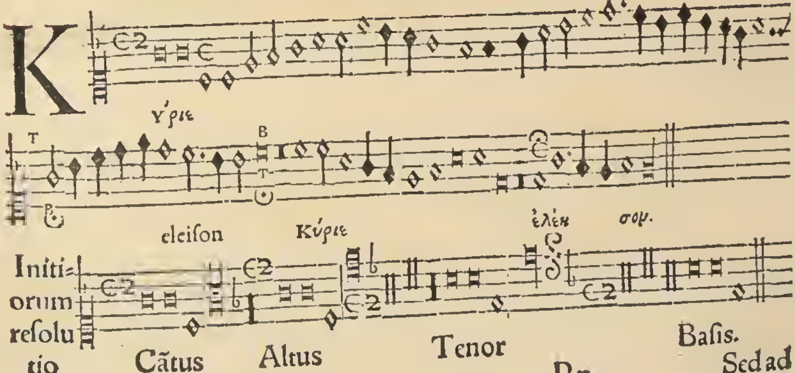
Petri

Petri Platensis IIII uocum fuga
ex unica ad Hypodorium.

Idem Petrus Platensis Missam totam quatuor item uocũ ex unica instituit. O Salutaris hostia, literis innuens cuiusq; uocis & principium & finẽ. Cuius unũ dúntaxat Kyrie adponere placuit cum initij resolutione, ut ex his Lector, quæ nimis multa sunt, reliqua facilius ad eandem formam discutiat. Sanè uocũ initia hisce IIII producũtur literis, S.C.T.B. & S quidem supremæ uocis, nos Cãtum uocamus, C. Contratenoris, nunc Altum nominant. T. Tenoris. B. Baseos. Finis etiam eisdem, sed semicirculo tectis literis indicatur.

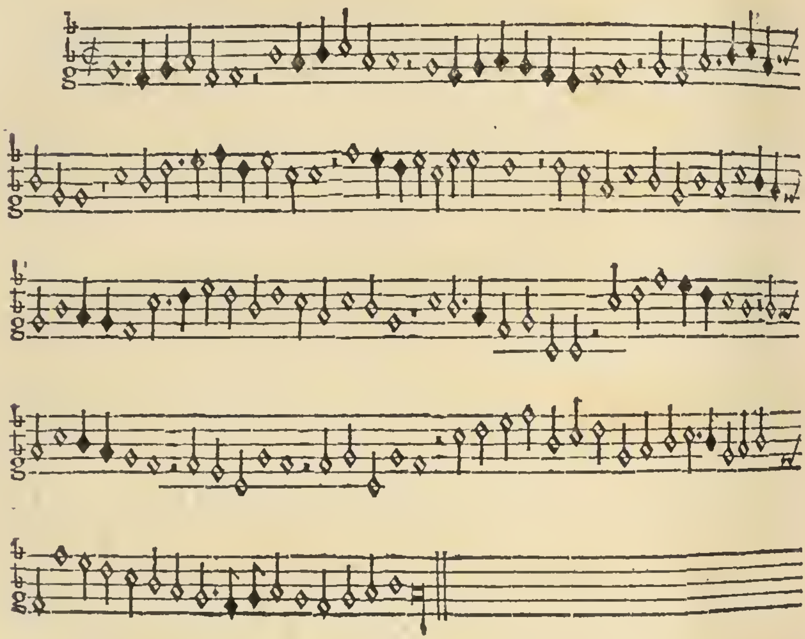
Eiusdem Petri Platẽsis IIII uocũ fuga ex unica sed aliter, ad
eundem Hypodorium.

Sed ad Iodocum redeamus, de quo ceperamus. Idem author sæpe ex una duas fecit uoces hoc modo, Præcinēte uocem aliquo, Alter unius temporis mora sequebatur eandem canens uocem, sed certe tono uel leuatam uel depressam, ut qui cantionem in sol incepisset, audiret alterum in la incipientem, aut contra si prior in la cepisset, sequens in sol ordiebatur. Vnde binorum Modorum systemata colludebāt. Cuius rei aliquot eius exempla subijcere placuit, cum Modorum præscriptione. Sunt enim sanè elegantia.

Ionici Hypoioniciq; connexorū

exemplum finitum ut Phrygius.

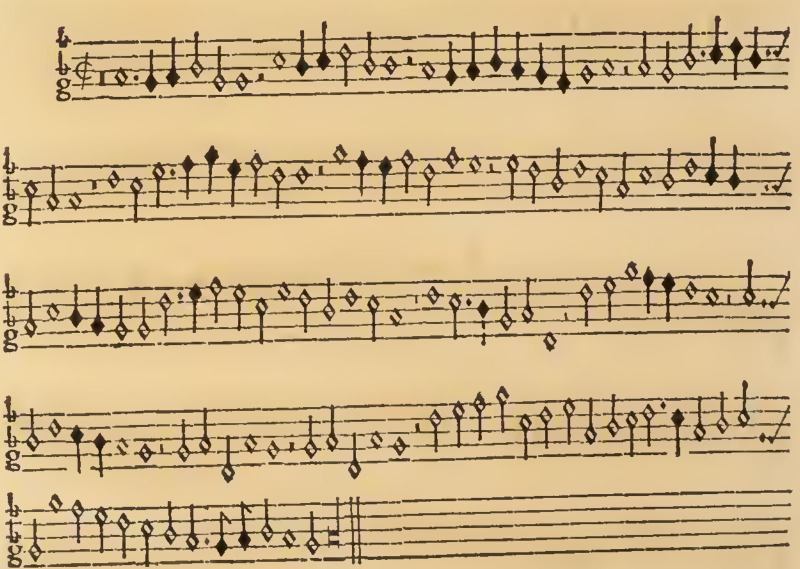

Poterant

POterant duæ hæ uoces à mediocriter etiam exercitatis ſub una cani per notatione: Verum & hic & in ſequentibus ad hoc proderunt Lectori binæ pernotationes, ut binorum Modorum inceſſum luculentius uideat. Et in hoc quidẽ exemplo finis utrorũq; in Phrygiũ tortus eſt ad authoris arbitriũ, Quippe ut binis connexionibus ſuos daret fineis fieri nõ potuit, quæſiuit igitur externũ hoſpitem, cũ cõtra in exẽplo ſequẽte Dorij Hypodorijq; connexioni ſuum dederit finẽ: Ionico Hypoionicoq; non dederit.

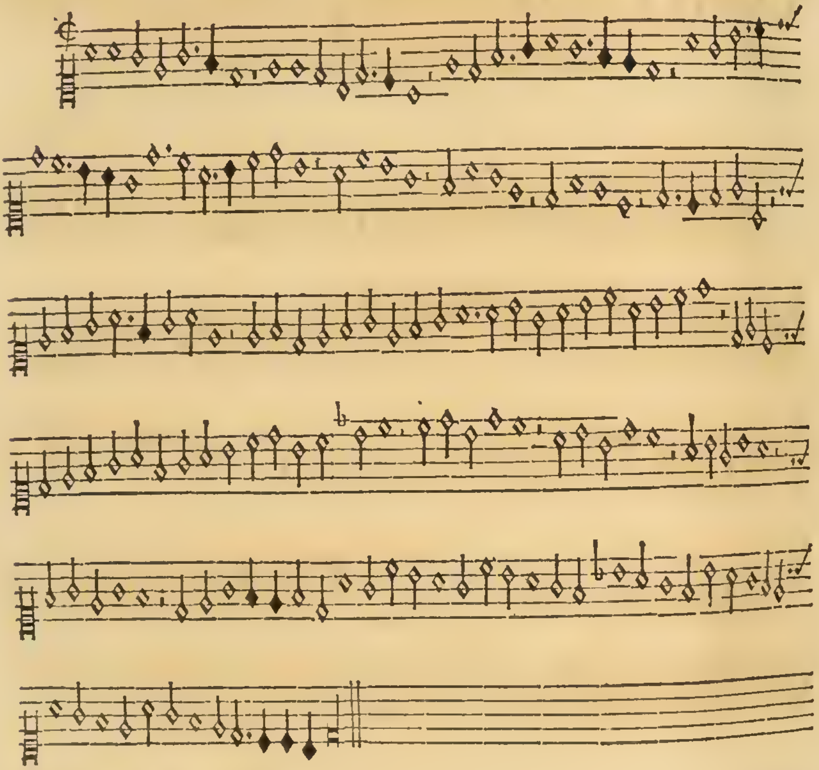
Dorij Hypodorijq; cõnexorum

exemplum in Phrygij finitum ſede.

IN hoc exemplo sanè plus licentiæ in aſcenſu ac deſcenſu quàm Modorũ ambitus deſyderet. Sed ſic fuit homo Iodocus noſter nimis ingenio laſciuiens, quemadmodum antea diximus.

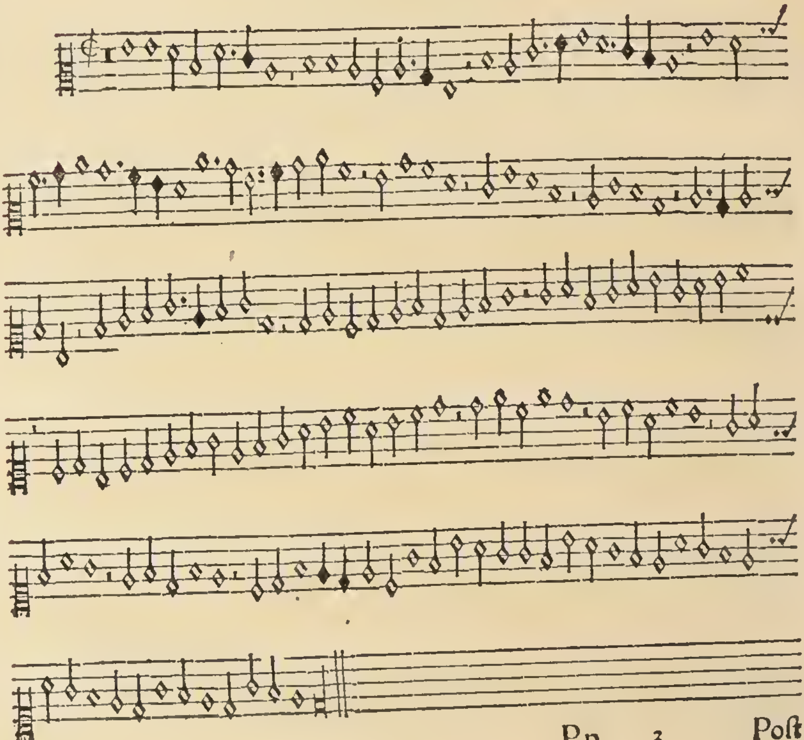
Dorij Hypodorijq; cõnexorum exemplum cum Semidito no ſupernè,

IN priore exemplo altera uocum tono leuabatur, hic eodem deprimitur, quemadmodum & in sequenti.

Ionici Hypoioniciq; connexorũ exemplum cum Ditono

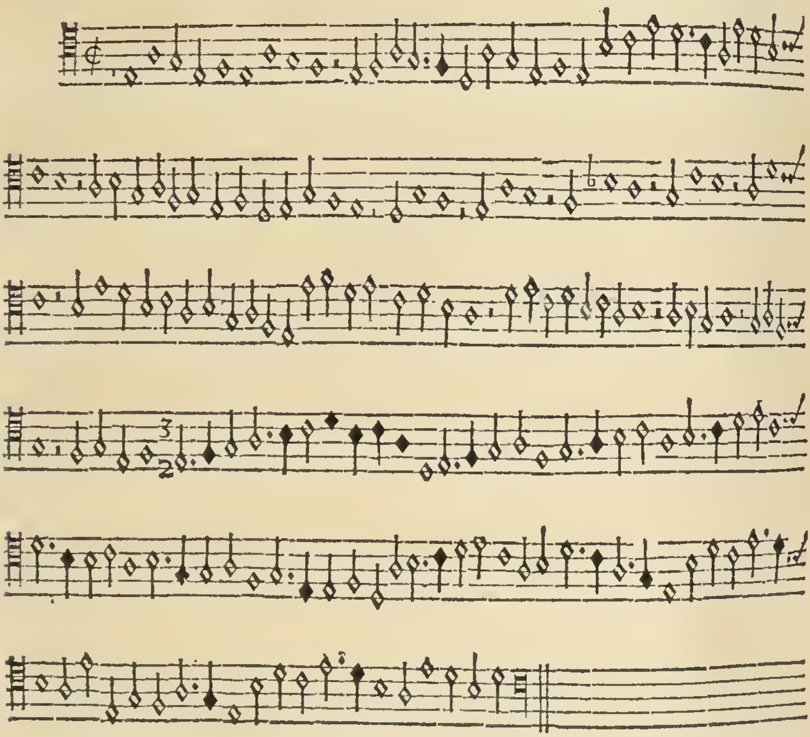
superné, sed non suo finitum loco.

POſt huius exempli medium proportio ſeſquipla admixta eſt admirabili ſane ſyncopatione per totum tractum, ſed uera tamen ratione.

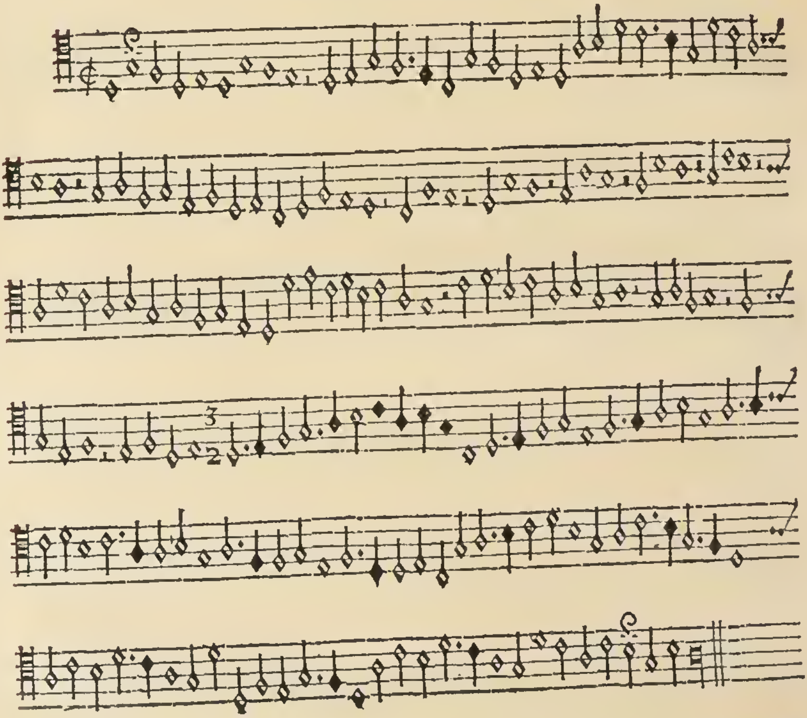
Phrygij phraſis ac ſyſtema ſuperne ſemitonio inferne tono

adiectis, finis licentia quæſitus.

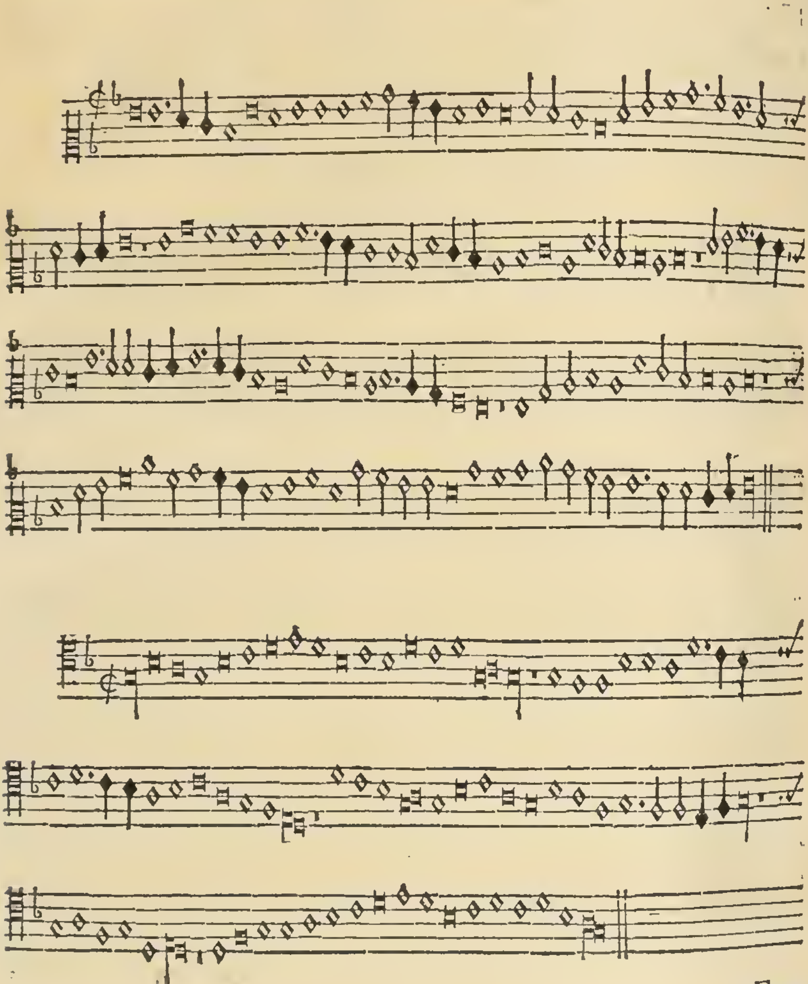

Dorij phrasis ac systema adiecto inferne ac superne tono, finis

in diatessaron infima chorda.

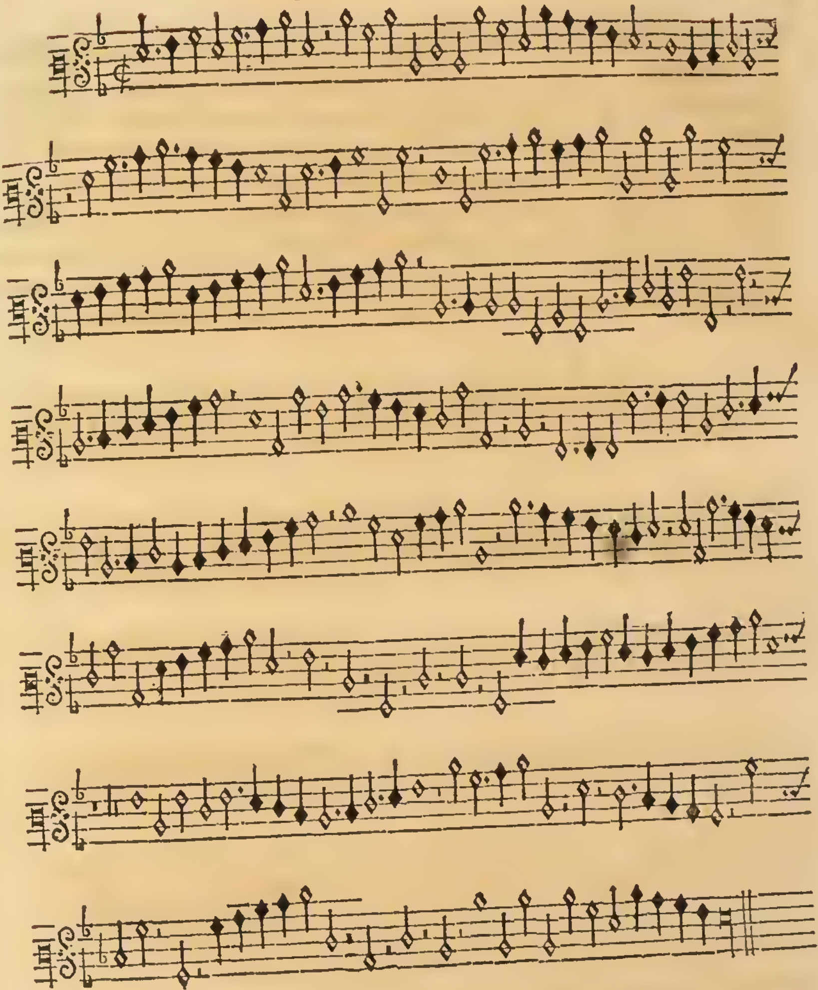

DElectatus eſt idem Iodocus fuga ad minimã inſtituta, quod in Miſſa Lhome arme ad ſextum Tonum in extremo Agnus Dei mirificè oſtendit. Eſt & hæc, quam hic ſubiecimus, inſignis eiuſdem cantio, in qua duæ item uoces ad fugam minimæ inſtitutæ ſunt.

Fuga

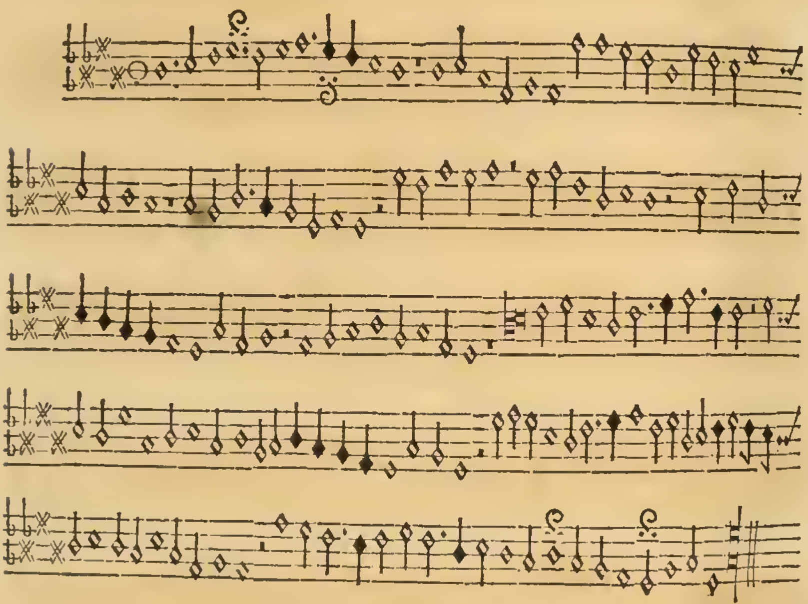
Fuga ad minimam

Hæc

O Kenheim

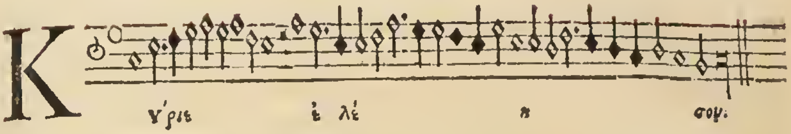
HÆc hactenus de Iodoco ſatis ſuperq́;. Antiquior aliquanto fuit Okẽheim & ipſe Belga, qui ingenio omneis excelluiſſe dicitur. Quippe quem conſtat triginta ſex uocibus garritum quẽdam inſtituiſſe. Eum nos non uidimus. Certe inuentione & ingenij acrimonia admirabilis fuit. Amauit autem καθολικὰ in cantu, hoc eſt, Cantiones inſtituere, quę multis cãtarentur modis ad cantorum propemodum arbitrium, ita tamen ut Harmonię ac conſonantiarum ratio nihilo ſecius obſeruaretur, qualein primis hoc eius ferunt carmen, in quo aureis habeas oportet. Fuga trium uocum in Epidiateſſaron (nam ſic nunc loquũtur) poſt perfectum tempus.

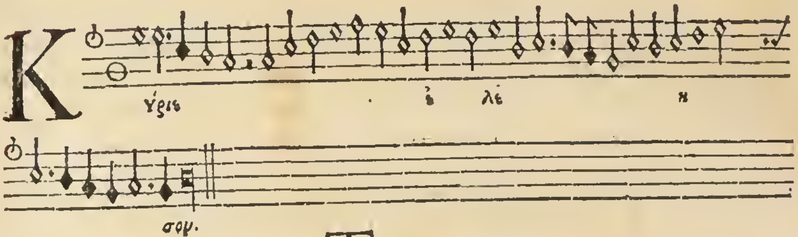
IDem Okenheim Miſſam ad omnem Tonũ (ita enim ipſe nominauit) compoſuit cum ad treis dúntaxat uoceis, ſecundum treis diateſſaron ſpecies, decantaretur, nulla initio claui adpoſita, ſed circulo dúntaxat cum uirgula interrogatoria uel lineam uel ſpacium notante. Eius Miſſę unũ κύριε, ut ita dicã adponere placuit, ut Lector uideret Tenorem eius uel in ut, uel in re, uel in mi exordium habere poſſe. Adiectum & Benedictus duarum uocum, ex eadem.

Cantus

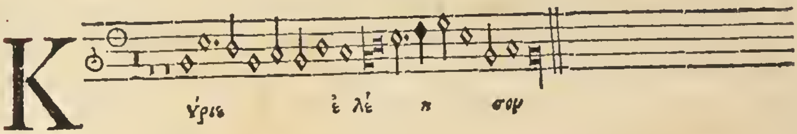
Cantus

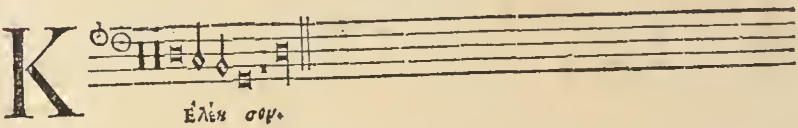
Altitonans
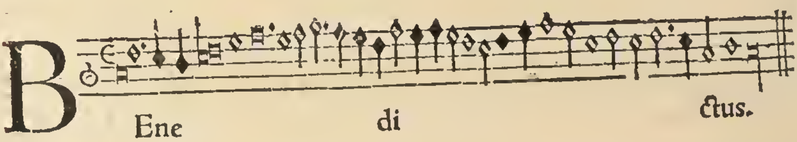

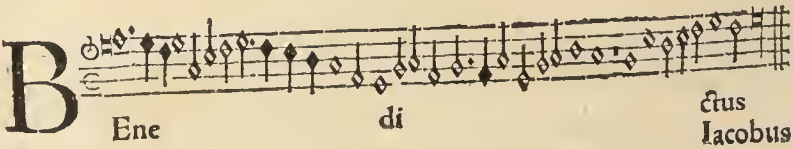
Tenor

Basis
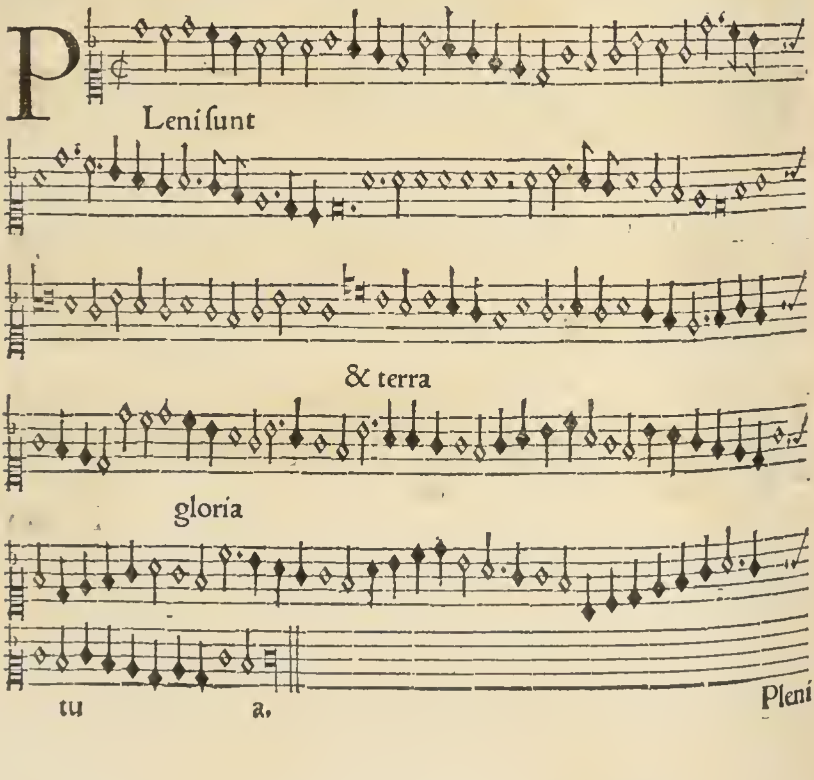

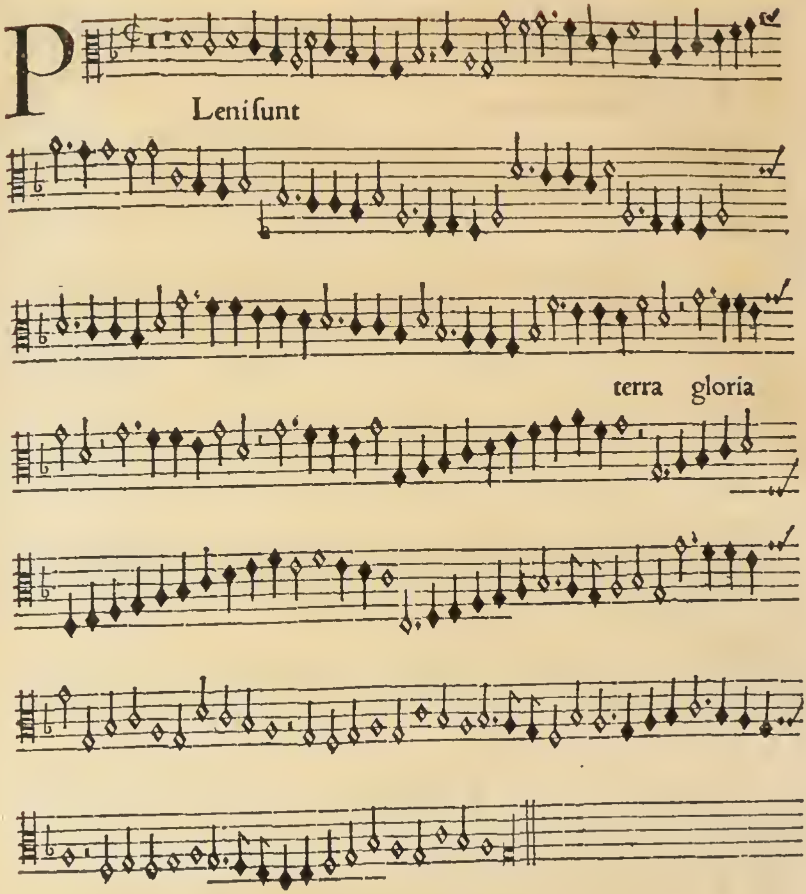
Iacobus Hobrechth.

TErtius in hac classe haud dubius est Iacobus Hobrechth et ipse Belga, quippe qui D. Erasmo Roterodamo Præceptor fuit, Cuius iudicium de eo in Æolio retulimus. Hunc præterea fama est, tanta ingenij celeritate ac inuentionis copia uiguisse, ut per unam noctem, egregiam, & quæ doctis admirationi esset, Missam componeret. Omnia huius uiri monumenta miram quandam habent maiestatem & mediocritatis uenam. Ipse hercules non tam amans raritatis, atq; Iodocus fuit. Ingenij quidem ostẽtator sed absq; fuco, quasi qui auditoris iudicium expectare maluerit quàm seipse efferre. Multæ passim huius uiri sunt Compositiones, & nos aliquot eius in hoc adeò libro exempla Lectori ostẽdimus, maxime cum de sesquipla ratione dissereremus. Ideoq; de eo plura dicere supersedemus.

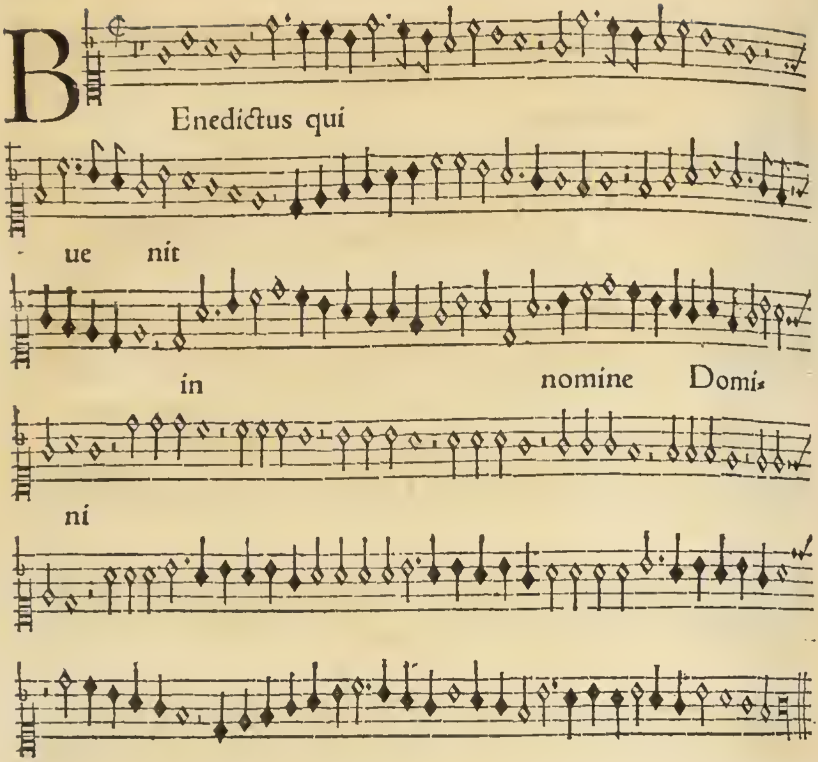
Antonius Brumel.

ANtonius item Brumel dignus qui inter eximios Symphonetas numeretur, magis tamen diligentia & arte ualuit quàm naturę indulgentia. Huius extat Missa de Beatissima Virgine MARIA IESV Christi matre, magno uiro digna: sunt & aliæ quædam eius Missæ, sed ex ea, quæ Δρίγξ inscribitur, treis binarum uocum cãtilenas huc adponere placuit ad exercitationem sanè utileis.

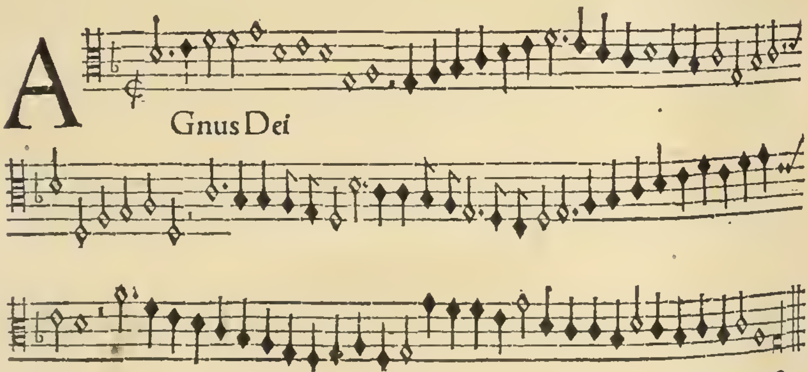

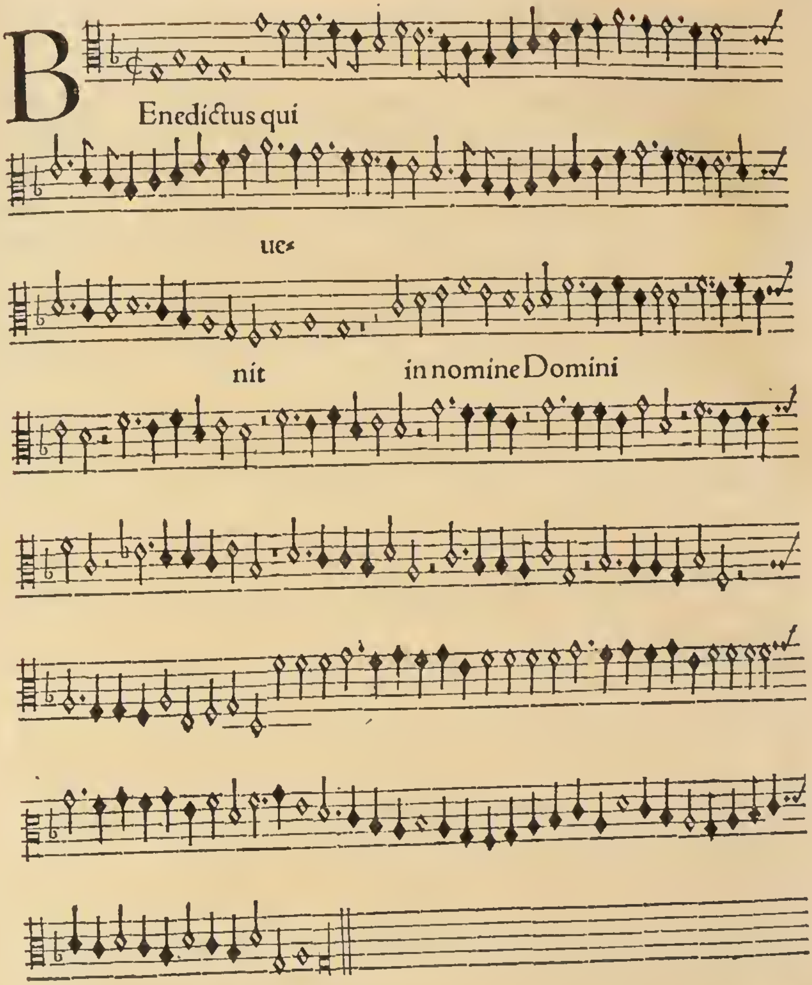
Sequũtur aliæ eiuſdem Antonij Cantiones

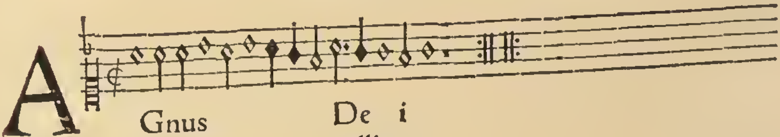
Tenor

Benedictus

Cantus

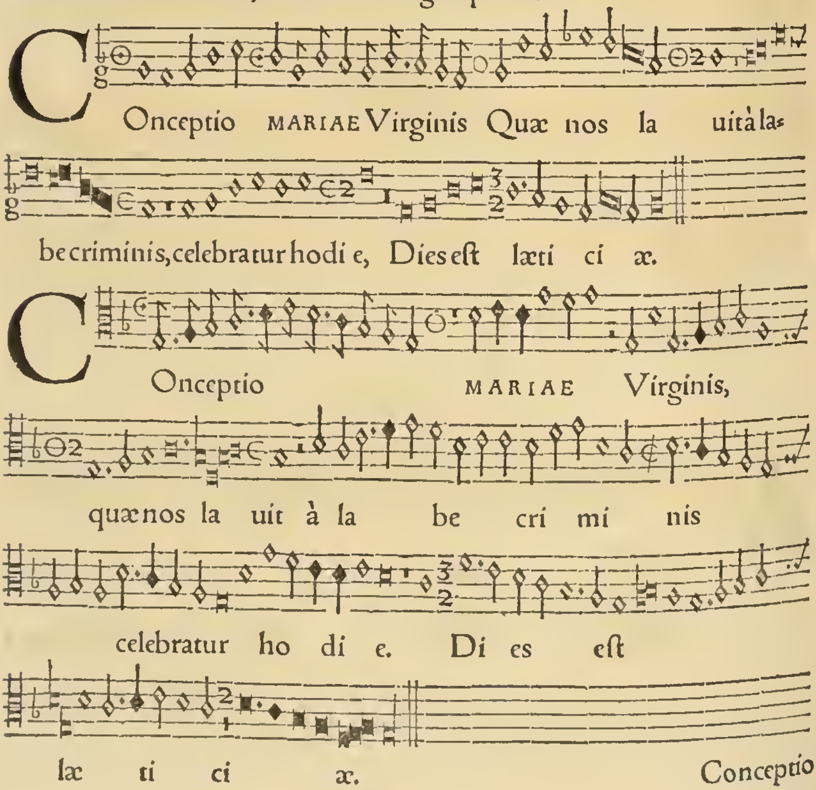

A Gnus De i
Qui tollis
Peccata mundi
Miserere nostri

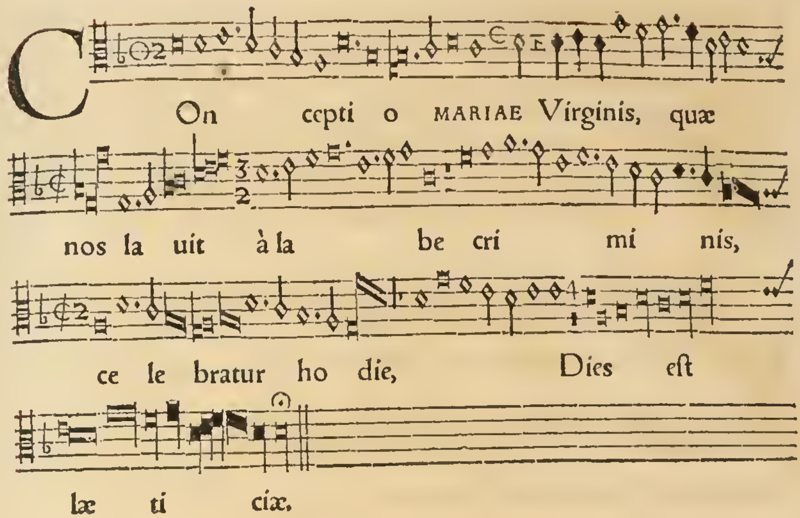
Dodecachordi

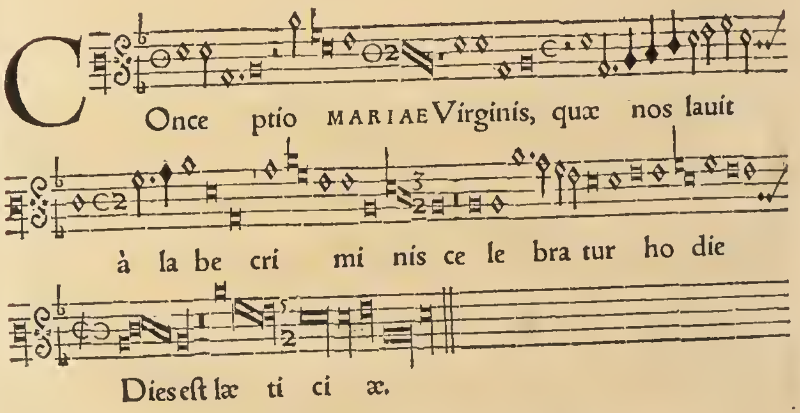
Henricus Iſaac

SEquitur haud imerito Symphonetas iam dictos & arte & ingenio Hē richus Iſaac Germanus. Qui & eruditè & copioſè innumera compoſuiſſe dicitur. Hic maxime Eccleſiaſticum ornauit cantum uidelicet in quo uiderat maieſtatem ac naturalem uim, non paulo ſuperantem noſtræ ętatis inuenta θέματα. Phraſi aliquanto durior, nec tàm ſollicitus, ut conſuetudini quid daret, quàm ut elimata eſſent, quæ ederet. Id etiam uoluptati duxit copiam oſtendere maxime Phthongis in una quapiam uoce immobilibus, cæteris autem uocibus curſitantibus ac undiq; circumſtrepentibus, uelut undę uento agitatę in mari circa ſcopulum ludere ſolēt, Quod & Hobrechthum feciſſe conſtat, quanquam alio quodam modo. Hic Iſaac etiam Italis notus fuit. Nam eius mētionem, ut libro priore diximus, facit Politianus, cuius ætate hunc uixiſſe conſtat. non multum ante hāc noſtrā. Idem Iſaac obſcura quædam, nec omnibus obuia cōpoſuit, qualis in primis hęc eſt cantio ex Proſa de Diuę Virginis Mariæ conceptione. In qua non iàm probo ęnigmaticam propèmodum inſtitutionē, cum alijs ferè cantoribus communem, quàm id per hunc etiā demoſtratū eſſe, quod ſuperius in hoc adeo libro oſtendimus, nempe hanc nouam artem, nondum certis legibus ita conſtrictam, ut non cuiuis Symphonetę aliquid liceret, quod ita manifeſtum medius fidius eſt, ut à nemine negari poſſit.

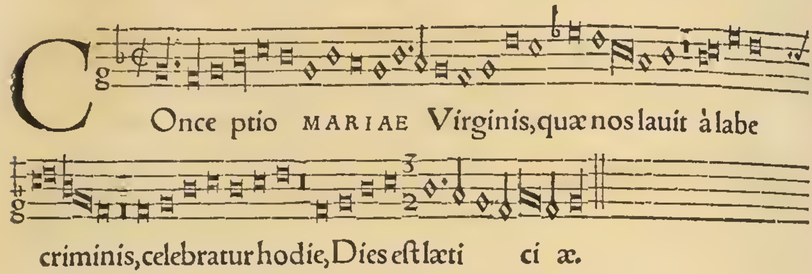
Conceptio

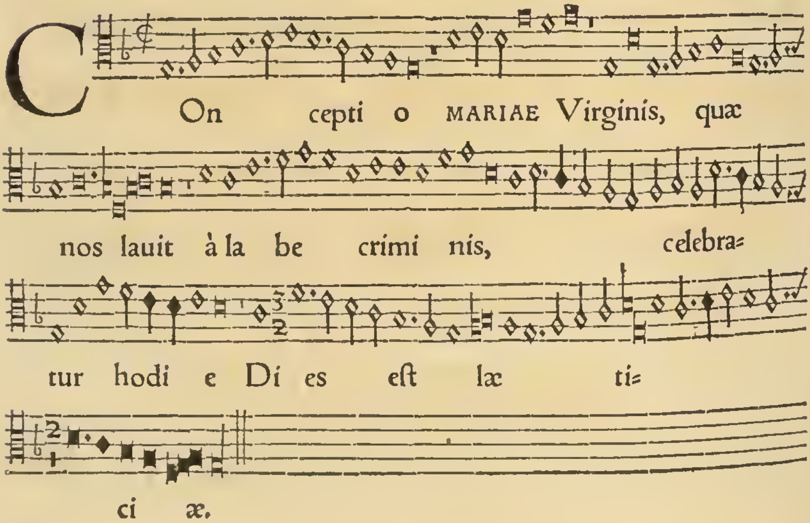

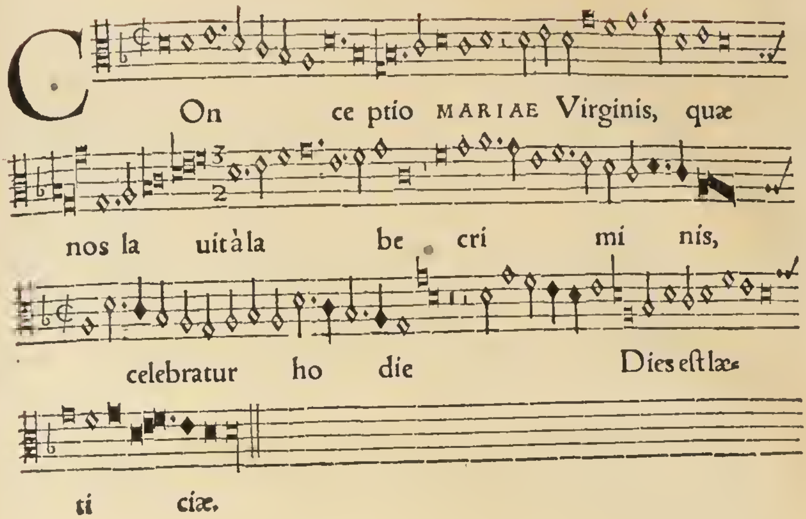
Sequitur reſolutio

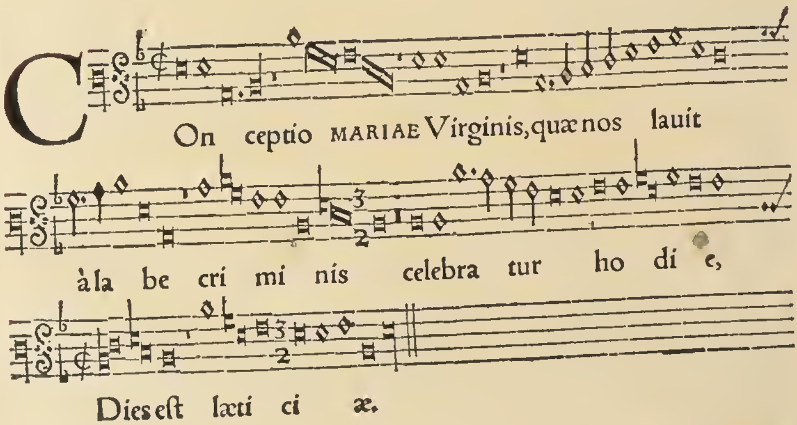
IN hac itaq; Cantione Tenor Dorius eſt elegantiſſimus cum tono inferne. Baſis autẽ Æolij Phraſis, ſed finis Hypodorij, nec mirum cum eſsẽtia & natura eandem habeant Diapaſon ſpeciem. In cantu Diapente eſt quatuor Modorum, cum tono infernè, ſemitonio ſupernè. Altus Dorij Syſtema habet finitũ ſuo more infima Diateſſaron chorda, nõ Diapẽte. Cętera Lector ipſe diſpiciat. Nã nos Modorũ potiſſimum rationẽ explicandam ſuſcepimus, reliqua obiter dúntaxat, & ut dicitur per tranſennam.

Conceptio
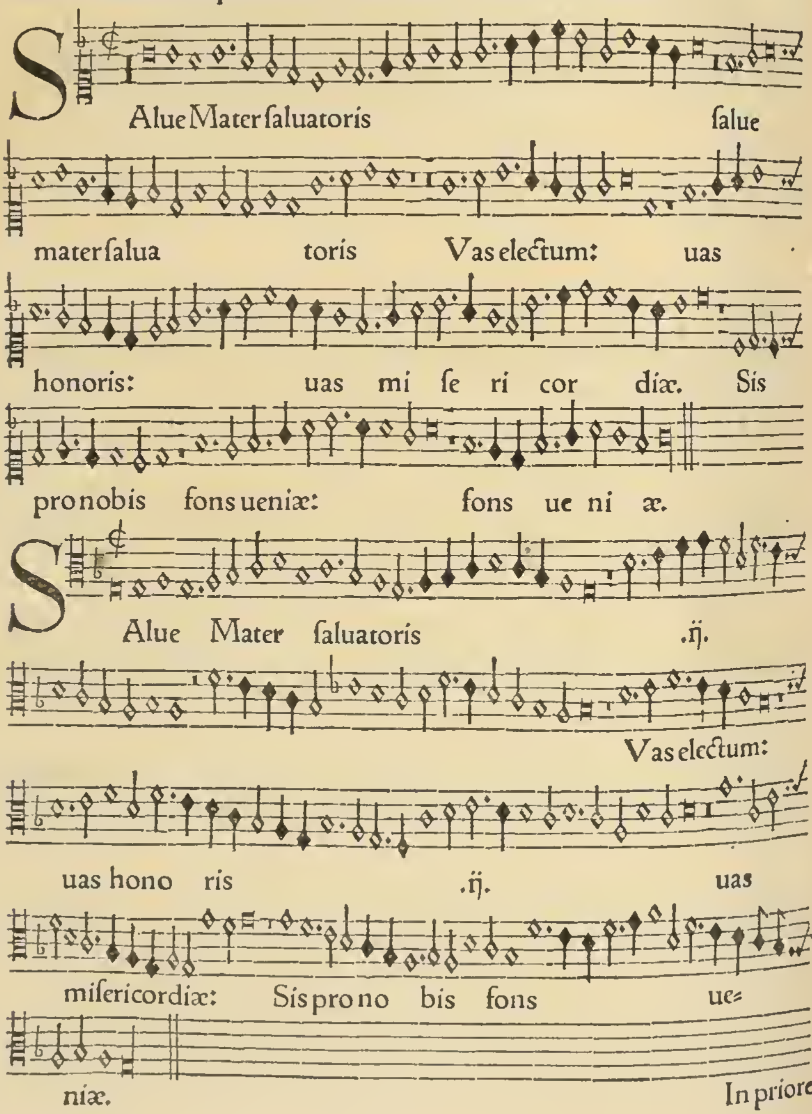

C
On ce ptio MARIAE Virginis, quæ
nos la uità la be cri mi nis,
celebratur ho die Dies eſt læ
ti ciæ.

C
On ceptio MARIAE Virginis, quæ nos lauit
à la be cri mi nis celebra tur ho di e,
Dies eſt læti ci æ.

Ioannes

Ioannes Mouton

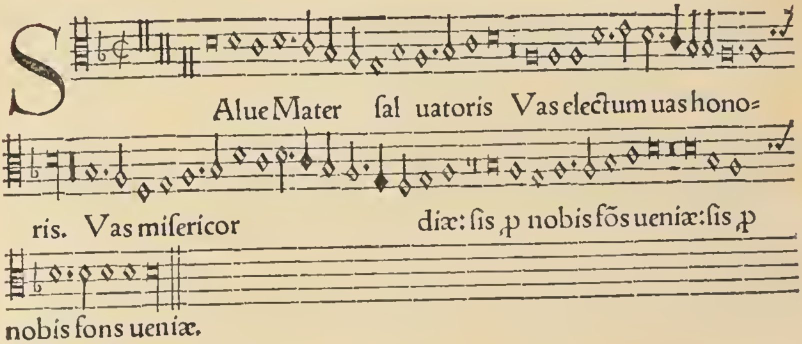
IOannes Mouton Gallus, quem nos uidimus, quemadmodum antea in hoc adeo libro testati sumus, raritatem quandam habuit studio ac industria quæsitam, ut ab alijs, quos hactenus commemorauimus differret, alioqui facili fluentem filo cantum edebat. Maxime autem in Principis Francisci gratiam, à quo honeste decoratus erat, respiciens, Psalmos ac uulgata quædam proferebat, quod testatur cantio, Domine saluum fac Regẽ, quã in Dorio retulimus. Porrò grauissimas Missas cõposuit à Leone. X. Põtifice Maximo approbatas, qualis Alma Redẽptoris ac alia permulta, quæ in manibus sunt omniũ. Nos duas eius de Beata Virgine MARIA adponemus cantiones: ex quibus Lector iudicet eius uiri Phrasin.

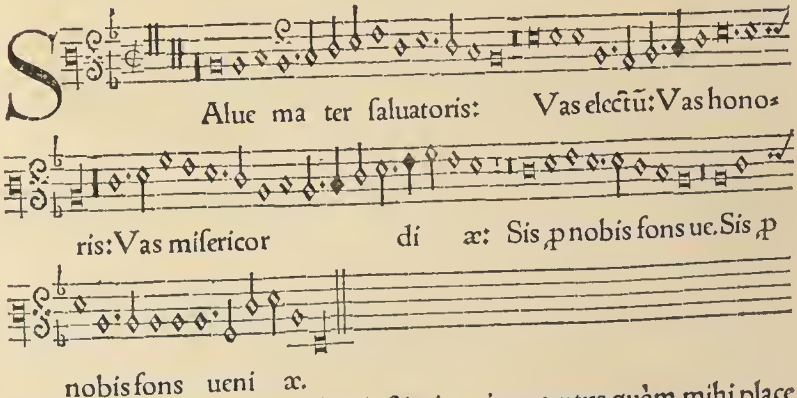
In priore

IN priore hac cãtione ita Basin instituit, ut nihilo secius ex ea uoce Altum canas ex aduerso cõstitutus, ijsdem etiam notulis, sed ad teuersis. Ita duo suam uterq; uocem incinent ex una. Idq; in Diapason & duorum temporum spacio sese consequentes, ita ut Basis in D. magno incipiat, Altus post duo tempora in d paruo. Preterea ut Altus ita descendat, quemadmodum Basis ascendit: Cantio Dodrij Phrasin sapit, quod in Tenore potissimum cernitur, qui pulchre Dorius est. Sed Resolutionẽ eius nihilominus adposuimus, quod illi uocant. Ad longum.

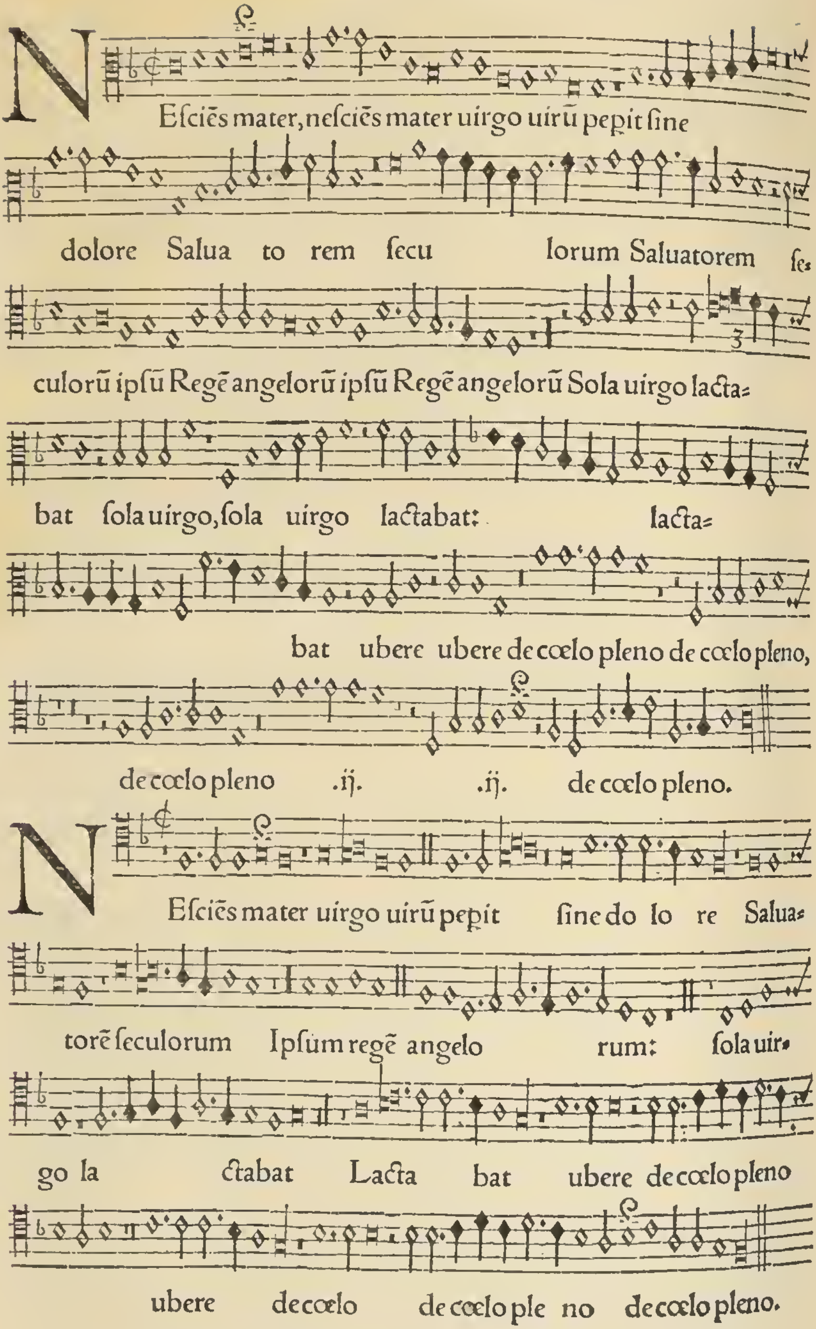
Ad longum

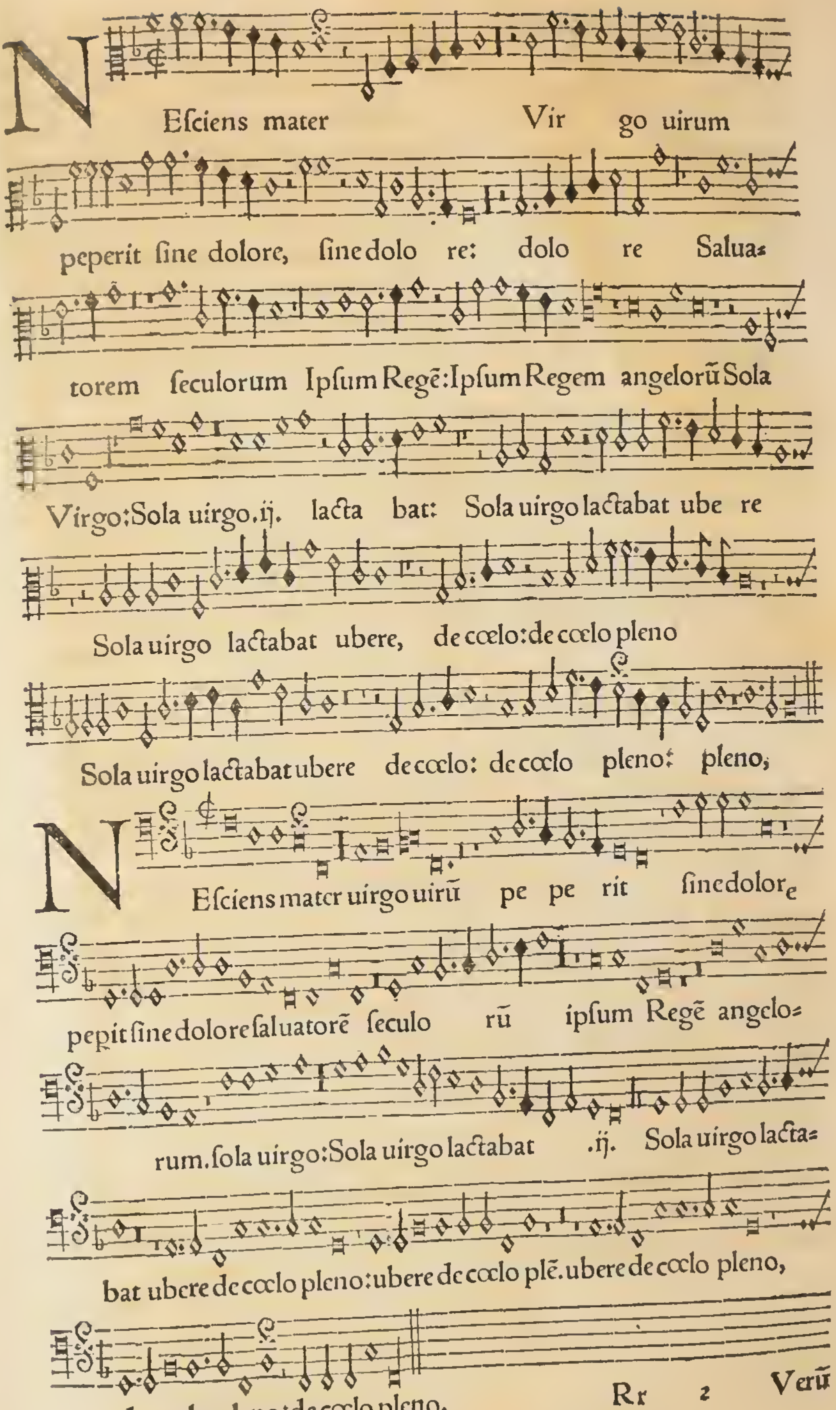
Duo aduersi aduerse in unum

SEquentẽ autem octo uocibus instituit, qui concentus quàm mihi placeat, superius Cap. XIII huius ostendimus. Itaq; præter morem nostrũ id nos fecisse fatemur, quòd in hanc cõmentationem huiusmodi cõcentũ adduxerimus, qui quaternûm probamus. Quãquã communi omnium opinioni refragare non est admodum ciuile. Sed lectoris imò auditoris iudicium esto in hisce & in alijs similibus. Tenor Hypoionicus est. Basis uere Ionica. Cantus & Altus mixti.

Esciẽs mater, nesciẽs mater uirgo uirũ pepit sine
dolore Salua to rem secu lorum Saluatorem se
culorũ ipsũ Regẽ angelorũ ipsũ Regẽ angelorũ Sola uirgo lacta=
bat sola uirgo, sola uirgo lactabat: lacta=
bat ubere ubere de cœlo pleno de cœlo pleno,
de cœlo pleno .ij. .ij. de cœlo pleno.
Esciẽs mater uirgo uirũ pepit sine do lo re Salua=
torẽ seculorum Ipsũm regẽ angelo rum: sola uir=
go la ctabat Lacta bat ubere de cœlo pleno
ubere de cœlo de cœlo ple no de cœlo pleno.

Octo uocum

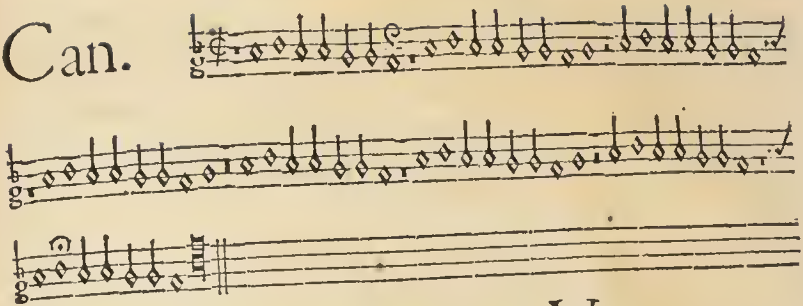

N
Esciens mater Vir go uirum
peperit sine dolore, sine dolo re: dolo re Salua=
torem seculorum Ipsum Regẽ: Ipsum Regem angelorũ Sola
Virgo: Sola uirgo .ij. lacta bat: Sola uirgo lactabat ube re
Sola uirgo lactabat ubere, de cœlo: de cœlo pleno
Sola uirgo lactabat ubere de cœlo: de cœlo pleno: pleno,
N
Esciens mater uirgo uirũ pe pe rit sine dolore
pepit sine dolore saluatorẽ seculo rũ ipsum Regẽ angelo=
rum. sola uirgo: Sola uirgo lactabat .ij. Sola uirgo lacta=
bat ubere de cœlo pleno: ubere de cœlo plẽ. ubere de cœlo pleno,
de cœlo pleno: de cœlo pleno.

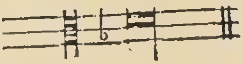
Mouton

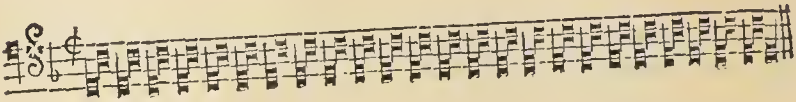
VErum enimuero non modo nimis longus, sed ineptus me hercules etiam fuero, si omneis recensere uoluero uel huius, uel ante nos ætatis Symphonetas, multo magis etiam si eorundē Cantiones. In primis autem hoc de me hic fateri libet, semper displicuisse nobis cùm leueis omnes Cantiones, nihil nisi garritū quendam adferenteis, ac ad stultorū aureis demulcendas institutas, quales sunt illæ Centonum laciniæ male cōsarcinatæ: Tū maxime lasciuas ac turpeis, quibus nūc omneis Christianæ nationes, prò dolor, personant, & refertæ sunt ubiq;. Ego hunc cantum grauem uolo, & ad Dei Opt. Max. laudem pertinere, non ad ostentationem. Volo honestę uoluptati adesse. Deniq; ad Ingenij culturam adhiberi, ac maxime ad albū puerorum os formandū, ut inquit Flaccus. Iucunditatis gratia quæsitus ac inuētus est, sed præterea multis rebus utilis esse potest, Iocos, modo sint maturi & honesti, ab hoc non secludo. Cæterū plus laudis habent ac uere merentur Ioci, si qui incidunt cū grauitate & occasione quæsiti: Quales Iodoci Pratensis aliquot feruntur, & qualis est quē iā dicturi sumus. Lutuichus Francorum Rex eius nominis XII. admodum exili uoce fuisse dicitur. Is haud scio qua Cantione olim delectatus, cum à Cantorū suorum Primario rogasset, Ecquid Cantionem aliquot uocibus institueret, In qua & ipse aliquam canere uocem posset. Cantor admirās Regis postulationem, quē sciebat Musices prorsus ignarum, ac paulum cunctatus, tandem inuento quod diceret, faciam, inquit, Domine Rex Cantionem, in qua & Maiestati tuæ dabitur canendi locus. Postridie quā pransus fuisset Rex, ac Cantilenis more regio recreandus esset: Cātor eam quam mox subijciemus attulit Cantionem, quatuor institutam uocibus. In qua non tam probo ingeniū artis, atq; laudo industriam cum arte coniunctam. Nam Cantionem eam ita instituerat, ut pueri duo Cantum incinerent ex uno Themate subtiliter sanè ac tenere, uidelicet ne Regis uox, oppidò gracilis obtunderetur. Alterā uocem Regi dederat uno perpetuo phthongo pernotatam Altitonātis sublimitate, quæ Regiæ uoci apta esset. Nec contentus eo lenocinio (Tanta sedulitate omnia prospiciebat in re quidem parua, sed ex qua ipse beneuolū sibi fecit principem) ne Rex uacillaret, ipse symphonetes cantaturus Basin ita eam adornauit, ut idētidem altero dimidij temporis phthongo in octaua succurreret Regi. Est autem octaua uelut unisonus, per quā Regis uox mire iuuabatur. Risit machinamentum Rex hilariter, ac cum gaudio hominem dimisit nec indonatum, nec absq; optata gratia. Huiusmodi iocos dixi mihi placere. Sed nunc audiamus rarum miraculum, Regem ipsum cum suis Cantoribus intonantem. Verba erant linguæ Romanæ, illius mutilæ, qua nunc, derelicta uetere Gallorum lingua Gallia balbutit uerius quàm loquitur. Sed liberum esto cuiq; quod notulis uolet subscribere.

Cantus

Can.

Regis Vox

Basis

Peroratio

HÆc fermè ſunt quæ de XII Muſicorum Modis, admonenda duxi de quibus Plura dici poſſe fortaſſis non eſt dubium, At citra tædiũ, potu erint ne plura adduci, id uero apud me per ambiguũ, quando neceſſariorũ nihil omiſſum eſt. Ideoq; nec plura addã, donec animo meo id certo ſedeat. Interea lectores oppellam hanc boni conſulant. Friburgi Briſgoæ,

τέλος.

θεῷ δόξα.

In laudem Citharæ ac Musices,

GLAREANI IVVENILE CARMEN DVM Agrippinæ Coloniæ philosophiæ daret operam ad Ioannem Coclæum Noricum Theologum.

GAudebam lepidas cithara crepitante camœnas
Tangere, & argutæ fila canora lyræ.
Cornibus hymniferum tollit caput illa reduncis,
Ceu cultos uideas ludere sæpe capros.
Et querulum collum clauo submugit eburno,
Ventre latent blandi corpora mille soni.
Admiror sonitus, æquatuq; fœdera pacis,
Cur medio summum concinat atque graue.
Murmurat ima graui, dum tangis chorda susurro:
Respondetq; leui pulsa suprema sono.
Deniq; quæ tremulis uenit hinc symphonia Phthongis
Mulceret fauces Cerbere sæue tuas.
Et num te sileam sacer & diuine Poëta,
O Dauid querulæ gloria prima lyræ?
Munera Pannonio tua sunt maiora metallo,
Et meliora tuis picte Sabææ focis.
Orphéa commemorant cithara traxisse Leones,
Et testudineo saxa fidisse sono.
Te quoque cum regno Pluto mulcebat opaco,
Eurydicen cogit reddere docta Chelys.
O quo te memorem cantu dulcissime Arion,
Ad cuius pulsum mõstra marina ruunt?
Et Thamyris Musis, contendit Marsya Phœbo,
Contendunt numeris ordine quiq; soni.
O quàm dulce melos, uiuat iucundus Iopas,
Et tum Terpandri Timotheæa Lyra.
Stridula semiferi Chironis barbyta, nunquam
Dircæi uatis carmina laude carent.
Hoc sanctum donum, hoc nobis uenerabile munus,
A' superis cœptum est, tu quoq; Phœbe dabas.
Et mihi persuasi citharam claro æthere lapsam,
Quippe puto modulis pulchrius esse nihil.

ΤΈΛΟΣ.

Quę

Errata

Quæ inter imprimendum acci

DERVNT ERRATA, HVMANA, VT FIT, IMBE-
cillitate, per ſemipaginas, & ſi forte opus fuerit, etiam per uer-
ſus indicabũtur. Quanquam uerſuum ordo ſæpe,
uel typis uel notularum interuentu
confunditur.

PAGINA prima, uerſu 18. legendum. In poſterioribus proſequemur, non, proſequamur   Pagina. 2. Conueniebat uoces ſex Vt Re Mi Fa Sol La. maiuſculis literis pernotare, ſed id etiam in Archetypo neglectum: Verum ex orationis contextu id diſcriminis facile percipi poterit, ideoq; ſemel admonuiſſe ſufficiat.   Pagina 3. uerſu 19. legendum. Vt in adpoſita deſcriptione.   Pagina 6. uerſu antepenultimo. Eas ſatis felici euentu Ciuis noſter.   Pagina 7. In exemplo quintæ Deductionis antepenultima notula erit Sol. non La.   Pag. 8. uerſu ultimo, operæ pretium, legendum.   Pagina 9. uerſu 16. obliquæ pinguntur, legendum, item in titulo ſequente. De quinque Tetrachordis, legendum, non detrachordis.   Pagina 11. uerſu 7. à fine, turbari legendum, non tutbari, ſed talia quędam omittimus, à quouis facilia correctu.   Pagina 13. uerſu proximo poſt notulas legendum Cautio eſt, non Cantio eſt. per u non n. Et uerſu 8. dicendum.   Pagina 16. In Antiphonis Alma redemptoris, decima ſexta notula erit in a non in b.   Pagina 23. uerſu 1. tollenda diſtinctio poſt Cleonida, & ponenda poſt, introductorio.   Pagina 24. uerſu primo eſt legendum pro eũ.   Et uerſu 11 Atqui legendum, non, Atque.   Et uerſu 8. à fine uelut una dictio eſt, non duæ, uel ut.   Pagina 39. In exemplo ſeptimi Modi, ultima notula in G erit, non in a.   Pagina 43. Poſt carmina Horatij, uerſ. tertio, legendum ipſius non ipſis. Pagina 45. uerſu 10. Magadibus legendum, per a in prima ſyllaba, non per e.   Pagina 49. legendum in modum Trigoniæ Pyramidos abſque puncto in medio.   Et uerſu nono 9. Pectida, non Pedida.   Et uerſu duodecimo à fine diſtinctio erit ante, Non hercules, & paruo n non N.   Et uerſu antepenultimo Cithara, non Cithera.   Et penultimo, diſtinctio ante uerbum Citharizare, non colon.   Denique uerſu ultimo diſtinguendum colo poſt uerbum uulgus. Et horum maiuſcula litera incipiendum.   Pagina 50. uerſu penultimo. Nouenaria legendum, non Nouenarium.   Pagina 54. uerſu ſeptimo, neruos legendum, in accuſandi caſu, non in nominãdi.   Pagina 58. In Citharæ typo nerui non ſunt ducti ſatis ad clauorum radices, qui claui Citharæ corpori infixi ſunt, & remorſu ſuo chordas ſtridulas faciunt.   Pagina 59. uerſu antepenultimo. Tandem cum puncto colo pręcedente legendum.   Pagina 60. uerſu 4. poſt Capellam diſtinguendum colo, Nam omiſſa eſt Liuiano more Sed coniunctio. Item uerſu 22. πτολεμαίω. Et uerſu 7. à fine. ſed his, legendum, non ſed in his.   Pagina 61. uerſu ſeptimo legendum Bryennij. Vt non ita multo ante in eodem capite.   , Pagina 63. uerſu 4. ſimplici p legendum Capellæ, non Cappellæ. Sic uerſu 16. Ptolemæi abſque h.   Et uerſu 6. à fine. Vt equidem mirer, non miror. Pagina 64. uerſu 14. à fine Hyperdorius legendum, non Hypodorius. Id in Typis f. 67. etiã aliquãdo neglectum, facilis enim eſt lapſus in ὑπὲρ & ὑπό.   Pagina 68. uerſu 7. à fine, bis totidem, legendum, non totidum.   Pagina 69. in figura ab dextera parte ſupernè, inferneq́ue, Reiectus uerbum pertinet ad mediam formam. Pagina 70. uerſu 10, à fine. Hypoiaſtius legendum.   Pagina 71. in medio Typo, ubi, Octauus legitur. ante uerbũ Octauus minuſculis literis legendum. Hypomixolydius nobis.   Pagina 72. uerſu 5 diſtinctio erit ante quintum, non colon. Eadem pagina uerſu 15. Hypolydij ſyſtema legendũ, non Lydij.   Pag. 79. uer. 11. Mixolydium legendum.   Pag. 80. in Typi E magno in Plagiorum latere. legendum. Hypodorius uel Hypoæolius, non autem Hyperæolius. Pag. 82. uer. 10. legendũ. Sex itẽ Plagij, non ſex itẽ Phrygij.   Et in titulo Harmonicos legendũ nõ harmonicos. Pag. 85. uer. 20. Proportionũ nõ ꝓportionẽ. P. 88. uer. 10. à fine ut Apuleius

 legẽ-

Errata

legendum. Pag.89.uer.7.dele quàm. Pag.90.uerſu 5.à fine, Phrygium,legendũ. Pa.91. uer.17.aliquando.Et uer. 4.à fine.Quapropter,nõ quepp. Pa.92.uer.17. oſtendi.Et ue.20. ſubijciam. Et uerſu antepenultimo habent. Pag.94.uerſu. 12. Orpheum alij legendum abſque diphthongo.Et uerſu. 18. Atqui pro Atque. uerſu. 24 Orphei abſq; diphthongo ue.126. Per has,nõ per hos. 98.uer.17.dicimus ingenue,legedum,non in genere. Pagi.99 uer.7.à fine,cõmentationẽ.Et uer.5.confidimus.tertio, κλειῶτ᾽. Pa.100. in Typo περι-χόρη.Infernè σωωημμένων ubiq; legendũ. Pag.101. uerſ. 4. poſt nomen Hypophrygium, omiſſum eſt nomẽ Hypolydiũ.uer.23.Hypoæolius legẽdũ nõ Hypoælius. Pa.102.uer. 11.ſæpiſſime legendũ,uer.15.Aeolius,non Aelius.In titulo cap. XVI. legendũ,& duobus eius Modis. Pa.103.In Reſponſorij tertio uerſu in uerbo,Nõ,tertia ac quarta notulæ tercia altius poni debuerunt,Vt eſſet ſol mi,ubi hic eſt mi ut. Et in 4.uerſu.in Peccauimus, ſecũda notula in re eſſe debet, non in mi. Pag.104.In capite XVII uer.3. diſtinguendum poſt exulans,& uerſ. 13.diphthongon œ ſecundã Romanorum poſuit pro α prima litera græca. Pag.106.In Symbolo Niceno in ultima parte ſecũdi uerſus. Clauis indicatoria eſt perperã poſita in Elami,quæ in D ſol re eſſe debebat. Pa.108.In Euãgelio Matthæi ultimo uerſu b non eſt poſitũ ſuo loco & notulæ multæ nõ apte cohærẽtes, ſed id puſillũ. Pa.109 in Antiphonis Nos qui uiuimus.notulæ aliquot diuiſæ ſunt poſitæ,quę cõnecti debebãt pro ſingulis ſyllabis,ut quarta cũ quinta, item duodecima cum decimatertia. Et in pſalmo,In exitu Iſrael primæ duæ notule cõnexę eſſe debebãt,quę male ſunt diſiunctę.Ita extremæ.In Magnificat eodem modo ter aut quater peccatũ, & ſimiliter in Benedictus.Sed hæc lectorem remorari non debẽt.Nã immenſi laboris fuit uel ſic excudi potuiſſe.De orthographia ubi ſenſus nihilominus pcipitur, aliquãdo diſſimulamus ut hoc loco Aegipto p Aegypto. Pa.110. In duobus primis uerſibus Odes Te Deũ laudamus, idẽ accidit de notularũ diuiſione,quinta enim & ſexta cõnecti debebãt,& in uerbo confitemur, penultima cũ ultima,& in eodẽ uerſu, ultima notula cũ prima ſequentis uerſus cõiungi debuit,& ad ſyllabã ra,in uerbo ueneratur, tres notulæ cõnecti debuerũt, & in ſyllaba ta,in uerbo poteſtates. Pa. 113. in exẽplo Hypæolij,ſecũdo adeo uerſu,notula ſexta ac ſeptima, tono altius poni debebãt,ut ſit fa mi,non,mi re. Videlicet longe faciliore ſaltu p diapaſon ad ſequentẽ octauã,quod utiq; in cantu exercitatus facile iudicare poteſt,& uerſu 12. à fine ſicut legendũ,nõ ſint. Pa.135.uer.5.poſt uerbũ Lydio,negatio nõ,tollenda eſt. Pag. 118.uer.5.cum moroſe,nõ,cũ moroſe legẽdũ.Itẽ uer.9.Quòd ſi mihi,nõ qd ſi mihi. uerſ. 14.Lycurgi legẽdũ per y. Pa.119.in cantu notulæ male diſiũctæ ſunt. Verum quia uulgata eſt ac omnibus nota cãtio,nolui plura de his dicere cõnexionibus, facile id lector diſpiciet. Pag.120.uer.tertio legendũ Hyperionicus,non Hypoionicus,facilis lapſus non attento,uerſu uiceſimo habent legendum, non habeant. Pagina 122.uerſu ante penultimo huius Modi legendũ maiuſcula litera nõ huiuſmodi. Pa.125.uer.ultimo notula ſupra ſor ſyllabam ptinet ad precedẽtes notulas. P. 126.uer.1.notula ſecũda,per ſecundã altius leuata eſt q̃ oportuit. uer.ultimo in proſa ante exaltata, Aſſumptionis legendũ.Item poſt exaltata.uer. tertio legendũ,& maxíme in quadrageſima non iu xl.ut nomen temporis ſacri indicetur.nõ nudi numeri. item tertio inde uer.ita lege.Quę phraſi quidẽ haud ita multum,at poſitu ſanè plurimũ ab Hypophrygio differt. Pa.127.uer,5.à fine,nomẽclatura legendũ, Pa.128.uer.3.Mixolydio legendũ,nõ Miyolydio. P.132.uer.ultimo, notula quinta erit in e paruo,nõ f paruo. Pa.134. hac ſemipagina multa neglecta puſilla & ad grãmaticos ſpectantia.uer.8.Modũ uer.10.introitus.uer.20.rationẽ.uer.22.Matthei,duplici tt.& diſtinctione,nõ colo.uer.23.poſt habet,diſtinctio,non colõ erit.ue.31.ut fratricidã. uer.34.Tyrannidẽ cũ y.uer.35.Matthæi.uer.ultimo.Matthiã. Pa.135.uer. 12.diſtinguendũ poſt aliena,uer.16.diſtinguendũ hypodiaſtole nõ colo ante.Merebatur.uer.18.diſtinguẽdum poſt uerbũ poſſum. P.140.in ſecũdo notularũ uer. prima Ionici notula ſupra lineã eſſe debebat,nõ ſuper. P.143.in 2 notularũ uer.nota triceſima in ut, qđ eſt in C faut poni debebit.Itẽ in 5 notularũ uer.ſub ultima notula debebat eſſe ſyllaba Den,de uerbo Dẽtes quæ ad ſequentis uerſus initium temere poſita eſt. P.148. ue.penultimo, ludũt legendũ non

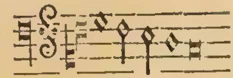
Errata

non laudunt. Pa. 150. uer. 10. responderet, sublatum. Quod male cōnexū erat, & pelus diuisum.
Pa. 151. uer. 6. modulemur legendū. P. 152. uer. 15. legēdum, excederet. Pa. 154. uer. 3. post Respon
soriū, Te sanctū Dominū. legēdum uolet, nō nolet. P. 155. In Antiphonis Sicut malus, in 1. uer.
syllba di, male reiecta est in sequentē uer. cum notula eius sit in priore uersu. P. 164. uer. 5. à fine
distinguendū post uerbum. Instituit. Colo. nō post, potest. P. 165. Cap. 37. uer. 8. legēdum, separe
mus. Itē penultimo uer. ante Re sol legēdum Deinde quid, nō Deinde quod. Pa. 169. In medio
exemplo lapides. Vbi uerba notulis male applicata sunt. Paulo inferius legendum, diei natalis
Domini. non natales. Pa170. Initio male rursus uerba aptata sunt notulis. ita 171. primum exē-
plum, sed ea omnia persequi difficile fuerit. Pa. 172. In 2. uer. Clauis signata in suprema erit linea
non in secda. Itē in Antiphonis. uox clamantis. notula nona non erit in elami sed in d la sol re.
in ultimo exemplo, uerbum Dominus tres sequentes habebit notulas, & reliqua cedent ad po-
steriores. Pa. 173. in 1. exemplo, syllaba trem, in uerbo patrē. duas habet notulas. P. 180. uer. 3. Sap
phico duplici p legendū. Pa. 184. uer. ultimo in notulis. Ibi enim notulæ, quæ sunt in 1. huius
paginæ uersu sup. Vides ut alta, poni debebant, excepta prima notula. Id tamē leue est. Nā & se-
quētis paginę primus uersus, ad secūdum, Syluæ laborātes, referretur. P. 186. In Hymno. Pastis
uisceribus, legendum poscit Pa. 188. uer. 6. possint legēdū pro possit. Pa. 490. uer. 4. Fallacis. ma
iuscula F. Sed miseri minuscula. colo interposito. P. 192. ad finē primi uersus, deest clauis indica
toria, primæ sequentis uersus notulæ. Quod etiam locis neglectum alijs, à nobis studiosè tacitū.
uer. ultimo Attali legendū. P. 194. uer. 1. post Sapphici carminis exemplū, aggrediar legendum,
nō egredior. P. 199. in exēplo de punctis, in notulis Additionis cōueniebat ut notulæ in eadem
ponerētur linea q̄q̄ id nō est necesse. Sed erat ita in Archetypo. p. 200. uer. penul. legēdū diuise.
In pfectis, non cōiunctę impfectis. Pa. 201. uer. 2 ab initio cap. Hunc duplicē legendū, nō, Hinc
duplicē. P. 203. uer. 1. & 2. Hęc uerba supfluūt. eiusdē puncti absentia declaretur. Vbi uides, & in
impfecto modo & in imperfecta. P. 204. ue. 4. in pfecto tēpore, præpositio cū suo casu. P. 206. in
Cāt⁹ posteriore uer. quinta à fine eiusdē uer. notula quæ est media in ligatura, erit in d, non in c.
P. 208. in Cātus 2. uer post decimā notulā punctū esse debebat ꝓ suspirio. P. 209. in ultimo Can
tus uer. 1. notula in bb fa ♮ mi esse debebat nō in g. Pag. 210. in 1 Tenoris ligatura erit descēdens
cauda à latere sinistro. P. 211. in 1. notularū uer. 6. notula quę longa est debebat à dextra dimidia-
ta pte esse nigra. P. 212. uer. 1. 7. nota, quę ligatura est, caudā habebit à latere sinistro descēdētem.
P. 217. u. penult. post signū tēporis pfecti cū uirgula, in medio, ubi sunt semibreueis, pūctū diui
sionis erit inter ipsas, nō aūt post alterā semibreuē. Pa 218. in Alto, nota 3. à fine, quę est ante semi-
breuē pausā, supfluit. P. 219. uer. 3. ante maximā notulā, unitatis nota p pausam innuitur, sicut in
præcedente hūc uersu, ante ultimā breuē, ponitur semipausa ꝓ eodē unitatis signo. P. eadē ue. 7.
sub finē, Septima & 6. ligaturā faciunt, ꝓpius igitur debebāt se contingere, sed id sæpe neglectū
in hoc ope. Pa. 219. ue. penul. pūctū diuisionis omissum est, inter nonā ac octauā à fine notulas.
Pa. 220. uer. ultimo, ligaturæ in medio, ultimę illæ q̄dem, caudas habere debent à latere sinistro
ascendenteis, sunt enim omnes semibreues. Pa. 222. uer. 2. nimis hiāt ligaturæ scda ac tertia. Pa.
eadē uers. penul. notula penultima, quā seqtur suspirium, erit breuis, nō semibreuis. Pa. 224.
uer. 1. quatuor notularum ligatura nimiū hiat. Item eadem pa. uer. 2. duodecima ac decimater-
tia à fine ligatę esse debebāt sed nimiū hiāt, plus aūt nona ac 8. à fine, quæ colligatæ esse debebāt.
P. 232. in Tenore ultimo, uer. scdo, initio ligatura erit fa re, nō fa mi, Quæ uero in eodem uer. lō
ge seqtur, & ipsa nimiū hiat. P. 233. in Tenore, sex notulæ breues, quæ finalem ꝓxime pręcedūt,
nimiū hiāt, omnes enim colligatæ esse debent. Pa. 234. ue. 4. triū notularū ligatura nimiū hiat.
P 235. ue. 1. quatuor notularū quadratarū una est ligatura absq; hiatu. Eadē pa. ue. penu. notularū
tres in medio quadratæ, unā faciūt ligaturā Pa. 236. rursus hiatus medius quatuor notularū in 2.
uer cōnectendus. Pa. 239. Cap. XIII. uer. 11. Carmen legendum, nō Cermen. P. 241. uer. 18 nole-
bamus legendū, nō, uolebamus. P. 244. uer. 1. nimis hiat scda ligatura. sed id sæpius alias. Pa. 246.
uer. 3. clauis indicatoria à fine quinta inferius erit nempe in bb, non supra ee la, & uers. 4. initio
ligaturæ hiāt uer. item 5. pūctum nō expressum ante duas nigras, Itē uer. 3. à fine, supra cito, etiā
punctum non expressum. Pagina. 247. uersu 2. ligatura in medio caudā habebit à parte sinistra.
Idem uitij accidit in tertio uersu in ligatura ad finē uersus. Item in uer. 7. duæ nigræ post ligatu
rā in medio, erunt albæ. Item uer. 8. ante ultimā minimā erit punctum, Pag. 248, uer. 2. ligatura-
rum hiatus sunt.

Pagina

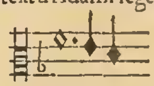
Errata

Pa.250.uerſu penultimo notularum poſt quintam à fine notulam,ſeptem omiſſę ſunt notulæ.

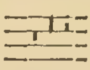

Pa.253 uer.2.Antepenultima ſemibreuis,erit alba. Pagi. 254.in ſupremo margine legendũ Antonius à Vinea Vnico. n. Item in Tenoris ſecundo uerſu ligatura prima obſcure expreſſa,eſt aũt triũ notularum,priores ſunt ſemibreues,mi ut. P.255.in Baſi tres primæ ſyllabę in textu,ptinent ad priorem uerſum. Pagina.259.uerſ.3. notula ſub octaua omiſſum eſt,ultimæ depoſitionis. . Pa.262.uer.1.in Tenore.prior nigra ſtabit in G, nõ in a. Et uer. 2. eiuſdem Tenoris, duæ ſyllabæ huma.ſtabunt in primo uer.Et in 3.uer.duæ ſyllabæ,tende, ſtabunt ad finem ſecũdi uer. Et in 4 uer.duæ ſyllabæ peſſi.erunt ad finem uerſus tertij. In eodem 4.uer. notula octaua à fine erit in D.non in C. Pa.263,uer. 1.antepenultima notula erit nigra & ſtabit in b,non in c.Contra in 4 uer. ultima erit alba non nigra.In 8.uer.notula quinta à fine erit in a non in b.Deniq; in nono uer ultima ligatura erit mi ut,non fa re. P.264,in 3.uer.Cantus,erit punctũ ante duas nigras uncatas. Pa.265.uer.1.notula ſexta à fine erit alba. Pa.267.uer.1. quatuor notulæ una ligatura eſt ſol fa mi re.ubi quarta nimium hiat à tertia,ſicut duæ deinde ſequentes ligaturæ, in 2. uer. etiã quatuor ſimul connexæ eſſe debẽt re,fa,mi,re.Quæ uero ſup Diminutæ uerbo,eæ non ſunt cõnexæ ſed breuis per ſe poſita, duæ autẽ ſemibreues in ligatura. Sed deinde ternarum tres ſunt ligaturæ ſatis hiantes.uer.3.quinq; notulæ ad finem eius cõnexæ eſſe debent. In Baſi uer.1. prima & ſecunda ligat.nimiũ hiant,& penultima deſyderat caudã à latere ſiniſtro aſcendẽtem,in ſecũdo deinde eiuſdem Baſios uer.4.notulæ in medio cõnexæ eſſe debent. Pa.268.uer.1. in Tenore,ligatura in medio debebit habere caudam à latere ſiniſtro deſcendentẽ, Pa.269.uer.4.nota à fine quarta,quã punctũ ſequitur,ea alba erit. Pa.277.uer.1. Signum C nõ habebit uirgulã, ſicut nec reliquæ duæ eiuſdem Cantilenæ uoces. Pa.278.In Chriſte una eſt ligatura,Cuius cauda à latere ſiniſtro deſcendẽs male expreſſa eſt. Pa.282. In Tenoris 3.uerſu, in eius adeo medio,prior uncata erit in b claui,non in c. P.284.uer.3.prior ligatura hiat,Altera non bene cohęret.Et uer. ultimo Cantus,ante maximã finalẽ erit ſemibreuis ◊.omiſſa. P.287.In Baſios altero uerſu,ultima ligatura erit ſol mi,nõ fa mi proximoq; uerſu ligatura erit re ſol ut,nõ re fa re. Porrò quæ in medio uerſus eſt,erit,fa mi la,non fa mi mi. Pa.288.uer.8.ut homini dignum erat, non huiuſmodi legẽdũ. Pag.289.ultra medium poſitũ ſuſpirium,erit Semipauſa. Pa.290.præter hiatũ ligaturæ initio, tertia notula erit in f, non in g. Itẽ in 5.eius uerſu, omiſſum eſt pũctũ ſupra lapides, ante 3.minimas ſexto autem uer.pro ſuſpirio erit Semipauſa. Et uer.ultimo punctũ omiſſum ſupra uerbum, etiam ante minimã in ꝓportione, & ad finem clauis indicatoria in d erit, nõ in b. P.299.Ca.XVII.uer.antepẽ.in cõtextu Adami legẽdũ & ſequẽte ue. Ionico nõ Iodoco.

Pagina 300.In Tenoris ſecundo uerſu tres notulæ poſt treis minimas, ſupra uerba.qua inuocauerimus.

Pa.301.uer.5.notula ſemibreuis ſupra ſyllabã ua,in uerbo,ſalua,habebit caudã,ea lnq̃ quæ duas nigras ſequitur.Vt ſcilicet ſit ultima. Pa.303.uerſu 1.penult.notula erit minima, abſq; cauda & Pagina eadem uer. 2.in baſi Clauis ad finẽ indicatoria in re erit,non in mi. Pa.304.Cap. XVIII. uer. 19.Cõpoſitã legendũ, nõ cõpoſitũ, & uerſu penultimo punctũ poſt octauã notulã male expreſſum.Pa.307.uer.3.pauſa breuis male expreſſa, ita enim ſtabunt.

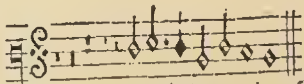
Pa.311.uer.5.penul.notula erit in G.nõ in a.Et clauis indicatoria ſtabit in d. nõ in f. Pa.318.in Tenoris priore uerſu, ante notulã penultimã b prenotatum oportuit.Pa.320.uer.11.poſt,Primũ,adde,duarũ uocũ. Vt ſit. Primũ duarũ uocũ Iodoci Pratẽſis. Pa.321.uer. 6. in medio ante numeros $\frac{3}{2}$ ac poſt ſignum ₵ & notulã ◊ erit, ſemipauſa,nõ ſuſpirium,quemadmodũ paulo ante etiã erat. Pa.323. In Baſi uerſu 2.ante duas uncatas punctum male expreſſum. Pa.324.uer.4.Tertia à fine uerſus, quæ nigra eſt, erit in g nõ in f. P.336.uerſu 5.à fine,poſt Cuius.hoc uolumus adijci:antea aliquot exempla dedimus,ſed de eo poſtea copioſius.Vt ita totus cõtextus legatur.Cuius aliquot exempla dedimus, ſed de eo copioſius poſtea.&cæ. Pagina 338.Ternarij circa.go, Syllabam nimis exiles ac depreſſi, Qui he-

mioliam

Errata

mioliam indicãt,altius enim ſtare debebant.ſed tamen ſub notulis. P.339.in Baſios ue.3. liga-
tura paulo poſt medium,prælõga,debebat habere caudã aſcendentẽ à latere ſiniſtro,ut ſint duæ
ſemibreues.Et uer ultimo ꝓ ſemipauſa erit ſuſpirium. Pa.341 uer.ultimo,ultimę ligaturæ deeſt
cauda à latere ſiniſtro aſcendens. Pa.348 uer.2 Quarta ſemibreuis erit in g,non in bb. Pag.349.
uer.4.ante treis nigras in medio,erit punctũ. Pa.354.uer.10.Antonius Feuin legendũ,& uer.13.
Huic pro hic. Pa.355 In titulo eodem modo Feuin diſyllabon. P.362.Cap.24.ue.21.modus mi-
nuſcula litera,m.Et uer.penul.præpetibus legendum,nõ præpotibus. Pa.363.uer.19.Feuin legẽ-
dũ.Et uer.5.à fine noluit,legendũ. P.365.uer.ultimo Enthuſiaſmo legendũ. Pa.366 uer.12.à fine
poſt Meyer,adde.Cuius ſæpe alibi meminimus. Pa.367.uer.7.ſæpius cum diphthõgo ſcribẽdũ.
Pa.369.uer 4.ſupra uerbũ Re nat erit ſuſpirium,non ſemipauſa. P.376.uer.antepenul. Iacob ꝓ
Iocob. Pa 378.uer.ultimo puncta male expreſſa poſt ſecũdam & decimam notulas. Pa.381. uer.
2.Vltimum Abiam inter duas ſemibreueis habet minimã nõ tres minimas,ut pcedentia.P.382
uer.2.in Tenore,Semibreuis nona erit caudata,ut ſit minima. P.386.uer 3. punctũ male expreſ-
ſum ante penult. P.394 uer.2.Supra uerbum fili pauſæ inuerſæ ſunt, debebat enim ante pauſam
breuis,pręcedere ſemipauſa,& ſeq poſt pauſam breuis ſuſpirium,quod male ante poſitũ eſt pro
ſemipauſa. Pa. 405.uer.4.In medio ligatura poſteriore pte nigra, caudã habebit à latere ſiniſtro
aſcendentem Pag.406.uer 2.ad finem coniunxit punctum cum claui indicatoria quod & alijs
plurimis locis factum. Vt pag.ſequente,uer.2. P.408.uer.4.ſecundæ ligaturę cauda male expreſ
ſa,aſcendere enim debet. Pag.412.uer.2.poſt primã notulam ſuſpirium erit,non ſemipauſa. Pa.
414.ue.4.prima ligatura la mi p duas ſemibreueis,in medio autem uerſus penult.notula ante 4.
ſemipauſas erit nigra. Eadem pa.In Tenoris uer.3 ligatura la mi una eſt,nõ duæ. Pa.415. uer.1. in
Baſi,ligatura obliquata caudam deſcẽdentem habebit à latere ſiniſtro, quæ hic maligne expreſ-
ſa eſt. Item uer.3,tertia nigra ſtabit in D,non in C. P.417.uer.2. ſuſpirium erit ante ſextam à fine
notulam,non ſemipauſa.

Pa.eadem In Baſios uer.3.& pau-
ſæ & notulæ omiſſæ ſunt poſt ulti
mam in eo uerſu ſemibreuem.

P.423.In Baſios uer.penul ſcda nigra ſtabit in A.nõ in ♮. Pa 430.in exẽplo ue.1 ſecunda erit al-
ba eadem p.uer.3.penul.erit g.non in e.eadem pa.in Tenoris 1.uer. tertia poſt breuem nigram
& ipſa nigra erit,non alba. Pa.431.ue.1.in Alto,poſt duas nigras ſupra uerbũ ſerua,omiſſa eſt una
minima quæ erit in G,quam dein ſequetur minima cũ puncto. P.432.uer.2. Quin legẽdũ,non
quãdo.Et ue.ultimo deeſt Semiminima poſt punctũ qd eſt ante nonã à fine,& ſtabit in f. P.434.
uer.3. poſt uerbum cõmixtionẽ,addatur,& alibi ſæpe,ut ita legatur.de quo in Aeolij Hypoæo-
lijq; cõmixtione,& alibi ſæpe diximus. Pa 436.uer.3 Clauis in fine indicatoria in Cc eſſe debet,
nõ in Aa.Ead pa.uer.ultimo punctũ omiſſum eſt ante treis nigras. Pa.438.lineæ tranſuerſæ ma-
le expreſſæ. Vt poſt fibris &cæt in carmine Sapphico.In Tenore etiam qnta not.à fine erit in b,
nõ in G. P.441.Supra Benedictus titulus erit,maiuſculis literis Ex Miſſa IVSQVINI SVPER
VOCES MVSICALEIS. P.442.uer.penul.Sexta notula ante ſignum cõuenientiæ erit ni-
gra.P.455.uer.ultimo 1. notula nimis anguſtata.P.458.uer.ultimo.tertia notula in g erlt,non in
Aa. Pa.461.uer.3.ſeptima ac ſexta à fine eius uerſus colligatæ eſſe debent,ſunt enim duæ longæ.

BASILEAE PER HENRICHVM PETRI
MENSE SEPTEMBRI ANNO POST
VIRGINIS PARTVM.
M. D. XLVII.

